

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

Liber Secundvs. Enodatio Catholica editi diuinitùs Ænigmatis, proposita, & accuratè discussa, subiunctoque sacrorum Emblematum apparatu illustrata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79561](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79561)

LIBER SECVNDVS.

Enodatio Catholica editi diuinitus Enigmatis, proposita, & accuratè discussa, subiun-
ctoque sacrorum Emblematum apparatus illustrata.

A Enigmatis diuinitus propositi eno-
dationem hæreticis tam multis, quos
hactenus retulimus, ac repulimus
tam infeliciter cecidisse mirum ne-
quaquam videbitur, si attendamus
quam illi constitutas ænigma legitime exponendi cau-
tiones non ternerint, sed à recto auctori, per auiam, &
percepta dellexerint. Ad uocationem cogitaret,
esse præmittendam qui hanc enodationem cogitaret,
edocueramus, atque adeo fidem à Deo exoritam humil-
litate tenendam, cornibus in veritatem tamen si intel-
lectu dulcissimo non satis penetratam, minime erectis,
commendabamus: puritate denique animi, ne fu-
mus aut fuligo excrementaria uiciorum de conscientia
ceno euaporans, quod sæpe accidere obseruat S. Au-
gustinus, intelligentia lumen extingueret, vel exci-
piendum præcluderet, curandam omni studio admo-
nebamus. At hi iudicio proprio condemnati, & sibi
ipsi pessimi consules, ac magistri notorum do-
gmatum facti, conculcatis Ecclesiæ scitiis, & fidei ru-
bricæ abiecta turpissime impegnerunt. Quam in veteri-
bus errandi circa hoc ænigma radicem, ad nuptos
quoque verè transcendendam S. Anselm. lib. de Incarn.
Verbi cap. 2. his uerbis aperuit [Solent quidam cum
capitur quasi cornua confidentis sibi scientiæ produ-
cere, nescientes, quod si quis æstimat se scire aliquid,
nondum cognouit quemadmodum oporteat eum sci-
re, antequam habeant per soliditatem fidei alas spirita-
les, præsumendo in altissimas de fide questionis allur-
gere. Unde fit, ut dum ad illa, quæ priùs fidei scalam
erigunt, sicut scriptum est, nisi credideritis non intelli-
getis, præpositè priùs per intellectum conantur al-
cendere, in multimodos errores: per intellectus defe-
ctum cogantur descendere. Palam namque est, quia
illi non habent fidei firmitatem, qui quoniam quod
credant, intelligere non possunt disputant contra eius-
dem fidei à sanctis Patribus confirmatam veritatem:
velut si uespertilionem, & noctuam, non nisi in nocte cæ-
lum videntes, de meridianis Solis radiis disceptent con-
tra aquilas, Solem ipsum irreuerberato visu intuentes.
Prius ergo fidei mundandum est cor.] Hoc totius san-
ctimonie primo fundamento, fidei (inquā) de vera desti-
tutos Sectarios, cor nequaquam mundasse, & ad ex-
cipiendam diuinam lucem præparasse, sed horridis
turpitudinibus, quas premere consiliis viderit, deho-
nestantes vitam suam, procul à se abegisse Spiritus S.
locum, quā propositi ænigmatis caliginem dispelle-
rent, cuiusque tenebricositatem peruadere liquidò pos-
sent, in confesso est. Quare relictiis erroribus, & eo-
rum inanibus ænigmatis propositi extricationibus ex-
pulsis ad columnam, & firmamentum veritatis, Catho-
licam Ecclesiam, & quam illa suppeditabit ænigmatis
interpretationem, accedo.

SECTIO I.

Catholica, & sola legitima Enigmatis Enodatio
proponitur, ac typo exponitur.

1. Vnt quidem Christiana mysteria supra rationem
humanam, atque naturam, non tamen contra ra-
tionem, aut naturam. Ratio enim humana veritate ni-
tetur, aliqui non est ratio, sed deceptio, & exorbita-

tio à recto ad verum itinere, quod rationis nomine si-
gnatur. At veritas non potest cum veritate pugnare,
neque igitur supernaturale mysterium cum naturali
lumine pugnat, aut cum vera Philosophia naturali.
Quod non negat Anastasius Sinaita cap. 1. *de 12^{is} in fine*,
cum ait primam Philosophiæ definitionem sancire,
contraria non posse coniungi: & hanc primam Philo-
sophiæ regulam euertere hoc effato Christiano. [Diuinus
ignis, & natura carnis in vnam communionem, &
societatem coaluerant.] Sensus enim tantum est, Phi-
losofiam Deum merentem, quæ non est vera Philo-
sophia, euertere per fidem. At cum vera Philosophia non
pugnat fides. Hæc cum ita sint, non est desperanda le-
gitima ænigmatis propositi enodatio; sin minus per-
picua, & euident, quam iam exclusimus, at saltem te-
nebricosa, & caligine obsepta, qualem fides præstare
potest, quæ ut eleganter à Damasc. dictum est Orat.
de Transfigur. Est quidem in nubes lucida præ tenebri-
cositate veteris legis, tamen nubes est, atque adeo nun-
quam caliginem & obscuritatem planè abiecit.

CAPVT I.

Quomodo verè, & substantialiter potuerit Ver-
bum caro fieri, rudis delineatio.

PREmittendum est ante omnia cum Augustino lib.
de dono perseuer. cap. 24. [Fidelis, qui in Christo
veram naturam credit, & confitetur humanam, id est
nostram, quamvis singulariter suscipiente Deo verbo,
in vnicum filium Dei sublimatam, ita ut qui suscepit,
& quod suscepit, vna esset in Trinitate persona: Neque
enim homine assumpto quaternitas facta est, sed Tri-
nitas mansit assumptione illa ineffabiliter faciente per-
sonæ vnus in Deo, & homine veritatem. Quoniam non
Deum tantum, dicimus Christum sicut hæretici Ma-
nichæi: nec hominem tantum, sicut hæretici Photinia-
ni nec ita hominem, ut aliquid minus habeat, quod ad
humanam certum est pertinere naturam: siue animam,
siue in ipsa anima mentem rationabilem, siue carnem
non de femina sumptam, sed factam de verbo in car-
nem conuerso, atque mutato, quæ omnia falsa, vana
hæreticorum Appollinaristarum, tres partes varias di-
uersasque fecerunt. Sed dicimus Christum Deum ver-
um, natum de Deo Patre sine vilo initio temporis,
eundemque hominem verum, natum de homine ma-
tre, certa plenitudine temporis; nec eius humanitatem
quā minor est Patre, minuire aliquid eius diuinita-
tem quā æqualis est Patri, hoc, autem vtrumque vnus
est Christus.] Hæc est quasi fundamentaria, & certissi-
ma veritas fidei ad quam admetienda est explicatio no-
di cui insistimus. In eo ergo sita est enodatio ænigma-
tis propositi, quod humanitas sine confusione, & cor-
ruptione vlla, iungitur Verbo diuino in vnitatem sup-
positi, amittendo suam substantiam creatam, & ac-
quirendo diuinam; atque ita vnus & idem est qui ex
duplici illa natura coagmentatur, quia duæ illæ sub-
stantiæ adunantur in vno communi termino substan-
tiali, nec constant nisi vnam personam.

In Christo aliud & aliud, non tamē aliud, & aliud.

3. Hec est summam Catholicā fides huius mysterij, quam iuvat exprimere verbis Nazianzenī Orat. 10. laudatis in Ephesino Concilio, & apud Facundum lib. 1. cap. 5. [Si quis duos filios, alterum ex Deo & Patre, alterum ex matre, non autem unum, atque eundem induxeritis ab ea quoque filiorum adoptione excidat, quæ recte credentibus promissa est. Quanquam enim Deus & homo duæ naturæ sunt, quemadmodum, & anima, & corpus; non tamen duo filij, nec D. j; quemadmodum nec hi quidem duo homines, tametsi Paulus ad hunc modum, internam, & externam hominis partem appellauerit. Atque ut paucis rem complectar, aliud quidem atque aliud sunt ea, ex quibus Salvatore: (nisi verò id quod cerni non potest, idem est cum eo, quod in oculorum aspectum cadit; & quod temporis expertus est, cum eo quod tempori subest;) non tamen aliud atque aliud; absit. Ambo enim hæc, connexionem unum sunt, Deo nimirum humanitatem, atque homine diuinitatem suscipiente, aut quocunque tandem nomine quispiam uti malit.] In his paucis, expressam perspicue habes, & naturarum in Christo dualitatem, & personarum in pluribus illis nativis identitatem, ratione connexionis, & vnionis; quibus continetur vniuersa huius mysterij ratio.

Naturarum multipliciter exprimitur illa, [aliud, & aliud] vnde factum esse subiungit Nazianzenus, quem ad id descripsit ex oratione de Filio Anasl. c. 15. 17. 18. contra hic accidere quam in Trinitate. [Illuc enim aliud atque aliud, ne personas confundamus, non autem aliud atque aliud, quoniam tria, quoad diuinitatem, vnum & idem sunt.] At in Christo, aliud, & aliud, non aliud, & aliud: Vinc. Lyrin. perbellè id exponit c. 19. commonito. [In Deo (inquit) vnæ substantia, sed tres personæ: in Christo duæ substantiæ, sed vna personarum: in Trinitate aliud atque aliud, non aliud atque aliud: in Salvatore aliud atque aliud, non aliud atque aliud. Quomodo in Trinitate aliud atque aliud, non aliud atque aliud? Quia alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti: Sed tamen Patris, & Filij, & Spiritus sancti, non alia & alia, sed vna est eademque natura. Quomodo in Salvatore aliud atque aliud, non aliud atque aliud? quia videlicet altera substantia diuinitatis, altera humanitatis: sed tamen Deitas, & humanitas, non alter, & alter, sed vnus idemque Christus, vnus idemque Filius Dei, & vnus eiusdemque Christi, & Filij Dei, vna eademque persona. Sicut in homine, aliud caro, & aliud anima, sed vnus idemque homo, anima & caro.]

Ita ferunt varia huius mysterij nomina.

4. Iam personæ vnitate denotat, quod Christus negatur esse aliud, & alius propter connexionem humanitatis, & Verbi in vnā personam, quomodocunque ea connexio appelleretur, ut aiebat Nazianzenus, respiciens haud dubie ad varia omnino eius nomina apud Græcos, adde & apud Latinos. Notarunt pleraque Genebr. ad Symb. Athan. n. 19. & Salmeron. tomo 2. tract. 27. Plurima addidit S. Cyrill. l. de S. Trinit. c. 24. [Cum præstantiore quidem (inquit) verba facimus, Deificationem carnis, & λόγωσιν (Verbificationem, seu Verbificationem) & superexaltationem dicimus, & quæ sunt eius generis, opulentiam quæ carni ex vnione & arctissima coniunctione cum sublimissimo Deo verbo accessit commonstrantes. Cum autem à minori parte loquimur, Verbi incarnationem, humanitatis assumptionem, exinanitionem, paupertatem, humiliationem dicimus. Hæc enim, & quæ sunt huius generis, ob eam, quæ ipsi cum humanitate est, coniunctionem & participationem Verbo, Deoque tribuuntur. Cum denique

ab utroque simul nobis sermo est; vnionem, communionem, vnctionem, coalitionem, conformationem, & quæ sunt his similia pronuntiamus.]

Signo præterea, illustria quadam ineffabilis huius nexu nomina. Passim vocatur incarnatio, quæ voce abusi sunt quidam hæretici, ut Ariani: è quorum grege Eudocius Constantinopolitanus in opere de Incarnatione, cuius fragmentum exhibetur t. 8. bibl. Colono. pag. 336. ait se profiteri Deum incarnatum, non humanatum, eo quod Verbum non sit coniunctum humanitati, sed soli carni, Deitate supplere vicem animæ. Similitérque Apollinaristas studiosè vsuipasse vocem incarnationis, habet Nazianz. Orat. 51. Hæc causa fuit cur Facundus Herimian. l. 9. pro tribus capit. cap. 3. magis probauit vocem inhumanationis, respondentem Græcæ voci ἐνανθρώπησις, quam vocem Incarnationis [ut proprie (inquit) hoc exprimam, minus quidem Latino, sed necessario verba, sicut à Græcis dicitur, de inhumanatione filij Dei.] Et mox [Non enim refugio Verbum quod à me fidei ratio atque vtilitas flagitat, aduersus eos, qui non hominem totum, id est carnem, & animam rationalem, sed solam carnem; aut carnem tantum, & animam sine ratione, suscepisse dicunt filium Dei.] Et quanquam non displicet studium præscindendi Ariani, & Apollinaristas occasiones erigendi, tamen voce quoque illa abusum esse Apollinaristas, testis est S. Gregorius Nazianzenus referens eum per ἐνανθρώπησιν, voluisse intelligi externam Dei cum hominibus conuersationem, non autem copulationem Verbi, & humanitatis. Deinde vox Incarnationis eodem planè recidit, quod vox inhumanationis, neque enim de carne agitur inanimata, quæ non nisi æquiuocè caro est Aristotele ipso iudice, sed de carne viuā quæ totum hominem comprehendit, ut notat Cassianus collat. 4. cap. 10. estque accepto illa carnis frequentissima in Scripturis, ut signatis variis locis ostendit D. August. q. 80. ex 83. obliuiscens magis commendatam fuisse carnis nomine humilitatem in hoc mysterio, quam si adhibita fuisset loco carnis vox animæ quæ item sæpe in scripturis totum hominem per Synecdochen designat. Eū enim vere fuisse ibi Augustini sensum, multis ex Augustino desumptis contra Vicleffii commenta stabilit Valdens lib. 1. doct. c. 39. n. 10. & 11. Præterea verò idcirco non est ad hoc mysterium designandum vsurpata vox inhumanationis, quia ut rectè vidit Innocentius III. fer. de nativ. animatio Verbi non modò designaret nudam humanitatis cum verbo copulationem, ut facit vox Incarnationis, sed etiam videretur innuere viuificationem Verbi per animam Christi, quod constat esse à Verbo alienissimum. Quare Incarnatio, idem prorsus est quod inhumanatio. Nec Græci qui ἐνανθρώπησιν eam quoque nominant, aliud eo nomine intellexerunt hoc mysterium, ut videre est apud S. Athanasium in Dial. cum Apollinarista sub medium.

5. Quæ ab humanitate assumpta, incarnatio, aut inhumanatio dicta est, eadem à diuinitate naturarum concursu in vnā personam, dicta est à Nazianzeno Synodus, quasi conuentus, & coitio ut Genebrardus supra notauit: qui addit ex Nysseno, dici eandem ob causam πρὸς λογικὴν ἀπρὸς πρὸς ἀνθρώπινον: Damasceno ἐνανθρώπησιν, quia diuinitas carnem immanuit. Communissimum apud Græcos nomen est οικονομία quam semper contraponunt Theologiæ, hæc enim Deum in se, ac nudum spectat, œconomia verò ut carne amictum sub qua forma Christus tanquam fidelis in vniuersa domo Patris, ut habetur Heb. 3. negotium salutis nostræ, & totius familie Dei bonum diligenter curauit. Itarecè Turrianus ad prologum Cyparistotæ num. 5. vocat quidem interdum Græci Patres, nomine œconomίας eam

eam providentiam, quā Deus ante carnem assumptam communis mortalium consulebat, ut videre est apud Iulianum in expositione fidei, Tertullianum latē c. 3. contra Praxeam, & identidem eodem libro, Eusebium l. 1. c. 1. de præparat. c. 1. & Nazianzenus Orat. 1. de filio, tamē ut plurimum nomen æconomæ restringunt ad mysterium incarnationis, & ea quæ Verbum pro nobis gessit in carne, ut diligentius prosequitur Billius ad Orat. 8. Nazianzenus num. 14. ac Vossius ad sermonem 2. Thaumaturgi de Annunc. Virg. Quomodo vero voce æconomia abusi sint Manichæi, & alij quidam hæretici ad stabilendas suas hæreses, attigi supra, impugnant errorem Manichæi post Anastas. c. 1. de synod. in ius, & cap. 3. pag. 245. In scripturis dicitur quodque intrinsecus & extrinsecus, de quo Hilarius Diacon. in c. 1. ad Hebr. & Chrysost. ibidem hom. 3. & ratio esse potest, quia hæc vita, est Genesius, & Exodus. Nec plura de præcipuis huius mysterij nominibus.

Cur Christum, talem consruui, oportuerit.

6. Quodcumque ergo ex his nominibus, aliisve, ut Nazianzenus mouebat, adhibeamus, perinde est, quomodo nomen sitale, ut per illud apte signetur ea in qua Christum compositio, quæ habet pro extremis humanitatem, & Verbum. Eiusmodi enim statui debet ea compositio, ut secundum eam verè Deus dicatur homo, & contra: & satisfactio per humanitatem eliciatur, sit actio Dei, ut suppositi per hanc suam naturam operantis, hoc autem deficeret, nisi Verbum, & humanitas copularentur, & in vnam compositionem concurrerent. At eo concursu posito, totus scopus Deo propostus in fabricatione huius mysterij, & Christi productione, optime obinetur, ut attigit Donatianus l. de Trinit. c. 18. [Si ad hominem (inquit,) veniebat, ut mediator Dei, & hominum esse deberet, oportuit illum cum eo esse, & Verbum carnem fieri, ut in se in se concordiam consularer terrenorum pariter, atque cælestium, dum utriusque partis in se connexa pignora, & Deum homini, & hominem Deo copularet: merito filius Dei per assumptionem carnis filius hominis, & filius hominis per receptionem Dei Verbi, filius Dei effici posset. Hoc altissimum, atque recordandum Sacramentum, ad salutem generis humani ante cæca delinatum, in Domino Iesu Christo, Deo & homine inuenitur impleti, quo conditio generis humani ad fructum æternæ salutis posset adduci.] Christus id ipsum habet S. Anselm. 2. Cur Deus homo c. 18. verbis illis [Ad hoc valuit in Christo diuersitas naturarum, & vnitas personæ, ut quod opus erat fieri ad hominum restaurationem, si humana non posset natura, fieret diuina; & si diuina minime conueniret, exhiberet humana; & non alius, atque alius, sed idem ipse esset, qui utrumque perfectè existens, per humanam solueret, quod illa debebat, & per diuinam posset, quod ex petebat.]

7. Non potuisse autem alia ratione quàm per prædictam compositionem perueniri ad scopum illum, neque fieri aliter potuisse, ut idem homo, & Deus esset, (quod necessarium erat ut actio naturæ humanæ satisfaciens Deo, esset Dei actio, & precium inde ac dignitatem hauriret, fieretque diuina iustitiæ adæquandæ accommodata) perspicuè habetur ex eo quod omnes alie Dei ad creaturam compositiones, implicent contradictionem, ut minutissime probat Giliel. 2. tract. 4. c. 1. & passim alij l. p. q. 3. Hæc autem compositio Dei cum creatura, non repugnat, ut liquet ibi obiecta in contrarium. Audiendus interim breuiter est S. Anselmus egregie ista demonstrans eisdem libri c. 7. exclusis hoc pacto omnibus aliis modis quibus fingi posset eundem esse Deum, & hominem, & monstrans Deum non posse aliter fieri

hominem, quàm per compositionem prædictam diuinæ personæ, & humanitatis: [diuina natura, & humana non possunt inuicem mutari, ut diuina fiat humana, vel humana diuina: nec ita misceri, ut quadam tertia sit ex duabus, quæ nec diuina sit omnino, nec humana. Denique si fieri posset, ut altera in alteram converteretur; aut esset tantum Deus, & non homo, aut solum homo, & non Deus: Aut si miscerentur, ita ut ex duabus corruptis fieret quædam tertia: quemadmodum de duobus individuis animalibus diuersarum specierum masculo & femina, nascitur tertium, quod nec patris integram, nec matris seruat naturam; sed ex utraque tertiam; nec homo esset nec Deus. Non igitur potest fieri homo Deus, quem quærimus ex diuina & humana natura, aut ex conuersione alterius in alteram, aut corruptiua commixtione utriusque in tertiam; quia hæc fieri nequeunt, aut si fieri valerent, nihil ad hoc quod quærimus valerent.] Id est, etiam si possibile esset, ex Deo & humanitate corruptis, existere tertiam naturam, tamen ea natura non posset esse vni ad scopum Deo propositum in productione huius mysterij, hoc est ad satisfactionem perfectam per hominem qui deliquerat, & ira diuina violauerat. Ut enim posset sic satisfacere, exigitur omnino ut sit verus Deus & verus homo. Pergit S. Anselmus; [si autem quolibet modo coniungi ita dicatur hæc duæ naturæ integre, ut alius sit homo alius Deus, & non idem sit Deus qui & homo, impossibile est, ut ambo faciant quod fieri necesse est. Nam Deus non faciet, quia non poterit. Ut ergo hoc faciat Deus homo, necesse est eundem ipsum esse perfectum Deum, & perfectum hominem, qui hanc satisfactionem facit, quoniam eam facere non potest, nisi sit verus Deus, nec debet nisi sit verus homo. Quoniam ergo seruata integritate utriusque naturæ necesse est inueniri Deum hominem, non minus necesse est has duas naturas integras conuenire in vnam personam, quemadmodum corpus, & anima rationalis conueniunt in vnum hominem: quoniam aliter fieri nequit, ut idem ipse sit perfectus Deus, & perfectus homo.] Non poterat ideo nos, & aptius, cum Eutybianismus, tum Nestorianismus reselli, & doctrina Catholica de Christo simul vero Deo, & vero homine stabiliri.

Structura Christi, utcumque expressa per structuram hominis.

8. Porro exemplum quo S. Anselmus hanc intra Christum compositionem expressit, à Nazianzeno quoque ut superius hoc ipso capite retuli, usurpatum est, & ab aliis quoque plerisque Patribus ad hoc ipsum fuit adhibitur, ut à S. Cyrillo l. de Incarn. vnig. c. 24. qui cum contestatus esset non posse per nos penetrari quomodo Verbum factum esset homo, & vnitum fuisset nostræ humanitati, subdit. [Sed si oportet tanquam in speculum intruentes dicere, coniectar aliquo modo sensus humanus, adunatum fuisse Verbum corpori habenti animam rationabilem, qualiter etiam hominis animam suo corpori; Iplam quidem diuersæ naturæ, fortitamen communionem, adunationemque cum corpore: ut penè videatur non esse alia præter corpus, eò quod per compositionem ex utroque animal vnum efficiatur. Manet tamen ipsa, ut ante memorauimus, in sua natura.] Fulsus eadem tradit in epistol. ad Monachos Aegypti parte 1. Conc. Ephes. Græcol. 12. Non dissimiliter S. Gregorius Thaumaturgus in 2. expositione fidei num. 2. ait [Verbum copulatum esse carni, ad similitudinem humanam: Id est, ut in notis exponit Turrianus, ad modum vniōis animæ, & corporis. Pulchre S. Augustinus tract. 47. in Ioan. [Planè (inquit) & caro Christus, & anima Christus; & Verbum Christus; nec tamen tria hæc

tres Christi, sed vnus Christus. Hominem interroga, & de te ipso fac gradum ad ea quæ supra te sunt, & si nondum intelligenda, saltem credenda: quomodo est enim vnus homo, anima & corpus, sic vnus Christus, Verbum, & homo. Videte quid dixerim, & intelligite. Anima & corpus, duæ res sunt, sed vnus homo: Verbum, & homo, duæ res sunt, sed vnus Christus. Similia habet epist. 3. & 57. & in Enchir. c. 36. & l. 1. de Trinitate c. 17. Nyssenus perpulchrè sub initium qq. de Imag. Quanam tandem de causa (inquit) non spirituales potius, & ab omni materiae concrectione se iunctos, ac cælestes, Deoque proximos Angelos appellat Deas ad imaginem, & similitudinem suam creatos. Etenim principatum, atque imperium in terram vinctam, atque hominem ipsum, obtinent illi, in eo etiam amplius quam homo. Pari ratione immortalis esse, à materia segregatum, inuisibilem, & purum, atque omnia quæ de Adamo dixeris, excellentius insunt spiritualibus, & cælestibus incorporearum mentium choris. Quippiam igitur profundius nobis, quam prima fronte pateat, illud ad imaginem, quod est in homine, obscure indicat. Non enim vnā quandam imaginem, ac similitudinem Dei possidet in se homo, sed & secundam, & tertiam, tanquam in speculo quodam & adambata effigie ficticia, & typica, non physica, diuinitatis, in qua sunt tres personæ, mysterium exprimens. Neque verò id solum, sed & vnus ex sancta Trinitate Dei Verbi incarnationem prænuntiat. Ac fortasse ad imaginem quidem est diuinitatis nuda anima, ad similitudinem autem Incarnationis Verbi, istud animæ nostræ, corporisque compositum. Nemo est qui illud S. Athanasij ignoret, [sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus.] Ad eum locum Genebrardus num. 36. multos præterea alios Patres laudat in eam rem. Geronimus denique Scholarius in duce viæ, & cap. 8. colloquij cum Sultano, quod descubitur l. b. 2. Turcogr. Croisij, adhibito eodem exemplo declarat hoc mysterium. Analogiam ex variis capitibus petit Genebrardus supra præcipua, & à Patribus inuenta iuxta Facendum l. 9. c. 4. In eo est quod duæ Christi naturæ in vnā personam concurrant, sicut anima, & corpus in vnā personam hominis, nec prius anima, aut corpus per se fuerint, vt obferuat Anast. c. 1. § 17. pag. 49. Item in eo quod vt anima corpus animatum, ita Verbum, hominem denominat Deum. Præterea in eo quod sicut anima quasdam proprias, quasdam cum corpore communes actiones habet, ita & Verbum cum humanitate. Tandem quia vt actiones vtriusque partis Physicæ hominis, toti composito verè tribuuntur, ita composito ex duabus naturis, & vna Christi persona, vtriusque illius naturæ prædicta sine absurdo tribuuntur: vnde Deus dicitur passus, & homo eternus. Sunt omnes hæ analogiæ optimæ, [Demit quippe (inquit S. Bern. 5. de consid. c. 9.) familiaris similitudo cum hominis conuenire constitutione, quod pro homine constitutum est Sacramentum.]

9. Quia tamen exempla si omnimodam paritatem continerent, exempla non essent, & nominatim quæcunque in rem præsentem conferuntur, admodum oblecta sunt, vt notauit Damasc. 3. fidei c. 26. multa sunt in hoc exemplo dissimilia mysterio de quo agimus, vt fuse persequitur Iustinus in expositione fidei de Trinitate *post med.* attigit S. Bernardus supra, ac Nemef. lib. de hom. c. 3. *sub fine* qui præsertim virget quod anima quoquomodo miratur, & deprimatur, aggrauaturque à corpore, quod Verbum non subit ab humanitate. Addendum verò insuper est, animam rationalem, & corpus, esse substantias dimidiatas, facereturque vnā naturam, & neutrum eorum ut habere alterum ad suam subsistentiam, sed vel vtrique esse suam subsisten-

tiam, vel ambo pendere à subsistentia totius. Quæ omnia deficiunt in verbo, & humanitate. Aliæ præterea dissimilitudines notari possunt cum Anastasio cap. 18. § 17. Vnde mirum non est si hæretici ex hoc exemplo veritatem huius mysterij labefactare tentarint, vt Senerus, & Monophysitæ ex Rullico, qui præterea disparitates huius exempli latè persequitur Dialo. contra Aceph. & ex Anastasio c. 17. § 17. *in fine*, & c. 18. *initio*. Malè SS. Patres hoc exemplo vfos interpretati Armeni, vt videre est apud Theorianum in legatione, pag. 125. ex eo quod anima, & corpus sint vnica natura, vnica ex verbo, & humanitate naturam Christi eruebant, perpetuèque in ore habebant hoc exemplum, vt idem Anastasius c. 19. & latè quoque Iustinianus in suæ fidei edicto, referunt. Quasi non etiam liceret in homine duas parciales naturas distinguere, spirituales scilicet, & corporeas, quod apertè vult Anastasius c. 18. & S. Augustinus 13. Trinitate c. 17. quomodo tres in Christo naturas ponunt, Deitatem, animam, & carnem. Quam multa item, ex malè aptato exemplo humanæ compositionis aduerus veritatem huius mysterij effugerit Vvicleffus, legere licet apud Valdensum c. 1. l. 1. c. 39.

Aliæ eiusdem structura, imagines.

10. Quare fatendum est, exemplum compositionis hominis ex anima, & corpore non esse nisi exemplum Incarnationis, atque adeò aliquatenus claudicare. Estio verum sit, illud exemplum plus aliquantò congruere, quam cætera vulgaria, vt asseruit Nemef. *supra*, & D. Thomas 4. contra gent. c. 41. Eiusmodi est exemplum infusionis quo vitur S. Ephrem Sermo. de marg. preciosa *sub fin.* & omnibus præfert Dur. in 3. d. 1. q. 1. n. 13. ac contra Caietani contemptum tuetur latè Palac. eadem distinctione 1. disp. 1. *sub fin.* Admodum item tritum est exemplum ignitionis, quo vitur Anastasius c. 1. § 17. pag. 39. Damasc. optimè l. de duabus Christi voluntatibus, fuse itè ac benè Arnobius in conflictu cum Serapione lib. 2. *sub initium*, Nyssenus in Orat. magna Carech. c. 10. Nicetus 3. Thef. c. 38. n. 14. S. Cyrill. 2. pentab. in proœmio, & libro nuper edito de S. Trinitate cap. 14. & lib. de Incarn. Vniq. cap. 8. Cantacuf. apologia 1. *sub medium* & apologia 2. *sub initio*, & fuse S. Basilus homil. de humana Christi generatione itemque autor operis de Incarnatione apud Augustinum lib. 2. *sub fin.* describens Origenem 2. periarth. c. 6. Exemplum verbi nostri mentalis, quod immutatum assumit vocem externam, vt carnis auribus illabatur, legere licet apud D. Augustinum 1. Doct. Christi. cap. 13. & lib. 15. de Trinit. c. 11. & apud Fulgentium contra sermonem Fastidiosij. S. Gregorius homil. 2. in Ezech. adhibet præterea exemplum electri, quod ex auro, & argento componitur, quæ ad diuinitatis, & humanitatis in Christo nexum egregiè accommodat. Hæc exempla fateor non esse adeò apposita, quam est exemplum vnionis animæ, & corporis. In his enim exemplis, & manductionibus ad hoc mysterium, de quibus infra pleiè, multo plures sunt dissimilitudines, & improprietates, quam in exemplo illo animæ, & corporis: Tamen vt Iustinus supra rectè monuit, non debet nos pudere improprietatis quorumlibet exemplorum nostrorum cum hoc mysterio. Tam verum item, quam tritum est illud Augustini epistola 3. Voluissimum adhuc Ethnicum de hoc mysterio erudientis. [Hic si ratio quaritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse.]

Obsignemus hoc caput ea confessione qua Amatus Metensis Episcopus vitam ipsam obsignauit, vt ex gestis Metensium Antistitem narrat Onuphrius l. de ritu sepeliendi c. 1. Amatus ergo cum ad extrema venisset, iussit

sentio tibi prelegi epistolam S. Leonis Papæ ad Flavianum de Incarnatione, cæque prælecta, missas faciens quancumque missæ huius ille illustrationes sine prohibitionibus exclamavit; Sic credo. Trinitas ineffabilis, sic confiteor. Deus omnipotens, ita de te sentio Fili dei Iesv Christo, qui pro nostra salute dignatus est venire in hunc mundum, sic de te intelligo. Ita credidus de tua Incarnatione sentio piissime Christe, quod aliam per carnem sicut duas naturas vitæ in vnam pertinet.

C A P V T II.

Contradictionum proposito divinitus enigmati
in speciem offusarum, superficiata
extratio.

16. Si utique monstrata legitima ratione, qua
Svno & iure possit esse Deus & homo, quin-
tesimo. 20. ex fide facile cognoscere potest, quomodo
conciliant omnes ille contradictiones, quae supra in
propositione difficultatis, & tenebatur nostri agra-
mentis vigentibus: quod scilicet idem sit gigas, & pu-
er fuerimus, & infinitissimus, altissimus & depressissi-
mus, mortalis & immortalis, genitus per genitam
suum, genitor & creatura. Lectorem in re certa, & sup-
positis fundamentis ante iactis, non addo obicura, pra-
terea per nonnullos Patres faciente oportunitate vi-
deat.

*Pugnantia Christi attributa, à PP. conciliata, ex
naturarum concursu in unam personam.*

Profero verò imprimis Iulianum in expositione fidei de Trinitate cum agit de Verbi descensu ad nos, ad indagandum genus nostrum. At enim, quando tempus à Deo ad id præfixum appetit; [Verbū vsum sequitur] Verbum statim Davidicæ, tunc illi legem promittimus facere; & ingreditur in eius ventrem, quasi recte quoddam divinum, fingit sibi tempus perfectum hominem, sumpta parte qualem illos naturæ, quæ tunc foret formandi; cui tempus essentia hoc indutus à hinc varius, Filius Dei, prodijt naturæ gemina. Ex illa enim tempore, Filius & Deus & homo est. Ita dispositionem erga nos suam absoluit, quandoquidem Adam peccando posteros suos morti subiicit, & vniuersalem peccatorum naturā huic debito reddidit obnoxiam. At Filius vt Deus & homo, lapsum Adam in integrum restituit: et in quantum homo vitam agnoscere pabatur, morte inque spontaneam suscepit; absolute quidem viuendi ratione delictum abolsit, mortem verò debuit, indubita tentans faciens. In quantum autem Deus, quod collapsam eum est restituit, et mortem ipsam totum destruit. Idem igitur est Filius, qui & concidit & collapsa restituit: in quantum homo, concidit: In quantum Deus, restituit. Quoties igitur audiens de no Filio voces contrarias, collatas in eum, diuide vnamque naturam; magnificas, diuinā quæ diuinæ naturæ attribuit: quicquid autem ex gaudiis, et humanum, hominæ impurans, sic enim & vocem eorum discrepantem effugies, reddendo fusa cuiusque naturæ, & filium vnicum antiquando in fecal. omnibus, eundem recens naturam iuxta sacras Scripturas confiteberis.]

12. Egregie quoque Tertullianus l.2. contra Marc.
cap. 17. Quancunque exigitis Deo digna, habebuntur
in Patre inuolubili, incongregabili, & placido, &
(ut ita dixerim;) Philophorum Deo. Quancunque
autem viri in digna reprehenditis, deputabuntur in Fi-
lio, & viſo, & audito, & congeſſo, arbitro Patris & mi-
ſericordie, niſcitur in ſemipſo hominem & Deum; in
Thoph. Raynaldi Chriſtus.

virtutibus Deum, in pusillitatibus hominem, vt tantum homini conferat, quantum Deo detrahit. Totum denique Dei mei penes vos dedecus, Sacramentum est humane salutis. Conuersabatur Deus, vt homo diuina agere doceretur. Ex aquo agebat Deus cum homine, vt homo ex aquo agere cum Deo posset. Deus pusillus inuentus est, vt homo maximus fieret.

S. Cyrillus l.de Incarn. Vng.c.26. Icto simili fundamento vnitate fuppositici in duplici Chrifti fubftantia, finititer exponit longum Syllabam, quem ibi conficit contradiCTORIORUM attributorum, quæ eidem Chrifto verò affignantur; quædam ratione humanitatis, quædam ratione Deitatis. Idque vt fignificaretur, ait Leuit. 14. ad leprofi curationem indicium eſſe, vt fumeretur duo puli mundi, quorum vnus occidebatur, cuiusque sanguine profundebatur cum pullo alter, qui mox vnus dimittebatur, cum qui a lepra curandus erat. Hoc fic ad rem præſentem apertus S. Cyrillus. [Reddit quidem nos mundos, & pollutionum ſordes abluir, & carnalis concupiſcentiæ mortalitatem repellit ſanguis precioſiſſimus Chrifti, & purgatio Baptiſmatis acrolanſi. Cæ. eum illud aſpicie. Omittentes enim ſcripturæ vim ſubtiliter examinare, quod myſterio expedit in præſentia memorabimus. Pollis duobus comparat Chriftum, non quod duo ſint Filij, ſed quod vnus potius ex duobus, ex diuinitate & humanitate in vnitate collocatur. Mandi autē puli, neque enim fecit peccatum Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſed erat Verbum ſanctum & diuinitate & humanitate. Volueribus verò comparatur, quod quaſi in ſublimi ſit ſuper terram, & de cælo deſuper. A cælo enim homo eſt Chriſtus, licet carnem ſanctæ Virgæ peperit. Quomodo igitur deſuper & de cælo : Deus enim Verbum, quod eſt deſuper & ex Patre, carnem ex Virgine ſanctæ accipiens, & eam ſuam propriamque exiſtans, & tanquam ſi eam deſuper, & de cælo detailit, dicebat. *E nemo aſcendi in cælum, niſi qui de cælo deſcendit, Filius hominis.* Ea enim quæ ſua ſunt, proprie carni ſemper attribuit; adonacum verò ſemel, iam cum ipſa vnam ſcilicet exiſtimabitur. Cæterum vide occiſo vno pullo, lauare quidem alterum, eius comparationem tamen non emori. Et quid hoc ſic : vinebat enim Verbum, licet ſua caro fuiſſet mortua, & communem paſſionem eiſe dicebat propter adonacem & familiaritatem quam habebat cum carne. Igitur ipſe quidem vinit vt Deus, ceptus verò tanquam proprium faciebat, & in ſe familiariter accipiebat corporis paſſiones, cum ipſe nihil in natura propria pateretur. Prodeſt igitur & neceſſarium eſt, ſi in vno Chriſto id accipimus, quod ſecundum aliud & aliud de vno eodemque Chriſto conſtituatur, & quod in duo diuidi non permittat, licet diuerſa inter ſe, & min. me conuenientia eſſe dicantur.] Perbelle hinc quoque myſterij noſtri typum, & conſociandum in vno, & eodem contradiCTORIORUM attributorum imaginem, proponit idem Cyrillus l.3. glaphy. in pentac.

13. Alibi autem eodem libro eodem modo accipit
mandatum *Leuit. 16.* Larum de duobus hircis pro peccato
statuendis coram Domino, quorum vnus liber
dimittebatur, alter vero immolabatur, & eius sangui-
ne eluebantur peccata. Diffusioris eo loco orationis
Breuiculus appono, ex *1.9. in Iulia. ad 12.* Quoniam
pro peccatis nostris immolatus est Christus, hircō affi-
milatur. Nam sic dicit Propheta *Esaia: Omnes sicut
ovēs errauimus, homo uia sua traxit. Et Dominus tradi-
dit ipsum pro peccatis nostris.* Nam duo hirci affumuntur,
non quod duo Christi, hoc est duo filij secundum ali-
quos, sed magis quod oportere videri etiam occiden-
dum pro nobis: & morientem quidem secundum
carnem, viventem autem secundum spiritum fortes
autem & nomina hircis, vni quidem illorum *Dominus,*
alteri vero *Deo* *quasi* *Deo*, hoc est *emissarius.* Non enim

F figure

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

sicut strenuus Iulianus, dicit, præcepit dimitti signaculo carentem dæmoni cuiusdam *δωροπώλης*: & *δωροπώλης*, hoc est, *mala arcenti*: Sed ipse hircus potius vocabatur *apopompæus*, eo quod immolatione amandabatur, quemadmodum scilicet & *Dominus* qui occidebatur. Describatur autem per utrumque; unus Christus, & moriens pro nobis secundum carnem, & morte superiori demonstrabatur secundum divinitatis naturam, emittebaturque in desertum, præfigurante terra deserta & inarabili, gentium sterilitatem.] Fuffinè idem habet epistola ad Acacium quæ habetur t. 6. Conc. Ephes. c. 16. Et omnibus his locis pulchrè observat nomen eius hirci qui pro peccato occidebatur fuisse, *Dominus*, alterius vero nomen fuisse *ἀποπομπῆς*, emissarii ut typus, Dominum gloriæ pro nobis immolatum, eundemque inter mortuos liberum delinearet. Theodoretus dialo. 3. cuius titulus est *imp. a. ribilis* eodem modo exposuit, utrumque mysterij huius typum propositum, hircorum scilicet & passerum. Quanquam non desunt alie quoque eorum interpretationes. Nam duos hircos Cyrillus ad illum t. 2. fateatur posse quoque accipi de Christo inter homines hircos, & peccatores apparente in similitudinem carnis peccati. Tertullianus verò l. contra Iud. c. 14. & l. 3. contra Marcio. c. 7. post Iustinum in Triphone, hircum immolatum ad priorem Christi adventum: hircum alterum, ad posteriorem in gloria adventum refert. Dionysius Alex. epistola contra Paulum Samosat. ad quæst. 4. duos hircos exposuit Patrem, & Filium, sed interpretatio ex S. Cyrillo proposita, bellè quadrat in rem præsentem.

14. Omnes igitur contradictiones prædictæ, tolluntur modo proposito, quia etiam si cadunt in vnum eundemque Christum, non tamen ratione eiusdem naturæ, quæ in vno illo (supposito est multiplex. Hocque est totum fundamentum communicationis idiomatum, ut optime tradit Vincent. Lyrin. c. 21. verbis illis. [Propter personæ unitatem, indifferenter atque promiscuè, & quæ Dei sunt propria, tribuntur homini, & quæ carnis propria, adscribuntur Deo. Inde est enim quod divinitus scriptum est, & Filium hominis descendisse de cælo, & Dominum Maiestatis crucifixum in terra: Inde etiam est, ut carne Domini facta, carne Domini creata, ipsum Verbum Dei factum, ipsa sapientia Dei impleta scientia creata dicatur: sicut in præsentia, manus ipsius & pedes fossi esse referuntur. Per hanc inquam, personæ unitatem illud quoque similis mysterij ratione profectum est, ut carne Verbi ex integra matre nascente, ipse Deus Verbum natus ex Virgine, Catholicissimè credatur, impijssimè denegetur.] Qui verò hoc modo non benè dividunt, maledictioni Caini se obnoxios reddunt, ut perpulchrè in hunc modum dixit S. Ambros. l. de Incarn. Dom. Sac. c. 1. & 2. [Caveamus ne à sinu Patris, & quodam vtero paterno arcaneque naturæ, substantiam vnigeniti filij separemus, verbisque his, quibus veritas susceptæ Incarnationis adstruitur, divinæ generationi præiudicia inferre meditemur, ne & nostrum alicui dicatur: Si res illæ offeras, res illæ autem non divides, peccastis, quiesce. Hoc est, si nesciamus quæ propria sunt divinitatis æternæ, Incarnationisque distinguere, si Creatorem cum suis operibus conferamus, si autorem temporum dicamus cœpisse post tempora.] D. Hilarius ferè initio 9. de Trinit. ait, hanc indistinctionem, fuisse omnis circa Christum erroris radicem.

Indidem petenda solutio omnium anigmati proposito adversantium.

15. Argumenta quæ contra nunc datam anigmati nostri enodationem formari possunt, illa ipsa sunt, quibus Athanasius Philosophi adversus possibilitatē huius

mysterij armantur; ducunturque vel ex parte Verbi suppositantis humanitatem quod inde mutandum, vel imperfectiōne aliqua contaminandum videtur; vel ex parte humanitatis divinitus suppositatæ, quæ non videtur posse sic suppositari quin plus à Verbo, quàm alijs divinis. Personis dependeret, cum tamen omnis causalitas ad extra sit toti Trinitati communis: Vel ex parte resultantis inde compositi, quod videtur fore ens per accidens. In his argumentis conterendis non placet nunc hærere, quod inferius, plenè discussis contrarijs principijs, clarum sit futurum ea non esse valida. Nunc autem non nisi imperfectè posset eorum vis debilitari, & quæ retundi. Satis itaque erit in præsentia, cum Nysseno lib. 2. de Philosophia c. 12. imo Nemefio c. 3. libri de homine (post descriptam vniōnem animæ cum corpore,) dicere etiam Ethnicos nobis attestari, & quod impossibilis indicetur hæc vniō Verbi cum humanitate, ex crassa eius conceptione ortum habere [Verbum (inquit) unitū remansit inconfusum, & incomprehensibile, nihil ipsum à societate corporis, & animæ, immutatū, neque illorum imbecillitatis participes, sed eis suam divinitatem impertiens, vnum cum eis sit & permanet; quod erat ante iunctionem. Novus hic temperationis, aut iunctionis modus est, & temperatur & manet omnis duntaxat admixtionis expertus, & non confusum, & incorruptum & immutabile, & præterquam quod se non vertit neque confunditur, quoniam omnis prioris cōmutationis est expertus; non vna cum illis patitur, sed vna tantum agit: neque simul interit, aut commutatur, sed cum illa amplificat, tum ab illis non imminuitur. Testatur hoc Porphyrius, qui Christum oppugnare & infectari non dubitavit, sunt autem gravia inimicorum à nobis quæ sunt testimonia, neque contradici quicquam potest. Itaque Porphyrius capite secundo variatum quæstionum, ad Verbum, sic scribit, non improbandum igitur accidere posse, ut aliqua substantia ad alterius substantiæ absolutionem assumatur & pars substantia sit, ita ut in sua ipsius natura maneat & aliā substantiam compleat, & vnum cum alio fiat, & suam unitatem conferuet & quod maius est, ipsa quidem non vertatur, sed ea in quibuscunque fuerit, ad suam ipsius actionem sua præsentia vertat. Atque hæc de animæ & corporis iunctione scribit. Quæd si in anima vera est ratio, propterea quod est non corpus, longeque erit verior de Deo Verbo, quod multo magis non concretum & verè ab omni coagmentatione corporis remotum est. Hoc planissimè obturat os ipsius, qui iunctionem Dei cum homine accusare conantur.] Hæc ad Ethnicorum argumenta contra huius mysterij possibilitatem, satis in præsentia erunt.

16. Sunt verò præterea alia quædam argumenta contra huius mysterij veritatem provi est à nobis exposita, quæ ab hæreticis varijs confecta, adunavit in vnum veluti fascem Naz. Orat. 35. *sub fine* verbis illis [Tu mihi contra, illas ingratitudinis tuæ voces enumera, has videlicet, Deus meus, & Deus meus, Maior, creavit, fecit, sanctificavit, servum etiam si ita lubet, & obedientem adiunge; atque hæc etiam, dedit, dedit, mandatum est, missus est. Illud etiam, quod a seipso quicquam facere non possit, aut loqui, aut indicare, aut donare, aut velle. Huc adde ignorantiam, subiectionem, precem, interrogationem, profectum, consummationem. Adde etiam si ita placet, quæ his abiectiona sunt, dormire, esurire, fatigari, lachrymas mittere, mortis patore affici, ac velut tergijferari. Fortasse etiam probri causa, crucem quoque ipsam & mortem obijcies. Resurrectionem enim, ipsiusque in cælum receptionem, consulto mihi prætermittis: videtis: quoniam in his, quod causa nostra faneat, quippiam reperitur. Multa etiam alia congerere queas, si construere velis, æquiuocum illum ex tua sententia, & ascriptum Deum;]

negabant, quàm vnionem inter animam, & corpus Christi. Ea quippe vnione posita, corpus & anima sunt vnū aliquid, scilicet forma totius, quod non habent absque vnione. Idque in Christo intenebant affirmare illi erroris impugnati ab Hugone, & subannantur etiam à Richardo Victorino tract. de baptismo Christi *sub medium*.

Eosdem spectatis temporibus puto percelli ab Alexandro III. cap. cum Christus de hæreticis, & paulò plenius in epistola ad Archiepiscopum Rhenensem, quæ extat in Conc. Latèr. sub eodem Alexandro parte 49. c. 40. Quamvis enim Alexander subdat rationem, quæ videtur potius impetere eos qui in sensu Manichæorum dicerent Christum prout hominem non esse aliquid, quia est nihil, nec nisi fictam, & apparentem humanitatem habuit, quo pacto Alexandri definitionem accepit Penna in 2. p. directorij l. 2. scholio 3. tamen ea ratio in sensum quoque propositum rectè cadit: damnatur enim Pontifex eum qui negauerit Christum secundum quod est homo, esse aliquid, [quia sicut Christus est verus Deus, ita & verus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens.] At non esset homo Christus, neque ex carne & anima coalesceret, nisi adesset vnio vtriusque illam partem coagmentans. In hos ergo scholasticos rectè cadit damnatio Pontificis, mandantis Parisienses & Rhenenses Doctores conuocari aduersus eos: quod non videtur mandatum, si de Manichæorum phantasmate Scripturas omnes euertere, & mysterium Incarnationis euacuare, sermo fuisset. Est igitur in Christo, æquè ac in nobis, anima & corporis vnio; quicquid tandem sit ea vnio, de qua est physicum problema, hoc loco dimittendum.

Sic eadem natura quæ ceciderat, resurgit.

19. Hæc omnia innituntur principio illo ex fide certissimo, quod placuerit Deo, (vt erat sanè conuenientissimum) per illam ipsam naturam quæ ceciderat, reparationem eius perficere, & per hominem de Adami stirpe, illam generi nostro ab Adamo parente cladem, sarcire. Hæc enim à Patribus causa prodit, cur hominem, non Angelum assumi à Verbo oportuerit. Tertullianus optimè l. de carne Christi c. 14. [Christus salus hominis fuit; causa scilicet, ad restituendum quod perierat. Homo perierat, hominem restitui oportebat, vt Angelum gestaret Christus, nihil tale de causa est.] S. Irenæus l. 3. c. 21. [Misit Deus filium suū factum de muliere. Neque enim iuste victus fuisset inimicus, nisi ex muliere homo esset, qui vicit eum. Per mulierem enim homini dominatus est ab initio, semetipsum contrarium, statuens homini. Propter hoc & Dominus semetipsum filium hominis conficitur, principalem hominem illum, ex quo ea quæ secundum mulierem est plasmatio facta, in semetipso recapitulans: vti quemadmodum per hominem victum descendit in mortem genus nostrum, sic iterum per hominem victorem ascendamus in vitam: Et quemadmodum accepit palmam mors per hominem aduersus nos, sic iterum nos aduersus mortem per hominem accipiamus palmam.]

S. Ang. l. de vera relig. c. 16. eandem causam reddit cur hominem cum corpore terreno, & nostræ, non æthereo, vt fieri poterat, assumptum voluerit Deus. [Sed cum omnibus (inquit) modis moderatur animis Deus pro temporum opportunitatibus, quæ nostra sapientia eius ordinantur, de quibus aut non est tractandum, aut inter pios perfectosque tractandum est, nullo modo beneficentius consuluit generi humano, quàm cum ipsa sapientia Dei, id est vnicus Filius consubstantialis Patri & coæternus, totum hominem suscipere dignatus est, & Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ita enim demonstrat carnalibus, &

non valentibus intueri mente veritatem, corporeis quæ sensibus deditis, quàm excelsum locum inter creaturas habeat humana natura, quod non solum visibiliter, (nam id poterat, & in aliquo æthereo corpore ad nostrorum aspectum tolerantiam temperato,) sed etiam hominibus in vero homine apparuit, ipsa enim natura suscipienda erat, quæ liberanda.]

20. Præclare quoque in eandem sententiam disputat, & Augustinus sub alio typo plane concinit Gregorius Nyssenus in orat. catechet. cap. 27. sic differens. [Cum autem omnibus hominibus vnus sit in vitam aditus, vnde nam oportebat eum qui ad nos ingreditur, in vita collocari? Ex cælo, ait, fortasse qui genus humanæ originis desuper tanquàm turpe & abiectum? sed in cælo non erant homines: nec in vita supermundana versabatur morbus vitij. Qui autem cum homine commiscebatur, eius erat scopus & institutum in illa contemperatione, vt prodesset homini. Vbi ergo non erat malum, neque ibi vita degebat humana, quemadmodum postulat quispiam, vt homo illine Deo coniungatur; imò verò non homo, sed aliquod simulachrum, & quædam similitudo hominis? Quenam autem fieret nostræ naturæ correctio, si cum terestre ægorasset, animal, aliquid aliud ex cælestibus, diuinum suscepisset aduentum? Non potest enim fieri, vt curetur quod laborat, nisi pars laborans propriam ac peculiarem accipiat curationem, si ergo quod laborabat quidem, fuisset in terra, virtus autem diuina id quod laborabat minimè attigisset, aspiciens ad id quod se decebat; fuisset planè homini inutile diuinæ virtutis negotium, in iis versans, quæ nobiscum nullam habebant communionem.]

Ipsæ Apostolus Rom. 8. id pulchrè expressit, cum dixit *mutans Deus filium suum in similitudinem carnis peccati, de peccato damnavit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleveretur in nobis*. En Apostolus missum Dei filium ait in carne, simili nostræ carni peccatrici. (simili inquam quoad substantiam, non quoad peccatum,) sicque in ea ipsa carne, quæ peccato subiacerat, peccatum eneruatum est, & regnum Satanæ destructum, quod fuisset [stupendum trophæum] erigere, ait ad eum locum D. Chrysostomus hom. 13. addens sic percosso per Christum peccato, & Satanæ, quàm variæ & illustres victoriæ sint consecutæ [Mirum, (inquit) autem, id est, quod vnà cum carne trophæum erectum est, & quæ milies à peccato deuicta fuerat, hæc eadem plenitudinem contra illud victoriam tulit. Vide enim quot noua atque inopinata extiterint. Vnum quidem quod peccatum carnem non vicit, alterum quod victum est peccatum, & à carne victum. Neque enim simile fuerit, non vinci, & vincere, quod antea semper deiciebat. Tercium, quod non modò vicit, sed & puniuit. Nam minimè peccando non victus est; moriendo autem vicit, & damnavit illud, terribile illi carnem efficiens, quæ prius despicibilis esset. Sic igitur & illius potentiam fregit, & mortem per illud introductam sustulit. Donec enim peccatores offenderet, iure optimo obitum assecebat; posteaquam verò corpus minimè peccans reperit, illudque morti tradidit: condemnatum illud est, tanquàm quod iniuriam attulisset. Vides quàm diuersæ victoriæ partæ sint?]

Quia igitur sapientia & iustitia Dei, sanxerant, vt idem ipse qui ceciderat, resurgendi autor esset; oportuit, Christum eiusdem rationis, ac naturæ hominem esse, cuius erat Adamus, qui primò lapsus est, alioquin Christus non potuisset dici Adam secundus, nec natura deuicta reposuisset Satanæ victori vicem. At primus Adam è corpore verè humano, & anima item verè humana simul vincularis coaluit. Ex ipsidem ergo principiis intrinsecis, existere oportuit humanitatem Christi.

Admirata

identitatem materie Adami lapsi, & Christi, esse
plus quam specificam, qui consueverunt.

21. Fuerunt qui aliam maiorem identitatem humanitatis vincens & deitatem committerentur, asserentesque, Christum & Adamum fuisse non modò similis sed etiam numericè eiusdem naturæ humanæ, quod non declinat Mayo. in 3. d. 4. quæst. vnica, art. 3. Deus in materie primæ creatione purissimam quandam eius portionem, primò sub Elemento terræ constituit, quam decreuit ad Christum devenire. Eam terræ portionem Adamo immixtam, postmodum decerpit & costâ Adæ, & fabricavit in mulierem; & deinceps ingenti miraculo ea portio, saltem secundum aliquid eius quoad corpulentam substantiâ transfusa est usque ad Deiparæ parturientes, & ab ipsis in Deiparâ, inde verò in Christum. Paganus late pro hac sententia, vel imaginatione Galatinus l. 7. c. 4. contendens hanc non modò fuisse sententiam veterum Hebræorum quos regulat in calce terrij capitis, sed etiam esse sententiam ipsius Scripturæ. Nam Genes. 4. Adam dicitur vocasse nomen filij sui Seth dicens, *quia posui mihi Deus semen aliud*, quæ verba ita accipit Galatinus, ut significetur Adamum omnes animas propter peccatum suum petituras videntem abstinuisse coniugali opere per annos 130. post genitum Abelem, ne filios damnationis procrearet. Edodum autem Messie adventum, cogitasse de aliis liberis suscipiendis, quorum quem tunc primò suscepit, vocavit Sethum, quia cognovit eam virtutem in se esse; siue semen alienum purissimum, à se transmittendum illicitum, ex quo mater Messie generanda erat, & Christus ipse exoriturus. Argumentatur quoque Galatinus, quia Ioan. 1. Baptista semel, & iterum de Christo dicit *ipse est qui ante me factus est*: quod non potest valere de Christo quoad diuinitatem, cum sit sic genitus sit, non factus. Valet ergo de Christo quoad humanitatem, quæ facta dicitur ante Ioan-nem, quia materia Christi fuit in Adamo, longè ante procreatum Baptistam. Tandem argumentatur quia Proverb. 18. dicitur *lustrus primus in lue sua, venit amicus eius, & inuestigabit eum*. Qui locus iuxta traditionem quandam Hebraicam, hunc sensum habet. Primus homo est mater Messie, quæ insinuat est peccati in suo conceptu. Sed Deus eius amicus, causa inuestigata, atque discussa, tulit pro ea sententiam. *Primum hominem* Hebræi prædicti vocant Deiparam, quia prima producta est in genere humano ratione illius portionis, de qua supra; & eadem ex causa, vocant Deiparam. *Pertam parturiam*. Cui in Adamo formaliter posita, de mandato Dei accidisse omnes Angelos statim, ac Adamus conditus est, traditionem esse Hebræorum ait Galatinus.

Refelluntur.

22. Hæc omnia (ut libere dicam,) mera somnia sunt Rabbiorum, quibus miror Catholicos scriptores adeò simpliciter adhæsisse, nec advertisse quàm nulla ratione nitantur. Nam quod Adam dixerit nato Setho, *posui mihi Deus semen aliud*, ad susceptum innocenti Abeli Sethum pertinet, non autem ad nescio quod semen extraneum, intra Adam delitescens, de quo cognoverit post annos 130. Similiter Christus dicitur factus ante Ioannem, id est, ei prælarus & antepositus, dignitate scilicet, & gradu, non productione. Quod verò Proverb. 18. Iustus, ut nostra editio vulgata habet, dicatur prior accusator sui ne per somnium quidem suffragatur imaginationi illi de primo homine qui sit mater Messie, eidem in Adamo exhibitæ, omnes Angelos accidere insos, Rabbini nugas est; quamvis obiectum Christum Angelis adorandum an-

Theoph. Raynandi Christum

te conditum primum hominem; & rebellantem Luciferum in Satanam degenerasse, probabilis sit Theologorum multorum opinio, de qua alibi. Nemo tamen Theologus fabulatus est, proposito Adamo iustos Angelos latentem formaliter in eo Deiparæ materiam venerari. Imò S. Thomas hoc Rabbiorum delirium referens, damnat illud erroris in 3. d. 3. q. 4. art. 2. illudque etiam explodit 3. p. q. 3. 1. art. 6.

Quare reiecto eo commento dicamus, eatenus tantum eundem hominem qui conciderat, reparasse calamitatem generi humano illatam, quatenus idem specie homo Adamo similis quoad substantiam, & ab eo mediante matre derivatus, rescivit damna per primum hominem generi nostro illata. Dixi [mediante matre.] Quia ipse Christus non fuit ex Adamo secundum aliquid signatum corpulentæ substantiæ, siue materiæ suæ: (hoc enim quis affirmare possit, vel de atomo substantiæ Christi, tot ab Adamo ad Christum interpositis resolutionibus materiæ, quam Adam transfudit in primam prolem suam, à qua exoriturus erat Christus.) Quin etiam non fuit Christus ex Adamo secundum specialem rationem, qua ratione nos omnes sumus ex Adamo, quamvis nulla signata particula materiæ, quæ in Adamo fuit ad nos derivetur. Ac Christus quia Filius est hominis, non hominum, neque ex sanguinibus, aut ex voluntate carnis, & vii (vtriusque inquam coniugis,) sed ex Deo natus est, eatenus tantum ex Adamo progenitus dici potest, quatenus mediata accepit esse per virtutem generatim Adæ, & aliorum ab Adamo descendentium usque ad B. Virginem. Ex quo vides litem quæ apud aliquos feruet circa propositionem illam [Christus est homo Adamicus] esse reuera litem de nomine, nec reprobari à quibusdam Doctoribus, nisi quia suspicantur sensum eius esse, quod Christus sit ex Adamo progenitus more ordinario, & interposita virili opera. In sensu autem quem indicamus, nemo eam iure refugerit.

23. Hæc in presentia de hac re attingisse sufficiat, tantum ut constet identitatem humanitatis Christi, & eius quæ in Adamo fuit non aliter esse accipiendam, quàm penes eandem specie Adami & Christi humanitatem, ex humano corpore & anima connaturaliter vincularis compactam, quæ sunt extrema primæ substantialis compositionis, de qua supra. Paucas porro, vel etiam nulla sunt, quæ præterea hoc loco de extremis ea unione nexis, hoc est de Christi corpore, & anima pro ut ad hanc primam substantialem intra Christum compositionem intervenientibus, dicenda occurrant. Nam de eorum veritate satis supra actum est, monstrando contra hæreticos esse in Christo verum humanum corpus, & veram humanam animam. Id quod etiam perspicue sequitur ex constitutis quod Christus sit verus homo; Nam verus homo ex anima verè humana, & corpore item verè humano, compingitur. De perfectione verò etiam naturali & animæ & corporis Christi, agendum infra erit post expositam alteram in Christo compositionem substantialem, cuius intuitu ea perfectio collata est. Item de iisdem prout assumptis à Verbo, plene agendum erit tractando compositionem illam secundam. Quare vix quicquam hoc loco occurrit, siue circa corpus, siue circa animam Christi, quod ad hanc primam compositionem spectet, & discussione indigeat.

versus doctrinam propositam.

Tantum ex eo quod Verbum assumpserit corpus nostrum, eruanus usum doctrinæ ab Eucherio propositæ hominibus de sancto Latrone. [Caveamus (inquit) ne corpori illius quod de nostro Christus assumpsit, iniuriam, faciamus in nostro corpore: caveamus ita peccatis & criminibus vitam ponderare, ut ad nos non

F 3 relpi

respiciat Prophetia illa terribilis: non enim est, inquit, Deus in conspectu eius: pollutumque via eius in omni tempore, auferuntur iudicia tua à facie eius, Irremediabile periculum est, sic aliquem vitii & cupiditatis frena relaxare, ut se rationem Deo non meminerit redditurum: quia puto magna sit iam pœna peccati, metum ac memoriam futuri perdidisse iudicii, non nobis ita dulcia sint pauperum spolia, postmodum nimis amaricatura. Nihilominus, sicut dictum est refugiamus alienæ carnis abominanda contagia: vitemus obscœna inimicæ voluptatis mendia. Hæc qui agit charissimi, de stipula ac lignis iniquitatum perpetuos succendit ignes, & nunquam concinnat vapores,] præfertim quia memor est quantum carni suæ à Deo assumptæ debeat reuerentiæ, ut bene ibidem præmiserat Eucherius, Chrysostomus etiam hom. 18. in 1. Cor. ad illud *Glorificate & portate Deum in corpore vestro*, hunc propositæ doctrinæ fructum, insigniter eruit.

CAPVT II.

Illata de humanis Christi facultatibus,

24. **E**Vit igitur in Christo natura nostra substantia-liter plena, & integra, quæ ex animæ & corporis confectione existit. Cum autem natura humana, ut & cæteræ omnes, suis aliquibus facultatibus, siue potentiis & proprietatibus instructi debeat tanquam connaturalibus substantiæ appendicibus cohererentibus ad ornatum substantiæ, & ad subleuationem substantiæ actiuitatis; consequens est, ut eas Christo non defuisse statuamus, sed quotquot in nobis potentiæ siue corpori siue animæ insidentes gradum aliquem animæ affectantur, easdem in Christo locum habuisse concedamus.

Humana potentia, in Christo.

Prædictas proprietates Christo non defuisse, & ratio tacta continet, & Patres vno ore agnoscunt. Nec de his proprietatibus agebat, easve inficiatus est Gregorius Nyssenus, cum dixit [Quemadmodum acetii gutta in mare proiecta, non retinet amplius acetii proprietates, sed transmutatur, induitque proprietates aquæ; sic & sanctissimum Christi corpus cum diuinitate commixtum, non habet amplius proprietates carnis.] Quibus verbis abusos Eutychanos, sæpè refert Anastasius in *edip.*, & nominatim c. 13. ubi ea sic exponit [quando audis Doctorem asserentem, Christi carnem non constare amplius proprietatibus carnis, sic accipe humanam illam naturam à Christo assumptam, non amplius subiacere illis molestiis, quæ corpori nostro ex peccato euenerunt: sed per vñionem cum diuinitate, & per resurrectionem post triduum factam, sanctissimum Christi corpus in melius commutatum ac reformatum esse: neque iam prioribus corporis conditionibus & affectionibus subdi. Non enim amplius est mortis & corruptionis capax non mutationis, non laboris ac molestiarum, neque egestatis, sed transmutatum est ex mortalitate in immortalitatem, ex corruptione in incorruptionem; & materiale, euasit immateriale; carnale spirituale; patibile, impatibile; fluxile; omnis fluxus expers, fami obnoxium, supra omnem famem. Aqueum, absque aqua. Egenum, nullius indigum: spissum, tenue, & subtile. Temporarium, æternum: non tamen in circumscriptum; non expers figuræ, non immobile, non intabile, non inaspectabile, non increatum, non absque principio. Hæc enim solius diuinitatis proprietates sunt.] Vides, Nyssenum interprete Anastasio, de aliis proprietatibus humanis agere quam de iis, quas Christo hic vendicamus; & illam ipsam connaturalem corpori humano temperiem,

eiusque corollariæ, quæ negare videtur corpori Christi, vñio personæ Verbi, non absolute ab eo negari, sed tantum prout sunt exuuiæ peccati, & eius corollaria dedecentia sanctissimam, & vñdeconque nitentissimam humanitatem Verbo vñitam.

Sunt porro potentiæ illæ, quas hic Christo ex perfecta eius humanitate tribuendas colligimus, quæ gradum aliquem animæ affectantur, atque adeo vel vegetatiuæ, ut nutritrix, auctrix, generatiua, vel sensitiuæ externæ quinario vulgato comprehensæ; vel internæ, quarum vna cognoscens, alia appetens, & tertia vtri-que subordinata motrix progressiua corporea: vel denique rationales, nempe intellectus, ac voluntas, easque consequens motrix facultas inorganica: quarum distinctionem ab inuicem, aut ab anima, hic non moramur, illud duntaxat solliciti, ut non aliter de eis in Christo, quam in aliis hominibus philosophemur, easque omnes ut in nobis, sic in Christo perfectam humanitatem nacti admittamus iuxta illud Athanasij [perfectus Deus, perfectus homo,] quod non tantum de perfectione quoad substantiam, sed etiam de perfectione quoad accidentia homini connaturalia consequentique eum proprietates, valere debet. Et verò si humanitas supponatur perfecta secundum substantiam, quomodo non ex ea progerminabunt accidentia omnia naturaliter ad eam fluere apta? Aut vnde esset in Christo, monstrositas ex accidentium connaturalium effluxu inhibito, vel exclusionem? Sed dicamus aliqua sigillatim.

Sigillatim vendicæ Christo facultates vegetatiuæ.

25. De potentiis vegetatiuis, nutritæ, & auctricæ, non inuenio qui dissenserint. Quamquam quod apud Gregorium Neocæsariensem Anathematismo 3. damnantur qui dixerint Christum assumpsisse hominem perfectum instar cæterorum Prophetarum: eo refert scholiastes Canisius tomo 3. antiquæ læt. vt sensus sit, damnari aliquos qui Christum corpore subito perfectum apparuisse affirmarent, qualis fuit Adamus iam ab initio formationis suæ, & quales erant qui ad prophetandum assumebantur; tamen neminem nominatim reperio, qui illi errori sit assipulatus. Et est reuera, error exploratus. Nam Lucas expressè testatur, Christum corporaliter creuisse, & confortatum esse, quæ sunt munera harum facultatum: vel potius munus vñius facultatis. Neque enim distinctæ re ipsa sunt facultates, quibus quantitas maior & substantia acquiritur, nec duobus motibus in duo illa obiecta tenditur, sed per vñicam facultatem, coniunctim, & noua quantitas, & eidem substrata noua substantia comparatur, quæ vi motus illius maior semper est quantumcumque denominatio maioris substantiæ, aut maioris quantitatis in ætate certa, tollatur per comparisonem ad deperditionem concomitantem, quæ maior est quam acquisitio. Verùm de hac re alibi. Nunc satis est, exploratum haberi, Christum sensum adoleuisse: ita namque deuit sensum progredi eum qui omnem ætatem ortu suo sanctificatus venerat, ut pulchrè dixit S. Iren. l. 2. c. 19. Ex quo autem iusta magnitudinis factus est, & terminos consistentiæ attingit, nutritus tamen est per reliquam vitam vniuersam; & quantitatem alimentadiunxit præiacenti suæ quantitati; quod cum spectet ad vim nutriticem & auctricem, dubium esse non potest, quin per vniuersam vitam facultates iis muneribus respondentes obtinuerit, æquæ ac nos obinemus.

26. Erit qui opponat, Christum post resurrectionem quoque comedisse, nec tamen nutritum, vel auctum esse. Vnde inferri videtur posse nullum suppetere pro vera Christi nutritione, & ei nexa augmentatione argumen-

Dissoluantur.

mentum, quod ex facto dumtaxat peti potest, sine eo quod Christus legatur comedit. Antecedens, in quo solo potest esse tergiversatio, diserte traditur a SS. Basilio, & Gregorio Theologo in ea fidei confessione, quam ex ipsis repræsentant Henricus Canisius homo 3. antiqu. l. c. sic enim habent duo illa Ecclesiæ lumina. [Et si Christus cibum gustavit post resurrectionem, non tamen lege corporis, sed æconomice, ut probaret carnem illam esse quæ erat ante resurrectionem, & non aliam. Non enim in ventrem & in matrem, acque in secessum ibat; absit. Imo caro divina, post resurrectionem mutata est à materiali in immaterialem, & à possibili in impossibilem: non tamen in circumscriptam, aut intangibilem, vel inuisibilem: alioquin quomodo visus esset discipulis post resurrectionem? Quomodo dixisset Thomas, Tange me? Cibus enim quem sumpsit totam discipulis, si quis quærat, quid abierit. Respondemus, sicuti cera appropinquans igni liquefit, & desinit esse, sic cibus ille adhibitus carni incorruptibili, & pyrophoro Dei resuscitati:] Non dissimilia alij PP. & interpretes ad ea Evangelij loca, quibus eiusmodi comestio Christi rediuiui referuntur. Respondendum est, quamuis ita res habuerit post resurrectionem, non tamen ante illam per vniuersum tempus vitæ Christi viatoris. Idque recte colligebatur ex actu manducandi, qui per illud tempus non potuit eodem dirigi quò post resurrectionem. Per tempus namque vitæ mortalis, non spectabat nisi nutrimento, alioquin fuisset actus Phantasticus, & confictus. Vnde ex eo actu per tempus vitæ mortalis exerceito à Christo, inferitur Christi nutritio, & ei saltem per se abunde augmentatio. At post resurrectionem, comestio directa est aliò, nempe ad contestandam carnis rediuiui veritatem.

Rationes Damasceni, negantis Christo facultatem generatiuam.

27. De vi generatiua, difficultatem facit, quod habet S. Damasc. orat. quomodo ad imaginem Dei facti sumus *sub medium*. Quamuis enim sit meridiana luce clarius, Christum Regem virginum, non modò virginitatis reuerentiam (etiam licitam) non sustinuisse, sed etiam ab omni huiusmodi opere planè abhorruisse: ac ne calumniam quidem in eo genere admisisse: tamen de fuisse Christo vim generatiuam, quod affirmat S. Damascenus, hoc est quod videtur non posse alieni falsa fide, que eam quoque humanæ naturæ facultatem, desiderat in Christo non finit. Verba Damasceni sunt (vim gignendi Christus non habuit, propterea quod stabiles sunt & immutabiles diuinæ personarum proprietates, fierique non potest, ut Pater, aut Spiritus efficiatur Filius. Itaque hominis Filius factus nō est, sed solius Dei, ut immutabilis proprietates permaneret. Præterea persona cum persona eiusdem naturæ permisceri solet: non est autem alia eiusmodi persona Filius Dei, & hominis, nisi Christus. Iam verò, ut sit hæc permixtio naturæ consentanea ad hominum genus explendum, at necessaria non est; præsertim cum fieri possit, ut homo sit, & viuat sine illa contrarietate, multique extiterunt homines, qui nunquam huic voluptati operam dederunt. Hæc verba non video quomodo exponi possint, ita ut veritati Catholicæ non officiant. Quare tamen si de Christo eum vbisualis, tum in his maximè rebus, verecundè semper, ac honestè agendum est, tacendo omnia non necessaria; tamen ne veritas fidei periclitetur, videtur prædictis rationibus occurrendum, & quia postremæ faciliores expeditæ sunt, ab eis ordiar.

28. Postrema ergo illa ratio, dumtaxat probat Christum Virginem semper vixisse, quod est extra dubium. At non probat Christum generatiua facultate caruisse. Quin potius qui ea facultate destituitur, siue ob defectum organi alicuius, siue ob eius indispositionem, monstrosi habentur, & inter humanæ naturæ oblationes numerantur, quod absit ut de Christo admittamus. Secunda item ratio, est admodum inanis. Nam persona habens humanitatem, quæ per extraneam supposititalitatem subsistat, perinde posset cum persona purè humana misceri ad vsum facultatis generatiuæ, ac si supposititalitate conaturali terminaretur; quia vis generatiua, omnisque conueniens, aut necessarius ad eam apparatus, spectant naturam, non personalitatem. Tandem 1. ratio ut sit efficax, supponit si soboles per Christum susciperetur, necesse fore eiusmodi sobolem eiusdem cum Christo rationis esse, atque adeò diuinam aliqua supposititalitate terminari; non quidem Christi, ne duo inuehantur Dei filij, sed Patris, aut Spiritus Sancti: ex quo illud inferri videtur absurdum, Patrem, aut Spiritum Sanctum in eo euentu dicendos esse Dei Filios. His ergo absurdis declinandis, inferi ea 1. ratio, dicendum potius esse, Christum generandi facultate destitui. Verùm hæc ratio, imprimis falsò assumit, sobolem si à Christo susciperetur, suppositandam necessariò esse diuinis. Id enim falsò proflus assumitur ut bene statuit Agapides Romanus quodlib. 2. q. 3. ad. Imò excludendo grande miraculum, proles sic suscepta, esset purè humana, & supposititalitate creata terminaretur. Deinde quamvis diuinis suppositanda esset, parum admodum virgeret æquiuocatio quæ timebatur inducenda, si Pater aut Spiritus Sanctus denominarentur Filij, & ob quam solam asserbatur impossibile, Patrem, aut Spiritum Sanctum terminare naturam eius, qui secundum humanitatem esset Filius, Christi. Non enim si Pater eam terminaret, verum esset, Patrem esse Filium in Deitate, sed tantum quoad humanitatem, in quo nihil absurdi esset. Tandem facile quoque esset dicere, naturam sobolis sic susceptæ terminandam fore per substantiam filij, ut ei à quo prodiret conformaretur. Ea enim substantia ob infinitatem suam potest innumeris naturis terminandis sufficere. Atque ita qui ratione naturæ suæ humanæ esset Filius Filij seu Verbi diuini per humanitatem suam operantis, esset ipsummet Verbum quoad suppositum. Qua in re nulla est absurditas.

29. Non astipulatur ei sententia, quam nunc ex Damasceno retulimus, Tertullianus l. de Monog. c. 3. Christum vocans spadonem, verbis illis [Sed an onerosa Monogamia, viderit ad huc impudens infirmitas carnis. An autem noua, de hoc interim constet. Illud enim amplius dicimus, etiam si totam, & solidam Virginitatem siue continentiam, Paracletus hodie determinasset, ut ne vnus quidem nuptijs feruorem carnis despumare permitteret, sic quoque nihil noui inducere videretur ipso Domino spadonibus aperiente regna cælorum, ut & ipso spadone: ad quem spectans & Apostolus, propterea & ipse castratus, continentiam mauult.] Non inquam hæc Damasceni placito astipulantur. Sensus enim tantum est, Christum in totum innuptum permanisse, ut idem Tertullianus loquitur capite 3. illiusmet libri. Sicut enim in Evangelio qui continentiam plenam & absolutam propter Deum proficuntur, dicuntur se castrasse propter regnum cælorum; ita Tertullianus, salua vi generatiua ob solam plenissimam puritatis professionem, Christum spadonem nominavit; Apostolum verò castratum.

Rationes cur Christum abstinere à carnali procreatione decuerit & ad eum modum, viuere spadonem,

multas profert Ægidius Romanus quodlib. 1. q. 3. Sed illa insignis quam S. Basilius l. de vera Virginitate, his verbis proposuit. [Quod incorruptibilis vita semen est terris ad celum transferendum singulari gloria, Virginitatem Dominus noster esse voluerit, & incorruptionis honestati per integerrimam castitatem corpora nostra consuecere, ex eo in primis constat, quod cum legi in omnibus obtemperavit, solum coniugium tenuit. Oportebat enim ut qui ex intemerata Virgine, incorruptus etiam secundum carnem natus erat, ne coniugij quidem corpoream experiretur corruptionem. Ceterum à corruptis per iugalem copulam, naturali integritati nostræ incrementa suppeditans, quemadmodum Adam præsentis vitæ semen, per coniugij voluptatem fuerat, ita & ipse semen futuri seculi per virginitatis fieret integritatem: ut sicut illum per matrimonium fecerent humanum genus, hominem in terrena vita secuti sumus, ita & Dominum per virginalem puritatem, futurum seculum seicentem, prudenter sequeremur.] Gemina his sunt quæ leguntur apud Basilij germanum, Gregorium Nyssenum l. de vera Virginitate. c. 1. ubi etiam illud præclare addit, voluisse Christum Virginem ex Virgine nascentem nos docere qua via & modo Verbum Dei cum anima Christiani cuiusvis sit copulandum. Quod enim in assumptione humanæ carnis semel facta in Virginis inviolatæ corpore perfici voluit, hoc in vniuersiusque anima interueniente amore puritatis, faciendum monstravit in ijs qui vitæ Virginis ducem Christum sequerentur.

Potentia sensitiva, in Christo agnoscenda.

30. Pergo ad potentias sensitivas, eisque subordinatas appetitivam, ac motricem progressivam organicam, ab inorganica, de qua postea, planè distinctam, quas omnes Christo inexistisse, de fide est, ex generali principio supra posito, quod scilicet debeant Christo concedi omnes proprietates humanitati connaturales, ut philosophatur S. Damasc. Orat. quomodo ad imaginem Dei facti sumus, & Orat. de natura composita, & alia oratione de duabus Christi voluntatibus, cuius initio illud ponit quasi effectum, ex quo res hæc perspicuè evincitur. [Omnis res quæ ex duabus naturis constat, naturarum illarum proprietates necessariò complectitur, etiam si in earum coniunctione quadam videatur esse confusio. Nam cum ignis calidus, & siccus sit, aqua frigida & humida; tamen cum ex quatuor elementis constaret corpus, quatuor habet qualitates, calorem, frigus, siccitatem, & humorem: in quibus si temperatio quadam spectetur, necesse sit eorum quæ concreta sunt, naturales proprietates perspicui: quanto magis in ea coniunctione quæ ab omni confusione abest, distatque plurimum?] Argumentum est planè validum. Si enim natura, etiam reclusa & formaliter abolita, confert suas proprietates mixto, quanto magis humanitas in Christo superstes, omnes suas proprietates sortitur? Nec verò difficile esset cum eodem Damasceno, veritatem omnium prædictarum facultatum in Christo asserere, observatione actuum ab eis productorum, quorum mentio frequens est in Evangelij, sæpè memotantibus sensationes, & progressiones Christi Domini. De appetitu sensitivo, triplex argumentum ad eum Christo vendicandum suggeret Durandus in 3. d. 17. q. 1. n. 7. sed in re clara non prodigo operam.

Item rationales, nominatim voluntas contra Monothelitas.

31. Restant potentie rationales, intellectus scilicet, & voluntas, easque consequens vis motrix inorganica. Sed de intellectu quidem, seu mente Christi, nulla

vnquam rixa fuit, nisi cum Apollinari, Christum amentem statuentem, quandoquidem Christum mente, amentissimum ipse priuabat. Sed hunc Apollinatis errorem satis supra contriimus, monstrantes Christum animam humanam fuisse prædicum, ad quod aperte consequitur, ut intellectu quoque humano, siue mente non fuerit destitutus. Et efficacissimum præterea veritatis huius argumentum infra occurret, ex actionibus intellectus creati verè Christo tribuendis. Nam ubi est connaturalis operatio, liquet agnoscendam esse facultatem actus illius elicitive, Indubitatum ergo esto, fuisse in Christo mentem humanam; meritoque specialiter hac in parte Apollinarium exsibilant varij Patres.

De voluntate autem, longum & acre certamen Ecclesiæ fuit cum Monothelitis. Ita enim nominati sunt, non autem Monothelitæ, à Monotho autore, ut ineptie quidam apud Castum v. Christi hæresi 6. Aiebant itaque Monothelitæ, quod & ipsa vox sonat, vnica fuisse in Christo Domino voluntatem. Verum cum nomen [voluntatis] polyonimum sit, difficultas aliqua fuit, quæ ratione vnica in Christo voluntatē astuerent Monothelitæ. Ut enim notat S. Damasc. Orat. de duabus Christi voluntatibus. nomen voluntatis, interdum significat rem volitam, ut cum dicitur Matth. 6. *Erat voluntas tua.* 1. quod vis. Et Matth. 11. *quicumque fecerit voluntatem Patris mei,* 1. quod pater vult. Aliàs verò voluntas significat actum volitionis, ut Rom. 10. *voluntas cordis mei & observatio.* & Matth. 18. *non est voluntas apud Patrem vestrum.* 1. non vult Pater vester. Tandem sumitur etiam voluntas pro facultate volendi, siue pro actu primo, habente rationem potentie respectu animæ rationalis, ut cum 1. Cor. 7. dicitur *non habent necessitatem autem habent suam voluntatem.* Ambiguum ergo apud aliquos est, an Monothelitæ vnam in Christo voluntatem statuentes, de actu secundo, vel de primo loquerentur; hoc est an in Christo actum volendi duplicem vel duplicem ad volendum potentiam & facultatē in actu primo spectatam, sint inficiati. Et sanè Agatho Papa in epistola ad Constantinum Imperatorem, quæ refertur in 6. Synodo Act. 4. cum Monothelitarum præcipuos retulisset, & eorum dicta quadam protulisset, subdit, eos confusè admodum, & inconstanter in hac parte sensisse. [Variè (inquit) eorum, & instabiles definitiones in scriptis, asseuerant modò vnam voluntatem, & vnam operationem, modò nec vnam nec duas operationes, modò vnam voluntatem, & operationem, & rursum duas voluntates, & duas operationes, itémque vnam voluntatem, & vnam operationem, & denuò nec vnam, nec duas, & aliàs vnam, & duas.] Sicut ergo de vna, aut multiplici voluntate, tam variè senserunt, calidum, frigidumque ex eodem ore efflantes; ita circa voluntatem pro actu, aut facultate acceptam, confusè, & inconstanter sentire potuerunt.

Agebant de voluntate, in actu primo, & secundo.

32. Mihi in scopum quo vniversa hæc hæresis collineabat, intendenti, & id quod præse ferebant consideranti, perspicuum videtur, Monothelitas, & facultatem, & actum facultatis duplicem in Christo sustulisse. Præse ferebant enim magnum studium seruandæ Christi sanctitatis, cui timere se præse ferebant si actus liberos humanos Christo concederent.

Possent namque huiusmodi actus repugnare diuinæ voluntati, ex quo Christum peccati labes incurreret. Hoc Macarius Patriarcha Antiochenus Monothelita in sua fidei professione, quæ habetur in 6. Synodo act. 8. explicatissime tradit. Vides autem ad præsentum illud omnimodæ Christi sanctitatis studium, requiri non modò ut humanæ Christi volitiones, sed etiam ut voluntas earum profusiva, negetur Christo.

iam

sponderit Honorij defensionem, itemque Hieronymus à Rūa controu. 3. Scholast. initio; Canus autem, magister verax, & non respiciens personam hominum lib. 6. de locis c. 8. ad vndecimum rotundè ac liberè pronunciat Honorium excusari non posse à Monothelismo. Nititurque præsertim testimonio epistolæ Leonis Papæ ad Constantinum Augustum, quæ Leo robusta voce in Honorium infremat, verbis illis. [Anathematizamus Theodorum, Cyrum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, nec non & Honorium qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ traditionis doctrina illustravit, sed profana prodicione immaculatam fidem subvertere conatus est.] Addit Canus suffragium quoque Adriani secundi, qui in 8. Synodo, agnoscit Honorium ab Orientalibus ob hanc hæresim fuisse damnatum, de consensu Romani Pontificis.

Expeditur quoad illa Honorij scripta quibus vnam Christi voluntatem posuit.

36. Verum ne in Honorium Canus theoninum infingeret, sed cassis tantum latratibus eum appeteret, effecere qui valide illum repulerunt Bellarminus l. 4. de Rom. Pontific. c. 1. Baron. anno 63; à num. 24. & anno 681. à n. 11. Coccius t. 1. l. 7. art. 1. 3. Onuphrius in additionibus ad Platinam in Honorio 1. Schotus ad Cod. 19. Phorij. Duallius tract. de Pontif. parte 2. q. 4. Coquæus in antidoto contra Mornæi oppositionem 23. & alij rectè asserentes Honorium hac in parte calumnia Græcorum granarum esse, qui erubescens de tot suis Patriarchis Constantinopolitanis, Antiochenis, & Alexandrinis in hac ipsa Monothelismi causa damnatis, verbum vnum sana mente, & optimo sensu ac apostolicè ad interrogationem factam, ab Honorio prolatum, detorsit ad sensum hæreticum, & Honorium ea de causa fide Græca inter damnatos in 6. Synodo obtulerunt. Verbum Honorij prædictum cuiusmodi sit, interest cognoscere. Cripierat ad eum Sergius Constantinopolitanus tunc nondum detectus hæreticus, epistolam quæ refertur in 6. Synodo actione 12. obtinens assertionem [duarum operationum multos scandalizare.] Addideratque, [in super, & consequens ei est, prædicare duas voluntates contrarietatem circa inuicem habentes, tanquam Deo quidem Verbo salutarem volente adimpleri passionem, humanitate vero eius, obliuente eius voluntati, & resistente, & perinde duo contraria volentes introduci, quod impium est. Impossibile quippe est in vno, eodemque subiacenti, duas simul, & erga hoc ipsum contrarias subsistere voluntates. Nam salutis voluntas gerentium Patrum doctrina operæ pretium instruit, quod nunquam intellectualiter animata Domini caro, separatim, & ex appetitu proprio contrario nutui vniti sibi secundum subsistentiam Dei Verbi, naturalem motum suum efficit, sed quando, & qualem, & quantā ipse Deus Verbum volebat.] Hæc cum accepisset Honorius priore data ad Sergium epistola respondet, esse in Christo vtramque sub vna persona Diuinam naturam; Deitatem inquam, & humanitatem, quarum hæc ita sit Verbo iuncta, ut quæ sunt carnis tribuantur Deo per communicationem idiomatum. Tum addit. [Vnde & vnam voluntatem faciemur Domini nostri Iesu Christi, quia profectò à Diuinitate assumpta est nostra natura, non culpa: illa profectò quæ ante peccatum creata est, non quæ est præuicationem vitiata.] Et mox post plura in eandem sententiam. [Non est itaque assumpta, (sicut præfati sumus), à Salvatore, vitiata natura, quæ repugnaret legi mentis eius, sed venit quærere, & saluare quod perierat. i. vitiatam humani generis naturam. Nam lex alia in membris, aut voluntas diuersa non fuit, vel contraria Saluatori, quia super legem natus est humanæ conditionis. Et si quidem scriptum est

non veni facere voluntatem meam, sed eam qui misit me Patris. Et, non quod ego volo, sed quod in vis Pater, & alia huiuscemodi, non sunt hæc diuersæ voluntatis, sed dispensationis humanitatis assumptæ. Ita enim propter nos dicta sunt, quibus dedit exemplum, ut sequamur vestigia eius prius magister discipulos imbuens, ut non suam vnusquisque nostrum, sed potius Domini in omnibus præferat voluntatem.]

37. Ex his liquet, & vnde Honorio stricta sit calumnia, & quàm ille longè alia cogitaret ijs verbis, quæ deprauiant aduersarij; nempe quibus dixit [vnam esse in Christo Domino voluntatem.] Honorius enim ut quæ ex eo retulimus, manifestissime monstrant, noluit vnicam in Christo facultatem voluntatis, vel vnicam volitionem statuere, sed aduersantes tantum in Christo voluntates, quales in nobis sunt inuicem cōpugnantes, à Christo voluit excludere. Hoc plane modo Honorij purgavit Ioannes IV. qui interfecto damnata petreui Severini pontificatu, proxime Honorio successit, & iactatam à Pyrrho in Honorium calumniam, scripta pro eo apologia ad Constantinum Imperatorem filium Heraclij, diligenter diluit. Habetur in nuper editis Anastasij Bibliothecarij Collectaneis. Partem quæ huc maxime facit adscribere non erit inutile. [Nos qui per præuicationem, & peccatum illius nascimur, duas contrarias voluntates habere dignoscimur: duas autem dico, mentis & carnis inuicem reluctantes, sicut idem Beatus docet Apostolus: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc autem sibi inuicem aduersantur, ut non quæcumque vultis, illa faciatis. Et hoc omne humanum patitur genus sub peccato constitutum.] Confirmat hoc nonnullis scripturis, tum subdit. [ergo vnus, & solus est sine peccato mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui in mortuis liber conceptus, & natus est. In dispensatione itaque sanctæ carnis suæ, duas nunquam habuit contrarias voluntates, nec repugnauit, voluntati mentis eius, voluntas carnis ipsius, neque enim habuit quodcumque peccatum, qui venit dimittere peccatum mundi, quemadmodum & ipse dixit: Quis ex vobis arguet me de peccato? Et alias aliter ait, venit princeps mundi huius, & in me inuenit nihil. Vnde scientes quod nullam, in eo, cum nasceretur, & conuersaretur, esset omnino peccatum, decenter dicimus, & veraciter confitemur, vnam voluntatem in sanctæ ipsius dispensationis humanitate; & non duas contrarias mentis & carnis prædicamus, secundum quod quidam hæretici velut in puro homine delirare noscuntur.] Nempe Nestoriani, qui Christum stantes hominem purum, pugnam illi aduersantem carnis, ac spiritus voluntatum, æquè ac in nobis assegebant. Idque Honorius priore ad Sergium epistola subuerit se in duarum Christi operationum affectione distetere profiteretur sub fine epistolæ. Et ex S. Anastasio Sinaita c. 1. ad 17. pap. 13. constat fuisse qui eum impiū sensum duas Christi voluntates, & operationes detorquebant, & Catholicis duas Christi voluntates, & operationes agnoscenribus impingerent: quod tamen neque daemones asserere de Christo ausuros, affirmat Anastasius. Subdit Ioannes Papa. [Secundum hunc igitur modum, iam dictus decessor noster prænominato Sergio Patriarchæ percontanti scripsisse dignoscitur, quia in Salvatore nostro due voluntates contrariæ, id est in membris ipsius penitus non consistunt, quoniam nihil vitij traxit ex præuicatione primi hominis. In nobis enim, non in eo, coaptatur quod scriptum est, scio enim quia non habitat in me id est, in carne mea, bonum. Et iterum: Non quod volo bonum hoc ago, sed quod nolo malū, hoc facio, si autem quod nolo malū illud facio, non iam ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Et post hæc: Vnde enim aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ & captiuantem me in lege peccati, quæst in membris

membris meis. Hinc ergo hæc duæ contrariæ voluntates mentis & carnis, quas Apostolus docet, in nostro nequaquam Salvatore fuerunt, eò quod hic luctaminis summus, ex præuicatione protoplasti sumpsit initium: quoniam à Redemptore nostro natura suscepta est, non criminis culpa.]

Et infra. [Prædictus ergo decessor meus, docens de mysterio incarnationis Christi, dicebat, non fuisse in eo, sicut in nobis peccatoribus, mentis & carnis contrarias voluntates: quod quidam ad proprium sensum conuertentes, diuinitatis eius, & humanitatis vnam eum voluntatem docuisse suspicati sunt; quod veritati omnimodis est contrarium.] Non potuit clarior, luculentior, & fortius Honorium à calumnia liberare.

8. Eadem planè ratione Honorium purgat S. Maximus epistola ad Marinum presbiterum, cuius ad hoc sensus longum fragmentum in ipsius Anastasij collectionis exhibetur. Expedit enim S. Maximus Honorij verba eodem prolixo modo quo Ioannes Papa; & sic non secus Honorium vnam in Christo voluntatem habuisse, quam S. Athanasius esse in Christo solam diuinitatis voluntatem dixit; quia scilicet humana Christi voluntas, perfectè, conformabatur diuinæ, nec vnamquam aduersus istam refractaria rebellabat; additque sub eiusdem fragmenti finem S. Maximus, Græcos Monothelitas Honorij epistolam græcè editam, fermentatè appositione viciose mixturæ. Denique in disputatione contra Pyrrhum idem S. Maximus, affirmat Honorij scribam tunc temporis adhuc superstitem, qui cum sub Honorio epistolam composuerat, quem totum Occidentem eum alijs virtutibus, tum dogmatibus fidei Christianæ illustrasse ait, ex persona Ioannis Papæ, (i. vt sequentia demonstrent, voluntate, & mandato; Non enim nomine Ioannis scribere potuit ad Constantinum, se olim sub Honorio hoc illud dixisse, nisi idem ipse tunc scriba, fuisset postea Ioannes Papa IV.) Eum inquam Honorij scribam S. Maximus ex persona Ioannis Papæ sic scripsisse ait ad Constantinum Imperatorem [vnam voluntatem distinctam in Domino, non diuinitatis eius & humanitatis, sed humanitatis solius. Cum enim Sergius scripsisset, quod quidam duas voluntates in Christo contrarias dicerent, diximus, Christum non duas voluntates contrarias habuisse, carnis inquam & Spiritus, sicut nos habemus post peccatum: sed vnam tantum, quæ naturaliter humanitatem eius signabat.] Nihil clarior, efficacior in rem præsentem adduci potuit.

Purgatur Honorius, quoad silentium de bina Christi voluntate inditum.

39. Sufficiens est ergo quoad illa prioris epistolæ verba, quibus vnam Christi voluntatem affirmabat, purgatus videtur Honorius. In secunda verò epistola, silentium quidem indicit & vnius, & duarum Christi operationum, ne vel Nestorianis dualitate operationum approbata, vel Eutychianis admissa vnica operatione aliqualiter videretur, vt diserte contestatus erat priore epistola. Tamen reipsa duas Christi operationes admittit, verbis illis, quæ ex fine eiusdem posterioris epistolæ describuntur in 6. Synodo Aët. 13. [Debemus propter simplicitatem hominum, & amputandas inextricabiles questionum ambages, sicut superius diximus, non vnam vel duas operationes in mediatore Dei & hominum definire, sed vtrasque naturas in vno Christo vnitate naturali copulatas, cum alterius communionem operantes atque operatrices confiteri debemus: & diuinam quidem, quæ Dei sunt operantem: & humanam, quæ carnis sunt exequentem, non diuise neque confusè aut conuertibiliter Dei naturam in hominem, nec humanam in Deum con-

uertam edocentes: sed naturarum differentias integras confidentes: vnus atque idem, humilis & sublimis, æqualis Patri, & minor Patre, ipse ante tempora, natus in tempore est: per quem facta sunt sæcula, factus in sæculo est: & qui legem dedit, factus sub lege est, vt eos, qui sub lege erant, redimeret: ipse crucifixus, ipse chirographum, quod erat contra nos euacuans in cruce de potestatibus & principatibus triumphauit. Auferentes ergo (sicut diximus) scandalum nouellæ adinventionis, non nos oportet vnam vel duas operationes definientes prædicare, sed pro vna (quam quidam dicunt) operatione, oportet nos vnum operantem Christum Dominum in vtrisque naturis veridicè confiteri: & pro duabus operationibus, ablato geminæ operationis vocabulo, ipsas potius duas naturas, id est, diuinitatis & carnis assumptæ, in vna persona vnigeniti Dei patris, inconfusè, indiuisè, atque inconvertibiliter nobiscum prædicare propria operantes.]

En quàm diserte Honorius duas reipsa in Christo operationes, atque adeo etiam voluntates admittit, quamvis suauiter versipellis Sergij necdum comperti hæretici, voces *duarum operationum* audire noluerit; consiliis sine dubio facturus, si quod fides Catholica de duplicibus Christi operationibus pro natura duplici tradit, proponi nitidè, & sine ambagibus, permisisset. Vnde Leo II. epistola ad Præsules per Hispaniam constitutos de Honorio ait: [qui flammam hæretici dogmatis, non vt decet Apostolicam Auctoritatem, incipientem extinxit, sed negligendo conseruit.] Euentus quippe docuit, impium Sergium ea silentij ab Honorio exortatione abusum esse, ad fitmandum magis, latiusque diffundendum Monothelismum. Quod consideratum velim quoties de veritatibus Catholicis suppressione multandis agitur, iuxta vsum nouum ab annis aliquot in Catholica Ecclesia, non per hæreticos, vt olim, sed per Catholicos cause suæ velificantes, inualecentem: qua de re accuratè in Opere de iusta confixione librorum, partit. 1. eritem. 18.

Damnatio Honorij per 6. Synodum, commentitia.

40. Sic purgato Honorio, quo ad ea quæ ex eius scriptis opponebantur, amolenda restant, quæ de eiusdem per sextam Synodum, & quosdam Pontifices suffixione, opponebat Canus. Et damnationem quidem Honorij in 6. Synodo factam, Bellarm. 4. de Rom. Pont. c. 11. & Baro. anno 681. à num. 1. 2. multipliciter conuincunt esse assumentum Græcicum ad eam Synodum. Arte enim Pelasga, plerasque Synodos interpositas & immutatas fuisse, vt tertiam, quartam, quintam, ac septimam exploratissimum est, demonstratque prolatis exemplis hunc fuisse vsum Græcorum Turretum. sess. 20. Conc. Florentini. Et hanc ergo sextam Synodum intrusa Honorij damnatione corruerunt.

Hoc sextæ Synodi dehonestamentum, Baronius supra à n. 25. rectè coniecit factum esse à Theodoro Constantinopolitano Patriarcha, prius ob Monothelismum deposito, postea autem exacto triennio conclusa anno ante 6. Synodo in eandem Sedem restituto, præmissa confessione Catholica. Hic enim Theodorus, quem Anastasius Bibliothecarius in compendio Actuum 6. Synodi, testatur cum alijs hæreticis hæreses Monothelitarum accusatum, atque conuictum, atque ad eam etiam ob causam damnatum, nunc in 6. Synodo nusquam comparere; & loco Theodoti inuenitur vbique Honorius. Quis ergo non videat, Theodorum illum Archetypis Synodi actis potitum, eaque primùm Romam ad Leonem II. cattigat, (vt Constantinus Imperator præ se tulit) per Legatos, qui 6. Synodo interfuerant diu detentos, tandem transmittentem, abstrasse quæ in suum cedebant profectum;

brum, intrusisse verò quæ libuit de Honorio pro antiqua Græcorum in Romanam Sedem malignitate, & peculiari ipsius Theodori aduersus eandem offensione? Eam enim satis prodidit, sublatò è dyptychis Vitaliani Papæ nomine, nequequam contrarium mandante Constantino Imperatore, qui epistola ad Dominum Papam testatur, nunquam se pati voluisse, ut Vitalianus è dyptychis expungeretur. At id ausum Theodorum, & ideo iustum restitui Vitalianum, I. quæ ex 6. Synodo actione 8. Hic ergo videtur doli auctor, & Synodi in Honorij probum falsator.

41. Anastasius sanè in latina Historia ex variis locis contexta, ut Cardinalis Sidelus apud Onuphium addit. ad Platnam in Honorio I. refert,) intra sum perfidè nomen Honorij in hanc Synodum, locuples testis est. Et ut alia coniectura deesset firmaret id sufficienter tam indiscussa, tamque præproperea Honorij damnatio, silentibus, ac ne morientibus quidem Legatis Apostolicæ Sedis, qui pro Vigilio non admodum laudato Pontifice, Monothelismi sim liter insinulatio, tam fortiter reclamant. Quid quod approbavit, & summis sæpè elogiis ornavit ea Synodus act. 8. & 18. epistolam Agathonis Papæ, qua omnium antecessorum suorum puram fidem, atque sinceram celebravit, non absque Græcorum rubore, quorum tot, tantique Patriarchæ, in ea ipsa Synodo damandi erant, memorante, & prædamante ibi illos Agathoneumque ruborem redemissent haud dubiè perhibenter, obiecta Honorij prolapsione, cuius tunc adhuc recens, & calens erat memoria. Accedit quod veterum plerique, etiam ex illis qui Romanæ Ecclesiæ probra non dissimulassent, recensitis Patriarchis in sexta Synodo damnatis, tacent de Honorio. Ita Photius libro de septem Synodis, Zonaras in Constantino 4. Theophanes Ceramæus in historia, Paulus Diaconus, & plerique antiquorum Latinorum. In ipsa quoque sexta Synodo act. 4. recensitis Theodoro Pharanitano, Cyro Alexandrino, Sergio, Pyrrho, & Paulo Constantinopolitanis, omittitur Honorius. Itaque dubitare non possum, quin sexta Synodus quoad Honorij damnationem, adulteratrices Græcorum manus sit passa, quoad pleraque exemplaria.

Æquè adulteratas Leonis secundi epistolas existimavit supra Bellarminus. At Baronius anno 683 à n. 5. planè confictas & supposititias esse existimat. Quod si eas verè fuisse Leonis, ac sinceræ placeat admittere, dicendum erit, Leonem Papam quod in Actis sextæ Synodi legerat, sine alia disquisitione, censuisse verum, & errasse in facto cum infamavit Honorium, reuera innoxium, id quod similiter de Adriani secundi verbis in 8. Synodo Romana recensitis, statuendum erit.

Hæc cum ita sint, non abs re Baronius anno 681. collaudata ut par erat num. 29. Bellarmini diligentia in purgando Honorio, addit n. 3.) opasse se Melchiorum Canum [sensu potius quàm nomine Canum,] fuisse, cum tam præceptis de re tanta tulit iudicium, consentaneum ei audaciæ, ac temeritati, quam bonus vates; Cani præceptor Francisc. Victorius ipso referente Cano in præfatione libri 12. de locis ita arte in Cano hariolatus erat: de quo vaticinio videndus est idem Baronius in notis ad Rom. Martyrol. ad 25. Decembris.

Humana Christi voluntas, libera.

42. Fixum igitur, ac ratum esto, agnoscendam esse in Christo, ut divinam (de quo nemo unquam dubitavit, qui Christum Deum fateretur,) ita & humanam voluntatem, quæ humanæ naturæ consecrarium est, ac germen connaturale. Hanc porro humanam Christi voluntatem libertate pollere, perspicuum est ex generalibus de humana libertate principiis, quæ ad libertatem Christo asserendam recolit S. Damascenus

l. 3. fidei c. 14. Humana quippe libertas, consequitur intellectum de indifferentia obiecti statuerè idoneum. At huiusmodi intellectus inexistit Christo. Deinde necitum non reperitur absque libertate. Christum autem fuisse meriti capacem, dicemus inferius. Fuit igitur voluntatis liberæ: quod intelligo de libertate propriè accepta, hoc est non de ea tantum, quæ vim & coactonem excludit, sed etiam, quæ necessitatem quancunque extrinsecus illatam amolitur. Eiusmodi enim est germana libertas quæ moralitatis ac meriti vel demeriti principium est, ac fundamentum. Mirum verò est aliquos olim contentos fuisse concedere Christo solam libertatem à coactione, qualem solam Caluinus in omnibus hominibus admittit, sed per errorem exploratum. Non enim reuera liber est, id est Dominus sui actus, qui à sola coactione, ac non etiam à necessitate, est immunis. Itaque S. Thomas quin 3. d. 18. q. 1. art. 1. ad 5. prædictæ sententiæ, quoad Christum, probabiliter concesserat, consultius veram & plenam libertatem Christo tribuendam statuit 3. p. q. 18. art. 4.

Non negavit Christo eam germanam libertatem Theorianus Legat. ad Armenos, cum negavit tribui ei debere arbitrium, & eligentem voluntatem. Tantum quippe intendit excludere à Christo ignorantiam, & peccabilitatem, quod ex subiectis eius verbis discere licebit. [Arbitrium (inquit) & electio siquidem propriè loqui volumus, in Dominum non cadunt. Nam arbitrium post habeam de ignota re questionem, & deliberationem, siue consilium & iudicium, adfectio quædam est ad id, quo de iudicio factum est: postquam electio sequitur, alterum pro altero deligens. Dominus autem, quia nudus homo non est, sed etiam Deus, & quia novit omnia, nec considerationis vilis eget, nec inquisitionis, nec consilij, nec iudicij: & tam coniunctionem cum bono naturaliter habet, tum aversionem à malo. Quapropter arbitriam aut eligentem voluntatem Domino non tribuimus, sed naturalem.] Vides, (ut dixi) Theorianum de amonenda duntaxat à Christo ignorantia, & peccabilitate esse sollicitum: ceteroqui autem, libertatem Christo concedere? hæc enim est quam nomine [voluntatis naturalis] qualem paulò ante exposuerat, est complexus. Id ipsam aliis verbis expresserat S. Basilus in c. 7. Esiæ tractans illud *ut sciat reprobare malum, & eligere bonum*. Quomodo autem ea propriè dicta Christi libertas eam eiusdem beatitudine, & determinatione ad bonum, quibus à primo conceptionis suæ momento potius est, possit coherere, exponetur infra suo loco, post expostam impeccabilitatem.

Agnoscenda in Christo, vis motrix inorganica.

43. Vltima facultas inter rationales Christo assignata, est vis motrix inorganica dandam enim esse talem aliquam vim motricem spirituales, animæ cuius rationali, ut moueatur cum est à Corpore seuuncta, extrahi debet. Negari quippe non potest, quin anima rationalis à corpore separata, moveri possit localiter. Quis enim prudens, persuadeatur animam rationalem eodem ordine esse censendam, quo conchylia, & plantæ malia, quæ ob imperfectiorem suam obstipa sunt, & immobilia? potest igitur anima extra corpus constituta, moveri iuxta vi, & tanquam à principio intrinseco; atque adeò vim aliquam inorganicam motricem sortitur, quæ motum illum principiet. Mirorque id inficiatorem Dandinum 3. animæ digressi 30. Banem 1. p. q. 7. art. 5. dub. 1. ad 3. & Bubalum 1. p. q. 5. art. 5. quæ sita unico difficile 3. e. 2. Rectè verò, quod dixi, statuunt Scotus in 4. dist. 10. q. 7. *libera C. & seq.* (parum contentandè ad ea quæ habet d. 49. q. 14.) Suarez d. 3. 5. Metaph. l. 6. n. 2. 3. & d. 18. l. 7. n. 4. 2. Val. 3. p. d. 11. q. 1. p. 2. Thyraus de locis infectis c. 2. 3. Conimbr. disp. 6.

CAPVT I.

De Humanitate assumpta.

Circa humanitatem per Verbum suppositam, quatuor quæri posse video. Primum est, ex quibus ad ipsam pertinentibus integretur prout assumpta. Nā humanitas sub vna consideratione complectitur nonnulla, quæ sub alia consideratione, non continet, verbi gratia, si humanitas spectetur quoad essentialia, sufficienter compingitur ex anima & corpore iis partibus constituto, quæ ad conseruationem animæ in corpore sunt necessariae; et si multæ absint partes integrantes, vt manus, vel brachia, & pedes; si autem humanitas spectetur secundum communem loquendi modum, quo naturalis dispositio hominis ei naturæ debita continetur, sic vox *humanitas* alias pleræque partes etiam inanimatas comprehendit, vt quatuor humores, capillos, vngues.

Quæsitum 1. Quenam ad humanitatem spectantia, sint assumpta.

47. Quæritur igitur 1. potest, quanam ad humanitatem spectantia, continentur in ea prout assumpta per Verbum, et quæ subtrahantur; hoc est quanam ex pertinentibus ad humanitatem, suppositantur per Verbum. Hoc ad humanitatis assumptæ substantiam, & quasi essentialiam pertinet. Quod verò sequitur spectat ad terminos eius metaphysicos, quorum vnus accidentarius est substantiæ creatæ, nempe existentia: alter æuicem est substantiale eius complementum; nempe subsistentia connaturalis. Secundò ergo quæri potest, an humanitatis partes, quas assumptas fuisse ratum erit, sint per Verbum suppositatæ, reuera naturali earum existentia, ac subsistentia, siue suppositualitate; & quid de potentia saltem absoluta præstari circa hoc potuerit. Tertiò quæri potest de origine, ac radice assumptibilitatis huius naturæ. Quò spectat, an aliæ quoque naturæ, etiam irrationales assumi potuerint, aut etiam accidentia. Quartò denique quæri potest, an aliquis ordo in assumptione partium ipsa per Verbum suppositatarum, interuenierit. De his omnibus, quæ multas disputationes apud alios implent, simul disseram hoc vno capite.

Integra humanitas à Verbo assumpta. Dubia de partibus inanimatis.

48. In primo puncto, clarum est humanitatem simpliciter dictam, assumptam esse à Verbo. Ita enim exigitur, vt Verbum, (quod Scripturæ vbique sonant) dici possit factum homo: nam homo humanitatem simpliciter dictam constituit. Atque adeò, quum humanitas ex anima, & corpore integretur, necesse est ambas illas partes, quantum necesse est, vt homo conuenienter se habeat, in Christum concentrasse, & à Verbo assumptas esse. Ac de anima quidem, non potest esse dubitatio quatenus si assumpta, quia cum sic spiritalis, est prorsus infectibilis; ita vt gradus quoque vegetativus, & sensitivus, sicut sunt vna simplicissima entitas cum gradu intellectivo, ita non sint separatim ab eo assumptibiles. De corpore item, non potest esse difficultas quoad partes eius integrantes animatas. Certum quippe est, omnes illas partes, vt potè ad veritatem humanæ substantiæ perfectæ, ac simpliciter dictæ pertinentes, fuisse à Verbo assumptas; grauitèque hallucinaretur qui solas illas materiæ partes integrantes censeret terminatas fuisse à Verbo, quæ necessariae sunt ad inductionem, vel conseruationem animæ in corpore, quia sic Verbum non assumpsisset hominem

perfectum, & simpliciter dictum, vt ferunt absolutæ locutiones Scripturæ, sed monstruosum, ac truncum. Omnes igitur illæ partes humanum corpus integrantes, quæ in homine non mutilo, & simpliciter dicto, reperiuntur vita informata, per Verbum assumptæ sunt, & quidem in se ac immediate.

Ambiguum verò est, & variantibus Doctorum sententiis agitatum, an partes nonnullæ inanimatæ, sine quibus homo, aut naturaliter consistere non posset, aut destitueretur notabilibus quibusdam visibus, ad quas eæ partes à natura conferuntur, sint à Verbo assumptæ immediate: hoc est non tantum quod reperiuntur in natura, quam Verbum sibi copulauit; sed etiam ratione sui ipsarum, ita vt nulla propria, & connaturali subsistentia gaudeant, sed tantum à suppositualitate Verbi terminentur. Eiusmodi sunt, sanguis, & tres reliqui humores. Item capilli ac vngues. Quamuis enim hæ partes iuxta veram sententiam philosophicam, quam suppono, nequaquam informetur anima, tamen ad bonam humani corporis constitutionem pertinent; atque adeò sunt de veritate humanæ naturæ, ita vt qui iis destitueretur, vel viuere non posset, vt constat de sanguine, vel trunco, & obliquo haberetur, nec censeretur homo simpliciter dictus. Displacent verò Capreol. in 4. d. 10. q. 2. art. 3. ad 4. & recentiores nonnulli, quos inter videtur esse Aluarez 3. p. disp. 28. ad 3. existimantes ex eo quod pars aliqua informetur anima rationali ducendam esse resolutionem, quoad eius assumptionem per Verbum; ita vt sanguis, vngues, capilli, & aliæ huiusmodi partes, si non informetur per animam rationalem non sint assumptæ: secus autem dicendum sit, si non informetur per rationalem animam. Ea ratio cinatio planè displicet. Latius quippe patet pars pertinens ad veritatem humanæ naturæ, quam pars animata anima rationali. Quidquid enim tale est, vt absque eo natura humana non possit naturaliter consistere, vel eentè quod homini ad notabilem aliquem vsum subseruit, adeò vt eo deficiente, homo merito dicendus sit mancus, habet rationem partis ad humanæ naturæ veritatem pertinentis, siue informetur anima rationali, siue non informetur. Atqui omnis pars ad humanitatis veritatem pertinens, assumi à Verbo debuit, vt curaretur quicquid sauciatur erat in Adamo, plenè vique, ac integrè humanitatem nato. Quare vt statuamus, verène partes illæ quas dixi, sint à Verbo assumptæ, non est laborandum de questione physica, qua disputatur, an partes illæ viuant, & informetur per animam rationalem, sed aliunde ducenda est resolutio, nempe considerando, an partes prædictæ, eo quo dixi modo ad veritatem humanæ naturæ pertineant. Quia verò ea in re præcipuè controuertitur de sanguine, ab eo auspicabor, quæcunque enim pro aliis partibus propositis vigeri possunt, æquè pro sanguine militent: specialitèrque pro eo multæ congruentes rationes, & auctoritates faciunt, quæ pro aliis illis partibus, non habent locum.

An sanguis in venis abditus, assumptus immediate. Triplex sententia.

49. Non est porò hoc loco quæstio de sanguine Christi effuso, qualis erat in triduo mortis plurimè Christi sanguis terræ commixtus, aut passionis instrumentis adhærescens. De sanguine quippe sic spectato, sūt speciales difficultates inferius agitandæ cum de vniōne sermo erit. Est igitur hoc loco quæstio, de sanguine intra Christi venas contento, & adhuc habente rationem partis integrantes corpus Christi. Rursus autem de sanguine sic spectato, non queritur an sit assumptus à Verbo, & quoad formam, & quoad materiam. Iis enim, qui pro sanguinis vniōne cum Verbo pugnant, satis superque esse debet, quod sit saltem vnus quod-

ad materiam: quia hoc fufficit ad fimpliciter afferen-
dum quod fanguis fit affumptus: ficut homo ratione
fuficiens materiam dicitur materialis, & quantus & ratio-
nalis non folius animæ, denominatur intellectus. Ex altera
parte patet non pauci formam connaturali fubfisten-
tiam currentem cuiusmodi certè eft omnis forma mate-
rialis, & fubiectionis, atque adeò etiam forma fanguis-
tialis, & fubiectionis, quæ non effe inanimatum ¶ contendent
itaque qui Chrifti fanguinem Verbo iunctum quoad
formam effe fubfistentiæ externæ quæ ad folius
folum materiam admitteret, idque de fanguinis for-
ma negare, à mente eorum qui pro fanguinis vnione
cum Verbo difputant, non abhorreret, nec effet illis
cum eo magna contentio. Quam ego quidem fi
fanguis Verbo coniungi concedatur, non difficile ad
matrem, & quoad materiam, & quoad formam quoque,
licet materiale, coniungi quæ exitimo formam mate-
rialem effe immediatè affumptibilem, eo quod nifi
reter eandem entitatem effe bis in duplici extrinfe-
co: in vno quidem vt in fubiectione, in alio autem vt in
fuppofito.

De sanguine igitur, ad eum quem dixi modum
fecto, nunc Verbo immediate iunctus, triplex fuit
sententia. Prima affirmans: secunda negans: tertia quæ
suo distinctione loquitur: sanguinem namque distin-
guendo duplicem; nempe nutritialem, & perfectum.
Vocatur nutritialem cum sanguine, qui adhuc cru-
entus est, & male decoctus, idcirco non nisi ad anima-
tionem citationem deservit, nec in refrigeribus repe-
ritur: tracta autem huius sententia; qui etiam cum no-
minibus superfluous, negantque esse de veritate huma-
næ nature. At sanguinem perfectum, qui planè deco-
ctus est, acque dispositus, aint per se requirit ad com-
ponendum corpus humanum, & omnes eius partes
constat. Nutritialem item sanguinem negant ef-
ficere Verbo assumptum immediate, quod continentur
de sanguine perfectio. Ita Caiet. 3. part. qu. 54. art. 2.
circa ad 2. Sylvestr in rola aurea tract. 3. q. 3. 1 & Hie-
ronymus 1. Ra controuersia 4. Scholaſt. part. 3. sed hæc
distinctione duplicis sanguinis, planè commentitia est,
nec cum Medici, vel Physici agnoscunt. Verum iuxta
omnes, quilibet sanguis potest vniuersi cedere in pabulum,
& quo decoctior, & perfectior est, eo ad cibum
magis maiorem aptitudinem, & proportionem habet,
quæ tunc magis accedit ad eas substantias, siue acci-
dentario tantum, siue etiam substantialiter differentes
a sanguine suo denominatione sanguinis spectato, quæ
animam tandem excipiunt, & immediate nutriunt
per se in conuersionem. Passim vocant, *rorem, carnium,*
& glaucem. Est ergo et duplicis sanguinis distinctio, in-
comperita prius: nec nisi eo consilio excogitata, vt
commodum iudicium ferretur de eo sanguine qui a
Christo Domino fusus, aliquibus in locis seruati di-
mittit. Cum enim non videretur admittere, huius-
modi sanguinem in terris relictum, ac proinde nunc
a Verbo non suppositum, fuisse aliquando assump-
tum a Verbo, quod nihil quandoque assumptum di-
miserit, idcirco Cæcilius solita subtilitate duplicem
illum sanguinem commentus est, quorum vnus a
Verbo assumptum fuerit, alter autem, ad quem is qui
adhuc in terris visitur, pertinet, non sit a Verbo as-
sumptus. Verum hoc est manifestè diuinare, vnde enim
scire quis possit, vtrò de sanguine sit is, qui nunc ali-
cubi in terris astitit? Aut cur potius dicitur esse
nutritialem, & nonquam assumptum, quam ex altero
perfecto, & per Verbum suppositum?

Fuit assumptus totus.

30. Dimissa ergo tertia hac sententia, & distinctio-
ne quam gratis inuehit, adhæreo primæ quæ totum
Theoph. Rayn. Christus.

Christi sanguinem assumptum à Verbo docet, contra secundam sententiam negantem, quæ pauciorum fuit, vt Durandi in 4. d. 1. o. q. 1. n. 1. 9. & Richardi in 3. d. 2. art. 2. q. 1. quem citat, & sequitur Gabr. f. 53. in Canonem: sed Doctorum torrens est in contrarium, Ita ita enim Dñi. Thom. quest. 5. art. 5. tres DD. coram Pio secundo, ea disputatione quam descriptit Syluester in Rola aurea tract. 3. q. 30. concl. A. Rua controu. 4. Scholasti in secunda eius parte. Capr. in 4. dist. 11. q. vñica art. 3. 2d 5. Soto dist. 1. o. q. 1. art. 2. Collius l. 2. de sang. Christi disp. 1. q. 2. c. 8. Val. 3. parte d. 1. q. 5. p. 1. Ragula disp. 6. o. Val. q. 2. c. 6. c. 4. Snares. d. 1. 5. l. 6. qui alios innumeros proferunt. Potest autè ita sententia confirmari auctoritate & ratione. Ac primum hæc veritas non obsecutè insinuat Hebr. 2. cùm dicitur, quod pueri participauerunt carni, & sanguini, & Deū similiter iis participasse: Quamuis enim declinari possit huius testimoniij vis, dicendo Deum participasse sanguini assumendo corpus in quo sanguis erat, ipso licet sanguine non assumpto; tamen longe simplicius, & ad verborum natium significationem accommodatius dicitur, Deum participasse sanguini, assumpto sanguine, vt item ferunt illa alia loca, quibus dicuntur redempti non corruptibilibus, sed in sanguine testamenti. Christi Zach. 9. 1. Petri 2. Apocal. 1. 5. & 7. Ex quibus alifque scripturis Leonardus de Vino tract. de sanguine Christi c. 18. conncnat quadragenam prerogatiuarum sanguinis Christi Domini, & summæ pretiositatis, quæ pollet: Beda Acto. 2. o. ad illud, *Ecclesiam Dei quæ acquisiuit sanguine suo*, expendit sanguinem Christi dici sanguinem Dei ob vnionem ad Verbum, vti quæ vnionem ipsius sanguinis: Idque haud dubie voluit Apostolus. Accedit sensus Ecclesiæ, ac Pontificum qui planè ferre videtur, sanguinem Christi fuisse Verbo vnitum. Nam Clemens VI. in Extrauag. *Pagenitus*, de pœnit. & remission. affirmat guttam vniæ sanguinis Christi propter vnionem ad Verbum, fuisse pretium accommodatum redemptionis totius humani generis. Quæ verba, si trica, & cautili præciderunt, perspicuè ferunt, vnionem immediatam sanguinis Christi cum diuina Verbi persona. Addunt alij. Pium II. confirmasse decretum Clementis VI. in quandam Barcinonensem Theologum, cui inter concionandum exciderat negare, sanguinem Christi, per triduum mortis fuisse Verbo coniunctum. Rectè tamen Collius l. 5. de sang. Christi disp. 4. & à Rua contron. 4. Scholasti. parte 2. citato Sixto IV. lib. de sang. Christi, affirmant Pium II. nihil de ea controuersia ratum esse voluisse, idque patentièssimè demonstrat Dermicius in nicela Franc. Relig. à p. 443. vbi plura quoque de prætenso Clementis VI. decreto in Barcinonensem Theologum.

51. Patres item plerique non obscure suffragantur
Facundus l. i. pro tribus capitulis c. 3. spiritum, aquam,
& sanguinem, de quibus l. i. Joannis 5. ita interpretator,
vt Pater dictus sit Spiritus, quia Spiritus est Deus, aqua
sic Spiritus sanctus? Filius vero dicatur sanguis, quia
communiavit sanguini nostro. Nazianzenus or. 42.
Christi sanguinem vocat *nobilem & magnum, insignemq;
& excellens pretium redemptionis nostræ*; pro quo Deum
ipsum datum ait. Clemens l. i. pædago c. 6. tractans ius-
sum Christi de edenda carne sua, & bibendo sanguine,
hæc verba habet, quibus non obscure, sanguinem
Christi assumptum à Verbo significat. [Carnem nobis
allegoricè sanctus significat Spiritus, ab ipso enim,
caro fabricata est. Sanguis Verbum nobis designat,
tanquam enim dices sanguis, Verbum vitæ infusum
est: Amborum autem est temperatura Dominus.]
Hæc omnino insinuant vniorem sanguinis Christi ad
Verbum. Indetantur valor sanguinis Christi quo Au-
gust. in Psal. 95. ad illud. *Terribilis est super omnes Deos,*
vniuersum plant orbem, & omnes gentes redemptione-
ne

nem esse consecratas, prosequitur. Perpulchrè item tract. 7. Euang. Ioannis, ad illud *ane Agnus Dei*; ubi sanguinem Christi, vocat sanguinem factoris totius mundi, & Deus pretium valde extollit: & quomodo id Satan per fabellam quam ibi narrat D. Augustinus, amulatus iam olim esset, late aperit.

52. Auditori suffragatur manifesta ratio. Nam certum est, Verbum assumptisse immediatè, quæcunque sunt de veritate humanæ naturæ, ut homo totus curaretur, & plenè sanctificaretur per Verbum, qui erat scopus Incarnationi præfixus. Atqui sanguis, per se pertinet ad veritatem humanæ naturæ. Propterea enim de sententia omnium Scholasticorum in 4. d. 44. reperitur in corporibus resurgentium. Estque vere sanguis fomentum vniuersarum corporis partium, sine quo perstare vita non potest: non modò quid deest pabulum (sic enim mors effuso prorsus sanguine sequeretur tantum post aliquot dies,) sed etiam quia partes corporis, benigna per sanguinem rigatione destituta illico exarescunt, & coguntur animam abiicere. Nam etiam vires corporeæ partibus illis implantatæ, abique hoc generali omnium operationum corporearum instrumentò, iacent inertes, ac obstipæ, & nullis suis motibus obediendis, sunt idoneæ. Quomodo in iram concipiet homo, si absit sanguis qui ferueat? Quomodo timebit absque sanguine, qui contrahatur? Quomodo letitia dissuet, nisi sanguis fundatur? Videtis Valefium 2. controu. c. 4. Est igitur sanguis, aliquid naturaliter comexum cum partibus corporis simpliciter dictis; nec tantum se habet per modum alimenti, sed etiam per modum partis. Quam in rem consideranda est cum D. Th. in 4. d. 44. q. 1. art. 3. ad 3. pulchra proportio quæ est inter elementa ad mundum comparata, & sanguinem collatum cum animali; sicut enim elementa, habet munus compingendi mixtum, cedendiq; sibi inuicem in pabulum; & tamen simul habent munus integrandi mundum; ita sanguis non tantum se habet ad viuens per modum alimenti, sed etiam per modum partis. fountis partes animatas, & toti coniuncto colorem ac decorem, & bonum esse concilians: Quod est sanguinem esse de veritate humanæ naturæ, ut affirmabam, multisque confirmat Leonardus de ultimo tract. de sanguine Christi, c. 11. & 15. At iam præmissi, quicquid est de veritate humanæ naturæ, fuisse à Verbo assumptum immediatè.

In sanguine comprehensum humores reliquos, stables.

53. Ex eodem principio statuendum est de aliis humoribus, & spiritibus, ac substantiis mediis inter sanguinem, & viuens. Alios ergo humores, eodem propè iure, quo sanguinem, assumptos esse affirmandum est: pertinent enim ad humanæ naturæ veritatem, & per se requiruntur ad convenientem statum corporis, magnūque vñum habent ad bonum esse, & ad operationes animalis, ut optimè vidit Richardus in 4. d. 44. qu. 2. Vnde reperiuntur in rediuiis beatorum corporibus. Imò passim videntur comprehendi nomine sanguinis, quia commiscuntur cum vero, & propè dicto sanguine, & vñam totalem massam constant, quæ à principaliore humore denominatur sanguis. Non ago tamen de partibus excrementitiis huiusmodi humorum, siue à natura ablegatæ in certa receptacula, ut in splenem, & cistam fellis; siue retineantur adhuc in vas communibus donec naturaliter, aut accedente exercitatione aliqua excreantur per sudorem, lachrymasque, ac saliuam, & huiusmodi alia purgamenta. Hæc enim constat, neque pertinere ad humanæ naturæ veritatem, & integritatem, neque esse assumpta à Verbo.

54. De spiritibus alia est ratio, quàm de prædictis

humoribus. Nam quamuis sint essentialiter sanguis, tamen iuxta communem vsum loquendi, non designantur nomine sanguinis, nec sunt de veritate humanæ naturæ, nisi quasi disunctim & in specie: hoc est, necesse quidem est aliquos semper spiritus humano corpori inexistere; per eos enim maxime obeunt munera illa, ob quæ superius constitutum est sanguinem esse de veritate humanæ naturæ: tamen in singulari, nulli sunt spiritus, qui integrat humanam naturam, & ad eam necessariò pertinere censei possint: sunt enim in continuo fluxu, & facillimè dissipantur, alique succedant aliis. Atqui vñio fieri debet in singulari, & decet fieri in parte aliquatenus stabili, & consistente, cuiusmodi non sunt spiritus propriè dicti, hoc est, siue vitales, siue animales. Nam quos aliqui vocant spiritus naturales, & multò magis alij quos vocant spiritus animales, & non esse spiritibus annumerandos, sed partibus consistentibus, idèque assumptos esse: sed nobis sermo est de spiritibus propriè acceptis, quorum continua successio, & promptissima dissipabilitas neminem latet. Vnde nego assumptos esse à Verbo, quod rectè censuit Collus l. 2. de sang. Christi, diip. 1. c. 4. reclamantibus licet Valq. 3. parte d. 56. c. 7. & Suare d. 15. l. 7. concl. 1. & annuere videtur Præpositus q. 5. num. 18. Non est autem quod quis opponat ex argumentatione proposita aduersus spirituum assumptionem sequi, ne partes quidem solidas corporis animatas esse à Verbo, cum perpetuò dissoluant, & agente in humidum quo fountur calore naturali euaporent, ut propterea Græci corpus nostrum cum flumio comparent. Videtis Epiphanium hæresi 64. Hoc nego rectè opponendum. Nam partes solidæ, longè lentius & difficilius dissoluant, quàm spiritus; imò pleræque earum, quæ sicciores, & densiores sunt, semper manent; & spiritus iugi flexione per sensationes, & motum progressionem, aliisque modis dilabuntur; vnde non habent stabilitatem accommodatam, ut assumantur à Verbo, qualem sufficienter habent partes solidæ.

Quid de humiditate sanguinea, rore, cambio.

55. Non est item quoad præsens negotium, par ratio humorum propositorum, & humiditatis sanguineæ, & roris ac cambij, (ut vocant) quasi quod de humorum assumptione admisimus, in hæc quoque vix nisi accidentariò à sanguine distincta cadat. Non enim ita est: nec de his est admittendum, quod sunt à Verbo assumpta, ob longè disparatem eorum rationem, quam sanguinis, & aliorum humorum, in statu sanguinis ac humorum. Cuius rei gratia obseruo sanguineam per venas dispergendum in corpore vniuersum, & conuertendum in substantiam viuientis, in maioribus quidem venis decoqui, & elaborari semper magis ac magis. In minoribus autem venis, quas etiam vocant capillares, proximè antequam illabatur partibus, ita attenuari, ut non iam amplius simpliciter, sanguis, vel humor, sed humiditas sanguinea nominetur. Paulò post verò nonnihil crassior factum, applicari partibus, & in eis combibi ad modum roris, idèque abiecto priori nomine, vocari rorem; sensum verò ibidem ad partis, in quam affluxit temperamentum, ac naturam valde affinem factum, proximèque permotandum, nomen quoque mutare, & cambium dici; donec tandem agglutinetur partibus interposita mora aliqua, qua in carnosam substantiam accepta plena consistentia planè transeat. Hæc obicit ex Medicorum plenioribus disputationibus delibasse sat est. quæ item agnoscunt Theologi, ut D. Thomas in 4. d. 44. q. 1. art. 2. quæstione 2. Richardus eadem dist. ct. art. 1. q. 2. & Vendelinus in supplemento Gabrielis, ibidem q. 1. in fin. hallucinatus antè perspicuè est Suar. t. 1. 3. p. d. 15. l. 7.

Ex, cum censuit rorem, & cambium ante sanguinem
pign. Ex his ego constare puto, substantias illas in-
ter sanguinem, ac nutritionem medias, nempe humi-
dum sanguinem, rorem, & cambium; siue spe-
cie à sanguine differ. nt, siue non, quod est philosophi-
cum problema, assumptas à Verbo non fuisse. Sane
enim dantur alii mentum, nec requiruntur ad fomen-
tum, & consentiant corporis, sicut sanguis simplici-
ter dictus.

Nec capilli, nec ungues assumpti.

16. Relat pronuntiandum de capillis, & vnguibus, de quibus plerique Auctores idem statuerunt, & vtroque vel negant, vel affirmant assumptos esse à Verbo. Affirmant duores 1. 1. 3. patr. d. 15. 1. 7. concl. 2. Becanus d. 4. 1. 1. & Ragusa d. 61. quibus præuierat Cæsarîus d. 4. 1. 3. Verbis illis. [Sanguinem continet animatum, & articulum, 2. de variis artibus & venis distinctum, quibus & opifex ille sermo vari geras erat rigne ad pilos, & vngues. Comam enim Lei, voco Chasti comam. Similiter, & pedes, & vngues, & sanguinem, & aquam. Propter me enim, meis vnius est terminus.] Alij vngues esse assumptos, censent verisimilibus, etiam tamen statuerunt de capillis. Ita Præpositus 3. patr. d. 5. n. 9. Negant autem capillos, aut vngues assumptos esse à Rota contra 4. scholast. intro, & Valq. 1. p. 1. 3. 6. 3. 4. Hos sequor, quod censeam neque vngues, neque capillos pertinere ad humanæ naturæ vniuersum. Et integritatem, sed capilli quidem sunt membra extrinseca, sed solum ornatum, & tegumentum meriti extrinsecum destinata, quasi vestes naturaliter appositæ partibus quibusdam egentibus integumento. Vngues autem, quantum firment partes quibus conferuntur, ideoque non deserviant ad solum ornatum, vel tegumentum, tamen ipsi quoque duntaxat extrinsecum esse licet vsum aliquem in corpore habeant, non reuocant tamen nomine partium simpliciter dictarum. Quotius enim in corpore vsus est humoris illius qui persudat excrementi. Nemo tamen eum vocat corporis humani vtiat partem. Idem ergo est de vnguibus, & proinde neque vngues neque capilli sunt à Verbo assumpti. Auctoritas Cæsarîj, etiam si certo esset Cæsarîj, non foret tanti. Eius tamen non esse locum qui prosterbatur, sed aliunde irrepsit in librum illius, notat interpres Billius.

Colligitur, & firmatur resolutio data
ad quæsitum.

37. Itaque vt in breuem summam redigam, quæ hæc
ad id primum quæsitum propositum sunt dispu-
tata, humanitas paties omnes physica, cum essentia-
lis, tum integralis, est naturaliter contenta, & ac-
cipit partes aliquæ non simpliciter dictæ; nominatim
quæ sanguis intra Christi venas contentus; omnes in-
quam hæc partes à Deo diuino assumptæ sunt. Quod
infinites afferunt PP. docentes totam, & plenam
humanitatem fuisse à Verbo assumptam, ne quid in ea
maneret non personatum. Sæpe id ingemmat S. Leo
in sermone de nativ. & pass. Dom. Egregie sanctus
Martinus Lin. allocutione Synodi Lateranensis; quæ
habetur consular. §. Per ipsum filium (inquit) qui no-
bis locutus est corporaliter, & propter nos paternam
vel diuinam eius voluntatem humanæ per obedien-
tiæ perficientem, calicis à nobis, id est, pœna mortis
saluati, destructæ mortificatione à vita. Pro qua re, &
omnia assumens, & viuentis libi substantialiter, quæ sunt
notiæ nature sanæ; id est, carnem, animam, inqle-
dum, operationem, voluntatem, per quas spontè
Adam præcipuum transgressus est; qui totus deliquit,
& totus morte damnatus est, & propterea nihilomi-

Theroph. Rayn. Christus.

nus indigentem sanari ab ipso, qui nostram quidem
creavit naturam, postmodum autem renovare digna-
tus est.]

Intellectum, & voluntatem, & operationem, assumpra à Verbo ait, non quod operatio, itémque intellectus, & voluntas, sicut entitates accidentales, sint assumpra à Verbo; sed quod sint in entitate assumpta eamque connaturaliter affectuunt. Sed pulchrè item in rem propositam S. Damasc. 3. de fide cap. 6. verbis illis. [Humanae naturae totam Divinitatis essentiam unitat esse asserimus. Neque enim Deus Verbum, quicquid eorum, quæ cum nos initio fingeret, naturæ nostræ interuit, prætermisit: sed omnia assumpta, hoc est corpus, animam intelligentem, & ratione præditam, & omnes proprietates. Anima enim quæ vniús horum expers est, hominis nomen fulminare nequit. Totum quippè me totus assumpsit, ac totus toti vnitus est, vt toti salutem afferret. Nam aliqui ne medicina quidem ei allata est, quod assumpsit non est.] Vides quàm vniuersaliter S. Damascenus de assumptis à Verbo humanitatibus nostræ partibus statuat. Vult enim omnem planè partem quæ ad humanitatem pertinet dici potest, assumptam fuisse, ne incerta remaneret. Cùm autem S. Damascenus, eisdem libri c. 3. negat in Christo esse communem speciem, non est sensus, abesse à Christo humanitatem perfectam nostræ naturæ consimilem; sed sensus est, Chrititatem, vt ibi ex interprete loquitur, hoc est rationem substantialem personæ ex diuina & humana natura compactæ, non esse pluribus indiuiduis vni speciei tubiacentibus communem; sed esse in vno solo indiuiduo, quod est non esse communem speciem.

Claudo illis ex miæ à Nazianzeno prolatis de Christo Orat. 36. in fine. [Homo dicitur non solum vt per corpus à corporibus capiat, qui aliqui ob impetrecabilem naturam suam, capi non poterat: sed etiam vt per se hominem sanctitatem afficiat, fermentique instar vniuersæ massæ sit, fibique vniens quod condemnationem fuerat, totum illud à condemnatione liberet, omnia pro nobis, que nos sumus; (excepto peccato) factus, corpus, anima, mens; (per quod videlicet mors peruererat) & quod ex his commune est, homo.]

Quæsitum 2. In quo statu assumpta humanitas, id est, an individua, an existens, an subsistens.

§ 8. Proponebam secundo loco querendum, in quo statu partes ad veritatem humanitatis spectantes, assumptæ sint à Verbo: hoc est an sint assumptæ singulares, & an in statu actualitatis & existentie aut etiam substantie connaturalis; ita ut Verbum non modo assumpserit formam totius, sive humanitatem; quæ ex omnibus partibus propositis abique humana supposititalitate lumpis exurgit in ratione naturæ, sed etiam assumpserit hominem, seu personam humanatam cui diuina personalitas adiungatur: Et quæ hæc difficultas secundum utramque potentiam expendenda; ita ut non tantum scrutemur, quid factum fuerit, sed etiam quid fieri poterit. De singularitate, difficultatem facit locus Marij Victorinij l. 3. contra Arium, sic scribens. [Non mirum quod mysterio lumpfit carnem, vt & carni, & homini subuenit. Sed cum carnem lumpfit, vniuersalem λόγον carnis lumpfit. Nam idcirco omnis carnis portellæ in carne triumphauit; & idcirco omni subuenit carni, ut dictum est in Isaia: *Videbit omnis caro salutare Dei.* & in libro Psalmorum. *Ad te omnis caro venit.* Item & vniuersalem λόγον animæ. Nam & animam habuissit manifestum, cum idem, Saluator dixerit; *visisti est anima mea vsque ad mortem.* Et item in Psalmo: *Non derelinques animam meam in inferno.* Quod autem lumpserit vniuersalem λόγον animæ: iis manifestum est in Ezechiele: *Omnes*

anima sunt meae, ut anima Patris sit & anima Filij. Item vniuersalis anima 147. ex hoc ostenditur, quod & ita scitur, cum maledicit arbori fici & cum dicit: *Sodomis, & Gomorris in illa die comodius erit quā vobis*. Sic etiā multis locis: Itē & cupit, cū dicit: *Pater si fieri potest, transferatur a me calix iste*. Ibi etiā ratiocinatur: *sed fiat potius voluntas tua*. Hæc & alia multa sūt, quibus ostenditur animæ 148. & vniuersalis: adsumptus ergo homo totus, & adsumptus, & liberatus est. In isto enim omnia vniuersalia fuerunt, vniuersalis caro, anima vniuersalis, & hæc in crucem sublata, atque purgata sunt per salutarem Deum vniuersalium omnium vniuersalem per ipsum enim omnia facta sunt. Hæc dicendam videri dubiam reddere singularitatem humanitatis assumptæ, cum diserte Martinus vniuersalem animam, & vniuersale corpus dicat assumptæ. Iam existentiam creatam humanitatis assumptæ, insiciantur non pauci. Denique de personalitate non nemo, quoad potentiam absolutam censeret creatam cum increata coniungi potuisse.

Humanitas est assumpta, & indiuidua, & vnica.

59. Verum quod attinet ad singularitatem, perse evidens est, humanitatem fuisse assumptam à Verbo in singulari, & indiuiduam non vniuersalem: quod pigeret vel monere, nisi quidam male feriat heretici apud Rusticum Cord. dialo. contra Acephalos *sub finem*, tale quid somniasse viderentur. Sic enim inducitur loquens hereticus, grauius, vel potius oppressus argumentis Catholicis. [Autumno. quod quidam nostrorum melius dicant, quoniam non indiuidua illa humanitas Christi vntioni præexistit, sed communis humana natura, ex qua est illa caro.] Quod Incarnationem ad figmentum reducere, ait D. Damasc. 3. fid. c. 11. & planè absurdissimum esse, demonstrat Rusticus eo præter cetera validissimo argumento, quod communis natura tantum sit in intellectu, non autem existat reipsa, sicut certum est assumptionem esse rei veræ, & reipsa existentis, quæ sola est ad operandum, & Deo læto satisfaciendum idonea, solaque apta est terminare actionem realem, quia omnis actio est circa singularia, vt Aristoteles etiam dixit. Cuius omnes argumentationes aduersus Platonis ideas, quatenus demonstrant rem vniuersalem, non posse existere, hic locum suum haberent, nisi rem in Metaphysicis copiosè discussam, hic extra locum agitare censerem superuacaneam. Videbis Suar. disp. 5. Metaph. f. 1. à n. 4. ubi latè confirmat esse planè impossibile, aliquid existere nisi singulare, & indiuiduum. Et sanè aliqui idem est vnū, & multa, atque adeo vnū, & non vnū. Mirabile verò mihi accidit Aquarj iudicium qui in 3. d. 5. concl. 8. existimauit, naturam vniuersalem potuisse à Verbo assumi. Hoc adeo desipit, vt nullo condimento adhibito possit sapere: Nam vt dixi non potuit assumi natura nisi existens, existere nihil potest, nisi singulare. Igitur non nisi singularis quæpiam humanitas assumi à Verbo potuit. Non quod plures singulares assumi simul nequissent; sed quod quamlibet naturam assumptibilem, siue vnica, siue multiplicem assumptibilem dicamus, oportuerit esse singularem, nec potuerit vlla vi, nisi in statu singularitatis assumi. Martinus Victorinus loco notato, tantum vult omnes naturas humanas singulares esse æquiuacenter assumptas, quia omnes sunt Christi formatione & vnica illius singularis humanitatis assumptione liberatæ, vel potius animam adæquare, siue quoad omnis animæ gradus, ac proinde planè animam, cuiusmodi sunt nostræ, esse assumptam à Verbo in Christo, nec dissimiliter corpus. Ita colligitur ex eo loco, & ex calce libri primi eiusdem operis.

60. Cur verò vnica ex innumeris sub humana spe-

cie multiplicabilibus indiuiduis naturis delegerit Verbum, quam assumeret, nulla præterea alia singulari humanitate assumpta, D. Thom. 3. p. q. 4. art. 5. multis non idoneis rationibus congruenter factum demonstrat. Vnicam certe assumptam esse, fides docet contra Manicheos prout quidem eorum sententiam imo delirium refert S. Chrysostomus homil. in Nerali Seruatoris, in fine. Nec repugnat Anastas. Sinaita. c. 20. 21. 22. in ipso initio, sæpe inculcans Verbum diuinum carni, visceribus, medullis ventrique Deiparæ vnitum esse. Hoc enim non potest accipi, nisi de substantia humanitatis Christi decisa ex substantia Deiparæ in ventre, ac visceribus eius. Vnde non nisi vnica humanitas Christi, est de facto copulata Verbo. Si tamen ageretur de assumptione possibili, extra dubium esse debet humanitatem assumptibilem non fuisse vnica, tantumque fuisse quasi vagè singularem humanitatem. Existimo enim perse perspicuum & circa omnem probationem evidens, quancunque singularem humanitatem distinctam numero ab ea, quæ de facto assumpta est, æquè assumi à Deo potuisse si ageretur de potentia absoluta. Idque planè censuit D. Augustinus 13. Trinit. c. 18. docens potuisse Deum creare vnū aliud hominem non Adamicum, aut quo alio vellet modo productum, cuius aliam numero esset humanitas, ab ea quæ in Christo fuit. Et fusè ac egregiè l. de prædest. Sancto. c. 15. monstat; quod hæc humanitas fuerit à Deo delecta, vt Verbo Dei coniungeretur, meram gratiam fuisse, & æquè potuisse à Deo assumi quamcumque aliam è singularibus humanitatibus intra naturam specificam humanam productis, aut producibilibus. Hæc fere pigeret monere, nisi stolidum ac præfractum vnicuique ingenium inter alias male sani cecebrat abortiores, hanc quoque infelicitèr profudisset, non nisi hanc singularem humanitatem, quæ assumpta fuit, assumi à Verbo potuisse, vt refert Thomas Vvaldensis in doct. l. 1. c. 44. n. 3. & 4. Ita ergo res se habet spectando possibilitatem & potentiam absolutam.

Attendendo tamen, quod reipsa factum est, Verbum vni duntaxat singulari humanitati est copulatum per Incarnationem, nisi quod omnes omnino homines aliquatenus assumpti sumus, quatenus vnica illa humanitas, quæ reipsa fuit assumpta, cum sit nobis homogenea, nec nisi nostri causa ad tantum decus euecta, repræsentare nostras omnes humanitates, & nostrum omnium vicem tenere videtur. Quæ causa est, cur non rarò SS. Patres, dicant in ea singulari humanitate, naturam totius humani generis assumptam esse, vt loquitur S. Hilarius in Psal. 51. omnes inde ad regni spem animans. Præclare item S. Damasc. orat. 1. de nativ. Deip. non solum vniuersam humanam naturam, sed creaturas omnes per humanitatem assumptas esse, sic ostendit. [Creator naturam omnem, interiectæ humanitatis beneficio, in melius commutauit. Nam cum homo, media quadam inter mentem, & materiam sede constitutus, rerum omnium conditarum tam quæ in aspectum cadunt, quàm quæ oculorum sensum fugiunt, nodus ac vinculum sit, profectò etiam artifex Dei Verbum humanæ naturæ copulatum, per eam cum vniuersis rebus conditis vnitum est.]

Supplementa paritatis in vnica humanitate assumenda.

61. Omnes ergo quadantenus assumpti sumus in vnica singulari humanitatis singularissima assumptione. Quod tamen in Incarnatione defuit, nimirum vt omnes indiuiduæ humanitates non assumerentur, sapientia Dei suppleuit, quodammodo per aliud mysterium, nempe per Eucharistia Sacramentum. Notarunt hoc perillustre diuinæ sapientiæ & bonitatis inuentū, SS. Patres.

suam existentiam creatam, sed per incretam Verbi existentiam, idque negare, Bannes 1. p. q. 3. art. 4. dub. 1. pronunciat, esse pluriquam falsum, & minus tutum. Nec desuit ex ea Familia Inquisitor mihi notus, qui nigro thea cōhæret assertionem, qua existentia creata humanitatis Christi affirmabatur, eaque assertionem typis eudenda interdixit. Quod autem Divus Thomas q. vnica de vnione Verbi incarnati art. 4. agnoscit in Christi humanitate existentiam creatam retractatam postea ab eo asserunt, dicta q. 17. art. 2. Vbi agnoscit in Christo esse tantum vnum esse; quod esse, in solur. ad 1. secerit à substantia, dicens personam substantiam esse immediatam susceptum ipsius esse. Itaque Alstacensis q. 7. de gratia Christi, ait cæcum esse, qui non videat S. Thomam ibi docere, humanitatem Christi existere per incretam existentiam Verbi.

Affirmans eligitur, & probatur philosophicè.

65. Mihi contrarium videtur verissimum, & à D. Thoma vbiq. traditum vt autem radicis euellatur difficultas, recolendum quàm breuissimè est ex prima philosophia, planè primum quod in re creata intelligitur, esse essentiam siue quidditatem eius ex se potentialem, & actuali existentia destitutam, capacem tamen eius de foris accipiendæ, beneficio agentis externi. Nam ipsa quidem essentia, non potest ex se existentiam suam profundere, quia prout præconcepitur existentia, est merum nihil. At quod nihil est, non potest quicquam producere; siue quod idem est, non potest dare cuiquam existentiam, quæ eo ipso accipitur, quod terminatur actio causæ efficientis. Igitur quæcunque res existentiam ex se non habet, cuiusmodi lanè est quæuis res creata, accipit existentiam beneficio agentis extrinseci per quod reductur ad esse, & cum potentialis tantum esset, efficitur actualis per extractionem à causis in quibus delitescerebat. Rem sic actualem, intelligimus præcisè existentem, quo pacto concipitur indifferens negatiuè ad esse per se, vel ad esse in alio. Hæ enim sunt quasi modificationes & restrictiones actualitatis essendi, quam existentia formaliter confert. Ex his colligitur primò, quid prius concipitur existere quàm existere tali modo, prius etiam concipiendum esse, quod res existat, quàm quod subsistat, vel in hæreat, aut quomodo libet sit in alio, qui sunt varij & determinati modi essendi. Indidem colligitur secundò, quid rem existere, idem est quod terminare actionem causæ efficientis, & extrahi ex causis suis, perspicuum videri, rem non posse per alienam existentiam existere, sed tantum per propriam; quia res non per aliquid aliud, sed per suummet esse terminat actionem causæ à qua producit: alioqui non esset ipsa quæ efficeretur. Ergo impossibile est, rem existere per existentiam alienam, sicut impossibile est rem produci, & è vi suarum causarum educi (quod est existere) per existentiam propriam, simulque non educi, quod verè potest de ea affirmari, si per alienam existentiam, existeret, non per suam. Accidit, quod essentia, quæ informatur per existentiam, cique de facto iubeat, est essentia actualis possibilitatem abiciens, quæ cerè ex eo, quod fiat actualis, non amittit se ipsam, sed est illa ipsa, quæ prius erat tantum possibilis, mutato duntaxat statu. Nam si illa ipsa res, quæ fuerat possibilis, non, esset actualis, falsò diceretur eam fuisse possibilem quod non habet, nisi quatenus ipsamet est postea actualis. Atqui existentia propria & essentia actualis nullo modo differunt, nec compositionem vllam faciunt à parte rei, quia existentia importatur in actualitatem, vt patet ex eo, quod præcisò quocunque modo additio, & re ipsa vel per mentem subtractio, tamen si res maneat actualis, manebit extra causas suas, quod est existere; atque adeò frustra rei actuali superadderetur

existentia. Impossibile igitur est, essentiam fieri adualem per existentiam alienam; sed quicquid existit, si ipso existit, formaliter loquendo, & si effectus sit per aliud. Sicut ergo repugnat aliquid esse actus, & tamen esse actualiter, quàm per seipsum in nouo quodam statu positum, ita vt iam sit aliquid, cum antea nihil esset, sic repugnat aliquid existere, & non per existentiam propriam sed per alienam.

Hic ita delibatis ex prima philosophia, quæ instam in ea tractationem habuerunt, foseque confirmantur à Fonf. 8. Met. c. 1. q. 1. f. 2. & 3. & à Suare d. 31. Met. f. 11. à n. 5. facile nunc infero in re præsentia, humanitatem Christi non extitisse per existentiam Verbi. Quid humanitas Christi per generationem ex B. Virgine, educta est ex causis suis, & facta actualis. Sicut ergo ipsamet & non aliud quid loco eius à causis suis est educta, ita ipsamet est, quæ suam existentiam habet. Item sicut ipsa est, quæ prius erat possibilis per entitatem propriam, & nunc cum actualiter obtinet, ita ipsa est, quæ existit per existentiam propriam. Sanè si supponamus ab humanitate extra causas suas posita, remoneri omnem existentiam diuinam, & perseverare eundem causarum prædictarum influxum in humanitatem, intelligemus planè eam existere, sicut prius. Non igitur existebat formaliter per diuinam Verbi existentiam, sed per suam. Verùm hæ rationes, sunt ex communibus, & æquè probant nihil esse, quod possit existere, nisi per suam existentiam. Virgendum ergo præterea est, aliquid quod specialiter confirmet, humanitatem Christi non extitisse per alienam, hoc est per Verbi existentiam.

Firmatur Theologicè.

66. Ac primum constat demones clarè intuits esse humanitatem Christi, eamque agnouisse actualem & existentem; neque tamen poterant præterant demones intueri diuinam existentiam, quæ solis Beatis perua est, cum sit ipsa Dei essentia. Deinde iuxta aduersarios, productio humanitatis Christi esset actio valde supernaturalis, quippe quæ esset communicatio ipsiusmet diuinæ existentia tenderetque ad terminum valde supernaturalem; nempe ad compositum ex humanitate, & supernaturali existentia compactum. Atqui certum videtur, actionem, qua Christi humanitas producta est, merè naturalem esse, eiusdemque speciei cum generationibus nostris, quantum est ex parte rei genitæ. Imò in tota humanitate Christi producta, nihil per se inueniri potest, ad quod necesse sit actionem eminentissimè supernaturalem secundum substantiam comminisci, siuè antecedentes partiales creationes partium humanitatis essentialium spectemus, siue formaliter ipsam totius humanitatis productionem per vinculum partium illarum prius natura creatarum. Nam materia Christi præfuit à mundi initio per creationem ordinis purè naturalis. Anima verò, in ipso temporis momento quo Christus conceptus est, producta fuit per creationem prius naturæ, quàm Verbo vniretur. Prius enim natura est fieri, quàm vniri alteri. In eo autem naturæ priori, quo anima producta est, priusquam Verbo vniretur impossibile est, quicquam in ea assignare, ratione; cuius actio creatura qua omnia producuntur, sit supernaturalis. Quare entitates partiales, ex quibus humanitas Christi compingitur, fuerunt merè naturalibus actionibus productæ; atque adeò non existunt per incretam Verbi existentiam, ad quod exigeretur actio supernaturalissima, qua perseveraret talium partium coniunctio cum existentia increta, huiusmodi entitatibus planè supernaturali, & proptus indebita. Ipsa denique tota humanitas effecta est per actionem merè naturalem; nempe per effectiorem vnionis, qua corpus & anima inter se nectuntur. At

et unio est aliquid merè naturale. Nihil igitur est in Christi humanitate, siue partes eius essentielles physice siue totam ipsam speciem, quod actionem super-naturalem deponit: qualem tamen omnino esse oportet actionem, qua diuinæ existentie communicatio, siue participatio humanitatis, siue totius ipsi humanitari fieret. Tandem iuxta Thomistas, non est in Deo nisi una existentia absoluta. Ergo iuxta eos, humanitas, si una existentia Verbi sibi unitam existat, admittendum erit vnionem factam esse in aliquo tribus personis communi, quod semper Patres repudiant, & contra falsum esse enim unio facta esset in natura, non in persona, contra quam ferunt Catholicæ fidei scita.

Suffragium Patrum ac Doctorum, etiam D. Thomæ.

67. Itaque statuo ut planè ratum, Christi humanitatem existere per suam propriam existentiam creationis; Et quod rationes propositæ æquè euincunt; ne de potentia quidem absoluta admitto, eam potius existere per existentiam Verbi, re ipsa autem creaturam existentiam, quam humanitati assumptæ concedo, æquè videtur Leontius in scholis act. 7. Vbi disertè proferunt esse in Christo duas naturas hypostaticas, si hypostaticum sumatur pro eo, quod verè existit. Et item planè luculenter tradit Anast. c. 10. § 17. p. 179. Et sancto Cyrillo, plures quandoque Christi hypostatis admittente, hoc est plures naturas non quidem personarum terminatas, sed existentes *ὑποστάσεις*. Et infertis adducto loco ex commentariis eiusdem Sancti Cyrilli in Epistolam ad Hebræos, quo asserit vnionem factam esse vtraque naturam in sua propria conditione existentie, ac perseverante. Plerique item alios locos eodem Patre adductis, subdit Anastasius. [Ecce piezatis præco, disertissime omnique modo duas in Christo naturas post vnionem conseruari, permanere, considerari, & numerari consuevit. Attendite, obsecro, diligenter ad dicta Patris. Diuersarum naturarum proprietatem inconfusam permanere dixit, iterum dixit. Duas esse naturas affirmamus. Dixit vtramque considerari & existere intra propriæ naturæ limitem. Dixit, vtramque naturam manere id quod est. Dixit in Christo inconfusas perseverasse naturas, siue hypostases. Præter hæc, omnes hortatur, ut naturarum differentiam agnoscamus; eaque inconfusas prædicemus; diuinas igitur Cyrillus, sexies hoc loco, ut demonstratum est, tradit deatam in Christo naturarum existentiam omnis immutationis expertem; aptamque etiam numerari: dicit enim illas in Christo conseruari; dicit, illas esse; dicit, illas existere; dicit illas in Christo manere. Deinde addit: illas etiam inconfusas perseverare: Rursus monet, ut naturarum differentiam agnoscamus; & inconfusas profiteamur. Et hæc quidem Doctor noster.] Non ponit Anastasius magis infigere, quomodo iuxta S. Cyrillum, cui in omnibus, & per omnia subscribit, humanitas Christi per propriam suam & creatam existentiam existat, non per Diuinam. Damasc. quoque, 3. fidei c. 3. ex Fabri interpretatione, negat humanitatem spoliata fuisse propria entitate, & existentia, in *ἡς ἀνωμαλίας γινώσκονται*.

68. Eadem sententia extra D. Thomæ scholam, est longe communissima inter Lectores, in 3. d. 6. vbi Dion. q. 2. Aquilanus q. vnica art. 2. Franciscus à Christo q. 3. Pelagius disp. 3. Rada in 3. controu. 7. art. 3. concl. 8. subtilissime. Item Pesontius 3. p. q. 17. disp. 1. Valsq. 7. c. 2. Val. d. 1. q. 17. p. vnica. Suarez ibidem disp. 36. l. 1. & in metaph. d. 3. l. 1. 2. à n. 16. Regula 127. qui §. 4. multus est in coacervandis plerisque coniecturis, quibus inuadeat S. Thom. cuius auctoritas præiudicat, Thomistas in contrarium abreptis, non fuisse reuera in ea sententia, ut humanitatem Christi existere

conseruet per existentiam Verbi. Non puto tamen magnè esse opere id euincere. Nam S. D. 3. p. q. 2. art. 6. ad 2. disertè tradit humanitatem Christi fuisse assumptam ad vnum esse, non ut esse est natura (quale non statuit in Christo vnum) sed prout esse est suppositum. Quid clarius? aut quidni ad tam concepta verba contestemur nos quoque, cæcum esse qui non videat, S. Thomam non modo in quæstionibus disputatis, sed etiam in summa, agnoscere humanitatem Christi propria existentia creata potiri? Item ibidem q. 4. art. 2. quod asseritur, ait, debere præintelligi assumptioni, sicut quod mouetur, præintelligitur motui. Non igitur producit, nec accipit esse per assumptionem. Accedit quod q. 17. art. 2. vbi aduersarij sententiam suam tradi affirmant, disertè sanctus D. statuit esse pertinet ad naturam multiplicari in Christo oportere; nempe pro Christi duplici natura, quæ quilibet habet suam propriam existentiam; tantumque contendit esse in Christo vnum esse, prout esse ad hypostasin pertinet, hoc est vnum esse suppositale, & personale, quod existentie superuenit. Et hæc est germana ratio, cui Christus conformiter ad D. Thomam eo loco, nequeat dici plures: quia adiectiuum masculini generis refertur ad personam, quæ in Christo est vnica; quod manifestè demonstrat D. Thomam ibi, asserentem vnicum Christi esse, agere de esse suppositali; non autem de esse existentie. Nec aliquid quantumvis exile, aut leue proferri potest, quod suadeat S. Thomam eo loco agere de esse existentie. Vnde ergo venit Thomistas in mentem ut arbitrentur, S. Doctorem eo loco retractasse sententiam de creata humanitatis Christi existentia, traditam ab eo q. vnica de vnione Verbi incarnati, art. 4.

Nimirum quod optimè vidit Dur. in 3. d. 6. q. 2. n. 15. & 19. & Argentina d. 1. q. 1. art. 3. aliud esse quomodo libet dictum siue existentia aliud autem esse per se, siue substantiam, quæ duo aduersarij non secerunt, indeque abducuntur à veritate. Verissimum itaque est, dari in Christo vnum dumtaxat esse per se, siue vnum esse suppositale ac personale, de quo solo agit D. Thomas, cum admittit in Christo vnicum esse. At non minus verum est, dari in Christo multiplex esse existentie substantialis, & humanitatem eius existere per propriam suam existentiam substantie Verbi substractam, & ab ea terminatam vltimè. Verè enim Christi humanitas, quamuis non sit assumpta ad existendum, est tamen assumpta ad existendum in alio, siue ad subsistendum in Verbo. Quod si præterea velimus in Christo agnoscere vnum esse substantiale constatum ex esse suppositali, & ex actuali humanitatis existentia substantiali; nihil hoc quoque incommo-dabit positæ à nobis sententia. Personale quippe esse, & esse substantiale humanitatis in Christo concurrunt ad compositionem vnus entis per se, quod merè dici potest habere vnum esse, sed compositum ex actuali esse creato humanitatis, iuncto cum esse increato personæ Verbi. Aduersarij autem constantes duplex hoc esse in vnum, & substantiam cum existentia confundentes, ed deueniunt, ut humanitatem sua creata existentia spoliarent. Quod perinde est, ac si dicerent, humanitatem Christi assumptam esse ad existendum, æquè ac ad subsistendum in Verbo, quod nullus vnquam Patrum dixit; imò pugnat cum iis Patrum dictis & Conciliorum definitionibus quibus Christi humanitatem personalitati Verbi substratam profitentur existere, & non esse quid phantasticum, reali actualitate destitutum.

Ad fundamenta partis negantis.

69. Quæ aduersarij pro sua sententia proferunt, sunt planè infirma, siue auctoritatem siue rationem spectes

species. Auctoritatem adhibent paucorum Patrum, nominatimque Sophronij in 6. Synodo act. 11. affirmantis carnem Christi habuisse existentiam unam, non in seipsa, sed in Verbo. Hoc aduersarij tradunt ad esse existentie; nos autem commodissime id exponimus de esse suppositi, siue de personalitate, quæ vnica in Christo & diuina fuit. Similiter laudant in rem suam SS. Leonem & Fulgentium, affirmantes Christi humanitatem in ipsa assumptione fuisse productam, quod aduersarij perinde esse videntur, ac si dixissent hi PP. humanitatem Christi per vnionem ad Verbum accepisse esse existentie; quandoquidem produci & accipere existentiam, idem sunt iuxta veram philosophiam. Sed hic nihil aduersariis feritur aut meretur. Predicti namque Patres, tantum intendunt affirmare, humanitatem Christi non præexistisse aliquo tempore priusquam diuino Verbo vniretur, & ab eo haberet esse personale, quod quid ad rem præsentem refert? Itaque nihil est aduersariis in auctoritate præsidij.

In ratione autem non magis. Vident enim eripendum esse B. Virgini titulum maternitatis Dei, eo quod non videatur B. Virgo dici propriè posse mater Dei, nisi Christi humanitas, quam benedicta hæc mater produxit per Dei existentiam existat. Hoc planè est telum imbellè & sine ictu. Eo ipso namque, verum fuit B. Virginem esse propriè Dei matrem, quod verum fuit, eam esse propriè matrem hominis, qui est verè Deus. Fuit autem propriè mater hominis, qui Deus est, vel quatenus naturam, quam partes physice in aem colligarent matris operati in verbo subsistebant, vel quatenus Christi humanitas eodem temporis momento, quo per maternum influxum producta est, colligatis naturali nexu physicis eius partibus, vnita fuit Verbo per nexum supernaturalem diuinitus humanitati superadditum, vt subsisteret in Verbo. Tantum verò abest, vt hoc argumentum censeretur alicuius momenti ad probandum, quod Christi humanitas existat per existentiam increatam, vt potius, ex eo quod B. Virgo sit verè mater Dei, efficaciter colligi videatur, humanitatem Christi, quem ipsa genuit, existere per existentiam creatam. Constat enim, B. Virginem non aliter influxisse in productionem benedicti Filij sui, quam cæteræ matres influant in suorum liberorum productionem. Hoc à nemine reuocari potest in dubium. Atqui actio aliarum matrum est merè naturalis, quippe manans à principio vitali naturaliter operante. Igitur actio B. Virginis; qua ad Christi productionem interuenit, fuit naturalis, qualis certè non fuisset, si terminata non fuisset ad conferendam humanitatem Christi, existentiam increatam. Et quamuis in controversia sit, an B. Virgo sit supernaturaliter eleuata ad coëfficiendam actionem, qua humanitas prius natura existens vnita est Verbo, idque aliqui admittant, tamen hæc coëffectio est merè extrinseca & concomitanter se habens ad influxum, quo B. Virgo constituta est mater; vt ex eo patet, quod persona quæ non sit mater, quia ad humanitatis effectiorem nihil contulerit, imò etiam res merè inanimata, æquè sustollit Deo posset ad vnionem illam humanitatis cum diuina persona. Itaque argumentum, quo diuina humanitatis Christi existentia ex Deiparæ maternitate eruitur, nullius planè est momenti.

Illud tandem aduersarij æquè infeliciter ex philosophia obijciunt, non posse ex duobus entibus in actu exurgere vnum per se; ac proinde, cum Christus sit vnum per se, necessarium esse, vt non sint in eo duo entia in actu siue duo entia actualia, sed vnicum; nempe Verbum diuinam suam actualitatem impericiens humanitati. At id infeliciter obijci. An nõ enim homo, & quæuis composita physica, sunt entia per se, & tamen exurgunt ex duobus partibus, quarum quælibet est ens in actu, sumendo eas voces pro re actua-

liter existentem? Idem dici potest de toto integrali, quod est verum ens per se, quamuis in eo plures entitates actuales adueniunt. Sed nimirum aliud est esse ens vltimè & completè in actu, & hoc non potest esse geminum in ente per se. Aliud verò est, esse ens in actu incompleto siue essentialiter, siue ratione defectus vltimi termini substantialis; & hoc potest esse multiplex in ente per se, alioqui nullum compositum substantiale esset ens per se vnum. Humanitas autem Christi, est hoc modo ens in actu. Nam quamuis sit ens actuale & existens existentia propria ac creata, tamen non est ens vltimè terminatum, sed vt terminetur, & compleatur, iungitur Verbo in societatem eiusdem, & vltimi esse suppositi, diuinitatem quoque terminantis.

Humanitas non est assumpta, cum sua creata subsistentia.

70. Post constitutam veritatem existentie creatæ humanitatis Christi, agendum sequitur de eius subsistentia, qua tanquam vltimo complemento existentia substantie terminatur ac perficitur. Agendo autem de facto, res extra dubium est inter Catholicos. Fide quippe sanctum est, non esse in Christo, nisi (subsistentiam) diuinam, vt in Concilio Ephesino definitum est, confirmatumque in Chalcedonensi, & in S. Synodo collat. 8. Anathematismo 4. 5. & 6. contra Nestorium, statuentem in Christo duas personas, quarum vna esset verus Deus; altera autem ob gratiam duntaxat, & ob vnionem affectus, Deitate participaret, reuera tamen esset purus homo. Quod nulle anathematismorum fulminibus conteritur in prædictis Synodis, & à SS. PP. Cyrillo præfatum & Leone, potentissime excluditur, prolatis iis Scripturis, & rationibus, quibus liquido constat idem esse Dei & hominis suppositum, vt vidimus libro 1. impugnantes Nestorij errorem. Ratio item manifestè ex Scripturis deducta liquido monstrat vnicam esse in Christo subsistentiam. Reuelatione quippe docemur. Verbum factum esse carnem; & vnum hominem esse verum Deum. Item Deum esse passum ac mortuum. Quæ omnia falsa essent, nisi Verbum in humanitate subsistentiæ propriæ expertè subsisteret. Hæc namque formæ, quæ in abstracto sumptæ distinguuntur, non possunt de se inuicem prædicari, nisi habeant idem suppositum. Omnis enim prædicatio vnus de alio, importat, identitatem. Et hæc est vnica ratio, cur calor & lux nequeant de se inuicem in abstracto affirmari, in concreto possent. Nam falsum est, dicere calorem esse lucem, licet verum sit calidum esse lucidum, hoc est idemmet suppositum, quod habet lucem, habere etiam calorem: quo pacto inter formas illas concretè sumptas inuenitur identitas, quæ prius abet in eisdem formis in abstracto spectatis. Quia ergo humanitas & diuinitas sunt formæ prius distinctæ, impossibile est vnā verè affirmari substantialiter de alia, & Deum dici hominem; omniāque de humanitate affirmabilia, vt mortem, passionem, sepulcrum, tribui Deo, nisi propter substantialem aliquam Dei hominiquæ identitatem, quæ non potest excogitari alia, quam identitas suppositi, quia essentialiter & actualiter Deus & homo non possunt idem esse. Atqui suppositum diuinum est à diuina essentia inseparabile. Igitur si alterutra duarum naturarum in Christo aduinarum exuenda est connaturali sibi subsistentia, & trahenda ad subsistentiam alterius naturæ ad Christum quoque pertinentis, necesse est eam esse humanam non diuinam Christi naturam. Atque ita apertissime concluditur, non esse de facto in Christo duas naturas subsistentes connaturali & propria sibi subsistentia, sed vnicam, nempe diuinam: Humanitatem verò spoliaram connaturali sibi subsistentia assumptam fuisse ad diuinam subsistentiam Verbi, & in vnū cum Deitate

neam, humanitas appetitu elicto semper praeligeret, si in eius optione constitueretur hoc extraneo, vel conaturali sibi modo suppositum ac compleri substantialiter.

Quid sit substantia propria que humanitati assumpta decessit.

73. His quamquam videri posset quæsitum proposito, quoad id, quod re ipsa in hoc mysterio factum est, sufficienter satisfactum, demonstrando humanitatem assumptam de facto sua substantia exutam fuisse, eiusque loco accepisse divinam; tamen ut lux plenior toti huic negotio affundatur, & præsertim ut muniat via ad discussionem quæstionis de potentia absoluta mox agitandæ, an natura subsistens potuerit assumi, inuestigandum breviter videtur, quid decesserit humanitati Christi, ex eo quod non sit de facto assumpta à Verbo cum sua substantia. Quod aliis verbis quæritur, quid sit substantia creata, quam asseruimus humanitati Christi deesse. Variant ea in parte sententiæ, quarum vnam ut probabilem asserit Scotus in 3. d. 1. q. 1. abso- lute autem eam tradunt Rubionius in 3. d. 2. q. 1. art. 1. Gabr. in 3. d. 1. q. 1. art. 1. Et Catharinus opus. de gloria & lapsu Angelorum sub med. Aitnt ergo hi Doctores, substantiam esse solam negationem dependentiæ aptitudinalis ab alieno supposito. Altera sententiæ admittit substantiam esse formam positivam. Verum aliqui ex auctoribus huius sententiæ negant eam formam positivam distinguere re ipsa à natura. Ita Auercois in 3. d. 1. q. 1. art. 1. Et Rusticus Card. Diaconus dialog. contra Acephalos post medium, asserit in Christi humanitate, non veritatem rei, sed mentis, putare defectum personæ. Et plane revolvitur in hanc sententiæ Durandus in 1. d. 3. q. 1. à n. 1. latè contendens naturam & substantiam creatam esse re ipsa vnum & idem, solique significandi modis differre. Alij verò & substantiam positivam statuunt, & distinguunt re ipsa à natura, quam terminat: nonnulli quidem distinctione reali minori, quam vocant modalem, aut formalem, quia censent substantiam esse formam modalem & infirmam: ut Argent. in 3. d. 6. q. 1. art. 1. Dur. sibi contrarios in 3. q. 1. n. 9. & 14. & in 1. d. 30. q. 2. n. 14. Rada in 3. controuers. 1. art. 1. Suarez in Metaph. d. 3. l. 2. n. 20. & 3. l. 4. n. 3. & t. 1. 3. p. d. 1. l. 3. Lessius lib. 1. 2. de diuin. perfect. n. 53. Valent. 3. p. d. 1. q. 4. p. 2. Pefantius q. 1. art. 1. disp. 2. Præpositus q. 4. n. 52. Alij autem, qui censent substantiam esse entitatem finem ac ratam, volunt eam à natura, cui superuenit, distinguere realitate maiori. Ita Hurtado disp. 1. 1. Metaph. l. 3. Aluarez 3. p. d. 23. Bannes 1. parte q. 3. art. 3. dub. 1. Albertinus disp. 3. de substantia, q. 7. n. 13. adducens in eam sententiæ S. Thomam, Caietanum, Ferrariensem, Bannem, atque Cabreram. Hæc placita fuscè ac plenè discussa sunt in Metaphysica. Nunc satis erit breuiter de eis pronuntiare, quantum ad propositum scopum illustrandi hoc mysterium conducere poterit.

Non est forma negatiua.

74. In primis qui substantiam aiunt esse negationem, mihi non probatur. Id enim neque philosophicè neque Theologicè loquendo satis accommodatum videtur. Sanè terminus vltimus substantiæ creatæ non potest esse mera negatio, quia terminus ille confert ad complendam naturam substantialem, quæ absque eo foret substantialiter incompleta. Hæc autem omnia enectantur, nisi terminus ille sit positivus. Nam negatio non potest dici complementum rei positivæ, unde natura substantialis perperam diceretur esse per se incompleta. Nihil quippe diceretur incompletum, nisi quod perfici potest accessu complementi, quod sit eundem

generis cum re complenda. Atqui per se liquet, negationem non esse eiusdem generis cum natura substantiali. Igitur non potest eam complere. Ac proinde humanitas male diceretur ens incompletum, eoque nomine perperam excluderetur à categoria substantiæ. Itaque ne vincerem prope philosophiam enectamus inuicta reali complectione humanitatis, quam omnes hæcenus philosophi incompletam esse fassii sunt, admittamus sanè substantiam, quæ est naturæ substantialis complementum, esse verè ens positivum. Et verò an non conceptus ille, habens humanitatem, qui voce hominis importatur, positivus est, etiam supra illud quod voce humanitatis exprimitur? At quod sonant voces illæ supra humanitatem, nihil est præter complementum ac terminum eius. Sicut quod diuinæ suppositualitates addere intelliguntur supra Deitatem, non est aliud, quam Deitatis terminus & complementum, & quidem positivum, ut per se liquet. Proportionaliter igitur philosophandum est de complemento substantiæ creatæ, quod sententiæ proposita male statuit negatiuum.

Expenditur negatio in qua aliqui creatam substantiam statuunt.

75. Impugnati deinde potest ea sententiæ, expensione negationis qua complementum prædictum constitui censet. Nimirum negatione dependentiæ actualis simul & aptitudinalis ab aliena substantia. Quod ut liquidius fiat, distinguenda est cum Scoto supra & quod 1. 9. art. 3. littera V. ac Rada in 3. controu. 1. art. 1. in 2. parte corporis, triplex dependentia ab alio tanquam sustentante, de qua sola hic agimus, nempe actualis, aptitudinalis, potentialis, aut ut Aquilonus loquitur in 3. d. 1. q. 1. potentialis. Illa dicitur dependentia actualis, secundum quam aliquid pendet actu ab alio tanquam sustentante; siue subiectivè, quo pacto accidentia pendunt à causa sua materiali; siue suppositivè, quo pacto Christi humanitas pendet à Verbo, non à Patre aut Spiritu sancto. Dependentiæ verò aptitudinalis illa est, secundum quam res habet inclinationem, ut ab alio tanquam sustentante pendeat, nec habet quicquam impossibile, cum talis aptitudinis reductione ad actum. Postrema dependentia, quam dicebam vocari potentialem, est eadem cum aptitudinali, decepta tantum inclinatione ad dependendum, quæ per dependentiam aptitudinalem importatur, non item per potentialem. Hæc triplici dependentiæ appingit potest triplex negatio, nempe negatio actus dependendi ab alio ut sustentante; negatio aptitudinis & inclinationis ad sic dependendum, & denique negatio possibilitatis sic dependendi.

Auctores igitur placiti quod executimus, aiunt substantiam non constitui formaliter per solam primam negationem, neque per solam secundam, sed aiunt constitui per ambas simul iunctas. Nam anima rationalis separata habet negationem actualis dependentiæ, nec tamen est suppositum. Item humanitas prout iuncta Verbo, habet negationem dependentiæ aptitudinalis à verbo prout sustentante, quia verè non inclinatur ad sustentationem illam & conjunctionem. Nec tamen subsistit in se, quia non habet negationem actualis dependentiæ ab alio ut sustentante. Erat autem substantia in se ipsa, si neque de facto ab extrinseco sustentante pendeat, neque aptitudine. Hæc itaque est negatio, quæ Auctores prædicti censent constitui substantiam. Quod videtur illustrari posse exemplo totius integralis; nam v. gratia, aqua pedalis quamdiu non iungitur alteri aquæ, est aqua totalis. Cum primum verò iungitur alteri aquæ, sit aqua partialis non deperditione vel acquisitione realis cuiusvis termini, sed sola deperditione negationis, quam antè habebat: Erat quippe

quippe in ea negatio-connectionis cum alia aqua comparatur. Vnio autem quæ inter utramque aquam aduenit, non est casualitas vel dependentia alterius esse, sed quæ eius quæ totum inde resultans constituitur. Si quæ ergo iuxta Auctores, cum quibus agimus, humanitas interuenit unionis hypostatice tanquam dependentia & casualitatis pendet peculiariter à Verbo pendente esse suppositi, quod illi naturæ abiecto proprio quod esse suppositi extrinsecus aduenit eo ipso quod possibile suppositi humanitas caret negatione in vniōe ad Verbum humanitas sustentante. Verè enim acta sustentatur ab alio nempe à verbo.

Refutatur multiplici ratione.

76. Ex hac explicatione sententiæ aduersariorum, videtur contra eam argumentum erui, quia exponitur planè idem per idem, & obcurum per æquè obcurum. Roganti enim quid sit substantia alicuius substantiæ, respondet, esse negationem dependentiæ ab alia substantia non vt efficiente, aut quomodolibet altere causante, sed vt suppositante, siue substantiæ in se, & dante alteri, vt substantiæ. Hoc dico esse circulari & idem per idem exponere. Nam iuxta aduersarios, illa substantia potest vel esse increata, & compleri per terminum positum, vel esse creata & per negationem terminari. Spectemus ergo in substantia substantiæ negationem dependentiæ ab aliena substantia creata, & manifestum erit idem exponi per idem. Quandoquidem enim substantia creata est negatio dependentiæ ab aliena substantia, perinde erit dicere substantiam esse substantiæ, ac dicere substantiam habere negationem dependentiæ ab aliena negatione dependentiæ, quod quis possit esse vitiosior circulus? Vt taceam insanabilem & planè impossibile dependentiæ genus, quod aliquid fingitur à negatione dependere, cum tamen omnis dependentia sit acceptio alicuius esse, quod per negationem nequit conferri. Sicut ergo cum humanitas pendet supposititaliter à diuina personalitate, verum est diuinam substantiam posituè terminare humanitatem, & dare ei esse personale positum, quod est in diuino supposito si externa substantia creata supponatur, vel fingatur suppositare substantiam creatam, necesse est vt ei substantiæ aliquid positum esse adueniat, quale constat non posse per negationem conferri. Et hoc elucet apertum discrimen inter rem de qua agimus & exemplum duarum aquarum, quod adducebatur. Nam in re nostra, externum suppositum non pendet à natura, sed tantum ei conferri suum esse personale, solæque natura pendet. Inter illas verò aquas, longe aliter se res habet. Nam neutra aqua dependet ab altera, quia concurrere ad simul conflandum totum integrale, non est pendere ad inuicem per communicationem mutua illiusmet esse, quod in vtraque illa partiali aqua reperitur. At hic vnus extremum accipit esse personale, quod per alterum extremum communicatur. Vnde hic locum habet vera dependentia, quæ non potest à nuda negatione progredi.

Argumentor præterea, quia omnis negatio entitati alicui positæ adiuncta, cum non sit à se, neque possit in alia vteritore negatione fundari vt perspicuum est, fundari necessario debet in ratione aliqua positua talis entitatis, siue in posituo aliquo eius gradu, quod non est restringendum ad negationem inseparabilem, vt male restringit Albertus. disp. 3. de substantia q. 1. n. 18. putans id parere ex privatione lucis in aëre, quam quia separabilis est, negat fundari in posituo: sed male id negat. Fundatur enim ipsamet aëris natura, quæ vti que positua est. At siquidem ex sua natura non luget. Omnis igitur negatio naturæ cuiuspiam adiuncta, in gradu aliquo eius posituo fundatur, indeque progre-

Theoph. Raynaud. Christum.

minat. Quis ergo erit gradus ille naturæ substantialis substantiæ, in quo fundabitur negatio hæc dependentiæ ab alieno termino? Perspicuum sane est nullum gradum vel essentiam vel individualem posse negationem illam profundere, & substantiam hanc negationem fundare. Omnes quippe illi gradus reperiuntur in natura creata substantiæ alienæ substantiæ, nec tunc pulliat ex eis illa negatio. Necesse itaque est vt dimanet ex aliqua forma positua superueniente & essentia, & indiuiduationi naturæ substantialis per se substantiæ.

His argumentis perspicuè efficitur, substantiam naturæ creatæ non posse exponi per negationem dependentiæ ab aliena substantia creata substantiæ, quod tamen ab aduersariis, cum quibus agimus, admitti notabam. Non posse autem substantiam creatam exponi per negationem dependentiæ à diuina substantia positua, est per se manifestum. Neque enim diuina substantia dare potest naturæ substantiali creatæ, vt extrinsecè substantiæ, nisi posituè eam terminando; nec aliud est naturæ creatæ, substantiæ (vt sic dicam) transiunt, quam posituè compleri per externum suppositum. Similiter igitur cum natura in se substantiæ, est in se posituè terminata. Neque enim terminatio substantialis immanens, minus postulat formam posituam, quam terminatio transiens.

Suffragium Conciliorum, & Patrum.

77. Habent porro hic maximè locum argumenta Theologica ex Patribus & Conciliorum loquendi modis, quæ cum substantia creata merè negatiua non satis congruunt, nec ab aduersariis, nisi idem per idem, & obcurum per æquè obcurum exponendo, aptari queunt, v.g. definitum frequenter est, humanitatem Christi fuisse propria substantia positam, & à Verbo personaliter assumptam, eique vnità fuisse. Hoc in sententiis, quæ substantiam creatam posituam agnoscit, vacat propè difficultate, saltemque non incommode intelligitur, quod humanitas Christi absque connaturali complemento substantiali producta, acceperit loco eius indebitum sibi terminum, siue diuinam personalitatem interuentu unionis, qua Verbo coniuncta est. In sententiis verò, quæ substantiam creatam statuit negatiuam, definitio illa tot Conciliorum, ludicra omnino redditur. Nam iuxta eam sententiam, humanitatem fuisse propria substantia positam, & per vniōem cum Verbo fuisse assumptam ad diuinam substantiam, perinde erit ac si dixissent Concilia, Verbum exuisse humanitatem negatione dependentiæ ab ipso Verbo; siue non reliquisset humanam naturam absque vniōe cum Verbo, ita vt totus effectus vniōis cum Verbo sit, non relinquere humanitatem inuinitam. At ridiculum planè est id definire. Quis enim ignorat, rem vnitam non manere inuinitam? vel quem latet, rem dependentem non manere non dependentem? Quod ergo exponendum fuerat, nempe quo connaturali ac proprio esse exuta sit humanitas, & quomodo per vniōem accipiat à diuino Verbo illud esse, eminentiore ac pretiosiore modo, id verò in ea sententiis, quam excutimus, nullo modo exponi potest. Similiter passim Concilia & Patres dicunt Verbum suppluisse creatam personalitatem, & naturam absque persona assumpsisse. Hoc verò iuxta aduersarios est dicere, Verbum supplens nihil, & assumpsisse naturam absque nihilo. Quin etiam cum illud nihil sit negatio assumptionis, sensus erit Verbum assumpsisse humanitatem absque negatione assumptionis, quod est absonas planè ac ridiculas locutiones Concilij & Patribus assignere. Tandem definiunt sæpè Patres, humanitatem per dependentiam à Verbo fuisse exaltatam, & supra quàm dici aut concipi possit, exaltatam; & tamen iuxta aduersarios dicen-

H da

da potius esset depreffa. Nam dependentia à termino diuino, non pertinet ad exaltationem, nisi posito quod substantia creata debeat naturaliter à substantiali aliquo termino sine diuino sine humano pendere. Tunc siquidem dignus est & ad exaltationem maxime conferens pendere à diuino termino. At si natura creata non exigit pendere à termino quopiam positivo, & tamen fiat dependens ab aliquo tali termino quantumuis sublimi, atque diuino, deprimetur potius quam exaltetur. Dependens enim semper infert indigentiam, ac proinde etiam depreffionem; nemòque dubitat, quin honorificentius futurum esset creaturæ se sola accipere ac retinere esse, si id fieri posset, quam illud emendicare à Deo per dependentiam cuius creaturæ intrinsecam, Deique respectum. Quod enim res à Deo dependeat, non minus est dependens, ac indiga opis alienæ, quantumuis à causa sublimissima, ipsòque Deo conferenda.

Tela imbellia in eandem sententiam.

78. Est qui præterea urgeat, ex Aduersariorum sententia si qui, esse in Christo duas personas, eo quod iuxta eos per unionem nihil reuera Christi humanitati decedat, ac proinde æque humanitas illa debeat esse & dici persona, ac si non videretur Verbo. Item iuxta eos humana natura in Christo habet omnes reales conceptus, per quos si à Verbo dimitteretur, subsisteret, & conseruaretur absque dependentia à Verbo prout suppositante. Per eisdem igitur conceptus reales nunc quoque independents est à Verbo in ratione suppositi spectato: suntque conceptus illi tam efficaces ad humanitatis in Verbo positæ conseruationem, quam si humanitas extra Verbum poneretur. Quorum ergo dependere à Verbo suppositante affirmetur? Dilatat, & quantum potest communit hæc argumenta Hortauius disp. 111. Metaph. à c. 24. Mihi tamen enervia admodum videntur. Aduersarij namque facile dicent, personam importare negationes illas, quas supra ex eis proposuimus; deòque dicent humanitatem assumptam non esse personam, quia negationibus illis destruitur. Quod autem humanitas à Verbo prout suppositante dimissa, æque esset conseruanda, ac cum à Verbo suppositante dependebat, non est ad rem. Dependens enim à Verbo suppositante non est effectiua, atque adeo nec conseruatiua: Sed est dependentia in ratione terminantis substantialiter, atque completis naturam ex se egentem terminatione ac complemento. Natura ergo extra Verbum posita, ita aliunde conseruari posset effectiue, vt tamen non esset terminata substantialiter ac complera in genere suo, nisi appictis ei negationibus dependentia, quibus iuxta Aduersarios terminatur. Quare negotium eis hac ex parte non facilius. Sed satis superque aduersus eos sunt alia antèrùs proposita.

Subsistentia creata, non est quid posituum à natura indistinctum.

79. Pergo ad alteram sententiam de ratione formalis & constitutiua subsistentiæ creatæ, vt intelligatur, quid de facto defuerit humanitati assumptæ à Verbo absque connaturali subsistentia. Altera ergo sententia, subsistentiam creatam agnoscat quidem esse formam posituam, sed à natura quam afficit indistinctam. Quæ putatur fuisse Aristotelis sententia 7 Metaph. c. 6. cum ait, quod quid est, esse idem cum eo, cuius est, id est, naturam cum supposito. In quam rem alia ibi ex Philosopho congerit Fontenay. vnica f. 1.

Verùm hæc sententia non congruit cum mysterio Incarnationis, nec exponit accommodatè, varias Patrum & Conciliorum locutiones. Eiusmo-

diest, quam adhibuit Innocentius III. in quodam decretali, vt refert S. Thomas 3. p. q. 4. art. 2. [Verbum in mysterio Incarnationis consumpsit humanam personam, non naturam.] Nempe prout Innocentium intellexit Dur. in 3. d. 1. q. 1. n. 7. non destruendo præiacetum in Christi humanitate personalitatem creatam, sed præueniendo & obstando ne exurgeret. Quo item sensu accipienda sunt Verba illa Paschasii Diaconi l. 2. de Spiritu sancto c. 4. laudata à Patribus Concilij Francofordi in epistola ad Episcopos Hispanie. [In Deo & homine gemina substantia, sed non gemina persona est, quia persona personam consumere potest, substantia vero substantiam non potest, siquidem persona res vna est, substantia res naturæ.] Et paulò superius [Quando Verbum transiit in carnem, & hominis habitum Deus induit, & sic in circuitu eius tabernaculum eius & splendorem suum tenebris nostræ fragilitatis inuoluit, & ponit tenebras laticulum suum, Dei quidem & hominis duplex substantia est, sed tamen vna persona. Quamobrem? Quia dum formam serui accipiens, famulo Deus iungitur, minoris humilitas intra reuerentiam maioris absconditur, & superioris lumine exinanita consumitur; ac si proprietatem personæ, humanitas diuinitate obumbrante vel emittente, non obtineret.] En humilitas & obscuritas personalitatis creata consumpta splendore lucis superioris, hoc est assumptione per Verbi personam iuxta Paschasium. Nec aliud sonant illa Fulgentij l. de Incar. c. 5. [accedit Deo humana substantia, non persona.] Hæc igitur aliaque huiusmodi locutiones, supponendo quod subsistentia creata non sit formaliter negatio, sed sit verè ens posituum, nullum idoneum sensum habere possunt, quia impossibile est quod Verbum consumpsit humanam personalitatem posituam salua natura, & quod natura humana accesserit ad Verbum, non personalitas, nisi inter naturam & personalitatem sine subsistentia, repetatur distinctio aliqua à parte rei. Per nullam siquidem naturæ superadditam connotationem siue existentiam, siue accidentium, siue individuationis, (salua esse potest ratio subsistentiæ humanæ, & quæ fides docet de eius abolitione & consumptione, ac complemento per subsistentiam Verbi in hoc mysterio.

Patres id damnant in Hæreticis circa hoc mysterium lapsis.

80. Quare plerique Patres iam pridem contestati grauitur sunt, quod hæreticos circa hoc mysterium tam fœdè hallucinatos, præcipitauit in errorem, illud fuisse, quod naturam & personam creatam idem re ipsa esse arbitrantur. Damasc. lib. 3. fidei c. 3. [Hoc hæreticis inducit errorem, quod idem dicant naturam & hypostasim, suppositumve ac personam.] S. Anastasius Sinaita in 12. p. infinitis, sed ex instituto c. 8. 9. & 10. confirmat, naturam & personam non esse idem; & hanc ait esse traditionem Apostolicam, & doctrinam in Dei Ecclesia indubitata reclamationibus licet Philosophis, quos ait vix hæreticis in hac parte strauisse, ac præsertim Sequestianis, quorum refert fuisse decantatam illam naniam. *Idem sunt natura & persona.* In ipso autem fine operis docet sententiam Synodi Nicænæ & Ephesinæ atque aded Sanctorum (vt ait) quingentorum decem & octo Patrum ex vtraque Synodo computatorum ferre distinctionem naturæ & personæ. Non, dissimiliter Theodoretus dialogo immutab. fere initio tradit distinctionem naturæ & hypostasios siue personæ, nullam quidem esse, si externa spectetur sapientia, hoc est, & Philosophorum & hæreticorum, qui Philosophis potius quam Ecclesiæ adhæserunt. Sed si Patrum doctrina spectetur, naturam & personam differre plurimum. Similia habet Eulogius

gius Alexandrinus l.9. ut est in Photij breuicula Co-
dice 2.30. Et Vigilius l.2. contra Eurych. Itemque Epi-
phanus Diaconus in 7. Synodo, actione 6. partitione
eius tercia. Vbi ait [Eurychianos per subuersionem
veritatis nihil aliud egisse, quam ut ostenderent natu-
ram & hypostasim idem esse, quæ sanè inter se differ-
re veni Ecclesiæ Catholicæ alumni agnoscunt.] Difer-
re Iustinianus in edicto fidei suæ, [non idem est na-
tura & substantia, omnes enim sancti Patres conso-
nantes nos docent, aliud esse naturam siue substantiam
& formam, & aliud substantiam siue personam.] Ean-
dem denique habet Ioannes Maxentius Dialo. 1. con-
tra Nestorianos *sub fine*, si tamen operæpretium est
serioris illius scriptorem, inter Patres annuere.

Mior vero quid Gabrieli Valques in mentem ve-
nerit 3. p. d. 3. l. n. 6. cum dixit, loca Patrum affirman-
tium non idem esse naturam & personam, non facere
ad rem præsentem; eo quod Patres non dicant natu-
ram & personam differre plusquam ratione: nec lo-
quantur de distinctione naturæ à persona in creatis,
sed in diuinis, nec agant cum Nestorianis, quorum
errorem profectum dicant ex indistinctione naturæ &
personæ, sed cum Monophysitis, Acaphalis & Seue-
ritianis, quos idcirco dicunt errasse, quia in Deo na-
turam & personam non distinxerunt. Vnde factum
est, ut errarint, dicentes humanitatem Verbo fuisse
factam in natura, non in persona. Hæc Autor prædictus,
quæ mihi dixi mira videri. Nam quod Patres allegati
agunt de distinctione plusquam per mentem est adeo
peripetum ut probatione opus non sit, si loca prolata
addeantur & consulantur, præsertim verò tam
distinctè & tam expressè id inculcat Anastasius Sina-
ita, ut excolatus sit qui hoc apud eum non videat.
Vnde Patres non agunt de distinctione naturæ & per-
sonæ in diuinis, quarum indistinctio certissima est ex
fide, nec hæreticos induxit in errorem; sed planè
agunt de distinctione naturæ creatæ à persona creatæ;
& ex ea parte cum alios hæreticos, tum Nestorianos,
quoque exagitant, quod duas Christi personas inde
colligerent, quia sunt in Christo due naturæ, & idem
esse personam & naturam arbitrantur. Monophysitæ
verò qui & Acaphalæ Seueritiani, ex eodem puer-
lo principio vnā esse Christi naturam colligebant,
quod tui sit eius persona, idem verò sint persona &
natura. Et quia vnā Christi naturam commenti sunt,
idcirco vnionem in natura factam dixerunt. Non au-
tem idcirco quod vnionem censuerint factam esse in
natura diuinā, non in persona. Id enim ad errorem
Monophysitarum nullo modo refert. Itaque respon-
do quæ Valques loca Patrum à nobis prolata pro di-
stinctione plusquam rationis, personam inter & natu-
ram creatam elidit vel eludere tentauit, vndique ri-
tus agit.

An rectè tribuatur Aristoteli.

81. Quod aliquid pro sententia hætenus discussa,
& substantiam non nisi ratione à natura distinctam
agnoscere, Aristotelis autoritate pugnabant, quem
uebant non distinxisse suppositiuitatem à natura, nisi
ratione, non est quod nos remoretur. Imprimis quia
mirum non esset, si Aristoteles indistinctionem sub-
stantiæ & substantiæ affirmasset, siue in substantijs
tantum immaterialibus, ut voluit Argenti. in 3. d. 6. q.
vltima, art. 1. ad 5. contra primam, siue connaturaliter
in quibuslibetque substantijs, ut significabat supra
Theodoreus, & sæpe affirmat Anastasius in *idv* q. ut
cap. 6. & 8. & 9. ac nominatim c. 17. in *fine*; nec non
S. Hieronymus epist. 57. Præcipuum enim, imò vnicum
validum argumentum distinguende reipia substanti-
æ creatæ à natura, ducitur ex mysterio Incarnationis,
quod Aristoteli fuit incompetum. Deinde non de-
Theoph. Raynaud. Christi.

sunt, qui admittant, Aristotelem substantiæ creatæ
& naturæ distinctionem à parte rei agnouisse. Ita enim
habet Caiet. 3. p. q. 4. art. 2. Val. 4. d. 1. q. 4. p. 2. in *ollana*
sententia. Grelerus ad cap. 6. *idv* Anastasij Sinaite,
& Albertinus disp. 3. de substantia q. 1. n. 3. 1. qui hanc
esse Philosophi mentem colligunt ex tradita per eū di-
uisione substantiæ in primā & secundā, id est, ut ipsi
interpretantur in suppositum & naturam. Quæ qui-
dem probatio infirma admodum est, quia facile respon-
deri posset Aristotelem nomine substantiæ primæ non
intelligere suppositū plusquam ratione distinctum à
natura; vel certe non rectè per primam substantiam
intelligi suppositum, natura autem per secundam
substantiam. Tamen neque argumentatio, quæ ad
contrariam sententiam Aristoteli assignendam pete-
batur ex 7. Met. c. 6. est admodum virgens vel firma.
Ibi enim Aristoteles non cogitavit de indistinctione
suppositi & naturæ, sed ut Alexander optimè eo loco
vidit, agit de ente per se, atque in eo ente definitio-
nem esse eandem cum definito, negans idem contin-
gere in ente per accidens, quod vocat ens materiale.
Et ideo ait, in entibus materialibus, quod quid est dif-
ferre ab eo cuius est, non item in alijs. Quam eandem
doctrinam habet Philosophus illo 7. libro c. 1. Itaque
est Aristotele vix profecti quidquam potest firmum ac
solidum, quo substantiæ à natura distinctio, vel indi-
stinctio à parte rei suadeatur. Et verisimilius est illum
de distinctione à parte rei non cogitasse: quia cum ni-
hil de mysterio Incarnationis inaudisset, non fuit vnde
illi cogitatio de suppositiuitatis & naturæ creatæ di-
stinctione obreperet. Peripatetici tamen Christo pos-
teriores, eam distinctionem agnoscere potuerunt ex
rumoribus de hoc mysterio. Vnde Porphyrius apud
Nemes. libro de hom. c. 3. *sub fine* agnouisse videtur,
suppositi à natura distincti onem.

Vera sententia; substantiam creatam, esse mo-
dum positum à natura distinctum.

82. Amplectenda igitur est tertia sententia superius
proposita, quæ & substantiam creatam statuit positi-
uam, & distinctionem à parte rei inter eam acque na-
turam, profertur. Sed quia sub ea sententia duo di-
uersa placita comprehenduntur, nempe eorum, qui
distinctionem illam à parte rei affirmant esse tantum
minorem siue modalem, & eorum qui asserunt esse
realem maiorem, seu tanquam rei firmæ & ratæ ab al-
tera re item firmæ & ratæ, addendum frustra inuehi
maiorem illam distinctionem. Dummodò enim mi-
nor realis distinctio concedatur, sufficienter intelli-
guntur omnia quæ fides tradit de hoc mysterio, &
omnibus, ob quæ substantiam creatam posituam &
distinctam agnoscimus sic facis. E contrario verò nul-
lum suppetit argumentum idoneum, quo mutua sepa-
rabilitas naturæ & substantiæ eius probetur; quod
tamen est vnicum argumentum, quo distinctio realis
maior persuaferi solet aut potest.

Quæ in contrarium proferunt Autores pro maiore
reali distinctione allegati, lenia sunt. Aluares 3. p. d. 2. 3.
inde argumentatur, quod admissa ea distinctione, me-
lius intelligatur mysterium Incarnationis. Sed hoc quæ
facilitate dicitur, eadem negatur. Reuera enim perin-
de est ad hoc mysterium, dummodò substantia creatæ
statuatur separabilis à natura, quod æque habet, si sit
modus.

Aliter argumentatur Hurtadius d. 1. 1. Metaph. n. 4. 8.
& ex generali ratione modi probare contendit, substi-
tentiā non esse modum: sic enim ratiocinatur. Om-
nis modus naturæ, est essentialis determinatio illius ad
aliud. Atque nulla substantia hoc habet. Igitur non
est modus. Hoc argumentum Autor notat esse in Ca-
mestres. Id tamen non obstat, quo minus maior sit
H 2 falsa.

falsa. Ad quid enim aliud, determinat figura quantitatem? Quod si lubeat illam commentitiam modi notionem gratis admittere, non deerit quod ad maiorem dicamus. In promptu enim erit respondere, substantiam conferre naturae determinationem ad suppositum extrinsecum quatenus natura per substantiam suam statuitur independens à quocunque extrinsecus sustentante ac suppositante. Argumentatur præterea idem Autor, sed æque inualide num. 50. ex eo quod certum sit Verbum diuinum supplere creatam humanitatis substantiam, cum tamen nequeat supplere modum: Deus enim non potest supplere effectum formalem causæ formalis in eodem genere, quia ille causandi modus imperfectionem inuoluit. Hoc argumentum Autor fatetur non esse euident, ait tamen facere magnam fidem, fortasse apud credulos. Nam mihi quidem huiusmodi argumentatio nec leuissimam fidem ingenerat, qui euidentem censam æquè Verbum (aliter tamen quam in genere causæ formalis) supplere posse substantiam creatam modalem, ac firmam, & maiori realitate distinctam, nec plus repugnare vnum quam alterum.

Potentior in speciem est ratiocinatio, qua vititur Albertinus loco allegato q. 7. n. 18. dicens munus substantiæ esse sustentare naturam, & dare illi per se esse; proindeque oportere ut ipsa substantia per se sit, nec innitatur naturæ, quod necesse est facere modum, qui est entitas infirma, ac proinde ad alterius rei sustentationem inidonea. Verum hæc quoque machina, non difficile disijcitur; negando quod substantia ita debeat per se esse, ut non possit alteri inniti tanquam modificato. Sanè creatio quæ est essentialiter aliquid per se, & absque subiecto, innititur tamen (scilicet) cui ad quem est via tanquam modificato, cui ob infirmam naturam suam adhærescit. Quare similiter substantia, etsi naturæ tanquam modificato adhæret, dat tamen illi per se esse eamque substantialiter terminat, formaliter præstando, ut absque sustentante cohereat: sicut creatio adhæret rei creatæ, cui formaliter confert per se esse, & independentèr à subiecto quocunque.

Quid natura substantiali conferat modum prædictum.

§3. Ratum igitur esto, substantiam creatam esse verum modum à parte rei superadditum naturæ substantiali, eique formaliter conferentem per se esse. Hic verò vel inuitus adigor, nonnihil adhuc in Metaphysicis hisce tritis hære, ut exponam quid sit illud per se esse, quod à modo isto substantiæ superaddito conferri formaliter dico. Id enim & ad vniuersum præsens negotium permagni interest; & eo non expósito ambiguum semper manebit, quorsum huiusmodi additiciam formam prouisam naturis substantialibus asseramus.

Est igitur per se esse, idem quod esse ab alio ut quomodolibet sustentante independens. Vel idem quod esse incommunicabile alteri tanquam subiecto aut termino substantiali. Considerandum enim est, quod supra præmisimus, entitatem substantialem, quæ extracta fuerit è causis suis, & per existentiam facta sit actualis manere indifferentem, ut ad hanc vel illum è duobus essendi modis determinetur; nempe ut sit per se & in se, vel ut sit in alio, sicut enim in accidente prius est quod sit actuale sine quod existat, quam quod tali modo existat, nempe in alio, à quo conferuari posset separatim, (ut patet ex accidentibus Eucharistiæ separatis à subiecto,) & tamen per inhaerentiam existentiae superuenientem determinatur ad essendum tali modo, nempe in subiecto: ita proportionaliter substantia creata cum primum facta est actua-

lis, per existentiam, determinanda est ad certum essendi modum; nempe vel ad modum essendi in alio tanquam subiecto, ut accidit formæ substantiali materiali; vel ad modum essendi in alio tanquam supposito, ut contingit humanitati Christi; nec ad modum essendi in se vel per se interuentu modi illius, quem hactenus adstruximus; per illam quippe substantiam redditur formaliter impossibilis cum existentia in alio; siue cum dependentia ab alio ut sustentante subiectiue, vel suppositaliter; quod aliter dicitur, reddi incommunicabilem alteri ut sustentanti, cum subiectiue, tum hypostatice.

§4. Et non est quidem captu operosum, quomodo substantia sustentationem subiectiuam excludat; quia quid eas sustentatio sit, non difficile intelligitur: quod enim res aliqua à materia subiectiue pendat, eò quod tam infirmæ sit naturæ ut postulet produci adhibito fulcro, cui innitatur & actio, quæ est ipsa eius dependentia, & res ipsa dependens, idcirco non sit per se, sed in alio ac per illud; perspicuum nobis est ex accidentibus, quæ cum connaturaliter sunt, nemo dixerit per se esse ob tantam subiecti sustentantis indigentiam. Eam ergo dependentiam ab extrinseco subiecto sustentante, excludit substantia. Tamen hic non est effectus eius reciprocos, conuenit enim ei quoque modo essendi, qui accidentibus separatim confertur, eaque ita eorsum à subiecto consistat, ut tamen non sit substantia, quæ in naturas tantum substantiales potest cadere. Conuenit quoque effectus ille modo creationis, quæ res produciunt nulla à subiecto. Neque, tamen creatio est substantia, non modo quia accidentia creari possunt, etsi substantiæ capacia non sint, sed etiam quia creatio cum sit dependentia à causâ efficiente, habet se per modum viæ ad esse, estque eo aliquatenus prior, quod non habet substantia, quæ planè superuenit rei iam actuali & existentiam nactæ. Eatenus ergo substantia dicitur excludere à substantia dependentiam subiectiuam, quatenus substantia propria nemini debetur nisi præhabenti independentiam à subiecto in suo esse. Quod enim subiectiue pendet in esse, multò magis est fulcri externi indigum, quam quod à subiecto quidem independens est, sed tamen imperfectum est in illo gradu, quem in suo genere obtinet. Quare quod à subiecto pendet, non potest dici per se esse siue subsistere. Et quamuis dependentia subiectiuam, atque adeo etiam independentiam spectet ad modum quo esse communicatur à causâ efficiente, idcirco non possit formaliter conferri per substantiam quæ existentia & rei prius natura productæ superuenit, tamen quia substantia talem independentiam essentialiter præexigit, rectè potest dici eam per substantiam haberi, nempe præsuppositiue, esto non haberet ipsa vim excludendi à natura subsistente talem dependentiam, si aliunde præsupponeretur exclusa.

§5. Maior difficultas est circa alteram sustentationem externam nempe hypostatice, quam directè per substantiam excludi aiebam, collata naturæ sustentatione interna. Quid enim est ea sustentatio, vel quorsum necessaria est naturæ independenti à subiecto? Albertinus quidem disp. 3. de substantia q. 2. n. 15. & 16. & coroll. 6. n. 4. agnoscit in substantia creata respectu naturæ influxum quandam in genere causæ formalis posteriorem substantiæ communicatione facta naturæ per vtriusque coniunctionem. Tamen influxus ille in naturam, est omnino fictitius quia natura præiacet coniunctioni, qua iungitur cum substantia, & consequenter ante substantiæ aduentum habet totum suum esse. Quid enim ergo illi conferret substantiæ influxus? aut ad quid eo egeat, si per illud nihil accipit? Et verò Christi humanitatem à Verbo tantum diuino sustentari, certa fides est: & tamen nul-

has est Verbi in humanitatem influxus, qui sit Verbo peculiaris, cum opera ad extra sint omnibus aequè per se communia. Non vacat itaque difficultate ea suscitatio, nec satis apparet, quid præstet formaliter substantia, quæ eam excludere dicitur. Res quippe per creationem producta, cuiusmodi est res quælibet substantiæ immediatè, subdacta licet substantia proposita, non relaberetur in nihilum. Nec est potior ratio, cur natura substantialis, si hoc complementum deperderet, deberet in nihilum solui, quam cur videntia deperdit integralibus quibusdam complementis, suum esse retineant. Itaque meritò contra sic explicatum substantiæ effectum formalem insurgit Catharinus libro de gloria & lapsu Angelorum sub medium. Videatque annuere Lessius l. 12. de Div. perf. c. n. 37, negans sustentationem naturæ substantialis per substantiam creatam.

Vera explicatio effectus quem substantia formaliter confert.

86. Ex primo igitur idcirco substantiam dici excludere sustentationem ab extrinseco supposito. & conferre formaliter naturæ sustentationem intrinsecam, siue ut sit per se, quia natura per hunc suum substantiam terminum complectitur ultimum, accipitque debitum haberi esse, illudque retinendi seorsim à quouis alio & ut ita dicam accipit ius Latium separatorum in rebus vniuersitate. Quodcumque enim ens ciuitate hac mundana donatur, vel est sibi ipsi, duci que per se familiam vel allegitur in familiam alienam, & alteri adheret, nec fas est vlli enti aliter degere, quia ita fert decens & conueniens vniuersi administratio. Character ergo vel potius constitutum entis alicuius in ratione illa, quasi cuius per se coherentis & familiaris ducitur, nec potest ab altero postulantis, est substantia.

87. Illustrare hoc licet, adhibita inductione omnium entium. Quoduis namque ens vel est substantia vel accedens directè aut reductiue. Et accedens quidem ex sua natura additur alteri, & quasi modificatur, vnde non est minus si deest illi substantia. Substantia verò vel est diuisa, vel totalis. Substantia partialis si sit à subiecto dependens, quod habet forma materialis, est quoad hoc eiusdem rationis cum accidente, ita ut quomius pertineat ad genus substantiæ & substantia dicatur quia essentialiter complect naturam in eodem genere, & destinatur ad constitutionem vnius tertij, quod est directè & totaliter substantia; tamen non plus ius habeat productionis ac conseruationis seorsim ab alio quouis ente, quam accedens. Vnde ei quoque negatur substantia quæ conceditur substantiis partialibus independentibus à subiecto; puta materiæ & animæ rationali, quia hæc entitates suapte natura, & quantum est ex eo quod exigunt propter suum esse, possunt existere seorsim à quouis alio; non enim sunt tanta caduca sed firma, & apta per se coherere, & idcirco dicuntur per se subsistere, & collocantur ad latus categoriæ substantiæ, tanquam entia apta per se coherere, quod non conceditur humanitati præcisè à hypostalitate. Non ponuntur tamen in substantiæ categoriæ directè, quia sunt essentialiter incompletæ. Quæ causa est, cur ingantur alteri; nempe materiæ formæ, & forma immaterialis materiæ ob bonum tertij ex eo nexu exurgentis. Incompletio namque humanitatis, quæ dicitur forma totius longè diuerse rationis est ab eâ incompletione, quæ cernitur in materiæ respectu formæ, & in forma immateriali respectu materiæ. Nam humanitas dicitur incompleta, quia deest illi terminus vltimus sui generis, quem ob bonum suum deposcit, tanquam connaturalem naturæ substantialis limbum, sine quo mutila est & carens iure solitarie productionis ac conseruationis. At materiæ

Theoph. Raynaud. Christum.

ria dicitur incompleta, (& idem est de anima rationali,) quia quamuis terminata sit termino respondente suæ entitati eique proportionali, idcirco possit seorsim à quocumque alio accipere & retinere esse connaturaliter, si eius solius ratio habeatur tamen habendo (ut per est) rationem compositi essentialis apti ex harum partium adunatione existere, hæc partes possunt iungi muto, non ut ipsæ sint, sed ut sit compositum physicum ex utriusque commercio & consociatione proditurum. Quare perfectio & consummatio siue competitio, quæ vni illarum partium ab alia aduenit, non est in ratione substantiæ, sed in ratione essentiae, & natura, ut patet ex materia, quæ completur sufficienter per formam materialem, quantumvis nō substantiæ. Liqueat igitur quod substantia partialis à subiecto independens possit esse vltimò completa & dici subsistens quantumvis alia ratione, quæ ad substantiam non pertinet, sit incompleta & ob bonum tertij, non autem ut ipsa sit, & ius seorsim essendi accipiat, postulet compleri.

88. Tam verò substantia totalis, vel est tantum forma totius, quam dicere possumus totalem in ratione essentiae cuiusmodi est humanitas; vel est totalis in ratione suppositi substantialis plenè constituti & habentis formam totius. Prior substantia non est apta per se esse. Debet enim alteri inniti nempe supposito, quod quærit ob suum bonum, & ut ius habeat connaturaliter accipiendi & retinendi esse alicubi in rerum natura. Nam quamuis, si sit ex partibus per creationem productis, ut humanitas, vel si sit ens simplex, ut Angelitas, possit accipere & retinere esse abique alio ente à causa efficiente distincto, nec omni tali ente subdacto relaberetur suapte natura in nihilum, ut supra dicebamus: tamen præter naturale esset, & absque iure, ita conferre esse illudve continuare, quia lex vniuersi postulat, ut nihil in eo sit, nisi vel sibi ipsi, & consignatum characterem id denotante ac expolcente, qui est substantia; vel additum alteri, & in eius familiam allectum, cui proinde dicatur adherere; & ab eo sustentari ad sensum prædictum. Sola posterior substantia, hoc est completa in ratione suppositi, nec postulat alterum à quo essentialiter compleatur ob bonum tertij, ut materia & anima rationalis, nec à quo in se ipsa compleatur; id est per quod donetur iure Latium separatorum in mundana ciuitate. Habet enim ius illud ratione substantiæ, quæ vltimò complectur ac perficitur in suo genere, ut proinde non sit quod ad ius connaturale accipiendi & retinendi esse seorsim ab aliis, emendicet fauorem extrinsecum, cum ipsa illi substantia interna sit ad id plus satis.

Qui proposita sententia astipulati.

89. Insinuauit vel etiam expressit hunc substantiæ effectum formalem Leontius l. de sectis act. 7. *sepe innotuit*, distinguens duplicem hypostasios notionem. Vnam scilicet quæ quilibet verè existens, dicitur hypostasios habere. Quæ ratione ait, interdum accidentia quoque dici habere hypostasios, sola verò commenta ut tragalaphum vel chymæram, dici hypostasios expertia. Alia, quæ hypostasios habere propriè dicitur, illud quod seorsim & per se existit, ut Petrus & Paulus, qui esse in alio non habent, idcirco per se esse ac subsistere dicuntur. Idem ferunt, quæ habet Damascenus in dialectica c. 65. docens præter cætera hypostasios nihil aliud esse quam substantiam separatam. Pulcherrimè & fuse in eandem sententiam disputat Theodorus in leger. ad Armenios *non multum ab initio*, definiens substantiam primam & propriè dictam iuxta doctrinam Patrum. Ait enim eam esse, quæ per se subsistit. Per se verò subsistere, ait idem esse, quod per se esse, ac non propter aliud, vel in alio suum esse habere, hoc est non

H 3 ege

egere altero aliquo extra se ad hoc ut existat, cuiusmodi ait esse hominem, Angelum, animam rationalem; Unde illud *non propter aliud*, quod adhibet in definitione entis subsistentis, non potest sonare exclusionem habitudinis ad partem essentialiter complementem aliam partem, eamque in genere naturae perficientem ob bonum tertij: (eam quippe habitudinem includit anima rationalis, quam tamen hic autor agnoscit per se esse atque subsistere, atque adeo non esse propter aliud.) Sonat ergo exclusionem causae subsistentis, vel termini externi conferentis ius connaturale ad accipiendum vel retinendum esse in rerum natura.

*Effectus subsistentiae propositus, idem cum per-
seitate, & incommunicabilitate, ac indi-
viduatione naturae*

90. Planè idem volunt, etsi non satis explicant, quorquor dicunt minus subsistentiae esse conferre rei esse per se. Id enim non posse intelligi de illo influxu positivo per subsistentiam collato naturae facile est deprehendere ex diuinis supposititalitibus, quae dant diuinam naturae esse per se (quatenus eam ultimò terminant) absque illo tamen influxu positivo vel causalitate in naturam diuinam; quae proinde dicitur per eas per se statui, quia ultimò completur ac terminatur per eas, quomodo neque flectitur in esse, neque influxum vllum ab eis accipiat. Habebimus ergo in creaturis analogicum effectum formalem subsistentiae creatae, si dicamus, eam circa influxum vllum complere ultimò & terminare naturam substantialem, dando illi ius ut per se sit, de qua seorsim à quocunque alio. Idque planè & perspicue sonare videntur voces *per se essendi*, quibus omnes effectum formalem subsistentiae exponunt.

Idem quantum existimo voluerunt alij, qui effectum formalem subsistentiae alijs verbis, eodem autem sensu tradiderunt, affirmantes subsistentiam conferre substantiae incommunicabilitatem, aut ut quidam auctores loquuntur, individuationem vel indivisibilitatem. Est porò distinguenda multiplex incommunicabilitas sicut & communicabilitas: neque enim omnes ad subsistentiam pertinent. Verbi gratia, ut omittam communicationes rationis, quae in genere & specie ad inferiora sua cernuntur, constat inter reales communicationes, ei, quae est causae externae ad effectum quem producit, nihil commune esse cum subsistentia. Res enim creata siue subsistat, siue non subsistat, eiusmodi est, ut debeat ei communicari esse à causa sua efficiente. De communicatione, qua aliquid communicatur alteri, tanquam pars toti, an pugnet cum ea incommunicabilitate, quae per subsistentiam confertur, lis est inter Doctores. Vasquez 3. parte d. 3. 2. id acriter negat, & pro se stare vsu Patrum ac Conciliorum contendit, eò quod nusquam ratio subsistentiae ab eis usurpetur de parte quapiam, sed tantum de persona & toto supposito. Videturque posse confirmari ex Photio Cod. 219. [dicimus, (inquit) singulos homines animae naturam & naturam corporis habere; animae autem personam, & corporis vel animae subsistentiam, vel corporis, ne fabulae quidem finxerunt.] Optimus tamen loquendi Magister S. Thomas 1. p. q. 75. art. 2. ad 1. agnoscit subsistentiam aliquam esse partialem. Molliusque vsus cum rigore, quo vox subsistentiae aliquando ad solas personas arctata est. Sicut etiam ex vsu patris Conciliorum & Patrum vox *substantiae* de solis suppositis dicebatur, quae tamen postea eo vsu mollito, traducta est ad partes quoque suppositi, designandas. Quis enim nunc animam negat esse substantiam? vel quis nunc corpus suum, substantiam esse differtur? Quidni ergo similiter, vocem *subsistentiae*, quantumvis olim alia fuerit eius acceptio, in eo sensu

usurpare fas sit, quo denoret partem substantialem ultimò terminatam, & completam in suo esse partiali, qualem esse animam rationalem, nec non materiam primam, indubitatum videtur; & optime evincitur ex mysterio Incarnationis, quo Verbum eas hominis partes assumptisse certum est; ac proinde oportet connaturalem in eis subsistentiam agnosce, quam assumptio suppleverit. Quod autem Verbum suppleverit subsistentiam aliquam toti humano composito insidentem, non autem partibus, ut Vasquez fugit 3. p. d. 39. c. 3. longa confutatione non eget, cum supponat compositum esse tertiam entitatem à partibus unitis distinctam, quod est omnino commenditum. Praeterea quod per triduum mortis Christi destructo composito, partes singulae essentialiter manserunt unitae Verbo sicut prius. Igitur unio ad Verbum, non composito toti, sed partibus humanitatis essentialibus inexistebat. Quo argumento extricare se nequivit Vasquez ibid. d. 3. 8. n. 6. nisi fingendo novam tunc Verbi unionem ad partes singulas faciendam, fuisse specie diversam à priore, ut ex subiectorum diversitate patet, & tantum duraturam pro illo triduo, quod voluntarium est, & gratis excogitatum, duntaxat ad declinandam difficultatem propositam. Quare supponamus ut manifestum, quod infra quoque sub puncti tertij initium magis confirmabimus, animam Christi & corpus eiusdem, subsistisse immediate in Verbo, ac proinde caruisse subsistentia connaturaliter partibus illis compeditura, quam Verbum supplevit. Atque ita concluditur, communicationem per modum partis non pugnare cum ea incommunicabilitate, quam subsistentia confert. Nihil igitur aliud est ea communicatio, quam dependentia ab altero ut sustentante ad sensum propositum. Sicut & incommunicabilitas per subsistentiam collata, nihil aliud est quam ius per se essendi seorsim à quocunque alio, cuius intuitu debeat conferri vel conservari esse rei, tanquam allesta in eius familiam. Sic enim non dependere, est esse incommunicabile alteri tanquam sustentanti, vel esse individuum. Quo sensu, à Boetio persona definitur substantia individua; & à Leontio in scholis act. 7. Christi humanitas negatur esse individua, quia non est seorsim, quod individua substantiarum habere solent, sed communicatur Verbo, estque in eo hypostasis.

91. Non video alium idoneum sensum, quo accipi possint Patres Graeci. Theodoretus dialo. *immortalis*, initio, Abucata opusc. 28. Epiphanius in 7. Synodo act. 6. tomo eius actionis tertio, & multi, quos profert Theodorianus in legat. ad Armenos, *non multum ab initio*, cum aiunt rationem subsistentiae in eo esse, quod per eam res fiat ut individuum, natura verò absque subsistentia sit sicut species. Nempe, quia est capax communicabilitatis cum altero ut sustentante, quod non habet propter subsistens, in quo convenit cum individuo quod est seorsim à quouis alio. Et hunc sensum illius modi loquendi, expressisse planè videtur S. Cyrillus libro singulari de S. Trinitate non ita pridem edito, ubi c. 10. insigniter omnino observat rem alteri se, habere in Deo, & in creaturis, quoad ea quae reipsa vel per rationem unum sunt utrobique. Et naturam quidem in creaturis, sola ratione universalem & communem esse affirmat; hypostases verò & proprietates individuales, penes quas hypostasim dignoscimus, esse reipsa plures, & quamlibet hypostasim, esse per se privatam & sigillatim. E contra verò in Deo, notat unitatem naturae esse planè realem in pluribus personis; distinctionem autem plurium illarum personarum à natura communi esse per solam rationem & cogitationem nostram. In quo discursu, naturam quam hypostasi subiecit, eatenus in nobis ait esse communem, quatenus hypostasim secernentem & dividuentem personas, eaque seorsim ab invicem collocantem, habet unitatem fundamen-

damentalem, quæ per rationem sit suo modo actualis, non excludit communicabilitatem ad plura individua. At per hypostasim, cuius primarium munus esse ait facere, ut hypostasis non inueniatur, sed separatim existant, efficiatur, ut ablata communione, se iunctio & impetum, ut in individuum exortatur. Affinitas habetur ibid. c. 12. Quæ doctrina aperte fert, sensum quem dicebam. Quæ doctrina aperte fert, sensum quem dicebam. Quæ doctrina aperte fert, sensum quem dicebam.

93. Video tamen agere huc trahendum Rusticum dialogo contra Acephalos post medium. Vbi querenti dialogo, quid minus habeat humanitas quam homo, respondet, Superius est ostensum, quod Deus Verbum non personam nostram sibi inuenit, sed naturam. Verum tamen in sermone quem de definitionibus contra eos simul, Nestoriani quæ conscripsi, demonstratum est, quod natura quidem communem, (sicut dici solet) speciem repræsentat; persona vero sit concursus eorum, quæ deservunt substantiam rationalem. Individuum substantiam vero, esse circa proportionem, vel fundamentum, in quo incumbunt quæ circa sunt reliqua, sicut ipsum nomen ostendit & tanquam maxime propriam causam, in qua vniuersa quæ accipiunt nominantur, ut color, ut mores, ut habitus, & dispositiones, & quæ iis sunt similia & proprietates confluunt ipsæ. Interempto enim primo subiecto eorum quæ circa sunt individuum, nihil ultra esse, possibile est: à maxima vero causa, ut sit vnum quodque, id vero, & in quo incumbit ipsa totitas nominatur, id est, ab illo subiecto quod tanquam fundamentum est iis quæ circa sunt, tota consistentia substantia nominatur. Sed quia secundum redditam rationem, solent & irrationalium substantiæ nominari, queriam insensibilem, & inanimatorum, hæc vero vniuersa personæ propriæ non ab omnibus dicuntur: Ideo adiecti, hanc substantiam esse rationalem. Quoniam vero aliqui rursus volunt, & species, & genera substantiarum quæ dicuntur, substantias appellare, idcirco adiectum est hanc substantiam rationalem, & individuum esse. Apparet, aliam esse mentem Rustici de individuatione per substantiam collata, quam creatorum quos retulimus. Eius tamen auctoritas, non est.

Concluditur, quid humanitati assumptæ decessit.

93. Habemus quod exponendum fuerat propostum, nempe quid de facto humanitati Christi decessit per assumptionem ad Verbum, & quid humanitas à Verbo accepit. Nempe decessit humanitati substantia creata modalis, quam ratione suæ vniuersæque partis essentialis, materiæ inquam ac formæ, habere debuerat; & loco vniuersæque illius substantiæ accepit vniuersæque illius partis complementum, siue perfectiorem terminum substantialem longè eminentiorem, quo adeptio feliciter excidit iure propriæ quasi familiaris dicenda, & facta est domestica Dei, allecta in eandem eam Verbo familiaris in ciuitate mundana; quo nihil sublimius, aut honorificentius excogitari poterat. Neque vero propterea Christi humanitas trunca, vel obliuiscens potest, quia non caruit illo quod esset de ratione humanæ naturæ ut natura esset; sed defuit illi duntaxat complementum substantiale, quod est de ratione suppositi, non autem de ratione naturæ. Unde quia suppositum est natura completa, siue per connaturalem substantiam, siue per extrinsecam, rectè dicitur Christum esse perfectum hominem, ac personam perfectam.

Non potuisse vlla vi assumi naturam subsistentem, probatur auctoritate.

94. Reliquum in hoc puncto est, examen eius, quod de potentia absoluta fieri potuit. Hactenus enim tantum monstrauimus humanitatem Christi de facto fuisse à Verbo assumptam absque sua substantia, & quid sit sic assumi exposuimus. Difficultas ergo superest, an humanitas Christi poterit assumi à Verbo, de potentia absoluta, non abiiciendo substantiam propriam, & connaturalem, sed eam retinendo. Affirmat Hurdus d. 11. Metaph. l. 7. sed sententia contraria est longè comunissima, eamque videtur tradidisse Ephraemius apud Photium Cod. 228. affirmans, impossibile esse personam iungi personæ, & agit de personæ alienæ ad propriam comparata. Locus est ex Ildori Pelusiorum epistola ad Domitianum. Similiter Anastas. c. 10. id. pag. 175. hæc verba habet, sex duabus naturis vna hypostasis componi potest, ut patet exemplo hominis. Ex duabus vero caracteristicis hypostasis, non est possibilis vnio secundum hypostasim. Vnde colligitur non posse in Christo agnosci duas hypostases, humanam scilicet & diuinam. Eadem argumentatio adhibetur à Iustiniano in edicto fidei suæ, qui dixerat ait, [duæ substantiæ, seu personæ, secundum substantiam vniri non possunt.] Apud Paschasium l. 1. de Spiritu sancto c. 4. hæc argumentatio textitur ad id probandum [de duabus rationalibus diuersisque substantiis, præsertim de Dei, & hominis, præsertim de creatoris, & creaturæ vna fieri non potest; de duabus vero personis vna fieri potest, sicut legimus caput & corpus Christum & Ecclesiam vnā tenere personam. Erunt enim (inquit) duo in carne vna. Et sicut apud nos homines, filius Patris familias iuxta Patrem, vel seruus iuxta Dominum, personæ propriæ locum non habet, ita in Deo & homine, gemina quidem substantia, sed non gemina persona est; quia persona personam consumere potest, substantia vero substantiam, consumere non potest.] Vt vero de probationis illius efficacia pronuntiemus, mens tamen Paschasij aperta, est, implicare, ut persona assumat personam.

Videmus autem eodem iure pro hac sententia profere posse sensum vniuersæ Ecclesiæ, quæ definiuit deesse Christo substantiam creatam. Hoc vero vndem potuit colligere Ecclesia, si verum est substantiam posse cum externa coherere in eadem natura? Nam ex reuelatione tantum habemus, humanitatem Christi suppositari à Verbo, & eundem esse Deum simul & hominem, quæ omnia possent vera esse per accessum suppositi creatæ ad humanitatem, salua creatæ ipsius humanitatis substantia, si verum esset duas substantias vnā propriam, alteram alienam, posse simul in eadem natura habere locum. Aut ergo labat definitio Ecclesiæ, quæ ex eo quod humanitas Christi subsistat per Verbi substantiam, (id enim duntaxat per reuelationem didicit,) sanxit abrogandam esse substantiam humanitatis propriam; aut quid nefas est, Ecclesiam, coluranam veritatis vacillantem dicere, fatendum est, substantiam propriam ne de potentia quidem absoluta, iungi posse cum substantia aliena.

Stabilitur item ratio.

95. Ratio huius veritatis est ex dictis manifesta. Omnino enim repugnat, ut eadē natura sit sui iuris, ducaturque familiam, & simul subsistat alteri, in cuius familiam sit allecta. Siue quod idem est, repugnat idem simul esse per se, & non esse per se, simulque esse in se completum, & non esse completum. Quamuis enim vterque modus essei sit positius, tamen eorum

coniunctio in eadem natura, contradictionem inuoluit. Sicut esse eum simul & rectum, esse quadratum & rotundum, stare, & sedere, ferri sursum, & deorsum. Itaque sicut in his exemplis non declinaretur contradictio, allegando interuentum duplicis formae positivae; quin potius eadem planè forma formalem effectum conferre supponeretur, simulque illum non conferret ob praesentiam alterius incompossibilis. Ita in re praesenti, eadè natura supponeretur subsistere per se, quatenus haberet propriam subsistentiam, simulque subsisteret in alio, quod est non esse per se, & scilicet, tantumque abest, ut natura terminata per alienum suppositum dici possit per se subsistere, ut potius si res ad vinum refecit ea locutio quam nunc loquentes cum multis adhibuimus de natura per extennum suppositum terminata, quod subsistat in alio, corrigenda videatur. v.g. de humanitate Christi, si castè omnino, ac planè deformatè loquendum est, non est dicendum, quod subsistat in Verbo, quamvis ita passim loquimur, & iam olim Hyppolitus homil. contra Noëtum n. 13. sed potius dicendum propriè est, quod Verbum in ea subsistat. Qua ratione Bellarminus in recognit. lib. 3. de Christo cap. 2. suum illum loquendi modum à plebisque aliis usurpatum, *natura humana in Verbo subsistit*, castigari vult, & mutari in modum loquendi à S. Leone usurpatum, quod humanitas cum diuinitate in vnam personam Verbi conuenit. Vel iuxta modum loquendi S. Thom. 1. p. q. 2. art. 4. & in 3. d. 6. q. 1. art. 1. dicendum est quod Verbi persona subsistit in humanitate. Si igitur humanitas Christi rem ad vinum refecit, & sermonis castitate omnimoda seruata, non potest dici in Verbo subsistere, quando minus dici poterit naturam aliquam ab extenno supposito terminatam, subsistere simul in seipso, ac per se esse.

Fundamenta contraria disiciuntur.

96. Non est quod in excutiendis contrariae sententiae rationibus inuideret. Nihil enim ab Hurtadio, qui primus eam sententiam typis mandauit, proferri pro ea video: sed totus est in vellicandis nostrae sententiae rationibus, quod quàm infelicitè fecerit, videbit, qui rationes quas proposuimus, cum eius oppugnationibus componet. Nolim verò ex eo quod plures subsistentiae propriae possint terminare eandem naturam, (id quod etiam non dubito quin per plures alienas praestari queat,) colligere quemquam naturam vnam substantialem posse simul habere duas subsistentias; extraneam vnam, propriam alteram. Hoc enim perperam colligeretur, quia plures subsistentiae propriae, tantum statuunt rem in se ac per se. Plures item subsistentiae alienae, statuunt tantum rem in alio. Rem autem pluries esse per se, aut pluries esse in alio, nullam inferit repugnantiam. At subsistentia propria confert rei esse per se, quem effendi modum excludit aliena subsistentia, per quam res est in alio. Vnde ex pugna effectuum formalium necessariò, & inseparabiliter consequentium formas illas, rectè colligimus ipsarum inter se formarum incommunicabilem pugnam, quae planè abest à pluribus subsistentiis propriis, efficientibus eandem naturam: Itemque à pluribus extraneis, cum solae eandem naturam terminant, nulla eadem naturae connaturali subsistentia adiuncta. Quare si ut res proprias & connaturales subsistentias concurrere ieiunamus in eandem diuinam naturam, ita vel plures proprias, vel plures extraneas in eandem creatam substantiam concurrere, nihil est, quod vetet, loquendo de potentia absoluta.

Quaestum 3. Propter quid humanitas assumi à Verbo potuit.

97. Pergo ad punctum tertium initio capitis propositum, nempe ad radicem assumptibilitatis naturae humanae; seu quid faciat in natura humana, propter quod à Verbo assumi ad modum hactenus explicatum poterit. Vnde intelligemus quanam alie huc naturae siue entitates potuissent assumi obedientialiter, ac de potentia absoluta, si ita Deo libuisset. Cum enim totum fundamentum assumptibilitatis, (quacumque tandem sit persona assumens,) sit potentia obedientialis ob conuulsa per assumptionem naturae iura; praesertim verò cum persona assumens est diuina, perspicuum sit, assumptionem non nisi obedientialiter perfici posse ob eminentissimum, & omnibus modis indebitum esse diuinum, ad quod natura creata per assumptionem à diuino supposito cecidit, non potest esse dubium quin monstrata radice assumptibilitatis obedientialis in humanitate, habituri simus causam proportionaliter ad omnes aequè naturas substantiales extendendam ob eandem in omnibus potentiam obedientialem positivam, siue non repugnantiam ad recipiendum à Deo, quicquid cum ipsis omnipotens Dei manus operari constituerit supra naturalem exigentiam.

Humanitas ergo ideo potuit hypostaticè à Verbo assumi absque repugnantia, quia est complebilis in genere substantiae, potestque vel per terminum additum intrinsecum constitui sui iuris, vel iuris alieni, si terminus ille sit extrinsecus. Nihil enim vetat, humanitatem abiecto connaturali illo & intrinseco termino compleri ab extrinseco, quia complementum illud connaturale potest ab ea auelli, quippe non prius ei identificatum, ut vidimus. Haec ex dictis clara sunt. Nec refert quod humanitas essentialiter compingatur ex partibus, imò aliud non sit quam partes eius essentiales vnita; anima inquam & corpus. Vtraque enim illa pars est connaturaliter capax vicini sui intrinseci complementi, ac termini substantialis, quo statuatur independentè à quocumque, ut supra vidimus. Quia sicut haec partes naturaliter absque nouo influxu possunt se solis existere, ita deuit illis confecti quicquid eis consentaneum erat in ratione substantiae diuiduatae. Vnde Theodorus Abucara opusc. 29. quamuis dicat huiusmodi entia non esse hypostases, quia sunt partes essentiales, tamen ait esse entia hypostatica, quia possunt existere solae, ac se solis, nec quaerunt aliud, ut ei innituntur, sed coniunguntur ob bonum tertij inde exsurgentis, siue compositi.

Etiam Christi humores potuerunt assumi adaequatè.

98. Maior difficultas esse potest, quod ad humanitatem integrandam, praeter partes illius essentiales, de quibus hactenus, concurrant quaedam entia purè materialia. v.g. sanguis, quem supra vidimus fuisse Verbo Dei copulatum immediatè, etiam quoad formam; & tamen posito, quod puto verissimum, nempe quod sanguis non viuat, praesertim vita hominis, seu per animam rationalem forma eius est purè materialis, ac proinde pendens ab influxu subiectiuo materiae, quem vidimus pugnare cum subsistentia connaturali rei sic dependentis. Non enim forma materialis potest naturaliter existere solitaria, sed postulat adiungi materiae à qua insisteretur, per verum influxum physicum. Quomodo ergo dici queat per se esse sine subsistere? Quare si radix assumptibilitatis est capacitas carenti proprio, & connaturali complemento substantiali, perspicuum videtur, haec entia, quae nullum tale complementum proprium naturaliter sortiuntur, non esse assumptibilia,

ha. Vnde humanitas quatenus integrata ex huiusmodi entibus, non potestur radice assumptibilitatis. Esto eam habere, præcisè quatenus ex suis partibus essentialibus, corpore inquam, & anima compingitur.

Hæc difficultas rectè probat formas materiales, atque adeo etiam corpora ex eis compacta adæquate esse subiecto, & ea adiunctio est huiusmodi formæ, plures subiectis, & termini per quem alleguntur in loco complementi, & termini per quem annexuntur cum familiarum compositi, cuius materia annexuntur cum dependentia subiectiva. Quamvis igitur difficultas proposita rectè evincat has formas non subsistere, atque adeo non esse assumptibiles per propriam subsistentiam abiectionem, tamen quia extrinsecè terminantur eo modo quo dixi, & nihil verat aliquid extrinsecè terminatum quoad esse, siue existens in alio, læpius existere in alio, ac pluries extrinsecè terminari; propterea admittit formas quoque materiales licet naturaliter subiecto affigantur, & ab eo pendeant, esse assumptibiles male repugnant. Vaque 3. p. d. 3. o. c. 5. Ratio quæ miror est, quia latius patet esse assumptibile, quam esse connaturaliter terminatum subiectualiter proprio & interno complemento. Sed ut aliquid assumptibile existendum in alio subiectualiter terminante, læpius est, ut perfici ab eo possit in genere substantiæ, & modum essendi inde participet. Idque similiter dixerunt, qui fatentur formam quancunque substantialem non subsistere seorsum, & tamen concedunt anti-mam rationalem assumptibilem ad Verbi hypostasim, quia per eam perficitur subiectualiter. Ita cum plerique Presbyteri 3. p. q. 4. n. 2. 1. Hoc autem verè habent formas materiales sanguinis, & aliorum humorum humanitatem Christi inegantium, si comparentur cum divinitate Verbi subsistentia, quæ proinde in illis subsistit. Vnde quod passim dicitur subsistentiam Verbi esse in hypostasim subsistentiæ connaturalis, & propriæ, verum quidem est quoad præcipuas humanitatis partes, nempe quoad essentielles: Quoad alias verò partes, quæ non sunt partes nisi secundum quid, ut sunt humores; valet tantum ratione materia quæ sola in eis connaturaliter subsistit, ac terminatur intrinsecè. Quæcumque igitur entia ad integram hominis constitutionem pertinent, est ex parte formæ careant connaturali subsistentia, potuerunt radice assumptibilitatis, potueruntque ad divinam supposititalitatem sustolli.

Extenditur resolutio ad substantias quasque, præter materiales.

99. Facile hinc erit iudicium ferre de aliis quibusvis entibus, fuerintne à Verbo assumptibilia hypostasim. Vnde habebitur resolutio huius puncti de potentia absoluta loquendo. Omnia itaque alia entia, vel sunt substantiæ totales, aut materiales, aut immateriales, vel sunt accidentia. De aliis substantiis materialibus, eadem ratio est, quæ de sanguine, & humoribus Christi. Vnde sicut has substantias, non obstante materialitate, ac subiectiva dependentia formæ, vidimus esse assumptibiles, ita idem de omnibus aliis compositis præter materiales est pronuntiandum, esseque id intellectu multò facilius de substantiis materialibus, intra quas nulla esset substantialis compositio essentialis, ut non pauci censent de celo; quod solis partibus entitatis constare volunt. Huiusmodi quippe substantia nullam intra se haberet dependentiam subiectivam, sed tota esset subsistens connaturaliter. Quare nihil obstat posset, quominus termino suo connaturali spoliata, alienum suscipere. In compositis autem præter materialibus constantibus forma dependente à subiecto, nec pertinentibus ad veritatem humanæ naturæ, ea est difficultas, quam proximè discussimus, quoad Christi corporis humores, quæ quamvis non sit prorsus nulla, videtur tamen sufficienter extricata. Quare has quoque substantias materiales, assumptibiles à Verbo fuisse non dubito.

100. Sunt qui in contrarium obdant indecentiam. Id enim vnum spectasse videntur, qui inficari sunt Verbum potuisse assumere vivens irrationale. Ita Cartul. in 3. d. 2. q. 2. Hentius quodlibet 1. 3. q. 5. Huradus d. 1. de anima c. 46. & Picus q. 4. Apolog. sed id eum retractasse refert ex Echio Hentiq. l. de Sacram. in genere c. 21. n. 1. littera B. Et merito sanè id retractavit. Rectè enim iis qui talia obdant, opponere possumus illud Tertulliani libro de carne Christi c. 4. [Si Christus de lupa, aut vacca, aut fœe prodire voluisset, & fœæ aut pecoris corpore indutus regnum celorum prædicaret, (nempe formante Verbo per huiusmodi corpora voces ad id opportunas,) tua opinor illi censura præscriberet? Torpe hoc Deo, & indignum Dei Filio, & stultum propterea, qui ita credat sit planè stultum, si de nostro sensu iudicamus Deum.] Omnino item hac facit egregia disp. Greg. Nysseni in orat. magna Catechet. c. 27. ubi obdendentibus non decuisse ut Verbum ad nostras abiectiones demitteret se, sed apertius fuisse factum, si celestem substantiam assumeret, respondet in hunc modum. [Nihilò tolerabilius videtur esse turpitu, & dedecus, quod Deus celestis corporis figuram susceperit quam terrestis. Ab eius enim qui est altissimus, & ad cuius altitudinem non pater aditus, natura; ex æquo dilatat omnis creatura, & sunt omnia ei æqualiter subiecta. Nam id quod est eiusmodi, ut ad id omnino non pateat aditus, non alicui quidem præbet aditum, aliquid verò ad ipsum non potest appropinquare: sed ex æquo vniuersa quæ sunt, superat, & supereminet. Neque ergo terra est remotior à suprema illa dignitate, neque celum propinquius: neque quæ vitam degunt in utroque elemento hac in re quicquid à se invicem differunt, ut alia quidem attingant naturam ad quam non pater aditus; alia verò ab ea secerantur. Nam sic quidem existimarem, vim illam ac potestatem quæ omnia continet non ex æquo omnia pervadere: sed in alijs quidem eam esse abundantiorè, in alijs verò magis deficere: & ex maioris minorisque differentia, compositus ex consequenti apparebit Deus, ut qui sibi ipsi non conveniat, si quidem procul esse à nobis existimetur ratione naturæ: alicui autem alij appropinquans, ex eo quod propè sit, facile possit apprehendi. Sed vera ratio, in excelsa & sublimi illa auctoritate, neque deorsum aspiciit, neque sursum per comparationem. Omnia enim ex æquo sunt subiecta potestati illi, quæ præest omnibus. Quamobrem si terrestrem naturam existimabant indignam quæ cum Deo connectatur, neque vlla inveniretur digna. Quod ait Nyssenus de celesti substantia ad humanam comparata, & pari utriusque indignitate, ut à Deo assumatur, atque locum habet in substantia humana ad ferinam vel pecuinam, & quamlibet irrationalem collata. Vnde si humana assumi potuit, (ut verè potuit, quando quidem de facto assumpta est) æquè de potentia absoluta assumi potuisset natura quælibet irrationalis.

Quàm multa præter materialia, Patres assumptibilia censuerint.

101. Hanc fuisse plurimorum Patrum mentem, dubitare non licet. Plerique enim censuerunt columbam, quia per tēpus baptismi Christi insedit ei assumpta hypostaticè fuisse à Spiritu sancto Ita Tertullianus l. de carne Christi c. 3. Verbis illis in Marcionis phan

Phantasma intortis. [Confudisset te hinc Evangelium Joannis prædicans Spiritum columbæ corpore lapsum (alij legunt, *corpore illapsum*) descendisse super Dominum. Qui Spiritus cum hoc esset tam verè erat & columba quàm & Spiritus; nec interfecerat substantiam propriam, assumpta substantia extranea.] Difertè idem habet auctor libri de cognit. veræ vitæ c. 13. Fateor hoc falsum esse, vt rectè statuit apud Augustinum Autor libri 3. de mirab. sacre Scripturæ c. 5. & ipse August. 2. Trinit. c. 6. & l. de agone Christi c. 22. vbi quibusdam affirmantibus Christum non plus natum esse de matre femina, quàm columba in qua Spiritus sanctus apparuit, de ovo sit nata. Respondet illam quidem columbam verum corpus habuisse columbæ, nec tamen fuisse de alia columba natam, [quia non columbas liberare venerat Spiritus sanctus, sed hominibus significare innocentiam & amorem spiritalem; quod in columbæ specie visibiliter figuratum est. Dominus autem Iesus Christus qui venerat ad homines liberandos, in quibus & mares & feminae pertinent ad salutem, nec males fastidiuit, quia mare suscepit: nec feminas, quia de femina natus est.] Quæ ratio aperte supponit, columbam non esse hypostaticè à Spiritu sancto assumptam, vt Auctores proximè prolati affirmabant. Et quanquam Sandæus lib. 1. Theol. symbol. comment. 2. exercit. 3. valde multos auctores adducens, censet iuxta D. Augustinum, columbam illam ita fuisse verum corpus, vt tamen non esset vera columba, tamen ad rem præsentem id non refert. Quamvis ergo communior Patrum, & fixa omnium Theologorum sententia rectè statuat, corpus illud, vel columbam illam, non fuisse à Spiritu sancto hypostaticè assumptam, vt Suares rectè affirmat t. 2. 3. p. d. 22. f. 2. tamen inde liquet, Patres prædictos nullam vidisse repugnantiam in ea corporum vndeunque materialium & irrationalium assumptione. Sed & Rupertus in opere de diuinis officijs, panem & vinum in Eucharistia non destrui, sed per Verbum assumi hypostaticè affirmavit. Quam assumptionem, & vt Algæus contra eam sententiam loquitur, *impersonationem*, refellit ipse Algerius ex veritate verborum, & certa traditione Patrum, quæ docet panem & vinum per consecrationem aboleri: non autem ex eo quod impossibile sit panem atque vinum assumi à Verbo. Ac proinde non videt repugnantiam vllam in ea assumptione naturæ inanimatæ & irrationalis. Id quod confirmare licet, ex tridua Verbi vnione cum materia inanimata, & nullo modo rationali. Quod argumentum Almainus in 3. d. 1. q. 1. vocat *fortissimum* in hanc rem. Imo non pauci inter quos est Suares to. illo 2. d. 88. f. 3. in fine, existimant Verbum per illud triduum assumptisse integram substantiam cadaueris, non tantum ratione materiæ, quod certum est, sed etiam ratione formæ; quod improbabile non est, quamvis nequeat sufficienter stabiliri, & absolutè appellatur à Magroino in 4. d. 43. q. 1.

Inieci linguæ, fræni. Notatus Gabriel.

102. Perspicuum itaque videtur, substantiam quâcumque irrationalem, quamvis neque sit personabilis (vt sic dicam,) neque beatificabilis fuisse, tamen hypostaticè à Verbo assumptibilem de potentia absoluta. Prudenter tamen Caietan. 3. p. q. 4. art. 1. franos hac in parte iniiciendos linguæ decernit, monens tamen verum esse de potentia absoluta substantiam quamcumque irrationalem esse diuinitus assumptibilem; abstinendum tamen esse speciali explicatione multarum commemoratorum indignarum assumptionum. Nusquam enim verecundiores esse debemus, quàm cum de Deo agitur, vt Seneca ex Aristotele dixit l. 7. nat. q. 9. c. 30. Merito autem castiganda est inuerecunda simplicitas

Gabrielis in 3. d. 1. q. 2. art. 1. *littera B.* vbi ex cõfessione proposita infert præter cetera hæc corollaria, vel relatu indigna, [hæc propositio potest vera esse. Deus est lapis. Deus est asinus.] Nimirum si Deus naturam lapidis aut asini suppositaret. Tamen enim verum est, quod asserit de lapide & asino diuinitus assumptibilibus, tamen inuerecundum est talia de Deo effatire, & pacem piarum aurium violare. Habêtque planè hîc locum prudentissima Epiphaniij disputatio contra Democritas, hæc. 77. sollicitus de Christi excrementis & alijs, quæ silete præstat.

Aiebam porò, si natura irrationalis diuinitus assumetur, non oritur inde personam, quia persona est suppositum in natura intellectu subfistens. At supponimus naturam illam intellectu destitutam. Nō posset igitur ex ea & suppositualitate diuina, per ordinem tantum ad eam spectatæ, exurgere persona, vt rectè censuit Scotus in 3. d. 2. q. 1. art. 2. Perperam verò Rada in 3. controu. 4. art. 1. contrarium existimat probabile, cum sit aperte falsum, & contra ipsam personæ notionem. Equè perspicuum est, quod addebam, naturam irrationalem, etsi assumi possit, non posse tamen reddi beatam. Nam assumptio est quid emortuum, nec postulat in natura irrationali actum vllum vitæ intellectualis, qualem includit beatitudo, quæ essentialiter continetur perfectissimis actibus vitæ intellectualis. Vnde non potest locum habere extra naturam intelligentem, quamvis extra eam cadere optimè possit assumptio. Natura item intelligens, quia assumptio anterior est diuina fruitione & beatitudine, potest assumi, & tamen non effici beata. Et ita rectè & late Franc. à Christo in 3. dist. 2. q. 2. & Argent. eadem dist. quæst. vnica art. contra Henricum quodlib. 6. q. 6. cuius argumenta inania sunt, frustraque in eis longam operam consumit Argentina.

Angeli, assumptibiles.

103. Venio ad substantias completas immateriales, hoc est ad Angelos de quibus, si paucos antiquos excipias, quos refert Carthus. in 3. d. 2. q. 1. videtur communior omnium sententia, quod assumi à Deo possint. Et habent sanè assumptibilitatis radicem propositam, nempe naturam substantialem vltimè perfectibilem termino intrinseco ex natura rei distincto, ac proinde separabili. Videtur quidem S. Thomas de ea separabilitate substantiæ à natura Angelica loqui difficiliter 1. p. q. 3. art. 3. nec patum in eo loco enodando laborant Barnes, ibi & Ragusa 3. p. d. 35. & d. 56. c. 1. non potest tamen idoneum vllum fundamentum proferri, cur ille vt sic dicam limbus naturæ competat humanitati, desit autem naturæ Angelicæ. Nec obscure idem insinuat Apostolus, cum Angelos à Deo apprehendi potuisse, æquè ac semen Abraham, supponit Hebr. 2. Cum ergo semen Abraham apprehensum sit, & à peccato in quod prolabeatur fuerit potenter retractum interuentu assumptionis per Verbum, quæ sine separabilitate substantiæ humanæ nequit intelligi, concedendum est eam quoque separabilitatem habere in Angelis locum, quod ex instituto confirmo in natur. Theol. dist. 3. à n. 55. Hinc perspicua manet Angelorū hypostatica assumptibilitas, vltimèque, consummata iam inductione colligere licet, omnem omnino substantiam, siue dimidiatam, siue essentialiter completam atque totalem, esse diuinitus hypostaticè assumptibilem, & radice assumptibilitatis proximè explicata potiri.

Non item accidentia.

104. Restant accidentia. Hæc aliqui censuerunt posse à Deo assumi hypostaticè. Ita Aluarez 3. p. d. 22. concl. 5. d. Aquar. in 3. d. 2. concl. 5. Val. 3. p. d. 1. q. 4. p. 1.

Propositus 3. p. 9. d. n. 261. & veterum nonnulli. Quamquam inter hos Doctores, nonnulli per assumptibilitatem accidentis, intendunt tantum designare unionem accidentis cum Verbo non esse impossibilem. Alij vero inter quos est Valentia, nomine assumptibilitatis accidentis intelligunt tantum capacitatem accipientis esse in quodam genere causae, suppletis inopianti esse in quodam genere causae, influxus fluxum subiecti in accedens: sicut iuxta eos, influxus substantiae creatae in naturam creatam, suppletibilis est substantiae divinae. Verum haec omnia statum per substantiam divinam. Sic enim vagatur extra propositionem peruenit. Sic enim vagatur extra propositionem, quae erat de suppositione & assumptione hypostatica, à qua Doctores praedicti longe abducunt. Sive enim possibile sit accedens uniri Verbo non formaliter prout est persona, sed prout est materia, ut priores Auctores supponunt; sive ea unio sit impossibilis, ut affirmat Suarez t. 1. p. 1. d. 1. f. 2. & d. 1. f. 1. & admodum sane probabiliter, cum non appareat, quod spectare posset vno illa, si intercederet, & quod esse posset effectus ad quem destinaretur. Vtrumvis inquam de ea accedens ad divinam personam voibiliter statuatur, non sequetur tamen possibile esse assumptibilitatem accidentis de hac quae quidemque scilicet inuehat complementum in genere substantiae. Similiterque quamvis essentia divina (non enim persona, quae ut sic non est actus,) possit effectus suppleri omnem subiecti causam in accedens, hoc nostra non refert, quia hic non agitur de illo influxu subiecti in supplemento, sed de substantia accidentis terminabiliter, quaeque à substantia accidentis supponi esse influxum aliquem substantiae in naturam, quam conaturaliter terminat, eoque à substantia extrinseca supernaturaliter terminante suppleri, quod nulla congrua ratione nititur, de qua supra est expostum.

Agendo igitur de assumptibilitate hypostatica proprie accepta, de qua nunc queritur, negandum omnino est, accedens esse hypostaticè assumptibile. Quamvis Ecclesiae & Philoprophorum omnium sententiam, copiose dixit S. Maximus, in disputatione contra Pyrrhū magis à principio, cum refellens Pyrrhi commetum de ratione hypostatica divinae & creatae volūtat, quales est inter humanitatem & personam Verbi, responderet unionem non esse possibilem, nisi inter substantias. Idem communiter docent Scholastici, quos refert & sequuntur Vasques 3. p. d. 30. c. 5. Suarez ibid. t. 1. d. 1. f. 4. Becan. c. 9. q. 5. & Albertin. coroll. 8. ex 1. princ. incomplexo, dub. 2. Ratio vero est ex dictis manifestata: quia accidentia non habent incompletionem illam, & perfectibilitatem in genere substantiae, quae possit per Verbi substantiam in eodem genere explicari, quod est unicum & totum assumptibilitatis hypostaticae fundamentum. Sicut ergo impossibile est, substantiam creatam superueniri intrinsece, & conaturaliter accedens, eo quod repugnet modum substantialem esse conaturalem terminum accidentis, quod alterius est generis, ita etiam repugnat, ut substantia increata vel creata extrinseca, conferat accidenti formalem suum effectum, qui in eo situs est, ut naturam substantialem vltimò perficiat in eodem genere, ut inde extargat suppositum. Negandum itaque est, accedens esse hypostaticè assumptibile, sive vnibile diuinae substantiae, quatenus substantiae, & in ordine ad conatum suppositum, quae una de re nunc disputamus.

Quaestio 4. Quo ordine humanitas, eiusque partem, assumpta. Secluditur ordo temporis.

105. Postremum punctum initio propositum, erat de ordine, quo assumptio humanitatis, & partium eius, peracta est de facto. Vbi non est quaestio de ordi-

ne temporis, quia ex fide certum, Christum ex primo momento quo productus est, atque adeo quo corpus & animam habuit fuisse verum Deum. Vnde habetur, omnes partes corporis necesse est, ad perfectam hominis constitutionem, & animam in corpus hominis immisionem, fuisse simul tempore à Verbo assumptas. Idque diserte tradit Fulgentius de fide ad Petrum c. 18. Damasc. 3. fid. c. 1. & Sophron. in 6. Synod. act. 11. in epistola, quae ibi ex eo recitatur, & postea act. 2. approbatur. Optime & explicatissime idem tradit Neophorus, Constantinop. in sua fidei professione in feria epistola ad Leonem Papam. Quod autem Toleros in cap. 1. Lucae annotatione 11. 4. ex Origene lib. 2. periarth. c. 6. & ex auctore libri secundi de Incarnatione perpetam tribui Dino Augustino, refert eos asseruisse Christi animam à mundi initio, tanto ante conditum Christi corpus, assumptam fuisse duplici errore sordet. Altero communi, quod animae corporibus praexistere, quod tanquam haereticum damnatur S. Leo epistola ad Turribium. Altero autem speciali videlicet, quod Christi anima ante Christum ex corporis & animae coniugio compactum, sit vnita Verbo Dei, quod aequè pugnat cum sana doctrina. Quamquam ego quidem apud Origenem, quem nonnulli ex interprete legere eo loco contigit, voces ibi inuenio, quae facile inuuant, Graecum contextum accipi posse de initio creationis ipsius animae, non autem de initio creaturarum omnium, ut extrinsecus Latinorum verborum cortex praefere videtur. Alibi tamen eum errorem ab Origene tradi potuisse, non diffiteor. Certè in S. Synodo can. 2. innoto canone 10. damnatur hanc obcautam Origenes, ut Neophorus notauit 17. list. c. 27. apud auctorem verò librorum duorum de Incarnatione, inferiorum tom. 4. Dini Augustini, nihil inuenio, quod prodar eum tali errore laborasse, qualem ei assignat Toleros. Sed cum auctor ille sub illius libri secundi finem, ubi de Christi anima discessit, Origenem citato capite non tam expresserit, quam exscripserit, illa tamen ambigua verba quae Origenem propositi erroris suspectum reddere possunt, sapienter declinauit. Vnde non est quod error ille ei assignetur villo modo.

Ordine congruitatis, prius est assumpta anima, quam corpus, agendo de facto.

106. Non est praeterea hoc loco quaestio, de ordine, (ut sic dicam) congruitatis in assumendis partibus humanitatis Christi, seu penes quam illarum partium sit assignanda causa, cur congruum fuerit alteram assumi. Quae enim pars causam suggererit congruitatis assumendi alteram, prius haud dubie hoc pacto assumpta censei potest. Quia igitur ex anima ducitur ratio, cur congruum fuerit corpus à Verbo assumi, omnino fatendum est, in sensu proposito animam prius assumi, quam corpus; vel ut alij loquuntur, fatendum est, Verbum assumptisile corpus mediante anima, animam vero mediante spiritu. Nimirum ratio ob quam Verbum naturam nostram sibi copulare voluerit, ea una fuit, ut peccato mederetur, Deoque satisfaceret elictis operibus per naturam creatam diuinitate imbutam, quae fragrantia inde manante perfusa & infinita pretiositate honestata, numinis violationi sarcinenda pares essent, quales nullae à pura creatura elici poterant. Eo autem Incarnationis sine supposito, oportuit assumi naturam satisfaciendi & merendi capacem, quod Verbum per se non poterat. Itaque cum corpus, ac etiam anima, si prius mente supponatur, sit functionum illarum incapax, perspicuum est, causam congruitatis assumendi corporis, ex anima cum eo conferenda, duendam esse, & causam assumptae animae, ex mente sine intellectu quo pollet, peti oportere. Vnde si anima esset materialis, qualis est brutorum, non fuisset congruum

eam

eam assumi. Hoc voluit D. Thomas 3. p. q. 6. art. 1. & 2. cum dixit Verbum assumpsisse carnem mediante anima, & animam mediante spiritu. Et ita habet D. August. de agone Christi c. 18. verbis illis: [Inuisibilis & incommutabilis Veritas, per spiritum animam, & per animam corpus suscipiens, toto homine assumpto, ab omnibus cum infirmitatibus nulla sua contaminatione liberavit.] Non dissimiliter loquitur epistola 3. & Naz. orat. 35. *sub fin.* Laudat in hanc rem Rufinum, eique subtribit Cassianus l. 7. de Incarnat. cap. 27. his verbis. [Rufinus quoque Christiana Philosophia vir, haud contemnenda Ecclesiasticorum doctorum portio, ita in expositione Symboli de Domini natiuitate testatur: Filius enim, inquit, Dei nascitur ex Virgine, non principaliter soli carni sociatus, sed anima inter carnem Deumque mediante generatus.]

Hec tamen non euincunt nisi congruitatem assumptionis partium illarum sic se habentium. Quare si Deo placuisset, non est dubium, quin anima absque intellectu, & caro nuda ac expers anima, potuisset assumi. Idque sufficienter liquet ex dictis superius. Nec puto refutari. Origenem l. 2. peritarchon cap. 6. & qui eum descripsit autorem libri secundi de Incarnatione inter D. Augustini opera inserti, cum aiunt, Verbum non potuisse vniri carni, nisi mediante anima. Neque enim de absoluta possibilitate videntur cogitasse, sed de congruitate ac decencia. Sine dubio namque, si Deus carnem non mediante anima assumpsisset, defuisset decor ille, qui in carnis animata assumptione emicuit. Vnde supposito quod decor ille exhibendus esset, non fuit possibile animam mentis expertem, vel corpus anima destitutum, assumi. Absolute tamen, potuissent assumi, nec id Deum dedecuisse posidne, si ita visum aeterna sapientia fuisset. Nunc autem regula eiusdem sapientiae tulerunt, vt is ordo congruitatis quem exposuimus seruaretur, salua tamen immediata vniusque partis vnione ad Verbum; ita vt corpus non exceperit vnionem hypostaticam mediatam tantum, seu per animam, quam solam proximè afficit, sed verè ipsum quoque corpus, terminetur immediatè ac formaliter per subsistentiam Verbi, eique per vnionem in ipso corpore intrinsecè ac proximè receptam, coniungatur. De his igitur non est quaestio.

Sed tota difficultas, quae circa ordinem in partium assumptione seruatum agitari hoc loco potest, pertinet, primò, ad comparationem partium humanitatis essentialium, & vnionis ipsarum inter se; quod est quaerere an prius natura corpus fuerit vnium animae quam Verbo. Similiterque de anima quaeri potest, priusne Verbo quam corpori vnita fuerit. Secundò, praesens difficultas pertinet ad comparationem partium humanitatis cum ipsa humanitate: Quod est quaerere, an prius sint assumptae partes essentialis humanitatis, quam humanitas tota, vel è contrario.

Partes humanitatis prius Verbo vnita, quam inter seipsas.

107. In priore difficultate, omnino verum censeo, quod prius natura partes singulae essentialis humanitatis sint vnita Verbo, quam inter seipsas. Ratio est quia subsistentia Verbi in partibus naturaliter subsistentibus suffecta est creata, & eodem non modo temporis, sed etiam naturae ac rationis instanti ipsa aduenit, quo aduenisset subsistentia creata nisi praeventa & praepedita fuisset. Nam nisi intelligeremus subsistentiam Verbi tunc aduenire, falsò diceremus eam praeventire subsistentiam creatam, & exortu prohibere. Vnde nihil obstat, quominus ante intellectum superuentus subsistentiae Verbi praetelligeremus subsistentiam creatam afficere humanitatem. Quae difficultas euanesceat, admittendo, quod subsistentia Verbi adueniat

cuiuslibet parti essentiali humanitatis, in eodem signo ac instanti naturae, in quo aduenire deberet subsistentia creata, si permitteretur exorire. Atqui subsistentia creata aduenit naturaliter animae & corpori priusquam iungantur inter se physico nexu ad confluendum compositum; quia prius est partem vnibilem esse in se, quam iungi alteri parti: sicut etiam prius est, quamlibet illarum partium esse in se, quam cauere compositum, quod praestat per vnionem: Quia prius est esse in se complete, quam aliquid cauere extra se. Prius igitur & ratione & natura, assumpta est à Verbo anima, itemque corpus, quam naturalis vnio partes illas ad cōpositi fabricam vincularer. Id quod etiam colligere ex eo licet, quod disrumpit vnionem humanitatis cū Verbo nō tollatur vnio partium humanitatis cū Verbo. Vt constat ex triduo mortis Christi, quo anima Christi itemque corpus retinuit pristinam cum Verbo vnionem, disoluta tamen ac destructa vnione humanitatis constitutente. Si verò vnio partium cum Verbo dissolueretur, impossibile esset vnionem humanitatis cū Verbo perseuerare. Inde ergo colligere licet, vnionem partium cum Verbo esse naturā priore physica vnione partium inter seipsas: Vnio liquidem humanitatis cum Verbo, supra hypostaticas vniones partium, dicitur duntaxat ipsarum partium vnionem physicam inter seipsas. Quare vnio partium ad Verbum, vt independentior est vnione partium inter seipsas, ita & natura est anterior.

Quae in contrarium opponunt. Valques 3. p. d. 37. c. 7. & 8. & Albertinus coroll. 9. de substantia n. 12. leuia sunt. Aiunt enim carnem non prius naturā fuisse à Verbo assumptam, quam fuerit humana. Atqui non prius fuit humana, quam vniretur animae: Ergo prius natura vnita est animae physico nexu quam supernaturaliter & hypostaticè Verbo adhaerere. Addit testimonium D. Thomae q. 6. art. 4. ad 3. Verum D. Thomas non videtur dissentire à sententia quam proposuimus; vt patet ex eo quod articulo 5. ait humanitatem ordine executionis spectatò, assumptam esse medijs partibus: ac proinde sentit partes prius natura, quam physica vnio earundem inter seipsas exortgeret, & humanitatem compingeret, fuisse Verbo coniunctas. Ratio verò adducta, facile eliditur. Quamuis enim caro spectato ordine congruitatis, non prius à Verbo assumpta sit, quam intelligeretur humana, quod vnum probat ratio praedicta, et hoc id solum quod à D. Thoma affirmatur q. 6. art. 1. & 4. tamen prius natura vel potius (quia deest vera dependentia vnus vnionis ab altera,) prius ratione, assumpta est caro, quam esset humana per naturalem vnionem cum anima, eo quod carni prius sit esse, quam iungi animae. Et idem de anima statuo, si quaeratur priusne hypostaticè iuncta sit Verbo, quam naturaliter corpori.

Quis ordo vnionis, inter humanitatem & partes eius.

108. Posterioris difficultatis resolutio, est facilis, supposito duplici ordine perspecto ex tractatione de fine, nempe ordine intentionis & executionis. Si ergo ordinem intentionis attendamus, nemo non videt prius fuisse intentam assumptionem integræ humanitatis, quam partium eius essentialium. Deus enim primò & per se intendit, vt Verbum fieret homo; & quia hoc haberi non poterat, nisi animam sigillatim, itemque corpus assumeret, vtramque illam essentialem humanitatis partem assumpsit per assumptiones partiales, quod erat medium ad obtinendam totius humanitatis assumptionem accedente ad illas partium cum Verbo vniones, naturali coniunctione partium inter se. Ordine tamen executionis prius ratione facta est vnio partium humanitatis cum Verbo, quam vnio totius humanitatis, quod male diffinitur Rada controu. 4. art.

4. Ratio

Ratio est, quia partes prius in se esse acque adeo subsistere debuerunt, quam causare cōpositum, quod ex ipsarum inter se partium naturali vnione resulat. Et ex ipso hanc partium inter se ipsas, siue constructio vnio hanc partium vnionem partium cum Verbo, humanitatis, supponit vnionem partium cum Verbo, Multo itaque magis vnio humanitatis cum Verbo, supponit ipsam partium cum Verbo copulationem; quandoquidem humanitas intelligi non potest vnita Verbo nisi praeintelligant esse, quod habet per naturalem partium vnionem inter se ipsas, earundem ad Verbum copulationem posteriorem. E contrario verò Verbum copulationem partium cum Verbo, nec supernaturalem humanitatis cum Verbo, nec ipsam inter se partium naturalem vnionem supponit.

Nec plura de priore extremo secundae intra Christi compositionis; ex cuius discussione euanescent difficultates ductae à ratione naturali, quae impossibilitatem assumendi diuinitus humanitatem monstrare videbatur ex parte humanitatis; allegando indissolubilem naturae & substantiae nexum, & monstrantem humanitatis, si suo connaturali complemento spoliaretur; ac denique dependentiam causatiuam à solo Verbo. Liquidò enim parer nullam talem rationem rigere. Nam & separabiliter substantiae ab humanitate substantialiter plena & integra, satis demonstrata est, & dependentiam naturae à substantia non esse effectiuiam, aut quomodolibet causatiuam, quae toti Trinitati communis esset, sed meram esse determinationem, est declaratum. Terminatio autem non est causatio, nec est, quod ad omnes diuinas personas inferenda censetur.

Summa doctrinae propositae, & eius usus.

109. Nunc quia extremum hoc primū huius compositionis, noscitur distinxit, placet in breuem summam cogere, quicquid de eo propositum est. Hic igitur est totius huius tractationis breuiculus. Humana natura continenter se habens, hoc est omnes eius partes physicae cum essentialibus, tum integrales, tumque naturaliter consentaneae, ac etiam partes eius aliquae non simpliciter dictae nominatimque sanguis, (quo rem spiritus, vires, & capilli) salua erata existentia sine qua assumi nequiverunt, sola verò suppositualitate connaturali, quam externa necessitate excludit, deficiente, pro capacitate omnibus & solis essentialibus substantialibus obediēter competente ad diuini Verbi substantiam sunt euectae: & quidem si tantus species omnes aequē primò, si autem congruitatem & rationem assumendi, prius anima rationalis, quam caro: si denique prioritatem naturae, prius haec partes secundum se, quam ad inuicem vnita, vel quod idem est, prius quam humanitas, quae tamen omnium prima, in diuina intentione assumpta est.

Verus huius doctrinae esse debet, suauitatio verborum Apostoli Hebr. quia pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem. Sanguinem autem sumi pro anima, existimat creditus Anselmus, eo quod vita animalis sit in sanguine. Sed nihil est necesse sic accipere vocem sanguinis in eo Apostoli loco, cum eo ipso, quod caro, cui Verbum communicasse dicitur, est caro humana, satis per eam consignificetur anima. Sulpitius ergo Apostolus, & magno quodam pietatis sensu ac gaudio considerat quod Deus Verbum, neglectis & non apprehensis, neque à peccato retractis Angelis, ut mox subiungit, fieri voluerit frater hominum communicando partibus omnibus humanitatis, quibus ipsi communicabant, ut omnium veluti contingens omnibus medereretur.

Nec ille pissimus S. Maximi affectus omittendus ex homilia 3. de Paich. [Est in illo Christi homine vnitasque nostrum carnis & sanguinis portio. Vbi ergo

Theoph. Rayn. Christum.

portio mea, regnat regnare me credo; Vbi dominatur sanguis meus, me sentio dominari, vbi glorificatur caro mea, me gloriosum esse cognosco. Quamuis enim peccator, de hac tamen communione gratiae non diffidat, quia etsi peccata nos prohibent, substantia nos requirit: & si delicta propria nos excludunt, naturae communio nos repellit. Nam propter bonitatem diuinitatis, peculiarem nobis Saluator debet affectum; scilicet quia sicut Deus noster in ipso est, ita & sanguis noster in illo est. Misericordiam igitur mihi debet praestare diuinitas, necessitudinem exhibere debet affinitas. Neque enim tam immitis est Dominus, ut obliuiscatur hominis, & non meminerit illius quem ipse gessit, ut quem causa mei suscepit, non eius causa quem suscepit, me requirat. Non inquam tam immitis est Dominus, ut non diligat carnem suam, membra sua, viscera sua, ait Sanctus Apostolus. Nemo vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fovet eam sicut Christus Ecclesiam. Nihil ergo de venia desperemus fratres; nihil de odio timeamus. Habemus praerogatiuam sanguinis nostri. In Christo enim caro nostra nos diligit. Sumus enim membra eius & caro, sicut dicit idem B. Apostolus; *Hoc nunc est ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Sacramentum hoc magnum est; Ego autem dico in Christo & in Ecclesia.]

CAPVT II.

De Verbo humanitatem assumente

110. Explodendum est blasphemum nugamentum, eorum qui referente auctore homiliae de Deipa. apud S. Athanasium, dixerunt humanitatem fuisse assumptam à Verbo salutationis Angelicae. Verbum enim quod substantialiter complere potuit humanitatem, & eam reddere capacem satisfaciendi Deo laeso, non potuit esse aer diffusus vel qualitas soni inde enascens, sed sola diuina persona. Igitur hoc est alterum extremum secundae compositionis Christo interinae, in qua exponenda versamur; proinde de eo dicendum sequitur. Eo enim rem deduximus, ut constiterit humanitatem ad Verbi substantiam fuisse euectam, intelligendo substantiam nomine, personam formaliter, quatenus substantiam, siue suppositualitatem per se ut sic, constitutam, quamuis antiquis vox illa polyonima fuerit, & quod Rusticus libro contra Acephalos ad medium ex Nazianzeno, & Ephesina Synodo tradit, interdum ad personam, quandoque verò ad naturam signandam sit vituperata. Ceterum hoc quoque, & quod reipsa factum est, & quod de potentia absoluta fieri à Deo potuisset, considerandum erit.

Nihil absolutum terminauit humanitatem.

Non enim Deus.

Primò igitur, spectando quod reipsa factum est, constare debet, excluso quocunque alio intra Deum, siue absoluto siue relativo, solam diuini Verbi personam, quatenus per relationem suam substantiam constituitur, terminasse humanitatem Christi, sua connaturali substantia spoliata.

Quod nego aliquid absolutum intra Deum, terminasse de facto humanitatem Christi, excludit ab ea terminatione, & naturā diuinam & substantiam quam vocant absolutam. Et quidem quod diuinitas non terminauerit de facto humanitatem, inde perspicuum est, quod solum Verbum sit caro factum. Atqui natura est Patri quoque & Spiritui sancto communis. Accedit diuinae naturae incompletio mox explicanda. At quod alteram hypostaticè terminat, & substantialiter conlummat, necesse est in eo genere completum esse

ac terminatum. Quare facessat pinguis error Brentij ac Smidelini, quos Bellarminus l. 3. de Christo c. 1. & 8. refert asseruisse terminum, quo Christi humanitas fuit consummata, fuisse divina attributa, atque adeo divinam naturam, quæ ab illis attributis ne ratione quidem perfectè præcendente fecerunt: Incarnationem verò nihil fuisse aliud, quàm diuinorum attributorum, atque adeo etiam diuinæ naturæ vnionem cum humanitate per accidentaria gratiæ dona. Hunc dico esse pinguis errorum, nec vnum sed geminum. Nam vnionem humanitatis cum extremo diuino factam esse per accidentaria tantum dona gratiæ, est merus Nestorianismus. Extremum verò illud diuinum, cui copulata est humanitas, statuere diuinam naturam siue attributa, idem est ac dicere, omnes æquæ diuinas personas esse incarnatas, quod esse hæreticum, mox ostendimus. Quare tatum esto, formaliter loquendo Deitatem non esse incarnatam, nec humanitatem diuinitati esse copulatam.

Dixi formaliter loquendo, quia identicè & mediatè loquendo rectè dicitur diuinam naturam esse incarnatam, aut ex Virgine conceptam vel hominem factam, quas locutiones ex sanctis Augustino, Leone, Gelasio, Ambrosio adductis eorum locis profert S. Fulg., ad q. 2. Ferrandi. Eisdemque ex D. Athanasio epist. ad Serapionem refert S. Thomas opusc. 1. c. 17. & 18. ac. 19. Vt mihi planè videtur S. Damascenus 3. fid. c. 11. asserere à nomine vnquam dictum esse, quod Deitas facta sit homo, vel sit incarnata aut humanata. Rectè autem obseruat S. Thomas, locutionum prædictarum sensum esse, quem diximus. Quia enim Verbum quâ Verbum non differt à parte rei ab essentia diuina, & Verbum quâ Verbum assumptis humanitatem, propterea in sensu identico & materiali, dici potest, Deitatem esse incarnatam vel ex Virgine conceptam, aut factam hominem: Caterum in propositionibus propriè vsurpatis, non spectatur sensus identicus sed formalis. Hic autem in præsentī negotio falsus est. Neque enim verum est, vnionem humanitatis, terminatam formaliter esse ad Deitatem; sed terminata præcisè est ad Verbum quâ Verbum. Quare consulemus omnino est, locutionibus propositis eam improprium vsurpationem continere existimetur, omnino abstinere, nisi apponatur aliquid quod efficiat sensum formalem, vt factum est à S. Damasceno l. 3. fid. c. 11. cum dixit, *Deitatem in vna personarum suarum, esse carni coniunctam*. Quo eodem modo in Concilio Rhemenis symbolo capite vltimo dicitur, *Deitatem vnitam esse humanitati in filio*. Refert illud symbolum Valques i. p. d. 220. c. 2.

Nec Subsistentia absoluta.

111. Aliud absolutum intra Deum, quod à terminatione humanitatis excludendum affirmabam, est Subsistentia absoluta, cui Durandus in 3. & 1. q. 2. à n. 7. ad 13. annuente Capreolo ibid q. 1. art. 3. tribuit immediatam terminationem humanitatis in ratione Subsistentiæ, vltra quam terminationem alia adueniat ad personam Verbi in ratione personæ, duplicem namque vnionem (supernaturalem distinguunt isti autores in humanitate. Vnam cum natura Verbi propter est Subsistentis absolute, constituitque Deum Subsistentem Subsistentia omnibus personis communi. Alteram cum his quæ sunt propria personæ in quantum persona, quæ in diuinis non constituitur per Subsistentiam, sed per esse ad aliud. Ita vt per aliud Deus dicatur Subsistentis, per illud verò constituitur in ratione suppositi atque personæ. Subsistit enim per diuinitatem, est autem persona vel suppositum per proprietatem relativam: Contra quàm accidit in personis creatis, quæ per idem sunt supposita atque personæ. Vtramque ergo hanc vnionem esse admittendam probat Durandus,

quia quod vnio ad Deitatem Subsistentem sit ad mysterium Incarnationis necessaria, ex eo patet vt ait n. 8. quod persona diuina non Subsistit nisi per essentiam, vel ratione essentia. Atqui diuina persona terminat primò dependentiam humanitatis per id quo Subsistit, quia hoc est per quod primò terminat dependentiam inexistentiæ naturæ assumptæ. Igitur primò terminat humanitatem per Subsistentiam absolutam quæ inest deitati. Quod autem præterea exigatur vnio ad proprietatem Filij, siue ad personalitatem eius, quæ est forma relatiua, probat Durandus n. 13. quia ad vnionem personalem necessaria omnino est vnio ad rationem formalem & completiuam diuini suppositi siue diuinæ personæ. Atqui ea ratio in diuinis est relatiua, vt dictum est. Quare vnionem supernaturalem humanitatis ad Subsistentiā Verbo & personis omnibus diuinis communem, addenda est alia supernaturalis vnio ad proprietatem relativam Verbi diuini, secundum quam personalitas eius formaliter completur.

Hanc sententiam recentiores grauer notant, nec immento. Nam ex abusu vocis, inuehit periculosam nominationem, quod rem ipsam. Vocis abusus in eo est, quod diuinæ naturæ independentiam à subiecto, appellet Subsistentiam absolutam. At hoc pacto humanitas Christi dici posset in se Subsistere, quia ex se est independentis à subiecto. Scio plerisque Scholasticis, etiam recentiores, similiter loqui, & Deitati, prius ratione quàm personalitatis siue relatiuis proprietatibus afficiatur, tribuere Subsistentiam absolutam. Ita Suarez l. 4. de Trinit. c. 11. & t. 1. p. d. 11. l. 3. Florantius lib. 2. de Trinit. in Theoria titulo de personis in vniuersum. *Seruum est* & notat 2.1. Font. latè 5. Metaph. c. 8. q. 5. l. 7. & 8. Regula 3. p. d. 49 & 50. & alij. Modus tamen ille loquendi, infrequentissimus est in Concilijs & Patribus, vt facit Molina 1. p. q. 29. art. 2. d. 3. concl. 2. E contra verò nihil est Concilij & Patribus solemnius, quam esse tres in Deo Subsistentias. Sic Synodus Constantinopol. Epist. ad Damasum Papam, tradit credendam necessariò esse diuinitatem vniam in tribus perfectissimis Subsistentijs. Quod etiam habetur in Epistola Sophronij, quæ extat in 6. Synodo actio. 11. & approbatur actio. 13. Item in 5. Synodo collat. 8. can. 1. sub anathemate definitur vniam esse Dei Subsistentiam in tribus Subsistentijs. Præterea Rufinus 1. histor. c. 29. testatur in Concilio Alexandrino definitum esse dari in Deo vniam Subsistentiam, & tres Subsistentias. Id quod etiam disertè habet S. Athanasius, aut quibus alius autor sermonis de Deipara initio, ac dialogo contra Anomæos pag. 165. Et Paschasius Diacon. l. 1. de Spiritu sancto c. 4. Quare non immerito dixisse videor, per abusum vocis diuinam à subiecto independentiam appellari Subsistentiam absolutam, cum vera Subsistentia ratio, in vltima naturæ terminatione sit locanda: ea autem vltima terminatio Deitati à adueniat à proprietatibus relatiuis, non ipsi Deitati in se ipsa conueniat. Hic ergo vocis abusus, periculi materiam Durando præbuit. Ex eius enim sententia, vt regè vidit Rada in 3. contron. 1. art. 3. & Val. 3. p. d. 1. q. 3. p. 1. aperit habetur, Patrem quoque & Spiritum sanctum, carnem esse factos. Ea siquidem communis Subsistentia, quam Durandus carni copulatam admittit, omnibus æquæ personis communis est. At fides docet solum Verbum esse carnem factum, vt iam dicam: Illa itaque vnio præuia ad vnionem personalem, quam Durandus comminiscetur, vt humanitas vniretur ei quod dependentiam inexistentiæ eius terminat, explodenda est. Nulla enim talis dependentia admitti potest præterquam à personalitate relatiua vltimò complete & terminante sicut inadæquatè Deitatem, ita adæquatè humanitatem.

Sed

à Filio Pater: & illa Deitas incommutabilis & inseparabilis Trinitas, nihil sui poterat à se habere discretum. Quamvis enim susceptæ incarnationis dispensatio ad vngentum Dei filium propriè pertinere, sic tamen Pater non abiungebatur à Filio, quemadmodum caro non dividebatur à Verbo. Sentium quem tradidi esse germanum Severiani sensum declarant verba sequentia. Addit enim. [Sic & S. Legonius dixit, in Christo esse Patrem & Filium secundum communem voluntatem, vel secundum beneplacitum & approbationem: neque sicut Abraham & Isaac, & Iacob, ita & Pater & Filius & Spiritus sanctus locali circumscriptioe & diuisione tanquam tribus sedibus separantur & seinguntur, quia Trinitatis mysterium à se mutuo indiuilum est indiscretumque ac prorsus indiuilum. Sed cum in aduentu & apparitione Verbi, Filius qui & Verbum factus sit Christus; hoc est vnctus; is autem qui cum vnxit fuerit Pater; christa verò seu vnguenti, ipse Spiritus sanctus; idcirco dicitur, in illo, omnis plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter. Etenim in quouis qui efficitur Christus, hoc est vnctus, trium actio & concursus requiritur: nimirum vngentis, vncti, & vnguenti, quæ licet hypostaticè simul non vniantur, mutua tamen operatione coniunguntur.] Ex his ergo quæ à Severiano sunt disputata perspicuum omnino est, quàm locus Apostoli propositus, non labefactat Catholicam veritatem de solius Verbi incarnatione.

Mulò minus eam quantunt æstina quorundam Patrum testimonia, quibus dicitur totum Deum assumptisse humanitatem: Cuiusmodi est illud Chrylogi serm. 70. [Homo redi ad Deum sic amatus à Deo, & ad illius gloriam da totum te qui se totum propter te, ad suam deduxit iniuriam.] Hæc enim de solo toto Filio, & de totalitate Deitatis, siue plenitudine Filio competente, sunt accipienda. Qua eadem ratione exponendum est illud S. Fulgentij lib. 3. ad Trasim. c. 7. [Plenus Deus, vnitus humanitati.]

Identitas personarum in essentia, coheret cum solius Verbi incarnatione, contra Sabellianos.

114. Acutius pungit ratio, quæ pterisque hæreticos abripuit in errorem ducta ex identitate essentiae trium diuinarum personarum. Nam si eadem est Patris ac Filij, & Spiritus sancti essentia, vt fert Catholica doctrina, quomodo potuit Filius solus incarnari nõ incarnato Patre qui vna res & vna essentia sunt? Ad hunc scopulum alii sunt Sabelliani, Arriani Monophysitæ. Et Sabelliani quidem hinc quoque præsidium petebant ad firmandam confusionem personarum quam innehebant. Et idcirco à Romanis, vt est in professione fidei Episcoporum Orientalium relata à Nicephoro lib. 3. c. 11. Patripassiani dicti sunt latè in Praxeæ, primò apud Latinos, erroris illius disseminatores, castigati à Tertulliano l. aduersus eundem Praxeam toto.

Hic error ruit stabilita Triade personarum, quam isti perperam inficiabatur. Certum quippe est, Sabellianos eos ipsos fuisse, quos Lacini (vt iam olim S. Cyprianus epistola ad Iubaianum) vocarunt Patripassianos, quamvis Pamelius ibi eos distinguat. Sed quod dixi, traditur discretè à S. Fulgentio l. contra serm. Fastid. c. 11. Esto verissimum sit iam olim Praxeam, ac etiam longè antea aliquos, tempore S. Ignatii vt ipse testatur epistola ad Philippenses, ex eodem fundamento, cui malè postea innixus est Sabellius, confusionis scilicet personarum, effutuissse Patrem passum esse. Id ipsum in Noëto Sabellij magistro per Epigonium quendam decepto, iuxta Theodoretum lib. 3. hæret. fabul. acriter refellit Hyppolitus homilia contra Noëtum, vbi Noëti argumenta pro Patre passio refert fuisse tantum ea Scripturæ loca, quibus Dei vnitas asseritur, ac vnitas essentiae probè coheret cum personarum multiplici-

tate. Itaque error de Patre incarnato & passio, æquè ac Filio, perperam in Scripturis illis fundatur. Viger enim errorem potenter Prudentius in Apolocho toto poemate 1.

Arriani, malè hinc infestis Catholicis.

115. Venio ad Arrianos, qui ex eo quod Verbum solum sit incarnatum, colligebant essentialiter idem, impossibile censabant defugere incarnationem Patris æquè ac Filij. Audi Fastidiosum Arrianum, eo sermone, quem S. Fulgentius confutauit, & eius refutationi prætermittitur. [Si Filius de quo Evangelista dicit, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, obuelata paulisper diuinitatis potentia; thalamum virginis vteri solus ingressus est; procul dubio separatus à Patre & Spiritu sancto esset ab vno nullatenus potuit Trinitas separari, quam constat omnino non diuidi, secundum ipsum absurditatem. Ergo tota Trinitas carnem assumpsit, tota Trinitas passionum iniurias sensit, tota Trinitas in sepulchro iacuit, tota Trinitas inferos penetravit, tota Trinitas tertia die à mortuis resurrexit, tota Trinitas quadagesima die in celos ascendit. Et ad cuius dexteram tota Trinitas sedet? Vel quem Spiritum die Pentecostes tota Trinitas in Apostolos misit? aut cui Deo tota Trinitas in celo dicere potuit, Deus meus quare dereliquisti me? vel cui Patris tota Trinitas ait Pater in manus tuas commendo spiritum meum? Si possunt, edicant. Quod si dicere nequeunt, ipsi se propriis iaculis perimunt, qui Trinitatem inseparabilem esse contendunt.]

Hanc blasphemiam conuellunt sufficienter illa S. Fulgentij contra eum sermones cap. 11. [Non tota Trinitas carnem assumpsit, nec tota Trinitas passionum iniurias sensit, neque tota Trinitas in sepulchro iacuit, neque tota Trinitas inferos penetravit, neque tota Trinitas tertia die à mortuis resurrexit? & si quæ sunt alia, quæ conuincantur in sacramento illo incarnationis, ad solius Filij pertinere personam. Hæc enim quæ Catholica veritati Fastidiosus plena falsitatis, & peruersitatis obiecit, non nisi Sabellianis, id est Patripassianis, possunt veraciter obijci: in quibus reuera illi conclusi atque conuicti deficiunt, qui sanctæ Trinitatis, sicut vnā naturam, sic vnā personam prædicare contendunt. Vbi eos sua peruersitas consequenter ad hanc absurditatem præcipitas, vt naturam quidem diuinam nullatenus credant? naturam verò secundum carnem, nihilominus passionem ac mortem, resurrectionem quoque ab inferis, & ascensionem in celum, & omnia illa quæ in sacramento incarnationis ad personam vnus Filij pertinent, Patri consequenter assignent. Catholica verò Ecclesia diuinitus inspirata, tenens fidei veritatem, sicut nouit vnā naturam sanctæ Trinitatis asserere, ita cautè sime sua tribuit vnique personæ.] Et mox c. 12. [Humanam naturam, id est carnem, rationalemque animam, non à tota Trinitate, sed à solo Filio credimus, consistemurque susceptam. In vnitate quippe personæ, non in vnitate naturæ, Deus vngentus carnem suscepit & animam: quia vtique persona Filij non est eadem, quæ Patris est, aut Spiritus sancti. Vnitas ergo personæ, manente diuinitate vtiusque proprietate substantiæ sicut in Christo personam non fecit duplicem, sic humanæ naturæ suspensionem, non fecit sanctæ Trinitati communem. Filio enim Dei, non sicut est vna communis que cum Patre, & Spiritu sancto natura, sic & vna communis que persona.] Disputat contra eundem errorem plenè, ac planè egregiè, idem Fulgentius ad quæstionem 2. Ferrandi post med. & S. Augustinus serm. 3. de tempore.

Resoluitur.

Trisagij, per Fullonem Monophysitam adulterato, fundata in hoc errore.

118. Ex hac su. positione Monophysitarum, & admissa per eos totius sanctissimæ Trinitatis incarnatione, derivata est impia illa Petri Gnaphæi Fullonis, Antiocheni Pseudopatriarchæ, additio ad Trisagium, quod apud Isaiam delineatum, & vt ex antiquis tradit Baro. anno 446. à sanctis Angelis per tempus Constantino-politani cetræ-morus exauditum in hæc verba, *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis*, impius ille hac clausula onerabat imò contaminabat & polluebat, qui passus es pro nobis, miserere nobis. De quo damnato additamento legendus idem Baro. anno 483. & ex Antiquis S. Damascenus episc. de Trisagio, & varij sanctissimi Præsules datis ad Petrum Fullonem de eo argumento epistolæ, quæ extant nuper culæ Græcæ ac Latine, ad calcem commentariorum Zonaræ monachi in canones Apostolorum. Ibi sæpè legitur, fundamentum Gnaphæi ad hanc novæ impietatis fabricationem; nempe quod cum Eupychianismum reducere tentaret; vnamque Christi naturam ex humanitate in Deitatem versa agnosceret, totam Trinitatem carnem factam, passamque adigebatur faceri. Ideoque Trisagium ad totam Trinitatem directo, appendicem illam adiunxit, qua renouationi Eupychianismi iam prostrati viam præstueret. Multa paucis complexus est Felix Papa III. episc. 2. contra Gnaphæum, sic describens progressum eius in erroribus. [Sit in te hæc fixa damnatio a me. Sic aliquando siquidem dixisti Trinitatem propter nos crucifixam, & non Christum: aliquando verò immortalem Spiritum, Manichæi secutus errore: aliquando autem hæc fugiens, nostrorum sermonum pignoribus increpatus, Christum post mortalem Spiritum, passionem sustinuisse dixisti, sicut Paulus Samosatensis, & Nestorius, vnum filium diuidentes in dualitatem filiorum; & cum his putasti non immorandum, ad peiora venisti; vt hymni, quos Cherubim cum tremore, Trinitati incessanter emittunt, ad Trinitatem glorificandam non referantur, sed vt totus hymnus ad Filium deducatur; confirmare volens sententiam velut cancerum serpentem, quam aduersus simplices extruxisti, & hinc in omnium hæresum laqueos præcipitatus es à veritate declinando, nec prædicando propter nos Christum Crucifixum Vnigenitum Dei Filium, qui in medio Patris & Sancti Spiritus glorificatur.] Hoc ait nihil esse damnabilius, & vltique ad fundamenta blasphemiarum perungere. Rursus in epistola ad Zenonem Imperatorem, [Petrus, primogenitus Diaboli filius, & qui sanctæ Antiochenæ Ecclesiæ indignissime se ingessit, sanctamque Sedem Põtificatæ Ignacij martyris polluit, qui Petri dextera Episcopus ordinatus est, Eustathijque Confessoris ac Præsidentis trecentorum decem & octo Patrum, qui in Nicæa conuenerunt, ausus est dicere, non oportere Christum etiam Dei filium nominare secundum diuinam Saluatoris sanctionem, & traditionem diuinatum Scripturarum, Patrumque expositionem: sed vnum de Trinitate, passionem pro nobis pertulisse in substantia Deitatis, iuxta Arii, & Apollinaris, Eunomijque blasphemiam, volens hac voce euacuare salutarem Domini incarnationem, secundum quam Christus & passionem subit. Dicitur autem & vnus ex nobis, vt qui Abraham semen apprehendit. Augere quoque Deorum pluralitatem nititur: quippe sensus eius, tres introducit Deos, vnum mortuum, & duos viuētes. Solut etiam consubstantialis nomen, sacræque abiicit Synodos, Nicenam, Constantinopolitanam, & Chalcedonensem, sanctamque Mariam Virginem, nequaquam admittere deprehenditur. Si enim non ex ea incarnatum Verbum homo factum est, quæ necessitas Virginis &

quare ad eam, dixisset Gabriël, quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei, & dabit illi Dominus Deus sedem David Patris eius? Post hæc autem omnia impia, & blasphemica sua præsumpta, & deprauationem Trisagii deprecationis eum illi addere voluit, *Qui crucifixus es pro nobis*, multa inconuenientia effecit, multumque à nobis & in Christo dilectis fratribus nostris, qui in Oriente sunt, & à venerabili Acacio vestræ regalis & à Deo amata ciuitatis, Archiepiscopo admonitos, conuerti noluit. Missa facio alia multa quæ ibidem habentur de impio illo Fullonis ad Trisagium additamento.

Possit tamen aliter concipi Trisagium, nempe vt non directum ad totam Trinitatem, sed tantum ad Filium, vt assertuisse Armenos à se factitari, refert Nicon opusc. de erroribus eorumdem Armenorum. Et hoc pacto dubitari videtur posse, an ea additio Catholica esse queat, & pura sceleris. S. Damascenus tota epistola de Trisagio, lætè eam Trisagij ad solum Filium directionem impugnans, occasione Abbatis Anastasij, S. Euthymij monasterio præfecti, qui ita sentiebat, & Ioannem Hierosolymitanum Antistitem sibi consentientem proferbat. At S. Damascenus de contraria sibi perperatissima Ioannis Hierosolymitani mente testatus, multis præterea prolatis Patribus, Trisagium ad totam Trinitatem referentibus, vrgensque præsertim structuram diuini illius canticæ præcisè ex triplici sanctificatione, omnino contendit non licere nisi communicando errori Petri Fullonis, additamentum illud apponere, Trisagium referendo ad solum Filium. Fatur tamen posse crucifixionis mentionem fieri in secunda sanctificatione, quæ ad Filium dirigitur, sic efferrèdo Trisagium. *Sanctus Deus Pater, sanctus fortis, Filius Dei incarnatus, & crucifixus in carne propter nos, sanctus immortalis Spiritus, factus vnus Dominus Sabaoth, miserere nobis.* Theorianus quoque in legatione ad Armenos eam Trisagij ad Filium solum directionem, lætè improbat. Accedit quod nullus tot Præfulum, qui ad Petrum Fullonem literas dederunt, hanc Trisagij directionem ad solum Filium insinuaui vnquam, cum tamen ea ratio hominem velatum à ciendis turbis, retardandi, futura videretur peropportuna. Senferant ergo esse illicitum, & labe hæretica sordentem.

Additamentum Fullonis, valeret, si solum Verbum spectaret.

118. Nihilominus supposita ea ad solum Filium directione, fas esse Trisagium adhibito illo additamento usurpare, præter Abbatem illum Anastasium, docuit Ephraemius Patriarcha Antiochenus apud Photium Cod. 128. pag. 774. Idem sensisse magnos Ecclesiæ Doctores tradit Generalis Armeniorum apud Theorianum in legatione, verbis illis. [Magnorum Ecclesiæ Doctorem auctoritates inueniuntur, quæ soli Filio hymnum illum Trisagij attribuerè videntur. Ac sæpè mecum illas equidem considerans, admodum anxius hæsi: adeoque arbitror, eius appendicis auctores, illis permotos auctoritatibus, eam fecisse; nōque docuisse, quoties de sancta Trinitate diuinum illum hymnum canimus, nullam faciendam appendicem: quoties eum de Filio dumtaxat pronuntiamus, interdum quidem addendum, qui crucifixus es propter nos; interdum verò, qui resuscitatus es: vel illud, qui assumptus es sursum: nimirum vt pro tempore mylierij, apta quoque subijciatur appendix: & illam vocem, *Deus*; & alteram, *fortis*; & tertiam, *immortalis*; de solo propter nos crucifixo, & de quo mortuis suscitato, & sursum assumpto Christo Deo nostro, intelligamus.] Profert autem pro hoc usu Armeniorum à sanctis Patribus Athanasium, Epiphanium, & Chrysostomum. Et quanquam Theorianus, eos non argè trahit ad sensum oppositum, id quod

moz

care Patri, quàm aliam personam alij. Item homo, pro quo erat oraturus, & Diabolus, quem erat expugnaturus, ambo falsam similitudinem Dei per propriam voluntatem præsumperant, unde quasi specialius aduersus personam Filij peccauerant, qui vera Patris similitudo creditur. Illi itaque, cui specialius iniuriæ, conuenientiùs attribuitur culpa vindictæ aut indulgentiæ.] Optime item Sanctus Leo serm. 12. de Passio. c. 2. [In hoc ineffabili vnitate Trinitatis, cuius in omnibus communia sunt opera atque iudicia, reparationem humani generis, propriè Filij persona suscepit: ut quoniam ipse est, per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil, quippe plasmatum de limo tenet hominem, statu vitæ rationalis animauit, idem naturam ab æternitatis arce deiectam, amissæ restitueret dignitati, & cuius erat conditor, esset etiam reformator: sic consilium suum dirigens in effectum, ut ad dominationem Diaboli destruendam, magis vteretur iustitia rationis quàm potestate virtutis.]

In eandem sententiam concinnè omnino Philosophatur Iobius l. 1. de œconomia, c. 1. compendio exhibitus à Photio art. 22. His Verbis. [Quando Filius Verbum est, & homo Verbo atque imagine Dei olim cohonestatus, hisce postea excidit, comparatusque est iumentis insipientibus, & similis factus est ipsis: propterea nimirum Verbum ad eos, qui in irrationabilitatem lapsi erant, accessit, ruinam nostram reparans, ac nos in pristinam dignitatem postliminio reuocans. Verbum enim, (inquit) caro factum est, (id est nostrâ naturam in irrationabilitatem prolapam, & nihil iam intelligentiæ habentem, sed totam ad ea, quæ carnis sunt, inclinatam, assumptis;) & habitauit in nobis. Nam hanc etiam ob causam, ait, virgineos recens sinus egressum Verbum, excepit præseptum, brutorum mensa, bobus atque asinis alimentum præbens. Bobus quidem, quod puri cum sint, veteris populi Israël's symbolum præferant: asinis verò, quod ob impuritatem, gentium ceterum representent: quos utroque iam opere atque opinionibus in irrationabilitatem illapsos, Verbum reuocauit.] Pluribus hunc Verbi aduentum ad tollendam hominis irrationabilitatem profequitur sequentibus eiusdem libri capitibus Iobius, attingitque præclarè eandem rationem S. Athanasius orat. in dictum illud Christi, *omni a mihi tradita sunt*. Sic enim loquitur. [Dedit Verbo Pater hominem, ut ipsum Verbum caro fieret, carnemque assumptam in omnibus instauraret. Tradita enim sunt illi, ut medico qui sanaret mortuum serpentis: & ut vitæ, qui excitaret mortuum; & ut luci, quo illuminaret tenebras: & ut rationi, quæ redintegraret vim rationalem. Postquam igitur illi tradita sunt omnia, & factus est homo, correctæ sunt omnia, & profectæ.] Eleganter in hanc rem disserit Ioannes Geometra Lucæ 1. ad v. 37. descriptus in Catena Corderij. Profert pleraque huiusmodi ex grauissimis Patribus, Heibertus Rosuedius tabula 1. pro Baronio, refellens Coquinarium Theologum de Rhetore Consulem & Caluini hara, qui illam quam protulimus Iobii ratiocinationem, *lufum ac iocos in re seria*, nominare non erubuerat.

Verbum, per Incarnationem, non est mutatum.

121. Verum hæc facilia sunt. Illud potius ex dictis eruendum videtur, ex modo quo dictum est substantiam Verbi se habuisse ad humanitatem, perspicuam liquere, Verbum citra ullam sui mutationem ac imperfectionem assumpsisse humanitatem, ac proinde argumenta contra Incarnationis possibilitatem petita ex parte mutationis & imperfectionis Verbo aduenturæ, inania esse. Verbum enim ut ex hæcenus dictis liquet, non se habet ad humanitatem ut forma actiuans humanitatem, qua ratione mutaretur, sed se habet ad

eam ut terminus, extrinsecus perficiens & complens naturam humanam, nullo sibi adueniente intrinseco, quo aliter se habeat quàm prius, quod vnum est mutari. Omnino verò exhibendi sunt nonnulli, quos Ockham refert in Centilogio concl. 12. ad 11. affirmantes, Verbum in Incarnatione esse mutatum, eò quod conferent nihil esse incommodi admittere intra Deum mutationem non includentem imperfectionem, cuiusmodi aiebant esse mutationem ex assumptione alicuius naturæ in vnitatem diuini suppositi aut mutationem ex naturæ sic assumptæ dimissione. Quod si virgeres ex ea doctrina sequi Verbum esse in potentia ad aliquid habendum, respondebant, id non modò esse possibile, sed etiam necessariò admitti oportere, cum constet, Deum ante mundi creationem fuisse in potentia ad habendum seruum, quem tunc nullum habuit, adeptus verò postea esse, producto iam mundo. Hos duos exhibendos esse, quia tametsi fortassis quoad rem ipsam non discrepent à veritate, tamen modus loquendi est intolerabilis. Quis enim Iobius, Deo contestanti se non mutari, & non esse Deum sicut hominem ut mutetur, impingit mentionem?

122. Mutatio verò, quam à Christianis in Deum inuectam blaterabat Celsus Epicureus ex eo quod, dicant Deum de cælis descendisse, indigna est, quæ refellatur. Multis eam rejicit, qui eam retulit Origenes l. 4. contra Celsum *sermo initio, & ante medij, ut fuisse initio libri quinti*. Sed non est longa confutatione tantæ imperitiæ opus. Nemo enim Christianorum, descendisse Deum de cælis localiter, vnquam est imaginatus. Sed qui sapiunt, descensum intelligunt condescensionem. Item egregiè expresse S. Athanasius in calce orationis contra gregales Sabellij sic eorum, obiectionem refertens. [Alias item nobis controuersas excitant, & Iudæorum blasphemias inferunt, irridentes mysterium emissionis & incarnationis Verbi. Nam si constituit, (inquit,) & descendit, nō est cum eo qui ipsū emittit; neque ei qui sursum manet, coheret.] En hæreticorum aduersus hoc mysterium, absonas voces. Equitur earum depulsio per B. Athanasium. [Discent igitur sursum illud, & in alto esse, non corporaliter duntaxat audiendum, sed noua ratione intelligendum esse. Quoniam illud dictum, quod fertur, *sublimis super omnes gentes*; & illud item, *Exaltabo te Domine*; Rufinus & illud, *Laudabilis & super exaltatus in sæcula*, nō in loco quopiā & sublimi Dominum constituit, neque Dominū ab hominibus euehi debentibus, aut ab alijs, qui eū laudibus extollunt, sursum extollis, sed maiestatem inuisibilis Deitatis, sublimitatem vocant. Et is qui dicit, *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum*, non pro loco domicilij cælum adfortit Dominò, & hominibus terram; sed excellentiam Dei, magnificentiamque, oculis subiicit. Cum igitur maiestas & magnificentia in Deo, supercæleste quiddam nominatur: id quod huic contrarium est, humiliterrenum dicatur, & in terris versari; facillimè competis, descensum Verbi, inclinationem esse ex incorporali maiestate ad vilitatem corporis, cum seipsum dederit in corporalem speciem, humani generis amore. Ne igitur corporales istæ voces, hoc est *descensio*, & *emissio*, ad inficiendam eius incarnationem producantur, quoniam localiter neque descendit Deus neque emittitur: sed audiant Apostolum id negotij & eiusmodi comparationes metaphorasque explicantē: *Non rapinam arbitratus est, esse æqualem Deo, sed seipsum exinanivit, formæ serui accipiens, in similitudinē hominū factus*. Hoc enim est descendere, hoc est emitti, induci; in amiculū vilis, quàm pro ipsius dignitate. Descensus item, humanæ speciei superinductio atq; inuestatio est, secundum Patris voluntatē instituta. Quod si loco & corpore Verbum non circumscribitur, non accellerit ab incorporali Patre ob corporis sui attemperamentum: nam ex-

cepit

cepit enim volentem corpus, quatenus idonea est humana natura Deum suscipere: manet nihilominus in sua ipsius natura quae ante Incarnationem fuit. Quamobrem descendens ex caelo, non fuit digressio à coelo: neque item emissio à caelo, segregatio à Patre.]

Non fuit ergo in Deo transmutatio, nec vicissitudo obumbratio propter incarnationem Verbi, quia nihil in se intrinsecum suscepit, nec factum est forma alterius, cum antea non esset, sed merè extrinsecè se habere ad humanitatem assumptam quod Verbi mutationem plane excludit. An verò habuerit Verbum in hoc mysterio rationem partis, indeque in illud imperfectio aliqua aut mutatio sit derivata, dicam plenius, quoniam de composito per Incarnationem fabricato. Nunc satis est dicere, posse Verbum, si lubeat, nominari alius compositi partem, sumpto partis nomine pro quocunque pertinente ad alius compositi constitutionem, etiam si absque illo ordine & naturali ad eam constitutionem habitudine quo pacto varias circa hoc litteras de vocibus, bene conciliat Gillius l. 2. tract. 4. c. 1. 1. n. 8. At ex tali partis ratione Verbo tributa, nullum Verbum deducit illinitur, nulla vel imperfectio vel mutatio refunditur.

Quia inidonea ratione aliqui, mutationem Verbi ex Incarnatione, sint amoliti.

123. Aliam viam mutationis à Verbo in hac re amolende inquit Valent. 3. p. d. 1. q. 1. p. 2. ad 2. d. considerat. Verbum per humanitatis assumptionem non esse mutatum quia ante assumptionem, habebat eminentiorem ac perfectionem humanitatis, quatenus potest eam producere, & absque ea facere, quicquid illa tantum causa pure efficiens vel coëfficiens posset facere. At ut res mutari censetur, iuxta hunc Autorem non est satis, ut res de nouo sit aliquid, quod prius aliquo modo non erat, sed necesse est, ut res sit, vel acquirit aliquid, quod neque in se neque in aliqua perfectione eminentiore præhaberet; proindeque ad quod fuerit in potentia passiva simpliciter, si illud postea accipit, est entis in potentia simpliciter. Unde res quæ aliquo præstantiori modo, nempe eminenter, aliquid præhabebat, non mutatur proprie, si illud postea acquirit formaliter, quia non simpliciter & absolute, prius eo carebat. Quia igitur Verbum diuinum ante humanitatis assumptionem habebat eminenter naturam humanam secundum id quod est in illa perfectio, non autem imperfectio, idcirco iuxta autorem, cum quo agimus, Verbum assumendo humanitatem non est mutatum, quia per assumptionem non se habuit simpliciter & absolute aliter quam prius. Idque putat Valentia voluisse S. Cyrillum in Epistola Synodali Concilij Ephesini ad Nestorium, cum dixit, modum unionis Verbi cum humanitate, non esse intelligendum secundum appositionem conjunctionis, quasi videlicet aliquid Verbo appositum & adiunctum sit quo prius omni modo careret, ac proinde cuius accessione sit mutatum: habebat enim eminenter omnem humanitatis perfectionem, relictis imperfectiōibus.

Hæc ratio mutationem à Verbo remouendi in incarnatione, non est idonea. Habere namque formaliter, quod prius formaliter non habebat, sufficit ad veram & propriam mutationem, quæ scilicet sit actus entis in potentia, quia reuera subiectum, quod ante formaliter carebat forma, quam eminenter continebat, suscipit de nouo actum formalem ad quem erat in potentia, ac proinde mutatur. Quis enim negaret Solem fote mutandum, si calor quem eminenter continet, adueniret illi formaliter? Aut quis negaret Conradum Vorkium arithmetici nostri xui signifierum inuexisse in Deum mutationem, cum novas illi volitiones accedere dixit, quas præhabebat iam ex æternitate eminenter: Om-

nes sanè Theologi, aduentitias illas formas beatam Dei identitatem & stabilitatem temperaturas procul ablegant, nec censent manere posse indemnem Dei immutabilitatem, ob antecessorem illam eminentialem. Idem manifestè habetur ex clade simplicitatis per quamcunque formæ nouæ inductionem. Eius enim accessu intrinsecò exurgit vnum è pluribus adunatis compactum; quæ est compositionis notio & simplicitatis excidium. At quod intrinsecè recipit formam, cuius aduentu definit esse simplex intrinsecè, quale ante erat, non potest non esse mutatum. Quare immutabilitas Verbi non potest facta manere, nisi abiecta noua hac mutationis notione, teneatur ratio eam explicandi, & à Verbo remouendi, quam proposuimus.

Falsa alia Verbi ob Incarnationem imperfectio reuicta.

124. Alia Verbi ex Incarnatione imperfectio, à quibundam hæreticis, (haud dubiè Ariianis) inuecta, nec commemoratione quidem digna videtur. Memorat tamen eam, & refellit Anastasius lib. 1. in hexameron, verbis illis, post aptatam ad Christum locis procreationem ex Dei imperio. [Accuratè (inquit) & exactè examina, quemadmodum cum superius dixisset, In principio fecit Deus calum & terram. Hic non dixit, Et fecit Deus lucem, sed & dixit Deus, fiat lux, ut dicas differentiam creationis & generationis, & ut hæreticorum voces comprimam; qui dicunt Deum Verbum, nolentem & inuicem suscepisse incarnationem: & propterea quod iustum paternum non posset reculare, ut qui Patrem amaret; inuitus tamen, & ut qui nollet repugnare, humanam subiire naturam. Propter hoc ergo & propter eiusmodi vicia, non dixit, Et fecit lucem, sed, fiat lux. Id enim quod fit, non habet fortasse conuenientiam cum effectu ad quem traducitur, ut quod cum efficiente minimè conueniat: non sic autem se habet generatio. Nam quæ generantur, collatantur cum generatione, alterumque est alteri gratum & acceptum, simulque exultant & petunt perfectionem; Quomodo etiam videmus fœtus exilientes in matris utero, & festinare ut eximantur; & in plantis, ramos, folia, flores, fructus libenter crescere. Dixit ergo facta est lux; non autem fecit lucem; ut per illud, facta est, intelligas voluntarium propriumque & lætandum Verbi cum Patre beneplacitum in incarnatione, non autem Verbum carnem subiisse coactum & necessitate adductum; inductus à Verbo, facta est. Quem etiam videns Pater sic carnem gestantem, lætatus est; Et idè dicitur, Et vidit quod est bona. Hoc quid erat cur diceretur, si omnia quæ fecit Deus sunt valde bona.] Itaque exhibendos decernit Anastasius hos spurcos hæreticos qui fabulabantur blasphemantes Verbum grauare venisse ad carnis assumptionem ob indignitatem & vilitatem humanæ naturæ. Non est opus, vel fustius vel fortius, errorem adèd insolsum depellere. [Nec iniuria est, (ut eorum calumniam retundam verbis auctoris libri de operibus Christi Card. ferm. de baptismo Christi,) sed gratia Dei, si quod minus videtur, digniori iungatur; cum inferior natura contumeliam probrumque peccati non contrahat: nec est minoratio maiestatis, profectio paupertatis, nec alacritudinem Dei in aliquo humilitas dispensatoria de-honestat.]

An soli Verbo agenda gratia ob Incarnationem.

125. Eunomius referente Nysseno orat. 11. (verius 12.) contra eum, ex constituta humanitatis terminatione per solum Verbum quod inde mutari supposebat, inferebat, soli Verbo non Patri gratias à nobis deberi

deberi ob Incarnationem. Enim sic refellit Nyssen.
[Si ob eam causam Patrem Filio maiorem autumant,
quia verus Deus est : eadem ratione Patre maior Filius
concedatur, quia hic quidem vera lux, ille non sic co-
gnominatur. Sed hæc quidem lux, inquit, quæ sunt hu-
manitatis, operata est, illa verò ad talem gratiam ineffi-
cax & otiosa mansit. Novus prælationis suæ præ-
rogatiuæ modus. Quod otiosum fuit ad beneuolen-
tiam in genus humanum, eo qui operatus est, superius
iudicant. Sed neque est, neque erit vnquam inter
Christianos notio, per quam præstruatur non omne
bonum, quod quidem est eiusmodi, ex Patre causam
habere. Bonorum autem nostrorum caput, ad vitam
reditio apud prudentes & rectè sentientes creditur.
Hæc autem per Domini æconomiam, siue incarna-
tionem, optimè perfecta est & adimpleta, Patre inter-
im non otioso & inefficace, (sicut hæresis cupidè con-
tendit,) tempore æconomiae siue dispensationis, apud
se manente. Non enim hoc demonstrat, qui dixit, *qui
misit me, mecum est*; & *Pater in me manens, hæc opera
facit*. Quomodo igitur hæresis, gratiam quæ nostri
causa facta est, soli Filio attribuens, gratiarum actionis
pro collatis in nos beneficijs, Patrem facit exortem?
Solis enim benefactoribus, gratiarum actionis retri-
butio naturali ratione debetur. Qui autem ad confe-
rendum beneficium est impotens, extra numerum est
eorum cui gratia pro dato beneficio aguntur. Vides vt
per omnia, ipsis in contrarium cedit blasphemiae sco-
pus aduersus vngentem, cum ex consequentia in Pa-
trem transeat. Ac mihi videtur, ex necessitate quid ta-
le contingere. Si enim *qui honorificat Filium, honorificat
& Patrem*, secundum diuinum effectum: perspicuum;
quod contrarium aduersus Filium studium, ad Patrem
habet relationem. Ego autem dico, oportere his qui
simplicius de cruce & resurrectione præconium acce-
perunt, æqualis grati animi significationis erga Filium
& Patrem, eandem gratiam fundamentum fieri: præ-
sertim cum Filius, Patris voluntatem perfecit, quæ
quidem est, omnes homines saluos fieri, sicut ait Apo-
stolus. Similiter in hac gratia, & Patrem, & Filium ho-
nore afficere, quia salus nobis facta non fuisset, nisi bo-
na voluntas Patris per virtutem ipsius, ad operationem
ad nos processisset. Virtutem autem Patris Filium esse,
ex scripturis didicimus. Nihil est necesse, errorem per
se manifestum, conuellere pluribus.

*Quid potuerit humanitatem assumere, de poten-
tia absoluta. Non Deitas.*

125. Sic expedita terminatione humanitatis per
Verbum, quod attinet ad illud quod re ipsa factum est,
sequitur vt eandem terminationem exponamus, atten-
dendo potentiam absolutam. Vt verò eadem vestigia
relegamus, statuendum imprimis est, terminum hu-
manitatis extrinsecum non potuisse esse aliquid diui-
num absolutum; atque adeo neque naturam diuinam,
neque substantiam eius absolutam, potuisse vlla vi
assumere humanitatem, eamque hypostatice termina-
re. De natura res videtur clara. Natura enim diuina in
ratione substantiæ est incompleta & ideo postulat
compleri per tres substantias relatiuas, constitutas
personarum, tãquam per terminum suum adequatum.
Quod autem est substantialiter incompletum, non
potest substantialiter complere alterum in ratione sub-
stantiæ. Impossibile igitur est, naturam diuinam ter-
minare substantialiter humanitatem, alioqui daret quod
nō haberet. Videri posset id negare D. Thom. 3. p. q. 3.
art. 3. quandoquidem proposita questione vtrum ab-
stracta personalitate per intellectum, natura diuina
possit assumere, respondet affirmatiuè. Reueratamen
S. Thomas alia omnia cogitauit, tantumque intendit,
quod si fingeremus Deitatem vnica personalitate ter-
minari, & carere personalitatibus relatiuis, qualem

sibi eam fingunt Iudæi, intelligendam fore in ea vim
terminandi hypostatice humanitatem, quod per se e-
uidens est. Nos autem duntaxat negamus, diuinam
naturam præcisa quacunque substantia personalis, esse
terminationem humanitatis, quod D. Thomas planè
videtur agnoscere, cum ait, esse terminum assumptio-
nis non conueniente naturæ diuinæ, vt natura est, sed id
tantum in naturam cadere ratione personæ. Ita habet
3. p. q. 3. art. 2. in corpore. & ad 2. & q. 4. art. 5. ad 2.
Estque communis sententia Doctorum, quam rectè
contra quosdam sui ævi Doctores statuit Gillebertus
serm. 8. in Cant. Nec video quam solide eam naturæ
cum natura diuina vnionem immediatam, spectata
potentia absoluta, inuenerit denudò Præpositus q. 3. à
num. 11.

At quoad substantiam absolutam, reclamant per-
multi, quibus omnino videtur verum, substantiam
absolutam, cum sit, vera substantia diuina, posse fun-
gi munere substantiæ creatæ, eamque supplere. Ita
Suar. t. 1. 3. p. d. 1. 3. l. 1. concl. 2. Pefantius, 3. p. q. 3. art. 3.
disp. 1. Ragusa ibid. disp. 50. §. 1. Rada in 3. controu. 2.
art. 3. Fioran. l. 2. de Trinitate in Theoria §. de personis
in vniuersum & not. 22. & Val. 3. p. d. 1. 4. 3. p. 5. [Dum-
modo; (inquit) non intelligatur essentia diuina posse
assumere aliam naturam per aliquam substantiam
absolutam, quam habeat mediam inter substantiam,
siue existentiam per se suam essentialem, & substantias
relatiuas personales, sed per hanc ipsam essentia-
lem suam substantiam, siue existentiam per se.] Sed
hæc limitatio videtur superuacanea. Quotquot enim
admittunt substantiam absolutam, eo nomine aliud
non intelligunt, quàm essentialem existentiam per se
Deitatis, nec inter hanc per se existentiam esse nullo-
ac personales substantias, mediam quampiam sub-
stantiam fingunt. Et quod Caietano, 3. p. q. 3. art. 3. illud
figmentum tribuit Valentia, non placet: cum Caieta-
nus & eo loco, & alijs quibus diuinam substantiam
absolutam stabili vt 1. p. q. 3. art. 3. & q. 3. 9. art. 4. nihil
habeat ex quo liqueat eius sententiam ad sensum illum
falsum esse trahendam, sed omnia, quæ tradit cōmodè
possint in eo ipso sensu accipi, quem Valentia admittit
præter recentiores allegatos, & aliquos, quos iidem
proferunt, in quibus Scotus, Durandus, Ochamus, Gab-
riel, Almainus, aliique annumerato non male inter
eos Richardo qui in 1. d. 6. art. 1. q. 1. expresse negat
substantiam absolutam. Nihilominus enim in 3. d. 1.
art. 1. q. 2. agnoscit humanitatem fuisse terminabilem
per esse absolutum diuinæ existentie, quod vnum
contendunt reliqui.

Nec substantia absoluta.

126. Mihi ea sententia falsa videtur, nec nisi ex spū-
rio nomine substantiæ absolutæ profecta. Substā-
tia enim absoluta, per quendam vocabuli abusum di-
cta est, per se existentia essentialis, hoc est diuinæ na-
turæ independentia à subiecto, eiusque distinctio con-
tra accidens. At hæc perfectio diuinæ naturæ, impro-
prijsimè vocatur substantia: sic enim in humanita-
te assumpta esset agnoscenda substantia creatæ,
cui certum sit humanitatem Christi esse indepen-
dentem à subiecto, nec esse entitatem accidentem.
Quomodocumque autem ea Deitatis perfe-
ctio appelletur, ratio superius proposita ad exclu-
dendam vim terminationis humanitatis per diuinam
naturam, æquè demonstrat talem perfectionem ab-
solutam, vt hypostatice terminatiua careat, Nam
nihil substantialiter interminatum, terminare alia
substantialiter potest; & nihil substantialiter incom-
pletum potest alia substantialiter complere. Atqui di-
uina natura prout habens eam perfectionem indepen-
dentie & substantialitatis, quam vocant substantiam
absolutam interminata est ac incompleta substan-
tialiter,

trahitur, aliqui non expectaret completionem & terminationem suam à personalitatibus. Non potest igitur humanitatem complere ac terminare. Quam fuisse antiquorum Scholasticorum communem doctrinam, recte statuit Valques 3. p. d. 27. c. 2. eadem & ipse subiens, vt & Albertinus coroll. 1. 1. ex prædicamento substantiæ dub. 2.

Quod si dicas Deitatem personalitatibus præconceptam non modò esse independentem à subiecto, sed etiam à supposito, quæ videtur completa & integra substantiæ definitio, ideoque naturam diuinam vt sic perfectè subsistere, & naturam substantialem extraneam ad suum illud esse subsistens assumere ac complere substantiæ potest: Respondendum erit, quod Deitas sit independentis ab alio tanquam supposito, non satis esse vt subsistens appelletur, possitque erga alienam naturam munera subsistentis obire, sed necessarium ad id fore vt ipsa in se terminaretur & substantiæ completa esset. At hoc natura diuina non habet, nisi per subsistentiam relatiuam, ab ea quidem re ipsa indistincta, tamen virtualiter differentes, quod satis est vt natura sic negetur ex se esse subsistens. Ea liquidem exigentia terminorum virtualiter distinctorum, æquivalens dependentiæ naturæ substantialis creatæ à termino connaturali re ipsa distincto: Quamuis ob indistinctionem adualem summam personalitatum & naturæ in Deo identitatem, non vocetur dependentia. Quod si per impossibile natura diuina esset capax substantialis dependentiæ externæ, nihil profectò haberet, vt cuius substantialem extrinsecam terminationem excluderet, contra quàm accidit substantiæ cuius terminatur. Igitur quia Deitas, vt sic sumpta, intelligitur carens termino interno, ratione cuius sit completa substantiæ, & nihil præterea ad sui perfectam constitutionem depolens in eo genere, merito negatur esse apta ad complendam, & perfectè constituentem in genere substantiæ aliam externam substantiam v.g. humanitatem, sed id munus tantum esse potest Deitatis terminatæ per veram aliquam substantiam, cuiusmodi in Deo est sola relatiua. Posset quidem diuina natura prout tantum natura, omnem planè dependentiam effectiuam humanitatis à connaturali suo termino supplere, si aliqua daretur, idque probat argumentum quo Valentia in contrarium vtitur loco allegato. Omnis tamen huiusmodi dependentia humanitatis à connaturali sua substantia, est planè commentitia. Et quamuis verè daretur aliqua, effectus tamen formalis substantiæ assignandus est longè alius; etque talis, vt in diuinam naturam quatenus substantiæ relatiuè destitutam, cadere nequeat.

Sed alia dua substantiæ increata.

117. Ob contrariam verò rationem, aliæ personarum diuinæ præter eam quam vidimus, terminasse de facto humanitatem, imò personalitates quoque & substantiæ creatæ humanitati externæ, potuissent de potentia absoluta terminare substantiæ humanitatem; vna simul personalitate, naturam propriam & alienam terminante, vel etiam pluribus simul externis personalitatibus aut substantiis præter proprias naturas, ad vnam quoque alienam naturam terminantem conuenientibus. Registremus ista sigillatim.

Quod diuinæ personalitates Patris & Spiritus sancti æquè possent de potentia absoluta terminare humanitatem ac personalitas Filij, nemo dubitat. Et ratio quæ adduci potest pro substantia Filij, nempe quod sit terminus vltimus (inadequatus tamen) diuinæ naturæ, æquè militat pro duobus aliis substantiis diuinis. Perspicue id agnoscunt Patres, quos magno numero superius adduximus, vestigantes cur Verbum potius quam Pater aut Spiritus sanctus, humanitatem

terminarit. Non enim rationem petunt ex impossibilitate quæ fuisset expeditissima via complendi difficultatem: sed congruitates, conquirant quibus demonstrant, etsi idem fieri potuisset per Patrem aut Spiritum sanctum, tamen decentissimum fuisse vt Filius nostræ carnis ostreum subiret, eoque contereretur. Quod si D. Anselmus lib. de Incarn. Verbi c. 4. prolatis incommodis, & vt ipse loquitur, inconuenientibus quæ sequerentur, si Pater aut Spiritus sanctus humanitatem terminasset; addit, oportuisse Filium incarnationem, quoniam quolibet paruum inconueniens, in Deo est impossibile, non est existimandum mentem D. Anselmi fuisse, Patris ac Filij incarnationem esse impossibile: sed sensus eius tantum fuit, congruentissimum fuisse, incarnari potius Filium, vt existeret illa decentia maior, quæ nobis occurrit in Filij incarnatione, & deesset incarnatis Patre aut Spiritu sancto: quamuis neque vlla tunc existeret indecentia posita Deo indigna, atque adeo impossibilem reddens eiusmodi incarnationem, aliarum à Filio personarum diuinarum. Non dissimiliter satisfaciendum est loco Anastasij Sinaitæ c. 16. id. 17. qui item obijci posset, cum dicit Patrum quidam ait; ideo nec Patrem, nec Spiritum sanctum incarnatum esse, sed Filium, ne confusio personalium proprietatum in sanctissima Trinitate existeret. Nam si Pater in terris natus fuisset, iam Pater simul & Filius esset.]

Hæc ratio, quæ vna quoque est rationum S. Anselmi, nequaquam fert securum aliquam intra Deum confusionem personarum, si Patetatur Filius incarnaretur: quo pacto terminatio humanitatis per alias à Verbo personas esset impossibilis. Sicut enim ea interna Deo confusio est impossibilis, ita impossibilis quoque esset ea terminatio. Illud ergo vnum fert locus Anastasij, quasi fretus testimonio alterius Patris, ad vitandam confusionem, quæ in nostris de Deo locutionibus exoriretur, congruentius fuisse vt Filius potius, quam Pater aut Spiritus sanctus incarnaretur: id quod ex his continenter subsequenter Anastasij verba licet deprehendere. [Quare conuenienter is, qui in cælis est Filius; nascitur etiam filius in terris; vt & post partum seruetur in Trinitate ingenuum Patris, & processio sancti Spiritus.]

Nihil autem vetare, quominus ex aliquo Dei fato existeret in nostris loquendi modi, confusio, vade improvidi occasionem errore arripeant, indubitatum est, quamuis sapienter Deus illas lapsuum nostrorum occasiones, præcauere & remouere voluerit in hoc negotio.

An etiam substantiæ externa creatæ.

Pars negans.

118. Difficilius est nec adeo communiter receptum, quod addebam de possibili humanitatis terminatione per alias quoque personalitates præter diuinas, hoc est substantias purè creatas. Passim namque Scholastici id censuerunt impossibile. Ita putatur sensisse D. Thomas 3. p. q. 3. art. 1. ad 2. eò quod ibi dicat terminationem personalem plurium naturarum, esse propriam diuini suppositi propter infinitatem eius. Ex quo liquere videtur substantiam creatam, quia finita est, nullo modo posse esse capacem terminandi plures naturas. Ita ibi tradunt Thomistæ, quos adducit Aluarez 3. p. disp. 18. & alij quos proferunt & sequuntur Suarez t. 1. 3. p. d. 13. f. 4. Ragusa d. 48. Vasq. d. 5. argumentantes partim ex affixione substantiæ creatæ cum propria natura, extra quam proficere deberet, si alteri naturæ coniungeretur: partim ex natua vi terminandi incapace augmenti, etiam vi diuina, ac proinde etiam diuinitus impotente ad terminandum plusquam naturaliter terminet; partim denique ex eo quod impossibile

bile sit modum vniri modo. At si quæ via pateret ad terminationem hypostaticam alienæ naturæ per suppositum creatum, necesse planè foret poni in natura vnionem modalem respectum modi substantiæ, eique modo vnitam.

Inter Patres idem diserte tradit Rupertus lib. 1. de Victor. Verbi Dei c. 25. Appendo locum vt argumenta, quibus vtitur, intelligantur & dissoluantur commodius. Præfatus ergo Deum summè bonum, summèque potentem; tanquam summè bonum promississe incarnationem, & eandem esse executum tanquam summè potentem, & sicut summæ bonitatis est, quod hoc facere voluit, ita summæ potentie esse, quod hoc facere potuit: hæc inquam præfatus Rupertus subdit. [Diligenter animaduertendum. Solent enim nonnulli dicere; vt quid Deus, Dei Verbum, venit, per semetipsum, & homo factus est ad saluandum genus humanum, cum hoc idem fieri potuisset per alium? Cur non potius misit aliquem legatum? Cur non misit Angelum siue Archangelum? Ad hæc inquam; videlicet quia nulli alij nulli nisi soli naturæ diuinitatis hoc fuit vnquam possibile, assumere quod non erat, & manere quod erat. Et vnde illi hoc possibile? Videlicet quia natura vel substantia diuinitatis tanto subtilior est anima rationali, vt eam penetrare possit. Fidei iter hoc inter cætera Patres Catholici sumptuerunt & scripserunt pro argumento veritatis contra hæreticos, quod Spiritus sanctus æquè vt Pater & Filius Deus sit, quoniam & ipse humanæ animæ est capabilis, & capax eiusdem animæ rationalis. Nisi enim Deus esset, neque humano neque Angelico spiritu capabilis esset. Proinde notandum, quod quamuis dicatur quis plenus daemonio, non sic implet hominem ille spiritus, vt penetrer animam eius, sed caueñas corporis irrepere potuit; quomodo ebrietas siue febris: animamque deprehensam in suis sedibus, exagitat atque affligit. Solus Deus vnus, Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, cum vult, & prout vult, rationali animæ vel spiritui sese infundit, & in eo mansionem facit. Frustra igitur dicit vel querit quis, cur nō Legatum vel Angelum miserit, sed per semetipsum ad saluandum genus humanum venerit Deus, Verbum Dei, quia videlicet naturam induere humanam non potuit, nisi sola natura Dei: vnde sicut bonum, quia voluit, ita omnipotentem prædicamus [similia breuiter habet l. 1. de meditat. mortis c. 12. & lib. de voluntate Dei c. 10.]

Eligitur affirmans, binis eius limitationibus reiectis.

129. Contraria sententia, quæ naturæ creatæ terminabilitatem per suppositum alienum creatū agnoscit possibilem, neque autoritate neque ratione congrua destituitur, mihi que probatur. Est in ea inter Scholasticos Ockham in 3. q. 1. *Littera Y.* Baconus in 3. d. 3. q. 1. art. 1. Rubio ibid. dist. 2. q. 2. art. 3. Gabriel in 3. d. 1. q. 2. art. 3. dub. 5. Bassolius quest. 3. Major q. 5. Almannus d. 1. q. vnica *in fine*. annuitque ibid. Aureolus q. 3. art. 3. dummodò ratio suppositi, statuatur positina formaliter. Fauent (tamen si nonnulli ambigui sunt) Franc. à Christo in 3. dist. 1. q. 1. *Ægid.* ibid. q. 1. art. 1. & Carrus. d. 2. q. 7. E recentioribus idem nobiscum tradunt Mol. 1. p. q. 5. 1. art. 1. disp. 1. *in fine*. Infinita. 2. Thefalo. 2. ad ver. 10. Becanus tract. de incarn. c. 4. q. 5. Pesantius 3. p. q. 3. art. 1. disp. 1. Huradins d. 11. Metaph. n. 102. Præpositus q. 3. n. 8. Bonac. disp. 1. de incarn. q. 1. p. 5. Antonius Ruuius 1. de gener. c. 4. tra. 3. n. 127. Subscribunt quoque huic sententiæ inter Scholasticos Val. 3. p. d. 1. q. 3. p. 6. & Albertinus Coroll. de substantia n. 7. sed vterque limitationem adhibet non probandam, Valentia enim restringit hoc placitum ad personas diuinitus creabiles. Eas vero quæ sunt de-

facto productæ, impotentes censet, etiam diuina vi ad terminandam alienam naturam. Omnes enim huiusmodi naturæ non habent perfectionem nisi limitatam, atque adeò aptam terminandæ suæ soli naturæ. Sanè vel Deus aliquid perfectionis adderet personæ creatæ hominis iam productæ, aut Angeli ex ijs qui reipia creati sunt, vel nihil adderet. Si hoc secundum dicatur, maneret ea personalitas impotens quacunque vi ad terminandam alienam naturam; quia non haberet nisi naturalem perfectionem, quæ naturaliter ad solam propriam naturam terminandam restringitur; præsertim cum substantia creatæ sit modus à natura creatæ profluens, sitque proinde aptus & proportionatus illi soli. At si dicatur Deum aliquid addere creatæ personalitati, vt terminare alienam naturam possit; vel addere accedens vel substantiam. Liqueat non posse addere substantiam, quia enti completo, cuiusmodi est persona, nihil substantiale potest accedere, sed tantum accedens. Hoc autem ineptum est ad conferendam vim terminatiuam substantiæ, quæ deesse supponebatur. Sic igitur habet prima limitatio sententiæ propositæ adhibita à Valentia. Posterior, quam Albertinus adhibuit, restringit veritatem sententiæ nostræ ad suppositionem, quod substantia creatæ non sit modus, sed res, firma & rata. Si enim sit modus, non putat hic Autor terminationem alienæ naturæ per substantiam creatam extrinsecam, fieri posse diuinitus, quia putat necessarium fore, vt personalitas modalis terminans, profleret ad naturam externam, quem profutum, ob affixionem essentialem modi ad suum modificatum liquet esse planè impossibilem.

Neutra limitatio sententiæ propositæ, est admittenda. Non sanè prior. Nam ratio quæ ad eam confirmandam adhibetur, æque omnes substantias diuinitus producibiles remouet à terminatione humanitatis alienæ: ac eas quæ sunt de facto conditæ. Omnes enim sunt finitæ, & certo perfectionis modulo præditæ, ac proinde, si quæ de facto sunt productæ, ineptæ sunt ad terminandam alienam naturam quia finitæ sunt, perspicue sequitur omnes itidem, quæ produci diuinitus possunt, ineptas fore ad minus illud, quod & ipsæ quoque finitæ forent. Video dici posse, eas quæ de facto sunt productæ, donatas esse minore perfectionis mensura, quàm sit ea quæ necessaria est ad terminandam alienam naturam, quod perfectionis augmentum posset Deus substantiis producibilibus elargiri. Sed hoc in primis, diuinitate est. Vnde enim constare potest, nulli substantiæ ex ijs quæ de facto sunt productæ, concessam esse mensuram illam perfectionis quæ necessaria est ad alienam naturam terminandam? Deinde ratio altera aduersarij, si valida esset, monstraret apertè nullam posse produci substantiam, cui auctior illa perfectionis mensura conueniat. Nam si sola naturali perfectione gaudeat, soli suæ naturæ sufficere. Si verò aliquid supra suam naturalem perfectionem accipiat, hoc, (quippe accidentarium,) ad substantiæ terminationem substantialem ineptum erit. Hæc ratio (vt pater) omnes æque substantias non diuinas & finitæ perfectionis, excludit à possibili alienæ naturæ terminatione. Tandem falsò aduersarius supponit plus requiri perfectionis in substantia ad terminandam vnā extrinsecam naturam simul cum propria, quàm ad terminandam solam propriam naturam. Id enim falsum esse, mox demonstrabo. Quare prima illa limitatio sententiæ propositæ, repudianda est. Nec magis probanda est limitatio altera. Tamen enim substantia creatæ non sit nisi modus, tamen æquè potest vnionem externæ naturæ ad ipsam terminare, ac si esset vera res firma & rata. Nec plus necesse est modum proflere in naturam extrinsecam per eum terminatam, quàm sit necesse proflere rem firmam.

Approbat

Approbatum absque limitatione.

130. Vniuersaliter ergo statuendum est, cum aliis quos retinimus, subsistentiam creaturam quamcumque, posse alienam naturam suppositare. Quæ videtur plurimorum Patrum sententia fuisse. Nam Origenes tom. 5. in Ioan. ex verbis illis Malachia 3. *Ecce ego mitto Angelum meum*, intulit Baptistam non fuisse purum hominem, sed fuisse Angelum corporatum, qui assumpto corpore testimonium Christo perhibiturus venisset. Quod falsitatis quidem arguit S. Cyrillus l. 1. in Ioan. c. 7. & Beda Marti ac in contrarium verba Græci contextus expendens Toleus in c. 1. Ioan. annot. 2. Nemo tamen id impossibilitatis damnavit. Antichristum quoque, futurum esse demonem incarnatum, non modo eo sensu, quo id affirmavit Hippolytus orat. de consummatione mundi, ita ut nimirum sit in humanitate phantastica nec nisi apparente; sed etiam eo sensu quem præferunt verba illa *demon incarnatus*, sententia fuit quorundam Patrum & Theodoret. l. 5. Epist. ad Rom. decreto. cap. de Antichristo, & S. Cyrillus Hierosol. Catech. 1. 5. sub med. Et quanquam hoc tanquam falsum & scripturis contrarium, merito exprobat Damasc. 4. fidei c. 27. nob. tamen ait id esse impossibile. Non semel Tertullianus Ang. los qui corporali specie apparuerunt, factos homines absque propria substantia interitu, atque adeo hypostaticè humanitatem sibi copulasse affirmat. Ita habet l. de resurr. car. c. 6. & luculenter l. de carne Christi c. 3. his præter cetera. [Angelos creatoris, conuersos in effigiem humanam aliquando legisti, & credidisti, & tantum corporis gestasse veritatem, ut & pedes eis lauerit Abraham, & manibus eorum ereptus sit de Sodomitis Loti: conluctatus quoque homini Angelus toto corporis pondere, dimitti desiderauit, ab eo à quo detinebatur. Quod ergo Angelis inferioribus Deo licuit, ut conuersi in corpulentiam humanam, Angeli nihilominus permanerent, hoc tu potentiori Deo auctus, quasi non valuerit Christus verè hominem induci, Deus peruenire? Aut nunquid & Angeli illi phantasma carnis apparuerunt? sed non andebis hoc dicere.] Nemo hac in parte Tertullianum impugnare quod tem impossibile asseruerit, sed quod miraculum non necessarium inuenerit. Denique Athanasius q. 20. & vltima ex additis ad quæstiones ad Antiochum, quærens cur Verbum sit carne vestitum ut hominem saluaret, sic philosophatur. [Quemadmodum ipse Diabolus, cum vellet olim subducere hominem, & paradiso eiecerit, non accessit ad Euan formam Diabolicam, sed gessit carnem, scilicet serpentem, & sic accessit, & decepit illam: notat enim astutus iste, quod si accessisset in sola forma Diabolica, nunquam eam decipere potuisset. Et propterea indutus est ut carne, serpenteque propterea forma carnifera serpentis Euan decepit. Atque serpens quidem apparebat, Diabolus autem non apparebat. Et per apparentem serpentem, efficax erat invisibilis serpens Diabolus. Dux enim nature in vna persona effecerunt tunc lapsum in maioribus nostris. Et quemadmodum tunc Diabolica forma, & serpentina, dux nature erant in vna persona vnita, & vna quidem natura, scilicet serpentina, apparebat; altera verò, nempe Diabolica non apparebat, & eiecit hominem ex paradiso: Ita etiam in Christo dux nature, in vnam personam, diuina & humana vnita sunt; & humanitas quidem apparebat, Deitas autem non apparebat; & per apparentem humanitatem, Deitas invisibilis efficax erat, & eiecit ex paradiso olim hominem, dux istæ nature, videlicet Deitas & humanitas, in illum vicissim & nunc introduxerunt.] En manifestissimè hypostaticam vniionem creaturæ ad suppositum creatum, ab hoc Authore admissam, falsò

Theroph. Raynaud. Christus.

licet, si agat de facto. Syluester Gyraldus Cambrensis in Hibernia Typographia dist. 2. c. 19. alia imagine virtutis quam censet esse commodam Incarnationis introductionem. Refert enim suo tempore coniuges duos per imprecationem S. Natalis Abbatis salua humana natura & personalitate multatos esse adiectione lupinæ ad eam naturam, ita ut operirentur lupina pelle, quæ reduceretur, ut ductam esse ait à capite mulieris vsque ad vmbilicum, cum grauata morbo, diuino cibo fuit impertientia. Qua narratione diffusè proposita concludit Cambrensis. [Non itaque discreandum est, sed potius fide certissima est amplectendum, diuinam naturam pro salute mundi humanam naturam assumpsisse: cum hic solo Dei nutu ad declarandam sui potentiam & vindictam, non minori miraculo humana natura lupinam assumeret.] Hoc exemplum agendo de facto, non puto idoneum. Neque enim verisimile est in ea narratione interuenisse assumptionem nature lupinæ per humanas personas. Author tamen qui hoc retulit, censuit eam assumptionem reipsa contigisse. Multò ergo magis agnouit esse possibilem. Quare non videtur ambigendum, quin naturam creatam de potentia absoluta per creatam hypostaticam terminari posse, plurimorum sententia tolerit.

Accedit ratio, quia nihil vetat poni diuinitus in humanitate modum vniionis respectuum alterius subsistentiæ vel personalitatis creatæ eadem ratione quæ in humanitate Christi positus est modus vniionis respectus subsistentiæ Verbi. Terminare enim naturam, non est aliquid in eam influere, sed seclusa omni causalitate modus nature extitit inditus, eiusque extrinsecè respectus potest eam externæ supposititati conferre, & ut per eam compleatur præstare. Quod vsque adeo non excedit vim diuinam, ut non desuerit, qui diceret nature viribus id esse possibile ut refert Argent. in 3. d. 1. q. 1. art. 1. §. Sed contra istam sed perperam ut idem Argentina rectè asserit, itemque Durandus eadem dist. q. 5. n. 6. & Carol. dist. 2. q. 7. tum quia immisio modi vniionis naturam supposito extraneo nõ est in potestate agentis naturalis. Tum quia exclusio subsistentiæ cõnaturalis, quæ est proprietas vera nature, non potest fieri vi creatæ & naturali. Posita autem suppositione extrinsecæ sequitur necessario exclusio subsistentiæ propriæ, ut in superioribus monstratum est. Præterquam quod naturaliter rem spectando, non minus arctatur vna subsistentia ad vnam naturam, quàm vna natura ad vnam personam. Nemo autem dixerit vnam naturam esse pluribus subsistentiis terminabilem naturaliter & secluso influxu, supernaturali vim creatam naturalem superante. Neque igitur dici potest, vnam subsistentiam naturaliter posse terminare plures naturas. At spectata diuina vi, nihil est quod obstat terminationi illi nature creatæ per subsistentiam externam item creatam.

Ad partem negantem firmamenta.

131. Quæ in contrarium adducebantur, leuia sunt. In primis verò negandum est in supposito ad terminandam alienam naturam, exigi vim infinitam, vel etiam entitatem quampiam nouam, & à natura distinctam. Sufficit enim entitas natua cum concursu extrinsecæ, quo ponatur vniõ ex parte nature suppositandæ. Sicut in sententia quæ possibilem agnoscit eleuationem instrumenti naturalis ad producendum supernaturalem effectum, sola natua entitas alibi concursu extrinsecæ indebito, sufficiens est ad extendendum diuinitus effectum su: ernaturalem ex tali causa: similiter ergo in re præfenti ea quasi causalitas formalis (nec enim verè est formalis causalitas, sed ad eam tantum reducit & aliquatenus accedit;) ea inquam quasi causalitas formalis, qua subsistentia creatæ terminatur naturam

K naturam

naturam extraneam, contenta est nativitate sub-
sistentia extranea, accedente dumtaxat influxu novo Dei
unionem producentis in natura, quae unio rationem
habet concursus indebiti suppeditati divinitus formae
illi extrinsecae, ut possit praestare, quod concursu, suae
naturali exigentiae, ac viribus debito, praestare non
posset. Quare neque infinita perfectio, neque nova vlla
intrinsicca vis supra naturam requiritur in subsistentia
creata, ut possit naturam alienam complere: sed sufficit
nativa entitas posito modo unionis in natura termi-
nanda. Ex quo etiam habetur, nihil esse necesse, sub-
sistentiam modalem profluere à natura propria ad alie-
nam, sed sufficere extrinsecam terminationem à modo
persistente in natura, cui essentialiter assignitur & per in-
teriectum modale vinculum iuncto cum natura ter-
minanda. Quod verò obtendebatur, unionem illam
naturae cum modo subsistentiae extrinae, esse impossi-
bilem, ne detur modus, admodum inane est. Nam
modus potest uni alteri rei interuentu modalis vin-
culi diuersae rationis à modo qui iungitur, & habentis
diuersum ab illo effectum formalem. Sic iuxta multos
duae partiales subsistentiae humanitati, inuicem uniu-
ntur interuentu unionis. Duae item partes subsisten-
tiae materialis iunguntur inter se eadem ratione. Et
idem in omnibus modis partialibus locum habet,
quoad ipsorum partes coniunctas. Quod si duae enti-
tates modales rationem extremorum habentes, iungi
possunt inter se interposito modalis nexu, multò faci-
lius videtur, ut natura & modus extrinsecus copulari
inter se possint interposito alterius rationis modo, qui
suae naturae non per aliam modalem entitatem, sed
seipso assignatur, ut fert conditio modi, qui est entitas
diminuta, exigitque essentialiter fulcrum cui seipso
innitatur.

Tandem rationes Ru. et c. eo reuoluntur omnes,
quod terminatio vnus naturae per suppositum crea-
tum, non possit fieri absque illapsu creati suppositi in
naturam terminandam. Atqui illapsus in creaturam
impossibilis habetur cuius creaturae, iuxta Patres è
quibus Bernardum, Basilium, Paschasium, Fulgentium,
Bedam, Ruperto in speciem suffragatos retuli in natu-
rali Theologia dist. n. 50. Verum hos Patres ibidem
exposui num. 59. vel de illapsu per vegetationem &
conseruationem, quae soli Deo conuenit, vel de illapsu
per immediatam intellectus & voluntatis creatae mo-
tionem ad actus supernaturales, qui item est alia Dei
propria functio. Vtramque Patres, creatis agentibus
negant, non spectata possibilitate per vim diuinam
obedientialiter operantem, & creaturas assumentem
ad illas functiones, quas nunc in nobis se solo exequi-
tur, sed spectato tantum eo quod sit de facto iuxta re-
gulas diuinæ sapientiae, & voluntatis, quas impossibile
est creaturam de facto praetergredi. Ideoque dicunt
Patres, impossibile esse creaturæ talia praestare, nempe
creaturæ sui nudis viribus operanti, & in hoc rerum
ordine & statu constituto diuinitus. Nos autem hic
agimus de terminatione alienae naturae ab aliena sub-
sistentia creata, supra quo iuncturae naturae debitum,
possibili per vim diuinam, in quo nihil occurrere, quod
difficultatem grauem ingerat, satis monstratum est.

*Plures subsistentiae diuinae, possent eandem
humanitatem assumere.*

132. Ex iisdem porro principiis, optimè quoque infer-
ri potest possibilis terminatio vnus naturae per plures
subsistentias, siue diuinas, siue creatas, quam supra ad-
missi, passimque admittunt Doctores, si de diuinis per-
sonalitatibus vnā creatam naturam terminantibus,
sit sermo. Ita enim habet D. Thomas 3. p. q. 3. art. 6. &
ibi interpretes, alique quos adducunt & sequuntur
Val. 3. p. d. 1. q. 3. p. 3. Valq. d. 29. c. 2. Suares d. 13. l. 2. &

Albertinus coroll. 6. de substantia dub. 1. n. 8. qui tamen
inutilem restrictionem adhibet n. 12. affirmans posse
quidem eandem numero naturam, v. g. humanita-
tem, pendere à pluribus diuinis personis quoad termi-
nari secundum perfectitatem siue incommunicabilita-
tem, qui est effectus subsistentiae praeuius; non posse
tamen eandem naturam à pluribus simul diuinis per-
sonis tanquam à causis totalibus dependere quoad
sustentationem. Hanc dico esse restrictionem inuti-
lem. Tum quia nulla talis sustentatio naturae per hypo-
thesin, admittenda est, qualem haec limitatio supponit.
Tum etiam quia quamuis talis aliqua sustentatio, per
verum substantiae influxum in naturam admitteretur,
non esset Deo difficile effectiue supplere influxum
illum vna vel pluribus actionibus personarum diuina-
rum respectiuis in eum finem procedentibus à diuina
potentia. Itaque absolute admitto, diuinas personalita-
tes binas vel omnes, posse simul ad vnus naturae
creatae terminationem concurrere. Nec refert, quod
diuinae personalitates in terminanda diuina natura
veluti consumantur ob infinitatem terminabilitatis
diuinæ essentiae, quae par esse videtur ad exiguam
facultatem terminandi personalitatibus insitam. Hoc
enim argumentum si valeret, æquè probaret persona-
litatem Verbi, quae est terminus diuinitatis inadqua-
tus, non posse vniri humanitati ad eam terminandam.
Eò quod vis eius terminatiua exhauiatur in termina-
tione naturae diuinæ infinitae. Quare dicendū est, per-
sonalitates diuinas tametsi infinite perfectas, conuolu-
raliter quidem expleri (ut sic dicam,) & satiari termi-
nando diuinitatem, nec aliam naturam deposcere, cui
terminanda impendat reliquam vim terminandi
quā possent. Nihil tamen esse repugnantiae in superna-
turali extensione earundem personalitatum ad natu-
ram extrinsecam, indito modo unionis respectiue di-
uinorum illorum terminorum, qui immutati comple-
bunt eo ipso talem naturam: sicut voluntas diuina infi-
nita, quamuis ad intra exhauiatur in amorem totius
summi boni, tamen communicari quoque exterius
potest amando liberè creaturas, eisque dandum esse
iuxta dispositionem diuini consilij. Ex parte verò
naturae terminandae, non deest capacitas passiva ad re-
cipiendam simul à pluribus diuinis personalitatibus
terminationem; quia potentia obedientialis passiva se-
cundum quam natura huic negotio subleuit, est infi-
nita. Quare liquere videtur, eandem naturam crea-
tam, posse pluribus simul diuinis subsistentiis termina-
ri, spectando potentiam Dei absolutam.

Fateor, contrarium visum esse Diuo Anselmo I. de
incarn. Verbi c. 4. sic enim scribit. [Vtroque pede, id est
vtraque parte claudicat in Incarnatione Filij Dei (quia
vna natura est cum Patre, & alia persona à Patre) qui-
cunque existimat hanc Incarnationem sic esse secun-
dum naturae vnitatem, ut Filius non possit Incarnari
sine Patre; nec intelligit eam sic secundum vnitatem
esse personae, ut Pater non possit Incarnari cum Filio.
Quippe Deus non sic assumpti hominem, ut natura
Dei & hominis sit vna & eadem: sed ita ut persona
Dei & hominis vna eademque sit: quod non nisi in vna
persona Dei esse potest. Diuersas enim personas, vnā &
eandem personam esse cum vno eodemque homine,
nequit intelligi. Nam si vnus homo cum singulis plu-
ribus personis vna persona est; necesse est plures per-
sonas, quae aliae sunt à se inuicem, esse vnā eandemque
personam, quod non est possibile. Quapropter impos-
sibile est, Deo incarnato secundum vnā quamlibet
personam, illum secundum aliam quoque personam
Incarnari.] Similia habet S. Anselmus libro 2. cur Deus
homo cap. 9. Ceterum ut ingenuè dicam, praestat mo-
deste his locis Anselmum deferere, quā frivola in-
terpretatione eludere: cuiusmodi est, quem adhibuit
Dur. in 3. d. 1. q. 3. n. 19. dicens, S. Anselmum dumtaxat
intem

intendisse asserere, plures personas constare non posse vna personam. At hoc D. Anselm. expressè contendit sequi ex terminatione vnius naturæ creatæ per plures simul diuinas personas. Vnde mens eius est aperte qualem dixi, tamen confectio quam facit D. Anselmus admittenda non sit, nec verè dicatur plures personas diuinas ad terminationem vnius naturæ creatæ concurrentes, coacturas in vnam personam. Vnam ergo naturam creatam pluribus diuinis personalitatibus esse terminabilem, satis monstratum est.

Idem dicendum de pluribus subsistentijs creatis.

133. Rationes autem quæ proposita sunt idem videntur per proportionem euincere de personalitatibus pluribus creatis, comparatis ad vnicam naturam externam. Nihil enim vetat, quominus possint diuinitas eadem naturæ creatæ immitti plures modi vniouis, respectui variatum personarum creatarum. Eo ipso namque, ponentur in vna natura plures dependentie ab externis suppositis, tanquam à causis formalibus extrinsecis, & vna natura pluries simul esset in alio obiectiualiter, quod nullam inducit repugnantiam, dummodo natura nullo modo sit in se. Quamuis autem dependentia eiusdem effectus à pluribus causis totalibus simul concurrentibus impossibilis esset, ut aliqui falso supponunt, tamen longè alia ratio esset terminationis substantialis, quæ non exercetur per infinitum causalium propriè dictum prodeuntem à termino extrinseco in naturam terminatam, sed per merè extrinsecum respectum modi aduenientis naturæ ad prædictum extrinsecum terminum. Et hinc concidunt argumenta omnia, quæ pro Scoti contrarij sententia adducit Rada in 3. controu. 1. artic. 4.

Vicineti, vna quæcumque persona posset terminare plures naturas vi diuinæ.

Ex diuina ergo & creatæ persona, siue vna siue multiplex, eandem alienam naturam creatam propria suppositualitate destitutam, terminare simul abique repugnantia potest. Difficilius verò est, an è contrario vna persona, siue increata siue creatæ, terminare simul possit plures alias naturas præter propriam quam non possit non terminare, quamdiu perstat. Mihi ita affirmandum videtur. Nam diuinam quidem personalitatem, posse simul ad plures creatas naturas terminandas exportiri, satis supèrque confirmatur ex infinita eius perfectione, quam constat non exhauriri terminatione vnius naturæ extrinsecæ; cum ne ipsa quidem diuinæ naturæ infinitate prohibeatur externam aliquam naturam terminare, ut videmus in persona Verbi terminante humanitatem. Poterit igitur eodem iure plures & quantalibet terminare. Et idem censleo de persona creatæ. Quia quandoquidem terminatio non est propriè causatio (ut male plerique supponunt decepti puri notionis sustentationis, qua hæc terminatio à nominalis Scholasticis fortè sic opinantibus expressa est; sequitur non plus perfectionis aut virium cuius ad terminationem multiplicis simul extraneæ naturæ, quam vnica duntaxat. Quare eadem subsistentia creatæ intrinsecè immutata, eo ipso quod sit mutatio in naturis terminandis, apponiturque eis vnio singularis extrinsecæ illius subsistentiæ respectiua, est sufficientissima ad plures simul creatas naturas extraneas terminandas, v.g. eadem persona Angelica, plures simul humanitates terminare potest.

Sabte verò illic animi vulgaris interrogatio, dicendum tunc foret exurgere inde plures homines, ob multipliciter numericam naturarum terminationem, an vnicum, ob singularitatem suppositi. Quæ difficultas ei gemina est, quam tractat physici, sup-

Theoph. Raynaud. Christi.

posita possibili informatione plurium naturarum per vnicam formam. Et plenè quoque eam difficultatem agitant, qui agunt de Trinitate. Videsis Vasquem 1. p. d. 155. Suar. 1. 3. de Trinit. c. 3. à n. 5. & t. 1. 3. p. d. 13. l. 2. & 3. Didacum Ruiz disp. 77. de Trinit. qui multas lōgèque discrepantes in re tantulā sententias referunt. Breuiter verò statuendum est, si exquisita & ad omnimodam seueritatem exacta loquendi ratio sit tenenda, posito quod vna Angelica persona plures humanitates terminet, dicendum esse, exurgere inde personas formaliter non materialiter plures. Id est plures quoad rationem formalem suppositi constituentis formaliter personam, non autem quoad naturam, quæ in persona se habet ut aliquid materiale. Si verò recisus ambagibus, respondendum simpliciter sit, vnane an plures personæ inde exurgant, negandum erit plures exurgere, quia non sunt ibi naturæ plures. Nam & suppositualitas & natura significantur nomine *hominis*. Cum ergo in euentu de quo agimus, sola suppositualitas multiplicetur, non est simpliciter, & indistinctè dicendum extituros ex ea terminatione plures homines. Sicut non dicimus dari plures Deos sed vnicum, quantumvis vnica Dei natura pluribus suppositualitatibus terminetur. Idem dicendum est de alio euentu quo naturæ multiplicarentur, non suppositualitate: similiter enim non dicerentur exurgere inde plures homines, sed vnus ob vnitatem suppositi. Sicut cum quis habet plures ates, vel Episcopatus plures, aut plura dominia, non vocamus eum plures artifices, aut plures Episcopos, vel dominos indistinctè & simpliciter loquendo iuxta illud S. Augustini 7. ciuit. c. 20. [Numquid si vnus homo in diuersis rebus duas habet potestates, aut duas artes quæ singularum diuersa vis est, idè duo iudices aut duo dicuntur artifices?] Tradunt quod in re præsentī affirmamus, D. Thomas 3. p. q. 3. art. 6. ad 1. & art. 7. ad 2. Dur in 3. d. 1. q. 3. n. 22. & 23. Val. 3. p. d. 1. q. 3. p. 3. & 4. Soares t. 1. 3. p. d. 13. l. 2. & 3. Ragula d. 5. 4. & 55. Ruiz disp. 77. de Trinit. c. 6. & 7. Albertinus coroll. 6. de substantia dub. 3. Becanus tract. de incarn. c. 4. q. 3. & 4. signatis aliis.

Breuiulus & vsus doctrinæ propositæ.

134. Totius doctrinæ de hoc altero compositionis huius extremo traditæ, summa hæc esto. Diuina Verbi persona, quatenus per relationem subsistentiam suam constituta, secluso quouis alio intra Deum, siue absoluto, siue relativo, terminatur de facto humanitatem Christi naturali sua subsistentia spoliata. Tamen si alias diuinas subsistentias relationas, imo etiam creatas quascunque suppositualitates extrinsecas seorsim, vel cum subsistentia Verbi, similem substantialem terminationem humanitati vni aut multiplici simul exhibuisse nihil vetuerit.

Vsum doctrinæ de Verbo ad Christi structuram carni nostræ copulato, suppeditat sæpè D. Augustinus, demirans & quod tanta maiestas ad nostrum vsque limum se demiserit nostri causa & sapientissimam adinventionem qua se demisit. Deiectionem sanè Verbi Dei plenissimam miraculi, nisi obtula aded gestaremus pectora, facillimum fuerat deprehendere ex conserctione animæ rationalis quæ infimus nec nisi dimidiatus Spiritus est, cum carne nostra. Hæret aqua non semel Nazianzeno cum eam coniunctionem animi & limi considerat. Hic infinitis partibus auctus est miraculum. Neque enim Verbum quod carni nostræ nectitur, Spiritus est dimidiatus & imperfectus cui per eum nexum sua aliqua completio & perfectio adueniat. Est igitur in eo negotio, meta propter nos deiectio diuini Verbi; quod cum sit sapientia Patris cuius cælesti pabulo cibandæ reficiendæque sunt animæ, essetque solidior cibus quam ut in nutrimentum infan-

K 2 tiz

tiae nostrae posset cedere; stupendo beatis ipsis spiritibus inuenio, dignatum est lactescere nobis per Incarnationem. Frequens & multus est in hac cogitatione S. Augustinus, sed nominatim concolo. 1. in psal. 33. & lib. 3. de lib. arbit. c. 10. insigniter ac planè ferm. 38. de verb. Dom. Breuiter sed lapidissime l. 7. Confess. c. 18. sic enim Deum affatur. [Quaerebam viam comparandi roboris quod esset idoneum ad fruendum te, nec inueniebam, donec amplecterer mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, qui est super omnia Deus benedictus in saecula, vocantem & dicentem; Ego sum via, veritas, & vita, & cibum cui capiendo inualidus eram, miscentem carni; quoniam Verbum caro factum est, ut infantiae nostrae lactesceret sapientia tua per quam creasti omnia. Non enim tenebam Dominum meum Iesum Christum humilis humilem, nec cuius rei magistra esset, eius infirmitas noueram. Verbum enim tuum aeterna veritas, superioribus creaturae tuae patibus supereminens, subditos erigit ad se ipsam. In inferioribus autem edificauit sibi humilem domum de limo nostro, per quam subdendos deprimere se seipsis, & ad se traiceret sanans tumorem, & nutriendum amorem, ne fiducia sui progredierentur longius, sed potius infirmarentur videntes ante pedes suos infirmam diuinitatem ex participatione tunicae pelliceae nostrae, & lassi prosternebantur in eam, illa autem surgens leuaret eos.]

Insignem quoque huius doctrinae fructum suppeditat S. Chrysostomus homil. additicia in 1. ad Cor. circa illud, *nolo vos ignorare fratres*, considerans sicut Verbum se demisit ad nos, nec nostram tennitatem dedecori sibi futuram censuit; ita consentaneum esse ut neminem quantumvis despiciatum & tenuem dedignemur.

CAPVT III.

De vnione Verbum & humanitatem
vinculante.

135. **E**xposuimus extrema secunda Christo internae compositionis substantialis, in qua versamur, nunc ad eorum nexum veniendum est, quaerendumque an & quodplex, qualisque sit vnio hypostatica, quae aliis verbis vocatur proximus ac formalis terminus Incarnationis siue actionis incarnatiuae, quae propriè vnio appellatur, & pro immediato ac formali termino habet vnionem humanitatis & Verbi. Quod enim humanitas & Verbum possent esse in rerum naturam, nec tamen compingere Christum, qui est vltimus terminus actionis incarnatiuae, propterea necesse est, nunc cum extrema illa Christum compingant, assignari aliquid quod immediate & formaliter terminet actionem illam, quae est Christi productio. Sicut quia materia & forma hominis possunt separatim existere, ideoque praeter eas assignatur in homine proximus aliquis & formalis terminus generationis compositi humani; nempe vnio partium. Eum itaque terminum, proportionem seruata, aio in re praesenti esse vnionem hypostaticam. Quod autem Valq. 3. p. d. 19. c. 2. terminum formalem in hoc negatio ait esse humanitatem, per quam terminus totalis constituitur formaliter, tanquam per formam totius, pertinet ad litem de nomine: in qua tamen sequendus est communior loquendi modus, quo terminus formalis alienius actionis, non is dicitur qui est forma termini totalis producti, sed id quod formaliter & immediate terminat actionem, qua terminus totalis sine compositum mediate producit, praesupposita partium eius praesistentia, siue prius tempore, siue saltem prius natura. Porro cum extra controuersiam sit, vnionem illam quam hic pro formali termino statuo, esse admittendam, (alioqui rueret mysterium Incarnationis,) quid

tamen ipsa sit, & quodplex, & qualis, magnum est in Scholâ diffidium, de quo pronuntiandum est, ut lux aliqua affundatur tenebrositati, quam hoc in negotio summam esse affirmat Iustinus in expositione fidei *sub sine*, quamque humanam omnem perspicaciam transcendere, concedit Eranista, Orthodoxus apud Theodoretum dial. 2.

Quid sit vnio hypostatica, quae situm primum
Sententia.

136. Prima igitur quaestio esto, quid sit vnio hypostatica. Duæ hic occurrunt celebres sententiae. Altera quae censet hanc vnionem supra extrema nihil addere, nisi connotationem vel habitudinem quampiam, nulla noua entitate subnixam. Altera verò quae affirmat hanc vnionem supra extrema huius compositionis secundae addere modale vinculum, quo humanitas Verbo copulatur. Ad has sententias duas, reuocantur illae quatuor quas Collins disputatione mox alleganda c. 1. recenset tanquam distinctas, nempe quod vnio hypostatica, vel primò sit humanitatem fieri in Verbo; vel secundò sit relatio extrinsecus adueniens humanitati ad Verbum; vel tertio sit absoluta quaedam qualitas humanitati superaddita; vel quarto sit modus substantialis. Terciam sententiam arbitror planè cõsictam, nec vlli verè venisse in mentem, nisi vocum tenuis. Qui enim vnionem vocant qualitatem, quia est gratia, ut videre est apud Almainum in 3. d. 1. q. 1. non cogitant de propriè dicta qualitate; ut neque alij qui vocant relationem, id intelligunt de relatione propriè dicta & categorica, ut infra dicam. Iam verò sententia secunda & quarta, non nisi vocibus discrepant, pertinentque ad posteriorem ex duabus sententiis per nos propositis. A priorè autem, vix differt quae hic prima recensetur. Itaque sistamus in examine duplicis per nos propositae sententiae. Priorem varij Scholastici, ex varijs omnino fundamentis sunt amplexari. Quidam ex eo quod nullas vspiam admittant modales entitates, modòque sine modo auerferant. Alij quod in hac re nullam modalis vinculi necessitatem agnoscant. Insuper alij quod censent interictu talis vinculi, pugnae cum immediata & substantiali coniunctione extremorum huius compositionis, hoc est humanitatis & Verbi. Ita ex varijs huius fundamentis Gregor. in 1. d. 28. q. 2. ad 17. & 18. Baconus in 3. d. 1. q. 1. art. 1. & ib. Rubionius Aluarez 3. p. d. 1. 3. Val 3. p. d. 1. q. 2. p. 5. Collius l. 2. de sang. Christi, disp. 3. c. 2. & 3.

Est modus. Suffragium Scholasticorum.

137. Mihi posterior sententia proposita, videtur omnino vera. Et ab ijs qui modales entitates alibi admittunt, agè repudianda. Qui enim alibi hasce infirmas entitates non agnoscent, loquuntur consequenter, ijs itidem hic repudiatis. Ego tamen sicut in plerisque alijs materijs v.g. in motu locali, in dependentia effectus ab agente, in extensione ac figuratione quantitatis, in substantia creata, in vnione materiae & animae rationalis, admitto modalem entitatem, seu minorem realitatem essentialiter adhaerentem entitati firmæ, & ab ea inseparabilem, tamen non vice versa: Ita in re praesenti admittendam cenfeo nonam entitatem supra vnbilia compositionis huius secundae, ijsque superadditam, quam non distinguo ab extremis tanquam tem firmam, siue ut realitatem maiorem, sed duntaxat ut modum, quia, haec sola distinctio satis superque est ad omnia propter quae huiusmodi entitas inuehitur.

Agnoscent nonam hanc entitatem Scholastici cõplures, duce, quantum arbitror, Diuo Thoma 3. p. q. 2. art. 7. & 8. Nam articulo 7. affirmat vnionem hypostaticam

recentiores contendunt indivisibilia sunt uniones partium continui, quibus nec tendis adhibentur, habemus æquè intentum. Neque verò obtendi potest defectus sympathiæ aut proportionis inter segmenta. Quidni enim æquè habeant proportionem & sympathiam post divisionem, quàm ante, si nihil deest, & omnia se habent sicut prius? Sed arguemur ex ipsomet mysterio in quo versamur, dimissis rationibus hisce extrinsecis, quæ sola æquiparatione nituntur.

Probatio 2. ex necessaria mutatione ad novam uniti denominationem.

140. Argumentor igitur secundò, quia in Incarnatione anima & corpus Christi prius natura existerant, quàm unirentur Verbo. Prius enim est entitatem esse actualem, quàm uniri alteri. Et sicut de facto essentialiter Christi partes prius tantùm natura fuerunt quàm Verbo unirentur, posterius verò natura fuerunt Verbo unitæ; sic per divinam potentiam, per easdem actiones creativas, quibus productæ nunc sunt eodem momento temporis, quo fuerunt Verbo unitæ, potuissent prius tempore absque suis subsistentiis partialibus accipere esse. Quæ enim vel umbra contradictionis apparere potest ea in parte? Atqui partes Christi essentialiter non possunt de novo denominari unitæ, cum in aliquo anteriori non sic denominarentur, nisi adveniat illis nova quæpiam entitas, fundans illam novam denominationem, quæ prius aberat. Ergo nova illa entitas admittenda est, efficiens de novo partes prædictas. Nam ut ea nova entitas efficiat, alterum extremum, cui hæ partes uniantur, fieri non potest; cum Verbum sit planè immutabile. Ex parte autem humanitatis nihil asserri potest, quod de novo fiat, præter unionem quam quærimus. Omnia quippe alia, quæ in ea reperiuntur, sunt naturalia, poterantque inesse humanitati productæ ante unionem cum Verbo, vel præintellectæ ante eam unionem supernaturalem. Igitur nova illa modalis entitas quam quærimus, accessit humanitati Christi, cum iuncta est Verbo.

Evasio prima præcluditur.

141. Sunt qui hoc argumentum declinare se putent, si dicant, animam & corpus Christi uniri Verbo ipsis actionibus quibus creantur. Nec enim eas actiones censent esse creationes meras, sed aiunt esse productiones huiusmodi partium in Verbo tanquam in substantiali termino existentie ipsarum. Ita Puteanus 3, p. q. 2. art. 8. dub. 2. & nuperi quidem Theologi, hæc tamen evasio potest multipliciter præcludi. Et in primis qui eam adhibent, non videntur advertere, dum videntur admittere modalem entitatem vinculantem extrema compositionis de qua agimus, adigi se ad invehendas actiones creativas animæ & corporis Christi, diversas specie à productione animæ nostræ & materiæ, ut per se patet. Hoc autem non est fortassis minus refugendum, quàm nova modalitas cui declinandæ ista excogitantur. Sane Patres & Doctores passim ignorasse videntur eam specificam diversitatem in creationum animæ & materiæ Christi, & animæ ac materiæ uniuscuiusque nostrum; cum dicant Verbum condidisse sibi animam eodem modo quo cæteris. Non igitur per actionem supernaturalem ac specie diversam à creationibus quibus animæ nostræ accipiunt esse. Deinde in creatione animæ Christi, nihil planè potest occurrere, propter quod ea actio statuarur essentialiter & secundum substantiam supernaturalis. Totus quippe illius effectus, est Christi anima. At hæc est merè naturalis. Unio autem cum Verbo, iuxta adversarios, non est aliquid, quod per eam actionem fiat, sed est ipsamet animæ effectio, quæ certe nihil omnino

habet, propter quod supernaturalissima esse debet, cum quidditas actionis petatur ex effectu, qui in re præsentis supponitur esse merè naturalis. Præterea posset quis à pari comminisci actionem ita animæ nostræ creaturæ independenter à subiecto, ut simul sit unio eius cum subiecto. Quis tamen non videt, genus illud creationis gratis confingendum esse, ac fortassis non citra periculum? Nam illa anima unio cum subiecto, esset natura prior quàm anima, quia se teneret ex parte viæ qua anima ab agente produceret. Unde videretur innecitura dependentiam animæ à subiecto. Neque enim formæ materiales aliam ob causam à subiecto pendet, quàm quia actio, qua producuntur, pendet tali modo à subiecto. Tandem aduersarij cogentur fateri humanitatem prius natura productam (& multò magis si supponeretur producta prius tempore,) non posse assumi à Verbo hypostaticè salua sua anteriore actualitate & productione, cum tamen sit manifestissimum, humanitatem etiam salua anteriore actualitate & productione, manere substantialiter incompletam atque adeo hypostaticè terminabilem. Fixum igitur esto, creationem, qua anima Christi producta fuit, esse naturam priorem unioni eius ad Verbum, & idem est de corporis Christi productione. Ac proinde vana est declinatio illa argumenti propositi, qua dicebatur, fundamentum novum denominandi partes Christi essentialiter Verbo unitas, esse creationem earum, specie diversam à connaturali & ordinaria earundem creatione.

Altera Evasio eiusdem argumenti.

142. Nec difficilius præcluditur alia evasio, qua argumentum propositum declinat Valentia 3, p. d. 1. q. 2. p. 5. & q. 4. p. 2. sub finem, alijque nonnulli, dicentes idcirco in posteriori naturæ humanitatem quæ antea non denominabatur unita, postea dici Verbo unitam quia ita fert voluntas Dei, accedente sola variatione temporis. Supponunt enim hi Authores, solâ voluntatem Dei extrinsecam sufficere ad cauendas in rebus novas denominationes nullo ad extra physice producto, solaque temporis variatione intercedente. Quid enim physicum de novo fit, quando aboletur reatus pænæ? aut quando laxatur obligatio voti ante contracta? Vel quando macula venialis abstergitur? sicut ergo in omni actione diuinitus causata nobiscum ex quo (facta tantum temporis variatione,) diuina voluntas fert, ut nobis coniungatur omnipotentia, accipimus eam cooperariam & habemus eam nobiscum in actu primo coniunctam cum prius non esset coniuncta, nullo siue diuina siue nostræ potentie actu facta accessu novæ entitatis physice per talem coniunctionem in actu primo; Ita iuxta hos Authores, Verbum communicatur humanitati, eique coniungitur cum primùm accedit tempus ad id præfixum à diuino decreto, atque adeo cum primùm voluntas diuina applicat humanitati personam Verbi, etsi nihil physicum extremis huius compositionis superaddatur, ac ne modus quidem. Quare tota variatio quæ in re præsentis interuenit, est variatio temporis, atque adeo etiam humanæ naturæ, prout existit in hoc & in illo tempore, & prout in illa variatur accidens illud pertinens ad prædicamentum *Quando*, etiam si excludatur quævis noua entitas potest de nouo verè dici naturam humanam cum antea non esset Verbo unita, incipere esse Verbo unitam. In quam rem considerari iubet Valentia, tempus non esse rem, quæ proflus impertinenter se habeat ad dependentiam hypostaticam humanitatis à Verbo. Cum enim natura sic pendens, secundum suam existentiam pendeat, existentie autem ratio formalis connoret tempus, perspicuè sequitur consentaneum esse ut dependentia quoque hypostatica respectum quandam habeat ad tempus. Ideoque etiam si absolute & se

de secundum rem eadem sit natura pro tempore, quod ex voluntate Dei pendet à Verbo, & pro tempore quo ab ea non dependet, non est tamen prorsus eadem ipsius ratio formalis quatenus statuitur secundum suam existentiam propriam pendens aut non pendens à perfectione Verbi diuini. Vnde vitatur contradictio quæ affectaretur affirmationem & negationem dependentie humanitatis à Verbo pro diuersis illis temporibus. Non enim varietas illa attributorum caderet in idem prorsus. Est in attributis, ad quæ tempus impertinet prorsus. Est in re habet, verum sit, ne per potentiam quidem & voluntatem Dei sola temporis mutatione interueniente, posse creaturam nunc ab eorum uno, nunc ab alio denominari.

Præcluditur.

143. Hanc argumenti propositi euasione, dicebam non difficile posse præcludi. Falsum quippe est, quod in ea assumitur, voluntatem Dei sola temporis mutatione, sufficere posse ad varietatem denominationum, de quibus agimus; hoc est physicatum. Admitto quidem solum Dei voluntatem iuncta diuersitate temporis, posse sufficere ad novos effectus morales, cuiusmodi sunt, qui proferebantur in fundamento contrarie sententia. Consequentem quæ admittit denominationes varias morales non illis moralibus effectibus respondentes, nulla producta de nouo physica entitate, induci posse ad eum modum. Tamen de effectibus & denominationibus physicis, longè alia est ratio. Postulat enim causam physicam actu influentem, & aliquid producentem de nouo, nec potest ad eos sufficere sola Dei voluntas, quæ cum sit planè extrinseca, relinquit omnia in eodem statu physico, quamdiu potentiam diuinam ad causandum non applicat, ut hic supponitur, non applicat, quamuis denominatione, de qua varianda agitur, physica sit, & physicam causam deponat, nempe denominatio vnitæ cum Verbo humanitatis, cum prius denominaretur non vnita. Nec est simile quod dicebatur de omnipotentia diuinæ & voluntatis nostræ coniunctione ad conuolandum. Ea quippe coniunctio antecedens causationem, idcirco fieri potest absque vilius noui effectus physici productione, quia est tantum effectus moralis, nec postulat cohesionem, sed meram extrinsecam applicationem & coexistentiam vitium effectuum. At Verbum vniti humanitati, est verus physicus nexus. Præterea in illa morali vnione diuinæ potentie cum nostra facultate actiua, supponitur in nobis vis actiua, tamen insufficientis, & opis indiga. In præsentem autem negotio formalis ratio neccens humanitatem Verbo, nullatenus supponitur ex parte humanitatis. Quare necesse est eam apponi per actionem physicam, quæ nouus aliquis effectus ad id accommodatus pendet à Deo efficienter; nec alius assignari potest quam vnio hypostatica. Illa verò physica varietas, quam aduersarius agnoscebat in humana natura ex nouo accidente prædicamenti. Quando ei adueniente pro varietate temporis, admitti nullo modo potest. Vt enim omittam plurima, quæ aduersus novum illud accedens accumulauit Vasques 3. p. d. 72. à n. 13. Redè videtur dixisse Nyssenus homil. 7. in Eccles. tempus in quo fit actio, consideratur extra eius, quod fit, naturam. Est inquam tempus, aliquid planè extrinsecum rebus, & inidoneum ad varietatem intrinsecam effectuum physicorum exponendam. Præterea ut bene argumentatur Gabriel in 3. d. 1. q. 1. art. 1. *Littera G.* post tempus variari inuariata vnione; quod indicat, tempus planè impertinenter se habere ad hoc negotium. Tandem si ad euendam varietatem hanc denominationum physicorum, mutatio aliqua physica inducenda fuit, ut aduersarius quoque agnoscit, præsta-

bat sanè eam statuere in productione nouæ vnionis, quæ directè ad hanc rem facit, quàm in continua existentie variatione pro temporis fluxu continuo, quæ ficticia planè videtur & multis difficultatibus implicatur, ac quamuis daretur, non faceret ad rem præsentem. Quid enim physico nexui cum tempore? Aut quid fluxui existentie continuo, cum vnione?

Euasio tertia, præclusa.

144. Est tertia quedam euasio, qua aliqui aduersus secundum argumentum propositum manunt sese, dicentes, effectum physicum qui de nouo fit, & vnde exurgit denominationes nouæ in re nostra, esse Christum Dominum siue compositum supernaturale, quod ex nexu Verbi & humanitatis exurgit. Sed hæc euasio seruato eo argumentandi modo quem adhibuimus, præclusa fuit. Quia ut compositum possit exurgere, necesse est, partes eius vniri cum prius vnitæ non essent, nec vnitæ denominarentur. Argumentum verò nostrum probauit eas non posse reddi nec dici vnitas nisi aliquid de nouo fiat quod vnatur. Atqui Christus cum sit posterior vnione extremorum & veluti partium ex quibus compingitur, non potest eas vnitas reddere. Assignandum igitur est aliquid quod antecederet ad Christum fiat, ut exurgat inter partes copulatio, quæ non minùs præire Christo debet, quàm partes ipsæ. Alioqui recurret argumentum. Nempe quod non possint variari denominationes, nisi aliquid physicum fiat de nouo. Partes autem de nouo non fiunt, saluè ita vt vi effectiōis earum exurgere possit illa denominatio noua. Nam Verbum æternum est; materia Christi, fuit ab initio mundi; anima verò prius natura est creata quàm vnita & æquè potuisset creari prius tempore. Nihil igitur assignatur de nouo factum; vnde denominatio vniti possit exurgere, atque adde vnde existat compositum. Partes enim spectantur à nobis in statu quo non componuntur, nec denominantur vnitæ. Postea verò & totum componunt, & vnitæ denominantur. Vt autem hoc postea præsent, quid acquirunt nisi modum vnionis?

Eadem secunda probatio firmata, & aliter expressa.

145. Sic igitur exclusis omnibus, quæ secundum illud argumentum nostrum quætere posse visa sunt, firmitas eius vndeunque stabilita habenda est. Est autem illud ipsam quod usurpat ab Ochamo in 3. q. 1. *Littera D.* & in 1. d. 30. q. 4. *Littera F.* Vt paucos illos modos quos ab eo admitti diximus stabilit, & ab Aureolo in 1. d. 17. q. 1. art. 1. ac in quodl. q. 2. vt probet actione qua effectus ab agente dependet, esse aliquid à parte rei interiacens ac medium, inter causam & effectum. Hoc vt appareat, formo argumentum quod ipsi usurpant, & applico ad rem præsentem in hunc modum. Impossibile est, contradictoria verè enunciari de eodem nisi interueniat mutatio aliqua extrinseca, vel intrinseca, per acquisitionem aut deperditionem forme nouæ & entitatis saltem infirmæ & modalis. Sed in mysterio Incarnationis, humanitas quæ prius tempore produci potuisset, & non denominari vnita, incipit vnita denominari; eademque posset deperditioni talis denominationis superstes esse; posset quippe Deus conseruare humanitatem extra Verbum, ita vt non amplius denominaretur vnita Verbo. Ergo necessarium est aliquam ibi aut extrinsecam aut intrinsecam mutationem interuenire. Extrinseca mutatio quæcunque, planè impertinens esset, quia agitur de variatione prædicamentorum intrinsecorum, ad quæ varianda opus est intrinseca mutatione. Hæc autem non potest alia proferri, quàm variatio alicuius forme modalis, intrinsece al-

teri saltem extremorum. Igitur ea modalis forma, quam vnionem vocauimus, admittenda est.

Respondet Gregorius in 1. d. 28. q. 2. art. 1. concl. 3. ad 18. & dist. 17. q. 1. art. 2. ad 2. negando maiorem: cuius oppositum ait ostendi posse multis exemplis. Ait tamen Vasques 3. p. d. 18. c. 1. c. 8. Gregorium nullum tale exemplum adducere, nec videre se quodnam propleiores, qualis est, quæ prodijt anno 1511. & alia anni 1527. exempla quædam continent, quæ Gabriel quoque tanquam à Gregorio adducta refert in 3. d. 1. q. 1. art. 1. *Littera G.* Quod monere placuit, quia non semel adueriti, Gabrielem Vasques de fallia per aliquos allegatione Gregorij, expostulare, quia editio qua ipse usus est, nempe, quæ prodijt anno 1482. scater lacunis, quas illa alia quam reuli editio expleuit, & hamis adhibitis signauit. Eiusmodi portò sunt exempla illa à Gregorio adducta, vt statim sint neganda. Ait enim materiam & formam, ac partes continui, ex non vnitis fieri & dici vnitas, absque intrinseca mutatione. Deum item, è non creante dici & esse creantem, nullo mutato. Tandemque peccatorem prius spiritu sancto destitutum, posse dici habere spiritum sanctum absque vlla prorsus mutatione. Quæ omnia reijcio. Nam si in exemplis illis omnia se heberent sicut prius, non esset vnde exurgerent denominationes nouæ. Se habent autem omnia sicut prius, si nihil mutatum est. Admittenda igitur est mutatio aliqua, & quidem intrinseca, sicut denominatio, quam vigemus est intrinseca. Nullam autem aliam intrinsecam variationem proferti posse, quam penes entitatem nouam modalem humanitati vnienti superadditum, in confesso est. Quare eam entitatem admitto, & ipsa est quam modum vnionis appello.

Probatio 3. ex respectu humanitatis Christi ad solum Verbum.

146. Postrema ratio ad modi huius probationem ex eo ducenda est, quod humanitas Christi non omnibus diuinis personis sed soli Verbo est copulata; ita tamen vt ex S. Dionysio, quia adducitur in 6. Synodo actio. 8. & ex Innocentio cap. *Firmiter* de summa Trinitate & fide Cathol. Pater quoque & Spiritus sanctus, æquè influxerint in efficientiam physicam, quæ ad illam Verbi & humanitatis coniunctionem requirebatur. At quomodo, vel cur, humanitas Christi, Verbo potius quam Patri aut Spiritui sancto vnita dicitur, cum Pater & Spiritus sanctus æquè applicati sint humanitati, ac Verbum? Vt enim bene argumentatur Ochamus in 3. q. 1. *Littera D.* quandocunque datur aliqua denominatio, quæ nihil dicit ultra denominabilia, nisi existentiam extremorum, si connenit vni indiuiduo, conuenit & omnibus alijs eiusdem rationis, nisi aliquid insit vni indiuiduo propter quod in illud peculiariter cadat talis denominatio, non in reliqua, quod Ochamus multis exemplis confirmat. Quid enim est in Verbo vel circa Verbum, quod peculiare illi sit, illudque denominet vnium, non item alias diuinas personas, quæ planè sunt eiusdem rationis? Item quæ erit illa efficientia cæteris quoque personis diuinis, quamuis humanitatem non assumens, bus conueniens? Nam si nihil de nouo producit, nulla est actioe opus. Dices, produci Christum totum. Sed contra, Quia si & anima & materia Christi à la actione incarnationi præuia, saltemque naturæ priore acceperunt esse, (vt sanè acceperunt,) nec datur formalis vnio, quæ per veram actionem causanda sit de nouo, non est quod vlla noua actio ad Christum terminata inuehat. Christus enim quatenus totum quoddam est, sufficienter intelligitur resultare ex sola extremorum propinquitate & indistincta, quæ hic ob Verbi immensifi-

tatem deesse non potest. Noua autem illa actio terminata ad Christum in ratione totius, superflua erit, imò impossibilis. Quia talis actio nullam Christi partem, nullumque partium Christi nexum, extraheret de non esse ad esse. Partes siquidem supponuntur iam factæ, & vnio non admittitur specialiter factibilis, ac idonea ad terminandum per se actionem nouam. Quare cum totum nihil sit, præter partes & nexum earum, nulla talis actio admittenda est, quæ ad Christum quatenus totum quoddam est, terminetur, eumque in ratione totius efficiat, & nihil præterea. Quanquam si gratis lubeat admittere huiusmodi actionem pendulam, (vt sic dicam,) & nihil quidem humanitati conferentem, Christo tamen quatenus toti, dantem esse, reuoluimus aduersarios in actionem quam refugunt. Ea quippe actio habebit rationem vinculi humanitatis cum Verbo, nec declinabitur multiplicatio nouæ entitatis, de qua maxime solliciti sunt aduersarij. Sed pro eo modo quem nos vnionem appellamus, & humanitati prius saltem natura, productæ superuenire diximus, inducetur alius modus nobis non necessarius, nempe modus dependentiæ Christi totius.

Acies 1. argumentorum aduersus vnionem modalem.

147. Quæ aduersarij in contrariam opponunt, enecua sunt & prorsus leuia. Ego in quatuor acies ea disponam. Prima quam ducat Aluares loco allegato à n. 13. opponit primò generationem hominis, quæ absque vilius modi interuentu perficitur. Quia ergo sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus, inferi in Christi quoque productione, nullum talem modum vinculantem extrema esse admittendum. Oponit secundò exortum similitudinis inter duo alba, excluso quocunque modo, & sola albefactione vtriusque extremi posita. Oponit tertio, necessarium fore, vt modus qui humanitatem & Verbum necesse hypostaticè dicitur, necatur & ipse Verbo hypostaticè, ne quid substantiale humanitati Christi insit quod à Verbo non sit assumptum, & imperfecta incarnatio inuehat, contra dicta Sanctorum: Oponit postremò & (vt ait,) efficacius quod modus ille additius, nec pertinet ad humanitatis essentiam, nec ad existentiam vel propriam subsistentiam eiusdem, sed ab his omnibus seceritur à parte rei. Igitur si modus ille admittatur, iungendus erit cum Verbo, eique de nouo appingendus realiter, & sola minori realitate se iungendus, quod liquet esse impossibile ob immutabilitatem Verbi.

Exarmatur.

Hæc vix egent responsione. Breuiter tamen dico, ad compositi humani exortum, eam actionem esse necessariam (vel ipsomet aduersario fatente,) quæ homo generatur. Ea autem actio, non facit de nouo materiam, quæ præerat à mundi initio; neque formam, quæ creatione non generatione producit. Quid ergo facit antecedens ad compositum, siue antecedens ad hominem, si homo nihil est præter animam & corpus? Tale quid enim faciat necesse est, si homini nihil est præter animam & corpus vnium, nec tamen sit aut anima aut corpus. Facit itaque vnionem illarum partium: Cuius productio, appellatur & est hominis generatio. Similiter actio incarnatiua producit Christum, producendo de nouo nexum inter extrema substantialis compositi, accipientis esse de nouo per eam actionem. Eodem modo exortus similitudinis inter alba, (vteunque habeat paritas in tanta disparitate similitudinis & vnionis,) supponit actionem terminatam ad productionem, vel ad appositionem albedinis cum al-

terio

pro extremorum, quæ de nouo denominantur similia. Quod viget ad hypostaticam talis modi unionem admittendam, ridiculum est. Ille quippe modus est aliquid super naturale humanitati, nec pertinet ad eius naturalem constitutionem vel essentiam. Quanquam nec debuerit, si assumpta est humanitas. Quæ omnes modi substantiales naturales assumpti sunt, quæ omnes modi substantiales naturales assumpti sunt, non obstant quam ad id vigeat aduersarius, incarnationis perfectione. An enim vnio inter materiam & formam, & vnio inter partes substantiales integrantes, & ambæ substantiales sunt, iuxta sententias saltem probabilissimas, quæ modos illos agnoscunt, dicendæ identitatis, quæ circa assumptæ à Verbo hypostaticæ, ne quid substantiale humanitati Christi inexistat non assumptum? Inefficiatior denique & omnium deterrima est postrema argumentatio, quæ ut efficacior alijs venditabatur. Admissa enim modi unionis distinctione à natura & existentia, ac connaturali substantia humanitatis, nego sequi, modum illum, si admitteretur, debere de nouo statui in Verbo: sed dico statendum esse in humanitate, eique supernaturali formam esse, per quam humanitas trahitur ad Verbi substantiam, eique copulatur. Nihil itaque prolatum ab Aluare est, quod multam operam ad illud enodandum deponeret.

Altera acies contra unionem modalem.

148. Firmiora in speciem videri possunt quæ ad veritas eundem hypostaticum modum, adducit acies secunda, cui præest Collius l. 1. de sang. Christi, dist. 3. c. 2. & 3. opponit enim primo, argumentum quod primum à Gregorio propositum est, in l. d. 8. q. 1. ad 18. nempe unionem quæ inter Verbum & humanitatem intercedit, non minus substantialem esse ex parte diuini Verbi, quam ex parte humanitatis, & æque virtute sua Verbum humanitati ac humanitatem Verbo coniungere. Atqui Verbum, se solo & absque interiecto modalis vilius vinculi Verbo intrinsecè aduenienti, coniungitur humanitati intrinsecè & substantialiter. Igitur humanitas quoque absque modalis vili nexu intermedio, poterit intrinsecè ac substantialiter copulari Verbo diuino, non obstante immutabilitate Verbi; humanitatis autem mutabilitate. Nam quamuis humanitas sit mutabilis, tamen ratio extremi vniibilis, abstrahit à mutabilitate & immutabilitate. Vnde etiam si humanitas fingeretur esse immutabilis, non minus posset iungi Verbo, quam nunc Verbum, quod immutabile est, verè iungatur humanitati vilo modo ex parte ipsius Verbi. Opponit secundo, modum unionis neque relationem quid esse, neque absolutum. Non primum, quia relatio v. g. paternitas, intrinsecè denominat subiectum, extrinsecè verò terminum. At modus de quo disputamus, æquè à parte Verbum & humanitatem respicit, cum sit nexus utriusque, & substantiali copulationi relationes quæcumque antecedenti deficiant. Non igitur modus ille est aliquid relatum; sed neque dici potest esse aliquid absolutum, cum non sit ad se, sed ad Verbum; ut autem relatum simul & absolutum aliquid sit, ne fingi quidem potest, cum rationes illæ se inuicem excludant; & Aristoteles nupquam suffragetur. Opponit tertio, si modus ille admitatur, perpetuum quendam eius defluxum, & iuges generationis ac corruptionis eius vicissitudines, admittendæ fore, ob perpetuam enaporationem quarundam partium corporis Christi factam vi naturalis caloris, & aliarum quarundam partium suffocationem & agenerationem, nutritione causatâ. A partibus enim defluentibus, abscederet vnio hæc modalis hypostatica; accederet autem aggeneratis & aduenientibus de nouo. Opponit postremo, uniones inter materiam & formam materialem, inter corpus & animam ratio-

nalem, inter Angelum, & locum naturali eius perfectioni commensurum; quas peragi affirmat solâ materiæ & formæ, corporis item & animæ, ac loci & Angelus naturali proportionem & applicationem, secluso quouis interiecto modo. Concludit ergo, unionem Verbi & humanitatis, non dissimiliter se habere, & nullam modalem unionem quasi inter genuinum parietem deponere. Quod si inter hæc extrema deest naturalis proportio, at non deest obediens, vi cuius positæ applicatiue extremis, quamuis omni alia entitate abrogata, exurgeret Christus.

Repellitur.

149. Non erit difficile ista contere. Ac primum, negandum est, quicquid alteri vnitur, se habere semper intrinsecè aliter quàm prius. Nam vnus extremum intrinsecè immutatum, potest vniri absque vlla sibi intrinseca mutatione, dummodò in altero extremo fiat mutatio, & ponatur forma terminata ad illud aliud extremum, quod nulla intrinseca mutatione afficitur. Sic in physicis probatur sententia affirmat, hominem constitui vnico modo unionis materiali ac proinde inherente soli materiæ, & ad animam extrinsecè tantum terminato; ita ut anima vi unionis ad corpus, nullo modo mutetur intrinsecè, sed tantum terminet respectum entitatis positæ de nouo in materiâ, per mutationem intrinsecam in ea causatam. Et verum quidem est, unionem esse essentialiter nexum duorum. Male tamen infertur, nexum illum debere esse utrique extremo æquè internum. Imo dummodò intrinsecè alterum duntaxat eorum efficiat, eidem alterum quoque vinculabit, ac proinde frustra (etiam in extremis mutabilibus & creatis) poneretur vinculum ambobus extremis intrinsecum. Quando ergo magis ad unionem de qua agimus, quæ Verbum ipsum diuinum cum humanitate copulat, sufficit modus alteri duntaxat extremo, id est humanitati intrinsecum, eamque solam immutans? Si enim cum vnio intercedit inter extrema mutabilia potest esse potior ratio ex parte vnus, cur modus unionis ei soli internus sit, ad alterum verò extremum extrinsecè tantum terminetur: quo pacto vnio humana, quia fit ab homine ac proinde est materialis, insidere potius debuit materiæ, quamuis anima quoque sit mutabilis; Multo magis mutatio quam in hoc negotio interuenire necesse est, siue inuectio nouæ entitatis modalis extrema tam abiuncta vnientis, assignanda est ex parte solius humanitatis ob omnimodam Verbi immutabilitatem, quamuis verè Verbum, cum ante non vniretur dicatur vniri de nouo, non denominatione petita à forma Verbo intrinseca, sed denominatione hausta à forma intrinseca humanitati, & à natura intimè coniuncta Verbo. Quod est dicere, Verbum non aliter quidem se habere intrinsecè post unionem quàm prius, nec vllam in seipso subisse mutationem, sed tantum terminasse habitudinem vinculi vnitiui mutantis alterum extremum, eique inherens; quod inter extrema quoque creata, sufficit ad veram & intrinsecam coniunctionem. Insinuat hanc doctrinam D. Thomas 3. p. q. 1. art. 1. ad 1. & q. 16. art. 6. post S. Athanasium epistolâ ad Epictetum. Hinc enascuntur, quæcumque primo loco, ab Autore cum quo agimus fuerant obiecta.

Vnio modalis, quomodo relatiua.

150. Quod autem addebat, hunc modum neque relationem neque absolutum esse posse, facile diluitur, dicendo, modalem hanc unionem, non esse quidem relationem categoricam, quæ est purus respectus termini & subiecto accidentaria est, saltem ad modum accidentem

accidentis verbalis: Esse tamen relativam transcendentem. Quod genus relativorum est ens vere absolutum. Nam præter relationes categoricas, quæ non pertinent ad categoriam rerum quas afficiunt, quia illas plenè constitutis adveniunt, ut liquet ex paternitate & similitudine; necessarium omnino est admittere relationes aliquas longè alterius rationis, quas simplicius apud Scotum in 1. d. 3. q. 5. *Littera F.* vocat substantiales & esenciales. Ipse Scotus in 2. d. 1. q. 5. *Littera P.* vocat transcendentes; & ita nunc passim vocantur non restringendo eam vocem ad eas tantum relationes esenciales designandas, quæ plura vel omnia prædicamenta transcendunt, & ad nullum certum pertinent, cuiusmodi sunt relatio creaturæ aut inherentiæ &c. quas solas relationes dici transcendentis, tradit Antonius Ruvius q. 5. de relatione; sed voce ad tales primum relationes, ut verisimilius satis est, ut supra æquè ad omnes esenciales relationes extensa. Agnoscit eas esenciales relationes S. Thomas in 2. d. 1. q. unica art. 5. ad 8. ex primo loco propositus. Caiet. c. 7. de ente & essentia q. 1. 5. & Scotus supra, nec refragatur in 4. d. 12. q. 1. ubi tantum intendit, has formas non esse dicendas relationes quasi spectent ad categoriam relationis, sineque puri respectus. Non negat autem, nec negare potest, quod alio loco notato concesserat, dari entitates, quæ in suo essentiali conceptu involvant habitudinem ad alterum. Cognitio enim v. g. præcisio quoniam accidentario respectu, inseparabiliter & essentialiter respicit obiectum, ita ut impossibile sit, essentialiam cognitionis per definitionem explicare, quin fiat mentio obiecti, sistendi per eam intellectui. Similiter materiam cum sit essentialiter formæ receptiva, respicit essentialiter actum formalem, à quo perfici, & actuari potest; ita ut repugnet, concipi receptivum non concipiendo quoque id quod à receptivo potest recipi. Idem est de respectu creaturæ ad creatorem. Nemo enim creaturæ notionem essentialiter efformare queat, nisi habitudinem ad Deum involvat. Hæc ergo entia essentialiter relativæ ad alterum, & absoluta & relativæ dici possunt; sed vario sensu, ut Caietanus optimè aperit q. illa 15. adveniens aliquid dupliciter posse dici absolutum; nempe vel à subiecto, vel à termino. Absolutum autem à subiecto, illud est, quod non potest in alio subiectari ut substantia. Possemusque similiter dicere, aliquid esse absolutum ab efficiente, vel absolutum à forma, si tale sit ut careat formali causa vel effectiva. Absolutum verò à termino illud est, quod non respicit essentialiter aliud purè ut terminum ad quem; & talis est, substantia, & quantitas, ac qualitas. Econtrario porro respectivum duplex est. Nempe & quod formaliter respicit aliud purè ut terminum, quæ est germana notio relationis categoricæ, & quod respicit aliud non ut purè terminum ad quem; nullum scilicet munus erga eum exercendo, sed ut aliquid cum eo connexum in aliquo genere causæ, vel ratione aliquius muneris. Quanquam enim connexio inter duo, latius patet, quàm relatio transcendentalis ut dixi in naturali Theologia d. 8. n. 391. tamen in hac quoque est vera connexio, quæ manifesta est ex munere aliquo huiusmodi relationis erga terminum, v. g. quia illud repræsentat aut recipit, vel connectit: quod non habet relatio categorica, quæ est habitudo pura absque vilo tali munere, ut patet ex similitudine, quæ albedo alteri albedini similis dicitur. Huiusmodi ergo entitates, quibus essentialiter implantata est habitudo non pura ad alterum, sunt quidem relativæ essentialiter, & eatenus non sunt absolutæ à subiecto, vel à causa, vel à subiecto, simul tamen sunt absolutæ, nempe à termino puræ habitudinis, quia non sunt prædicamentaliter relativæ, quod duntaxat genus rerum non potest absolutum denominari. At entitates de quibus agimus, quamvis ob habitudinem, quam di-

cunt, possint & soleant relativæ denominari, tamen quia ea habitudo non est respectus purus, sed vel est essentialis differentia rei, qualis est in visu respectus ad colorem, vel est aliquid intimè imbutum in rerum essentia, ut est ratio entis creati in creatura, spectat ad aliud prædicamentum, quàm ad tertium accidentium: nempe spectat ad prædicamentum rei, quàm constituit, & ideo eiuſmodi entitates denominantur absolutæ. Inter has entitates simpliciter loquendo absolutas, hoc est non constitutas relatione categorica, respectivas tamen essentialiter, numeranda est quævis unio, atque adeo etiam unio hypostatica. Unde succiditur argumentum in quo veriamur, quod eas neque absolutas neque relativæ entitatibus accenseri posse contendebat. Porro non refragari Aristotelem, ut adversarius obstreperat, sed verè agnovisse, entitates quas simpliciter dicimus absolutas, posse simul esse relationes, constabit expendenti loca, quæ ad id ex profert Greg. in 1. d. 28. q. 2. concl. 2.

Cohæret cum ingi labilitate.

151. Æque inane est argumentum, quod postea subiiciebatur ex perpetuo accessu & recessu unius hypostaticæ; & si quam vim haberet, æquè solvendum esset adjectario. Nam siue unio hypostatica, sit modus, siue non sit, sed tantum consistat in extremis indistinctibus, & aptè se habentibus; certum est, evaporantibus per actionem caloris naturalis, aliquibus partibus corporis Christi, æquè dilapsum esse unionem; & agnoscitur per nutritionem de novo quibuldam partibus, æquè accessisse unionem novam, idque propè continuo, pro ut continua virtutis nutritivæ & caloris naturalis negotiatio ferebat. Quod ergo adversarius de unione sic supra statuer, nos pari iure de unione modali statuimus. Et breviter vera resolutio est, quamvis omnes partes quæ ad integritatem & constitutionem humanitatis pertinent, manserint semper Verbo unitæ, quamdiu pertinebant ad eam integritatem, tamen cum primum evaporabant, quia desinebant esse partes corporis humani, cui soli ut sic concessa est gratia unionis, ut Suarez 3. p. q. 5. ad art. 2. rectè notavit, desisse uniri Verbo. Et è contrario, partes alimenti, cum primum induebant rationem partis humanæ, etiam ante informationem ab anima, illic uniebantur Verbo. Quia enim prius est subsistere quàm uniri, propterea partes illæ materiæ prius uniebantur Verbo, quàm animæ, sicut de tota materia dictum est superius tractando ordinem assumptionis inter partes humanitatis. Induebant autem partes illæ rationem humanæ partis, eo ipso quod ultimum disponebantur ad animæ humanæ receptionem, ita ut per consummationem dispositionis prædictæ, materia illa partialis & uniretur Verbo, & animæ, sed prius naturâ Verbo quod subsistentiæ naturali sufficiebatur, animæ autem postrius naturâ.

Alia item uniones, sunt modales.

152. Tandem coniunctiones aliæ, ex quibus adversarius argumentabatur, æquè peraguntur interiectu modalis vinculi, ac ista in qua verſamur, ut proinde ab ipse eas adducat adversarius, ut probet unionem hypostaticam non contineri entitate modali. Nominatum verò taceri potuit coniunctio cum loco, quæ neque vera est coniunctio (quamquam & aliqui eam finxerunt, in quos merito exclamat Suarez d. 51. Metaph. l. 4. n. 16.) neque absque modo substantiæ Angelici superaddito perficitur, contra quàm adversarius imaginatur, quod reiecti in Theologia naturali. d. 4. n. 197. Proferri item non debuit coniunctio materiæ & formæ. Nam etsi quis gratis daret eam coniunctionem perfici absque modalis vinculo propter sympathiam

natura

naturalem partium illarum ad innicem, & adaptatio-
nem materię per certas dispositiones, quo pacto phi-
losophantur quidam philosophi, quia nulla potest pro-
non licet similiter philosophari, quia nulla potest pro-
non certa dispositio, quę humanitatem Filio potius
debeat, quā Patri aut Spiritui sancto aequę ab
debeat, & illi aequę applicatis. Nec certa
causā dispositio respectu Filij afferri nequit, sed
debeat vilo modo respectu alicuius diuinę personę.
Nem in Christo si vniōnem hypostaticam semoueam,
non est iup-naturale, cui hæc adaptatio tribui pos-
sit, præter gratiam sanctificantem; quam tamen li-
quet non habere hoc munus. Alioquin in omnibus in-
quis effectus inchoata dispositio ad Deificationem, & per
huiusmodi assumptionem, quod nemo finxit; aliaque
huiusmodi rationes, attingam infra tractans huius
vniōnis materiam. Postremo in humanitate Christi
nulla est sympathia, vel naturalis proportio cum Ver-
bo, tanquam cum termino substantiali, quę sympathia
in naturali coniunctione formę & materię ab ijs ob-
notatur, qui illam abique modalis vinculo sola partium
oppositione peragi dicunt. Quod autem inter Ver-
bum & humanitatem intercedit proportio obedi-
entis, argumento potius est eam proportionem adeo
remoueri esse, vt potius debeat dici impropor-
tio. Et aequę sane cedit in omnes simplicitate dixerit habere
proportionem ad vniōnem cum Verbo, aliquamve
cum eo sympathiam.

Actus tertia contra vniōnem modalem.

153. Tertiā aciem argumentorum contra modum
vniōnis, edocet Valentia 3. p. d. 1. q. 2. p. 5. Reiectis enim
ijs qui vniōnem hypostaticam accidente quopiam sine
respectu sine absoluto contineri censebant, addit,
quod si ferretur argumentis euerit sententiam quę vniō-
nem hypostaticam constituit in modo quodam sub-
stantiali distincto ab humanitate à parte rei. Primum
quia nihil in humanitate productum, potest intrinsecē
& essentialiter esse vniō hypostatica cum Verbo, quan-
doquidem à quacunque re diuinitus producta in hu-
manitate, separari potest terminatio humanitatis per
Verbum. Sane si vniō hypostatica est vera quædam
modalis entitas distincta ab extremis, à parte rei, quid
obstare potest, quominus illam Deus solam producat
seorsim ab humanitate, & conferat procul ab ea?
Quicquid enim ab alio à parte rei distinguitur, illique
extrinsecum est, eo ipso potest absque eo consistere,
atque adeo fieri & conservari. Si enim ipsum, non est
illud aliud, non ideo ipsum erit & non erit, quia illud
aliud non sit. Secundo argumentatur Valentia, quia
realitas illa à parte rei distincta ab humanitate, non
potest esse essentialiter vniō, nisi connotando simul
Verbum diuinum vt hypostaticę supplens vim perso-
nalitatis creatę erga humanitatem, seclusis imperfe-
ctionibus. Igitur realitas illa quę dicitur esse vniō hu-
manitatis ad Verbum, potest poni in rerum natura,
etiam si humanitas non copuletur Verbo, quod tamen
impossibile esset, si ea realitas esset essentialiter vniō
cum Verbo. Possit poro produci eam realitatem, non
consecuta humanitatis coniunctione cum Verbo, inde
eruitur, quod etiam si supponamus quacunque
realitatem produci effectiue, adhuc tamen liberum
est Verbo non adhibere influxum hypostaticum ab
effectiue longe diuersum, quo suppleat munus perso-
nalitatis creatę & humanitatem substantialiter termi-
net. Erat igitur realitas illa, nec tamen habebit ratio-
nem vniōnis cum Verbo, quam certum est consistere
non posse nisi Verbo influxum hypostaticū adhibente;
ac proinde illa realitas, non potest esse essentialiter
vniō. Quid quod vt tertiū argumentatur aduersarius

omnis realitas habens aliquam rationem formalem
per ordinem ad aliquid extrinsecē connotatum, po-
test absque eo remanere, atque adeo eiusmodi ratio-
nem formalem exuere? Dummodò tamen ea ratio
non sit de eorum numero, quę quoduis ens creatum
transcendunt, & omnibus aequę creaturis sunt com-
munes, cuiusmodi certe non est ista de qua agimus,
sive ratio vniōnis. Hoc aduersarius constare ait, indu-
ctione vniuersali in omni rerum genere. Ac proinde
realitas cum qua ea ratio conseritur, persistere potest
absque influxu hypostatico per eam realitatem extrin-
secē connotato, atque adeo non est essentialiter vniō,
qualis tamen à nobis pingitur.

Exarmatur.

154. Hęc acies facili exarmabitur; procedit enim
ex sola falsa intelligentia naturę modorum & nomi-
narum vniōnis. Aio igitur modum vniōnis quem ad-
misimus, esse intrinsecē & essentialiter vniōnem, nec
posse esse in rerum natura, quin actu vinciat Verbum
cum humanitate. Perperam autem affirmat aduersa-
rius, producta diuinitus in humanitate realitate qua-
cunque, adhuc posse Verbum non applicari humani-
tati ad supplendam subsistentiam creatam, & suspen-
dere vel inhibere substantialem humanitatis termina-
tionem: posita enim vniōne, id est impossibile. Quia
hic est effectus eius formalis, quem constat adnota
causa, suspendi vel inhiberi non posse. Eo ipso autem
quod hæc entitas statuitur modalis, liquere debet, im-
possibile quoque esse, eam seorsim ab humanitate pro-
duci vel conservari, quia modus, pro vt ex Boëtio lo-
quitur Scotus quod l. 3. *Litera B.* Malè & vocem, &
subiectam ei notionem improbant Gabriele in 3. d. 2. 3.
q. 1. *Litera F.* est essentialiter affixus modificato suo, ita
vt absque eo nequeat consistere etiam vi diuina. Vnde
quauis à parte rei differat à modificato, & nona pro-
ductione ei superueniat, ac eatenus dici possit illi ex-
trinsecus, tamen non est separabilitas mutua inter
vtrumque ob summam modi infirmitatem: quę cau-
sa est, cur modus nequeat per se consistere, vt rectè
probat Dur. in 4. d. 1. 2. q. 1. n. 6. & cur plerumque etiam,
modus dicatur esse intrinsecus modificato, & à pleris-
que negetur à modificato distingui, nempe distinctio-
ne maiore, qualis intercedit inter extrema, quorum
neutrum essentialiter affigitur alteri, & idcirco possunt
seorsim consistere, & accipere, aut retinere esse suum,
absque coniunctione & adhesionem ad inuicem. Eo-
dem sensu Dur. in 1. d. 3. q. 1. n. 15. & d. 30. q. 2. n. 14. &
15. ait modos non esse rem nisi secundum quid & se-
cundariū, negatque esse secundum se entitates, cum
non habeant formalem entitatem, & quidditatem,
sintque alterius: non tantum eo modo quo acciden-
tia, quę idcirco dicuntur entis entia, quia naturaliter
non possunt esse sine subiecto, sed etiam quidditatio-
ne & formaliter, quia nullam habent quidditatem, nisi
eam quę est esse huius. Quod maxime valet de modis
illis, qui intrinseci dicuntur à Sirecto in formalitat. ar-
ticulo 2. partiali primi principalis, quia pertinet ad con-
stitutionem & complementum intrinsecum fulcri cui
innituntur, nec pertinent ad diuersam speciem cate-
goricam, sed tantum reductiue collocantur in catego-
ria fulcri sui. A Manzoli autem c. 5. formalitatum D.
Thomę sub finem, ob eandem causam vocantur modi
extrinseci. 4. Fonseca 7. Met. c. 8. q. 4. f. 3. & sæpe alibi
vocantur puri modi se habendi. Hi enim sunt modi
strictè dicti, qui non habent proprię essentiam pecu-
liarem, sed sunt alienę essentię complementa, vel tan-
quam eius termini interni, vel tanquam subscudes &
vincula. Potest tamen etiam accommodari ad illas in-
firmas entitates, quę præse dicuntur formalitates,
quia spectant ad nouam speciem, habentque in recto
entitatem

entitatem & essentiam propriam, distinctam ab essentia & ratione formali rei cui adherescunt, cuiusmodi est figura respectu quantitatis. Nam hæ quoque entitates, eatenus dici possunt non habere entitatem formalem & quidditatem propriam, quatenus nulla vi possunt abungi à rebus quibus aliquando coniunguntur, sed essentialiter eis affiguntur. Quoniam nobis satis est, quod id valeat de modis præse acceptis, quia vnio ipsa annumeratur; quam proinde dico vi & alios quosvis modos, essentialiter, atque aded absque interiecto alio vinculo adherere, vt rectè affirmat Dur. in 1. d. 33. q. 1. n. 16. addens n. 17. & d. illa 30. q. 2. n. 15. modum non facere compositionem cum re cuius est modus non quod concursus rei & modi, simplicitatem non tenet, & res illa ac modus non sint aliquid minus simplex, quam res sola absque modo; Id enim dici non posse rectè enunciat Suares l. 4. de Trinitate. c. 4. n. 10. & Vasques 1. p. d. 120. n. 23. Sed quod non se habeant vt res duæ firmæ, quæ aptæ sint seorsim & absque nexu coherere. Eodemque sensu Fonseca, malè reiectus à Suare d. 47. Met. f. 2. n. 8. & ab Albertino q. 6. de relatione n. 15. rectè negat modum habere propriam existentiam; non quod velit modum esse nihil, sed quod essentialiter affigatur alteri, nec absque eo vlla vi queat existere. Sicut eandem ob causam Suares d. 7. Met. l. 2. n. 10. & f. 1. n. 11. & passim alij, dicunt modum non habere entitatem propriam, & asserunt identificari suo modificato.

155. Liquet igitur ex his omnibus, quàm non solidè aduersarij in primo argumento, ex eo quod vnio sit aliquid vtrunque à parte rei distinctum à natura humana quam afficit, colligi censuerit vnionem posse diuinitatis seorsim ab humanitate collocari & conservari, eo quod supposita illa aliquali distinctione à parte rei sit extrinseca humanitati. Falsò item in secundo argumento, affirmat eam realem entitatem, quam modum dicimus, posse poni in rerum natura verbo interim negante humanitati influxum hypostaticum ab effectiuo diuersum. Nam quamvis influxus hypostaticus nullus reuera est, sed tantùm debet admitti terminatio substantialis; quicquid tamen illud sit quod Verbum humanitati confert illam terminando, non potest à Verbo negari; posito quod vnio sit producta in humanitate. Vnde sequitur, modum quem admittimus, ita esse vnionem essentialiter, vt non possit exuere rationem formalem vnionis. Atque aded falsissimum est quod in tertio argumento aiebat aduersarij, omnem realitatem cui conueniat ratio aliqua formalis per ordinem ad aliquid extrinsecum, posse talem rationem formalem non omnibus entibus creatis communem exuere; idque inductione vniuersali confirmari, hoc nulla ratione est admittendum, cum sit apertè abhorrens à vero. An enim visus, qui rationem suam formalem, peculiarem, ac differentialem habet per ordinem ad colorem extrinsecum, potest eam rationem formalem exuere, & sine ea peruenire? Idem dico de omnibus essentialiter reatijs; & nominatim de substantia creata, quam Valentia 3. p. d. 1. q. 4. p. 2. §. *Ostaua opinio*, agnoscit esse verum modum substantialem, eiusdem nature proportionem seruata, cuius hætenus diximus esse vnionem. Neque tamen venerit illi vniquàm in mentem asserere & substantiam, quæ naturæ æquè extrinseca est, ac vnio id est æquè terminat actionem peculiarem, & æquè à natura distinguitur à parte rei, potestque item æquè ab ea auelli, separatione non mutua, abijcere posse formalem rationem, quam habet per ordinem ad naturam quam terminat, posse in rerum natura persistere, nec fungi vllò terminandi munere.

Acies postrema, funditur.

156. Postrema acies argumentorum contra vnionem hypostaticam modalem, quorundam recentiorum est, qui opponunt; iuxta nos humanitatem non fore vnionem Verbo immediatè & proximè, sed tantùm mediante vnione, ac proinde non substantialiter, sed accidentariò tantùm, quod est Nestorianum. Sicut ergo substantia creata affigitur per seipsam naturæ, quam terminat, nulla inter vtramque interposita modalitate, ita contendunt idem esse asserendum de diuina substantia ad humanitatem comparata: & quidem à fortiori, ne adigamur concedere dari posse entitatem creatam, qua Verbum necessitatur ad terminandam humanitatem.

Non est quod ista nos remorentur. Vix enim responsione egent, tam sunt enodia & inania. Aio igitur, vnionem non esse quasi septum vel parietem intergerinum obitantiè immediatæ & substantiali coniunctioni extremorum substantiarum, ceteroqui proportionatum, sed esse ipsam eorum formalem nexum, qui idcirco tantùm dicitur mediare inter partes, quia absque eo non potest peragi compositio. Neque enim vnio habet rationem extremi vniri & quasi glutinis, quod circa duo inter se copulat, quod est inter ea medium, & vtrumque secum deuincit: sed habet tantùm rationem nexum, & idcirco vnitor seipsa, absque alia vltiore vnione, quia sistendum est in primo quo; vnio autem non vnitur nisi vt quo. Sicut ergo actio non impedit egressum immediatum effectus ab agente, quia est ipsius egressio & via, nec egreditur nisi vt quo, & vt ratio formalis egrediendi (idem cernitur in omnibus se habentibus vt quo) ita vnio non excludit immediatam adhesionem extremorum, quia est ipse eorum nexum. Mirum verò est, quorsum aduersarij præterea opponant nobis parietem inter humanam & diuinam substantiam, colligentes substantiam diuinam debere seipsa, & absque vnione inter media, coniungi humanitati, sicut substantia connaturalis humana, iungitur per seipsam naturæ suæ, nullo interiacente modalis vinculo. Hoc dico non rectè aut satis commodè ab aduersarijs obijci. Quod enim substantia connaturalis afficiat seipsa naturam propriam seclusa modalis vnione, ratio inde petenda est, quod substantia creata sit modus, qui essentialiter atque aded per seipsum adheret modificato suo: sicut substantia diuina, quatenus virtualiter distinguitur à Deitate, concipitur ei coniungi seipsa, & nullo interiacente nexu distincto ab extremis, ad compositionem illam rationis spectantibus. Et quoad hoc est paritas inter vtramque substantiam. Sed in re præsentem cum agatur de substantia diuina collata ad extraneam naturam, asserenda esset paritas inter substantiam humanam collatam cum natura extrinseca, & substantiam diuinam collatam cum humanitate. Sicut ergo substantia humana, si comparatur cum natura extranea non terminat eam nisi interueniente modalis vinculo; Quia non potest eam seipsa afficere, cum non possit à proprio modificato profluere: ita neque diuina substantia terminare potest humanitatem sine modalis nexu. Quid ergo in paritate illa quæ opponeretur, feritur metuitur aduersarij? Denique quod addebant aduersarij de necessitate Verbi ad terminandam humanitatem, si modale vinculum interponatur, nullo negotio diluitur. Verbum enim non necessitatur ab vnione, quia liberum fuit Verbo eam non ponere; sed ex quo liberè per ipsummet Verbum posita est, necessitas terminandi quæ Verbo iniicitur, non est nisi ex suppositione, à qua non plus temeratur Verbi libertas, quàm libertas sedendi in eo qui libet sedere vult, violetur ex eo quod non possit non sedere, posito quod ex voluntate sua sedeat.

Concluditur, vniōem hypostaticam esse
verē modum.

157. Si discussis omnibus, quæ aduersus vniōem
modalem, humanitatem Verbo copulantem obijci-
buntur, concludendum est vinculum illud à Verbo &
humanitate à parte rei distinctum, esse admitten-
dum; cuiusque vinculi negationem, esse proximum
terminum à quo, actionis incarnatiuæ, quæ proximè
& formaliter tendit ad vniōem, tanquam ad termi-
num suum formalem, non autem ad humanitatem;
quicquid in contrarium statuat Vasques 3. p.d. 19. c. 2.
quod alijs verbis exprimitur alij, qui pro eodem ter-
mino assignant negationem personalitatis diuinæ in
humanitate; vel negationem personalitatis humanæ
inductam per Verbi suppositiōnem. Nam hæc om-
nia eodem recidunt, quicquid in contrarium argu-
mentetur Albertinus Coroll. 4. de substantia. dub. 4.
& Vasques 3. p.d. 19. c. 3. Eo ipso porò quod vniōem
adigeno pro termino ad quem actionis incarnatiuæ, fa-
cto significo, vniōem differre à tali actione, siue ab
vniōe, contra Salazarium l. de concept. c. 24 n. 80.
Sicut enim in composito humano, quia vniō non est
ipsamet productio formæ ex subiecto, assignamus
actionem, quæ vniō producat, quandoquidem cuius-
libet entis à se, quod non est ipsamet egressio ab agente,
assignanda est egressio aliqua, quæ non alia est quàm
actio: ita quia vniō humanitatis ad Verbum, posterior
revera est, & longè diuersæ naturæ ab humanitatis
productione, oportet vt per actionem aliquam depen-
deat à causa sua efficiente. Eam ergo actionem, voca-
mus vniōem, aut quod idem est, assumptionem;
quia est id quo tanquam causalitate efficitur nexus, per
quem Verbum adiungit sibi humanitatem, ad sub-
stantialiter terminet. Assumere enim est ad se sumere,
et sibi vnire. Proindeque assumptio est actio vniōis,
propterea dicens ordinem ad Verbum tanquam ad
substantialiter terminum humanitatis, communicatio-
nem per eam actionem, tanquam per viam, ad vniō-
nem quæ est immediata & formalis communicatio,
ipsaque nexus extremorum illorum.

Quismodi sit vniō hypostatica. Quæstio 2.
Est substantialis.

158. Iam quandoquidem constat dari vniōem mo-
dalem inter Verbum & humanitatem, seruanda pau-
lexequitudo est natura eius, & multiplicitas, ac digni-
tas, nominatim penes firmitatem & perpetuitatem. Et
notanda quidem huius vniōis, magnam partem patet
ex dictis. Est enim verus modus substantialis, huma-
nitatis Christi affixus, Verbi que ita respectus essen-
tialiter, vt illud actu copulet cum ea humanitate. Vo-
catur hanc vniōem modum substantialem, quia habeo
rationem muneris, quod obit, & complementi sub-
stantialis ad quod trahit naturam. Sicut enim vniō
physica partium substantialium vocatur modus sub-
stantialis, quia necesse partes substantiales, estque via ad
compositi substantialis compactionem: Ita vniō hy-
postatica quia est via ad terminationem substantialem,
quæ humanitati à Verbo confertur, merito appellatur
modus substantialis, & æquè ac substantia connatu-
ralis ad categoriam substantiæ reducitur; non autem
ad vniōem generis categoricis accidentium: siue
qualitatis, vt loquitur Gabriel in 3. d. 1. q. 1. art. 5. siue
relationis, vt dixit Mayronis in 3. d. 1. q. 2. sub finem, siue
accidens, quos latè sequitur Rada in 3. controu. 3. art. 4.
Quamquam vix est inter hos Autores & nos, dissidium
nisi vocum. Nam Gabriel idcirco tantum videtur hanc
vniōem vocare qualitatem, quia non est directè sub-

Theoph. Raynaudus Christum.

stantia, sed aduenit humanitati iam essentialiter con-
stituta, quam etiam exornat supra modum, & emi-
nentissime sanctificat, quod vtrunque redolet quali-
tatem. Mayronis verò extendit significationem cate-
goriæ habitus, ad ea quoque, quæ ita habentur, vt sub-
stantialiter compleant, quod præstat vniō, aduehendo
substantiam extraneam. Tandem qui vniōem vocant
relationem, non egerunt de relatione categorica, & nu-
da ac pura habitudine, quæ vix quicquam est ineptius
ad extremorum aliquorum vinculationem; vt aggre-
adducar ad credendum, fuisse qui ita vnquam censue-
runt; & frustra operam consumere videatur Alberti-
nus, eam opinionem fusè refellens, coroll. 4. de sub-
stantia dub. 1. à n. 23. Egerunt igitur de relatione trans-
cendentali & essentiali, cui locus quoque est in cate-
goria substantiæ. Et ita habetur ex Scoto in 3. d. 1. q. 1.
Littera K. & ex Durando in 3. d. 5. q. 2. n. 8.

159. Agnouerunt planè vniōis huius substantiali-
tatem, Patres, cum eam vocarunt naturalem & essen-
tialem. Audi Petrum Diaconum lib. de incarn. c. 3. Na-
zianzeni ac Cyrilli suffragijs id comprobantem. [Bea-
ta Maria peperit verè & propriè Deum Verbum in-
carnatum, & hominem factum, atque essentialiter siue
naturaliter carni unitum. Propterea etiam, essential-
lem siue naturalem factam naturarum vniōem om-
nimodis confitemur; non sicut illi qui tanquam in
Propheta, ita in Christo Domini Verbum inoperasse
contendunt. Quos redarguit beatus Gregorius Na-
zianzenus ad Cledonium, dicens: [Si quis sicut in Pro-
pheta secundum gratiam dicit inoperasse Domini
Verbum, & non essentialiter factam confiteretur vniō-
nem, si vacuus melioris inoperationis; magis au-
tem plenus sit deterioris.] Nec sicut illi qui secundum
illustrationem, aut dilectionem, aut affectionem, aut
personalem, vel substantialem siue secundum autho-
ritatem, aut potentiam, aut æqualitatem honoris, vniō-
nem tentant asserere naturarum. Quos paulò superius
memoratus beatus Cyrillus anathematizat, dicens
contra Nestorium: [Si quis in Christo diuidit substan-
tias post vnitatem, sola societate connectens secun-
dum dignitatem, & authoritatem, aut potentiam, &
non magis coniunctionem quæ est secundum vni-
tatem naturalem, anathema sit.]

Verba sunt S. Cyrilli, anathematismo 3. Similiter in
Concilio Laceran. sub S. Martino 1. consultat. can. 6.
decentur, secundum sanctos Patres, esse in Christo
duas naturas substantialiter unitas. Et rursum can. 8.
naturarum in Christo vniō, secundum sanctos Pa-
tres vocatur substantialis. Et superius in oratione San-
cti Martini ad Synodum, Verbum dicitur assumptisse
& vniuisse sibi substantialiter quæ sunt nostræ naturæ.
Quam S. Greg. Naz. & S. Cyrillus vocauerunt vniōem
naturalem, & κατ' ἐξω, siue essentialem, hanc S. Mar-
tinus vocat substantialem. Quæ duo eodem recidunt, &
substantialitatem vniōis de qua agimus, perspicuè fe-
runt. Nimis enim ieiunè Vasques 3. p.d. 17. c. 3. vniō-
nem naturalem & essentialem, dici putat à Græcis Pa-
tribus, tantum quia re ipsa & non apparenter facta est.
Qua ratione, accidens dicendum esset iungi subiecto
naturaliter & essentialiter. Fateor interdum Patres
Græcos agentes de vniōe, eamque vocantes natura-
lem, id interpretari de vera vniōe. Sed veram vniō-
nem intelligunt, quæ non est per solam dignitatem &
authoritatem, aut accidentia, qualem agnoscebat Ne-
storius, ipsique Patres ibi impugnant: ac proinde na-
turalem ac veram vniōem dicere, idem est quod
vniōem substantialem profiteri. Aperit ita sentit S.
Cyrillus in expositione anathematismi tertij, vbi hu-
manitatis cum Verbo vniōem secundum naturam,
interpretatur veram vniōem, confirmatque ex Apo-
stolo, qui nos natura ac substantia nostra labem peccati,
& in ipsa natura ac substantia nostra labem peccati,

iræque condignitatem habuisse tradit. Cæterum vera illa unio, spectando subiectam materiam, apud Cyrilum loco notato alia esse non potest, quam unio substantialis, cum eam opponat unioni per gratiam & auctoritatem, quæ sunt uniones accidentarie. Nomine ergo unionis naturalis & essentialis, intelligitur unio pertinet ad constitutionem substantialem, quatenus aduehit humanitati complementum substantiale extrinsecum.

160. Quod si D. Augustinus de Incarnatione agens, in Psalm. 3. utitur *inhabitionis* nomine, non est ea vox sumenda in rigore metaphysico, quo designaret unionis accidentalitatem; sed ita ut idem sit *inhabitio*, quod coniunctio vel unio. Quamquam possumus quoque Verba D. Augustini, iuxta vocum corticem, ac in omni rigore accipere. Ait enim tractans Verba illa, & *exaltans caput meum*, caput hoc, esse in anima Christi spectandum. [Mentem ipsam humanam, sic accipiendam puto, quod caput animæ non absurdè appellatur, quæ ita *inhabet* & quodammodo coaliuit excellenti supereminentiæ Verbi hominem suscipientis, ut tanta passionis humilitate non deponeretur.] En agit de mente sine intellectu, qui mea sententia est verum accidens, & *inhabebat* propterea animæ Christi, ac mediare sine per animam copulabatur Verbo. Et eodem modo accipiendus est Auctor sermonis de nativitate, apud Cyprianum, cum inter alia in hoc mysterio admiranda, mirari se ait, quomodo Verbo Dei caro adhaerit. Durandus sonat quod Durandus in 3. d. 6. q. 4. n. 7. concedit humanitatis cum Verbo unionem esse accidentalem, quasi sit tantum per gratiam & affectum, qui est reprobis ille sensus, quo Nestoriani aiebant humanitatem unitam fuisse Verbo accidentaliter. Sed idcirco Durandus hanc unionem vocat accidentalem, quia aduenit enti in actu iam essentialiter constituto, tamen si nondum substantialiter completo, quod non *inhabet* Verbo, ad cuius substantiam trahitur; sed extrinsecè tantum terminatur ad illud. Sicut vestis licet sit substantia, adiacet vestito; & ei iam completo aduenit. Quæ est ex parte causæ, cur ab Apostolo Philipp. 2. humanitas indumento Verbi assimilatur. Et idcirco Palacius in 3. d. 6. disp. 5. ita sensum & locutionem Durandi approbat, ut simul dicat, unionem humanitatis ad Verbum, & esse accidentalem ob rationem Durandi, & esse substantialem, quia contrahit humanitatem ad esse substantiale personæ Verbi. Facilius etiam ad hanc mentem aptantur, qui dixerunt hanc unionem esse dependentem humanitatis à Verbo, quos Albertinus coroll. 3. de substantia dub. 5. num. 10. criminatur tanquam affirmantes hanc unionem esse accidentalem, & spectantem ad accidentale genus categoriæ actionis. Nihil enim tale somniant, qui ita loquuntur; sed nomine dependentiæ intelligunt entitatem unionis, cuius interuentu, contigit humanitatem substantialiter terminari à personalitate Verbi, quod est dependere à Verbo hypostaticè, adeo per unionem substantialem; non tantum quia hæc unio afficit substantiam humanitatis, (sic enimeductio formæ materialis, quia afficit substantiam, diceretur actio substantialis præcisè prout productio est: & quantitas, quæ immédiate aduenit substantiæ, esset entitas substantialis) sed quia præterquam quod hæc unio est modus substantiæ, munus quoque eius est constituere completè substantiam, idque in Christo facit. Qua ratione unio materiæ & formæ, prout vi eius exiungit substantia composita completa essentialiter, appellatur unio substantialis.

Neque tamen hæc unio eget dispositione prævia.

161. Neque tamen ex eo, quod utraque hæc unio sit & dicatur substantialis, inferre licet, sicut ad unio-

nem inter materiam & formam danda est dispositio aliqua accidentaria adaptans subiectum; ita & pro unione hypostatica talem aliquam dispositionem accidentariam anteriorem esse concedendam. Nullum enim reuera est accidens, quo posito Deus connaturaliter adigatur unire creaturæ naturæ suam substantiam, quæ est notio ultimæ dispositionis. Præterea substantia Verbi, est vicaria (ut ita dicam) substantiæ connaturalis humanitati, eique subrogatur ut suppleat munus eius, quod est substantialiter terminare humanitatem. Subrogatur autem interuentu unionis hypostaticæ. Sicut ergo substantia connaturalis, est connaturaliter anterior quovis accidente efficiente humanitatem, etsi productum sit eodem momento cum substantia, quia prius natura est humanitatem completè existere, quod habet per substantiam, quam affici accidentibus: ita prius natura Verbum aduenit humanitati, quam vllum accidens, quod possit humanitatem aptare, ac vltimò disponere ad illam aduentum: nam illud accidens seu actio, qua unio tanquam per viam procedit à causâ suâ efficiente, computatur tanquam vnum quid cum unione. Tandem si quod esset accidens, quo humanitas disponderetur ad unionem cum Verbo non esset aliud quam gratia habitualis. At hæc tantum abest ut dispositio humanitatem ad unionem hypostaticam, ut potius concessa sit humanitati dependenter ab unione hypostatica, seu tanquam fuitex aut germen connaturaliter debitum unioni, ut infra monstrabo agens de accidentariis Christi perfectionibus. Quare facillat omnis huiusmodi dispositio pro hac unione.

Quædam verò durulculè in contrarium à Ruperto prolata lib. 1. de operibus Spiritus sancti c. 16. accipienda sunt de dispositione seu ornatu consequente ad unionem hypostaticam: non autem de antecedente ornatu, qui rationem veræ dispositionis & aptationis ad unionem fortiaur. Tractat ibi Rupertus de gratia Christo infusa, eoque accommodat, quod de immisso in faciem primi hominis spiraculo vitæ, habet Moyses, Genes. 2. Ait ergo. [In illam faciem, in illam gloriosæ animæ rationem, totus spiritus Spiritus iste creaturæ, que creatori, substantiam creatam Deo increato, condignam suâ fecit plenitudine; id est, sapientia matutam, intellectu dilatatam, consilio prouidam, fortitudine constantem, scientia disertam, pietate mitem, sancto timore humilem. Non enim Verbum Deus hoc indigebat ut Spiritu sancto repletur, quippe de quo æquè ut de Patre Deo procedit idem Spiritus sanctus: sed anima creata nostræ inopis naturæ creatura, cum carne sua hoc opus habebat, ut acciperet hunc Spiritum, quem & accepit non ad mensuram.] Hic locus, utcumque præfert, gratiam disposuisse humanitatem ad unionem cum Verbo. Molliendus igitur est eo modo, quem præmissi. Vel si is minus cuiuspiam satisfaciât, præstat Rupertum non audire. Nam nullam reuera esse dispositionem vltimam ad unionem hypostaticam, satis ni fallor, enitum est.

Cur verò unioni substantiali inter materiam & formam, accidentaria aliqua dispositio assignanda fuerit, non item isti, non est operosum deprehendere. Nimirum prout instituit natura, ut agens nunquam producat formam substantialem, nisi præmiserit dispositiones accidentarias, quæ formæ producendæ velut cubile sternalent, sineque eius non modò ornamenta, sed & fomenta, hoc est ut propter eas determinatus sit transmutationum ordo, ita ut non cum primùm occurrat passio vnum agens, statim necesse sit trudi è materia formam passivam, & induci formam agentis occurrentis. Id enim nimiam in rerum natura confusionem & perturbationem pareret, ut clarum est; & tamen ita contingeret, nisi præsidium inimicum, id est dispositiones in passio, præexistentes, retardarent actionem & imperium

Impetum agentis, obstaréque momentanéæ indu-
centi alterius formæ. Nam cum hæ dispositiones ha-
beant contrarium, mora necessitè interponitur in
pugna interueniente, dum noua dispositio aliam pel-
ligit, quæque, quæ verò præiacebat, stat pro forma, &
moleficio quod materia machinatur obliquit. Itaque ob
ordinatum generatumque ussitudinem, oportuit ac-
cidentia consentanea formæ producere præfundi
pulle, siquæ disponere materiam ad vñonem nouæ
formæ cum ea: Quæ omnia patet non habere locum
in ratione substantiali, de qua agimus.

Est gemina, sicut partes essentielles humanitatis.

161. Pergo ad huius vñionis multiplicitatē, ex qua etiam aliquid habebimus valde concensens ad perpiciendum eius quidditatem, de qua hæcenus. Nempe an hæc vñio sit contritæ spiritualis, an materialis. Si tene igitur vñio vnica an multiplex, ex vñibilibus quæ per se vnica colliguntur, erendum est. Ego quia certum est animam & corpus Christi vniri Verbo, duplicem quoque admittere vñionem, comprehendens sub vñione corporis, vñionem quoque humorum, & aliarum partium non vñientium, ad integritatem humanæ nature pertinerentium, si que sunt præter humores, de quo est problema physicum, potius quam Theologicum, supra discissum. Quanquam enim vñio sanguinis ad Verbum non potest esse eadem cum vñione materiæ animatæ, quod diuersitatem & discontinuitatem vñitiuque; tamen sicut sanguis & materia Christi animata, non censetur duo corpora, ob connexionem naturalem inter duo illa intercedentem, ita vñiones vñitiuque ad Verbum pro vna habeo: vñionem verò animæ Christi ad Verbum, numero secundum, quod diuersitatem libetis. Valdeque idem euincitur ex eo quòd quoque humanitatis pars in triduo mansit vnita Verbo: scire, ut patet, nec facta est eorum noua vñio, vt infra dicam, tradidit S. Thomas 3. p. q. 50. art. 3. vñitiue igitur, etiam cum physica vñione copulabantur, consistebantque humanitatem, competebas supernaturalem vñio ad Verbum.

Nulla est pro tota humanitate.

163. Aliam præterea tertiam vñionem ad Verbum totam humanitatem immediatam, vel vñicam vñionem totius humanitatis, seculus partialibus partium cum Verbo vñionibus, non admittit. Tribuit cum tertiam vñionem Durandus, Pelantius 3. p. q. 6. art. 6. disp. 1. Sed aliè. Nam locus Durandi quom profert, nempe in 3. d. 1. q. 1. n. 5. alium facile sensum admittit vel etiam credit, inchois præsertim ijs quæ habet eodem libro d. 1. q. 2. n. 1. de indistinctione totius à partibus vñitis. Qui enim illam totius peculiarem vñionem inquehūt, coguntur adhibere sententiæ distinguenti re ipsa totam à partibus vñitis vel (vt cauillus præcidiat,) à partibus & eam vñionē ; ita vt vltra partes & vñionem, detur tertia quædam entitas, quæ sit ipsum compositum. A qua sententiā abest, (vt dixi) Durandus. Sunt verò in ea plerique alij, qui idcirco illam peculiarem vñionem humanitatis ad Verbum vltra vñiones partium, videntur debere admittere. Eam tamen sententiā de tertia entitate totius, Soto. 1. physicorum q. 4. ait esse hominem Metaphysicissimum, affirmantem quædam Aristoteli, neque Dico Thomæ in mentem venisse vñquam, & quamvis (inquit) id alibi infuso viderentur, credo mihi non persuasibile.

Non me latet, Vaque me 3. p.d. 19. c. 2. dicere eam
seventiam manifestam esse in viventibus, præsertim
in homine: quem ait non esse duntaxat materiam, for-
mam, & vniorem, sed tertiam quandam entitatem,
Theoph. Raynaud. Christm.

habentem suas proprias passiones & operationes. Tamen fateor me vix capere eam sententiam, sed longe magis mihi ardere opprobrium, quam ex D. Augustino confirmat Valdens. l. 1. doct. præsertim cap. 33. & 34. Sanè vt bene ratiocinatur Rubinius in 3. d. 5. q. 2. art. 1. Si compositū accidentale (quod Valques etiā agnoscit l. 2. d. 204. m. 67.) nihil aliud est præter subiectum, & formatum, ac eius communicationem subiecto factam, quorum aliter de composito substantiali philosophabimur, saluo tantum discrimine ad rem non pertinente, nempe veritatis per se quæ deest composito accidentali, conuenit autem substantiali; Cuiusmodi verò esset illa tertia entitas in homine, adeò manifestat.

An purè spiritualis? An purè materialis? An partim spiritualis partim materialis? Si primum; necesse erit fieri talem entitatem substantialem à solo Deo produci per creationem; & æque ita cum illa entitas tertia, sit formaliter constitutiva hominis, homo dicendus erit produci per creationem, & non produci ab alio homine. Si verò illa tertia entitas, sit tota materialis, eigo non est formaliter homo, quia homo in sua substantia includit aliquid spirituale. Non licet autem comminisci, quod tertia illa entitas, partim sit spiritualis, partim materialis. De hac enim entitate sic compacta, quandoquidem exurgat ex partibus, denuo quaeretur an partim sit spiritualis partim materialis; & an à partibus suis differat. Si affirmes differre, rursum quaeram idem de hoc toto, & ita semper progrediar, donec admittas tertiam illam entitatem non differre à partibus ex quibus coalescit, quod de ipso primario composito, rationabili primum dixisses. Nego verò quod aduersarius d. p. illa 19. n. 28. in hanc rem virget nempe vere materiam ex informatione per animam viuificari, aut recipere nouum esse viuum, corporeum, ac corruptibile, ratione cuius teneat se ex parte principij operationum vitalium, ita vt non sola anima eliciat viuonem, sed viuens. Hæc inquam omnia, dico falsa; nisi si per esse viuum cum Molina l. p. q. 3. art. 4. d. 2. intelligatur tantum anima cū modo informationis materiæ; & per esse viuum corporeum ac corruptibile, intelligatur anima dissolubiliter iuncta corpori seu materiæ, quæ dicitur tenere se ex parte principij actiui actuum vitalium, non ratione vilius effectus aut esse substantialis ab anima in ipsam derivati, sed tantum, quia habet in se principia actiua accidentalia & materialia, quibus anima virtut ad operationes vegetatiuas & sensitiuas. Quare sicut illam tertiam entitatem à partibus vniuersis distinctam ablego, ita & tertiam viuonem ad Verbum totū humanitati refulcare, & distinctam ab vniuersis materiæ & formæ, quæ ea tantum tertia entitate nitiunt.

*Neque ulla simplex pro ambabus partibus
essentialibus.*

164. Aliter à nonnullis vnica vnio humanitatis admittitur. Nempe non affirmando totum esse entitatem tertiam, quæ subiecit vnionem ultra vniones partium essentialium, sed dicendo dari in Christo vnā vnionem simplicissimā, afficiensse intrinsecē vtramque partem essentialē humanitatis, in ordine ad personalitatem Verbi. Quod non repugnat, nec probabiliter vacat, ita probat Albertinus coroll. 9. de substantia concl. 2. vnio est nexus duorum extremorum. Ergo eadem vnio debet afficere immediatē & intrinsecē vtrumque extremum. Deinde constat, per triduum mortis Christi, animam eius fuisse Verbo coniunctā, itēque corpus: neque tamen tunc superses erat vnio humanitatis cum Verbo, quia periecit hæc vnio immediatē ac intrinsecē afficiens animā & corpus, & subrogata ei fuerunt duæ partiales; altera animæ, altera corpori inexistens. Nihil enim

verat, eam vicissitudinem, & abiunctionem à Verbo, cerni in modis: quamvis de præcipuis partibus, verisimè dictum sit à Damasceno, Verbum nunquam dimisisse, quod semel assumpsit. Negat verò Albertinus pugnantiam ullam occurrere posse in illa intrinseca & immediata coniunctione vnius simplicis modi, cum duobus partialibus modificatis, quæ se habeant tanquam vnum adæquatum: cuiusmodi sanè sunt anima & corpus. Nam punctum continuativum, subiectatur in duabus partibus linearum. Quod si hæc vnica vnio statuatur spiritualis, ait admitti debere eam esse totam in toto & totam in qualibet parte: Quo pacto anima quoque rationalis, recipitur in corpore. Si verò statuatur materialis & corporea, ait nihilominus eam posse afficere animam rationalem, quoad effectum proprium ac primarium, qui est vnire, quamvis non quoad effectum illum, qui se habet per accidens ad vnionem, nempe quoad extensionem. Nam & Thomistæ, affirmant accidentia naturalia subiectari in toto composito inhærent, atque adeò partialiter in anima rationali. Nec pauci Theologi, statuentes vbi Angelicum diuisibile & extensum, affigant illud Angelo, qui vtrique spiritualis est, nec extenditur partibiliter à suo illo vbi partibili & extenso.

Hæc sententia, neque de facto vera, neque de potentia absoluta possibilis mihi videtur. Primum probò, quia frustra fingimus vnionem peculiarem totius humanitatis tot difficultatibus obseptam si nulla necessitas ad id cogat. At tantum abest ut alicunde vigeamus ad eam vnica vnionem admittendam, ut potius, qui eam admittunt, cogantur facere eam in triduo perijisse & duas de nouo procreatas esse, quibus possint corporis Christi, & animæ tunc à corpore diuulsæ, supersistere cum Verbo coniunctionem retinere, ut fides docet. Ea autem vnionis præiacentis corruptio, & duarum subrogatio, non vacat incommodo. Accedit quod eam tantum vnionem ad Verbum admittere adigimur, quæ sufficiat ad declarandam veram humanitatis cum Verbo vnionem in vnitatem suppositi. Cum ergo humanitas, nihil aliud sit quam anima & corpus, vinculata per physicum vtriusque nexum, ut suppono ex physica; nexus autem ille naturalis, nec poscat nec possit substantialiter terminari, cum non sit substantia; restat ut humanitas sufficientissimè intelligatur terminari, & homo intelligatur Deus esse, si posito naturali ab illo nexu animæ & corporis, vtrique pars per eam ipsam vnionem, quæ in statu separationis sortita dicitur, coniungatur Verbo ante separationem à comparte sua, ob disruptum naturale vinculum, quo colligebantur ad conflandam humanitatem integram. Hæc cum adeò perspicua sint, & omnibus quæ fides docet, & Patres tradiderunt, tam bellè concinnat; ut quid hoc mysterium nouis illis difficultatibus, quas vnici illius modi tenebrositas ingerit, oneratum velimus? Itaque valeat vnio illa vnica, spectando quod de facto contingit.

Talis vnio, nulla vi dari potest.

165. Repugnare autè vt ea vnica vnio producatur, quod secundo loco affirmabam, inde suaderetur, quod vnio non est entitas firma, quæ de potentia saltem absoluta possit intelligi vniuersalibus pluribus simul subiectis, sed est entitas diminuta; quam repugnat vel simul vel successiue esse modum plurium, eò quod essentialiter assignatur vni tantum modificato, sitque eius determinatio & talitas, ut significantius quam latiniùs dicam. At intelligi non potest, ut quod est essentialiter determinatio vnius, sit simul vel successiue determinatio aliterius. Nec ex punctis continuatiuis tale quid habetur, quia subscondes illæ continui fictitiæ sunt; & licet admitterentur, non essent entia modalia, sed firma; nec

vnirentur intrinsecè vtrique extremo, sed alteri tantum, ad alterum autem terminarentur. Re. vngantia item quam querimus, liquere videtur ex ea indistinctione & identitate reali, id est ex ea exclusionem distinctionis maioris, quæ intercedit inter modum & modificatum. Nam si vnus modus duo simul modificata afficeret, ita esset ab vtroque indistinctus, ut tamen refunderetur in illum distinctio maior, quæ est inter modificata. Hæc enim essent eadem vni tertio, quod attinet ad exclusionem distinctionis maioris, atque adeò etiam inter se non distinguerentur realitate maiori, contra suppositionem. Tandem aduersarius non exhaussit repugnantiam quam sibi obiecit. Statuamus enim hanc vnica vnionem esse spirituales; tunc iuxta non paucos, repugnat, formam spirituales posse diuinitus recipi in subiecto corporeo. Ita Valques 1. p. d. 40. c. 2. Salas 1. 2. tract. 2. d. 3. m. 5. Suarez 3. p. q. 67. art. 4. & to. 1. d. 3. l. 5. Rubion in 1. d. 17. q. 2. art. 2. qui multa vrgent; ac præsertim improportionem, & defectum habitudinis inter talem materiam, & talem formam; ac intimiorem nexum qualitatibus spirituales cum subiecto spirituali, quam potentie vitalis cum suo conaturali obiecto, extra quod tamen non potest excurrere, iuxta receptissimam sententiam. Verum est, quod hæc repugnantia agendo de entitatibus firmis, non difficile elideretur, ideòque non improbabilius alij admittunt accidens spirituale de potentia absoluta posse inherere subiecto corporeo ut Capreolus in 4. dist. 1. ad 1. Durandi contra 4. citans Paludanum, nec obsecrè Gabriel in 2. d. 16. & satis etiam apertè S. Thomas, qui formas brutorum quas censuit impartibiles, affixit materiæ. Et dummodò agatur de puncto materialis subiecti, vel de subiecto materiali totali punctualiter locato; Idem docent Conimbricenses 1. de gener. c. 4. q. 5. art. 2. & 2. animæ c. 1. q. 8. Hi ergo Auctores, quod attinet ad entitates spirituales firmas, verisimiliter asserunt earum receptibilitatem in subiecto corporeo de potentia absoluta. Tamen si agatur de entitate modalis, qua suapte natura est tantum determinatio entitatis, quam afficit, intelligi nequit quod forma impartibilis sit modus entitatis diuisibilis, cum is sit modi genius eaque natura, ut semper debeat modificari conditionem ac naturam redolere, tam parum ab eo abest, tamque ei est intinuis, ac pene idem. Eandemque ob causam si alteram partem propositam eligamus, & eam vnica vnionem statuamus partibillem & corpoream, existimo repugnare, ut efficiat subiectum spirituale ac impartibile; quod non putarem repugnare, si ageretur de firma entitate. Quanquam scio id vniuersè improbari à Sancto Thoma quod 7. q. 4. art. 3. ad 3. Ochamo in 4. q. 1. Litera F. S. luestro. 1. p. consilii q. 2. 5. art. 1. & quod attinet ad quantitatem à Conimbr. 1. de gener. c. 4. q. 5. art. 2. Sed sequor Gabrielem in 2. d. 16. q. Vnica Litera F. negantem occurrere contradictionem in receptione forme partibilis & corporeæ, in subiecto spirituali & impartibili. Vnde in Angeli albefactione aut calefactione, contradictionem non video. Sed de modo ob diminutam eius entitatem, alia est ratio.

Ad rationes in contrarium.

166. Quæ Albertinus proferebat, ut illam vnica vnionem hypostaticam, immediatè & corpori & animæ Christi insidentem probaret, inania sunt. Aiebat enim primum, vnionem esse nexum duorum extremorum, atque adeò etiam vnionem hypostaticam, ac oportere talem esse. Hoc quis negat? Est enim verè vnio hypostatica nexus humanitatis & Verbi, quæ sunt duo distinctissima extrema. Sed negamus, si ex parte vnius extremi, v.g. ex parte humanitatis, duo subiecta vniuersa illud integritate interueniant; vni-

cum simplicem modum duobus illis vmbilibus posse tribui, quod Adversarij ratio nullo modo probat; quia cum vnio comparatur cum suis duobus extremis, alterum duntaxat habet rationem subiecti siue modificali, alterum verò habet rationem termini cui modus vnio affigitur, sed duntaxat illud respicit, & ad illud trahit alterum extremum. Addebat secundò aduersarij, argumentum ex dissoluta vnione totius humanitatis Christi per triduum mortis & subrogatis ei patribus vnionibus, quia perierat illa vnio totius. Sed hoc negare potius contra aduersarij, monstratum est probando nostram sententiam. Rursusque infra monstrandum erit, quomodo humanitas nulla sibi toti propria vnione hypostatica abiecta, sola autem naturaliter comparatur ad inuicem vnione disrpta, desierit cum eo. Itaque secundum illud Adversarij argumentum, est vndeque telum imbelles sine ictu, vel etiam acus dolosus, telum retorquens in vibrantem.

Per hoc igitur in sententia, nec vilo sensu, vniam rationem hypostaticam admitto, nisi totalem, & comparatam ex duobus partialibus modis Verbi respectibus, pro duplici extremo ex parte humanitatis vnionem, pro duplici extremo ex parte corporis vnionem. Ita Abol. paradoxo. 2. cap. 4. 2. & sequitur aperte ex dictis. Vnde vltimis habetur, vniam partialium illarum vnionum spirituales esse, nempe eam quæ animæ insidet; alteram verò quæ corpori inest, esse corpoream & materiale. Quod in sententia agnoscere vnionem esse modalem entitatem, admitti omnino debet, recte vidit Rubionius in 3. d. 1. q. 2.

Qua corpus vnit, est materialis & partibilis, sed tamen supernaturalis.

167. Displacent autem, qui putant vnionem corporis debere esse spirituales, ac indiuisibilem, quod affert Albertinus coroll. 9. de substantia, n. 15. & videtur anuere Lessius l. 12. de diuinis perfectis n. 51. eo quod augur argumentum, quod hæc vnio essentialiter sit supernaturalis, imò in vertice supernaturalitatis. Res autem corporea & materialis, non videatur posse esse entitativè ac secundum substantiam supernaturalem. Vel certe idcirco, quod hæc vnio spectet extremum spirituale & impartibile, nempe Verbum; ideoque debeat ipsa quoque, spiritualitate & impartibilitate potius. Hæc duo displicere, quod quamvis nulla occurrat repugnantia quominus entitas firma spiritualis, communicetur diuinis rei materiali atque corporeæ; tamen ut modus spiritualis afficiat subiectum corporeum, abhorret à natura modi, eaque identitate seu non maiore distinctione, quæ locum habet inter modum & eius modificatum. Deinde si vnio hypostatica corporis esset spiritualis, & (quod Albertinus inde consequi putat,) impartibilis, certè facta quacunque modica resolutione alicuius particulæ corporis Christi per actionem caloris naturalis, atque adeò consecuta eius abiuunctione à Verbo, oportuisset totam præsentem vnionem perire, & novam totalem subrogari. Cumque simul & semel ex variis Christi corporis partibus, aliquæ particula euaporarent, aliæ autem ex his vltimis dispositis aggenerarentur, & Verbo vnirentur; planè oportuisset acquiri simul & deperdi vnionem illam totalem vel etiam plures. Nullo porò modo satisfacit quod responderet Albertinus coroll. 11. q. n. 16. & disp. 4. q. 7. n. 7. dicens, vnionem istam tamen indiuisibilem extensivè, tamen habere partes intensivas, quarum accessione vel decessione, retineri possit ea variatio vnionis quam argumentum probabat. Sed quis non videt, partes illas intensivas, si in vnione darentur, deseruituras tantum ad firmius connectendos easdem partes, non autem ad vincendos eas partes diuersas? Hoc enim est planè alienum ab

Theoph. Reynandi Christum.

intensione graduati, ut deseruiat extensioni. Alioquin dicere similiter liceret, habitum scientiæ extendi ad novas conclusiones, per solam eiusdem simplicissimi habitus intensionem. Et in nutritione hominis, dicere liceret, animam firmius vniri capiti, accedente pedi noua parte alimenti. Quæ aded absconsa sunt, ut satis declarent, aduersarij his proferendis non nisi effugium aliquod quæsiuisse; nequam de dissolucione, quàm de eludendo argumento fuisse sollicitum.

Quare omnino admitto, vnionem hypostaticam corporis Christi, esse materiale & corpoream, etiam si Verbi respectum. Sicut creaturæ corporeæ essentialiter respiciunt Deum naturæ Autorem, qui vique spiritus est non corpus; & vnio humana quam vniam agnosco ex parte materiæ se tenentem, cum Font. 7. Met. c. 12. q. vnica l. 6. Rudio 1. phys. tract. 2. q. 6. n. 66. & Albertino disp. 4. de substantia, q. 5. & coroll. 5. n. 3. quamvis quia ab homine efficitur teneat se ex parte materiæ, sitque corporea, tamen respicit animam rationalem, estque corporis ac spiritus fibula ut Tertullianus dixit l. de resurr. Carnis. Quominus item vnio hypostatica corporis Christi, licet corporea, possit esse supernaturalis, nihil proferri video, quod persuadeat. Quæ enim repugnantia asseri potest, quominus ens corporeum possit esse essentialiter, & ut loquuntur, secundum substantiam, supernaturale? Aut quidni ordo ille ad Deum ut in se est, penes quem tota supernaturalitatis propriè dicta ratio desumitur, consensum non possit cum ente corporeo, illudque supernaturale reddere? Sic igitur philosophor de duobus partialibus vnionibus hypostaticis, quas in humanitate agnosco, ut quæ animam afficit sit spiritualis, quæ verò tenet se ex parte corporis, sit corporea, quamvis vtraque sit eminentissimè supernaturalis.

Nulla datur ambatum vnionum hypostaticarum vnio.

168. Partiales voco has vniones per extinsecam denominationem; quia scilicet afficiunt partes essentialia humanitatis, non autem quod verè vna illarum vnionum comparetur ad aliam ut pars ad partem, eique vniantur interiecto modali vinculo ut consuevit Suares t. 1. 3. p. d. 17. l. 5. & Albertinus coroll. 9. de substantia n. 8. qui pro se adducit Capreolum & Caietanum; imò etiam S. Thomam 3. p. q. 50. art. 3. Vbi postquam dixerat, per triduum mortis Christi in anima & corpore remansisse vniones hypostaticas partium illarum cum Verbo, subdit cum S. Athanasio, humanitatem in resurrectione assumptam denno fuisse. Nempe propter vnionem vnionum hypostaticarum, denno tunc conservatam. Sed hæc Glossa videtur textum destruere. Nam S. Thomas ibi agit de iterata humanitatis assumptione, facta in resurrectione Christi. Illa autem vnio vnionum hypostaticarum quam nunc excutimus, non est assumptio humanitatis, ut per se patet, ac ne assumptio quidè est vnionum hypostaticarum corpori & animæ insidentium, sed tantum est colligatio vnionum illarum. Ergo locus ille D. Thomæ, allegatur planè extra rem: Et si quid probaret, non tum probaret dari vnionem inter vniones hypostaticas corporis & animæ Christi, quàm probaret dari vnionem peculiarem humanitatis & Verbi, distinctam ab vnionibus partium humanitatis, quod ne aduersarij quidem admittunt, & meritò. Rectè enim intelligimus, humanitatem cum desinisset esse ob disruptam vnionem physicam corpus cum anima necessentem, postmodum ea naturali vnione de nouo restituta cessasse de nouo assumi, non per vllam nouam humanitatis aut partium eius vnionem cum Verbo, sed per solam humanitatis Christi regenerationem, & nouam productionem ex noua vnitione partium eius

essentialium, qua posita & recto quocunque alio modo vnionis, siue illarum partium cum Verbo, siue vnionum ipsarum hypostaticarum inter seipsas, verissime dicitur, humanitatem vniri Verbo de nouo, quia de nouo est in ratione formae totius, quam partes diuinctae non obtinebant. Et verissime item dicitur, ea sola physica vnione partium essentialium de nouo posita, Christum de nouo accipere esse Christi hoc est personae subsistentis in humanitate integra de nouo constructa & restituta vt late contra Vicleffii insanas disputat Vald. l. 1. doctr. c. 43. Nihil ergo profuerunt aduersarij, quo illam vnionem hypostaticam inter seipsas vnionem confinent.

169. Nos autem impugnare eam primum possumus, ex superfluitate & inutilitate, quae ex proximè dictis videtur clara. Virgere praeterea possumus, vnionem non dari nisi inter ea quae se habent per modum actus & potentiae. Quamuis autem corpus & anima Christi ita se habeant, tamen vniones hypostaticae partium illarum cum Verbo, non ita se habent, cum neutra ad alteram inclinetur, ordinemve vllam ad eam dicat. Quinetiam subsistentiae creatae corporis & animae rationalis, quibus supplendis haec vniones deseruiunt tanquam viae, non se habent ad modum actus & potentiae, vt fatetur ipse Albertinus disp. 4. de substantia q. 2. n. 4. & 7. idemque affirmat Valq. 3. p. d. 32. n. 21. non sine sale & aceto in differentes, à quibus tot modos & omnia modis ac modorum modis peragi, rem ait esse valde ludicram. Annuit item Hurtadius disp. 2. phys. a. num. 1. 8. & probatur ex alibi stabilita completionem subsistentiae materiae, quae aliqui vbiuis extra hominem esset euidenter. Item probatur ex eo quod si in homine subsistentia animae se haberet ad subsistentiam materiae vt actus ad potentiam, fatendum esset subsistentiam materiae reddi subsistentem: quia quandoque actus communicatur & vnitur potentiae, communicat quoque ei suum effectum formalem. Quis autem dicat subsistentiam materiae esse subsistentem; idque per subsistentiam animae rationalis?

Quare verissime negabam, duas subsistentias homini connaturales habere se ad modum actus & potentiae, inuicemque vniri sub ea ratione. Ac ne verum quidem est eas vniri extendi sicut partes integrales eiusdem quanti, vt opinatur Hurtadius supra n. 124. tum quia nulla est necessitas talis vnionis inter duas subsistentias: Tum quia subsistentiae illae differant penes materialitatem & immaterialitatem. Vna quippe est spiritualis ac immaterialis, altera verò corporea & materialis. At inter duo entia quorum vnum spirituale sit, alterum materiale, non datur vnio extensiva; sicut neque inter duo differentia specie. Sed si datur vnio aliqua inter huiusmodi entia, non alia esse potest, quam actus & potentiae; cuius hoc loco defectum idem autor rectè agnoscit. Sicut igitur subsistentiae creatae & connaturales partibus essentialibus humanitatis, non vnuntur inter seipsas per modale vinculum interiectum, multo minus per seipsas; (sic enim essent essentialiter coniunctae, nec possent perstare separatae.) Ita vniones hypostaticae, quae in Christo iisdem essentialibus humanitatis partibus superueniunt, & tanquam viae subrogantur subsistentijs earum connaturalibus, non sunt dicendae vinculari inter seipsas: siue seipsas, ne statuantur indissociabiles, siue interiecto modali nexu. Non refugio tamen quominus dicatur vna totalis vnio denominatione petita ab vna totali humanitate, quam nectunt eidem personae. Quod addo, quia si Pater assumeret corpus, Verbum autem assumeret animam, nemo diceret esse ibi vnicam assumptionem. Vnde male quis duas illas vniones denominat vniam totalem; non defectu vnionis vnionum, quae aequè posset produci inter duas illas vniones Patris & Filij respectiuas, ac inter duas

tendentes in eandem personam: sed defectu identitatis personae assumptis, & vtramque vnionem hypostaticam terminantis. Cum ergo in Christo, eadem persona Verbi sit extremum quod respicitur ab vtraque vnione hypostatica partibus humanitatis insidentibus, merito ambae illae vniones vni toti humanitati affixae, eamque ad vnum diuinum suppositum trahentes, denominari possunt vna totalis vnio.

Quae huius vnionis dignitas. Quaestio 3. Est summa, ac primum entitativè.

170. Expedita est vnionis hypostaticae existentia, & quidditas, ac multiplicitas. Restat tractanda quam praeterea excutiendum proposueram dignitas eius & nobilitas, cum ex alijs capitibus, tum nominatim ex firmitate & tenacitate. Est autem vniuersè & indistinctè loquendo, haec dignitas tanta, vt merito vnio hypostatica humanitatis cum Verbo, nobilissima habeatur & omnibus vnionibus supereminens. Nec est excipienda vnio inter diuinas personas, vt aliqui excipiunt allegato S. Bernardo 5. de consider. c. 8. Vbi prolatis compluribus vnitatibus, & inter eas hypostatica quam, vocat *dignitativam*, ait eam vnitatem tenere vnitatem Trinitatis, qua tres personae vna substantia sunt: secundo autem loco, illam praecellere, quae conuerso tres substantiae sunt vna in Christo persona. Non est inquam haec exceptio admittenda, quia personae Trinitatis non vnuntur in vna natura, sed sunt vnum simplicissimum cum ea. Vnde D. Bernardus non eam vocat vnionem, sed vnitatem: nec comparat vnionem personarum diuinam & essentiae, (quae reuera nulla est,) cum vnione humanitatis & Verbi, dans isti secundo honorem, vt loquitur cap. 9. *initie*: sed confert vnitatem Dei, (quae summa est non obstante personarum pluralitate,) cum vnitate Christi, quae secundum diuinam vnitatem est maxima. Quare agendo de vnione, quae intra Deum non habet locum, rectè dicitur vnionem humanitatis ad Verbum esse omnium vnionum nobilissimam. Quod male inficiaris est quidam apud Rubionum in 3. d. 1. q. 3. art. 1. Probat autem ex eminentia termini, in quem haec vnio dirigitur, nempe personae Verbi. Ex ordine quippe essentiali, huic vnioni conseruo ad tam excellentem terminum, refunditur in eam summa nobilitas, abundèque compensatur quicquid excellentiae & dignitatis in alios vniones quascunque deriuari posset ex quibuscunque capitibus. Sed vt veritas proposita dilucidior euadat, distinguenda est in hac vnione duplex dignitas atque nobilitas. Vna entitativa, quae est quasi materialis, altera formalis, & in ratione vnionis.

Occupat verticem supernaturalitatis.

171. Ad primum caput, spectat nobilitas generica vnionis hypostaticae; penes supernaturalitatem; & specifica penes essentiam, & munera huius entitatis, inter quae aliqui numerant sanctificationem formaliter & immediatè collatam. Et de supernaturalitate quidem dubitare non licet; cum haec vnio aded transcendat quamcunque naturae creatae capacitatem & exigentiam. Aliquando tamen vocatur à Patribus vnio *physica* siue *naturalis*, non vt negetur ei supernaturalitas, sed vt excludatur vnio affectiua à Nestorio inuecta, quae non est vera vnio; assertaturque verè inter humanitatem & Verbum intercessisse vnionem realem. Sic se ipsum purgavit S. Cyrillus, reprehensus à Theodoro, quod vnionem humanitatis ad Verbum vocasset naturalem & physicam. Audi enim Anastasium cap. 8. *id. 17.* [S. Cyrillus, lumen illud Patrum celeberrimum & beatissimum, Apostolos secutus, docet naturam esse veritatem. Quare multis quoque operum suorum locis,

locis, nominat in Christo *naturalem naturitatem*, & *naturalem civitatem*: quas voces cum Theodoretus reprehendit, explicat ipsum divinus Cyrillus in Apologis, quas pro duodecim Anathematismis scripsit; dicens, *he physicum seu naturale* accepisse, Apostolorum more, pro vero: cui Ægyptiorum & Alexandrinorum confectio maxime consentit, quæ *naturalia* vocate confectio, *vera rerum*. Hinc cum alter alteri vera loquatur, dicere solet in colloquijs; *physica* (= *naturalia*) *mihi dico*, hoc est vera. Simili loquendi vii sæpe dicuntur, quia Sacramenta non legis causare phyca à quibuldam, (hoc est verè & reipsa, tamen si supernaturaliter:) & Christi humanitatem, fuisse physicum Verbi instrumentum in parandis miraculis, quæ tamen supra naturam vires eliciebantur. Itaque nobilitas visionis hypotatice ex supernaturalitate, & quidem essentiali, ascenden dum substantiam, rara esto. Quia enim cum ratio supernaturalitas essentialis formarum creaturarum, petatur ex enectione ad modum essendi divinum; si nec nulla est creatura entitas, per quam hominibus, sicut non aqne bene participet modum essendi divinum, ut notum est; ita nulla fingi potest in rebus creatis supernaturalitas, quæ cum illa possit de nobilitate contendere.

Specifica eiusdem nobilitas, summa.

173. Nobilitas item specifica quæ docitur ex differentia essentiali iuncta cum genere, summa omnino est in hac vnione, tamque præcellens, vt omnia alia factus depreffa & iacenta habeat. Est enim formalis ipse vnus cum Deo, & tam inmensè tamque è propinquo Deum attingit, vt non possit intimius & propinquius. Quæ ex causa non solum omnia accidentia ordinis cuiuscunque, sed etiam omnes substantias creatas transcendit. Nec creatas tantum de facto, sed & creatibiles quæcunque vi. Nulla quippe est creabilis substantia nisi naturalis, vt alibi disputatur. Quare quo hæc hæ vnio ob illum tam vicinum accessum ad Deum, præferat omnibus substantiis creatis, eodem hæc omnibus quocunque substantiis creabilibus anteponenda est. Non me later, controuersiam esse inter Doctores, an accidentia supernaturalia sint substantiis naturalibus digniora, ac nobiliora. Et quamquam Molina reclamet 1.^a p. q. 12. art. 7. disp. 2. a. 2. tamem cõlat receptiorem sententiam, quæ Scoti est in 3. d. 13. q. 1. littera K. fere, substantiam est ordinis inferioris, esse accidentem quocunque est supernaturali, & quantum eminens, nobiliorem, eo quod esse substantiale sit natura sua subsistens, magisq. participet perfectionem esse diuini quam esse accidentis. Leges quo in eam semper disputant Suarez d. 32. Met. scilicet 2. n. 3. 1. & 3. 1. (quamquam quid postea circa hoc ambigunt l. 6. de gratia cap. 1. n. 1. 4.) & Fonseca 7. Met. cap. 1. q. 2. l. 1. Tamen modum substantialis qualis est hæc vnio, alia esse ratio debet, quam accidentis comparari cum substantijs; nec habendum est in imperfectione vel potius infirmitate esse modalis ratione cuius secundum quid videtur cedere quibusvis substantijs quæ sunt entia firma, & rata. Eam quippe imperfectionem non esse attendendam, cum quaeritur siue hæc vnio perfectior simpliciter quam substantia quælibet, ex eo patere potest, quod secundum illam rationem; hæc vnio cedit quibusvis accidentibus firmis, etiam naturalibus, quibus tamen etiam videtur, hanc vnionem (quippe substantialem,) non esse deprecatoriorem.

Quare, ego quidem, modum hunc supernaturalitatis
simam & substantialem, quamvis quoad generale
modi ac entis infirmi rationem, obligationem aliquam
fubeat; tamen tante eminentiæ ex specie sua esse cen-
seatur, ut non possit prout sublimius. Idque præsertim
rator de unione hypostatica efficiente animam Christi.

Nam eam quæ afficit corpus, supra admissimus esse
materiale & corpoream, quippe proportionatam
modificatio quod afficit. Eoque nomine talis modus
videtur cedere modis aliis substantialibus spiritualibus,
ut substantiæ connaturali Angelorum, vel animi
rationalis, & multo magis substantiis ipsi spiritualibus.
Sed ea præcellentia, non est nisi secundum rationem
illam genericam. Quæ enim sunt spiritualia, quoad
rationem illam genericam, præstant materialibus &
corporeis. Eoque ex capite, non substantiæ tantum
ac modis substantialibus spiritualibus, sed & accidentia spiri-
tualia se non infirma, sunt nobiliora hæc viatione hypo-
thetica se tenente ex parte corporis. At quod est secundum
viam rationem genericam nobilis, potest at
tentiis alijs rationibus essentialibus, & præsertim vici-
ma ac specifica, esse ignobilis. Quod effectum quavis
à Valque 1. 2. d. 1. r. n. 48. rejicitur, petendo aperte
principium, hoc est dicendo, eo ipso quod genus ali-
quod est perfectius, totam latitudinem illius per-
fectiorem esse; Tamen admittitur à D. Thom. 2. 2. q. 2. 3.
art. 3. q. 3. & à Valentia ibid. d. 3. q. 1. p. 3. *sub finem*, &
ab alijs multis quos nominavi in Mor. dist. 4. num. 3. 4
Itaque nihil verabit, quominus hæc viationem ob
materialitatem suam sit secundum rationem genericam
materialitatis deprecior entibus quibusvis spiritualibus,
tamen secundum specifiem ipsam præcellat;
so ique viationi quæ Christianima Verbo iungitur, in
ratione materialitatis cedat, in cæteris sit æqualis.

Non tamen sanctificat formaliter.

174. Spectat præterea ad specificam nobilitatem huius vnionis, iuxta nonnullos, quod formaliter ac scripta sanctificare humanitatem Christi, non tantum vt condino, seu vt via, & nexus sanctitatis substantialis adueniētis à persona Verbi ab ipso Christi celebratae Ioannis 10. cum dixit *quem Pater sanctificauit, & misit in mundum*, sed etiam per modum formæ sanctificantis prius natura quam per eam adueniat sanctitas substantialis. Ita videtur sentire Suarez t. 1. 3. p. d. 18. s. 1. §. Sed *quaer.* Quamuis enim fusc confirmat li agatur de sanctitate propria Christi hominis, vnionem non esse nisi viam, ad eam, & conditionem requiramus ad formam sanctificantem, tamen admittit humanitatem vt naturam, sanctificari formaliter per vnionem, & per eam pro vt est præcisè donum creatum; sanctificationem; & insignem excellentiam ac veluti consecrationem conferti humanitati; quod esse perinde videtur, ac dicere, vnionem esse quidem viam ad sanctitatem summam & personalem, tamen esse quoque formaliter sanctitatem naturæ.

At concedendum non esse vnioni, munus formaliter ac per seipsum sanctificandi, affirmat Ragusa 3. p. disp. 67. §. 2. Pelant. q. 7. art. 1. disp. 1. Torres Opus. 6. de gratia, disp. 1. o. dub. 2. n. 2. Vasques 3. p. d. 4. cap. 4. Propositos 3. p. quæst. 7. n. 3. Sed vix afferunt quod rem conficiat. Tantum enim adducunt pronuntia, ex quibus habetur vnionem non esse nisi viam respectu sanctitatis propriæ Christi, & perfectæ substantialis: & Patres, qui humanitatem hac vnione sanctificatam dicunt, interpretantur de conditione requisita ad infinitam Christi hominis sanctitatem, quæ Deitate confertur. Non tamen excludunt sanctificationem illam humanitatis vt naturæ per vnionem prius natura in ea receptam, quam personaltate diuina terminetur, & Deitate perfundatur. Ratio verò quam adhibet Vasques disp. 3. o. cap. 3. & optimam censet, videtur admodum debilis. Aut enim, si vnio esset plusquam conditio ad sanctificationem proveniente ad Deitatem, sequeretur aperte, non posse assumi diuinitus naturam irrationalem. Nam vbi impossibilis est effectus formalis formæ intrinsecè inherentes, impossibile est tale

formam inherere. Natura autem irrationalis, est incapax sanctitatis. Non potest igitur recipere vnionem. Hanc rationem nego esse validam. Falsum quippe est, sequi ex dictis, naturam irrationalem non esse assumptibilem. Nec id propter ratio ex impossibilitate communicandi tali naturæ effectum formalem sanctificationis, si is tribueretur vnioni. Sicut enim nihil est quod obstat videatur, quominus gratia habitualis collocetur diuinitus in lapide, isque nihilominus non dicatur sanctus, nec fiat obiectum amoris amicitiae diuinæ, sed tantum dicatur habens illam formam quæ in subiecto capaci præstat effectum illum moralem reddendi sanctum & obiectum dilectionis; ita nihil est quod vetet, vnionem collocari in natura irrationali, & in ea esse modo merè physico. Distinguendi namque sunt in gratia & vnione, effectus formales duplicis generis, physici scilicet & morales. Et quamuis physici non possint suspendi, sed communicata forma, ipsi quoque necessarii communicentur, tamen ob subiecti incapacitatem effectus formales morales facile possunt inhiberi: & talis est sanctificatio, prout eo nomine intelligitur ratio formalis terminandi amorem amicitiae Dei, non autem duntaxat, possessio formæ essentialiter idoneæ ad id præstandum, si subiectum sit capax, qui est physicus formalis effectus gratiæ sanctificantis. Et eodem modo philosophari licebit de vnione hypostatica, nisi aliud addatur.

175. Ratio igitur, ob quam diximus modum vnionis non sanctificare humanitatem vt naturam, nec esse formaliter sanctitatem, præcisa personalitate quam aduehit, ea duntaxat est; quod vnica simplex forma non possit habere duplicem effectum formalem physicum. Atqui vnio habet pro effectum formalem esse nexum humanitatis & Verbi. Non igitur potest propterea habere illum effectum formalem, quem certum est gratiæ habituali esse tribuendum, nempe formalem sanctificationem naturæ cui coniungitur. Qua ratione alibi probatum dedimus quod cum S. Thoma 1. p. q. 3. art. 1. ad 3. & Scotus in 1. d. 27. quæst. 3. *Littera H.* asserimus circa effectum formalem actionis quæ species expressa pendet ab intellectu; negantes eam actionem reddere intellectum formaliter attingentem obiectum; siue negantes v. am illam ad terminum in mente producendum, esse formalem obiecti representationem; sed id soli illi termino producto vindicantes: eo quod actio alium iam effectum formalem præstet, qui est esse dependentiam, siue viam ab agente; nec pat sit formis diuersis, eisdem assignate effectus formales; vel eidem simplici formæ plures ac diuersos effectus formales tribuere. Nec occurrit etiam fortior via, ad probandum quod visio beatifica non sanctificet formaliter, contra quam paucis recentioribus est visum. Quia enim visio est formalis representatio Dei vt in se est, idque habet pro effectum formalem in seipso & essentiali, non possumus ei præterea arrogare munus sanctificandi formaliter. Idemque est de vnione hypostatica, quæ cum suapte natura sit nexus, habeatque pro effectum formalem vinculationem humanitatis cum diuino supposito, non est quod ei præterea alium effectum formalem tribuamus, constituendi scilicet per seipsum, sanctum & gratum Deo: ad quod non sufficit eminentia alicuius formæ in ordine supernaturali, sed necesse est vt hoc sit proprium munus formæ ad ordinem supernaturalem spectantis, & suapte natura ad sanctificandum destinatas.

Est physice nobilior habituali gratia, & visione beata.

176. Cæterum hæc non obstant, quominus vnio hypostatica sit simpliciter nobilior physice, gratia habituali; de quo anceps aliquando fuit Suarez; sed

rectè 1.7. de gratia cap. 2. §. n. 3. affirmat vnionem hypostaticam esse physice nobiliorem, eo quod vnio sit aliquid substantiale, & habeat effectum formalem longe diuiniorem; nempe constituendi Deum hominem. Quanto ergo differentius nomen est *Deus homo*, quam *homo sanctus* tanto altior physice est vnio hypostatica, quam gratia habitualis. Vltius vero colligere indidem licet cum Scotus in 3. d. 1. q. 1. *Littera E.* vnionem hypostaticam esse etiam physice præstantiorem visione beatifica: quod inficiari videtur Durandus in 3. d. 1. q. 1. n. 10. & latè quidam apud Rubionum in 3. d. 1. q. 3. art. 1. argumentatus ex eo quod visio beatifica sit propria naturæ intellectualis: vnio autem hypostatica respicit terminum ignobiliorem, & imperfectiorem quam visio; vnio enim spectat proprietatem relatiuam, visio autem Deitatem. Tandem ex eo quod visio nostra beatifica, fuerit finis vnionis hypostaticæ, Idcirco enim Verbum caro factam est, vt redempti & abluti beateremur. Quas rationes ita enodatur Rubionus in fine primi illius articuli, vt ad primam dicat, non quoties subiectum est necessarii nobilior formam esse nobiliorem: ac proinde quamvis visio beatifica deponat subiectum intelligens, vnio autem hypostatica possit cadere in subiectum irrationale, negat Rubionus idcirco visionem esse nobiliorem. Eodem sane argumento probatur, omnem planè sensationem & vegetationem, esse nobiliorem vnione hypostatica cum actus illi cadant tantum in substantias viuentes, quod non habet vnio. Ad secundam verò rationem respondet citatus auctor; vnionem hypostaticam non tantum terminari ad proprietatem relatiuam, sed ad totam diuinam personam quæ essentialiter includit, nec verum esse quod Deitas sit perfectior & nobilior proprietate relatiua. Directius verò potest responderi, quanquam formalis ac immediatus terminus quem respicit vnio sit personalitas; tamen quod necessarii & indissolubilitèr habet rationem termini mediati, esse Deitatem; eamque directam & formalem vnionem cum proprietate relatiua, mediatam autem cum Deitate, esse veram & physicam coniunctionem cum Deo: qualem non præstat visio, tamen directè & formaliter spectet essentialiam, eique coniungat hominem accidentario modo longè dispiciore, quam sit substantialis & personalis coniunctio. Tandem ad tertium respondet Rubionus, non semper finem esse nobiliorem ipsæ quæ ad finem sunt, sed id tantum valere semper in fine vltimo qui est Deus; alia verò interdum ex diuina voluntate posse ordinari non vltimo ad aliquid ignobilius; & ita in hac re contigisse. De quo plenius cum de fine Incarnationis, vbi de Christo ipso hæc difficultas agitur.

Vnio hypostatica an summè nobilis, formaliter, & in ratione vnionis. Pars negans.

177. Satis de entitativa nobilitate vnionis hypostaticæ. Nunc spectanda est nobilitas formalis, quæ vnioni conuenit prout est vnio & nexus duorum. Qua in parte Durandus in 3. d. 5. q. 3. num. 7. quamuis admittat vnionem hypostaticam humanitatis ad Verbum esse maximam secundum dignitatem, nempe entitativam, propter nobilitatem extremorum, & excellentiam finis quem respicit; tamen quantum attinet ad rationem vnionis intrinsecam, negat eam esse maximam omnium vnionem. Et probat, quia per vnionem aliqua dicuntur vnum: Ratio autem vnus, est ratio indiuisibilis; ergo illa vnio est maxima prout vnio, cuius extrema magis & intimius efficiuntur vnum per eam. Atqui extrema vnionis materiæ cum forma, & aliarum quarundam vnionum, efficiuntur magis & intimius vnum per vnionem, quam extrema incarnationis per vnionem hypostaticam: constituunt enim vnum per essentialitatem

quod est ex natura & supposito vnum; nec materia potest à forma separari, salua consuetudine; & natura sua; quæ est nota intimitatis magnæ. Extrema autem unionis hypostaticæ, nec sunt vnum per essentiam, sed tantum supposito; nec sunt inseparabilia ab invicem. Igitur unio hypostatica, in ratione unionis, non est omnium vnionum nobilissima.

Lenia verò & inefficacia videntur quæ adducit Suarez t. 1. p. 4. g. 1. Ut probet, compositum ex hac unione relutans, esse magis vnum quam cetera composita, ex materia & formæ vnione coalescentia. Arguitur enim ex maiore Verbi divini perfectione & simplicitate, quam sit perfectio, & simplicitas formæ respectu materiæ. Quo enim actus est simplicior, eo putat illum perfectius & intimius pervadere posse formam, eique penitus iungi; quod in maiore compositi vnitate redundat. Secundo idem probat, ex eo quod vnitas ex supposititate & natura, reperitur etiam in Angelis, qui compositionem ex materia & formæ relutantem ex ea vnitate, non admittunt; quod est indicium vnitatem ex natura & supposito esse maiorem, quam sit vnitas ex nexu materiæ & formæ, maxime in creaturis quarum substantia non distinguitur plenè ac perfectè à natura, sed tantum ut modus à modificatio. Hæc tamen parum vigent. Quid enim confert maior extremorum perfectio aut simplicitas ut vnio sit maior, cum æquè sequatur vnio, si extrema imperfectiora & crassiora sint indistantia, & per virtutem æqualem vnitatem iungantur, ac si sint perfectiora & minds composita. Potest quidem simplicitas, seu potius tenuitas maior, in corporalibus iurare ad facilius aut melius causandam indistantiam, siquæ conducere ad vnionem & vnitatem maiorem. At supposita indistantia & intimitate perfecta, quæ non minor est inter materiam & formam, quam inter naturam & suppositum extrinsecum, maior extremorum perfectio aut simplicitas, nihil promouet vnionis perfectionem, aut vnitatem resultantem inde totius. Quin etiam ex maiore vnitate compositi, non sequitur maior perfectio unionis in ratione unionis: quia vnitas illa maior, potest sequi ex conditione compositi quod ex paucioribus compingitur, cuiusmodi est Angelus præ homine, & modificatum cum suo modo collatum. Et etenim copulator abique vinculo intermedio, atque ad id est cum eo magis vnum, non tamen magis vnum. Maior ergo perfectio in ratione unionis spectanda est penes maiorem vim vnionis, quæ esse potest vbi non erit maior vnitas compositi resultantis. Quod itaque Angeli non sint capaces compositionis ex materia & forma, sint verò capaces compositionis ex natura & supposito, etiam si fortassis arguitur vnitatem ex natura & supposito, ut sic, esse maiorem vnitate ex materia & forma; non tamen arguit vnionem Angeli cum sua supposititate, prout vnionem, esse maiorem vnione materiæ & formæ; cum ne vnio quidem possit proprie dici, quod item valet, de cuiusque substantia creatæ compositione cum propria natura. Quare nisi aliæ efficaciores probationes adducantur, indemonstrabitur Durandus, quoad maiorem illam perfectionem, quam in ratione unionis, censet inesse vnioni inter materiam & formam, aliisque præ vnione hypostatica.

Eligitur affirmans, & probatur efficaciter.

178. Hoc itaque ut conuellamus, argumentandū est ex maiore virtute vnionis: Nihil enim magis pertinet ad rationem formalem unionis prout est vnio. Ea autem virtus formaliter vnionis duo extrema, eo est perfectior, quo extrema magis distantia vniantur. Propterea enim vnio animæ rationalis cum corpore, est simpliciter nobilior quavis alia vnione naturali quia ne-

que spiritum & materiam. Atqui extrema quæ per vnionem hypostaticam vincuntur, infinite distant; Igitur inest ei vnioni vis vnionis perfectissima, & absolute omnium maxima. Egregie omnino hanc rationem expresse Rusticus dialo. contra Acephalos *ferè in fine*. Cum enim hæreticus Monophysita qui ibi colloquens inducitur, inde probaret, vniam effici in Christo naturam ex humanitate & Deitate, quod vnio hypostatica maior sit vnione animæ & materiæ, ex qua resultat vna natura, conclusissetque in hunc modum. [Si igitur ex minore vnitione vna natura sit, multo amplius ex maiore; vna verò hominis est natura. Multo amplius igitur, diuinitatis & humanitatis vna natura est.] Responder Rusticus. Ante demonstrationem habes obstupescere; admirando enim ego tecum confiteor, quia maior vnio est in Domino Christo, & quæ multo maius effecit, & vniam tamen naturam minime fecit: tanto enim vnio Deitatis & humanitatis, quæ in Domino Christo facta est, illam quæ fit in homine superexcellit, & ipse vnitionis effectus, quanto longius à se distantia vnuit: multum namque & quantum dici non potest superat, ut Deitatis & humanitatis, vel solum vna possit esse persona: quam ut animæ & carnis non solum vna persona sit, sed & fiat vna quoque natura: Deus enim in infinitum, & quantum dici non potest, superat creaturam, & tantum quod distat vici vnio effabilis in vniam personam ducens, tam longè naturæ terminis, seu rationibus separata: anima verò paruum quid carnem excellit: conferua enim sunt vtrique & creaturæ ex nihilo facta à creatore. Si verò Dei virtus infinita non esset, minime tanta ex nihilo constare fecisset: ab eo enim quod nullatenus est, distant omnia infinite. Si igitur Dei quidem virtus infinita est, nostræ autem finita substantiæ, magna illa & superfulgens vnio est, quæ valuit inter illa tantum discrepantia vniam personam facere: sicut enim superexcellit virtus eius, qui montem suspendit ad cælum & illi coniungit si possit, vel contingat id fieri, ultra illum qui gelum monti coniungit, sic vnio quæ in Christo est facta, eam quæ per singula in communibus hominibus fit. Veruntamen & illud inquit, quia non necesse est à maiore vnitione maius aliquid effici; alioquin quantum amplius aliqua vniantur, tanto potentius vniantur: sed ea quæ confunduntur, ultra ea quæ minime confunduntur, amplius vniantur, ut humentia. Rursus anima, minime confunditur corpori, non tamen maior est eorum quæ confunduntur vnio, vnitione rationalium animarum ad propria corpora, hanc enim solus facit Deus, illa verò subiaccit etiam nobis. Super hæc verò indefinitè assumpta est maior. Responso verò sufficit, & si definitè dicatur, veluti si quis dicat inopinabilior, mirabilior est enim sic fieri vniam personam, & non vniam naturam, quam illo modo vniam personam vniamque naturam. Non potuit splendidius & dilucidius ratione præcellentiæ vnionis hypostaticæ in ratione vnionis, & formaliter sumptæ, aperire.

Ad rationes in contrarium.

179. Inde verò eliduntur quæ à Durando opponuntur. Negandum quippe est, vnionem materiæ & formæ esse maiorem vnione humanitatis ad Verbum, ut Rusticus rectè negauit. Quod autem compositum ex materia & forma, sit vnum & natura & suppositum, in primis non id habet vi unionis intercedentis inter materiam & formam. Posset siquidem ea vnio deferuire ad compositionem nudæ humanitatis, non resultantem inde supposito. Deinde vnitas naturæ & suppositi, non est signum vnionis formaliter perfectioris; cum possit ibi reperiri, vbi nulla est vnio, ut in Angelis. Cum autem illa duplex vnitas, reperitur ibidem

vbi

ubi est vnio, vt in homine, signum duntaxat est multiplicioris compositionis, quæ longè aliud est quàm maior perfectio vnionis, formaliter vt vnio est. Quid quod composita ex materia & forma materiali, sunt vnus supposito & per essentiam, absque vnione? sanè subsistentia quæ in eis reperitur, cum sit modus, vnitur seipsa & absque vnione intermedia. Forma verò nectitur materiæ per ipsammet aduersionem quæ fit ex materia, quia ea actio trahit formam, & affigit eam materiæ, etiam si nullus alius modalis nexus interueniat. Vt quid ergo Durandus compositionem ex materia & forma vult esse indicium vnionis perfectioris? Non denique videtur ad rem esse, quod addebat Durandus, de inseparabilitate materiæ & formæ ab inuicem in forma pereat, cum tamen extrema vnionis hypostaticæ, sint separabilia, & vtrumque superstes esse possit post separationem, vt paruit in triduo mortis Christi. Inde enim potius colligenda est caducitas vnionis naturalis inter materiam & formam, quæ cedit potius in deprecationem quàm in decus vnionis illius, & tenacitas ac firmitas vnionis hypostaticæ, ac extremorum quæ ipsa inuicem nectit. Non enim colligat partes hominis essentielles ad inuicem, sed vtramque earum coniungit Verbo, & idcirco quantumvis partes illæ à se inuicem disungantur, persistat tamen vnusquisque earum vnio hypostatica & nexus cum Verbo. Quare Durandus, quantum video, ea profert aduersus perfectionem vnionis hypostaticæ, quæ si quid probarent, eam potius euincerent excellentiorem & maiorem. Quod tamen maior illa tenacitas & firmitas vnionis, non spectat ad nobilitatem maiorem vnionis in ratione vnionis, de qua hæcenus egimus, seorsim consideranda est.

Vnionis hypostaticæ nobilitas ex perpetuitate, etiam in triduo mortis.

180. Attendendo itaque ad vnionis nobilitatem secundum quid, quæ duci potest ex firmitate & indissolubilitate, statuo quoque vt certum, vnionem hypostaticam humanitatis cum Verbo, nullis alijs vnionibus cedere. Est enim perpetua, & ne interuentu quidem mortis Christi destructa: quia quamuis in morte Christi humanitas desierit copulari Verbo, & Deus desierit esse homo; tamen vnio vtriusque partis cum Verbo perseverauit, solumque destructa est & deperdita vnio naturalis partium essentialium inter seipsas, sine qua, nec humanitas est, nec homo; superstitibus tamen humanitatis & hominis partibus, & pristinam suppositionem retinentibus. Hanc sententiam de perseverantia perpetua vnionis hypostaticæ, indubitam esse debere Catholico, tradit Leonardus de Vriano, tractatu de sanguine Christi cap. 6. & mihi videtur de fide, dummodò tamen non intelligatur nisi de vnione cum partibus, quandiu sunt de ratione, & integritate humanæ naturæ, vel corporis ad eam pertinentis: quod addo, propter minutas quasdam partes, quæ vi caloris naturalis erumpebant è Christi corpore, cessabantque pertinere ad integritatem humanitatis & corporis Christi, & idcirco amittebant vnionem cum Verbo, præsertim cum resumienda ultra non essent intra humanitatem. Demptis ergo minutis hiis partibus, quæ quamdiu intra corpus erant & ad Christum pertinebant, Verbo copulabantur; desierunt autem Verbo vniri post euaporationem earum è corpore; cæterarum omnium hominis partium, cum essentialium, tum integralium, vnionem cum Verbo, aio fuisse perpetuam, ex quo primùm facta est, & nunquam dissolutam fuisse, idque assero: certa fide esse tenendum. Sanè si quæ occasio vnquam fuit, suspicandi disruptam fuisse vnionem humanitatis vel partium eius cum Verbo, non fuit maior vnquam aliàs quàm

in Christo morte, & per triduum illud quo anima Christi à corpore diuisa fuit. At Christi corpus & animam, per tempus illud mansisse vnita Verbo, certissimum est ex illis fidei articulis quibus profitemur Deum esse passum, mortuum, & sepultum, ac ad inferos descendisse. Nihil quippe eorum de Deo in se dici posset, cum Deus in se neque pati, neque mori, neque sepeliri, neque descendere possit. Dicuntur ergo de Deo, partium ratione animæ quæ ad inferos descendit; partium ratione corporis, quod mortuum est absque anima, & sepulture mandatum.

Suffragium SS. Patrum.

181. Firmat hanc veritatem traditio Patrum. Gregorius Nyssenus, orat. 1. de resurrectione, exposita assumptione & corporis & animæ Christi à Verbo, subdit. [Deum qui totum hominem per suam cum illo coniunctionem in naturam diuinam mutauerat, mortis tempore à neutra illius, quam semel assumpserat, parte recessisse. Nunquam enim illum suorum munusum perierit. Diuinitas ergo, voluntate quidem animum à corpore disiunxit, sed in vtroque tamen se manere demonstrauit. Nam per corpus, in quo corruptionem ex morte prouenientem non admittit, euerit eum, qui habebat mortis imperium; per animum autem latroni perfecit aditum in Paradisum. Vtrumque autem, eodem tempore perfectum est; Diuinitate, per vtramque hominis partem, hæc bona præstante, vt per corporis incorruptionem mortem ipsam dissolueret, per animi verò in sede propria constitutionem, hominibus aditum in Paradisum aperiret. Quoniam igitur duplex est hominis concretio, simplex autem atque vna diuinitatis natura, cum homo dirimitur atque distrahitur, Diuinitas ipsa, quæ indiuisa est, non separatur, sed contra potius propter vnitatem naturæ diuinæ, quæ vtrique hominis parti ex æquo inest, & quæ seuncta, separataque erant, rursum coeunt, & coniunguntur. Atque ita ex partium coniunctionum diuisione mors sequitur, ex diuisarum autem coniunctione resurrectio.] Quasi diceret, mors & resurrectio solam humanitatem immediatè & intrinsecè affecerunt, & disruptionem ac reparationem naturalis vinculi quo coalescit aut dissoluitur humanitas affectatæ sunt; nihil autem illis, & vnioni hypostaticæ quæ illibata semper mansit, & partes quas solas immediatè & intrinsecè afficit, semper Verbo iunxit, etiam ab inuicem diuisas. De huius vnionis perpetuitate, videndus idem Nyssenus Epistola ad tres mulieres pag. 1092. & 1093.

Nazianzenus orat. 36. n. 20. [Eodem in genere mihi illud quoque esse videtur Deum, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti. Neque enim quod quidam opinantur, ipse, vel à Patre, vel à sua diuinitate quasi passionem extingente, ob idque sese à perpetuo corpore colligente atque contrahente, derelictus est. (Quis enim eum vel, primum humanitus gigni, vel in crucem ascendere coegit?) Verum in seipso nostra representat. Nos enim eramus derelicti illi prius atque contempti, nunc verò per impatibiles illius passiones, assumpti ac seruati. Quemadmodum nostram quoque insipientiam ac peccatum sibi arrogans, quæ deinceps in Psalmo sequuntur, pronuntiat. Si quidem vicissimus primus Psalmus manifestè ad Christum refertur.]

S. Augustinus tract. 47. in Ioann. [Si dixerimus quod Verbum Dei posuit animam suam, & iterum sumpsit eam, metuendum est ne subintrat praua cogitatio, & dicatur nobis: ergo aliquando anima illa, separata est à Verbo; & aliquando Verbum illud, ex quo suscepit animam illam, fuit sine anima. Video enim fuisse sine anima humana Verbum, secundum quod in principio

principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Ex quo enim Verbum caro factum, ut habiteret in nobis, & susceptus est à Verbo homo, id est, totus homo anima & caro, quid fecit pulvis, quid fecit mors, nisi quod corpus ab anima separatum? Animam vero à Verbo non separavit: si enim mortuus est Dominus, imò quia mortuus est Dominus, (mortuus est enim pro nobis in cruce,) sine dubio caro ipsius, exspiravit animam: ad tempus enim carum, anima deseruit carnem, sed redeunte antiquum, anima deseruit carnem, sed redeunte anima resurrexerat: à Verbo autem animam esse separatam, non dico. Latronis animam dixit, *hodie mecum eris in Paradiso*: fidelem latronis animam non deseruit, & deseruit suam? Absit: sed illius ut Dominus custodivit, suam vero inseparabiliter habuit.]

181. Autor sermonis de Baptismo S. Cyprianum. [Conveniunt simul sempiterna divinitas, & temporalis humanitas, & eo tenore utriusque naturae facta est unitas, ut impossibile sit, quod iunctum est ab invicem separari; sed Verbum & caro sic sunt una essentia, ut perfectam & integram sinceram coniunctio faciat unitatem. Nec iniuria est, sed gratia Dei si quod minus videtur digniori iungatur; cum inferior naturae contumeliam peccati non contrahat: nec est minoratio maiestatis, protectio paupertatis; nec alterutrum Dei in aliquo humilitas dispensator a dehonore. Ex eo quod addit, inferiorem naturam, ostendit in Christo contumelia peccati, vides anteriore illa verba, quibus dixit Verbum & carnem esse unam essentiam, non fudere errore Monophysitarum. Unam ergo essentiam dixit, pro uno compositum, ex Verbo & humanitatis partibus, quod compositum, agnoscat nunquam fuisse dissolutum.]

Cyprianus Carthagenensis Episcopus, in nuper edita epistola contra Nestorianos ad Vitalem & Constantium, late confirmat, nunquam Verbum discessisse ab humanitate Christi, cuiusque partibus. Seligo quaedam. [Nemo sacrilego spiritu audeat separare, quod videt in caelo & in terra, unitatem inseparabili permanere. Sicut enim ab omnipotentia Deitatis, homo Christus se suis esse non potest alienus; ita & ab his qui in hominem & circa hominem gesta sunt, separari non potest Deus. Natus ergo est homo qui nondum fuerat, quia Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Simili modo passus est impassibilis per passibilem quem suscepit, & immortalis mortuus est, & qui nunquam moritur, resurrexit. Neque enim vel in passione desuit illi homini Deus, alioquin non est Dominus glorie crucifixus. An dicimus Deum in suscipio homine, etiam apud inferos non fuisse? Et infirmitas? Quis ille est qui petras scindi, terram commoveri, Solem obsecrare, diem fugere, velum templi in duas dividi partes efficit? Nunquid homo tantum? Nonne etiam Deus? Ergo ei nec in cruce, nec in morte, nec in sepulchro, nec in inferis desuit. Hae ille, ut S. Cyrillus in Concilio Ephesino appellavit, *venerandum & multum religiosum Episcopum*, quae Vincencius quoque Lyrinensis cap. 41. *commonitorij sanctum* appellat ac celebrat. Nec est quod quis dicat illam agere de separatione Nestorianam quam ibi ex instituto impugnat. Quamvis enim id verum sit, tamen ad errorem Nestorij pertinet, separare partem essentialem Christi, à Deo; etiam ab alia adiunctam per mortem, idque aperte intendit S. Capreolus univèrsa propè epistola.]

183. S. Leo serm. 17 de passione tractandum proponit quomodo Patrem. 1. Christus se à Patre derelictum contemnit. [Ne simplex & inexcusatus auditor ita acciperet verba dicentis, *Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti?* tanquam fixo Iesu in crucis ligno, paternam ab eo Deitatis omnipotentia recessisset, cum in tantam unitatem Dei & hominis natura conveniret, ut nec supplicio potuerit dirimi, nec morte disiungi. Ma-

nente enim in sua proprietate utraque substantia, nec Deus dere iquit sui corporis passionem, nec Deus fecit caro passibilem: quia divinitas quae erat in dolente, non erat in dolore.]

S. Fulgentius ad q. 1. Ferrandi *sub medium*. [Illo quoque exemplo, inseparabiles personas Patris, & Filij, & Spiritus sancti convenit ut credamus, quod ipse unigenitus Deus, sic in unitate personae suae, naturam divinam humanamque coniunxit, atque univit, ut à se omnino non possent separari. In una enim persona unigeniti Dei, qui tanquam sponsus processit de thalamo suo, inseparabilis permanet utriusque naturae unitio. Nec ideo debet aliquis aestimare utramque ab invicem divelli potuisse naturam, quia per susceptionem mortis, & caro exanimis in sepulchro iacuit & anima in infernum carne moriente descendit. Quandoquidem etiam cum interueniente morte anima discessisset à carne, inseparabilis in Christo utraque natura permansit quia nec in inferno animam suam, nec in sepulchro animam suam, Divinitas immensa deseruit: In tantum autem inseparabilis est in Christo utraque natura, & ex hoc Eutyches in errorem caderet; & unam videns in Christo personam, unam quoque in eo naturam in pie praedicaret, volens confundere, quod vidit separari non posse.] Et lib. 3. ad Trasim. c. 25. adducto textu ex c. 19. Ioh. quo narratur Christi corporis sepultura, addit. [Ecce facta distinctione divinitatis, & carnis, & animae, quantum ad proprietatem substantiae attinet, solum corpus Iesu dicit de cruce depositum, aromatibus conditum, & linteis obvolutum. Propter unitatem vero personae, quoniam Deus hominem quem ex Virginis utero suscepit, nec in morte, nec in sepulchro deseruit, propterea secutus Iohannes adiecit: *Erat autem in loco ubi crucifixus est Iesus, & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus fuerat, ubi ergo propter Parasceve Iudeorum, quia iuxta erat monumentum posuerunt Iesum. Vere divinus spiritus plenus, sanctus Evangelista loquens est, ut primum, quid in Christo mortuum fuerit, & sepulchrum, ostendens, diceret acceptum corpus Iesu, & ligatum, linteis cum aromatibus. Et quia quod Deus coniunxit, homo non separat, propterea non corpus Iesu, sed Iesum dicit in monumento positum: sciebat enim quod ille susceptor pleni hominis Deus, totus esset cum carne sua in sepulchro, totus cum anima sua in inferno, totus in mundo, totus in caelo, totus in unitate naturae in Patre, de quo exiit, totus per omnipotentiam divinitatis fuit, in tota creatura quam fecit.] Tandem c. 34. [In sepulchro secundum veram carnem Christus mortuus iacuit, & secundum animam ad infernum Christus descendit; secundum eandem animam, ab inferno ad carnem (quam in sepulchro reliquerat) rediit; secundum divinitatem vero suam, quae nec loco tenetur, nec fine concluditur, totus fuit in sepulchro cum carne, totus in inferno cum anima, ac per hoc plenus fuit ubique Christus, quia non est Deus ab humanitate quam suscepit, separatus, qui & in anima sua fuit, ut solatis inferni doloribus ab inferno victrix rediret, & in carne sua fuit, ut celeri resurrectione corrumpi non posset.]*

184. Anastasius Sinaita cap. 3. *ad 12^{am} in fine*, inter puncta quae catholicum cum Theodosianis aut Gaianitis actum vult execrari illud ponit. [Qui divinitatem Christi à corpore seivntam dicit in cruce, seu motu merito, seu quovis alio loco.]

S. Damascenus l. 3. fidei cap. 27. [Quoniam mortuus est ut homo, & sancta eius anima ab incontaminato separata corpore; non tamen divinitas ab utroque separata remansit; ab anima inquam & corpore: & neque sic, un a hypostasis in duas desecta est hypostases. Nam & tunc corpus & anima secundum idem à principio in verbi hypostasi habebat existentiam. Et

ipsi

ipsis in morte ab invicem separatis, vnum quodque eorum mansit, vnam Verbi habens hypostasin. Quare vna Verbi hypostasis, & Verbi, & animæ, & corporis fuit hypostasis: nunquam enim neque anima, neque corpus, propriam habuere hypostasin, præter eam quæ Verbi est hypostasis. Vna enim semper Christi hypostasis. Quo fit, vt etiam localiter anima à corpore separabatur, hypostaticè tamen per Verbum vniebatur.]

Hefychius in cap. 21. Leuit. exponens quid sibi vellet quod summus Sacerdos vetabatur aperire caput, & vestimenta sua discindere, cum Sacerdotem illum Christi imaginem per alia pleraque esse docuisset, addit de Christo. [Hic caput suum non discooperuit, nec vestimenta sua conscidit. Caput suum non discooperuit, quia à Patre suo, qui eius caput appellatur, nec passionem carnis sustinens, separatur. Sed nec vestimenta conscidit, id est, carnis. Ex quo enim Verbum caro factum est, inest totus suæ carni, & nunquam ab ea, nec à crucifixâ, nec à sepultâ, nec aliud quidlibet passa, quod ad naturam nostram pertinet, se abscedit.]

185. Alcuinus lib. 3. de Trinit. c. 16. [In nulla proprietate operum quæ naturas distinguunt in Christo, diuinitas deseruit humanitatem, nec etiam in ipsa passione. Quod vt facilius intelligi possit, exemplis fides corroboranda est: Verbi gratia, dicamus, securis icu, arborem cum verberaueris, & splendorem in ea simul percusseris, arbori quidem vulnus infligis. Solem verò cuius & splendorem simul percussis & calorem, impassibiliter derelinquis. Quod si arborem, icu securis percussam, Sol non deserit, quantum magis sanctum suum Dei filius, quod est Verbum, in passione non deseruit? Quamuis ipsa diuinitas, impassibilis semper in sua permaneat natura, sicut Moyses, duce populi Dei vidente, rubus flammam habuit, sic verè passa est humanitas Christi. Et sicut verè non incensus est rubus, sic verè non passa est diuinitas. Non tamen alicubi diuinitas humanitatem, ex quo in unitatem suæ personæ assumpta est, deseruit: verum etiam de eodem matris utero, idem Deus, homo factus, exiuit: & in cruce idem Deus, homo factus, pendit: & in sepulchro idem Deus, homo factus, iacuit: sed in sepulchro secundum solam carnem, idem Deus, homo iacuit: & in infernum secundum solam animam descendit. Quicquid enim in Christi factum esse legitur, ab vno Christo, & ab vno Dei Filio, gestum esse, nullus Catholicus dubitare debet. Hæc verò & omnia, personaliter totus Christus dignatus est agere.]

An profecit Alcuinus ex Arnobio in Conflitu cum Serapione? Illud sanè opus allegat Epistola ad Flavianum Merium descripta parte loci in hanc rem insignis ex lib. 2. dicti operis. [Memor esse debes (inquit Arnobius) exempli lane & sanguinis conchyliis. Cum ergo facta fuerit hæc lana per admissionem sanguinis purpura, cum netur, aut filatur, aut torquetur, lana utique recipit maiestatem. Nunquid nam quæ torquetur, à purpureo colore deserit? Addo & aliud exemplum, v. g. d. camus. Securis icu arborem cum verberaueris, & splendorem Solis si eum simul percusseris, arbori quidem infligis vulnus, Solem verò & splendorem simul percussis, & calorem impassibilem derelinquis. Quod si arborem ad icum percutientis Sol non deserit, quantum magis sanctum suum nequaquam Dei Filius quod est Verbum in passione deseruit? Et sicut verè rubus flammam habuit, sic verè passus est Filius hominis: Et sicut verè non incensus est, sic verè non passus est Filius Dei.]

Nicephorus Constantinopolitanus in sua profess. fidei ad Leonem Papam, sic præter cætera de Christo habet. [Credo corpus suum sepulture contraditum,

incorruptum conseruasse, nullo quidem modo ab ætæna illa inexplicabilique vnione diuulsum, est illud (tridui illo intervallo) anima fuerit spoliatum. Cum qua anima, & ipse quoque ad inferos descendit, ipsæque qui in carne erant spiritibus, (quemadmodum Apostolorum Corypheus diuinus Petrus exponit,) resurrectionem prædicant, libertatemque & redemptionem impetrant.]

Petrus Damiani lib. 5. epist. 13. [Si quibus datum est perspicaci mentis intuitu incarnati Verbi penetrare mysterium, veraciter astruxerunt, in tam inseparabilem vnionem, utramque concurrisse naturam, vt ne in morte quidem Christi, diuinitas à carne potuisset abungi: alioquin non esset verus Deus, si vel in ipso mortis articulo desineret esse Deus. Hinc est quod ait B. Ambrosius: Caro quidem Christi gustauit mortem, sed impassibilis Dei virtus non exiuit de corpore. Magnus etiam Leo Papa non disparem huius rei protulit in suo sermone sententiam: Nisi verbum, (inquit,) caro fieret, & tam solida existeret vnitas in vtraque natura, vt à suscipiente susceptam nec ipsum breue mortis tempus abiuiceret, nonquam valeret ad æternitatem redire mortalitas. Idem quoque alibi: Deitas, quæ ab vtraque suscepti seminis substantia non recessit, quod potestate diuisit, potestate coniunxit.]

186. S. Bernardus l. 5. de consider. cap. 9. [Tantum tamque expressam vnionis vim in se præferat ea persona in qua Deus & homo vnus est Christus, vt si duo illa de se inuicem prædicet, non erraueris: Deum videlicet hominem, & hominem Deum verè Catholicæque pronuntians. Non autem similiter vel carnem de anima, vel animam de carne, nisi absurdissimè prædicas, etsi similiter anima & caro vnus sit homo Nec mirum si non æque potis anima sit sua illa vitali, etsi non parum valida intentione connectere, atque suis affectibus altingere sibi carnem, vt sibi diuinitas hominem illum qui prædestinatus est Filius Dei in virtute. Longa catena & fortis ad alstringendum, diuina prædestinatio: Ab æterno est enim. Quid longius æternitate? Quid diuinitate potentius? Inde est quod nec morte incidente, vllatenus interdicti hæc vnitas potuit, etsi carne & anima ab invicem separatis. Et fortassis hoc sensit ille, qui se indignum professus est solvere corrigiam calcamenti huius.] Et continenter cap. 10. [Sed & illa tria fata de Euangelio mixta & fermentata in panem vnum, si quis ad hæc tria dixerit pertinere, non incongruè id mihi facere videbitur. Quam bene ea mulier fermentauit, vt nec diuisione quidem facta carnis & animæ, à carne vel anima Verbum diuideretur? Mansit & in separatione inseparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte contigit separatio, potuit unitati præscribere, permanenti in totis tribus. Siue coniunctis, siue diiunctis duobus, nihilominus perseque- ratur in tribus vnitas personalis. Equè vnus Christus, vnaque persona Verbum anima & caro, etiam mortuo homine perdurauit. In utero Virginis (vt sentio ego) commixtio hæc & fermentatio facta est: & ipsa mulier quæ miscuit, & fermentauit. Nam fermentum non immeritò fortasse dixerim, fidem Mariæ. Planè beata quæ credit, quoniam perfecta sunt in ea, quæ dicta sunt ei à Domino. Perfecta autem non essent, si quominus iuxta verbum Domini esset fermentatum totum, & perpetuò fermentatum seruans nobis tam in morte quam in vita pariter, vnum atque integrum mediatorem Dei & hominum, cum sua Deitate, hominem Iesum Christum.]

Locum S. Cyrilli quo inanimabiliter, & indigressibiliter vnitum fuisse Deum humanitati Christi, proficetur, adducit in hanc rem Paladius Enarrat. 1. in c. 8. Ioan. in fine, & habetur apud Cyrillum l. 5. in Ioan. c. ultimo sed Clyctouæ non Cyrilli, constat esse eum locum,

Cur decessit unionem hypostaticam esse
perpetuam.

187. De Partium ergo consensu in hoc puncto, dubitare non licet. Rationem congruentiam, S. Thomas in 1.2.1. q. 1. art. 1. triplicem profert. Nempe quod cum Deus sit immutabilis, par fuerit coniunctionem perpetuam cum eo factam, persistere immutabilem ac perpetuam. Item quod non decerneret Christum in morte quam pro Patris obedientia excepit, amittere dignitatem perfectam unionis. Tandem quod ita fuerit necessarium, ut quæ post mortem facturus erat, meritis pro nobis non destitueretur. Postrema hæc ratio non est admittenda; quia Christus veniente mortis nocte, nihil potuit operari, id est, nihil nobis ultra potuit mereri; ceteræ, non malæ sunt. Magis tamen placet ea ratio quam idem S. Doctor adhibet 3. p. q. 90. art. 2. Eamque nos ex Nysseno iam produximus. Nempe quod dona Dei sunt sine penitentia, ut dicitur Rom. 10. idè quæ cum Deus collatam semel gratiam adoptionis nemini eripuit absque culpa sua, multo minus amovere debuit gratiam unionis ab anima & corpore Christi sui, qui peccatum non fecit. Accedit quod corpus & anima in triduo, semper retinuerunt illum ordinem ad componendam humanitatem, quem ante habebant; & ad eam denuo consolidandam, iterum fuerunt ad invicem coniungenda. Quare sicut eo titulo ante triduum illud copulabantur Verbo, ita & in triduo coniuncta Verbo manere congruum fuit. Tandem decentissimum fuit, ut quod corpus hominis per peccatum trahitur, nempe sepulchrum, & quod anima demergenda erat eadem ob causam, ad Dei corpus & anima malo nostro meliorem facientia devenirent; quod ex primo elegantissimis verbis Fulgentij lib. 3. ad Trasim. cap. 30. [Rebatur ad plenum redemptionis effectum, ut illuc vique homo sine peccato à Deo susceptus descendere, quovis homo separatus à Deo, peccati merito recideret; id est ad infernum, ubi solebat peccatoris anima torqueretur, & ad sepulchrum ubi consueverat peccatoris caro corrumpi; sic tamen ut nec Christi caro in sepulchro corrumpere; nec inferni doloribus anima torqueretur: quoniam anima immunis à peccato, non erat subdenda supplicio, & carnem sine peccato, non debuit vitare corruptio. Nam quia peccatis homo meruit in seipso per supplicium dividi, quia maluit à Deo, qui diuini non potest, prænaricationis reatu divungi; propterea factum est, ut peccatoris mors, carnem peccati ad sepulchrum corrumpendam perducere, animam inferno torquendam protinus manciparet. Sed hæc vicissitudo Dei æquitas fecit, quæ idè taliter peccatorem addixit, quia ne peccaret, ante prædixit. Hæc fuit retributio peccatori reddenda, ut iuste peccati supplicium lueret, qui Deo iusto iniuste peccasset. Ut autem peccator fieret gratuito munere liberatus, factum est, ut mortem corporis, quam à Deo iusto peccator homo perculerat iuste, Dei filius à peccatore patre iuste iniuste, & ad sepulchrum pertineret caro iusti, quovis fuerat caro deuoluta peccatoris; & vique ad infernum descenderet anima Salvatoris, ubi peccati merito torqueretur anima peccatoris. Hoc autem idè factum est, ut per morientem temporaliter carnem iusti, donaretur vitæ æternæ carni, & per descendentem ad infernum animam iusti, dolores solueretur inferni.] Ceterum non tam his congruentijs, quam allatis Scripturæ & Patrum testimonijs, certum censeo hanc veritatem: circa quam fœdè impiegit quidam recentior, adductus à Palacio in cap. 8. Ioan. tractat. 1. sub finem, cum dixit animam & corpus Christi, per mortem desisse Verbo coniungi.

Theoph. Raynaud. Christum.

Nonnulli PP. vixisse sensisse contrarium.

188. In contrarium opponi possunt loca S. Hilarij can. 3. in Matth. & Ambrosij l. 1. in Lucam, quibus nixum fuisse scriptotem illum refert Palacius. Verba S. Hilarij explicantis magnam Christi vocem in cruce, sunt ista. [Clamor ad Deum, corporis vox est recedentis à se Verbi Dei contestata dissidium. Denique cur relinquitur, exclamat, dicens, Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti? Sed relinquitur, quia erat homo etiam morte peragendus.] Hilarij expresse Ambrosius, cum de eodem Christi in cruce clamore, dixit. [Evidens manifestatio contestantis Dei, secessionem diuinitatis & corporis. Sic enim habes, clamavit IESVS voce magna dicens, Deus, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti? Clamavit homo diuinitatis separationem moriturus. Nam cum diuinitas, mortis libera sit, vitæque mors esse non poterat nisi vitæ discederet, quia vitæ diuinitas est.] His in locis præter auctoritatem dictorum Patrum, ingerit molestiam derelictio illa à Patre quam Scriptura Christi nomine tradit. Cum enim Pater non copularetur, huic humanitati, nisi mediante Filio, planè si Pater eam deseruit, multo magis deseruit illum Filius ipse, qui est formalis terminus coniunctionis.

Addi possunt alia Patrum loca idem ferentia. Eusebius 4. de demonstr. c. 12. [Tanquam homo ad sepeliendum dedit corpus, à quo tanquam Deus discessit.] Leporius Presbyter in libello sue emendationis, per B. Augustinum & Africanam Synodum approbato, quemque tanquam Catholicum celebrat Ioannes 2. Episto. ad Senatores, & Cassianus l. 1. de incarnatione c. 5. ac Facundus Hermian. l. 1. pro tribus capit. c. 4. in eo inquit libello, Leporius sic scribit, refellens suum olim peruersum sensum de verbis illis *Deus meus, ut quid dereliquisti me?* [Velut carnis ipsius voce utens, ponens præteritum pro futuro, quia per mortem crucis necessarid terrenum corpus erat à Deo pro tempore relinquendum, non solū à Deo, verum etiam ab anima sua, quæ erat vnita cum Deo, hoc ipsum priusquam fieret, nobis moriens testaretur. Non enim tradito spiritu, caro mortua poterat hoc clamare; alioquin mortuum Christum in veritate, quis crederet? Deus non in passionibus hominem, qui in homine secundum carnem dignatus est pati, sed corpus in morte, & iuxta legem excessus humani, diuinitas cum vnita sibi anima, non crucifixum hominem reliquit in penam, sed exanimem carnem deseruit ad tempus.]

Sed & Vitalis ac Constantius, Epistola ad Capreolum Carthaginensem contra Nestorianos, hæc habent, [Sed & hominem purum dicunt pependisse in cruce comprehensum. Ajunt, recessit Deus ab eo. Quibus paritas nostra sic dixit. Nunquam Deus recessit ab homine assumpto, nisi quando dixit de cruce, *Eli, Eli lama sabachani. Deus, Deus meus, quare me dereliquisti?* Neque id in eis postea improbauit Capreolus, dato ad eos responso, sed agnoscit, qui hæc scripserant veram fidem tenuisse, & eosdem ob auersionem à Nestorianis collaudat. Denique apud Nyssenum in orat. catech. c. 35. hæc habentur inter exponendum trinam baptismi mersionem. [Quoniam mortis nostræ salutis, ad effectum & opus non adeo est deductus ex præeunte doctrina quantum per ea ipsa quæ fecit qui cum hoc homine subijt societatem, ut qui re ipsa vitam sit operatus: ut per carnem rursus assumptam & simul deificatam, simul afficeretur quicquid est ei cognatum & genere coniunctum; necessarid excogitandus erat aliquis modus, in quo in ijs quæ sunt, esset cognatio aliqua eius qui sequitur, cum eo qui præit ac ducit.] Hæc cognationem mortis & resurrectionis Christi, nobiscum intercedere monstrat Nyssenus, in Christi sub terram collocacone, & resurrectione, signatis per

M

notitia

nostram intra aquam immersionem, & emersionem. Et hominiquidem, diuinius inflictam esse mortem docet, ut cum per mortem vitium efflueret, postmodum homo nitens ac plane parus resurgeret. Id quod in Christo perfectissime seruatum tradit. [Nam & per mortem disincta fuerunt quæ erant vnita: & rursus coniuncta sunt quæ erant discreta: ut purgata natura in dissolutione eorum quæ naturaliter coierant, animæ, inquam, & corporis, eorum quæ fuerant separata redierunt, ab aliena admisione esset purus.] En carnem rursus assumptam, & ad statum pristinum reditus eorum quæ fuerant separata.

Exponuntur.

189. Nihil hic propositum est, quod difficultatem merito faciat, præter auctoritatem SS. Hilarij & Ambrosij, quos vix excusationi locum dare, affirmat Snares 3. p. 9. 90. art. 2. Eos tamen excusauit Maldonatus Matth. 27. v. 46. dicens, id tantum voluisse, ita passum, ita mortuum Christum fuisse, ac si ab eo diuinitas recessisset. Quo recidit responsio Palacij supra, post Magistrum in 3. distin. 2. discessisse diuinitatem ab humanitate quoad protectionem, & quatenus noluit obstarè morti eius. Et sanè non Verbum sed Pater Filium in eo articulo dereliquisse dicitur: Cum tamen Filius potius dereliquisse humanitatem dicendus fuisset, si de derelictione hypostatica ageretur. Quod si Patres illos in prædicto sensu accipere detrectaremus, fatendum esset, eos censuisse cum Ariianis, diuinitatem fuisse Christo pro anima, atque ita eius abcessione, Christi mortem accidisse: id enim sonat erudè, sic accepta illorum ac præsertim Ambrosij verba. At cum errorem SS. illis Patribus in mentem non venisset, est extra dubium. Tandem, de eadem derelictione humanitatis accipiendi sunt hi Patres, de qua Christus, verbis illis quibus ipsi tantum nituntur, egisse censendus est, cum dixit Patri, *quare me dereliquisti?* Manifestissimum verò est, Christum Dominum eo loco de ea sola derelictione egisse, qua per ipsiusmet Christi voluntatem, permixtus est, abyssio dolorum ipsique morti subiaceret, ut posuit S. Leo serm. 16. de passio. & optimè quoque serm. 17. c. 2. verbis illis [non aberat à Patre Filius, nec à Filio Pater: & illa Deitas incommutabilis & inseparabilis Trinitas, nihil sui poterat à se habere discretum. Quamuis enim susceptæ Incarnationis dispensatio, ad vnigenitum Dei Filium propriè pertineret; sic tamen Pater non abiungebatur à Filio, quemadmodum caro non diuidebatur à Verbo: Ideo ergo Iesus voce magna clamabat, dicens: *Quare me dereliquisti?* ut notam omnibus faceret, quare oportuerit eum non erui, non defendi, sed fauentium manibus derelinqui; hoc est, Saluatorem mundi fieri: & omnium hominum Redemptorem, non per miseriam, sed per misericordiam, nec amissione auxilij, sed definitione moriendi.] Et mox. [Tradidit Dominum passioni, tam fuit Paternæ quàm ipsius voluntatis, ut eum non solum Pater relinqueret, sed etiam ipse se quadam ratione dereliqueret, non trepida discessione, sed voluntariâ cessione. Continuit enim se ab impijs crucifixi potestas; & ut dispositione videretur occulta, uti noluit virtute manifesta.] Ex his ergo mens Catholica SS. Patrum qui in prima acie aduersariorum locabantur, perspicua videtur.

De Eusebio, minus solliciti esse possemus, cum fuerit inter Amianos eminentissimus, ut optime reuincit Billius l. 1. obseru. sacrarum cap. 27. & 29. & iam olim Epiph. in 2. Nicænâ Synodo actio. 6. ac 5. Hieronymus non semel, ne quicquam hunc æthiopè lauante Trapezuntio in præfatione ad suam librorum de præparatione Euangelica interpretationem antè verius interpolationem. Arianos autem, mortem Christi per abcessum diui-

nitatis exposuisse, inde constat, quod diuinitatem dicebant Christo fuisse pro anima. Nihilominus locus qui ex Eusebio adductus est, nihil virget. In eo enim tantum ait Eusebius, Christum non obijisse inuitum aut metuentem, sed voluntarium & alacrem; & idcirco non ait, Deitatem dereliquisse corpus Christi, sed Christum discessisse à corpore tanquam Deum. Et rationem hanc reddit, quæ interpretationem propositam clare exhibet. [Quum enim altius vocem emisisset, & Patri dixisset, *Commendo spiritum*; solutus à corpore abiit, nequitiam expectans dum mors ad ipsum accederet, sed illam cunctantem ac veluti cessantem, ac potius conijcientem se in pedes & fugitantem; ipse à tergo inlequens atque impellens, æternâque abditiorum renebrarum portas refringens, & mortuis qui illic catenis mortis impliciti erant, remeandi ad vitam iter, retrosum aperiens. Hac sanè ratione, ipse etiam corpus mortuum, excitatum est.]

Ceteri qui obijciebantur, non sunt explicatu difficiles, vixque est quod nos remouentur. Leporius, quod attinet ad animam, discretè proficetur catholicam veritatem propositam. Quantum verò ad corpus spectat, quod ait, Verbum dereliquisse carnem ad tempus, accipiendum est de derelictione protectionis, ut mors in illam posset irruere, alioqui sibi intra paucas lineas contradiceret; cum expressè addat, tam Deum in sepulchro iacuisse, quàm ad inferos descendisse, quod nisi salua vnione Verbi cum corpore exanimi, nullo modo intelligi potest. Eodem modo exponendi sunt Hispani illi, scribentes ad Capreolam, qui videntur eos sic intellexisse, cum tam discretè tamque fuse tradat, Verbum neque corpus neque animam dimisisse; neque tamen alijs ad quos scribit, contrarium sensum etiam pro mortis triduo impingat, sed tantum Nestorianis. Denique apud Nyssenum, caro rursus assumpta, non est caro Christi, post triduum vnita denudè personæ Verbi, sed ibi illud *rursus*, ab interprete positum est, pro *ac etiam*; locatumque est intra periodum cum adiectiuo *assumptam* non absque ambiguitate & erroris periculo; cum melius locari potuisset in membri illius fronte; qua ratione, nullum ex verbis Nysseni patrociniū aduocatur errori de quo agimus. Multò minus fauent eidem errori postrema Nysseni verba, quæ ad iteratam corporis & animæ confectionem pertinent, non ad iteratam corporis & animæ cum Verbo copulationem.

Vnio præputij, & sanguinis Christi, quàm diuturna.

190. Non potest igitur esse dubium, quin vnio hypostatica inter corpus Christi exanime, & Verbum; ac etiam inter animam separatam & Verbum, perpetua fuerit, ac ne Christi quidem morte sit disrupta. Itaque ex eo capite, hæc vnio nulli alteri cedit ea nobilitate secundum quid quæ ex firmitate, & tenacitate vnionis petitur. Superest tamen dubitatio, an nonnullæ corporis partes quas certum est fuisse aliquando à Verbo assumptas, & postea à reliquo corpore sunt abiunctæ, manserint Verbo vnitæ. Nec ago de minutis illis particulis animatis, quæ per actionem caloris naturalis à Christo euaporabant: (eas enim iam dixi dimissas à Verbo fuisse;) sed ago de alijs quibusdam partibus sensibilibus quas à Christi corpore abiunctas liquet & manserint Verbo vnitæ, supposito, quod resumptæ postea in Christi corpore non sint, aut quamdiam abiunctæ manserunt, controuersia esse potest. Eiusmodi sunt, præputium infanti Christo abscissum in circuncisione, ac sanguis & in circuncisione & in passione effusus. De præputio certatum iam olim esse, constat ex Bostreno Lucæ 2. De sanguine autem quantæ sint excitatæ tragediæ tempore Pij II. nemo

quippe sanguis nunquam resumendus fuit, ut dictum est. At iuxta doctrinam D. Thomae in 3. d. 2. q. 2. art. 1. communiter probatam, ea tantum retinebant unionem hypostaticam si Christo auerterentur, quae servabant ordinem ad Christum: id est, quod denuo Christi corpori coniungenda erant, eo quod ita necessarium esset ad veritatem humanae naturae eiusque integritatem Christo redituuo vendicandam. Accedit quod sanguis in Circumcisione fusus, non ita multo post effusionem, aliam quam sanguinis formam habuit. Cum autem hypostasis Verbi sit duntaxat supplementum supernaturale, collatum ijs Christi partibus quae erant de veritate & integritate humanae naturae, cuiusmodi non est amplius sanguis, cum primum aliam quam sanguinis formam suscipit; mirum non fuit Verbum abscedere à substantia illa post abiectam sanguinis formam, iam non debita corpori suo, nec ad eius integritatem pertinente.

Neque verò, admittere substantialem mutationem in tali sanguine, pugnat cum Palris oraculo, non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Id enim ita cadit in Christi corpus vivens, ut tamen facta sit in eo substantialis mutatio. Nam corpus Christi verè corruptionem non vidit, quatenus non abiit in pulverem, nec versum est in aliud sensibilibus, sicut videmus contingere ijs quae vulgo dicuntur corrumpi. Mutatum tamen est substantialiter, quia subintravit in illud exanime forma cadaveris, ut rectè statuunt Fonseca 7. Met. c. 12. q. unica sect. 1. o. Suarez t. 2. 3. p. d. 3. 8. sect. 3. & Palacius in 3. d. 1. di. p. unica, refragantibus licet Egidio 3. p. q. 76. n. 14. & Ragula d. 60. §. 2. coroll. 3. qui coguntur ingens miraculū invehere, affirmando materiam corporis Christi nudatam omni forma substantiali contra universam naturae ordinem perserverasse, quamdiu anima absuit. Suppono enim præter animam rationalem non dari aliam in homine vivente substantialem formam, quae abiecta anima possit materiam cadaveris informare. Si ergo hæc mutatio substantialis, & insensibilis corruptio, in partes corporis Christi quandoque animatas cecidit; multo magis cadere potuit in sanguinem, qui nunquam animatur, & maxime in eum qui nunquam fuit resumendus, cuiusmodi fuit sanguis in circumcissione fusus, de quo nunc agimus.

De diuturnitate unionis, sanguinis in passione fusi, varia placita.

193. Restat statuendum de sanguine per Christum fuso in passione, quem fuisse Verbo unitum cum Christo inexistere, suppono ex supra dictis sect. 2. c. 1. mansisse tamen Verbo unitum ex quo separatum est à Christi corpore, negant Mayo in 4. d. 4. 3. quest. 1. Suppl. Gabr. in 4. d. 44. q. 1. Litera M. & ipse Gabr. lect. 53. in cano. Litera K. Rich. in 3. d. 2. art. 2. q. 1. ad 2. Robertus de Licio ferm. 71. Quadragesimæ, Franciscus de Ruere, postea Sixtus IV. libello de Christi sanguine, qui refert idem fuisse Academiæ Parisiensis iudicium. Argumentum Mayronij est, quia ratione eorum quae in triduo manebant unita Verbo, verum fuit affirmare, Deum aliquid subisse, aut fecisse, v. g. esse sepultum, & descendisse ad inferos, quia anima Verbo iuncta descendit ad inferos; & corpus Verbo unitum, sepulture datum est. Similiter ergo si sanguis effusus mansisset unitus Verbo, licuisset dicere, Deum esse in cruce, aut effusum super terram iacuisse, quia sanguis aliquis Christi adhærebat cruci, & alius iacebat humi ubi effusus fuerat. Cæteri DD. allegati ferè videntur inniti ijs narrationibus quae sanguinem verè à Christo fustum in terris superesse testantur, quae plurimæ sunt, & naturaliter indubitata, ut mox dicam. Cum ergo in partibus à Christo non resumendis non debuerit persistere

unio, ut supra monstravimus; sequitur sanguinem à Christo fustum quandiu resumptus non est, mansisse absque unione ad Verbum; esto is qui resumptus est, cum delectus & sepelitus est ab alio extra Christum redituuum in terris relicto, confectus denuo fuit in Verbo.

Alij acerrimè contendunt, sanguinem effusum fuisse Verbo unitum, æquè ac prius cum Christo inexistebat. Addunt verò mox, id est post triduum, fuisse à Christo intra suam humanitatem resumptum. Quod si panca aliqua sanguinis Christi particulae, sunt extra Christum redituuum relictae in terris, (quod fatentur esse verisimile, ut videre est in Sylvestro tract. 3. res. antea q. 3. 1. & in Leonardo de Vtino tract. de Christi sanguine c. 2. 1. dub. 2.) negant eas fuisse unquam Verbo unitas, eo quod non spectarent ad sanguinem illum Christi qui Verbo copulatus est, sed ad nutrimentalem, qui non est de humanae naturae veritate & integritate; atque adeo non coniungitur Verbo. Vel certe aut eas nullo modo in Christi corpore fuisse ne sub ratione quidem imperfecti illius sanguinis quem appellant nutrimentalem; sed autem esse sanguinem miraculosum, collectum ex imagine Salvatoris percussa Beryti, & per varias Orientis ac Occidentis Ecclesias distributum, ut habet Rom. Martyrologium 9. Novembris, & latè Baron. anno Christi 565. qui similia de alijs imaginibus transfixis & sanguinantibus refert anno 446. & 560. Vtique pars huius doctrinae habetur ex D. Thoma 3. p. q. 54. art. 3. ad 3. & quodl. 5. q. 3. art. 1. Nominatimque posterior pars quae sanguinem in terris relicto, ait non esse Christi sanguinem, sed miraculo ex imagine transfixa collectum, tribuitur S. Athanasio in libello de passione imaginis dom. c. 7. ubi post narratum Berytense miraculum, subducitur hæc verba. [Hæc est vera & vehementer credula ratio, de cruce lateris Domini nostri Salvatoris, qui profuxit de sancta imagine eius, quae crucifixa est in Syria, in Beryto Civitate. Hic est sanguis ille Dominicus, qui apud plerisque reperitus esse dicitur, nec aliter æstimandum est à verè Catholicis, præter id quod scribitur à nobis: quasi ex carne & sanguine Christi, aliquid possit in mundo inveniri, nisi illud quod in ara altaris per manus sacerdotum quotidie spiritaliter efficitur.] Ex transfixione quoque specierum Eucharistiae, sanguinem sæpe fluxisse, proditum est historijs, quatum nonnullas annotavit Solarus l. 2. de sacra fisione c. 3. de vtriusque sententia hætenus proposita fundamentis, videndus qui duorum Ordinum circa eas dissidentium concertationem describit Gobelius (id est Plus II.) commentar. l. 1. 1. & Vvadinghus anno 1351. Terciam sententiam circa hoc punctum, innuisse videtur Leonardus de Vtino tract. de sanguine Christi cap. 20. & 21. distinguens duplicem unionem ad Verbum in Christi sanguine perfecto, & non nutrimentali. (Nam nutrimentalem, supponit nunquam fuisse Verbo coniunctum.) Vna illius sanguinis non nutrimentalis, iamque à Christi corpore per effusionem abiuncti unio cum Verbo, esse potest personalis; ratione scilicet personæ Verbi: Alia verò esse potest in ratione divinae naturæ. [Stat enim (inquit c. 21.) divinitatem alicui uniri sub ratione naturæ divinae, non tamen sub ratione personæ. Nam Pater æternus, communicat Verbo & Spiritui sancto suam divinitatem, in qua uniuntur: non tamen suam personalitatem. Sic etiā potuit illi sanguini effuso remanere unita Divinitas Verbi, quamvis non remaneret illi unita Verbi personalitas. Et hoc est quod in questione vertitur.] Nimis in quaest. an sanguis effusus retinuerit unionem cum Deo, de qua tunc contentionem efferebat, Unionem ergo personalem cum sanguine effuso, hic Autor initio capitis 20. putat esse incertam, & de suggesto facto non proponendam. At unionem naturæ divinae

diuine cum tali sanguine, statuit ut certam, & probat ex D. Thoma 3. p. q. 71. art. 3. ubi virtutem passionis Christi, aut virtutem diuinitatis in Christi passione demonstratam, tradit unitam fuisse prædicto sanguini. Ex quo item S. Doctore 3. p. q. 66. art. 3. ad 3. effuso. Idem autor probat, diuinitatis virtutem, atque adeo diuinitatem fuisse virtualiter unitam Sacramentis nouæ legis, in quibus vis passionis & sanguinis Christi continetur tanquam in instrumentis.

Explosa sanguinis illius unio cum sola Deitate.

194. Ex his tribus sententijs circa unionem hypostaticam sanguinis Christi in passione effusi, hæc potest, prout sonant verba, est planè absurda, & reijcenda. Tanquam enim abest, ut dicere liceat, sanguinem effusum unitum fuisse diuinæ naturæ non personæ, ut potius verissima sententia superius stabilita erat, eam unionem ad naturam diuinam esse impossibilem. Quicquid verò sit de ea impossibilitate, certum est eam de facto nulla ratione admitti posse. Sic enim Pater & Spiritus sanctus, æquæ uniti essent illi sanguini ac filius, & cuius solius corpore profluxerat, & cui soli directè & formaliter vniebatur dum sanguis corpori inexistit. Vnde nouam unionem hypostaticam, sublata perseverantia prioris, (quam tamen hic inuestigamus,) admittere necesse esset, nullo modo eam inuehendam suppetente idoneo fundamento. Ratio verò quæ Leonardus eam sanguinis effusionem cum diuinitate non cum persona possibilem esse suadere tenet, est planè ridicula. Non enim si Pater communicat Verbo diuinitatem, dicendus est uniti cum eo in natura, non in persona. Ea quippe communicatio, ut est notissimum, non est unio duarum illarum personarum in natura diuina; sed est identitas in ea, hæque frustra unitas & identitas essentia inter diuinas personas, profertur ad stabilendam possibilitatem unionis substantiæ creatæ cum diuina natura. Insulsißima item est probatio, quæ adhibetur ad probandum intercessibile de facto eam unionem diuinæ naturæ cum sanguine fuso. Non enim si virtus quæ originaliter diuina est, nec potuit nisi ex meritis personæ diuine per humanitatem operantis dimanare, conciliata est in Sacramentis nouæ legis, & in sanguine fuso, sequitur diuinitatem esse unitam substantialiter, siue sanguini fuso, siue nostris Sacramentis. Hoc ne refelli quidem debet, estque adeo absurdum, ut non sit verisimile, hunc Autorem per eam unionem cum natura diuina intellexisse quod verba sonant, quodque prima eius probatio ferte videtur; sed verisimilius videtur, eam intellexisse duntaxat, coniunctionem moralem diuinitatis cum sanguine, in effusione tantopere memorata, quia erat sanguis Dei: Vt ut sit, negari non potest, Autorem cum quo agimus, præterquam quod ratiocinetur negat unionem personalem sanguinis fusi, admodum implexè & confusè esse locutum: nec bene perpexisse itaque questionis quæ tunc agitabatur. At enim, quæritur hoc, fuisse de hac sua unione cum diuinitate, non autem de unione personali. At hoc falsum est. Lis quippe erat de unione personali sanguinis ad Verbum, non autem de unione ad naturam, quæ est impossibilis; vel de unione morali proximè explicata, quæ statim ab actu effusionis, & maxime durante triduo, abest à sanguine, nec illud ultra afficietur nisi per extrinsecam denominationem à merito sanguine conlecto in puncto effusionis voluntaria; siue per Christum acceptatæ. Explodantur ergo tertia sententia tanquam absorta, & inuicilis ad questionem propositam. In utraque duarum primarum est aliquid verum, & aliquid falsum, poteritque ex ambabus aliquid decerpere, vera reuolutio concinnari.

Theoph. Raynaud. Christum.

Reiecti, qui totum illum sanguinem, illud à Verbo abiunctum volunt.

195. Prima, falsè affirmat vniuersaliter & absolute sanguinem fusum non fuisse ultra Verbo coniunctum: quod vniuersè loquendo, nullo modo est admittendum, improbatumque latè à tribus Thomistis coram Pio II. disputantibus, conclu. 2. eius libelli quem refert Sylu. in Ro. aurea tract. 3. q. 30. Improbatur item à Valque 3. p. d. 36. c. 4. Suarez t. 2. 3. p. d. 47. sect. 3. Hieronymo à Rua. controu. 4. Scolast. in 2. p. controu. Collio l. 5. de sanguine Christi disp. 2. c. 5. & 6. sineque qui contendunt id damnatū esse à Clemente VI. (ut referri aint in Direct. Inquis. 2. p. q. 10.) & à Pio II. Sed nihil ab his Pontificibus statutum esse quod huc pertineat, multi annotant. Pius enim, expressè contestatus est, se rem indecisam relinquere, ut testatur qui Pio proximè successit Sixtus IV. in libello de Christi sanguine. Clemens autem, tantum tradidit unionem sanguinis Christi cum Verbo, nulla facta mentione sanguinis post effusionem spectati, de quo nunc disputamus. Optima porò ratio aduersus primam illam sententiam ex eo petitur, quod certum est, sanguinem, loquendo indefinite, pertinere ad veritatem & integritatem humanæ naturæ, idèoque à Christo resurgente debuisse resumī, & in triduo retinere habitudinem ac ordinem ad corpus viuum intra quod condendus erat exacto triduo. Sicut ergo anima Christi, itémque corpus, quia in triduo retinebant illud ordinem ad denuò compingendum Christum, manserunt unita Verbo Dei, ut supra demonstrauimus, ita & sanguis effusus qui denuò resumendus à Christo fuit, mansit Verbo unitus, per triduum separationis à Christi corpore.

Argumentum verò quo id impugnabat Mayronius, inane est; quia sanguis est tantum pars integralis cum qua non fieri communicationem idiomatum, infra dicemus: idèoque ratione sanguinis, tamen uniti, dici non potuit *Deus in terra*, aut *Deus est in cruce*. Argumentum item cæterorum quos Mayronio adhaerere dicebam, facillè soluitur. Nam admitto paucas quasdam particulas sanguinis à Christo effusi esse in tertis relictas, sub alia paulò post forma quàm sanguinis: atque adeo consequenter ad supra dicta, fateor eas non mansisse Verbo unitas. Inde tamen non licet concludere, etiam sanguinem qui resumendus fuit, amisisse unionem cum Verbo, per triduum illud quo extra Christi corpus effusum mansit. Nec argumentari licet ex permissione sanguinis resumendi, cum eo qui non erat resumendus: quasi eam ob causam, utque ad factam vniuersæ illius sanguinis sepelitionem, nenter debuerit esse Verbo coniunctus. Deo enim semper notum fuit, quis sanguis resumendus esset, quis relinquendus in terris. Vnde posito quod aliquæ vniuersæ sanguinis particule fuissent in oculis hominum permixtæ, (quod non videtur posse cum fundamento asserri,) fuisse tamen Deo perspicillè, superfluit semper unione ad Verbum in ijs, solis particulis quæ resumendæ erant, eximere eas suo tempore; (hoc est in puncto resurrectionis,) ab alijs non resumendis: atque adeo iam à puncto effusionis & separationis à corpore, abiunctis à Verbo.

Et qui in eâ copiam sanguinis, nutrimentalem nunquam assumptum agnoscunt.

196. Secunda sententia, falsè in primis distinguit in Christo, sanguinem nutrimentalem nunquam assumptum, à sanguine assumpto, & non nutrimentali. Eam quippe sanguinis distinctionem, commentitiam esse, superius demonstratum est sect. 2. c. 1. Perperam item

contendit hæc sententia, si aliquis Christi sanguis superesse hic dicatur, cum nunquam fuisse Verbo unitum, nec fuisse nisi nutrimentalem, & ad integritatem humanitatis Christi nunquam pertinuisse. Hoc enim, etiam si daremus eam distinctionem duplicis sanguinis, vanam non esse, non posset nisi diuinando affirmari. Vnde enim constare potest quod sanguis ille non fuisset nisi ex nutrimentali? Omitto argumentationem Baconi in 3. d. 21. q. vnica. art. 1. qui fusc persequitur, tempore passionis nullum in Christo fuisse sanguinem, qui ad veritatem humanæ naturæ non pertineret, atque adeo qui à Christo post resurrectionem resumendus non esset. Tandem quod ea tertia sententia visnebatur S. Athanasio, duplici sordet errore. Primus est, quod Autor libri illius de passione imaginis Saluatoris, sit Athanasius, Episcopus Alexandrinus, quem constat anno Christi 372. fuisse defunctum, tanto ante miraculū Berytense, quod anno 765. contigit, fatendum ergo est, Athanasium illum longè differre ab Alexandrino: quod item fatendum est de Autore questionum ad Antiochum, & aliorum quorundam librorum magno Athanasio ob nominis communiam, vel ob librorum imperitiam adserij torum. Sed neque iste qualiscunque Athanasius, sententiæ aduersationum suffragatus est: estque hic, error 25. propositus. Quod enim Card. Baronius anno 781. & Bellarminus l. de Script. in Athanasio, rectè monuerunt, verba quæ pro aduersariis retulimus, sunt manifestum assumentem libello illius Athanasij additum, post tempestiis de sanguine Christi, excitatæ tempore Pij II. Esse enim assumentem, demonstrat cum styli varietas, & ingens disparitas à reliquæ descriptionis stylo, quem manus interpolatrix, (tam perita fuit,) amulari & satis ementiri nequirit; tum maximè & ineluctabiliter, quod liber ille in Synodo 2. Nicæna actione 4. exhibetur absque eo additamento in Græco codice: quo item additamento destituitur antiqua versio Anastasij Bibliothecarij; ut satis appareat interuenisse fraudem, & quæsitum præconceptæ sententiæ patrocinium à libri illius vitiatione & falsatione.

Verus aliquis sanguis in passione fusus, mansit Verbo vnitus; estque postea resumptus.

197. Quare neutra ex propositis sententijs probanda est, sed ex utraque aliquid decerpendum, & confluenda quarta ac vera sententia, quæ sanguinem aliquem à Christo fustum, post emissionem è corpore mansisse Verbo unitum, affirmat: in quo ex parte conuenit cum secunda sententiâ, & dissidet à prima; cum qua tamen contendit, alij aliquem verum sanguinem quandoque Verbo unitum, post separatam emissionem, resumens, & ad fideliū solatium, relictum esse à Christo in terris. Hæc ferè sunt ex dictis perspicua. Monstratum enim est superius in reiectione primæ sententiæ, sanguinem aliquem à Christo effusum, nempe eum qui ad integritatem humanæ naturæ pertinebat, & idcirco in resurrectione resumendus erat, mansisse unitum Verbo. Non fuit tamen necesse, omnem sanguinem à Christo in passione effusum, resumere: quia quamuis Christus non abundaret sanguine superfluo, (is enim morbosus est, & à Christi constitutione vndeunque sana abhorrebat;) tamen in sanguinis mensura sano corpori consentanea, est aliqua latitudo. Vnde etiam si modica aliqua portio sanguinis ad veritatem & integritatē humanæ naturæ pertinentis, supponatur Christo non reddita in resurrectione; non idcirco Christus erit homo imperfectus, dummodò reddita illi fuerit ea sanguinis mensura, quæ ad constituendum hominem perfectum erat sufficiens, quamuis non nihil minor ea quantitate sanguinis, quæ Christo inerat paulò ante agoniam. Ex ita omnino factum oportuit, suppo-

stra perseverantia alicuius sanguinis Christi in terris, quæ indubitata videtur, ut mox dicam. Ad eum modum de Christi sanguine in terris perseverante, philosophatur Gerſo 4. p. serm. in die Palchæ, ad 3. questionem curiositatis. Quamquam video etiam dici non incommode posse, redditum esse Christo resurgenti tantumdem planè sanguinis, quantum ante agoniam habebat, suppleto eam modicam mensuram, quæ in terris ad fideliū consolationem, & ad testimonium cruentæ mortis, relinquenda erat. Quo pacto philosophati supra sumus de præputio Christi, restituta in resurrectione; non relumptio tamen eo quod præcisum fuerat à Christo infante. Hinc ergo perspicuum est, id in quo à prima sententiâ dissidemus, & cum secunda conuenimus.

Aliquis amisit unionem, nec est resumptus.

198. Alterum verò punctum in quo conuenimus cum prima sententiâ, & à secunda dissidemus; nempe quod aliquis Christi sanguis, & quidem verus, & Verbo antea vnitus, fuerit in terris relictus absque unionem, & à Christo resurgente non sit resumptus; hoc inquam pronuntiatum, accepit (ut sic dicam) liberi commentus syngrapham à Pij II. decreto, quod habet Robertus de Licio serm. 71. Quadragesimæ, & Henricus Spondanus in Ecclesiasticæ historiæ supplemento anno 1462. num. 12. digressum ab eo quod Leonardus de Vico tract. de sanguine Christi c. 20. & Dermicus in Nicela Franciscanæ Relig. pag. 454. passimque alij referunt. Eo decreto edixit Pontifex, non esse contra fidem, asserere aliquid sanguinis à Christo effusi, perstare in terris. Annuntique & perstare affirmant, præter Scotistas allegatos, Vasques 3. p. d. 3. c. 8. & Suares t. 2. 3. p. d. 47. l. 3. Agassinus Solarus l. 2. de Sindone Evangelicæ. c. 1. & 2. & iam olim Baconus in 3. d. 21. q. vnica art. 3. quàm cōformiter ad ea quæ articulo 2. habet, non laboro. Accedunt narrationes innumere, quæ falsitatis omnes damnari ab homine cordato non possunt; & tamen ex ijs, superesse aliquam sanguinis à Christo fusi portionem, (sub alia tamen quàm sanguinis forma,) sit exera dubium. Eiusmodi est, quod rubor in plerisque instrumentis passionis Dominicæ, adhuc cernitur. Qui rubor non est nudus color ex sanguinis aspersione relictus: nā qualitates secundæ non propagantur eo modo, sed est vera sanguinis substantia, quæ primum instrumentis illis adhæsit, & quæ affixa perseverat. Vt de spina sacelli Regij Parisiensis; & de ferro lanceæ, olim Nurembergæ nunc Romæ assertuato; & de sacra Sindone Taurinensi, ac vultu sancto Romano, siue linteo Veronicæ, refert à Rua contro. 4. Scolast. p. 4. Sanè quoad sindonem tunc Camberiensem, nunc Taurinensem, declarauit Iulius II. & fusc cōfirmat Agassinus Solarus l. 2. de sindone Evangelicæ. c. 4. ruborem qui in ea nunc cernitur, esse reliquias sanguinis fusi.

Idemque de Veronicæ sudario habent qui latè de ea agunt Bzonijs anno 216. à n. 16. Gretserus. 1. de cruce c. 97. Chiffletius l. de sacra sindone Bifont. c. 34. Malonius ad c. 1. Palæoti n. 12. Non dissimilis narratio est, quod conseruatas per Deiparam in vasculo particulas fusi è Christi latere sanguinis, memorat Nicæphorus, l. 1. c. 30. Tetram ad S. Maximinum seruari colore rubrâ ex Christi sanguine quo olim perfusa est; inque ea ebullientē æterni sanguinē in die Parasceues scribit Syluester tract. 2. rosæ aureæ ad Euang. feræ 5. intra octauam Palchæ, & neminem in his partibus latere Sanguinem qui Mantuæ visitur non fuisse ex imagine Berytheni collectū, sed ex vero Christi sanguine, declarauit Leo III. ut habent Baron. anno 804. & Bellarm. l. de Script. in Athanasio, reclamante licet Ciaconio Dominicanò in Leone III. Itaque non omnem sanguinem à Christo in passione fustum, fuisse ab eodem resurgente resum

S E C T I O IV.

De Composito ex duabus proximè expositis Compositionibus resultante, ad consummandam enodationem Catholicam diuino anigmati adhibitam.

resumptum, videtur debere esse extra controuersiam. Eam tamen Christi sanguinem hic ad nostram consolationem relictum, non amplius persistere vniui Verbo, sicut ante fuerat, suppono ex supra constitutis. Nec posito ad abijciendam vniionem præhabitam, fuisse expectandum, tempus tridui mortis Christi exacti, vt cernitur Syluester. q. 11. in fine, & Solarus l. 2. de sententiis. Nam quandoquidem sanguis ille resumptione non fuit, amisit ius omne retinendæ ad tempus aliquod vniionis, potius quàm ad diuturnius.

Concluditur quanta sit nobilitas vniionis hypostaticæ penes firmitatem.

199. Non erit nunc operosum de nobilitate vniionis hypostaticæ, quoad tenacitatem & firmitatem pronuntiare. Vidimus enim vniionem partium essentialium humanitatis, firmissimam semper ac perpetuam fuisse. Nam semper anima Christi adhæsit Verbo: semper item corpus, demptis tantum paucis particulis, quæ actione caloris naturalis enaporabant, & vniui Verbo desinebant: semper denique sanguis mansit Verbo vnitus, ijs paucis particulis eius exceptis, quæ resumptione in Christi resurrectione non fuerunt, vt essent in signum fusi crucis pro nobis, & in solatium ac consolationem nostram. At hæc siue substantiæ solidæ enaporantis, siue sanguinis non resumpti particula, modicum quid fuerunt, præ reliquis partibus quarum vno perseverant indurpta. Vt proinde liceat simpliciter profiteri, vniionem humanitatis Christi & partium eius ad Verbum, etiam ex hoc capite nobilitatis quod expendimus, nempe nobilitatis secundum quid penes firmitatem, nulli alteri concedere, esseque præcellentissimam. Attingat verò, (vt hoc obiter aduertam,) extremum fatuitatis verticem mollicula à Gerone commemorata p. 1. tract. de examinat. doctor. p. 1. confidet. 2. quæ gloriabatur obtigisse sibi cum Deo mirabiliorem vniionem, quàm esset vnio Verbi cum humanitate. Hoc ne reselli quidem debet, & fortassis vel commemoratio tantæ fatuitatis, pollutio est.

Summa, & usus doctrinæ capituli.

Summella fuloris de vniione hypostatica disputationis, hæc est. Modale vinculum soli humanitati affinitatis, diuini autem Verbi essentialiter respectum ac pro numero essentialium humanitatis partium multiplex, nec in vnum totale noui vinculi interiectione coalescens, necit verbo humanitatem, extrema longè distantissima. Vt iute ea vnio, & nobilissima entitativè, & in ratione vniionis, omnium maxima habeatur. Quamvis negandum non sit, minutas quasdam materiarum particularas caloris interni actione resitutas, & sanguinem in Circumcisione fufum, & modicum quid ex eo sanguine qui in passione emissus est, in terris relictum, nec à Christo resurgente resumptum; cum primum ad corpus Christi pertinere desistit, item Verbo vniri desisse.

Vfus doctrinæ de vniione humanitatis cum Verbo, ad compingendam ex ambobus vnam personam quæ posset pro nobis Deum placare, debet imprimis esse, suspensio adinventionum Dei, quas celebrari mandabat Iſaias c. 12. ad hanc diuinæ sapientiæ machinationem spectans. Fuit enim verè diuina adinuentio quæ in nullius creaturæ oculos cecidisset, Deum sic vniri ad consilandum vnum substantiale nobiscum. Deinde quando ad hoc vocati sumus, vt quod Christus est per naturam, id nos per gratiam finis; entitandum nobis studiosissime est, vt Deo vniamur per affectum; & quidem quantum fas est, seruatis vniionis hypostaticæ prerogatiuis, præsertim indissolubilitate, quam ne mors quidem intercedat.

200. **D**Vas in Christo cōpositiones hæcenus considerauimus, nempe naturalem ex corpore & anima, vnde resultat humanitas Christi; ac supernaturalem ex humanitate sic compacta, & persona Verbi Dei. Vnde resultat benedictum illud totum, & geminæ gigas substantiæ, cuius nobis inuestigatio & expositio fuit proposita. Neque aliud ad expositionis illius complementum superest, quàm vt de ipso toto siue composito ex ambabus prædictis compositionibus simul adunatis coalescente, de quæ eius proprietatibus dicamus aliqua, ijs non omisissis quæ spectant ad denominationes in vtramque naturam adiunctam redundantes. Multa enim de vtraque natura prout coniuncta, & concurrente ad compactionem huius totius, licitè ac verè enunciantur, quæ de iisdem seorsim vel secundum se spectatis falsò proferentur. Quis enim diuinitatem ab humanitate abiunctam attendens, Deum passum ac mortuum, sine horrore audiat? Aut quis non percellat omni cum derestatione eam propositionem, si ratione nuda humanitatis promeretur, homo est omnipotens, immensus, æternus? Vtraque tamen illa propositio, attentis ambabus naturis intra huius compositi compagem, verissima est. Vnde illa existerat plusquàm ænigmatica complexitas ex prædicatis repugnantiis in compositum istud cadentibus; de qua obiter, ac per superficialiam duntaxat tractandi rationem, actum est initio huius libri; nunc autem stirpitibus & radicibus est vestiganda.

C A P V T I.

Christus verum compositum, & quale; Eiusdem notio, & quomodo ad ea vnde resultat comparatur.

PONIMUS vt certum, ex super constitutis aduersus Nestorium, vnicam in Christo esse personam, eamque diuinam. Item ex constitutis contra Eutychetem, volumus fixum esse, duas in Christo reperiri naturas, diuinam scilicet & humanam, ita vt non modò ex duabus naturis vniioni præiis, quod volebat Eutyches, sed etiam in duabus naturis, quatuor altera duntaxat (nempe diuinam,) vniionem antecesserit, subsistat diuina illa personalitas, quæ vnicà esse in Christo diximus. His ita suppositis nec ultra ad examen vocatis, quod sufficienter stabilita fuerint superiùs, restat hoc loco inuestigandum, aliquodne compositum, & quale; ex duplici illa Christi natura, & vna eius personalitate exurgat: Quod perinde est ac querere, qui sit Christus: Hoc enim nomen composito illi; (si verè compositum est,) in Scripturis & Patribus est inditum: de cuius germana notione, infra plenius, cum de compositione, quæ primum in controuersiam vocatur ritè constituerit.

Non esse Christum, personam compositam, qui censuerint.

201. Esse igitur Christum personam compositam, non pauci veterum admittere renuerunt, subueriti latentem arguem, Eutychianum inquam venenum, aut imperfectionem Verbi; à quo tamen, quippe Deo, naum omnem ac labem exulare necesse est. Negant ergo quod dixi, S. Bonan. in 3. d. 6. art. 1. q. 2. & ibidem Richardus art. 2. q. 3. ac Scotus eadem dist. q. vltima. Dur. q. 3. Almainus q. 1. conclus. 2. & passim alij antiqui,

qui ex varijs tamen fundamentis. Aliqui arguentur ex independentia personae Christi, quae utique divina est & à se. Atqui compositum pendet ex componentibus, per quorum causalitatem accipit esse. Igitur persona Christi non est composita, ne vel à Deitate, vel quod deterius etiam sonaret, ab humanitate, pendens statuatur. Alij virgent rationem partis, & Deo & humanitati concedendam respectu personae huius compositae, & tamen manifesta imperfectioe sortemur; cum vel rationem actus vel rationem potentiae sortiri debeat; quarum utraque est intra imperfectioem immersa. Quid quod partem necesse est minus continere quam totum? At nihil est in humanitate quod divinitas non contineat, & quidem multo luculentius eminentiusque. Eodem recidit quod alij dicunt, compositum cum ex ambarum partium coalitu resultet, debere esse qualibet parte perfectius. Haec enim est causa, cur sanctus Thomas 1. p. q. 3. art. 8. negat Deum posse venire in compositionem cum alio. Et tamen Christus exurgens ex humanitate & Deitate in quibus una Verbi personalitas subsistit, non est quid perfectius Deitate sola. Tandem alij virgent iuxta sententiam hanc fore in Christo duplicem personam, quae est Nestorij blasphemiam. Nam ex humanitate & subsistentia Verbi, una persona composita exurgit in tempore, & de novo, iuxta hanc sententiam. Est autem insuper in Christo persona simplex & aeterna. Docet enim fides, esse in Deo tres personas simplices & aeternas, quatum una est persona Verbi quae in Christo reperitur. Essent igitur in Christo duae personae, si sententia proposita niteretur veritati. Haec ferè sunt, quae praefatos Scholasticos avocant ab ea sententia quae Christum admittit esse personam compositam, ut D. Thomas in 3. d. 6. q. 1. art. 3. refert; addens quod est de ratione perfectae compositionis non habere in hac re locum, nec simpliciter dicendum videri Christum esse personam compositam, quod Astoric. relect. de gratia Christi q. 7. ita temperat, ut censet quidem Christum ex humanitate & divinitate componi, neget tamen esse personam ex humanitate & Verbi subsistentia compositam.

Contrarium asseritur, & probatur ex PP.

202. Contraria sententia est D. Thomae 3. p. q. 2. art. 4. ubi suffragantur communiter recentiores, vix villo reclamante. Est autem adeo explorata à Patribus tradita, ut mirum sit, secus unquam sensit illi Theologum, nisi quod mali, praesertim antiquiorum Scholasticorum numero, dum Theologiam solis trices ac caecis philosophicis ad Christiana mysteria aptatis metiuntur, nec è limpidis Conciliorum ac Patrum fontibus puras veritatis & eruditionis latices hauriunt, à vera solidorum Theologorum laude plurimum abcesserunt. Proferamus ergo è Concilijs aliqua, & è Patribus paucos, quorum testimonio, Christum personam compositam iure appellari, demonstretur.

In 5. & 6. Synodo, passim agnoscitur compositio in Christo secundum subsistentiam, & Christus ipse persona composita nominatur: praesertim in Epistola Sophronij quae habetur in 6. Synodo, actio. 17. Nec dissimiliter statuit Conc. Lateran. sub S. Martino I. can. 8. antiquisque his omnibus decretum Concilij Antiocheni paulò post dabo. Vel hic gustus videtur posse satis esse, ad sani palati ingenia cum eo loquendi modo quem tot Synodi probant, concilianda; perspicendumque nihil in eo venenatum, nihil periculosum esse. Sed pergo ad Patres.

S. Dionysius c. 1. de div. nom. ait in Scripturis divinitatem sanctè praedicari ut singularem, ob summam Dei unitatem: celebrari potè cum unitate Trinita-

tem, propter secunditatis divinae expressionem in tribus personis. Praedicari item Deitatem ut causam omnium, ut sapientem, ut pulchram, praesertim verò ut benignam [quia in una personarum suatum, infirma nostra integrè verissimeque suscepit, ad seipsam revocans atque astringens humilitatem nostram, ex qua ineffabiliter compositus est, simplex Iesus; aeternosque temporales subijt metas; atque intra naturae nostrae terminos venit, qui omnem totius naturae ordinem eminenter excedit, suis proprietatibus immutabiliter atque inconfusè subnixus.] Idem insigni placè loco ex c. 3. Ecclesiasticae Hierarch. p. 3. quo analogiam Eucharistiae & Incarnationis persequitur, haec interserit ad rem praesentem facientia [Vnum illud, & simplex, atque secretum Iesu divini Verbi nostrae humanitatis assumptione, ad compositum usque visibile sine immutatione sui, per summam clementiam, benignitatemque processit.]

203. Origenes l. 2. contra Celsum tractans locum ex c. 1. Ioan. & ex 28. Matth. sic scribit. [Non separamus à IESU, Filium Dei. Vnita est enim post dispensationem anima IESU, corpusque cum Verbo Dei. Nam si iuxta Pauli doctrinam, dicentis, qui cohaeret Domino, unus est spiritus, quisquis intelligit quid sit cohaerere, eique cohaeret unus sit cum eo spiritus, quomodo non multò divinius & praestantius vnum est, id, quod cum Dei verbo est compositum?]

S. Athanasius dial. 5. de Trinitate, ita loquitur. [Christus est unica persona, composita ex Deo & humana natura: sicut quicquid homo communis, constat ex animali parte, & ex eo quod est rationis particeps.]

S. Aug. in Enchir. c. 14. vocat Christum, [mirabili & ineffabili modo adiectum atque concretum unigenito Dei.] Quod idem est atque compositum.

S. Maximus centur. 4. ex varijs c. 56. eandem doctrinam aperte tradit verbis illis [Mysterium incarnationis divinae, praeter naturalem diversitatem eorum è quibus constat, non simul etiam introducit in hypostasi varietatem: tum ne quid accessions capiat Trinitatis mysterium, tum ut cum Deitate nihil sit eiusdem naturae generis atque substantiae. Nam ad componendam hypostasim, sit concursus duarum naturarum, non autem ad componendam unam naturam: ut & quod vnum est secundum hypostasim, concurrentium inuicem naturarum unione consummatum declaretur, & diversitas concurrentium ad inseparabilem unionem, citra ullam conuersionem & confusionem, in sua naturali proprietate manere credatur.]

204. S. Cyillus l. de S. Trinit. c. 18. initio, sic scribit. [In Christo vnam personam compositam colimus; ex duabus naturis, humanitate scilicet & divinitate, sibi inuicem secundum personam unitis compositam. Quae sanè etiam causa est, quod hanc unionem secundum personam dicimus: quod una ex tribus divinitatis personis, quae est Filius, duas naturas inter se inuicem in seipsa & secundum seipsam, citra confusionem uniat. Neque enim humanitas Christi vel momentum subsistit per se, ut ipsa persona diceretur; (neque enim etiam opus erat. Quid enim nobis lucri inde foret, si ut, una persona consideraretur?) sed totam humanitatis naturam Deus Verbum in seipso assumpsit, ut omnium nostri rationem haberet. Vnde Christum vnius personae praedicamus, ex duabus naturis sibi inuicem citra confusionem arctissima unionis unitis.]

Anastasius Sinaita l. 7. (vel potius 8. fallit enim in omnibus editionibus tituli appositio) lib. inquam 8. contemplant. in Hexam. subtiliter de more & explicitissime hanc veritatem proponit, sed tam multis ut referre quidquam in particulari pigeat. Existat autem, quod in c. 3. Genes. dicitur, *Domum Deum fecisse hominem*, cum in primo capite dictum tantum esset, *Deum fecisse hominem*, spectare ad designandam personam Christi

placiter esse æterni Filij Dei hypostasin dicimus. Dicitur enim composita ex diuinitate, & humanitate; & dicitur tersus composita, ex anima & corpore, licet vnusquisque homo. Sed ex Deitate & humanitate, non dicitur propriè composita, sed metaphoricè, siue translata. Omne enim quod propriè compositum est, non erat priusquam copulata essent, ex quibus compositum est. Christum verò non dicimus simpliciter, & absolute non esse Christum, ante diuinitatis cum humanitate, à quibus componitur, coniunctionem: sed dicimus non esse Christum, cum determinatione, prius scilicet quam in eo congressum haberent diuinitas & humanitas, quibus congressis in vniorem confusionis, & mutationis expertem, translata est in eum compositio à vera compositione; & modo metaphoricè vocata est composita ex Deitate, & humanitate. Quod enim propriè ex re compositum est, alio quodam nomine, quam nomine earum rerum ex quibus compositum est, nominatur. Homine enim composito ex anima & corpore, non nominatur nomine hominis anima, neque corpus. Christus tamen quodammodò compositus ex æterno Filio, & humanitate, ipse æternus Filius est Christus; tamen non est appellatus Christus ante incarnationem suam.]

Expediuntur.

Hæc nego pugnare aduersus propriè dictam personæ Christi compositionem; quæ scilicet in eo sita est, quod plura ad idem suppositum cōstituendum vniuntur. Tantum itaque remouent à Christi personæ compositionem illam quæ communicationem idiomatum excludat; seu quæ duas substantiales naturas sub eadem suppositualitate non inferat: cuiusmodi sunt omnes personarum quæ armis pure creatarum compositiones. Quod autem non plus intenderit, vel saltem non plus probarit Abucara, perspicuum erit rationes eius librando, consequenterque satisfaciemus rationibus suprà propositis aduersus hanc compositionem.

207. Prima fuit, quæ dixit Abucara, Christum non esse propriè compositum ex Deitate & humanitate, quia nullum propriè compositum, prius est quam essent componentia ex quibus exurgit ipsum compositum. Christus autem cum determinatione tantum, hoc est quatenus homo, dicitur non fuisse ante incarnationem; absolute autem semper fuisse dicitur. Hæc ratio illa ipsa est quam Almainus in 3. d. 6. q. 1. conclus. 2. profert, vt neget Christum esse personam compositam. Facile autem eueritur, negando Christum fuisse ante incarnationem. Quamuis enim persona Verbi ad Christum componendum concurrere sit æterna, tamen Christus ipse æternus non est, sed de nouo ac in tempore cepit; & quod aliquando Christus æternus dicitur; pertinet tantum ad idiomatum communicationem, qua prædicata vnius naturæ, ratione vnius in vtraque subsistentis, transferuntur ad alteram. Audi Vigilum l. 4. contra Eutych. [Cum antequam à Verbo forma serui esset accepta, nondum fuerit Christus, sed tantummodo Verbum, id est antequam esset homo, nondum erat homo, sed tantummodo Deus: nondum erat Christus antequam nostri habitus similitudine, homo esset inuentus: & tamen Christus est in forma Dei, Christus in forma serui, Christus æqualis Patri, Christus inferior Patri, idem Deus, idem homo. Vnde constat & diuinitatem humanitatis habere vocabulam, id est, Verbum dici carnem, & carnem dici Verbum: non quia in se vtrumque mutatum sit, sed quia vtrumque, vna persona, id est, vnus Christus sit.]

Itaque Christus exclusa idiomatum communicatione, & præcisè spectanda quod formaliter & directè prædicandum est de hoc composito prout compositum est, non est æternus, sed temporalis, vt suprà ex

Anastasio l. 8. in Hexam. diximus quamvis eius persona prout simplex ac diuina; sit ab æterno. Sicut composita omnia materialia, quoad aliquid, nempe quoad materiam, atque adeò agendo de pure materialibus quoad illud quod solum subsistit in eis, sunt ab initio conditi orbis; ab eo enim tempore creata est vniuersa materia sublunaris quæ nunc perstat post immensam vicissitudinem generationum varietatemque formatum illi subinductarum. Nemo tamen propterea negat, veram compositionem huiusmodi suppositorum.

Alterā Abucaræ ratio fuit, quod Christus appelletur nomine vnius extremi ipsum componentis, hoc est Verbum, vel Deus, cum tamen homo qui propriè ex anima & corpore componitur, neque dicatur corpus neque anima. Sed hæc quoque ratio, imbecilla est. Idcirco enim homo non dicitur materia vel anima, quia inter partem & totum non habet locum communicatio idiomatum, quæ ob personæ identitatem locum habet inter hominem ac Deum in Christo. Itaque ad excludendam veram compositionem in Christi persona prout ex Verbo & humanitate, vel ex vna personaliitate & duabus naturis coagmentata, nihil refert quod aliquid à ratione compositionis extraneum, nec in alijs compositionibus locum habens, in Christo tamen habeat locum, & concomitanter adiungatur rationi compositionis, ob peculiarem componentium conditionem; seu quia vnum eorum, est persona subsistens ex duabus naturis.

Ad rationes pro parte negante, capituli initio propositas.

208. Ad eundem scopulum naufragant quoque alia rationes superius aduersus hanc compositionem propositæ. Quod enim in alijs compositionibus, extrema ita causent compositum vt habeant rationem partis, itemque potentie vel actus, minusque singula perfectionis contineant quam totum; inde inferebatur, Christum non esse compositum. Sed huiusmodi illatio, est planè cassā: quia ob peculiarem conditionem componentium possunt aliqua peculiariter rationi compositionis extranea, cerni in hac compositione, quæ in alijs locum non habent. Inter hæc non numero independentiam totius compositi à componentibus; verè enim Christus in ratione totius pendet ab humanitate, & personalitate diuina, tanquam ab internis causis suis. Vnde nulla in personalitatem Verbi dependentia deriuatur; nullaque causatio passiva in Deitatem, sed tantum in totum ex vtriusque constitutum, quod sicut verè accepit esse in tempore, ita aliunde illud accipit, ac proinde inde verè dependet. Numero igitur interea quæ sunt huic compositioni peculiaris, nec in alijs compositionibus locum habent, quod componentia non sint partes, sed extrema; itemque quod non habeant ad inuicem rationem actus & potentie; ac etiam quod vtrumque extremum, neque à toto, neque ab altero extremo pendeat, sed vnum duntaxat, nempe humanitas à Verbo.

Nego humanitatem ac Verbum in hac compositione debere vocari partes, secutus D. Augustinum lib. 3. contra Maximum c. 10. vbi vt probet tres personas diuinas, non esse partes angustissimæ Trinitatis, adhibet exemplum Christi qui [Vna persona est, geminæ substantiæ, quia & Deus & homo est: Nec tamen Deus pars huius personæ dici potest, alioquin Filius Dei Deus, antequam susciperet formam serui non erat totus, & creuit cum homo diuinitati eius accessit. Quod si in vna persona absurdissimè dicitur, quia pars rei vilius esse non potest Deus, quanto magis pars Trinitatis esse non potest, quicunque vnus in tribus:] Quod si Deus, vel Deitas, aut persona Verbi, non potest dici pars

per Christi, certe neque humanitas. Nō enim pars potest esse abique cōparte. Itaque cōponentia Christum non sūnt vocanda *Partes*, sed *extrema*. Nisi si nomen *partis*, sumatur prout designat - quidquid in alterius compositionem venit. Sicut enim compositum solet dici totum, ita & componentia, ad sensum prædictum, possunt partes appellari. Et hoc spectauit Iulianus in edito fidei suæ, cum dixit. [Ex utraque natura, id est, ex diuinitate & humanitate vnum Christum compositum dicentes, confusionem vnitioni non introducimus. Et in utraque autem natura, id est in diuinitate & humanitate, vnum Dominum nostrum Iesum Christum Dei Verbum incarnatum, & hominem factum cognoscentes, diuisionem quidem per partes, vel incisionem non ferimus vni eius subsistentiæ. Differentiam autē naturarum, ex quibus compositus est, significamus non interrompi propter vnitatem, quoniam utraque natura in ipso est. Cum enim compositionem dicamus, necesse est confiteri, & partes in toto esse, & totum in partibus cognosci.] Eodem modo partes in hoc mysterio vlturpauit Nicetus ad orat. 4. 2. Nazianzeni. Sumendo autem in rigore nomen *Partis* quia forma incomplexionem, & perfectibilitatem per compositionem, quæ est imperfectio à Verbo diuino elongatissima, negandum est, Verbum diuinum habere in hoc mysterio rationem partis. Et quamquam est hæc lis de vocibus, vt recte aduertit Billius l. 2. tract. 4. c. 11. n. 8. tamen præter vocem *Partis* abstinere, & loco eius vlturpare vocem *extremi*, quæ æquè cohæret cum Christi compositione, nec tamen inferre vilius aequiuocationis periculum, quale vox *partis* posset inducere.

209. Carere imperfectiones quas alijs compositionibus dicebam adiungi extra rationem compositionis, exclusæ hinc manent, succisa ista de qua nunc agimus. Si enim extrema Christum componentia non sunt partes propriæ, consequenter ad inuicem non habent rationem actus & potentie, nec à toto vel ab inuicem ambe pendent. Hæ namque imperfectiones afficiuntur rationem partis præse lapsæ, quam ab hoc compositio exulare diximus. Consequenterque addendum est, cum Durando in 3. d. 6. q. 3. n. 5. hanc compositionem non esse *huius ex his*, sed *huius ad hoc*, quia non est ex partibus habitudinem mutuum ad se dicentibus, & essentialiter ad totius compactionem ordinatis, sed ex duobus extremis quorum vnum respicit aliud tanquam terminum à quo habet esse suppositale, citra vllam terminum illius potentialitatem aut imperfectionem. Hoc tamen, ad veram compositionem est pluiquam satis; quia de ratione compositionis non est, vt extrema concurrant ad constitutionem vnius tertij, substantialiter perfectioris & completioris quam sint extrema; quo pacto Deus non potest venire in compositionem cum creatura: sed de ratione compositionis tantum est, vt plura non habentia formaliter eandem perfectionem, cuiusmodi sunt Verbum & humanitas, iungantur ad constituendum vnum tertium; quod in se presenti non potest dici intensiue perfectius vno ex componentibus; tamen continet plures perfectiones formaliter & actu; seu vt passim loquimur, extensiue perfectius quam solum; sicut Deus & creatura; extensiue dicuntur esse aliquid perfectius quam Deus solus, non tamen intensiue quia Verbum eminentissimè cōtinet perfectionem quamcumque humanitatis: vnde ex accessu humanitatis, abyssus perfectionum eius non fit auctior quasi exaggeretur & cumuletur: quamuis negari non possit, ad purissimam & actualissimam Verbi perfectionem, addi formaliter potentialem perfectionem humanitatis; & ex ea simul cum diuinitate purissima eidē subsistentiæ subsistibus, exurgere de nouo personam cōpositam de qua disputamus. Neque verò si persona Christi secundum se est æterna, & prout cōposita habet esse de na-

uo, sequitur duas esse in Christo personas, vt postremo opponeretur. Verè enim vnica est, varias illas denominationes subiens in varijs temporibus, ac prout terminat vel non terminat humanitatis habitudinem.

Christus, compositum substantiale. Non ens per se, quæ docere videantur.

210. Habemus ergo, terminum totalem incarnationis esse aliquid compositum. Nunc exponendum superest, quale compositum sit, nempe an substantiale, an alterius rationis; & an sit ens per se, an per accides. Verum ex dictis superius satis superque liquet, hoc compositum esse substantiale. Exurgit enim ex natura humana & Verbo substantialiter coniunctis; hoc est nexis per vnionem hypostaticam destinatum ad suppositi substantialis constitutionem, & naturæ substantialis incompletæ terminationem ac completionem in genere substantiæ. Quod voluisse Alexandrum l. 1. c. cum Christus, de hæreticis, definitum. Christum secundum quod homo, esse aliquid, censuerunt nonnulli; sed minus appositè, vt monstravi suprâ, scilicet l. c. 1.

Videbimur hoc ipso satisfecisse alteri interrogationi, siue Christus ens per se. Omne quippe ens substantiale, est ens per se. Hæc tamen resolutio, quoad Christum videtur validè eo argumento impeti, quod quicquid aduenit enti iam completo, facit cum eo ens per accides. Atqui humanitas aduenit Verbo, quod ex se est ens completissimum. Ergo humanitas & Verbum, faciunt ens per accides. Aliter proponunt hoc argumentum alij, sub his videlicet terminis. Ex duobus entibus completis, non exurgit vnum per se; atqui Verbum & humanitas sunt entia completa; non potest igitur ex eorum adunatione existere vnum per se. Sed argumentum sic propositum, nullius est momenti. Neque enim humanitas est aliquid completum cum destituatur essentiali suo complemento siue suppositualitate. Ex quo liquet, insulsius Appollinaristas apud Nazian. orat. 52. sub medium, vt humanam animam Christo eriperent, inde esse argumentatos, quod duo completa, siue vt ex interprete loquitur Nazianenus duo perfecta, non possint conuenire in vnam hypostasin. Hoc dico insulsius ab eis fuisse oppositum, ad excludendam à Christo animam. Si enim humanitas, quæ est integra natura, non est ens completum nisi terminetur sua personalitate, quanto minus anima, quæ non est nisi substantia dimidia, & in Christo, non modò est essentialiter incompleta quia est essentialiter actus physicus, sed etiam in ratione substantiæ dimidiatæ aliam habet incompletionem, quia caret suo connaturali termino, siue sua subsistentia connaturali? Argumentum ergo prout à nobis propositum est, longè acrius pungit, videturque probare, Christum non esse ens per se, atque aded esse ens per accides.

Contrarium approbatur.

211. Nihilominus certum esse debet, Christum esse ens per se, non autem ens per accides. Contrarium enim, saperet Nestorij blasphemiam, iuxta quam vnio humanitatis ad Verbum est accidentaliter tantum. Sic igitur argumētari licet. Tale est compositum, qualis est vnio partium, vel extremorum constituentium cōpositū illud. Atqui vnio humanitatis & Verbi, non est accidentaliter, sed substantialiter, vt definitur in 2. Conc. Constantinop. & suprâ probatum est. Igitur Christus non est ens per accides, sed ens per se. Quod non negant Vasque 3. p. d. 68. n. 16. & alij qui dicunt, hominem esse Deum, esse quoddam ens per accides; & propositiones istas *homo est Deus*, *Deus est homo*; non esse per se, neque in materia naturali; sed tantum in remota, & accidentaria. Sed neque Scotus, Bassolis,

Palu

Paludanus, & alij qui in 3. d. 7. negant hanc prædicationem *Christus est homo*, aut illam *Christus est Deus*, esse prædicationem per se, ed quodd Christus non sit ens per se, reuera aduersantur doctrinæ propositæ. Hi quippe Auctores, non idcirco vocant Christum ens per accidens quodd vnio extremorum constantium Christum sit vnio entium completorum, cuiusmodi sunt partes & albedo, homo & risibilitas: quo duntaxat sensu negamus Christum esse ens per accidens, & volumus Christum esse ens per se. Sed idcirco dicunt, Christum esse ens per accidens, quia contingens fuit Christum produci: sicut etiam dicunt hominem esse Deum per accidens quia verè contingens fuit, quod Deus humanitatem sibi copularet, atque aded vt homo fieret Deus. Atque ita Auctores prædicti non refragantur doctrinæ à nobis propositæ; quidquid sit, an modus loquendi eorum, probandus sit quod mihi certè non videtur. Nam prædicationem illam, *Christus est homo*, vel illam, *Christus est Deus*, non minùs puto esse per se in primo modo quàm sit illa quæ citra omne dubium est per se, *homo est animal*, vel *homo est rationalis*. Similiter enim ista, *Christus est homo*, & ista *Christus est Deus* sunt de prædicato quodd est essentialiter subiecto. At hoc est propositionem esse per se, in primo modo dicendi per se. Et hac in parte Valques supra c. 3. admittit quod dicimus. Dissentit tamen quoad illas propositiones, *Deus est homo*; *homo est Deus* & rectè sentit, si propositiones illæ reuertentur ad inuicem, ita vt extrema earum vsurpentur in rigorosa notione vocibus subiecta. Sic enim neque homini vt sic, est essentialiter Deum esse; neque Deo est essentialiter, esse hominem. Vsurpando tamen subiectum illud *Deus* in propositione priore, prout in communi vsu sumitur in tali propositione post peractum hoc mysterium, nempe pro persona Filij composita, verè propositio est per se, & in materia naturali vt liquet; quia personæ Filij compositæ, est essentialiter esse hominem. Similiterque propositio posterior, est per se, si subiectum *homo* spectetur secundum communem notionem, quæ fert, vt *homo* in tali propositione sonet diuinum suppositum in humanitate subsistens; cui sanè supposito essentialiter est esse Deum. Itaque in quæstione illa de nomine, quia loquendum est vt plures, admitto propositiones prædictas esse per se. Et quidquid tandem de illis prædicationibus statuatur, consentaneè ad tricas Logicas, quoad rem tamen præsentem indubitatum esse debet, Christum attenta vnione ex qua resultat, esse ens substantialiter: nec dicendum esse ens per accidens, sed ens per se.

Enodantur, quæ Christum statuebant ens per accidens, Sitne substantia prima, disquiritur.

212. Argumentum verò quod in contrarium proponeretur, facile eliditur. Nego enim, omne illud quod aduenit enti completo, facere cum eo ens per accidens, vt optime ex D. Thoma obseruat Ferrar. l. 4. contra gentes c. 49. in fine. Potest enim contingere, vt quod aduenit entiam completo, non sit completum, sed sit substantialiter perfectibile ab ente illo iam completo. Tunc autem, ex coniunctione talis perfectibilis substantialis cum suo perfectiuo substantiali iam completo, non exurgit ens per accidens, sed ens per se: quia quotiescunque plura se perficiunt intra idem genus; totum quod inde exurgit, non est ens per accidens. Manifestum verò est, humanitatem ita accedere ad Verbum, iam in se completum, vt tamen humanitas in genere substantiæ imperfecta sit, accipiatque perfectionem & completionem suam à Verbo illam terminante. Quare Christus qui est totum inde resultans, non potest dici ens per accidens, quod verbat pluribus Fonseca 5. Metaph. c. 8. q. 7. l. 6. Agre au-

tem adducor, vt illis me dialecticis Aristis dissentum velim, quibus idem Auctor anterioribus sectionibus occupatur; quærens, siue Christus inter primas substantias prædicamentales recensendus; Et pro parte negante adducens Scotum, & Scotistas omnes in 3. d. 7. ac 22. insuperque Durandum & Maiorem ibidem. nec non Ochamum in 3. q. 9. ipsumque etiam D. Thomam in quodlibetis & in 3. quem tamen mox cum Thomistis omnibus, & Alberto, ac Alenfi, & Bonauentura, nec non Marsilio, atque Richardo, laudat pro contraria sententia, cui ipse quoque subscribit, & merito. Nam quamuis humanitas contingenter Verbo sit copulata, quod vnum opponit Scotus, ideòque per accidens sit, quod Verbum factum sit homo, tamen contingencia connexionis illius quoad existentiam, non obstat quo minùs homo de Christo prædicetur essentialiter & necessariò. Sicut quamuis per accidens sit, quodd Petrus existentiam actualem fortitur, est tamen necessariò & essentialiter homo categoricus indiuiduus, de quo videlicet homo specificus enuncietur tanquam de indiuiduo sibi essentialiter subdito. Idem ergo in Christo contingit. Fateor in Christi notione includi formaliter personalitatem Verbi, quæ per se sumpta, ac prout in diuina natura subsistit categoricis finibus non clauditur. Sed quia personalitas non est ratio collocandi personam in categoria, sed natura humana quæ finitæ perfectionis est, nihil est quod impediatur, quominùs persona humanæ naturæ quæ spectari in Christo potest, substantijs primis prædicamentibus annumeretur. Et hoc sensu, sermone de Christi Bapt. apud Cyprian. *sub med.* Christus dicitur vna essentia. Aliter verò Christum spectant D. Damascenus 3. fidei. c. 16. cum dixit non licere lumere in Christo communem speciem. Spectant enim Christum, prout compactum ex humanitate & diuinitate, voluitque dicere, nulli præter ipsum, eam rationem substantialis compositionis competere. Negare autem quo minùs Christo inadæquatè sumpro, id est prout est persona humana, ratio hominis categorici tribuatur, nec voluit, nec potuit Damascenus. Sed de dialectico isto minutiloquio plus satis,

Christus, quid?

213. Ex dictis possumus germanam & quidditativam Christi notionem efformare. Vel enim Christus spectatur præcisè vt persona humana; & sic est diuina personalitas Verbi in humanitate subsistens; vel spectatur adæquatè & completè, quoad omnia quæ eius nominis significatione comprehendere legitime possunt; & sic est compositum substantiale ac per se, ex diuinitate & humanitate in vnam substantiam concurrentibus, & ab ea vna terminantis substantialiter. Expressit palcherrimè eam Christi notionem S. Cyrillus l. contra Antropomorph. c. 22. verbis illis [qui Christum nominat, neque nudum Verbum significat, neque hominem vulgarem, vel tanquam vnum ex nobis; sed vt dixi, tanquam incarnatum, ex Deo Patre, Verbum & vnctum in Apostolatam. Neque enim homo, vt quidam volunt, Deus est eff. ætus, vnitus Verbo: sed Verbum ipsum carne assumpta, homo factum, mansit etiam ita Deus.] Sitem Fulgentius l. de incarnatione & gratia Christi c. 10. perpulchrè in hanc rem sic differit. [Illud verò quis facile Christianus aut ignoret aut dubitet, quod Verbum Deus, priusquàm caro fieret, non fuit Christus, sed tantum Deus? Tunc autem idem Deus Verbum, quod semper in forma Dei erat, Christus esse cæpit, cum Deus semetipsum exinaniens, formam serui absque diminutione plenitudinis naturalis accepit. Deus ergo factus est Christus, vt Christus esset Deus homoque perfectus: quia Verbum dignatum est caro fieri, vt caro posset, Verbi, hoc est Dei nomine

nomine nuncupari. Neque enim caro Christi, prout quā a Verbo suscipere eadem caro, Christus fuit, neque ipsa caro, id est ipse homo in se formam Dei vivens accepit. Sed Deus qui in forma Dei erat, formam servi accepit. Et Deus æqualis Patri, in similitudinem hominum factus, habita est inuentus ut homines, & qui dives fuit, propter nos pauper factus est, ut illius paupertate nos ditaremur. Verbum itaque caro factum, vnus est Christus.]

Si rōis corticem spectemus, *Christus* idem est ac *genius*, laque neminem fidelium latere, affirmat autor libri de vita Christiana c. 1. apud Augustinum t. 9. Hebraice, Christus dicitur Messias, ut plene prosequitur Galimus l. 3. de arcanis c. 2. dicemusque inferius cum de Christi titulis. Dimisit autem varijs sacris vocationibus, penes quas nomen Christi huic homini, æquē ac multis alijs, imo multo potius inter quibusuis aliqui potest, titulo scilicet Regis & Prophetie ac Sacerdotis dignitatis; primatus & sublimissimus titulus, est vocationis illius diuinæ quæ ad substantialem Christi compositionem ex humanitate vincta, & Deitatis vngine per communem vtriq; naturæ substantiam humanitati applicato, pertinet. Oleum enim linte quo Christus præ participibus omnibus vinctus est, & vnguentum quod huic humanitati infinitam fragrantiam coram Deo conciliavit, ita ut eius opera infinitæ fuerint dignitatis, & valoris supra omne pretium, non aliud fuit quàm diuina natura substantialiter nexa cum hac humanitate, per substantiam Verbi, de quo plenius tractando Christi titulos. Nomen igitur vultu suū *Christi*, prout Antonomastice tribuitur composito de quo agimus, aperte sonat structuram eius ex diuina personalitate, & duabus naturis integris atque totalibus.

Dicendum, ex tribus naturis, substantiisve constare.

114. Hoc addo, quia quamvis passim spectantes ad naturas integras in genere naturæ, dicamus Christum ex duabus & in duabus naturis consistere, quod insinuat tradunt Concilia contra Eutychetem; tamen aliter loquendum esset, si nomen *natura*, ut non raro alibi vix venit, usurparetur prout commune est partiali substantiæ. Quia ratione Anastasius Sinaita in fragmento operis aduersus Philoponum quod exhibet Grefsum in prælijs ad eundem Anastasij vix ducentem, negat hominem dici debere vnus naturæ, nisi natura idem sit quod species communis: Ceteroqui enim aliam esse animæ, aliam corporis naturam; ac proinde hominem ex duabus naturis constare. Quis verò nescit, naturam ab Aristotele definitam 2. phys. cap. 1. de substantia partiali, hoc est, de forma substantiali affirmari; ut recte statuit Vasq. 1. 2. d. 2 §. n. 21. Valesius contron. 11. & Zabar. lib. de natura cap. 7. Alij item quos Aristoteles in hunc modum probat, ad materiam, nomen naturæ extendunt, ut Scotus in 2. d. 1 §. q. vnica circa medium. Scotus 2. phys. q. 1. Rub. q. 2. & Peter. l. 7. physiol. cap. 17. quorum argumenta nihil nunc attinet excutere. Saltem verò probant, in alio sensu quàm eo quem Aristoteles in sua definitione expressit, nomen *natura* quadrare posse materiæ. His igitur modis Christus ex triplici natura compactus dici potest; nempe ex diuina in ratione naturæ integra, & ex duplici partiali humana. Quod sæpè significant Patres impugnantes Monophysitas, & proportionem inter exemplum carnis & animæ in eadem humanitatem concurrentium, ac Verbum & humanitatem compingentia, statuentes in eo quod sicut sunt in homine duæ naturæ, nempe parciales, ita sunt in Christo duæ naturæ; vna bñda, nempe humanitas; altera planè simplex, quæ est diuinitas.

Theoph. Raynaud. *Christum*.

Simile planè est, quod plerumque Patres tradunt Christum coalescere ex tribus substantijs, nempe ex anima, & corpore, ac diuinitate. Ita disertè D. August. 13. Trinit. c. 17. ac Isidorus lib. de differentijs c. 6. & Etherius & Beatus l. 1. contra Elipandum pag. 351. Eodemque spectat quod dixit Blesens. serm. 2. [Veniens Dominus ad nos, ut innoceret nos, nouum fecit super terram; Trinitatem scilicet temporalem quæ Trinitati æternæ tanquam è contrario responderet.] Quod ait esse, sanctuarium exterius ab Ezechiele c. 44. desertiprium, cuius porta clausa viro, sedente in ea solo principe. Admittit ergo in Christo Blesensis, Trinitatem; substantiarum vtriq; aut naturarum. Et eodem modo loquitur S. Bernardus hom. 3. in vigil. Natiuit. Audi & Goffridum Vindocin. serm. 4. de Natali Dom. [Ex tribus substantijs Christus in vna persona subsistit, diuinitate scilicet, carne, & anima. Sicut Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt tres personæ, & trium personarum est vna substantia, sic Verbum, caro, & anima, sunt tres substantiæ, & trium substantiarum est vna persona, Deus & homo.] Quamvis autem nomen *natura* plerumque angustius sit quàm substantiæ; nempe quoties natura sonat substantiam integram in genere naturæ, substantiæ supposititalitatis; tamen plerumque nomen *substantia*, & nomen *natura* æqualiter parent, ut in prædicto exemplo de duplici in nobis partiali natura & substantia; triplici autem natura æquē ac substantia Christi Domini; quem modum de Christo loquendi, usurpauit, & ex Patribus confirmat Conc. Toletanum 15. quod post 14. item Toletanum Concilium ita assignauit Christo duas tantum naturas, nempe in ratione naturæ integras, & totales, ut tamen concedat Christo tres substantias, usurpata voce *substantia*, prout ad naturam quoque partialem, hoc est ad vtramque humanitatis partem essentialem fundi potest. Quæ est germana Partium illorum interpretatio, adhibita à Mariana l. 6. histor. Hisp. cap. 18. vbi plura de notato per Benedictum II. Papam eo loquendi modo tanquam in speciem durior, nec apud Patres satis frequentato; de quo prolatis per Patres Toletanos, antiquorum Doctorum testimonijs quibus eam duritiem præsentem molliunt. Vnde factum est, ut Pontifici, aut successori, sit satisfactum. Videndus Baron. anno 685. & minutè Vasq. 3. p. d. 37. c. 3.

215. Quamquam autem iuxta propositam interpretationem, dicere Catholicè liceat, esse in Christo tres naturas, & tres substantias; præsertim cum aduersus Apollinaristas aut Manichæos agitur, qui veritatem partium illarum Christi siue substantiarum siue naturarum inficiantur, ut proinde expediat veritatem Catholicam ad eum modum aduersus eos distinctius ac expressius profiteri: tamen in communi vñ & simpliciter loquendo, retinenda est communis loquendi ratio, quæ duas Christi naturas atque substantias, nempe totales, in Christo agnoscit. Quod accuratè prosequitur S. Damascenus 3. fidei cap. 16. & Paulinus Aquilo in sacro syllabo *sub finem*; eaque ratione sufficienter confirmatur, quod cum simpliciter agitur de numerandis alicuius compositi partibus, non habetur ratio nisi partium proximarum ex quibus totum immediate compingitur; sic enim hominem ex duplici parte substantiali compositum dicimus; nempe ex anima & corpore, neglectis partibus partium corporis quæ plures fecerint ac numerati possent cum dissimilares tum similes. Quia ergo substantiæ Christi proximè & immediate constituentes, non sunt nisi duæ totales, nempe diuinitas & humanitas. eidem substantiali termino personalitatis Verbi substantes; merito passim affirmamus, Christum ex duabus tantum naturis & vna personalitate coalescere, ac constari in vnā personam compositam. Breuiculus historie Euthychianistarum nuper editus titulo Gestarum de nomine

mine Acacij *ferè initio*. Vnam essentiam Christi, resolutam ex duabus naturis & vna personalitate, id est, vnam personam compositam ad modum propositum, agnoscit. Similiterque Autor libri de operibus Christi Card. serm. de Baptismo Christi, illam vnam essentiam admittit, quod eo sensu est accipiendum. Verba eius sunt. [Conuenerunt simul sempiterna diuinitas, & temporalis humanitas, & eo tenore vtriusque naturæ facta est vnitas, vt impossibile sit quod iunctum est ab inuicem separari, sed Verbum & caro sic sunt vna essentia, vt perfectam & integram sinceram coniunctionem faciat vnitatem.]

Num sit diuinitas & humanitas.

216. Est verò hic præterea quæstioncula *ferè de nomine*, sed propter Vvicleffum non omittenda; nimirum an ita Christus ex duabus illis naturis totalibus componatur, vt liceat dicere, *Christus est Diuinitas, & humanitas*, id quod Vvicleffus affirmabat, vt habetur ex Valdensi l. 1. doctr. ad cap. 39. sic potè vsurpabat nequam ille eam propositionem, *Christus est diuinitas & humanitas*, vt coniunctio *Et*, iunctetur copulatiue non copulatiue; id est pro vt vinculum duarum propositionum, essetque sensus. *Christus est diuinitas diuinus, & Christus est humanitas ite diuinus*. Qua ratione ea Vvicleffus propositio, in discipulo eius Ioanne Hossio, damnata est in Constantiensi Conc. sess. 15. Et merito, nam totum non est vna pars duarum quibus constat; atque adeo neque Christus est vna è naturis vel substantijs concurrentibus ad eius constitutionem. Si tamen sensus prædictæ propositionis esset copulatus; & significaretur, Christum esse illa duo simul & vnita; quo etiam pacto diximus, quinque esse duo & tria, nempe simul sumpta; sic dicere rectè liceret, *Christum esse diuinitatem, & humanitatem*, aut si non materialiter & identice sed formaliter loquendum sit, *Christum esse Verbum simul & humanitatem*. Qua ratione animaduertito probatam esse Gregorio eam locutionem in 1. d. 28. q. 2. ad 13. imò tanto ante Iustino in expositione fidei, verbis illis. [Christus non è diuinitate & humanitate Christus effectus est, neque aliud est quàm duo ista; vtraque, videlicet, hoc est Deus & homo.] Placuit item ea locutio Anastasio c. 13. *id est*. [Torum illud, inquit] quod Christus appellatur, crebriò vocamus Deum, idque propter summam vnionem; ac non vocamus diuinitatem: sed diuinitatem & humanitatem simul, propter diuersitatem naturarum.] Et c. 22. *sub finem*. [Catholica Ecclesia, docet Christum esse duas naturas vnitas.] Annuit D. Aug. serm. 58. de verbo Dom. vbi ait, Christum esse suas duas substantias simul. Et c. 38. Enchir. ait, vtramque substantiam, diuinam & humanam, esse vnicum Christum, Dei Filium: quo *ferè modo* loquitur etiam l. de dono perseuer. cap. 24. & S. Leo epist. 11. & expressimè Dam. 3. fidei c. 19. & l. 4. c. 7. ex editione Fabri, Græco contextui consona. Vides, propositionem quam excutimus, tradi totidem verbis ab his Patribus. Itaque mirandum est, Petrum Vellertardum non ineruditum Theologum, qui Lutero furente scribebat, in impugnatione secundæ formalis propositionis Lutheri, hanc quam nunc excutimus, acceptam in sensu quem nunc admittimus, rejicere tanquam horridissimam hæresim, ex qua scaturiant pestilentissimi errores: id est, quod Christus non sit Deus, cum nullum aggregatum sit vna partium illarum è quibus coalescit 2. quod Christus non sit ens, quia nulla diuersa, nisi se habeant informatiue aut continuatiue faciunt vnum ens. Similia illata, multiplicata. Sed vti nunc nunquam aliter errasset Lutherus, si non in sensu Vvicleffi & Ioannis Hossi, sed in eo quem admittimus, eam propositionem vsurpauit. Neque enim ex ea sic intellecta, sequitur

Christum non esse Deum, vel ens, etiam vnum. Quia diuinitas in propositione illa ad sensum propositum accepta, sumitur pro Verbo subsistente, & in Deitate & humanitate, quod ens vnum ex pluribus quorum est creatum hypostaticè vnitis coalescens. Mirandum præterea est, eandem propositionem à Medina & Aluare 3. p. q. 17. art. 1. pronunciari erroneam, & damnatam in Concilio Constantiensi: cuius tamen mentem vidisti esse planè aliam, quandoquidem Concilium illud, damnauit eam propositionem in sensu quo per Vvicleffum asserta fuerat, & in quo Ioannes Hus eam à Vvicleffo hauserat. At Vvicleffum Valdensis supra c. 42. docet spectasse quod dixi, non autem eum sensum quem admittimus cum Patribus adductis, suffragante ratione efficacissima. Siquidem non aliter se habet Christus ad humanitatem & diuinitatem, vel (vt non nisi materialiter, & identicè verum, modum loquendi dimittentem, assumamus formalem,) non aliter se habent Verbum & humanitas vnita, quam anima rationalis & caro ad hominem. Atqui anima rationalis, & caro ei vnita, vnus est homo: Ergo Deus, & homo & vnio vtriusque, vnus est Christus. Sicut in xta verissimam sententiam physicam, compositum naturale nihil aliud est quàm partes vnite. Neque video quid discriminis quoad hoc excogitat Galatinus l. 3. de arcanis c. 2. inter extrema naturalis compositi ipsūque compositum ex vna parte; & extrema huius impernaturalis compositi, ipsūque compositum ex altera; dicens naturale compositum aliud quidem esse à componentibus, non item Christum ab extremis ex quibus exurgit. Sanè si proportio seruetur, est omni-moda paritas.

Christus, homo signatus. Vfus doctrina.

217. Ex antedictis liquet, Christum ita esse hominem, vt verè sit homo signatus, sicut habetur Ioann. 6. vbi D. Aug. tract. 25. [Signare quid est, nisi proprium aliquid ponere; hoc est enim signare, imponere aliquid quod non confundatur cum cæteris. Signare, est signū rei ponere. Cuiusque rei ponis signum, idè ponis signum, ne confusa cum alijs, à te non possit agnosci. Pater ergo eum signauit. Quid est signauit? Proprium quiddam illi dedit, ne cæteris comparatur hominibus. Ideo de illo dictum est, *Vixit re Deum, Deum tuus oleo exultationis, præ participibus tuis*. Ergo signare quid est? Exceptum habere, hoc est, præ participibus tuis. Itaque nolite, inquit, me contemnere, quia Filius sum hominis, & quærite à me cibum qui non perit, sed qui permanet in vitam æternam. Sic enim Filius hominis sum, vt non sim vnus ex vobis: sic sum Filius hominis, vt Pater Deus me signaret. Quid est signaret? Proprium aliquid mihi daret, quo non confunderetur cum genere humano, sed per me liberaretur genus humanum.] Proprium quod Christo datum est, intelligere debemus, quod Christo peculiatum est, & nulli alteri commune; habere videlicet Deitatem cum humanitate: quæ duo, Christi compositi nomine inuolui diximus.

Hic esto eximius sanè, propositæ doctrinæ vsus, vt Christum, non vt qualemcunque hominem cogitemus, sed vt extraordinarium & signatum: ex quo fiet, vt dignè eum cogitantes, dignis quoque prosequamur affectibus. Quod fuisse Isaac consilium cum Christum quem præmiserat esse hominem cuius spiritus in naribus eius, fragilem inquam & quassatū facilem, addidit, excelsum esse reputatum, ideòque reuerendum, ac honorandum, non præ externa specie abiecta & humili dispiciendum, dixit egregie Cassianus lib. 5. de incarn. c. 5.

CAPVT. II.

Ex Christi compositione, nullam inter naturas componentes realem alterutrum proprietatem, cum alia, communicationem exortam esse.

Explicata est Christi compositio. Nunc quid eam consequatur, est vestigandum. De duobus autem duntaxat, moueri dubitatio potest. Primum spectat ad realem proprietatem vnius naturæ transfusionem in aliam. Sunt enim, qui ob vniionem vtriusque naturæ in eadem hypostasi, talem aliquam transfusionem admittendam cōcedant. Secundum spectat ad transfusionem quodammodo loquendi, seu verbo tenus, quantum attinet ad ipsas naturas, quam vocant *communicationem idiomatum*, siue idiomata pro idiotis hoc proprietatibus, siue viuturata: siue ut manik Genebr. ad Symbolum Athan. n. 40. voxque ipsa sonat, adhibetur idiomata pro locutionibus, sicut & *idiotismos*, solemus dicere. Hoc capite, prior transfusio exortenda est, quam Nouatores pro sua in rebus Theologicis ruditate, inuenerunt.

Statu questionis, de reali attributorum transfusione, Christi structuram consequente.

118. Agam porro de sola transfusione proprietatum, quia quamvis non defuerint, qui ex compositione Christi, consecutam quoque esse finxerint æqualitatem naturarum; (quod Abassinos hodièque fabulati, testatur Antonius Fernandus apud God gnum de rebus Abassinorum l. 1. cap. 28.) tamen certum esse debet eos ita sentire, quia errorem Eutychemis committerent à maioribus. Vnde satis superque reiecto superfluo Eutychemo, non est quod in eam propaginem veniente stirpis denud stringamus stylium. Idem dicendum de Marcele Imperatore, si verum esset quod ei Nicetas Choniates l. 7. histor. affingit, de infima hic æque passibili humanitate Christi, post ascensionem eandem ad diuinæ naturæ æqualitatem. Sed imposuisse Nicetam Manueli, cumque potius Monophysitas confessione sua ex qua illi calumnia struitur fuisse infensum, prosequitur latè Genebr. ad Symb. S. Athanasij n. 33. sic igitur reiecta aliud confutatione mixtura, & transfusionis naturarum, quæ ex compositione Christi proximè constituta non sequitur, sed eam potius euerit, ad examen dumtaxat vocemus, transfusionem realem attributorum vnius Christi naturæ in aliam: nempe attributorum diuinitatis in humanitatem, quam Sectarij nuperi sunt commenti. Attributorum autem humanitatis transfusionem in Deitatem, si infornatum Eutychemem, eiusque viperinam sobolem excipias, non fuit qui inueheret, nec ipsi quoque Eutychemiani inuexissent, si Deum cogitassent actum purum, & vel vicissitudinis obumbrationis incapax: contra quam illi Deum sibi effingebant passibilem, ac substantiatiter quoque alterabilem; id est falsum nomen pro Deo vero.

Error Sectariorum, circa illam transfusionem.

119. Nouatorum ergo nonnulli, quamvis recedant à cæteris eiusdem furoris, Brentio præsertim ac Smidelinio, quod cum eis non admittant, essentiam vniionis hypostaticæ consistere in reali communicatione attributorum diuinarum facta humanitati, addunt tamen ex vniione hypostatica consequi eam realem communicationem; ac proinde contendunt, Christi humanitatem esse verè & realiter omnipotentem, omniscientem, cæteraque huiusmodi, sed nominatim omnipotentem, perque loca omnia & spacia à Deo

Theoph. Raynandi Christum.

ipso occupata, diffusam. Fantores huius erroris quoad vbiquitatem, sunt antiquiores seculo superiore. Nam Ioannes de Mechlinia Begardus, apud Conradum de mente puellarum t. 13. bibl. ita disertè sentit. Representant alios recentiores eiusdem erroris assertores, Bellarminus l. 3. de Christo c. 9. & Genebr. ad 5. Athanasij Symbolum num. 40. ac Beccanus de incarnatione cap. 7. Cum iisdem erroribus, verbo & scripto cominus sæpe confligit Valentia, cum in opere de rebus fidei contro. varijs locis, tum 3. p. d. 1. q. 2. p. 3. sed Smidelinum præsertim & alios à Lutheri popina infectatur, qui tamen inconstanter admodum, tamen ferè solent hanc transfusionem realem attributorum diuinitatis humanitati factam, statuere pro essentia huius mysterij: nec dicunt eam consequi ad vniionem & compositionem Christi, qui est error hoc loco excutiendus, sed vniionem directè ac formaliter in tali transfusione constiui volunt, quod est superius impugnatum. Quare hæreamus cum alijs, qui transfusionem attributorum diuinitatis consequi dicunt ad vniionem hypostaticam humanitatis cum Verbi persona.

Fundamentum vniionis huius erroris fuisse videtur, quod duorum quorum vnum sit indiuisibile ac plane simplex, impossibile sit fieri vniionem veram & realem: quin totum quod inest ei indiuisibili, imo quod est illud indiuisibile ac simplex, vniatur alteri extremo, cum quo ei supponitur intercedere realis coniunctio. Atqui Verbum diuinum, cum Deitate & omnibus diuinis attributis, est vnum quid indiuisibile ac simplex, vniaturque realiter humanitati Christi. Ergo impossibile est, quin omnia attributa Deitatis consequenter ad Verbi vniionem vniantur realiter humanitati. Et nominatim impossibile est vel concipere, quin immensitas Dei competat humanitati Christi. Nam quæ realiter vniuntur, debent ibidem existere; & ubi est vnum, debet etiam esse alterum. Atqui humanitas Christi vniatur realiter Verbo, quod ubique est. Igitur humanitatem quoque, necesse planè est, ubique esse. Huic fundamentariæ rationi, assunt de more Sectarij centones Scripturarum & plagulas verius Scripturæ plagas, nec non corruptelas à quibusdam Patrum locis quæ referre inutile sit. Attingam tamè postea, quæcunque aliquo cum colore aduersus veritatem Catholicam ab istis obtruduntur, dimissis innumeris quæ nullo iudicio in hanc causam consarcinant, tantumne sobrietate errantes, aut verborum parci videantur.

Obteritur.

120. Hic error crassissimus est, & in multis Concilijs pridem confossus. Disertè verò in Chalcedon. act. 5. ubi definitur, in Incarnatione non obstante vniione hypostatica, saluus manere vtriusque naturæ proprietates, ita ut in Christo omnia sint duplicia, ut tradit Agato Papa approbante 6. Synodo act. 4. At quomodo verum esse posset, proprietates duarum Christi naturarum manere inconfusas & duplices, si quemadmodum per communicationem diuinæ substantiæ exclusa est personalitas Christi humana, ita etiam per formalem diuinarum attributorum communicationem ex vniione hypostatica consecutam, proprietates humanæ abactæ essent, & exclusæ ab humanitate? Non enim potuit communicari humanitati, ut formaliter esset infinita, & increata, & immensa, sicque de cæteris diuinis attributis, quin exueretur connaturalibus suis affectionibus, finitate, dependentia, localitate &c. Quam verò infelicitè & casu niso, extricare se ab his Conciliorum decretis laborent aduersarij, piget referre. Sed eorum acumina omni pistillo reusiora, apud citatos Autores prostant, vnde etiam eorum plena depulsio peti poterit.

Accedit ratio ineluctabilis. Nam diuina attributa

N 2 non

non possunt vniri humanitati vt forma; sic enim essent potentialia: multoque minus fingi possunt vniri vt subiecta, quia vnio subiecti imperfectior est quam vnio formæ: cum subiectum se habeat passiuè & perfectibiliter, forma verò actiue, & perficiat potius quam perficiatur ipsa. Non possunt item diuina attributa, vniri humanitati ad modum termini substantialis. Id enim solius substantiæ est proprium. Et quamuis diuina substantia sit idem realiter cum attributis, ideoque materialiter & identicè, per vnionem substantiæ, vniantur quoque attributa eidem identificata; tamen quia substantia diuina, & diuinæ naturæ attributa, differunt virtualiter, mirū nō est quod vnita formaliter humanitati substantia diuina ad modum termini substantialis, tamen attributa non nisi materialiter, & identicè, ac remotè vniantur; proximè autem immediateque & formaliter, non item: cum tamen ea sola vnio sit quæ formaliter & aliter quam per suppositum reddere potest humanitatem omnipotentem, & omniscientem, ceterisque diuinis proprietatibus immediatè ac in seipsa collucentem. Tandem ne qua imaginabilis vnio diuinorum attributorum cum humanitate præteruoler indiscussa, certissimum quoque est & per se euidens, Dei attributa non posse vniri humanitati tanquam substantialiter terminabilia per humanitatem. Id enim summam habet potentialitatem & imperfectiōnem adiunctam, & pugnat cum immutabilitate diuinæ, beatæque securitate quæ Deum nullis bonis suis excedere patitur, atque adeo neque substantia. Præterquam quod humanitas, termino suo substantiali spoliata supponitur. Quomodo ergo completionem substantialem alteri tribueret, qua ipsamet destituitur? Fortissima igitur ratiocinatione concluditur, nullam planè, humanitatem inter ac Verbum intercedere posse vnionem, præter suppositalem, qua Verbum substantialiter complet ac terminat humanitatem quoad modum existendi. Ibi enim præcisè sinit completio ac terminatio naturæ per substantiam. Ac proinde ex Christi compositione, & vnione hypostatica duarum eius naturarum, nihil diuinum in humanitate consequitur (quod quidem realiter & formaliter ac immediatè ei adiungatur,) præter diuinam substantiam.

Ad calumnias quædam Sectarij, Patres grauant hac in parte.

221. Miseret verò me dementiæ aduersariorum, qui in scriptis Patrum legendis monoculi, vt scitè eis opponit Anastasius cap. 12. *id est* cum toties ac propè ad fastidium ingeri à Patribus sciant, vel scire certè possint ac debeant, infirmitatem ac paupertatem carnis nostræ, omniumque eius naturalium consuetudinum, diuinæ infinitati fuisse coniunctas; id quod directissimè hanc ipsorum errorem exscindit; conquant tamen studiosè à libris Patrum plagulas aliquas, quibus à reliquo corpore auulsis ac detruncatis, Patres stupori huic suo astipulatos confirmant. Eiusmodi est, quod ex Damasceno proferunt 3. fidei c. 18. vbi asserit, humanitatem Christi, secundum naturam quidem non fuisse omnipotentem, sed tamen prout per vnionem erat Dei Verbi, omnipotentem fuisse. Hoc à Damasceno verissimè dictum, nequiret planè ab aduersarijs ad formalem vnionem omnipotentis cum humanitate detorqueretur. Damascenus enim attendens ad vnitatem personæ Christi, rectè per communicationem idiomaticam, quod est Deitatis, tribuit non humanitati vt sic, (quod faciunt aduersarij,) sed personæ in humanitate subsistenti; quæ diuina est, & in alia sua natura habet formaliter illud attributum. Vnde humanitati, non in abstracto sed in concreto sumptæ, id est homini huic qui Deus est, per vnā Deitatis personalitatem competit formaliter significatio nominis attri-

butalis; nempe æternitatis, omnipotentis, omniscientis, & sic de cæteris. Accedit quod ad omnipotentiam attinet, de qua sola seimo erat Damasceno, quod quæ per amicos possumus, censetur & ipsi posse; ita vt etiam Apostolus ausus sit profiteri se omnia posse in eo per quem confortabatur. Non abs re itaque, Christi humanitas censeri potuit omnipotens, quia facile illi fuit diuinitatem inflectere ad quæcunque efficacer videretur: quæ adeo diuinitatis quatuor habet amicissimam, infinita vi vt pro amicitia potest, etiam si vim agendi suam ac propriam habeat finitam, sicut & ipsa est finita.

222. Iuua Gregorium Nyssenum audire *sub finem* Orationis quartæ (verius quintæ) contra Eunomium, vbi talem calumniam qualem ab his patitur Damascenus, passum ab Eunomio Basilium sic purgat, vt quamuis longiuscula sit eius disputatio, hic tamen representanda videatur, tanquam huic loco congruentissima. [Quomodo nos ad duos Christos fidem dispertere per calumniam dicimus? Qui superexaltatum ex passione, cum Domino & Christum factum esse asserimus, per vnionem cum vero Domino & Christo, scientes ex ijs quæ didicimus, quod diuina quidem natura, semper vna eademque, & eodem modo se habet: caro verò per semetipsam hoc quidem est, quod de ipsa ratioque & sensus assumit: sed cum diuinitate temperata non amplius in suis terminis & proprietatibus manet, sed ad id quod præualeat & supereminet assumitur. Carnis tamen & diuinitatis proprietatum inconcussa permanet contemplatio, quandiu in se ipsis horum vtrumque spectatur, tale quid dicens: Verbum ante sæcula erat: caro verò in extremis temporibus facta est. Nec quis retrovertens dixerit, vel hanc ante sæcula fuisse, vel in nouissimis temporibus Verbum factum esse. Caro paribilis est natura: Verbum autem est agentis. Neque ipsa est eorum quæ sunt opifex sine conditrix; neque diuinitas vim patibilem habet. In principio apud Deum erat Verbum, in mortis experimento est homo. Neque ab æterno humanitas est, neque diuinitas est mortalitas. Et alia omnia eodem modo spectantur: neque humana natura viuificat Lazarum, neque iacentem plorat impatibilis potestas. Sed hominis propria est lachryma: vita verò est vitæ quæ reuera est. Non humana mendacitas pascit multa hominum millia: non ad ficum currit omnipotens potestas. Quis fatigatur ex itinere, & quis absque labore vniuersum mundum verbo subsistere facit? Quis gloriæ splendor? Quid quod clausus est transfixum? Quæ facies in passione colaphis infligatur? Et quæ ab æterno glorificatur? Hæc enim sunt clara, etiam si quis sermone non explicet: quod plagæ & verbera sunt serui, in quo Dominus: honores autem Domini, circa quem seruus: ita vt per compagem & nexum naturalem, communia fiant vtriusque vtraque, Domino seruales vibices assumente, & seruo, Dominico honore glorificatos: ob eam causam enim & Domini gloriæ crux dicitur, & omnis lingua confitetur, quia Dominus Iesus Christus, in gloria est Dei Patris. Quod si oportet reliqua etiam eodem modo distinguere, consideremus quid quod moritur, & quid quod mortem dissoluit: quid etiam id quod renouatur, & quid quod exinanitur. Exinanitur enim diuinitas, vt capi possit in humana natura: renouatur verò quod humanum est, cum sit diuinum per temperationem cum diuinitate. Quem admodum enim aer, siue spiritus in aqua non continetur: cum aliquo grauiori corpore conclusus & contractus in aquæ profunditate relictus fuerit, sed ad cognatum sibi recurrit principium. Aqua autem sæpè cum recursu spiritus attollitur, in sublimi quadam & in modum membranæ tenui superficie aërio circulo incuruata: sic etiā vera vita in carne sita, ad seipsam post passionem cum recurrit: etiam caro quæ circum ipsam

Am à diuina immortalitate in altum sublata est, à corruptione ad id quod est incorruptibile sursum commissa. Et quemadmodum in ligno, ignis intra superficiem conditus & sopitus, videntium vel tangentium fallit sæpe sensum: sicut autem apparet: sic in morte, quam fecit pro sua potestate, quia animam suam à corpore disiunxit, cum ad Patrem dixit: *Pater tibi in manus commendo spiritum meum*. Qui sicut dixit, potestatem habet iterum ipsam sumendi: hic confusione quæ ab hominibus est contempta, quia sit Dominus gloriæ: veluti vitæ in natura corporis coniecto fuscitabulo, siue agnoscit in dispensatione secundum mortem rursus accedit, & suscitauit potentia suæ Deitatis, quod mortificatum erat resouens, & sic in diuinæ potentie infinitatem erat resouens, & sic in diuinæ potentie infinitatem, bene illud naturæ nostræ libamentum cum infatigabili, quod quidem ipse erat hoc & illud fecit, seruilem formam, Dominum: & hominem ex Maria natum, Christum, & crucifixum ex imbecillitate, vitam, & potentiam. Atque omnia quæcumque in Deo Verbo præconferantur, etiam in assumpto à Verbo faciens. Ita ut non per diuisionem peculiariter in utroque hæc videatur esse: sed cum diuinitate temperatione, secundum id quod præpotentius est recreata corruptibilis natura, potentie Deitatis particeps facta sit: ut si quis dicit, aceti guttam vasto mari immixtam, per huiusmodi mixtionem matris qualitates induisse, quia non amplius secundum naturam huius liquoris qualitas in impenetrabile præpotentis immaneat. Sic noster sermo non numerum Christorum, ut criminatur Eunomius, sed vniorem hominis cum Deo affirmans, moralis cum immortalis, serui cum Domino, peccatis cum iustitia: execrationis cum benedictione: hominis cum Christo transmutationem, facturam nominat. Quis igitur Syrophœnitis relinquitur sermo? Nihil apertius vel fortius, in hos Patrum corruptores ac tortores dici possit. Falsus verò eadem iterat & confirmat idem Nyssenus, sequenti oratione ab initio.

Sigillatim impugnata Vbiuitatis transfusio.

117. Hæc vnuerse dicta contra Sectarios illos, qui consequenter ad vniorem hypostaticam, contendunt omnium diuinorum attributorum transfusionem realiter fieri in humanitatem Christi; specialiter quoque impugnant eos qui id asseruerunt de immensitate, siue de locali coextensione ad omnia spatia, quam vocant *Vbiuitatem*. Non est tamen præterea difficile, pinguis simum hunc errorem, specialibus & Scripturæ testimoniis & rationibus conuellere. Dilerte nam Ioan. 11. Christus Dominus proficitur se quoad humanitatem alioquin abfuisse, dicens *gaudeo propter vos ut credatis, quia non eram ibi*. Et Marci 16. Angelus de Christo iam rediit ait, *surrexistis, non est hic*. Quid quod infinites legimus, Christum accessisse, abijisse, recessisse, ascendisse, descendisse: At hæc aliæque huiusmodi, si propriè accipiantur (ut sanè debent), nec ad metaphoricæ locutiones digressamus, quales de Patre & Spiritu sancto scriptis in Scripturis occurrunt, ut S. Fulgencius late versat l. 2. ad Trasmundum c. 10. & 11. non possunt cum immensitate & vbiuitate, coherere: manifestè quippe inferunt finitatem localem, excluduntque diffusionem ad omnia spatia.

Patres ferè frustra proferendos video. Vnum duntaxat aut alterum attingo. Augustinus serm. 104. de temp. exponens locum paulò ante adductum ex Ioannis 11. sic habet. [Aduertamus & hic mysterium, quomodo non se illic Dominus fuisse dicit. Cum enim dicit manifestò, *Lazarus mortuus est*, præsentem se illic fuisse, euidenter ostendit. Neque enim hoc dicere Dominus potuisset, nullo sibi nuntiante, nisi præsens fuisset. Quomodo enim, in loco vbi Lazarus mortuus est, præsens non erat Dominus, qui omnia loca totius

Theoph. Raynaud. Christum,

mundi diuina potestate circumuenit? sed hic quoque Dominus ac Saluator noster Sacramentum in se carnis ac diuinitatis ostendit. Non erat ibi secundum carnem, hic erat secundum diuinitatem, quia Deus vbiueque est.]

S. Fulgentius l. 2. ad Trasmundum c. 17. & 18. discretissime confirmat hanc veritatem, de humanitate Christi & ante & post resurrectionem, locali; id est certo conclusa loco, nec vbiueque existente. Præclare verò ex c. 17. inde conciliat pugnantem in speciem Scripturas, quarum aliquibus, Christi (nempe tanquam Dei,) immensitas traditur; alijs, eiusdem Christi finitas localis, (vtique quoad humanitatem,) asseritur, quibusdam item existentia Christi in cælo prædicatur, in alijs absentia à cælo, eandem ob causam, siue per respectum ad diuersas naturas quibus constat.

D. Damascenus orat. de Transfig. sub medium. [Corpus illud (inquit,) sanctum, circumscriptum & definitum erat. Neque enim cum Thabor staret, extra montem pertingebat: at Deitas ultra omnia erat.] Prætereo innumeros alios qui adduci in hanc rem possent. Selegit plerosque Coccius. 2. l. 1. art. 6.

Rationes aduersus hunc errorem, totidem propè adduci possunt quot sunt fidei mysteria. Verissimum quippe est, omnia propè fidei mysteria, per hoc figmentum eueri. Nam quomodo natus Christus, si eius humanitas mansit in vtero matris? quomodo corpus dicitur iacuisse per triduum in sepulchro, nec ad inferos descendisse, si vbiueque fuit? quomodo exijt de monumento & intravit ad discipulos, si vbiueque extendebatur? quomodo item ascendit in cælum, si per totum interiectum spatium, perque cælos, ipsos totos, iam erat? quomodo denique inde venturus expectatur, si iam hic est, & omnia per quæ fingi possent venire, occupat spatia? Hoc argumentum eiusmodi est, ut plura fastidium. Si quis plura auct. adeat Bellarminum l. 3. de Christo à cap. 11. Sanctissimum repetit. 4. de Euchar. à c. 8. Valerianum 3. p. q. 2. p. 3. & q. 5. p. 1. quibus locis contraxit in pauca, quæ fufius tradiderat iusto opere contra hanc hæresim: in quo etiam perperam aduersus hunc errorem Francisci Turiani Epistolam descripsit.

Scriptura, Vbiuitas: yjs non sanet.

224. Aduersariorum fundamenta, non erit difficile quatere ac euertere. Multus est in eis diruendis. Bellarminus proximè laudatus, à cap. 1. §. ad 20. Quædam ad Scripturas pessimè detortas, nonnulla ad Patres, vnum ad rationem pertinet, quod initio proposuimus. Sed inter scripturas missæ sanè fiant pleræque insulsi sume ab aduersarijs obiectæ, ut Becanus refert c. 7. de incarnatione. q. 4. Vnus duntaxat ex Apostolo locus, & alter ex Marci vltimo, quibus aduersarij Catholicas aures perpetuò obtundunt, non videtur prætereundus. Apostolus ergo Ephes. 4. ait. Christum ascendisse super omnia cælos ut impleat omnia. Hoc Nouatores, ad suum de vbiuitate humanitatis errorem trahunt. Sed ineptissimè. Nam si Christus verè super cælos ascendit, igitur ibi non erat. Nec est tergiversandum circa ascensum, ut faciunt aduersarij, querentes verbi illius inanes glorias, quibus splendorem huius veritatis obnubilent; ut Sanctissimus supra c. 9. & 10. late refert & refellit. Perspicuè enim Scriptura, verum humanitatis in cælos ascensum describit, his adhibitis adiunctis quæ dubitare non sinant, veram fuisse & propriè localem ascensionem quam proponit. Quare nullum superest aduersarij perfugium, nisi vel Scripturis id narrantibus fidem abrogent, easque assumentum cuiuspiam esse dicant, quod aliàs sæpe estitunt, cum libet vel certè nisi vbiuitatè humanitati aduenisse dicant, duntaxat post ascensionem: At qui id garriunt, misere seiplos iugulant.

N 3 Non

Non enim vident, admittere se, (contra quam contendunt,) ubiquitatem non consequi ad vñionem hypostaticam sic enim ubiquitas à momento primo conceptionis Christi, humanitatem diffudisset per omnia spacia, non autem duntaxat post ascensionem, ut fert illa responsio. Ascendit ergo Christus super omnes cœlos ut impleteret omnia, non per expansionem & diffusionem à summis cœlorum vsque ad terminos eorum; sed ut impleteret omnia; id est omnes prophetias, & omnia quæ de ipso prædemonstrata diuinitus ac prænuntiata erant.

Iam verò S. Marcus c. vltimo ait, Christum post Ascensionem sedere ad dexteram Dei, id quod etiam in Symbolo Apostolorum profitemur. Hanc aduersarij habent pro potentissima machina aduersus Catholicam veritatem. Sed planè ridicule. Nam illa Christi sessio, verè & commodè multis modis exponi potest, non aduocato figmento ubiquitatis. Non pauci, ea sessione designatam putant Christi beatitudinem. Quæ explicatio si admittatur, nihil ibi ubiquitatis scribitur aut metitur. Est autem ea explicatio non inuersionis, quia quamvis beatitudo Christi quoad animam fuerit perpetua, quoad corpus verò cæperit à puncto resurrectionis, tamen per quadraginta illos dies quibus Christus rediuitus versari in terris voluit, beatitudo Christi caruit externo illo apparatu quo in cœlis exornatur. Vnde non immerito Christus cœlos subisse dicitur, sessurus ad dexteram Patris; id est versaturus in plena & vndeque consummata beatitudine. At si cum Suarez t. 2. p. d. 5. l. 4. nomine sessionis Christi ad dexteram Patris, designetur eius supremus in omnia dominatus tranquillissimus, nihil quoque hoc ad ubiquitatem. Christo enim quoad humanitatem vnicum duntaxat finitum locum occupanti, confecti potuit dominatus ille supremus. Tandem si sessio ad dexteram Patris, designet æqualitatem Christi cum Patre, ut Bellarminus supra c. 1. 4. affirmat, poterit id verissimè dici absque ubiquitatis præiudicio; nimirum quia Christus, ratione suppositi ac naturæ diuinæ, est Patri æqualis, licet quoad humanitatem, sit Patre minor, ut S. Athanasius in Symbolo dixit, alludens ad ipsiusmet Christi dictum, *Pater maior me est*. Quo pacto Genebrardus ad eum locum Symboli prædicti, alios præterea multos, illum Christi locum accepisse demonstrat.

Non item Patres.

225. E Parrum locis, vnus pro omnibus sat esse potest, qui è S. Ambrosio habetur in c. 1. Lucæ ad illud *hic erit magnus*, sub initium libri secundi. Conferens enim S. Ambrosius, quod ibi dicentem de Christo Angelum expendit, *hic erit magnus*, cum simili eiusdem de Baptista varicini; ait, & Ioannem quidem dictum magnum, & Christum, sed aliter Christum, quàm Ioannem. [Late enim funditur Dei virtus, late cœlestis substantiæ magnitudo porrigitur. Nihil præscriptum, nihil circumscriptum, nihil emensum, nihil dimensum comprehenditur, non æstimatione concluditur, non ætate variatur. Dedit quidem Dominus Iesus hominibus magnitudinem. In omnem enim terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terra, verba eorum. Non in fines tamen mundi, non in fines cœli, non vltra cœlos. At verò in Domino Iesu, omnia condita sunt in cœlo & in terra, visibilia & inuisibilia; & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Cœlum aspice; Iesus illic est, Terram intueri; Iesus adest. Ascende verbo in cœlum, deicide verbo in infernum: Iesus adest. Etenim si ascenderis in cœlum, Iesus illic est; si descenderis in infernum, adest. Hodie cum loquor, mecum est intra hoc punctum, intra hoc momentum. Et si in Armenia nunc loquatur Christianus, Iesus adest. Nemo enim

dicit Dominum Iesum, nihil in Spiritu sancto. Abyssos opinione si penetres, illic quoque videbis operari. Scriptum est enim: *Ne dixeris in corde tuo, qui ascedet in cœlum: id est Christum deducere, aut quis descendit in abyssum; hoc est Christum à mortuis reducere*. Vbi ergo non est, qui cœli, inferni, terræ cōpleuit? Bene ergo magnus, cuius virtus mundū repleuit, qui vbiq; est, & erit sæper, quia regni eius non erit finis. Quid in speciem expressius pro ubiquitate? Reipia tamen nihil ibi pro ubiquitate humanitatis, sed suppositi tantum, quod in Christo diuinum est, ideoque à nullo planè spatio abesse potest. Simile emplastrum omnibus planè Parrum locis quæ Eranista noui corrogant, mederi poterit.

Sed neque ratio, ex indistantia vñionum.

226. Restat argumentum ex ratione ductum, quod initio proposuimus. Nempe quod extrema vñionis, indistantia esse oporteat, atque adeò vbiq; vnū est, alterum item adest, sit necesse. Atqui humanitas vñitur realiter Verbo quod vbiq; est. Debet igitur & ipsa vbiq; esse. Proposuit subdubitans hoc argumentum Dardanus Diuo Augustino, vti liquet ex huius epistola 57. initio, vbi refertur Dardanus petisse exponi sibi, quomodo Christus qua die penderat in ligno, dicere poneret latroni, *hodie mecum eris in paradiso*, & an id de aliqua cœli parte sit à Christo dictum; aut quia vbiq; Deus sit, hominem quoque illum qui in Deo sit, vbiq; fuisse diffusum. Ad hoc Dardani questionem, respondet D. Augustinus: primo Christum ea die quoad carnem in sepulchro, quoad animam in inferis fuisse, & tamen fuisse in paradiso: quia paradysus est, vbiq; bene est, etiam si locus ille materialiter sit ipse infernus, in quo Christi anima eo die fuit, sed beata. Secundo respondet D. Augustinus fuisse Christum ea die in ipso cœlo materialiter, sed prout Deum. Subdit deinde S. Pater. [Sicut potuit rectè dici Dominus gloriæ crucifixus, cum ad solam carnem illa passio pertineret, ita rectè dici potuit, *hodie mecum eris in paradiso*, cum iuxta humanam humilitatē, per carnē in sepulchro, per animam in inferno illo die futurus esset; iuxta diuinam verò immutabilitatem nunquam de paradiso, quia vbiq; est semper, recessisset. Noli itaque dubitare, ibi nunc esse hominem Iesum Christum, vnde venturus est; memoriterque recole & fideliter tene Christi animæ confessionem, quoniam resurrexit à mortuis, ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris, nec aliunde quam inde venturus est ad viuos mortuosque indicandos. Et sic venturus est, illa Angelica voce testante, quemadmodum ire visus est in cœlum, id est in eadem carnis forma atque substantia, cui perfectò immortalitatem dedit, naturam non abstulit. Secundum hanc formam non est putandus vbiq; diffusus. Cauendum est enim, ne ita diuinitatem adstruamus hominis, ut veritatem corporis auferamus. Non est autem consequens, ut quod in Deo est, ita sit vbiq; ut Deus. Nam & de nobis verissima Scriptura dicit, *quod in illo vñimus, mouemur & sumus*; nec tamen sicut ille, vbiq; sumus. Sed aliter homo ille in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine, proprio quodam & singulari modo. Vna enim persona Deus & homo est, & vtrumque est vnus Christus Iesus, vbiq; per id quod Deus est, in cœlo autem per id quod homo.]

En D. Augustinus apertè tradit; non sequi, si quid Deo vñitur, debere esse localiter vbiq; esse Deus: diserteque negat, ex eo quòd Christi humanitas est vñita Verbo, consequens esse, ut æquè late diffundatur ac Verbum. Habemus palpabile huius rei exemplum in humanis. Anima nostra simplex est ac impartibilis, totaque vñitur digito; neque tamen digitus, diffunditur per totum corpus, ad quod totum spatium occupandum anima rationalis porrigitur: Duorum ergo

C A P V T III.

ergo unitum; potest dari inadaequata unio; & talis, ut unum extremum excedat localiter alterum, nec sint utraque vicinque est unum.

Nova Rhiquisimi appendix, obiter explosa.

227. Erroris hactenus impugnati, noua appendix nuper emersit, nec ab hæreticis. (quod minus mirum esset, cum eorum proprium sit noua semper errorum monstra fundere,) sed à Catholicis, ex eorum numero qui Hypermystici & Transpiuitales audire affectant. Inter eos quidam, humanitatem Christi, ad omnem planè locum diffundunt quoad substantiam suam, in quo fuerint aliqui in nomine Christi congregati, iuxta Christi promissum Matth. 18. quod de præsentia corporali & substantiali humanitatis Christi, accipi uoluntationis illius profecto, (ut quam mitissime dicam,) & omnino præter, ac contra Christi mentem. Agebat ibi Christus Dominus de aliquibus super terram conuenerantibus, quos affirmat, quidquid petierint imperaturos. *Ibi enim sunt,* (inquit,) *duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Nimirum quia ipse eorum oculoquitur pro illis, agens & mouens illos, cum ut Deus cooperans & præueniens, tum quatenus homo per imperatorem auxiliorum ac largitionem, ad petendum quæ decessant sine iure imperanda. Qui sensus loci prædicti, vides quam non exigat localem humanitatis Christi præsentiam, in omni loco ubi fuerint duo vel tres in nomine Christi congregati. Multoque minus eum sensum fert locus ille, iuxta interpretationem aliorum, qui censent reddi uerbis illis rationem non uersus immediatè præcedentis quem nunc proposuimus, sed anterioris; hoc est decimi octauum, quod dictum fuerat, quæcunque ab ecclesiasticis iudicibus soluerentur & ligarentur in terra, eadem & in cælo solui, ac ligari, Christo sententiam eorum firmante, quam in ipsius nomine pronunciant. Et hæc quoque interpretatio locum illum ita accipit, ut nullo modo satisfaciatur pacto illi nouo. Apertius etiam Origenes 1. contra Celsum, ea loca ad sensum planè diuersum inflectit, cum accipienda putet de præsentia diuinitatis Christi. Nouum hoc placitum, robustius suo tempore erit exagrandum, cum non iam in argulis insularibus, ut nunc sit, sed palam & publice proficisso robore effret caput. Hoc item loco dimittenda est eius plena exagratio, quod nouitatis illius Autores, non dicant eam adeo uariam, & ubiqvisimo conterminam ualèque affinem præsentia Christi prout hominis multiplicationem, consequi ex compositione Christi, & uoluntate hypostatice, quod est huius loci institutum: sed dicant eam oriri ex libera Christi uoluntate, qui ita uoluerit secundum humanitatem præsto esse omnibus super terram in nomine eius adunatis, ut putant eo Martini loco quem protulimus, significari; cum tamen reuera eo loco non aliud significetur quam moralis assistentia Christi, & prouidentia nunquam intermitteunda. Quo eodem sensu S. Cyrillus 1. de sancta Trinitate cap. 16. accipienda docet non dissimilia uerba apud Mattheum c. 27. *Eccce ego uobiscum sum omni die* &c. Negat enim S. Cyrillus hæc ad corporalem & realem Christi præsentiam pertinere. Hæc igitur in hereticis spiritualibus plenè exequenda, nunc mihi facio. Interim tamen aduertat prudens Lector, quod dedecet, etiam spiritualibus uiros, prurigo nouandi, ut eo nomine ingeniosorum decus, & plausum imperitorum emercentur.

De idiomatica sine uerba attributorum unius naturæ in alteram transfusione; Christi compositionem & uniam in utraque natura subsistentiam consequente.

228. Nunc communicatio idiomatica sequitur exponenda, quo nomine, ut cum Genebrardo initio superioris capitis notabam, designatur communicatio uerbalis prædicatorum unius naturæ Christi, cum alia eiusdem naturæ concretè sumpta. per *Χριστός* uocat Damas. 4. fidei c. 19. Item lib. 3. cap. 4. *ὁ υἱὸς οὖν* nominat. Quia enim natura in concreto sumpta inuoluit suppositum, & in Christo unicum suppositum duas naturas terminat, rectè omnino ac uerè quod de tali supposito unam naturam habente affirmatur, de eodem sub denominatione habentis aliam naturam asseritur: quia nulla (ut suppono,) adijcitur particula quæ determinet prædicationem ad suppositum præcisè ut in alterutra natura subsistens. Unde materialiter & identicè, prædicatio est uera, ratione eiusdem suppositi de quo sub nomine terminantis aliam naturam enunciat, quod formaliter ei non competere nisi prout terminat aliam. Sed quia ad affirmationem ueram sufficit identitas aliqua inter prædicatum & subiectum, eaque non deest in re præsentia, prædicationes quoque ueræ sunt: quia sensus tantum est, illud ipsum suppositum quod terminat unam Christi naturam, terminare aliam cui attributum responderet, & esse idem habens utramque.

Communicatio idiomatum, quid.

Alij hanc uocant *communicationem idiomatum*, sumpto *idiomate* pro *proprietate*, itémque sumpta *proprietate* pro quouis attributo, etiam si non sit præcisè proprietatis, sed partus & functio proprietatis aliquodue adiunctum alterutrius naturæ. In tanta enim latitudine uideretur sumpta in hoc negotio *proprietates*, ab ijs qui per communicationem idiomatum, intellexerunt communicationem proprietatum; alioqui non exhaustissent hoc negotium, nec proposuissent quæcunque ad illud spectant. Constat enim non solas proprietates alterutrius naturæ præse acceptas, sed quæcunque uoi quomodolibet tribuuntur in concreto, de altera itidem in concreto posse affirmari, idque passim per communicationem idiomatum factum accipi. Ceterum qui primi per *idiomata* in hoc negotio intellexerunt *proprietates*, quanquam re ipsa idem quod alij dicant, eos tamen Genebrardus deceptos putat affinitate Græcæ uocis, sonantis proprietates, (*ἰδιώματα* Græci appellant) cum uoce idiomatis; quæametis Syllabarum extimo cortice alteri illi uoci affinis, significatione tamen ab ea distat quam plurimum. Idem quippe sonat, quod *locutionem*. Ita ut attributum aliquod unius naturæ Christi, tribui alteri naturæ in concreto, idem sit, quod, attributionem illam quantum attinet ad alteram naturam cui fit attributum illius communicatio, esse merè uerbalem, nec pertinere nisi ad modum loquendi, licet sit uera & realis prædicatio ratione suppositi. Ita quidem Genebrardus. Quidquid tamen Autori idiomatum peregrinorum peritissimo uisum sit, Anastasius Sinaita c. 2. *ἰδιώματα*. Duplici titulo de idiomate, uocem idiomatis exponit *proprietatem*: unde quamuis ratio communicationis idiomatum assignata à Genebrardo, mihi non displiceat, non tamen reijcio uulgarem.

Firmatur autoritate, & ratione.

229. Sic explicatam communicationem idiomatum, aut incidentiam proprietatū utriusque naturæ, ut loquitur Valdensis. l. 1. c. 42. n. 6. agnoscunt passim Scripturæ, Conciliæque, & Patres. Nihil enim frequentius est, quàm ut legamus, in Christo ob concursum divinæ & humanæ naturæ sub eadem Verbi personalitate, & humana de Deo, & divina de homine enunciatum. Deum sanè natum, passum, mortuum, & sepultum, & reditum, passim celebrant Scripturæ ac regulæ fidei, & vicissim hunc hominem affirmant Dominum gloriæ, & antequàm Abraham fieret, imò ante sæcula, existentem. Quæ omnia per solam communicationem idiomatum valere, notum est. Lunat ex nonnullis Patribus id illustrare.

S. Athanasius dialo. 5. de Trinitate n. 26. egregie planè rem hanc confirmavit, & illustravit exemplo hominis. [Sicut homo (inquit), ex animali & ex eo quod ratiocinatur compositus, una est personarum etiam una persona ex Deo & forma servi exiit: idèoque non dicit, hæc dicit Dominus; sed ego dico vobis: & Ego sum vita & veritas. Itaq; veluti si pars ratiocinatrix quæ homini inest, dicat, Ego sum ille ad imaginem Dei factus, ita comparatus ut interire non possim: & rursum pars eadem illa ratiocinatrix dicat, Ego sum terra & cinis, non loquitur modò animal, modò id quod ratiocinatur, sed idipsum quod ratiocinatur, modò quæ sibi propria sunt, modò quæ animali conveniunt, loquitur: ita homo, & Deus sermo, unica existens persona, quum ait, qui videt me, videt Patrem, significat suæ Deitatis contemplationem. Nec enim quisquis carnem vidit, Patrem vidit: sin minus & Pontius, & Herodes, & qui colaphos ei impererunt, & qui clavus ipsum confixerunt carnifices, comperirentur Patrem vidisse. Et quum inquit, dorsum meum flagris præbui, non significat Deitatis dorsum: neque cum ait, Quispiam me tetigit, Deitatis contactum dicit. Quinam enim Deitatem contigerit quispiam? Sed qui fide præditus, corpus illud tetigerat, utrumque tetigerat: manu quidem corpus, fide verò Deitatem; quandoquidem utrumque unica est persona, Christus, omnia factus omnibus ut omnium miseretur. Itaque non loquitur interdum Deus, interdum homo, nam, (ut antea dixi,) ne id quidem dici potest, modò quidem animal à parte ratiocinatrice distinctum, modò verò partem ratiocinatricem ab animali separatam loqui: sed pars ratiocinatrix in animali loquitur. Idem etiam dico de eo quod cum hoc comparavi, nempe de Dei & hominis unica persona, ut vndequeque unionem noris.]

S. Hilarius in Psalmum 54. ad titulum. [Eum de quo & per quem omnis prophetia est, ex Dei Filio hominis filium natum meminimus, & Dei naturam omnibus ante sæculis manentem, in naturam hominis esse ex partu Virginis genitam: ita ut naturæ posterioris adiectio, nullam defectionem naturæ anterioris afferret, neque qui iam homo esse cæperat, id quod ante hominem manebat, Deus scilicet, esse desineret. Hic ergo assumens carnis nostræ fragilitatem, & manens suus atque noster, ita agit, orat, proficitur, expectat omnia illa quæ nostra sunt, ut in his admisceat etiam illa quæ sua sunt; loquaturque interdum ex persona hominis, quæ & homo natus, & passus & mortuus est; interdum autem omnis ei secundum Deum sermo sit, quia ex Deo homo, & ex Dei Filio, hominis Filius extitisset: naturæ scilicet eius confidentiam non oblitus in verbis, quæ in assumptione licet hominis nostra humani sermonis consuetudine vsuque loquens, ut ex se atque virtute sua, quæ Deo sunt propria & digna loqueretur.]

230. Nazianzenus orat. 51. [Illud, secundum homo de Deo, & qualis celestis, tales & celestes, &, Nemo ascendit in celum, nisi qui descendit de celo, Filius hominis, & si quid aliud eiusdem generis, propter celestem unionem dici existimandum est: quemadmodum & illud, Per brisum omnia facta esse, & Christum in cordibus nostris habitare, non secundum eam Christi partem, quæ in oculos cadit, sed secundum eam quæ intellectu percipitur; commixtis videlicet, ut naturis, ita etiam nominibus, atque ob archissimam coniunctionem inter se vicissim commutantibus.]

S. Ambrosius l. 2. de fide c. 4. [Vnde illud quod lectum est, Dominum maiestatis crucifixum esse, non quasi in maiestate sua crucifixum putemus: sed quia idem Deus, idem homo: per divinitatem Deus, per susceptionem carnis homo Iesus Christus: Dominus maiestatis dicitur crucifixus, quia consors utriusque naturæ, id est humanæ atque divinæ, in natura hominis subijt passionem: ut indifferet, & Dominus maiestatis dicatur esse qui passus est, & Filius hominis, sicut scriptum est, qui descendit de celo. Per naturam igitur hominis & dubitant, & rædunt, & resurrexit. Quod enim cecidit, hoc resurrexit per naturam hominis.]

S. Augustinus. l. Trinit. c. 13. [Nisi ipse idem esset Filius hominis propter formam servi quam accepit, qui est Filius Dei propter Dei formam in qua est, non diceret Apostolus Paulus de Principibus huius sæculi, si enim cognovissent, nunquam Domini gloriæ crucifixissent. Ex forma enim servi crucifixus est, & tamen Dominus gloriæ crucifixus est: talis enim erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum: quid tamen propter quid, & quid secundum quid dicatur, adiuvante Domino, prudens & diligens & pius lector intelligit. Nam ecce diximus, quia secundum id quod Deus est, glorificat suos; secundum hoc utique quod Dominus gloriæ est: & tamen Dominus gloriæ crucifixus est, quia rectè dicitur & Deus crucifixus, non ex virtute divinitatis, sed ex infirmitate carnis, sicut dicimus, quia secundum id quod Deus est, iudicat; hoc est ex potestate divina non humana; & tamen ipse homo iudicaturus est, sicut Dominus gloriæ crucifixus est.]

231. S. Cyrillus tam frequens est in hac veritate, ut frustra sint designanda cetera loca. Legatur præ cæteris Anathematismi quarti explicatio itemque eius defensio. Sed illustrissimè l. 5. de Trinit. c. 27.

Nicephorus Constantinopolitanus Episcopus ad Leonem Papam. [Totus toti humanæ naturæ coniunctus, inconfusus, indissolubilis, supernaturalemque unionem operatus est: divina enim & humana natura inter se coeuntes in naturali sua proprietate indemnitatè persistunt perseverantque, nec vlla ex parte in se mutud transformantur: veruntamen propter naturalem illam coitionem, & copulam, nominum quoque communicationem mutuamque reciprocationem, pie concedendam existimamus: quandoquidem propter physicam illam admirandamque coeuntium naturarum inter se unionem, non re, sed sola imaginatione, unus eiusdemque quandam hæc distinctionem statuimus.]

Omnium verò distinctissimè & explicatissimè idem tradit S. Damascenus. Sic enim habet 3. fidei c. 3. in fine. [Verbum porro ea quæ humanitati conveniunt, sibi vendicat (ipsius enim sunt, cum sanctæ ipsius carnis sint) ac vicissim carni, quæ sua sunt, imperit; communicationis videlicet ratione, ob mutuam partium inter se commutationem, ac personalem unionem; & quia unus & idem erat, qui & divina & humana efficiebat, & in utralibet forma alteram sociam assecrabat. Eoque nomine etiam Dominus gloriæ, cruci affixus esse dicitur, quamvis alioqui divina ipsius natura, minimè perperla sit: & rursus Filius hominis, ante passionem in celo esse dictus est, quemadmodum Dominus ipse]

non est idem cum π , eo modo quo accidens concretum est idem cum natura cui accidit, ut per se patet; nec potest eo modo de re enunciari; ita neque prædicatum substantiale potest enunciari de re cui substantiale est, perinde ac si esset accidens eius.

Cur perperam, Verbum, humanatum; Christus vero homo Divinus, aut Deifer, Dominicus/ve dicatur.

234. Quæ est germana ratio, cur quædam humana prædicata, illegitimè enuncientur de Verbo, & quædam divina de hoc homine, seu Christo. Malè enim quis cum Durando in 3. d. 4. q. 2. a. n. 9. diceret, *Verbum, esse humanum*, vel *humanisatum*; propterea vox *humanisatum* cadit in humanitatem, non autem in actionem qua humanitas fit Verbo coniuncta, ut aliquando contingit. Tunc enim Verbum rectè dicitur *humanisatum*, id est, factum homo. At cum humanisatio cadit in substantiam solam humanitatis, falsa est prædicatio, quia est denominativa, & sapiens accidentalitatem, ac nexum non substantialem inter extrema, imo verò quemvis nexum removens. Nam prædicatio denominativa, quamvis cum sit de accidentibus, significet inexistenciam intrinsicam formæ in subiecto, tamen cum sit de substantijs, designat meram adiacentiam extrinsecam, absque vera & physica vnione. Cum enim n. gredo dicitur *humana*, significatur nigredinem inexistere homini: at cum vestis dicitur *humana*, denominatur mera adiacentia extrinseca, absque vnione. Quia ergo Verbum substantialiter se habet ad humanitatem, eique physice vnitur, propterea modus prædicandi denominativus, alienus est ab h. c. mysterio, quoad ea prædicata humana de Verbo, quæ veritati coniunctionis Verbi & humanitatis officerent. Parique ratione, & eadem ex causa, pleraque divina prædicata illegitimè enunciantur de homine. Sic reijciuntur propositiones illæ *Christus est homo Dominicus*, vel *homo Divinus*, aut *homo Deifer*. Hæ namque prædicationes, sunt denominativæ, & accidentariæ, designantque formam non vnitam subiecto, cum sint de entitate substantiali. Constat autem, hunc hominem, siue suppositum subsistens in hac humanitate, esse realiter ac substantialiter coniunctum prædictæ naturæ humanæ. Igitur non debet dici *homo Dominicus*, vel *Divinus*, vel *Deifer*; sed *Dominus* & *Deus*. Humanitas quidem ipsa, vel caro, rectè dici potest *Dominica* vel *Divina*, ut loquitur S. August. in c. 28. Iob. & Fulg. l. de incarn. c. 6. & Petrus Damiani serm. 60. ac Ferrandus episc. 1. ad Anatolium, nec non S. Cyrillus lib. 2. pentab. c. 8. & epistol. 1. ad Successum *sub finem*; vel *Deifera*, ut dixit S. Basilius in Psalmum 59. nimirum quia humanitas & caro, sunt nomina naturæ totalis aut partialis, non autem suppositi. Naturæ autem humanæ si remoueamus personalitatem Verbi, accidentaria est Diuinitas, planèque extrinseca; vnde rectè potest denominari *Divina* vel *Dominica* aut *Deifera*. At homo est nomen suppositi: proindeque hic homo, non *Divinus*, vel *Dominicus*, aut *Deifer* dicendus est, sed *Deus*, & *Dominus*. Refert ex Nestorio, & reijcit, eā Christi hominis Deiferi nomenclationem, S. Cyrillus l. 1. pentab. c. 2. atque esse contra fidei traditionem.

Laxatio aliqua illius rigoris.

235. Non tamen me latet, hunc vocum rigorem sæpè negligi, & prædicata quæ à Christo exclusimus, plerumque ei à Patribus tribui, usurpata essentialiter, non denominativè. Quæ ratione Pater, alique duæ personæ augustissimæ Trinitatis, dicuntur diuinae; non sanè accidentario (ut cum Scripturæ, aut leges vocantur diuinae,) sed essentialiter; sunt enim essentialiter Deus. Et hoc sensu S. Dionysius c. 4. Eccles. Hierar. vo-

cavit Christum, *hominem diuinissimum*. Eadem prædicata secundum communem vsum denominatiui commutatione in essentiali ac substantiale. Cassianus perperam ferè appellat Christum, *hominem Dominicanum*; qui item loquendi modus apud D. Athanasium usurpatus est in disputatione Nicæna cum Arrio sæpèque ab Epiphano in Ancorato, & à S. Augustino q. 36. ex 83. & in Psal. 4. ac l. 2. de serm. Domini in monte, alibi que aliquoties; sed id castigauit I. retract. c. 19. verbis illis. [Non video vtrum rectè dicatur homo Dominicus, qui est mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus; cum sit vtiq; Dominus: Dominicus autem homo, quis in eius sancta familia non potest dici? Et hoc quidem ut dicerem, eloquidam legi tractatores Catholicos diuinorum eloquiorum. Sed vbiunque hoc dixi, dixisse me nollem. Postea quippe vidi, non esse dicendum, quamvis nonnulla possit ratione defendi.] Editio Erasmi, post illas voces, *sancta familia*, apponit negationem, legiturque *non potest dici*. Quam particulam negantem, alij codices missam fecere. Vtraque lectio eodem recidet, si apposita particula negante, adiungatur in calce periodi nota interrogationis: alioqui lectio Erasmi esset contra mentem D. Augustini, qui significare voluit, quemlibet sanctum virum ut dici solet, *uir & homo Dei*, ita dici posse hominem Dominum: at de Christo, qui non seruus in Dei familia, sed naturalis Filius est, sublimius esse pronuntiandum. Aperit tamen tradit, eum loquendi modum, posse aliqua ratione defendi: nempe ea quam proposuimus; seu sumptum prædicato non denominativè, sed essentialiter. Quanquam quia vltus ille talis prædicati, minus frequens est, consultius censuit eo abstinere: ac fortassis etiam ne adhiberet modum loquendi Appollinaristis familiare, & alio licet sensu, apud eos receptum ad erroris sui expressionem. Testatur enim Nazianz. orat. 1. *ferè initio*, & Hieron. l. 2. aduersus Rufinum, Appollinaristas, sic appellare solitos Christum.

Similiter Concilium primum Nicænum, vocauit Christum, *hominem Deiferum*, longè alio sensu quam Nestoriano à nobis improbat, ut intelligitur ex his verbis Athanasij serm. de SS. Deipara. [Sanctificata igitur superuentu Spiritus sancti Virgo & corroborata, & virtute altissimi grauida, eum gestabat qui ex sua propria essentia, Dei erat Filius, pro vnica eius diuinitatis natura, & gignit eundem incarnatum, & hominem factum secundum duarum naturarum proprietatem: eundemque duplicem, & vnum ex duobus constantem, inconfusè, immutabiliter, atque indiuisum credi oportere statuimus: non quidem Deiferum hominem, sed carnisferum Deum: ceterum neque hoc pro hæreticorum more intelligentes authores. Nicæni Concilij, sed, ut diximus ex operatione Spiritus & virtutis Altissimi, & imprægnatione Virginis, Deiferum hominem eum qui ex Virgine prodijt, credendum esse statuerunt, gestasse eam Dei virtutem, & energiam Spiritus, quæ operata est coram Pharaone & omnibus, Filijs Israël. Eadem ratione Principis Apostolorum, verba in actis Apostolorum de Christo prædicantis, rectè quidem ab eo esse dicta accipiunt, sed quæ ab istis tortuosè & maliciôsè deprauantur, quum ita loquitur. *Iesum Nazarenum, quem vnxit Deus Spiritu sancto*, quæ verba ita nostri interpretantur, Deum scilicet in utero Virginis creasse hominem sine vilo semine per operatione Spiritus, eumque vnxisse virtute Altissimi, quasi oleo exultationis præ consortibus suis (vti scriptum est.) Nam ipsum Filium Altissimi nominauit Scriptura, quem admodum & in Psalmis refertur, loquente Christo ad multos in i. *Et ego dixi, Dy estis, & Filij Altissimi omnes*. Nos igitur talia hæreticorum dogmata intellectusque, reprehendere & corrigere desiderantes, per præsentem Euangelij interpretationem assertimus, non Deiferum hominem esse Christum, sed carnisferum Deum,

Deum, quatenus Deus hominem gestat integrum, ab-
solutumque: Deus interim perfectus, & homo per-
fectus, vni ratione vnius personæ, duplex tamen na-
tura.]

*Inferitur, inter quædam extrema vetari communi-
cationem idiomatum, ut inter abstracta.*

236. Seruatis itaque ijs quæ diximus, ut scilicet for-
ma enuncianti concreta alterutrius Christi naturæ at-
tributa, de alia natura in concreto sumpta, legitima sit,
& talis quæ extremorum debitam identitatem non
tollat, ut hæcenus explicatum est, rectè ac verè huma-
na prædicata de Deo, & diuina de homine enuncian-
tur. Comparari duntaxat concreta cum concretis; &
quidem concreta vnius Christi naturæ totalis, cum
concretis alterius. Nam prædicationes omnes abstra-
ctorum vnius naturæ cum abstractis alterius, vel ab-
stractorum vnius cum concretis alterius, aut viceuer-
sa, itémque prædicationes quatuorcumque partium hu-
manitatis de Verbo, & contrario, itémque partium
ipsarum inter se; quomodocumque partes sumantur,
hoc est siue abstractè siue concretè: omnes inquam
huiusmodi prædicationes, falsæ sunt & reiiciendæ, pro-
pter loquendo. Et ratio ducenda est ex defectu identi-
tatis debite, planè requisitæ ad fundandas prædicationes
legitimas. Nam ut iam tetigi, ad veritatem propo-
sitionis affirmantis vnum esse aliud, exigitur ut prædi-
cationem propter enunciatum per propositionem, sit aliquid
idem cum subiecto, alioqui interueniret falsitas in ea
vnius extremi affirmatiua enunciatione de alio: quia
enunciare affirmatiuè, seu prædicare, est asserere vnum
esse alterum.

Atqui inter diuina & humana prædicata abstractè
sumpta, ut ab istis incipiam faciam, nulla est identitas:
Per abstractionem enim, præscinditur ab habente, seu
à supposito, ratione cuius interueniret extremorum
identitas, si in concreto effortentur. Sicut ergo prædi-
cationes illæ *dulcedo est albedo, quantitas est color*, rei-
ciuntur ut falsæ, defectu identitatis extremorum, & tamè
in concreto admittuntur ut veræ, quia cum dicitur *dul-
cedo est albus, quantum est coloratum*, sensus tantum est,
idem suppositum quod dulcedinem habet, albedinem
quoque habere; & suppositum habens quantitatem, habere
quoque colorem: ita in presenti negotio, prædicationes
que humanorum attributorum de Deo, & diuinorum
de homine, admittuntur: prædicationes verò eorum-
dem extremorum in abstracto spectatorum, repudian-
tur. Quis enim propriè dicat, *Deitas est passiva*? Vel quis
eius locutionem ferat, *humanitas est omnipotens*? Hanc
posteriorem prædicationem, in qua concretum diui-
num prædicatur de abstracto humano, nego ferri pos-
se; nec idem dico de ea prædicatione qua concretum
humanum prædicatur de abstracto diuino, quam tan-
tum dico non esse propriam; quia est magna diversi-
tas inter extrema prædicta. Nam inter diuina prædi-
cata concreta, collata cum abstractis humanis, nulla
profus interuenit identitas, atque adeò prædicatio est
planè falsa: & ne remota quidem ac mediata identi-
tas materialis, intercedit inter extrema, quæ possit esse
fundamentum affirmandi vnum de alio. At in prædi-
catione concreti humani de abstracto diuino, vel ab-
stracti diuini de concreto humano, ut *Christus est Dei
verbum, & Dei sapientia, vel hic homo est Deitas*, potest
materialis aliqua identitas mediata & remota deprehē-
di; quæ non excludit quidem improprietatem, ac in-
solentiam prædicationis vnius extremi de alio, tamen
sic aliqua tandem identitas. Quæ ratione utcumque
valent prædicationes illæ, *Deitas est passiva, Deitas est
crucifixus*; Quæ propositiones eatenus trahi possunt ad
verum sensum, quatenus Verbum est materialiter idem

cum Deitate: Verbum autem in natura sua humana
rectè affirmatur passum, & crucifixum. Confirmat ex
varijs Scripturis & Patribus eos loquendi modos, Ful-
gentius ad q. 2. Ferrandi.

*Item inter humanitatis partes, ac Verbum: ip-
sæque inter se partes.*

237. Tandem inter quascunque partes humanitatis,
hoc est siue essentielles, siue integrantes, collatas cum
Verbo aut Deitate; vel inter ipsas; profus exulas
identitas, atque adeò neque valent prædicationes. Si
quæ enim identitas interueniret, partes inter & Deum
aut Deitatem, non alia eorè esset quàm suppositi diui-
ni; ea verò deest: non quidem quoad formale signi-
ficatum suppositi, siue quoad substantiam, quæ eadem
est in quibusvis Christi partibus & Deo Verbo; sed
quoad totum significatum suppositi; quia suppositum
est aliquid completum, non item partes. Quare sicut
ob eam causam non dicimus, *homo est pes, vel homo est
anima*, ita non licet dicere *Verbum est anima Christi vel
pes Christi*: tamen verum est, substantiam Verbi, eas
partes in genere partialis substantiæ complete. Deno-
minatiuè tamen dicere licet Verbum esse capitatum,
aut oculatum, &c. Quod item de puris hominibus af-
firmamus, quia sensus earum locutionum duntaxat
est, Verbum aut hominem, esse idem cum habente
oculos, & caput. Video opposui posse dictum Euange-
listæ. *Verbum caro factum est*. An non enim caro, est
duntaxat pars humanitatis, & tamen de Verbo enun-
ciatur? Sed facile est percipere, in huiusmodi locutio-
ne *carnis* vocè vltipari Synecdochicè, pro toto homi-
ne, qui carne & anima constat: ut idem sit, *Verbum ca-
ro factum est*, ac si diceretur *verbum factum est homo*, quod
pulehrè tradit Nazianz. orat. 5. 1. *sub finem*, probatis ple-
risque Scripturis, in quibus *caro* sumitur pro integro
homine. Eas item ad hoc ipsum profert late S. Fulg. l. 1.
ad Tractum. c. 17. & hinc incarnatione c. 9.

Iam verò inter ipsas Christi partes, ut animam, &
corpus, vel pedem & caput, non valet prædicatio, ean-
dem ob causam ob quam rejecimus prædicationes in-
ter Verbum & partes: ridiculūque est. Ochan in Cen-
tilogio conclus. 13. cum eas prædicationes admisit, ar-
gumento ducto, ex eo quod communicatio idiomatu-
rum locum habeat inter naturam humanam & diui-
nam, propter assumptionem humanitatis ad substantiam
Verbi: atque adeò locum etiam habere debeat
inter Deitatem & partes humanitatis, quæ æquè as-
sumptæ sunt à Verbo, ac tota humanitas. Ex quo denuo
infert, debere etiam locum habere inter partes, ob
communitatem substantiæ Verbi, quæ vnica termi-
nat omnes Christi partes. Sed hoc argumentum ruit
conuulso fundamento, & monstrata disparitate inter
humanitatem, & partem quancunque. Nam humani-
tas est natura totalis, de qua concretè accepta, rectè
prædicatur suppositum Verbi. At de parte quacunque
humanitatis, non prædicatur suppositum, cum sit in-
completa: suppositum autem sit quid completum.

Breviculus capituli, & usus doctrine.

238. Appono breuiculū fusiore disputationis de cō-
municatione idiomatum, seu quomodo in Christo, ob
cōcursum diuinitatis & humanitatis in eandem Verbi
substantiam, prædicata humana de Deo, & diuina de
homine enunciantur. Prædicata humana concreta, de
hoc Deo seu Verbo, & vicissim diuina concreta de hoc
homine, verè enunciantur: salua tamen prædicationis
forma, quæ huiusmodi extremorum debitam identi-
tatem non tollat: hoc est, dummodò nec sit implican-
tia in adiecto, & absit reduplicatio; nec essentialia de-
nominatiuè prædicentur. At abstracta vnius naturæ,
de abstractis alterius; vel concretum de abstracto; vel
pars

pars humanitatis de Deo, aut è contrario, vel ipsæ inter se partes, falsò & illegitimè enunciantur.

Vim huius doctrinæ permagnum, eruit Theodoretus, Hebr. 2. agens de Dei Verbo. [Non erubescit, inquit,] propter hominum salutem, vel humilibus vti verbis, præter suam dignitatem. Est planè hæc dignitas infinita, quòd Deus paupertatem nostram ea quoque in parte sibi adoptare voluerit. Non possunt satis sufficere Chrysost. hom. 15. in ep. ad Rom. in *Moralis*, & Saluianus 4. ad Ecclesiam, *sub medium*, quod Christus voces in se, pauperum, nudorum, vinctorum, cæterorumque egentium transferat ex charitate. Hic verò non ex mero affectu, sed cum reali fundamento, abiectiones nostras omnes in se transfigurat. Docemur nos quoque, aliorum abiectiones & miseras, compatiendo nostras dicere, vt Augustinus notauit hom. 15. ex 50.

SECTIO V.

Enodationis Catholice diuini enigmati, hætenus propositæ ac discussæ, illustratio, subiectis emblematis sacris & allegorij.

239. **S**ive primænam spectes emblematis notionem, pro accessione ornandæ rei causâ, vt est apud Vlpianum l. 19. ff. de *am. & argen.* & c. siue vulgarem, pro delineatione amena & ad persuadendum minis operosa, iure his quas subijcio mysterij propositi expressionibus, emblematum nomen indere posse videor: Quòd & anteriori mysterij huius propositiõis enigmati, accedant ad ornamentum, & non exiguis sacris amœnitatibus conuellantur, sintque intellectu longè faciliores & clariores. Verum ne infinitam vim, huiusmodi expressionum huius mysterij cumulem; exiguum dumtaxat repræsentabo earum numerum, ex ijs quæ in Scripturis aut Patribus sunt frequentiores, aut quæ è re nostra magis esse videbantur. Cuiusmodi sunt quas sequentes tituli exhibent, Verbum prolatum, scriptum, vestitum calceatum, obumbratum, effusum, instrum, abbreviatum, inequitans, negocians, hamatum, fermentans.

CAPUT I.

Verbum prolatum.

Nullam esse aptiorem scalam, qua ad Deum & diuinam subuehi liceat, consideratione attenta animæ nostræ, dixit S. Basilus serm. in illud *Attende tibi*, & optime S. Anselmus c. 64. monol. vt non immeritò, esse hoc *ostium contra ostium*, de quo Propheta, censuerit S. Greg. hom. 17. in Ezech. itaque huius mysterij per typos manifestiores exhibendi, initium faciam ab eo typo quem suppeditat anima nostra. Neque verò consilium est reuolui in ea quæ superius proposita sunt, de analogia mysterij huius & vnionis animæ nostræ cum corpore: quo exemplo tam multos Patres ad huius mysterij elucidationem aliquam vfos vidimus, estque appositissimum; quandoquidem iuxta Nyssenum in 99. de imagine, sicut anima nostra nuda & per se sumpta est Dei imago; ita effigies Dei cum carne inuncti, est anima nexa corpori. In hæc denuò relabi non placeat. Possimus enim alia ratione, & quidem optima, valdeque accommodata, typum verbi Diuini, & in seipso, & carni nostræ confibulati, ex nostra anima ducere, cum varijs Patribus quos mox proponam, & cum S. Thoma opusc. 6. ad artic. 3. Symboli.

Preludium ad expositionem analogia prolationis verbi mentalis, cum Incarnatione Verbi Dei.

240. Huius rei gratiâ supponendum est, quod est apud Patres vulgatissimum, esse in anima nostra Trinitatem quandam, ratione cuius non modò finis ad imaginem Dei vt vnus est, sed etiam prout est trinus. Agnoscit eam Trinitatem creatam Gregor. Nyssenus opusc. de imag. Et S. Augustinus 9. Trinit. c. 2. & plerisque sequentibus, & passim alij Patres. Et est sanè in nobis memoria secunda, quæ quoties ad recogitandum accingimur, efformat verbum nostrum mentale, illudque ex se depromit, ex verbo sine notitia, affectus & amor procreatur. In quo processu aliquam Patris Filium gignentis per intellectionem, & Verbi ea via geniti, & Spiritus sancti per viam voluntatis & amoris ex vtroque procedentis, cernere licet: vt S. Anselmus fusè prosequitur in monologio à c. 4. 5. ac si ipse est Auctor libri de cognitione veræ vitæ, longa apud eundem tractatio habetur analogiæ prædictæ à c. 14. libri illius. Apud S. Athanasium q. 4. ex nouis, loco memoria secundæ quam Patri respondere diximus, aptius assignatur substantia ipsa animæ, quæ est fons potentiarum, & via substantialis. Quod ad rem nostram parum refert qui nunc Verbi nostri vnionem & productionem, eiusque cum Diuino Verbo analogiam obiter tantum attendimus.

Illud potius nunc spectamus quod eadem q. 4. egregiè prosequitur Athanasius, & Gennadius Scholarius in via salutis, qua coram Turcorum Principe de rebus nostræ fidei disseruit; Nempe, præter cum verbi nostri mentalis statum, quem habet in anima vi productionis quam eo modo accipit, alium spectari posse eius statum, quo verbum, prius merè spirituale & nobis immanens, foras quasi prodit, & veluti corporatur atque efficitur. Quod duobus modis potest contingere, prior est per verbi nostri communicationem cum alio per verba vocæque materiales. Nam quando alteri colloquimur, verbum nostrum de sinu nostro profunditur & eructatur, illigatum sono. Hanc S. Athanasius, ait esse generationem verbi per labia, eamque accuratè in hunc modum distinguit à priore generatione. [Sermo hominis duplicem habet generationem, & in duabus lationibus generatur: vnâ quidem lationem habet ab anima, altera autem à labijs. Et nascitur quidem sermo hominis ab anima, cum quis cogitat quid dicere: Cogitatio enim prima generatio est rationis, quia cogitat pronunciare illum sermonem: non profert autem illum per labia: sed seruat eum sermonem anima in sinibus suis, & est cogitatio illa prima generatio sermonis ab anima. Ille enim, etiam si nascatur ab anima, primam generationem habet, sed quando cogitat illum anima: sed non profert illum, sed diligenter conseruat eum. Quando autem vult aperire sermonem, tunc profert eum ex labijs, & hæc est secunda generatio ex labijs. Ipsa autem ex labijs secunda generatio sermonis, aperit sermonem omnibus, nec ampliùs sermo obsecutus est, sed aperitus. Quando autem profertur sermo per labia, tunc omnes audiunt eum: & manifestus fit omnibus: & hæc generatio dicitur, quæ per labia exit secunda generatio sermonis, aded vt duæ sint generationes sermonis nostri: vna quidem animæ, quando cogitat de enuncians sermone, quæ & prima generatio dicitur.] Altera verò est generatio per labia. Similiter de prima verbi mentalis corporatione, philosophatur S. Fulgentius ad sermonem Fastidiosum, c. 16. Posterior modus quasi corporandi verbi mentalis, est is quo mentalis conceptio, Scripturæ illigatur. Vterque hic modus, egregiam omnino expressionem continet mysterij incar-

incarnationis. Dicamus de utroque aliqua, ac primum hoc capite de priori modum.

Agnoscere eam analogiam Patres.

241. Analogiam verbi mentalis, sicut quasi vestiti & per cum foras transmissi, cum Verbo per incarnationem ad nos misso & sine Patris, agnoscit Origenes hom. 1. in dicitur, & sepe S. Augustinus 15. Trinit. c. 11. his patet cetera. [Verbum quod profertur carnis ore, vox verbi est; verbumque & ipsum dicitur propter illud a quo foras ut apparet assumptum est. Ita enim verbum nostrum, vox quodammodo corporis sit, assumendo eam in qua manifestetur sensibus hominum: hoc Verbum Dei caro factum est, assumendo eam in qua & ipsum manifestetur sensibus hominum. Et hoc verbum nostrum sit vox, nec mutatur in vocem: ita Verbum Dei caro quidem factum est, sed absit ut mutaretur in carnem. Assumendo quippe illam, non in eam se consumendo, & hoc nostrum vox sit & illud caro factum est. Et 1. doct. Chist. c. 13. exponens aduentum Verbi ad nos. [Quomodo (inquit) venit nisi quia Verbum caro factum est, & habitavit in nobis: sicut cum loquimur, ut id quod in anima gerimus, in audientis animam per aures carnes illabatur, factum, verbum quod corde gestamus, & locutio vocatur: nec tamen in eundem sonum cogitationis nostrae converteretur, sed apud se manens integra, factam vocem, qua se infunderet auribus sine aliqua labe, sine mutatione assumit: ita Verbum Dei non commutatum, eam tamen factum est, ut habitaret in nobis.]

Egregie Gennadius Scholarius in via salutis. Vbi in primis praemittit duplicem sermonis humani formationem, istam prope verbis quibus eam paulo ante et Athanasio descripsi. Tum subdit. Aspicere igitur qualemmodum sermo hominis duas origines habet vnam ex anima, alteram ex labijs, ita & Verbum Dei duas generationes habet; vnam ex Deo Patre, quae & prima dicitur generatio, & alteram ex carne, quae & secunda dicitur generatio. Et quemadmodum sermo noster est formatur, primam originem habet ab anima, utram non est clara nec manifestatur, sed iterum post formationem, manet in gremio animae, sic & Verbum Dei, quamvis natum est ante saecula à Deo Patre, non fuit tamen manifestum hominibus, sed fuit in paterno gremio, quemadmodum sermo noster, quando volumus, formatur ex labijs nostris, & manifestatur omnibus astantibus. Ita similiter & Verbum Dei quando bene placuit natum primo esse, ex labijs Prophetarum fuit praedictum: Deinde natum est ex sancta Virgine Maria, & tunc manifestatum fuit toti orbi. Quemadmodum enim manifestatur sermo noster cum sit natus ex labijs nostris, ita & Verbum Dei natum est ex carne sanctae Virginis, ac manifestatum est toti orbi, & qui credunt in eo salvi sunt. Et quemadmodum sermo noster, quando formatur à labijs, nec ab anima deest, nec à labijs nostris; & in auribus audientium, nunquam deest, etsi mille millia audient, non diminuitur sermo, sed semper sermo noster integer sit: Ita Verbum Dei natum ex Virgine Maria, ex Prophetarum labijs fuerat praedictum, utram nec à Patre deest, nec à carne, nec ab omnibus hominibus, nec ab universo orbe, sed ubique erat, & non diminutum est, verum amplissimum est; ita intellige & de Verbo Dei, quod duplicem habet generationem, vnam ex Deo Patre ante saecula; à carne verò alteram in novissimis diebus. Quemadmodum sermo noster primum producit ab anima, secundo autem à labijs.]

Profecto haud dubie Gennadius ex Athanasio, qui plenus & multis notatis circumstantijs, eandem analogiam persequitur q. illa 4. post expositam duplicem

Theoph. Rayn. Christum.

verbi nostri generationem ut proinde operæ pretium videatur eum adscribere. [Dilecti (inquit) accuratè. Quemadmodum sermo hominis duas habet generationes, vnam ex anima, & alteram ex labijs: ita etiam Dei Verbum duas generationes habet, vnam quidem ex Deo Patre, quae & prima generatio dicitur: & alteram ex carne, quae & secunda generatio dicitur. Et quemadmodum sermo noster quando natus est secundum primam generationem ab anima obsecutus est, & non aperitur: sed potius post generationem manet in sinibus animalibus: Ita & Dei verbum, quantumvis ante saecula à Deo Patre natum est, non tamen manifestabatur hominibus. Manebat enim in sinibus paternis. Et quemadmodum sermo noster, quando volumus nascitur ex labijs nostris, & aperitur ijs quibuscumque versatur; ita & Dei Verbum, quando ei visum fuit, natum est ex labijs Prophetarum, & ex ter castissima Maria, & tunc factum est manifestum in toto mundo. Sicut enim aperitur sermo noster, natus ex labijs nostris; ita sapientia & Dei Verbum natum ex carne, quam ex Maria Virgine assumpsit, manifestatum est toti creaturae, & qui credunt in illud servantur. Et quemadmodum sermo noster natus ex labijs nostris, quando à labijs generatur non relinquit animam, neque labia propria, neque aures audientium; sed est etiam in anima, & in labijs nostris, & in auribus audientium, & minuitur nunquam, etiam multa millia audiant sermonem; nec deficit, sed semper in nobis plenissimus est: ita & Dei Verbum, etiam si natum sit ex Maria Virgine, & ex labijs Prophetarum: non tamen neque à Patre discedit, neque à carne, neque ab omnibus hominibus, neque à tota creatura, sed ubique praesto est nec minuitur est sed plenissimum. Atqui ita cogita de Deo & sermone, quod duplicem habeat generationem, vnam ex Deo & Patre, & vnam ex carne: & haec quidem, quae ex Patre est, ante saecula est: quae verò ex carne, ab ultimis temporibus: quemadmodum & sermo noster primum nascitur ab anima, & deinde ex labijs.]

Verbi ad nos venientis immanencia apud Deum ex eo exemplo exposita.

242. Quod aiebat Athanasius, Verbi permanentiam in sinu Patris cum ad nos per incarnationem exiit expressam esse exemplo verbi mentalis, quod per locutionem effertur. Et immanet, distinctius à Chrysostomo expressum est sermone de dicto Abrabae, pone manum tuam. Sic enim scribit. [Quemadmodum sese habet sermo ad mentem; sic Unigenitus Dens Verbum, sese habet ad Patrem. Quod quidem mirabile est. Nam ut aliqua paulo ante dicta reperam; prius dicebamus, quod ex ijs quae in nobis eveniunt, altiora quaedam perdiscere & cognoscere liceat. Sermo itaque noster, intrinsecus cum mente quae ipsam procreavit, conjunctus est: Num visibilis est, cum visibili & invisibilis est, cum invisibili, intelligibilis cum intelligibili, incorporeus cum incorporeo: sed cum edendus est sermo, ad os accedit: & quidem illic vocem sibi induit, quum non alia res eidem vocem suppedit, sed illa ipse sermo sibi dictionem contexat. Et invisibilis natura cum Patre, mente dico, conjunctus; postea induta voce, se profert, & omnibus innotescit, qui paulo ante latuerat: Deinde se prodit, & omnia explet, nec à mente quae ipsum procreaverat, separatur. Quis enim ex hominibus cum prolocutus fuerit, aliosque edocnet, seipsam doctrina exhaurit? Anne, si quid loquor, quod ad aliorum aures perveniat, ideo mentem penitus exprompi? an non foras quidem haec doctrina exijt, & intus mansit? Nonne infinitas aures circumsonuit, neque tamen mentem procreatricem destituit? Iam verò cum humanus quidem sermo à

O menta

mente quæ ipsum procreavit, emissus, foras prodians, auctorem suum non relinquit; Deus Verbum qui nostri gratia in hoc mundo apparuit, paternos sinus inanes reliquit? Nequaquam.]

Elegantissimum in hanc rem Eucherij locum ex homil. 1. de Natu. præterire religioni haud iniuria duxerim. [Accedere (inquit) ad nos misericordia potuit, recedere à se plenitudo non potuit. Qui enim excedit omnia, quò recedit? ac sic Unigenitus à Patre missus est, non amissus. Et idè dixit Propheta: *Eruit aut cor meum verbum bonum*; Sicut enim ex vñu prolaticum hominis verbum, ita ad audientem à loquente transfertur, ut nihilominus in eo de quo progreditur corde teneatur: sicut sermo quem loqueris, & à te exijt, & tecum est; nouo & stupendo genere, & transit & remanet; transfunditur, nec elabitur; & quò dirigitur peruenit, & vnde emittitur non recedit: Ita & Dominus noster Iesus Christus, qui in principio erat Verbum, Deus apud Deum, ad nos prodijt, à Patre non exijt; illuc altitit, huc processit: & quia ad cælos remeans dixit. *Ece ego vobiscum sum omnibus diebus*, ad nostra descendens in suis remansit, sicut ad sua regrediens nobiscum remansit. Et ad nos ergo Verbum incomprehensibile cucurrit, & à Patris pectore non recessit.]

Idem optimè in hunc modum tradit Amedeus Laufenensis hom. 3. de Deip. quæ est de incarn. [Hoc fuit illi egredi à Patre, quod tempora nostra suscipere, quod foris visibiliter apparere; & fieri, quod ex Patris natura non erat. Quod verò dictu mirabile est, venit ab eo à quo non recedebat, ab illo egrediens, in quo remanebat; ut sine intervallo totus esset in æternitate, totus in tempore; totus inueniretur in Patre, quando totus in Virgine; totus in sua, & Patris maiestate, quando totus in nostra humanitate. Si quæris, quomodo? Collige veritatem ex imagine, verbum in corde gentium, aliquando integrè exit in voce, ut perfectè veniat ad alios & totum in corde remaneat. Sic verbum bonum de corde Patris eructatum, & in campum exijt, & Patrem non reliquit.]

Pulchrè item Basilij Seleuc. orat. 39. [Alum sanctam Deique receptricem in qua disruptum est peccati chirographum; in qua Deus factus est homo, permanens Deus, & gestari vtero sustinuit, & ad nostræ generationis humilitatem se deiecit, non exinanito gloriæ paritæ sinu, quo maternos amplexus oppleret. Non enim in ea, quæ sponte agenda suscipit sese partitur Deus: quin potiùs manens in omnibus indivisus, salutem mundo confert. Equidem Gabriel, non sine cæli desertione venit ad Virginem Dei matrem: At Dei Verbum omnia complectens, dum in ipsa incarnatur, cælesti adoratione non caret. Ut enim verbum chartæ inscriptum, in charta totum inest, & totum in mente generante, & totum in legentibus: sic Deus Verbum, meliùs etiam, quod ipsi verbo cognitissimum est, totus proprio corpore & totus in Deo & Patre, & implens cælum & terram ambiens, & creata correctans omnia.] Quod de verbo chartæ inscripto habet, ad verbum prolaticum & voce conuestitutum, debet accommodari, ut in proposita analogia persistamus.

Solius Verbi Incarnatio, indidem monstrata.

243. S. Fulgentius ad sermonem Fastidiosij, ex hac quoque analogia monstrat, qua ratione Verbum solum potuerit incarnari absque Patre & Spiritu sancto, etiam si Pater & Spiritus sanctus aliquid effecerint circa Filij solius incarnationem. Eius hæc est oratio, c. 17. [In ipsa imagine Dei hoc, est in ipsa mente hominis, cogitatio quæ ex memoria nascitur, atque for-

matur, & recedè verbum dicitur, solam corpoream vocem accipit, ut audiri corporeis auribus possit. Sic ergo in illa sancta ac diuina Trinitate, solum Patris. Verbum, quod est speculum sine macula, & imago bonitatis Dei, splendor scilicet & figura substantiæ eius. Cum in forma Dei esset, non rapinâ arbitratus esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam serui accipiens. Solus ergo Filius accepit carnem, ut posset corporeis oculis videri, manibus contrectari: solus humanam naturam sic accepit, ut suam faceret, & per illam diuinitatis quoque suæ noticiam misericorditer infunderet. Qui tamen reuelans seipsum, in seipso vtiq; reuelauit & Patrem. Tribuens quippe agnitionem suæ diuinitatis, simul agnitionem donauit & Patris. Diuinitas enim quæ vna est Patris & Filij, facie & Filium sine Patre, & Patre sine Filio non agnosci. Inde est quod ait: *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me?* Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Sic ergo Filius qui carnem solus accepit, in seipso Patrem iure vnius diuinitatis naturaliter ostendit: sic remoncinator, dum veritatem, quam meminit, loquitur, quod à se prolaticum indicat, hoc intus in mente repositum monstrat. Vox autem illa corporea, qua spirituale verbum induitur, ut ad audientium noticiam proferatur, simul fit à memoria, & à cogitatione & à voluntate: sed à sola cogitatione, id est, interiore suscipitur verbo, ut ad corporeas circumstantium aures interioris cogitationis procedat augurio. Illud autem verbum, sicut habitu corporeæ vocis accepto, totum ad audientes egreditur; sic in corde totum cum memoria, & voluntate spiritualiter inuenitur. Proinde quisquis hanc imaginem in mente hominis conspexerit, hæreticorum vaniloquia citiùs iridebit.]

Eadem bina capita analogia proposita, magis illustrata.

244. Vtrumque proximè propositum, nempe & Verbi in sinu Patris permanentiam incarnatione, & Verbi solius incarnationem, ex eodem exemplo declarat egregiè Augustinus serm. 23. de temp. [Quando (inquit) Deus est infirmitate carnis indutus, virginali vtero receptus est non inclusus, ut nec Angelis subtraheretur sapientiæ cibus, & nos gustaremus quàm suavis est Dominus. Quid hoc miramur de Verbo Dei, cum sermo iste quem promissus, ita liber semibus infuset, ut eum & recipiat, & non includat auditor? Nam nisi reciperetur neminem intrueret si includeretur ad alios non veniret. Et vtiq; sermo iste verbis syllabisque diniditur, nec tamen ex eo tanquam ex cibo ventris singulas particulas tollitis, sed omnes totum auditis, totum singuli capit. Nec timeamus dum loquimur, ne totum audiendo vñs absumat, nec alter possit habere quod sumat; sed ita vos attentos esse volumus, nullius aures mentemque fraudantes, ut & totum singuli audiat, & totum ad audiendum ceteris relinquaris. Neque hoc sit æternis temporibus, ut cum sermo qui dicitur ad te primò intrauerit, exeat à te, ut ad alium possit intrare, sed simul ad omnes venit, & totus ad singulos peruenit. Etsi totus memoria teneri voluisset, sicut ad totum audiendum omnes venistis, ita cum toto singuli rediretis: quanto magis Verbum Dei per quod facta sunt omnia, & quod in se manens innovat omnia, quod nec locis concluditur, nec temporibus tenditur, nec moris breuitas, longisque variatur, nec vocibus textitur, nec silentio terminatur: quando magis hoc tantum, & tale Verbum, potuit matris vterum assumpto corpore fecundare, & de sinu Patris non emigrare; Hinc ad oculos humanos exire, inde mentes Angelicas illustrare: hinc ad terras procedere

des, inde celos extendere hinc homo fieri, inde homines facere. Nemo ergo credat Dei filium coeternum, & coequalem, conuictum & commutatum esse in hominis filium; sed potius credamus, & non hominis filium, & perfectè assumpta humana substantia, manentem Dei Filium factum hominis filium. Neque enim quia dictum est, *Deum erat Verbum*, & *Verbum caro factum est*; sic Verbum caro factum est, ut esse desineret Deus, quando in ipsa carne, quod Verbum caro factum est, Emmanuel natum est nobiscum Deus. Sicut verbum quod corde gestans, fit vox, cum id ore proferimus; nec tamen illud in hanc commutatur, sed illo integro, ista in qua procedat, assumitur: ut & intus maneat, quod intelligatur, & foris sonet, quod audiat. Hoc idem tamen profertur in sono, quod ante sonuerat in silentio: atque ita verbum cum sit vox non mutatur in voce, sed manens in mentis luce, & assumpta carnis voce, procedit ad audientem, & non deserit cogitantem. Non cum ipsa vox in silentio cogitatur, quæ vel Græcæ est, vel Latine, vel linguæ alterius diuersitatem res ipsa, quæ dicenda est, adhuc in cubili coram quodammodo nuda est intelligenti, quæ ut inde procedat, loquentis voce vestitur. Veruntamen verumque hoc, & quod cogitatur intelligendo, & quod sonat audiendo, mutabile atque dissimile est. Neque illud manebit cum oblitus fueris, neque hoc cum silueris. Verbum autem Domini manet in æternum, & incommutabiliter manet. Et cum carnem assumpsit ex tempore, ut ad temporalem vitam nostram procederet, non in carne amittit æternitatem, sed etiam carni præstitit immortalitatem: ita ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo, exultauit ut gigas ad currendam viam.]

Attulatur Auctor libri de cognitione veræ vitæ cap. 16. verbis illis. [Sicut sempiterna virtus diuinitatis per ea quæ facta conspiciuntur, potest intelligi, sic hoc profundum mysterium & occultum, per ea quæ in nobis geruntur, ratione percutiente poterit inspicere. Notum est enim quod humana mens verbum communis locutionis ex se cogitando gignit, & idem verbum in mente & in memoria simul vna essentia existit. Cum verò mens, verbum suum alijs innouescere cupit, cum eadem cogitatione, quæ nihil aliud est, quam verbum suum, & cum memoria disponit, quod idem verbum corpus vocis induit, & auribus audibile, & cordibus audientium visibile procedit. & etiam literis corpus suum ligari & videri permittit, & tamen inuisibile manens, de essentia mentis & memorie non recedit. Non ergo mens neque memoria, sed solum verbum singulariter sonuit per corpus vocis sensibile, & tamē inseparabiliter mansit in essentia mentis & memorie inuisibile. Sic summus Pater, Verbum suum, seipsum cogitando genuit, quod in Patre, & Spiritus sancti essentia simul coessentialia subsistit: sed tamen nec Pater nec Spiritus sanctus, sed solum Verbum quod est Patris Filius, singulariter humanum corpus induit, sed hominibus sensibile exhibuit, corpus sumptum indigna pati permisit, & ipsum inseparabiliter in essentia Patris & Spiritus sancti inuisibile & impassibile permansit.]

Magnalia Dei per Christum, ex eadem analogia.

245. Addit Gregorius Nyssenus ad calcem libelli de imagine, ubi hanc itidem verbi mentalis per sonum conuicti, cum Verbo diuino carne amico analogum veriat; addit inquam, ex hoc quoque exemplo innouescere magnalia Dei per Christum. [Ne prætere-

Theoph. Raynaud. Christus.

reas (inquit) hoc etiam ad similitudinem tuam; cum Dei imagine explicandam, quodd inquam ex hac corporali verbi ex labijs generatione, virtus & sapientia, & prudentia, & potentia, & profunditas animæ tuæ ac mentis, omnibus innouescit & diuulgatur; cum hoc quoque tibi exemplo declaretur, eam ad imaginem & similitudinem Dei, creatam esse. Etenim per Dei Verbi generationem secundum carnem, virtus & potentia, & sapientia, ceteraque omnia Spiritus sancti bona, in mundo manifesta sunt reddita. Vide enim quanta, qualiaque sint verbi, in figuram Dei Verbi in mundo præclara facinora, quaque ratione per verbum omnia condantur & constituentur: verbo producti sunt Angeli: verbo concelebrant Conditores: verbo, quæ sub aspectum cadunt, esse caperunt; verbo illuminatur creatura: verbo quæcunque sunt, innouescunt: solo verbo in lucem edita sunt; verbo, producta sunt elementa: verbo creatorem collaudamus: verbo, Dei cognitio promulgata est: per verbum, Deum agnoscimus, per verbum, constituta sunt omnia. Et quemadmodum mutus infans, brutus est ac sine mente apud homines, quousque verbum labijs genuerit, ita per Dei Verbi generationem in carne, omnis brutalitas naturæ nostræ deleta est, cum Deus Verbum, Patrem suum, creaturæ palam, & Spiritum sanctum reuelasset.]

Esse porro hæc Verbi per humanitatem opera, Verbo, non nudæ humanitati tribuenda, sic ex hoc ipso exemplo infert Hippolytus Martyr in excerptis de Theologia & Incarnatione contra Beimum c. 3. (extant r. 3. bibl. Colon.) [Mihi ut exemplo planum faciem, quod de Salvatore dictum est, ratio mea naturalis cognata est, & congruens, qui sum ratione præditus, & anima intelligente, cuius est operatio, quæ se anima mouetur & prima potentia semper mobilis ratio naturalis ex ipsa manans, quæ cum verbum à me factum est, & lineis bene signata, lingua quidem instat instrumenti aliquando eam profero, & literis artificiosè per dissimilia non mutata ostendo, ut audiat: non enim ratio mea naturalis est linguæ & literarum, est per linguam & literas eam profero; sed ex me est, qui secundum naturam loquor. & eam per linguam & literas promouo; ex mea quidem anima intelligente naturaliter semper manantem, per linguam verò meam corpoream organicè; ut dixi quando oportet prolatam. Sicut igitur in nobis quoad licet assimilare quod penitus assimilari non potest, per linguam nostram corpoream, immutabiliter facultas rationalis secundum naturam animæ profertur: sic in Dei corporatione, siue incarnatione, quæ supra naturam est, per ipsius sanctam carnem in ijs, quæ diuinè operabatur, citra mutationem omnipotens, & omnium effectrix diuinitatis operatio ostendebatur, extra omnem circumscriptionem secundum naturam remanens, quamuis per carnem naturam finitam elucebat. Non enim potest per naturam creatam circumscribi, id quod natura sua est increatum, quamuis vnitum est, ei in conceptu omnem mentem circumscribente, neque potest vnquam fieri in eandem naturam, & operationem naturalem, dum vtrique natura intra suam naturalem immutabilitatem manet. Eorum enim solum quæ sunt eiusdem naturæ est motus idem operans, qui substantiam declarat, cuius est potestas naturalis, quæ nulla ratione potest esse proprietas diuersæ substantiæ citra mutationem.] Descripsit cum cum alijs eiusdem operis locis, istum quoque Athanasius Bibliothec. Epistola ad Theodosium presbyterum Gangrensem.

Alia Verbi Dei per voces corporatio, hic dimittenda vsus doctrinae.

246. Ceterum non diffiteor, præter eam Verbi Dei corporationem quæ cernitur in carne Verbo adiuncta in Christo: alias quoque pleraque Verbi Dei corporaciones in vocibus prolatis assignari posse. S. Augustinus ferm. 23. ex 40. nouis qui est de S. Ioanne Baptista, multus est in hac analogia exponenda. Ibi *omnes animas pias predicatrices*, (sic appellat,) ad Verbum Dei non secus se habere docet, ac vocem ad verbum: omnes Prophetas & Patriarchas Christi venturi prænuntiatores, huiusmodi vocum nomine insignit, sed maxime S. Ioannem: quem idcirco ait, omnes voces quæ præcesserunt, representasse. Et idcirco propriè dictum esse vocem, tanquam omnium vocum signaculum atque mysterium. Verumtamen nulla talis vox fuit, qualis vox carnis Christi, de qua ibidem sic Augustinus, [Verbum manens, voces misit; & post multas præmissas voces, vnum ipsum Verbum venit, tanquam in vehiculo suo, in voce sua, in carne sua.] Iuuit nihilominus huius quoque corporacionis diuini Verbi in vocibus propofitis meminisse, vt cõstaret qua ratione vñum doctrinæ toto capite propofitæ, exprimere in seipso vñicuique liceat, exhibendo se vocem Verbi Dei, & analogiæ Verbi ac vocis quæ in Christo singularissimè emicuit, quantum magna paruis componere fas est, representando.

CAPVT II.

Verbum scriptum.

Habemus perillustrem Incarnationis imaginem in verbo prolato. Est tamen (vt verum fatear,) huiusmodi analogia minus idonea ad perspicendam Verbi pro nobis deiectionem. Nam verbum prolatum, accedit maxime ad spiritualia; quia ob viciniam cum mente, à qua immediatè manat, aliquid (quantum accidentem corporeo licet,) de verbi perfectionibus retinet; ideoque est vbique totum, (vt S. Augustinus pulchrè dissent. ferm. 84. de diuersis *sub finem*. Et in audientis intellectum sine corruptione ac læsione per aures illabitur.

Scriptio Verbi per incarnationem, iuxta Patres.

247. S. itaque Chrysostomus, aut quisquis alius autor sermonis de sigillis librorum, (qui habetur t. 6. Græcolat.) aptato ad processionem æternam exemplo verbi prolatis addit, aliam insuper ex verbo nostro prouisam esse diuinitus imaginem, ad perspicendam Incarnationis mysterium. Nimirum per scripturam, verbum nostrum quasi corporari & tractabile fieri obseruat. Eius hæc est ratio. [Hoc nostro sermone, cum Deus multò ante adumbraret, & depingeret æconomiam diuini Verbi imaginem quampiam admirabilem, floribus quos terra ex sese fudit, pulchrè resplendescentem, antecedente quadam consideratione sermonis, adhibuit. Itaque sermonem quidem nostrum, qui & inuisibilis & incorporeus est, neque tene-ri potest, Deus alio quodam modo sapienter ita conformauit, vt & aspicci posset, & tene-ri. Quid enim ille facit? Cum ille oculis quidem cerni non posset, Deus ipsum literis, velut corpore vestit; eique, cœn carnem literas aspectabiles appofuit; & quem tu aliquando audiens, non cernebas, cum dum legis, conspicias: In quem incidere non poteras, in libro circumfers. Verum sermo quidem, literarum beneficio quasi corporeus euadit: non autem literis includitur, sed cum legente

& cum dicente coniunctus est. Nam licet aliquis arrepto libro eum disceperat, corpus ille quidem sermonis disceperat, non autem orationem disceperat.] Confirmat hoc exemplo libri quæ Rex Ioachim vt est apud Hieremiam c. 27. discissum in igne abiecit. Deus enim per Prophetam renunciari Regi iussit, ipsum quidem literas discississe, orationem tamen nõ discississe. Subdit deinde Chrysostomus. [Imaginè igitur intellexisti; porro verò animum tuum ad res sublimiores & altiores erige. Vnigenitus ille Dei, ipse Deus carnem induit, vt, qui antè non apparebat, nunc appareat: qui antea non contrectabatur, nunc contrectari possit: Ioannes ergo exoptato illo oraculo inuento; quod quidem faciendo aliquando à nobis percipiebatur, postea verò his oculis aspeximus, ita: *Quod fuit ab initio, quod vidimus, quod audiimus, & manus nostra contrectauit.* Carnem igitur velut vestem diuinitatis circumferebat, sed vestem decentem: *Domini enim regnauit, decorem videmus est.* Iudæi certant cum eo qui apparebat: cum, qui non apparebat, non nocebant; & carnem illi quidem crucifigunt, diuinam autem illius naturam non tollunt. Nam si meus sermo cum litera quæ vestis est sermonis, non perit, & euanesceat: Deus Verbum, fons illæ vitæ, non vnà cum carne obij: supplicium illud ad corpus pertinebat, sed vacuitas omnis perpeffionis, erat circa dignitatem.]

248. Verum quia ex instituto, & admodum accuratè hanc verbi scripturam cum Verbo incarnato analogiam profectus est Theodotus Ancyranus homil. in natale Saluato. quæ est in Concilio Ephes. t. 6. editionis Peltani c. 10. iunabit aliqua inde excerpte. Post expensam ergo huius mysterij inaccessam nobis altitudinem, præfatus Theodotus, placere exemplo aliquo sensibili monstrare quomodo incorporeum crassefcat; & inuisibile visibile fiat; & secundum se impalpabile, tractabile euadat, propria natura non demutata sed sensibili tantum schemate assumpto, quæ est huius mysterij explicatio & adumbratio aliqua, interlocutus nonnulla contra fatuum Phorini de verbo prolatis incarnato opinionem, subdit. [Verbum hoc quod profertimus, quoque in mutuis colloquijs vt consueuimus, factum est incorporeum, nullo neque visu, neque tactu percipi natum. Atqui simulatque verbum hoc, literas induit, elementaque suscepit, mox visibile, palpabile factum, tam visu hauritur, quàm tactu deprehenditur. Pone enim quempiam cum quopiam verba facientem; verba ipsa effusa, nemo vtique neque cer-nere, neque manibus contrectare potest. Quod si verò quæ dicebantur calamo & charta exceperis, iam statim quod prius videre nequibas, videbis; & quam sermonis formam antea contrectare non poteras, eam per chartam & characteres iam contrectabis. Quid ita? Quia verbum antea incorporeum; corpus chartaceum, elementorumque figuras inducit.]

Esse verò hanc Verbi diuini secundam quandam generationem, nempe in carne, sic exponit. [At quam, (inquis,) ratione cum Vnigenitus natus sit ex Patre, rursus nascitur ex Virgine? Ex Patre natus est secundum diuinitatis naturam, ex Virgine nascitur secundum carnis dispensationem. Hinc vt Deus, isthinc nascitur vt homo: Nam & tuum quoque verbum, quadam mentis tuæ proles est. At posteaquàm verbum istud, quod mens tua peperit, elementis & literis volueris exprimere, & in charta efformare, manu literas describis, & certa quadam ratione verbum tuum per manum denudè eniteris. Non quod tum esse sui exordium sumat, cum per manum exaratur; aut quod tunc deum, quando manus literas effingit, existere incipiat: iam ante enim ex mente enatum erat: sed quòd tunc tandem verbum per manum, vt cerni queat, accipiat. Cum ergo exemplum hoc

hoc evidens existat, expressamque imaginem gerat, agendum similitudinem hanc ipsi prototypo adaptemus. Hic itaque cernis mentem; ibi Patrem. Hic verbum ex mente productum agnoscis; ibi Verbum essentiale substantialeque ex Patre natum vides. Hic manum per litteras Verbum parentem conspicaris; ibi Verbum per corpus Virgineum generatum. Non quod ea suo patre aliquod divinitati initium subministravit; Absit; sed quod Deum inhumanatum, humanis aspectibus conspicuum visibilemque reddiderit: Quia enim id factus est, quod ergo, necessarium meam naturam induit, natus est sicut ego.]

249. At ne quis inde inferat, Verbum in carne esse quid despiciendum & abiectum, quippe corporatum, & adeo vili regimine obductum; instat è contrario Theodorus, ex hac ipsa analogia, Deum esse qui sub hoc regimine obijciatur, atque adeo cui inhonoratio & probrum inferatur. Hoc ita declarat. [Fingimus Regem quempiam, cuiusmodi sermonem deprobrare, qui libertatis, vel aliorum regum munus, quibus oportet, impetrandorum, decretum in se contineat: illiusque decretum chartæ, quam *sacram* vocant, inferunt, licet sique expressum, ad hanc vel illam civitatem amandare. Sacram hanc potè Latine appellatam aliquis peritus, aut rebellis, aut civitatis aliqui, vel Regis inimicus intercipiat, interceptamque dilaceret. Jam dic mihi quid hic laceratum est, chartæ sola, an etiam decretum Regium? Atqui si sola charta dilacerata dicatur, parvo admodum ipsa laceratio poterit redimi, tenebiturque hac ratione violatur, aut nulli, aut sanè vix quinque obolorum mulæ obnoxius. Eiusmodi autem, supremum iuplicium dependit, pænamque afficitur capitali, nec iniuria; ve qui non solum chartam dirupit, sed Regium quoque decretum violaverit. Atqui imperiale Verbum secundum se impatiibile, taleque est, quod sua ipsius natura, neque manibus contrectari, neque discindi potest; & tamen hoc non obstante, & ipsum quoque discissum dicitur. Quid ita? Quia chartæ & litterarum passionem, tantum propriam, in se transfert. Cernis hinc quo patitur id, quod non vili secundum se passioni obnoxium est, eo ipso passioni subiiciatur, quod cum patibili natura communicationem sortiatur? Neque enim Regis sermo, quod ad propriam naturam attinet, dilaniatus est; & nihilo tamen minus, tam chartæ, quam elementorum passionem rectè in se excepisse dicitur. Ne igitur iactet se Iudeus, tanquam qui parum hominem in crucem egerit; Nam quod cernebatur, charta quidem erat, quod verò in charta abditum latitabat, Verbum erat Regium non lingua sed natura productum. Siquidem Vnigenitus Dei Filius Verbum dicitur: non prolatum, sed substantiale substantisque, neque propria rursus natura patibile; sed illius quod cernebatur, patique poterat, passionem veluti propriam in se transferens. Et quemadmodum Verbum Regium, simulque litterarum naturam in se suscepit, chartæ passionem sibi ipsi appropriat; ita Vnigenitum Dei Verbum, clausæ confixi corporis, perpassiones proprias sibi æstimat. Quare ut is, qui sacram Regiam violavit, veluti qui ipsum Regis verbum discernerit, vitio afficitur supplicio; sic Iudeus quoque, id quod foris fecus cernebatur crucifigens, perinde pænas luit, ac si in ipsummet Dei Verbum impius extitisset.] Præclatè in hanc rem totam differit S. Hippolytus contra Bernen. serm. 3. adductus ab Anastasio Apocryphario epistola ad Theodosium Presbyterum Gangrensem.

Verbi per Incarnationem delectio, monstratur ex proposita analogia.

250. Explorata videtur verbi mentalis & scripti, cum Verbo divino eiusque corporatione analogia, ex plenisque capitibus quæ Patres adducti tergerunt: mihi autem addendum præterea occurrit, posse ex hoc insuper exemplo deprehendi statum Verbi in carne, & quantopere se nostri causa Deus abiecerit: quod ubi attigero, chartam cui hæc scriptura commissa est, & calamus, & scribam, non prætermittam. Ut tamen status Verbi in carne ex hoc exemplo deprehendatur, necessarium planè est, statum verbi nostri mentalis, cum statu quem scriptio accipit componere; ut facta utriusque contentione, analogia quam in re præsentis quærimus liquiddè perspicatur.

Verbum itaque nostrum mentale, è mente nostra incorrupta & illæsa, absque sordibus & illaue vlla, progignitur. [Hoc est verbum, (ait D. August. 15. Trinitat. c. 11.) quod neque prolatum est in sono, neque cogitatum in similitudine soni, quod alicuius lingue esse necesse sit, sed quod omnia quibus significatur signa, præcedit & gignitur de scientia, quæ manet in animo, quando eadem scientia intus dicitur sicut est: simillima est enim visio cogitationis, visioni scientiæ. Nam quando per sonum dicitur, vel per aliquod corporale signum, non dicitur sicut est, sed sicut potest videri, audiri per corpus. Quando ergo quod in notitia est, hoc est in verbo, tunc est verum verbum, & veritas, qualis expectatur ab homine ut quod est in ista, hoc sit & in illo: quod non est in ista, non fit & in illo: hic agnoscitur est est, non non. Addit præterea, hoc debere considerari in verbo mentali; initium omnis operis nostri, ut habetur Ecclesiastici, 37. verbum esse, quia potest esse verbum nostrum quod non sequatur opus, opus autem esse non potest, nisi præcedat verbum. Itaque verbum est actuum. Imo usque eò eius actuitatem celebrat Richardus Victor. l. 3. de contemplat. c. 13. & 21. & l. 4. c. 20. ut quandam in eo omnipotentiam & vim creatinam agnoscat. Possunt enim mundi infiniti, verbo nostro accipere mentaliter esse; moxque illud eiusdem verbi virtute deperdere. Est item mentale verbum nostrum, quasi immensum iuxta Macarium hom. 12. qui animam per verbum suum quocunque libuerit auolantem; & cælo terraque ac ipsi quaquaversum vniuersitati mundanæ ac etiam innumeratis supra cælos spatijs imaginarijs insidentem describit. Quidni verò similiter quandam in verbo nostro æternitatem agnoscamus, quando æquè potest ad omnia tempora, eorumque differentiam extendi, atque ad loca & spatia quæcunque; Tandem mentale verbum nostrum, in imo abditum, vita præditum est, imo est flos vitæ, & vita ipsa actualis. Est enim expressio & imago viua obiecti, hominem formalissimè & vltimò constituens viuentem vita nobilissima; hoc est intellectuali; quæ cum sit quædam obiecti expressio, ac potentiæ cum obiecto assimilatio, & aliqua in illud transformatio, ut Philosophus quoque dixit; verbum in totidem formas componit, quot sunt obiecta representabilia.

Hic est verbi nostri mentalis status in anima, sanè nobilis & admodum preciosus; præ quo admodum miserandus & planè abiectus censeri potest eiusdem verbi status, cum chartæ illigatur per scripturam. Quod enim in animo spirituale, & prorsus, immateriale erat, fit crassum: quod inuisibile erat, fit visibile, & quidem secundum in modum. Quam enim atra & tæta est Scripturæ facies? Nec visibile tantum efficitur, sed & palpabile, præ crassitie. Emortuum est; quod erat flos vitæ. Tempore & loco definitur, jaceretque obsepum & omnis

O 3 actiui

Theoph. Rayn. Christu.

acti tatis expers, quod aeternitate quadam, & illocalitate, ac immensitate, nec non omnipotentia, potius intra mentem vidimus. Denique adhuc scit charta, quod à terrena materia liberum erat. Heu quantum ab illo mutatum, quod intra mentem supra quaque nostrata splendens & eximium, suspiciebamus. In hanc statum pristini deiectionem, verbum mentale nostrum devenit per corporatorem & alligationem ad chartam, scriptoris interveni.

251. Gemina planè est deiectione divini Verbi per adhaesionem ad carnem. Quantum enim erat Verbum Dei in sinu Patris? [Quis hoc explicet verbis (inquit S. August. serm. 84. de divers.) quis hoc videat? Quo documento vobis probabo quod dico? Homo loquor, hominibus loquor: infirmus loquor, infirmioribus loquor. Et tamen fratres mei, audeo dicere, quod vobis dico, vel per speculum vel in enigmate, utcumque video, utcumque intelligo, est in corde meo de hac re verbum. Sed quærit exire ad vos, & dignum non invenit vehiculum. Vehiculum verbi, sonus est vocis. Quod dico apud me, quæro vobis dicere, & verba deficiunt. Volo enim dicere de Dei Verbo. Quanto Verbo, quali Verbo? omnia per ipsum facta sunt. Opera videte, & operatorem expauescite. Omnia per ipsum facta sunt. Redi mecum humana infirmitas; Redi ergo, humana ipsa comprehendamus si possumus. Homines somus & nos qui loquimur, & hominibus loquimur, & sonum vocis edimus. Ad aures hominum, sonum nostræ vocis perducimus, & per nostræ vocis sonum, etiam intellectum quomodocumque per aurem in corde ponimus. Hinc ergo quod possumus ut possamus eloquamur, hoc comprehendamus, si autem neque hoc comprehendere valuerimus, ad illud quid sumus? Hoc itaque tantum ac tale Verbum, immortale, immutabile, insectile, æternum, quale ibidem S. Augustinus, & alibi infinities describit, omni perfectionis genere supra quàm vel cogitare possumus instructissimum; ad eam egestatem deiectionem est per incarnationem, ut locale, temporale, infirmum, mortale, omnibusque abiectionibus nostris obnoxium evaserit. Et cum in se esset invisibile; ac non sensus tantum nostros effugiens, sed etiam mentes supervolans; nunc dispicacissimo sensuum subiacer, usque adeo ut poruerit usurpare illas voces, Ioannes Apostolus. *Quod vidimus oculis nostris, quod manus nostræ correxit auri de Verbo vita.* Nam etiam Vigilius l. 4. contra Eutychem ad finem, negat hanc concretationem de qua Apostolus, esse sensus functionem, tamen in sensu proposito potest admitti: Pulcherrimum in se Verbum, ac splendidissimum, & si quid eloqui dignius possumus, attratum est ac denique ratum. Nam & S. Ambrosius de incarn. Dom. sac. c. 5. *atrumentum naturæ nostræ*, nominat humanitatem. Verbum vocalissimum & sonantissimum, quo vno Deus semel omnia dicit; Verbum in quo simul sunt omnia, non diversa, non separata, non inæqualia; mutum & elingue iacet in libro, cui per calamus est immisum. En verè Verbum abbreviatum, quod factum esse Dominum super terram, prænuunciat Esaias c. 10. De Verbo incarnato id exponunt S. Anacletus Epistola 2. *sub finem*. Et S. Cyprianus l. 2. contra Iudæos c. 3. *Coëcet sanè Verbum immensum, modicus liber.*

Liber cui Verbum est inscriptum, humanitas Christi.

252. Quis hic liber? quis calamus; Librum Verbi Divini per incarnationem scripti, non nemo sanctissimam Christi Domini humanitatem censuit. Hic enim est liber, siue cortex & forma exterior divine illius arboris plantæ secus decursus aquarum iuxta Chrysostomum in Psalmum 1. Hic est liber, in quo salutis

nostræ lyngrapha Scripta est. Sicut enim iuxta Proclum homin. de nativ. Dom. t. 6. conc. Ephes. c. 7. Diabolus falsarius, corpore nostro veluti Charta usus, nostræ venditionis chyrographum confecerat, quod per Adamum ut addit Adrianus Papa, Epistola ad Episcopos Hispaniæ, veneno usus pro atramento, in nostris corporibus conscripserat; Ita Deus è contrario, in Verbi sui humanitate liberationis nostræ scripturam expressit. Hic est liber signatus sigillis septè, ut fuscè prosequitur S. Bern. serm. 1. de Pasch. Audi etiam pro hac expositione Rupertum l. 1. de victor. Verbi Dei c. 23. [Natura humana de virgineæ carnis substantia sic est assumpta velut membranula munda ac benè accurata, scriptorioque operi accommodata, & ipsa lingua Patris, id est Spiritus sanctus, velociter percurrit, velociter tanquam calamus scribæ totam perscripsi, totam Verbi substantia replevit, nihilque residui fuit; sed totum quod erat in corde Patris, illi animæ inscriptis, totamque sapientiam, totumque intellectum, totamque consilium, totamque fortitudinem Dei, totam scientiam, totamque pietatem Dei, & totum timorem Domini, ut nihil esset, quod non sciret, nihil quod non posset, nihil in Deo Patre, quod non haberet humana pueri huius natura, unde & Deus est.] Nec omitendus Paschasius Corbeiensis l. de corp. & sang. Dom. c. 4. ubi tractans loci Pauli Hebr. 1. *qui cum sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius*, priora verba ait spectare divinitatem Christi, posteriora humanitatem. [Vnde (inquit) vnam rem sumit ad demonstrationem duarum substantiarum, quam figuram substantiæ & characterem nominavit. Quia licet per characteres vel figuras literarum, infantia nostra prius gradatim pertingit ad lectionem, deinde ad spirituales Scripturarum sensus & intelligentiam; sic ex humanitate Christi ad divinitatem Patris peruenitur, & idè iure figura vel character substantiæ illius vocatur. Quid enim aliud sunt figuræ literarum quàm characteres earundem, ut per eas vis & potestas, ac spiritus prolatio, oculis demonstretur? sic itaque formatur Verbum caro, ut per carnem nostra infantia ad divinitatis intelligentiam nutriatur.]

Hi Patres, librum cui Verbum est inscriptum, accipiunt humanitatem Christi: Vnde Christum ex humanitate & Deitate compactum, tanquam librum ex charta & literis, exponunt Eucherius & Beatus l. 1. contra Elipandum a pag. 363. latè præsertim versantes illud de hoc libro prænuunciatum *Scriptum intus & foris*. De quo etiam ad Christum apato, agit plenissimè autor epistolæ de vera Circumcisione, apud Hieron. t. 9. & brevitè sed piè admodum Laurentius Justinianus lib. de triumphali Christi agone c. 20. *sub initium*. Ut proinde videas fuisse Christum, Opistographon, iuxta germanam vocis illius notionem de qua plura Corrasius l. 1. miscell. c. 18. num. 3.

Vel cerè Deipara.

253. Possumus etiam cum alijs plerisque Patribus, hunc librum cui Verbum inscriptum est, intelligere Deiparam: quæ non est diversa à priore, libi acceptio; cum sanctissima illa humanitas, sit portio aliqua Deiparæ, & segmentum ex eius substantia, quoad primigenias & fundamentarias eius partes. Facit planè ad hunc librum insignis doctrina S. Epiphanijs Her. 30. qui maternum verum collatum libro, productionem inscriptioni assimilata ab Isaia, his verbis docet. [Isaias ex persona Domini dixit, *Accipet ibi frustum chartæ novæ magnæ*: frustum quidem, propterea quod sit Virgo ex semine viri; resecta autem sit à mixtura viri, & quod resecta sit à naturali hominum consuetudine. Omnes enim homines ex semine viri gignuntur. Christi verò natiuitas, secundum naturam quidem ex muliere Virgine

gine Maria incarnationem habuit: præter naturam vero relecta est à conſequentia ſecundum humanitatem: velut etiam Iacob de ipſo dicit: *Ex germine filii mi prodiſti*: & non dixit, *ex ſemine prodiſti*. Et hæc de cauſa dicit ſanctus Eliaſ Propheta, imò potius Dominus ipſi dicit: *Accipe tibi fructum chartæ*: ſpeciem conſuetudinis ſignificans, in qua omnia trigefimo octavo Pfal- tum, velut etiam in centefimo trigefimo octavo Pfal- tum dicit: *in liberum tuum omnes ſcribentur, dies formabi- lites, & nemo in ipſis*. Libro enim, aſſimilauit vterum.] Fructum cuius hic ex Epiphania per interpretem me- minimus, Græcè eſt *ἀβύσσος*. Quo nomine, Græcos pulchrum libros nuncupare, notum eſt; & nos quoque vulgo ſic nuncupamus libro magnos. At magnus re- verſus liber Deipara: Audi ibidem Epiphanium non ita multo poſt. (Cæterum per liberum, & fructum, verus ſignificatur. Et non dixit, *ſume tibi ipſi chartam*, ſed *fructum*, ob proprietatem præter hominum conſuetu- dinem: charta propter aſſimilationem veri, adhuc vt inſcribitur: *nova propter novitatem Virginis, & im- punitatem integritatem: magna, magna enim reuera eſt Maria ſancta Virgo coram Domino & hominibus*. Quomodo enim non dixerimus hanc magnam, quæ incomprehenſibilem concepit, quem cælum & terra capere non poterit? Ipſe autem cum incomprehenſibi- lis ſit, ſecundum proprium propoſitum ac voluntatem volens comprehenſus eſt, & non neceſſario, nec co- actus. Quapropter magnum eſt fructum, & novum: magnum, propter miraculum: novum, quia Virgo. Et ſcribit inquit in ipſum ſtylo hominis. Et non dixit, *ſcribet in ipſum quis ſtylo hominis*; neque dixit *ſcribet in ipſum homo*, vt ne prætextum repeteret Ebion. Si enim dixiſ- ſet, *ſcribet in ipſum homo*, habuiſſet quod diceret; homo Ioseph ſeminavit, & ex ſemine viri genuit eſt Chriſtus. Verum Eliaſ ante ſeptingentos quinquaginta tres plus minus annos, dicit, *ſcribe vt à tempore interualli om- nis veritas conſpiciatur*, quod nemo potuit ante ſep- tingentos quinquaginta tres annos ſeminare eum qui gigni deberet. Num igitur fruſtra dicit Propheta, *ſcribe*: Non, ſed vt offenderet. Spiritum ſanctum, qui erat in Propheta, ipſum effectorem fieri conceptionis aduentus Chriſti in carnem, in veritate.]

Altipſatur Epiphania, de Deipara exponēti liberum grandem, & Diuini Verbi in eo ſcriptionem, quod continenter ſubdit Eliaſ de ſuo ad Prophetiſſam acceſſu. Hoc enim de myſtico acceſſu per contemplatio- nem & Spiritum propheticum, interpretatur S. Baſil. in c. 8. Eliaſ: qui item negat, vllum fore qui contra- dicat, dicenti, prophetiſſam ad quam acceſſit Eliaſ, eſſe Deiparam. Et ita ſanè diſerte Euſebius 7. de demonſt. inſt. 2. S. Epiphanius, Chryſoſtomus, atque Cy- rillus. Niſi quod hic, cum acceſſum non Eliaſ, ſed Spi- ritum ſanctum tribuit; nec ſcriptionem illam de produ- ctione prolis per ipſam Prophetam quæ nomine ſuo alijs que complentibus adiunctis eſſet Chriſtum expre- ſſa, ſed de ipſius Chriſti productione per Spiritum ſanctum interpretatur. Vnde vbi nos legimus *et acceſ- ſit ad Prophetiſſam & concepit & peperit*; S. Cyrillus in tertia perſona legit. *Et acceſſit & peperit*. Locus eſt adſcri- ptus & lectu digniſſimus. (Quod non ex ſanguine (in- quit) & carne, neque ex voluntate viri, Chriſti nativi- tas ſecundum carnem peracta fuerit, ſed & inſolita & vitæ leges humanæ naturæ extiterit, Deus Prophetæ reuelauit. Etenim ipſe, (inquit,) qui dixit, *cape tibi li- brum novum magnum*, acceſſit ad Prophetiſſam. Conſi- dera verò quo pacto, hominis penicillo Chriſti myſte- rium, noſtriſque verbis ſcribatur. Illud autem. *Accceſſit* pro coſiſſi vel coniugali ritu communicauit, ex more ſuo dicit Diuina Scriptura. Videt ergo Propheta etiam congreſſum formam cum ſancta Virgine, quam Pro- phetiſſam quoque dicit, rem veram docens. Dein & conceptionem factam ait, ſiliumque editum. Illud

enim ſanctiſſimum corpus, ex Spiritu ſancto, & ſupera- nis Verbo formatum eſſe, cui dubium eſſe poterit? Quocirca Spiritus virtus ac vis, per quam illud corpus in ſancta Virgine formatum eſt, hoc congreſſus habi- tu ac figura oblique ſignificatur. Primitiæ ſiquidem factus eſt hinc Chriſtus, eorum qui ſanctificati ſunt in Spiritu, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, ſed ex Deo geniti ſunt. Natus ergo eſt ex Sancto Spiritu iuxta carnem ipſe ante alios, vt & nos quoque per illum naſceremur. Hic enim notandum, quod Viām & Zachariam teſtes adhiberi iuſſerit, vt citò diripiatur ſpolia. Appoſuit etiam: *Ad ſt enim*: reſtaſtur etenim lex, & porò ſan- ctorum Prophetarum prædictio, Chriſtum natum Sa- tanam ſpoliaſſe, & vaſa eius diripiſſe, hoc eſt qui Sa- tanæ aliquando adoratores erant, ſuos feciſſe.]

In eundem Eliaſ locum, per occaſionem incidens idemmet S. Cyrillus homil. 17. Paſch. hæc inſuper ha- bet. (Nouns & magnus eſt liber, quia ipſum quoque novum eſt Chriſti myſterium, atque omnium confeſ- ſione inſignum, vt ait beatus Paulus. Scribitur deinde hominis ſtylo: ſermoni ſiquidem habendo de diuini- tate, ſi nuda per ſeipſam, & à carne ſeiuncta ſpectetur, facultas dicendi noſtra minimè ſufficit, quæ nec ea percipit quæ ſupra mentem ſunt, nec ea quæ ſupra orationis facultatem poſit ſunt, explicare nouit. *Gloria namque Dei cælum ſermonē*. Poſtquam verò factus eſt homo, Vnigenitus Dei Verbum, & in nobis habitauit, ſtylo noſtro quæ ad ipſum pertinent ſcribuntur. Illud quoque iam æge ſcilicet contemplerur. Cum enim præcepiſſet Propheta: Deus, vt liberum caperet, quæ- que in ipſo erant ſtylo noſtro conſcriberet, ad Prophe- tidem acceſſit. Quid porò eſt illud, *Accceſſit*? Hæc con- grediendi legem, figurata ſimilitudine expreſſit. Pro- phetidem verò ſanctam Virginem appellat. Prophetæ- uit enim concepto Chriſto. Subiicit deinde; *et concepit & peperit ſilium*: cui etiam imponit nomen, non quod rutilum proprie in hominem quadret, ſed quod ex præſtantiffimis actionibus ſoli conueniat Deo. *Voca- ca*, enim ait *nomē eius, velociter ſpolia, citò prædare*. Nam- que vt conſeſſim genitus eſt cæleſtis ac diuinus Infans, adhuc quidem detinebatur in cunis, & ſinu Matris, ob humanam naturam: ſed cum eſſet etiam natura Deus, inſinita eius vis detraxit illud Satanæ vaſa.] En igitur vt S. Cyrillus, Deiparam agnoſcit pro libro gran- di, in quo Dei Verbum ſtylo hominis à Spiritu ſancto eſt exaratum. Eo etiam reſpexit S. Ephrem initio lau- dationis Deiparæ, eam vocans *chartam diuiniſſimam*.

Verbi in eo libro ſcriptor, Spiritus ſanctus.

254. Scripſit ſanè in hoc libro Spiritus ſanctus. Ne- que enim viri vllius opus eſt hæc ſcriptio: Commu- niter quidem homines ſcribuntur in maternis libris à patribus: Vnde etiam homo deleri dicitur cum moritur, quaſi exarati quidam per Scripturam apices, vt S. Ambroſius l. de Noë & Arca c. 13. pulchrè notauit. Non ita Chriſtus à Patre quopiam terreno ſcriptus eſt in materno libro. Hoc ſi quis effuſiat, mendacij argue- tur ab eodem Eliaſ c. 29. Quod enim ibi Eliaſ ait de libro ſignato, quem cum dederint ſcienti literas dixe- rintque, *lege iſtum, reſpondebit; non poſſum, ſignatus eſt enim; & dabitur liber neſciti literas, dicitur que eiſ lege, & reſpondebit neſcio literas*: Hoc Gregentius in diſputatio- ne cum Herbano Iudæo, in colloquio ſecundæ diei initio, ſic interpretatur. [Quid aliud liber ſigillo ob- ſignatus, quam Virgo & Dei genitrix? Quis ille vir? Iosephus faber. Quid quod & litera ſcienti, id eſt, qui alijs nuptijs cum aliâ contingit congreſſus eſt, de qua liberos ſuitulit? Quid autem quod is diuinam tabu- lam, nempe liberum legere non potuerit; id eſt, cum ipſa Virgine commiſceſſi non potuit, ex Deo intelli-

gens, quod hæc Domino Iesu esset clausa & reserata incorrupta, & integra, ut de Spiritu sancto Deus carnem ferens, & mortalis hic secundum essentiam ex ipsa nasceretur. Verum errat Gregorius quoad Iosephi alterum coniugium. Melius absque ea labe eundem Isaie locum, interpretatus est de B. Iosepho Damascenus orat. 1. de Nati. Deip. sic enim scribit. [Is qui omnia efficit Deus Verbum, quod Pater è pectore eructavit, librum novum condidit, Dei lingua à Spiritu, tanquam calamo quodam in ipso conscribendum: qui quidem homini literarum perito datus est, nec tamen ab eo legitur. Neque enim Ioseph Mariam cognovit, neque ipsius mysterij potentiam.] Admitte Iosephum dici literarum peritum, id est idoneum ad opus nuptiarum. Negat tamen in illud opus incubuisse vnumquam, quia Virgo semper mansit, & quidem ex voto, ut alibi est dicendum. Orat. item 2. de Assumpt. idem Damascenus, Deiparam vocat librum novum, cui inenarrabili modo Deus Verbum citra omnem manus operam inscriptus est. Manum vocat, viri operam, nam tamen habuit Deipara virum, is tamen ut iam ex Damasceno diximus, nesciebat formare literas, seu scribere. Et accipi *manu* pro opere nuptiarum in scripturis, observat S. Hieron. epistola 2. Præiuvit Greg. Taumat. orat. 3. de Annunc. qui eodem priorius modo, librum, & libri oblationem & traditionem eius homini nescienti literas, hoc est Iosepho à coniugij opere abhorrenti, interpretatur.

Calamus, & liquor ad scribendum.

255. Scripsit itaque in libro Deiparæ Verbum hominem, Spiritus sanctus, idemque scriptor fuit & calamus. Quidni enim idem spiritui queat manus & calamus, si idem est apud Davidem Psal. 44. lingua, & calamus? Quod si calamum quoque Verbum dicas, non refugio. Et dixerunt sanè Cyrillus & Ambrosius, ille libri primi de adorat. pag. 6. Deum Patrem, scriptorem; digitum, Spiritum sanctum; calamum, Verbum interpretatur; nostrum omnium pectora, epistolas quibus Deus sensa sua & placita inscribit, non atramento, sed spiritu, ut 2. Cor. 3. dixisse Apostolum observat Cyrillus. Ambrosius etiam concinnius l. 6. in Lucam ad illud, *arundinem vento agitatam*; calamum enim illum velociter scribentem cuius est Psal. 44. mentio, interpretatus hominem ex Dei motione operantem, subdit, alios id ad Christum referre maluisse; nimirum S. Atanasium cuius hoc fragmentum in Nicetæ Catena Græca in Psalmos, legitur ad Pla l. 44. [Christus est Rex ille, cui opera sua pater exponit. Porro quem *Verbum* dixit, hunc *linguam suam* quoque appellat: eò quod nihil aliud quam Patris voluntatem loquatur. Nam etiam inter homines, lingua mentis sensa alijs quasi transferebat. Dicitur quoque *Calamus scriba*, quod quæ loquitur, illico etiam in effectum deducit: quemadmodum producit illa, *Mundare*, & statim mundatus est: *lucens, dico tibi surge*; & statim exsurrexit. Quamquam etiam in cordibus nostris inscribat voluntas Patris. *Voluntas autem Patris est*, ut ipsemet ait, *ut omne quod mihi dicit, nihil perdam ex eo*. Velox verò est calamus Patris. Lex namque Moïsis, per ductus literarum perobscure significavit ea, quæ ad utilitatem hominum faciunt. Saluator verò communis, in compendio demonstravit nobis voluntatem Patris.] Huic interpretationi, ipse quoque S. Ambrosius quem adducebam, non gravatè accedit, subdens. [Vno igitur loco, & Verbum, & calamus legitur & scriba. *Verbum*, quia de genitrali Patris processit arcano. *Eructavit cor meum, Verbum bonum*. *Calamus*, quia caro Christi paternæ seriem voluntatis expressit, & linguæ mandata Divinæ sacri effusione erroris implevit. *Scriba*, quia calamo suo diuina quadam distin-

ctione, Novi & Veteris Testamenti, vel diuinitatis, & carnis, paternæ nobis dispositionis mysteria reuelavit.]

256. Vides calami Christi crenam; duplicem inquam naturam, vno calami tunice, vni inquam personæ confectam: vides etiam liquorem ex hoc calamo defluentem, non atrum esse, sed rubrum. Nam & Imperialis ac Regia charta est, quæ hoc calamo conscribitur; quam pro veteri Imperatorum more, encancto conscribi oportuit; id est liquore ex conchylijs crato-re ad id munus trito, decocto, & variè apiato, ut habetur l. sacri C. de dinet. rescript. & apud Niceam declaratur lib. 1. & 6. de vita Mannelii Imperatoris & apud Bissonium V. *encanctum*. Cinnabarin à coloris similitudine, vocat Gregorius II. scribens ad Leonem Isaurum. epistola 1. Reuera tamen erat ex cocti muricis & triti conchylijs mixtura, purpuramentum verius quam atramentum, asseruatum in caniculo id est atramentario specie caniculi: Vnde *prescriptum caniculi* primarius à secretis, qui illud quod dixi purpuramentum ministrabat, & scribebat phœnicias literas, id est si quid ad nomen adscribendum erat, manu sua exarebat, ut habet Anastasius ad octauam Synodum actione 10. Verbi igitur calamus, in Deiparæ libro, non minus quam Spiritus sanctus scriptis rubro liquore, id est humano sanguine ex quo Christus per Verbum & Spiritum sanctum compactus est; quatenus Verbi Diuini & Spiritus sancti, vna & communis est operatio externa; cuiusmodi est ista; etiam si solennius sit, eam peculiariter tribui Spiritui sancto, quia opus est insignis amoris & charitatis in humanum genus: cuiusmodi opera Spiritui sancto, quia via amoris procedit, peculiariter tribuuntur iuxta communem usum, haustum ex ipsis Scripturis. Calamum, & eius crenam, Zeno sermone de somnio Iacob, ad duo Testamenta Christum vnum exhibentia scite refert, quod ut duplici calami fissi capite, vna litera ita pingitur, ut alterutrum caput non sit ad pingendum satis, sic duplici testamento Christus conscribitur in cordibus. Sed quod dixi, est valde commodum.

Nolo circa calamum scribentem velociter, præterire Rupertum. Eius hæc est concinnissima sanè ratiocinatio in hanc rem lib. de læsione virginis cap. 13. [De opere illo mirabili gratuletur atque gloriatur rectè Pater laudabilis. *Eructavit*, inquit, *cor meum Verbum bonum*, dico ego opera mea regi; *lingua mea calamus scriba velociter scribens*. Quod ita rectè valet intelligi, secundum similitudinem alicuius boni & sapientis hominis, qui dicere possit. Sapientiam meam oculatam esse nolui, sed assumpta & benè polita pelle ouis aut vituli, arque adhibito calamo, qualem habui sensum, vel scientiam tacito corde conseruatam, diligenter conscripsi, ut videre & legere possent alij quique doctiles ac benevoli, quibus prodesse potest thesaurus desiderabilis qui requiescit in ore sapientis. Secundum inquam hanc similitudinem fecisse Deus Pater intelligitur, ex præscripto capitulo Psalmi. Nam ut est Omnipotens, omnipotenter naturam humanam, id est, corpus hominis, & rationalem animam formauit in utero S. Virginis, & optime politus, id est, ita concipi fecit, ut nihil hispidum aut pilosum haberet illa natura nostræ pellcula de vetustate peccati Originalis. Tunc adhibita lingua sua, id est mirabili opifice Spiritu suo, tanquam calamo scriba velociter scribens, totum Verbum suum, Verbum bonum, Sapientiam suam, sapientiam sibi coæternam, illi creaturæ, id est rationali animæ, penitus inscripsit; tam velociter, tam plenarè, tamque veraciter, ut nihil sibi desit de omni thesauro illo, qui requiescebat, & requiescit adhuc in corde eiusdem Patris sapientis. Nam licet illic intro-missum sit, nihilominus tamen remansit omne Verbum & permanet in corde Patris multo certius, atque constantius,

stantis, quam remanet in corde tuo versiculus tuus,
postquam illum ceræ vel membranæ inscripseris.]

*Stylus hominis quo liber conscriptus est,
iuxta istam.*

257. Vnum est quod considerandum testat in Isaïæ
proposita prophetia; nempe *stylus hominis*, quo con-
scribendum librum dixit Propheta *stylus hominis*. S. Epi-
phanios hæret. 30. dictum putat, *in imagine hominis*, quod
scilicet homo expressus sit in hac charta. Neque verò
imagine nuda, quæ mera esset representatio sed ad-
iunctam habente veritatem. Possimus etiam conscri-
ptum librum *stylus hominis* accipere, de descriptione fa-
cta vñ nobis naturali, & humano more: verè enim
si vñ operam iam exclusam remoueamus, & tarditatem
quam Spiritus sancti interueniens abiecit; Christus
quod ad materæ cooperationem attinet, productus
est humano more ac ritu, quæ de re suo loco infra ple-
nè lib. 3. Adde etiam, stylum hominis seu naturalem
scriptionis modum in hac verbi descriptione seruatum
esse. Scribendi enim modus naturalis, non est à latere
ad laeu, siue à sinistra ad dexteram, vñ nos scribimus
Latino & Græcorum vsu; siue à dextera ad sini-
stram vt Ægyptijs & Hebræis mos fuit *Βροχον* dix-
ere Græci ex Sexto Pompeio; siue lineas nunc dextror-
sum nunc sinistorum agendo, & verè versus consi-
derando vt aratores, quod à quibusdam populis incom-
modissimè præstitum tradit Paulianus: sed naturalis
scribendi modus esse videtur, à summo ad imum,
quod ingeniosum Iaponem in B. Xaverij Epistolis di-
cere memini, cum rogatus eetur ipsi nostrum scriben-
di morem non vsurpant; nec in latum, sed in lon-
gum scriptionem producerent, quod etiam Chinen-
ses faciunt; respondit, quidni verò vos potius no-
strum scribendi modum quippe naturæ conformem
amulaminus? *Stylus* igitur hominis, & admodum secun-
dum naturam, scriptum est Dei Verbum in carne, eum
à summo deorsum processit scriptio, quod tanta Ver-
bi depresso plus satis confirmat.

Alia Verbi Dei scriptio, dimissa. vsus doctrina.

258. Considerari hoc loco eam duntaxat verbi scri-
pti analogiam, quæ cortici nudo scripturæ inædifica-
tur. Aliam præterea instituit Orig. initio homiliæ 1.
in Leuit. quam eius verbis expressisse, sat fuerit. [Si-
cut in nouissimis diebus Verbum Dei, ex Mariæ
carne vestitum processit in hunc mundum; & aliud
quidem erat quod videbatur in eo, aliud quod intel-
ligebatur; carnis namque aspectus in eo patebat om-
nibus, paucis verò & delectis dabatur diuinitatis agni-
tio: ita & cum per Prophetas vel legittatorem, ver-
bum Dei profertur ad homines, non absque compe-
tentibus profertur indumentis. Nam sicut ibi carnis,
ita huiusmodi velamine tegitur, vt litera quidem aspiciat-
ur tanquam caro: latens verò intrinsecus spiritalis
sensus, tanquam diuinitas sentiat.] Affinia habet
S. Bern. serm. ad Milites Templi cap. 7. Verbum optimè
S. Antonius 4. p. tit. 1. §. cap. 2. §. 9. tanto antecellere ait
scriptionem Verbi Dei in libro Deiparæ, scriptioni
verbi Dei in sacris Codicibus, quanto liber viuens an-
tecellit emortuis apicibus. Agnoscit tamen (& merito)
inuentam analogiam inter vtrumque hunc librum;
cum ex eo capite quod proximè ex Origene recogni-
mus, tum ex alijs quæ apud eam legere licet.

Quomodocumque verò spectetur Christi cum li-
bro analogia, en verè quod de S. Pauli pectore scri-
ptum est à Chrysothomo hom. 3. 2. in ep. ad Rom. *Voluntè
charitatis*. Planè enim aliud non est Christus, quàm li-
ber, digitalibus literis expressam continens Dei erga
nos charitatè. Exponit de Christo S. Bernardus serm. 1.

de Paschate, librum sigillis septem obfignatum, de
Christo Domino & multiplicibus incarnati Verbi my-
sterijs. Hic verè liber vitæ agni, in quo quisquis con-
scriptus non fuerit, extraneus habebitur à populo Dei.
Legamus assidue librum hunc, & per singulos gradus
nostros pronuntiemus illum. Emendemus ad hunc li-
brum quippe emaculatissimum, conscientiarum no-
strarum libros, ne fortè in vltima discussione abijcian-
tur & exurantur si sic emendati non fuerint. Moni-
tum est auctoris libri de conscientia apud S. Bernar-
dum c. 9.

CAPVT III.

Verbum vestitum.

259. **A**D huius emblematis propositionem, præmit-
tendum est, Adamum protoplastum, fuisse
Verbi incarnati imaginè. Eò enim spectat quod Rom.
5. Adam dicitur *Forma futuri*; hoc est Christi: qui et-
iam ideo dicitur *Adam secundus*, vel *homo secundus*,
quod cum multipliciter expresserit Adam primus; par-
tim per dissimilitudinem partim per similitudinem vt
Gugneius benè obseruat in c. 5. citatum. Per dissimi-
litudinem quidem, aut vt D. Augustinus loquitur l. 2. de
nupt. c. 27. à contrario, quia sicut Adam est fons mor-
tis, ita Christus est fons vitæ. Et sicut per proprium
Adæ peccatum malignè in nobis fructificans, etiam
exclusa voluntate propria, nascimur natura filij iux, sic
per Christi gratiam, etiam nostris meritis exclusis, ad
primam gratiam sanctificantem admittimur. Per simi-
litudinem verò, quia sicut Adam fuit caput & vir Euz,
ita & Christus Ecclesiæ. Et sicut omnes sumus in Ada-
mo generati; sic & omnes in Christo regenerati. Ada-
m procreatus est de terra virgine nondum vomere
compressa, nondum à semine subacta, nondum ma-
ledicta; Christus ex Virgine benedicta. Eleganter
in hanc rem differit S. Iren. l. 3. c. 31. & Tertull. lib. de
carne Christi c. 17. [Dormit Adam, vt fiat Euz; mori-
tur Christus, vt fiat Ecclesiæ: fit Eua de latere, mortui
Christi lancea perforatur latus, vt profluant Sacra-
menta quibus formatur Ecclesiæ. Vnde merito Apo-
stolus, ipsum Adam, dicit formam futuri.] Est senten-
tia apud Prosperum 3. 29. de prompta ex Augustini tract.
9. & 15. in Ioan. Hæc quod vbiuis proflent, non placet
fufius persequi.

*Adam post peccatum vestitus, Verbi carne
amicti, imago.*

260. Illud potius spectandum & expendendum est
ad rem propositam, quod præclarè ab Anastasio Sinaita
expressum est l. 9. & 10. Hexam. præter alias plera-
que Christum inter & Adamum similitudines ac anti-
theses quas proponit. Adamum scilicet dupliciter con-
siderari posse. Primò nudum, qualis erat ante pecca-
tum. Secundò vestitum, qualis fuit posito peccato.
Deus enim miseratus, hominis iam obnoxij tot in-
commodis, formem deterrimam, vestiuit eum tunica
pellicea. Priorem statum ait Anastasius, fuisse statum
Verbi ante Incarnationem. At vbi propter peccatum
facta est incarnatio, ventum est ad vestimentum &
posteriorem statum Adami. Laciniam vnâ & alte-
ram, ex longiore Anastasij oratione decerpo.

Libro 9. *serè initio*, monstrat imprimis Anastasius,
hærendo in solo literæ cortice, agrè exponi posse de
primo Adam, quæcunque habet sacer textus. [Cum
latitudo paradisi sit magnitudinis incòprehensibilis,
adèò vt abundantia eius irrigationis, efficiat quatuor
fluvios vninetam propè terram irrigantes, quomodo
ille cum sit solus, ligone, rastro, & aratro exercuerit
terræ operationem? Quomodo autem custodiebat,

cum

cum neque essent fures, neque viri, & bestiae omnes & reptilia iussa essent simul cum eo velci, & omnibus, fructibus qui nascuntur à terra, ut quae à Deo factae, sint cum homine participes & coheredes fructuum, sicut à nobis breuiter iam antea dictum est: Sed & omnes bestiae & volucres subiecerantur Adamo.] Hinc ita ad Christum delabatur. [Quando ergo audieris quod Deus infert Adamum ex quodam loco ignoto, & qui nec potest explicari nec comprehendi, solum nudum & incompotum in paradysum, & induit eum intrus pellicea tunica carnali: & ad eum adducit bestias intra, quae ante eius ingressum erant foris; per hæc omnia nihil est aliud prædictum, nisi quod Deus Verbum, qui prius erat nudus, & incompotus, Patris voluntate & cooperatione, ex loco ignoto, & qui explicari non potest, nempe Cherubino throno, ingressus est in paradysum Ecclesiae, ad oporandum ipsum & custodiendum; & carne suscepta accepit tunicam nostrae essentiae, nempe hominem quem finxit & vnitus in hypostasi. Non enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahae apprehendit, quando accepto carnis linteole scipsum accinxit, non ab alio ei imposto: Scipsum enim carne induit, absque semine humano.] Rursus optimè l. 10. non multum ab initio, in expensione illius loci: Et erant ambo nudi, sic scribit. [Quomodo nulla alia natura à Deo facta nuda, opus habuit tegumento, nisi solus homo? Nam & Angeli, & ferae, & iumenta, & volucres, & quadrupedes, & maxime reptalia à Deo creata sunt nuda. Neque vllum ex ijs à Deo fuit indutum, nisi solus homo. In ipsis ergo protoplastis nudationem intelligis: idque simul & typice, & praefiguratiue à Deo factum esse in Christo & Ecclesia in initijs. Non enim qui omnem essentiam tam ratione præditam, quam expertem rationis, est fabricatus per se indutam, non poterat facile efficere hominem non egentem integumentis. Sed quoniam Deus Verbum qui erat ab initio nudus, & incompotus, à Deo erat componendus, & induendus pelliceam nostrae carnis tunicam, caro factus & habitans in nobis, idè Deus Adam hominem secundi Adami prototypum nudum condidit, & eius coniugem mulierem.] Subdit paulò pòst, id factum esse occasione peccati: sicut enim Adam ante peccatum nudus erat, & nisi peccasset nudus permansisset; ita Verbum quia positum est peccatum, pudoris materiam subiit, & nostra pellicea tunica se vestiuit. [Concinit S. Bernardus serm. 28. in Cant. tractans illud de pellibus Salomonis. [Habet & Salomon nigredinem sed in pelle. Foris niger, in cute niger, non intus. Alioquin omnis gloria eius filiae Regis ab intus. Intus diuinitatis candor, decor virtutum, splendor gloriae, innocentiae pueritas. Sed tegit hoc despicabilior infirmitatis color, & quasi absconditus vultus eius & despectus, dum tentatur per omnia pro similitudine abique peccato. Agnosco denigratae formam naturae. Agnosco tunicas illas pelliceas, protoplastorum peccantium habitum. Denique semeripsum denigravit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo.] Quidni verò huc referre liceat, quod Deus circumdata Adamo veste pellicea, dixisse refertur. *Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis*: Nam quamuis ad sarcasum & amaram derisionem humanæ infaniae quæ sicut Deus esse quæsierat, plerique ea verba adhibeant, & contrarium sensum graniter damnet. Prosper l. contra colatorem c. 21. tamen Tertull. l. 2. in Marcio. cap. 25. & Richardus Victorinus l. 1. de Emanuele c. 19. accipiunt ea verba tanquam serio dicta, ad prænunciationem & expressionem Incarnationis, qua posita Adam futurus erat similis Verbo incarnato.

Corpus, vestimentum anime, in quouis homine.

261. Hæc ut melius dispiciantur, conseruetque merito Adamum vestitum, proponi pto emblemate Verbi incarnati, statuendum est nouum non esse in Scripturis, ut caro nostra & corpus, vestimenti nomine signetur. Verfat id latè S. Gregorius 9. moral. c. 29. tractans illud Iobi 9. *abominabuntur me vestimenta mea*. [Quid enim (inquit) vestimenti nomine, nisi hoc terrenum corpus exprimitur, quo induta anima tegitur, ne in subtilitatis suae substantia nuda videatur. Hinc etenim Salomon ait: *Omni tempore sint vestimenta tua candida*: id est membra corporis à sordibus actibus munda, hinc Elias ait: *Vestimentum mixtum sanguine, erit in combustionem*. Sanguine quippe vestimentum misceat, est desiderijs carnalibus corpus inquinare. Quibus nimirum se pollii Psalmista formidauerat, cum dicebat. *Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis mea*. Hinc voce Angeli ad Ioannem dicitur: *Habes pauca nomina in Sardis quæ non inquinauerunt vestimenta sua*.] Egregiè S. Ambrosius l. 5. in Lucam tractans laudem Ioanni à Christo depectam, eò quòd mollioribus vestimentis indutus non esset, negat aliud ibi vestimentum quam corpus à Christo propositum. [Non hic (inquit) Domini sermo de vestibus, quanquam plerosque mollioribus coram vestis effeminat, qui quasi lanæ onus ferre non possint, sericas vestes rectis per terram verunt vestigijs, vniueque faciunt, ut amictus honori sit. Sed tamen alia videtur hic indumenta signare, & nisi fallor, humana corpora, quibus anima nostra vestitur.] Origenem enotat de Deo factore & pellicea emblematem, tunicas pelliceas quas Scriptura à Deo confectas primis coniugibus memorat, interpretatum esse, corpora quibus post peccatum vestire sint anime: quod tamen si ad litteram falsò dicitur, rejiciturque decem rationibus à Methodio apud Anastasium lib. 1. Hexaem. & à Ruperto l. 3. in Genes. c. 27. tamen confert ad intelligendum, quod hic agimus: dici scilicet corpora, indumenta & veles animorum.

Humanitas vestimentum Verbi, in Christo.

262. Ista generatim. Specialiter verò sanctam Christi carnem, dictam esse vestem, non animæ modo, sed & Verbi, ipsamque integram Christi humanitatem, vestimentum Verbi in Scripturis & apud Patres nominari, est frequentissimum. S. Ambrosius pulcherrimè id tradit loco proxime signato ex l. 5. in Lucam, verbis illis. [Ioseph tunica ad speciem Dominici corporis cruentata est. Et Apostolicè illud, *Exuens se carne, principatus & potestates omnes traduxit*, quid aliud ostendit nisi vice indumenti corpus fuisse, quo se ita expoliavit Dominus in passione, ut diuinitas libera immunis, que maneret iniuriæ? Apostolus quidem, eo loco quem refert S. Ambrosius, ex Coloss. 2. iuxta vulgatam editionem sic loquitur. *Tollens quod aduersus nos erat chirographi decreti, ipsi tulit de medio assignens illud cruci & expoliatis principatus & potestates, traduxit cõsidenter palam triumphans illo in semeripso*. Iuxta hanc lectionem, sensus est, Christum spoliasse principatus tartareos arrogata sibi in genus nostrum potestate: Et plurima ignominia affectos, ostentasse omnibus, palamque traduxisse iam prostratos. Ambrosius tamen & loco notato, & l. 3. de fide c. 2. spoliacionem illam Christo tribuit, quem ait triumphasse de hostibus, exuentem se carne; vti que tanquam vestimento Verbi.

Petrus Dam. ser. 46. rubrum indumentum cuius est apud Isaiam mentio c. 63 interpretatur Christi carnem, sanguine illitam. [Hunc (inquit) vindemiatozem, cruentum per crucem passionis sanguine, longè ant Elias profpexerat, cum prophético plenus spiritu, sub

inter

interrogatione elapsas; *Quis est iste, qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra?* Et paulo post: *Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimentum tuum sicut calcantium in torculari?* Indumentum quippe Christi, nihil est aliud nisi corpus quod sumpsit ex Domina & Virgine Maria. Nec tamen aliud est vestimentum eius, atque aliud ipse. Nam nostrum quoque vestimentum, caro dicitur, sed tamen ipsi nos sumus caro qua vestimur. De hoc vestimento per Ioannem dicitur: *Habebat in vestimento, & in femore suo scriptum, Rex Regum & Dominus dominantium.* Per femur quippe, propagatio carnis fit. Qui ergo per propagationem generis humani in mundum hunc venit ex Virgine, & per incarnationis suae mysterium, quia Rex esset & Dominus, cunctis gentibus indicatur, in vestimento, & in femore scriptum habuit, Rex Regum & Dominus dominantium. Vnde enim mundo innotuit, ibi scientiam suae Maiestatis incipit. Hoc autem indumentum, rubrum Propheta apparuit, quia Redemptor noster proprium pro redemptione nostra sanguinem fudit.]

Euthymius Marth. 27. vestem desuper contextam per totam, à B. Virgine ut fert traditio, elaboratam, interpretatur Christi humanitatem, qua Verbum velatur.

Veteres varij in eam rem typi.

263. Neminem verò fugit, qua ratione gratissimi Patres, hœdinas pelles, quas non ad mendacium, sed ad mysterium ex Augustino l. de mendacio c. 10. mater Rebecca Jacobo filio circumdedit, inte preteritur corpus Christo aptatum; ita ut per alienas illas vestes hœdinas, signatum sit, quorsum Chrestus humanitate se vestierit, & in similitudinem carnis peccati amictus appareret. Sanè D. Augustinus supra, opertum hœdinis alienis pellibus Jacobum interpretatur Christum, qui non sua sed aliena peccata portavit. Appositissime ad rem præsentem Prosper l. de promiss. parte 1. c. 11. minuit & fusc omnia facti illius adiuncta Christo accommodat. S. Bernardus optimè serm. 28. in Cantica. [Agnosco sub pelle hœdi (qui peccatum significat) & manum quæ peccatum non fecit, & colorem per quod mali cogitatio non transiit: ideoque non est inuentus dolus in ore eius. Noui quod sis leonis natura, mitis & humilis corde, blandus aspectu, suavis spiritu. Et quidem vinctus oleo lætitiæ præ confortibus tuis. Vnde ergo nunc instat Esau pilosus & hispidus: Cuiusnam rugosa & tetra imago hæc, & vnde hi pilii? Mei sunt. Nam pilosæ manus similitudinem proximi expriment peccatoris. Meos agnosco hoc pilos, & in pelle mea videbo Deum Saluatorem meum. Non tamen Rebecca sic illum induit, sed Maria, tantò digniorem qui benedictionem acciperet, quanto sanctior quæ peperit. Et benè in meo habito: quia mihi benedictio vendicatur, mihi postulat hæreditas. Siquidem audierat; *postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ.* Tuam, inquit, hæreditatem, tuamque possessionem; dabo tibi. Quomodo dabis ei, si sua est? Et quomodo suam mones ut postulet? Aut quomodo sua, si necesse habet ut postulet? Mihi proinde postulat, qui meam ad hoc indat formam, ut suscipiat causam. Quippe disciplina pacis nostræ super eam, dicente prophetâ; *Et Dominus in eo posuit iniquitatem omnium nostrum.* Vnde debuit fratribus per omnia similiari, sicut ait Apostolus, ut misericors fieret. Propterea vox quidem, vox Jacob, manus autem, manus sunt Esau. Suum est quod auditur ex eo; quod in eo videtur, nostrum. Quod loquitur, spiritus & vita est: quod apparet, mortale & mors.]

Sed breuiter ac penè S. Idorus Pelusiora l. 1. epist. 193. [Jacob (inquit) hœdorum pellibus contextus, ac

paternam benedictionem consequentus, Dominum ac Saluatorem nostrum significauit, qui peccato obnoxiam naturam citra peccatum suscepit, ac vitiosos ipsius affectus, in seipso interemit; (hoc enim mortuarum pelium indumentum designat.) Quandoquidem nihil iam hœdinum, ac sinistro latere atque condemnatione dignum, in natura reliquit: Verum terrenis ipsius membris morte affectis, Patris, perpetua salutis nostræ fame flagrant, gratum ac suauem cibum obtulit, nobisque in seipso nunquam eripiendam benedictionem, fontis in morem protulit.]

Vestem etiam polymitam Iosephi, S. Ambrosius l. de Ioseph. c. 3. carnem interpretatur, indumentum diuinitatis. [Ut Dominica (inquit) passionis figuram aduertat, ait Iudas Patriarcha. *Tradamus Ioseph Ismaelitæ; manus autem nostræ, non sint in iuncta super eum.* Et bene superius dixerat: *manus autem nolite inferre illi.* Quod Iudæi in Domini Passione dixerunt: *Nobis non licet interficere quemquā, ut sermo Iesu impleatur, significans quæ morte moriturus esset.* Iam tunc ergo futuræ crucis præfigurabatur insigne, simul & quod exutus est tunicam: id est, carnem quam assumpsit, exutus est, decoram diuersitate vitentum. Ergo tunica eius, id est, caro, non diuinitas, cruentata est; & indumentum ei carnis, non immortalitatem vitæ auferre potuerunt. Hanc tunicam Iudaicæ bestię cruentauerūt, illæ de quibus dicit: *Eccce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos.*

Ad idem, loca illustria ex nouo Testamento.

264. Sed quid hæreo in Scripturæ locis non adeo manifestis, cum extent apertissima, in quibus caro Christi, siue eius sanctissima humanitas, vestimentum Verbi appellatur, non iam per ambages, sed in actu signato, & verbis conceptis? Nonnulla signat, Armacanus l. 5. de qq. Armenorum c. 16. Vnum duntaxat præterea aut alterum signabo. Apostolus Hebr. 10. cohortans fideles ad fiduciam in Christum concipiendam, sic eos affatur. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi quam initiante nobis viam nouam & viuentem per velamen, id est carnem suam; & Sacerdotem magnum super domum Dei, accedamus cum vero corde.* Abusus esse veli nomine aptato humanitati Christi quosdam hæreticos, ut humanitatem esse quid imaginariū dicerent habetur ex Th. ophane Nicæno ad calcem epistolæ primæ, vbi Cōstans Ponticus hos hæreticos existimat fuisse Eutyrianos. Eo tamen impio sensu ablegato humanitatem & carnem Christi dici velamen diuinitatis, recepsissimum est. Scio S. Thomam ibi l. 2. c. 2. existimare, hæc verba quibus caro Christi velamen appellatur, accipi posse de carne Christi data nobis sub velamento specierum: quæ est etiam interpretatio Turriani l. 2. de Euch. c. 10. recta antea à Theodoro ad hunc locum, & in S. Iacobi liturgia. Quia tamen caro Christi in Eucharistia, velatur potius per species, quàm velat quippiam; simplicius videtur, (quod etiam habet D. Thomas,) existimare, carnem Christi extra Sacramentum, significatam esse ab Apostolo nomine velaminis Verbi: ita ut quemadmodum sacerdos per velum intrabat in Sancta Sanctorum, ita nobis per Deitatis velum, siue per Christi carnem quæ verè est via noua & viuens; (nisi viuentem interpretari malimus, herbida & mollem,) subeundum sit in gloriâ, & vera Sancta Sanctorum. Locum præterea ex Apocal. 19. quo Verbum dicitur apparuisse vestimentum veste aspersa sanguine, S. Hippolytus contra hæresim Noëti de carne Christi interpretatur.

265. Illustrissimus, idemque celeberrimus, quippe quo omnem hæresim contritam, speciatim monstrat ibi Theodoretus; planè verò eximius in rem nostram locus, habetur Philipp. 2. vbi Apostolus Christianos vrgens ad ponendum tumorem, & confes-

Standam ex animo demissionem, omnesque superiores sibi inuicem arbitrandos, ut Ildo. Pelos. l. 4. epist. 22. recte vidit, proponit exemplum Verbi incarnati, dicens: *Hoc sentit in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens in similitudinem hominū factus, & habitu inuentus ut homo.* Huius hic, idem est ac vestimentum, ut grauiissimi Patres tradunt: Quamquam S. Chrysostomus, cumque de mote sectari Theophylactus & Occumenius, habitum sumi hic dicunt pro externa specie ac figura; ita ut sensus sit, Christum spectata sola figura corporis exterioris, visum fuisse vnum de turba, cum tamen esset Deus: Aut visum esse verum hominem, idque patuisse ex figura verè humana. Quod accedit quod Elias Czerentis ad 1. Nazianzeni orationem *habitu inueniri ut hominē*, sic interpretatur. [Hæc dictio *exinaniri*, idem est quod *in carne*; carnis enim proprium est, figuratum esse.] Nihilominus vox græca *schematis*, fert apertissime vestimentum notionem, ut agnoscat S. Cyrillus l. 11. in Ioan. c. 14. & perspicue idem voluit vulgatus interpretes, qui eam vocem vertit *habitus*, voce in communi vsu vestem signante. Estque ea vocis illius acceptio, communis Latinorum huius loci interpretum, & Patrum attingentium eum locum: quos inter accuratè S. Augustinus q. 73. ex 83. ubi Græcam vocem *exhūa* qua hic Apostolus vsus est, recte expressam esse ait eo *habitus* nomine, quod in res extrinsecas accommodatas, constantque vnum quoddam genus habitus, ibi memoratum cadit; hoc est, non eorum quæ non mutantur à nobis, sed ipsa nos mutant, ut habitus animi; nec item eorum quæ & mutant & mutantur, ut cibis accedit; nec denique eorum, (si tamen vlla sunt eiusmodi,) quæ nec mutant nec mutantur: sed eorum quæ non mutant, mutantur tamen; cuiusmodi est vestis. Nam induta, accipit formam quam nō habebat exuta, membris in suo semper statu manentibus. Cum ergo Apostolus (ait ibi S. Augustinus) de Vnigenito Dei Filio loqueretur, quantum pertinet ad eius diuinitatem, secundum id, quod verissimus Deus est, æqualem dixit esse Patri; quod non ei fuit tanquam rapinam, id est, quasi alienum appetere, si semper manens in ea æqualitate, nollet hominem indui, & hominibus ut homo apparere: sed semetipsum exinanivit, non formam suam mutans, sed formam servi accipiens: neque conuersus, aut transmutatus in hominem, amissa incommutabili stabilitate, sed tanquam verum hominem suscipiendo, ipse susceptor in similitudinem hominum factus, non sibi, sed eis quibus in homine apparuit, habitu inuentus est ut homo: id est habendo hominem, inuentus est ut homo. Non enim poterat inueniri Deus, ab ijs qui cor immundum habebant, & Verbum apud Patrem videre non poterant, nisi hoc suscipiendo quod possent videre, & per quod ad illud lumen interius, ducerentur.]

266. Quare Christum in forma Dei prius existentem, inuentum esse habitu ut hominem, idem est quod Christum quatenus Verbum, non rapinam arbitratum, esse se æqualem Deo, voluisse seipsum exinanire, formam servi accipiendo, & similitudinem nobiscum per vnionem humanitatis nostræ ad suum suppositum acquirendo. Quamuis enim ob vnionem naturæ nostræ ad Verbum, nihil Deo decedat, maneatque Deus semper plenus & exuberans, in forma sua diuina; tamen suppositum quod à tanta plenitudine, ea licet non abiecta, transire ad tantam inopiam quanta est in humanitate; ita ut verè quæ hominis sunt ei tribuantur, recte dicitur exinanitum, quatenus ut humanitatis egentissime quam sibi habet copulatam egentissimum euadit, si in hac diuturne despiciore natura sua spectetur, in qua caret ijs prædicatis quæ retinet in altera natura. Nam de supposito Verbi ratione suæ

carnis, recte dicitur non esse inuisibile, non esse immortale, non esse æternum, & denique non habens alia diuinæ plenitudinis insignia. Itaque non est quod recentiores, tam multa sine causa profundant, ut antiquam & receptam tot Patrum interpretationem euerant, qui exinanitionem eo loco, de Verbo ratione alterius naturarum quas terminat, accipiendam esse dixerunt. Præclare S. Greg. 2. mor. c. 2. [Nec Maiestati iniuriam intulit assumpta humilitas carnis, quia & ut seruanda susceperet, nec tamen habita permutteret, nec diuina humanitate minuit, nec humana diuinitate consumpsit: quia etsi per Paulum dicitur, *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens*, ei semetipsum exinanivisse, est, ab inuisibilitatis suæ magnitudine, se visibilem demonstrasse; ut servi forma tegeret hoc quod incircumscripte, omnia ex diuinitate penetraret.] Exscripsit hic Gregorium. Hieronymus.

Annuit Ildo. Pelos. l. 1. epist. 139. qui de Christo ait dici, eum non rapinam arbitratum esse se æqualem Deo, ad differentiam Iouis, qui abdicato per vim Patre, æqualitatem cum eo rapuerat. Hinc ergo natura Dominum omnium, sine Patri æqualem Deum, exinanire seipsum, idem esse ait, quod accessisse ad nos & omnibus indignitatibus quibus natura per eum assumpta subiaceret, obnoxium fieri voluisse; quod quam potens sit huiusmodi humilitatis incentiuum, in xta Apostoli eo loco scriptum, idem Ildorus egregie librat l. 4. epist. 22. Et sane multo magis aridet mihi ea rapina, quam alia plures ad quas aliosum ab Apostolo fuisse, volunt plerique adducti ab Antonio Perez. relect. de cruce, parte 1. cap. 5. & 6. Optime verò inde habetur, quomodo is qui natura sua Deo erat æqualis, exinanivert seipsum. Sed & Cyrillus Alex. l. 2. in Ioan. c. 3. exinanitionem Verbi dictam ait, ob carnis susceptionem quod confirmat epist. 1. quæ est ad Solitarios, & in expositione Symboli Nicæni, ac sæpè alibi. Fulgentius item optime l. de fide ad Petrum c. 2. [Formam ergo ferri accepit; neque enim aliud fuit illa summi Dei exinanitio nisi formæ seruilis, id est humanæ naturæ susceptio.]

Vnde petenda humanitatis, quasi vestis, analogia ad Verbum

267. Est igitur exinanitio illa Verbi, idem quod humanitatis susceptio tanquam vestis & habitus. Quod tamen non est ita accipiendum, quasi sicut vestis extrinsecus tantum circumdat vestitum absque adhesionem, ita etiam humanitas non adhareat Verbo aut copuletur cum eo; sed merè extrinsecè ad illud se habeat, qui fuit error Nestorij, quem ex his locis confirmabat quibus humanitas indumentum Verbi nominatur. Pataque Bellarminus l. 2. de Christo c. 7. in hoc Nestoriano sensu, Theodoretum Philipp. 1. dixisse, Verbum non esse factum hominem, sed induisse hominem. Hæc adaptatio vestimenti, ad expressionem habitudinis carnis inter & Verbum intercedentis, fuscè rejicitur ab Armacano l. 5. de qq. Armen. à cap. 17. per plura capita, discisciturque omnibus illis machinis quibus Nestorij error suprà eversus est. A quo tamen errore purgandum censeo Theodoretum loco qui allegabatur; nempe in expositione verborum illorum *in similitudinem hominū factus, & habitu inuentus ut homo.* Sic enim scribit. [De Deo Verbo hæc dicit, quod cum Deus esset, Deus non videbatur; ut qui humanam naturam induisset: Ei ergo conuenit illud *ut homo*; suscepta enim natura, verè hoc erat: Ipse autem hoc non erat, sed hoc induerat.] Quod ait Theodoretus, ipsum verbum hoc non fuisse, nempe *hominem*; non spectat ad sensum Nestorianum, quo Deus negabatur esse homo, sed ad excludendam identitatem naturæ Verbi & naturæ

naturæ humanæ; si enim hæc verba in alio sensu sumantur, pugnant manifestè cū illis alijs verbis. *Suscipiam enim naturam* (in casu auferendi, hoc est *Incarnatio facta*) verè hoc erat. *Ipsam autem Verbum*, in lesum prout & prout præexistens assumptioni, hoc non erat. Nec diuini iure potest ob ea verba Theodoretus, nisi Di. quoque Augustinus damnetur, qui planè gemina habet ad calcem sermonis 23. de temp. sic enim scribit. *Qui in forma Dei esset, non rapinam arbitratum est esse se equalis Deo, sed vt propter nos fieret quod nō erat, se equalis Deo, non formam Dei perdens, sed seipsam exinanivit, non formam Dei perdens, sed formam serui accipiens, & per hanc in similitudinem hominum factus, nec propria substantia, sed habitu iunctus vt homo.* Hoc enim totum quod sumus, vel in anima vel in corpore, nostra natura est, illius habitus. Nos nisi hoc essemus, non essemus. Ille si hoc non esset, esset vique Deus, & cum hoc esset, cepit quod non erat; homo factus est, permanens Deus, vt non vnum horum sed vtrumque verissimè diceretur.]

Accommodatio itaque habitudinis indumenti ad vestitum, sumenda est penes alia quedam obseruata ab Herodo Philipp. 2. & à S. Thoma ibidem lect. 2. & 3. in 2. art. 6. Et à Durando in 3. d. 6. q. 4. n. 9. Post S. Athanasium oratione 3. contra Arianos cū agit de veste Purificæ Aaronis. Nempe penes accessum ad Verbum abique vlla eius mutatione, sicut vestis applicatur vestito, membris statum suum & formam retinentibus. Item penes hoc, quod humanitas accedit personæ Verbi completæ, eique non inhæret, vt neque vestis vestito. Insuper penes hoc, quod vestis conformatur vestito, & eius formam ac figuram accipit, salua essentia & specie sua. Nam vestis in brachio, est brachium, in thorace thorax. Similiter enim humanitatis ad Verbum adnatione, homo factus est Deus, vel penes vt casu loquamur, vitemusque correctionem i. d. Ambrosio adhibitam l. 3. de fide c. 2. Deus factus est homo. Præterea penes hoc, quod per vestem homo videtur; ipsa enim est quæ ferè abscondita carne, partim ob necessitatem, partim ob decentiam, vt expendit Rupertus l. 3. in Genesim c. 27. obijcit contrarium oculis. Homo autem nudus, & incommo- ditum haberetur ab æeris calique incommodis, & ob naturalem verecundiam progredi in publicum non auderet, quia nec decreet. Puicrè Hilarius Diacon. apud August. tom. 4. in q. 47. ex Veteri Testamento, tractans locum illum ex c. 4. Isaac, & *vestimenta nostris experimur* (inquit) Creatoris nostri nomine censuimur; quia hoc vniuersumque indutus dicitur, quod est, & proficitur. Denique Senatores vel Officiales, ex vestibus intelliguntur quid sint.]

Fines vestimenti, in humanitate ad Verbum comparata.

268. Verbum igitur, per carnem ipsi vnitam, factum est visibile. Ex duos illos. ob quos, vt dixi, vestimenta nobis applicamus, fines expluit. Nam necessitatem quidem aliquam assumendi huius vestimenti, in Verbo, agnoscere licet in nuditate nostra, quæ aliter tegi nō poterat, iuxta illud S. Athanasij oratione de Ascensione. [Fingit iterum alterum Adamum. Ex natura excitatur præfectum naturæ, & materiam ex Virgine mutatum formatum ad verissimam imaginem, à seipso effectum factum effingit manentemque texta stola in vtero, velut in thalamo regio, inducit imaginem vt imaginis nuditatem velaret;] Quæ nimirum aliter tegi & velari nequibat. Quod manifestum erit, si consideremus, posito quod Verbum satisfactionem pro nobis exhibendam receperit apud Patrem, non potuisse aliter quam interuentu susceptæ humanitatis id præstare, de quo infra plenius. Et ipse Christus per Davidem Psalm. 39. interprete Apostolo Hebr. 10. cum necessitatem hanc agnouisset, dicit Patri ingrediens mun-

Theoph. Raynandi Christum.

dum; *Sacrificium & oblationem nolauisti, aures autem perfecisti mihi; holocausti, & pro peccato non postulasti, tunc dixi, ecce venio.* Apostolus pro verbis illis *aures perfectisti*, legit *corpus præstiti*. Quæ verba Syrus ita expiit, *corpore vestisti*. Jam decentia assumptæ humanæ carnis, potius quam Angelicæ vel alterius cuiuspiam naturæ, tacta optimè est à Chrysologo serm. 147. verbis illis. [Si de cælo sumpsisset Angelum, nihilominus inuisibilis haberetur. Si de terra minus homine, & diuinitatis esset iniuria, & deiecisset hominem, non leuasset.] Quare congruentissimè ac decentissimè. [Deus, ad homines per hominem venit, & assumpsit ex nobis, vnde videretur à nobis.

An ea vestu, sit contra decorum, tanquam vilis & sordens.

269. Ex eo tamen capite videri poterit, violatum hac in parte decorum, quod supposita necessitate vestitum, seruendum esse honestati, prudenter censent sapientes; vt idcirco alia vestis diuiti, & viro Principi, alia pauperi ac plebeio sit conueniens. Quæ sensim fuit, vt in cibis, & ædificijs, aliisque, luxur & ostentationis ac superbæ per hanc necessitatis simulacrum subit, vt egregiè philosophatur Gregorius Nyssenus orat. de mortuis in fine: & hom. 3. in Ecclesiasten, & Gregorius Magnus 20. moral. c. 12. & ante eos Philo altero libro de somnijs. Dum enim quilibet consecrari se putat quod statum suum ac gradum deceat, nihil proliuius est quàm vt fines honesti prætergrediantur, & in luxum delinquant. Ex eo igitur capite videri potest non satis in hoc negotio seruatum decori, quod cum vnumquemque pro conditione ac statu suo splendida aut vilior vestis deceat, Imperatorem purpura, Senatorem latus clauus, alios alius amictus conueniens; Deum exquisitissima & supra quam cogitare aut eloqui possimus, preciosissima & nitentissima vestis decuit, si amiciendus fuit: At quàm sordet vestis nostra carne? quàm vile & indignum Deo huiusmodi tegumentum? An hoc respexit David Psalm. 88. agens cum Deo, & humiliter expostulans quod quem toties promiserat de semine suo edendum Christum Domini, præmonstrasset in statu abiectissimo, collisa in terram sede eius, ipsoque ab emundatione destructo; id est pretiosa & nitente ipsique consentanea veste destituito, ac confusione vnde cumque perfuso? Sanè quod Zacharias cap. 3. de Iesu Filio Ioseph vestes sordidas præferente retulit, graves Auctores ad prænunciationem vestium ignobilium quibus Verbum Dei propter nos induci voluit, pertinere censuerunt. Sic enim Tertullianus l. contra Iud. c. 14. [Apud Zachariam, in persona ipsius, imò & in ipsius nominis Sacramento, verus summus Sacerdos Patris, Christus Iesus, duplici habitu in duos aduentus delineatur. Porro sordidis indutus est, id est, carnis passibilis & mortalis indignitate.] Origenes quoque hom. 14. in Lucam, vestes sordidas de quibus in hoc loco Zacharias est mentio, ait esse humanitatem assumptam, de qua etiam exponit illud Luc. 2. *Cum completi essent dies purificationis eorum:* ita ipse legit, & ad Christum æquè ac ad B. Mariam pertinere docet locum illum: non quod in Christo fuerint vlla peccata, sed quod fuerint sordes, id est humanitas nostra passionis cruore oblita, quæ Deo fuit offerenda. Quamquam corrigendus est Origenes, cum paulò post ait, has esse sordes de quibus Iob. 15. dicitur. *Nemo mundus à sorde, nec infans, cuius est vnus diei vita super terram:* Negat enim, peccata in paruulis rationis vsu nondum potientibus esse posse: Et tamen ait, paruulos baptizari in remissionem peccatorum, quatenus à natiuitatis sordibus emundantur. Hic est error exploratus. Verè enim paruuli in remissionem peccatorum propriè dictorum abluantur baptismo eaque peccata sordes sunt, à paruulo, cuius vel vnus

P diei

dici vita sit, detergendæ. Sed hæc alibi. Nunc satis est, quod Origenes Zachariæ locum, & vestes sordidas, accipit in sensu quem tradidimus. Lactantius item 4. Instit. c. 14. monstrat, eam prophetiam in Iesum Filium Iosedech cadere non posse, sed omnino esse de Christo, quem Propheta ostendit primò in humilitate & carne esse venturum. Hæc enim est vestis sordida.]

Imò pretiosissima & nitentissima est, atque ad id Verbum non dedecet.

270. Nihilominus Prophetam eo loco, vestes sordidas, non ipsam carnem, sed peccata nostra quibus carnem suam quasi grauavit, intellexisse; censuit Iustinus in dialogo cum Tryphone, & Hieronymus Zach. 3. ac fuscè Eusebius l. 4. de demonstr. c. vltimo. Et sanè quamvis omnia nostra, præ Deo, & in comparatione ad eum, sordida ac immunda censeri possint, præsertim caro ac cœnum humani corporis de immundo concepti semine; Tamen Christi carnem, quam Verbi indumentum esse dicimus, mundissimam esse & nitentissimam, ac inter omnia creabilia, supposito Incarnationis scopo, dignissimam Verbo, non difficile erit declare, attentis eius causis internis & externis, quas Proclus laudatione in S. Mariam egregiè complexus est, sic in Deiparæ laudem differens. [Sacra Deipara Maria in vnum nos coëgit. Hæc impolluta, & purus ille illibata Virginitatis thesaurus, decusque & ornamentum; hæc spiritalis secundi Adami Paradisus; hæc vitarum inter se naturarum officina; hæc salutaris reconciliationis panegyris; hæc thalamus, in quo Verbum humanam carnem sibi desponsauit; hæc animatus naturæ rubus, quem diuini partus ignis non combussit; hæc verè levis illa nubes, quæ super Cherubin sedentem in corpore suo gestauit; hæc vellus mundissimum cœlesti pluuia madens, ex qua pastor ouem induit; hæc ancilla est & Mater, Virgo & cœlum; hæc sola, pons est per quem Deus ad hominem descendit; hæc admiranda illius Oeconomix tela, ex qua, & in qua, ineffabili quodam modo admirabilis illius vnionis tunica confecta est. Cuius quidem textor extitit Spiritus sanctus, netrix Virtus ex alto obumbrans; lana, vetusta villosaque Adami pellis: trama, impolluta Virginis carioradii textorius, immensa gestantis gratia; artifex, Verbum per auditum illapsum.]

Eadè ex causâ, B. Mariam, ouem sanctâ ex cuius vellere procreatus sit Christus, qui nobis est indumentum incorruptibilitatis, nominat S. Epiphanius hæres. 78. in quem etiâ sensum S. Ambrosius sermone altero de natui. In fine, Mariâ interpretatur vellus illud de quo Psal. 71. David prænuñciat, *descendet sicut pluuia in vellus*. Appositissimè. [Quid enim tam silenter & sine strepitu sit, quàm cū imber in lanæ vellus infunditur? Nullius aures sono verberat, nullus corpus humore percussione aspergit; sed sine inquietudine hominum, totū imbrem per multiplices effusū partes, toto corpore in se trahit, vnus meatus scissuram nesciens, solida mollitie plures præbens meatus; & quod clausum videtur per densitatem, est patulū per tenuitatem. Rectè ergo Maria velleri comparatur, quæ ita cœcepit Dominum, vt totum eum hauriret corpore, nec eius discissurâ corporis pareretur; sed esset mollis ad obsequium, solida ad sanctimoniam. Rectè, inquam, Maria velleri comparatur de cuius fructu salutaria populis vestimenta texuntur. Vellus planè Maria est, siquidem de molli sinu eius, agnus egressus est, qui & ipse Mariæ lanicium, hoc est carnem gestans, molli vellere cunctorum operit vulnera populorum. Omne enim peccati vulnus, Christi lana suffunditur. Christi foverit sanguine, & vt sanitatē recipiat, Christi indumento vestitur.] Eo inquam indumento quo in Christo Verbum induitur, sitque sensibile; quodque in vsum nostrū, & vt nostra nuditas operiretur, sibi circumdedit verè salutis vestimentum, & indumentum

institit: Huius vestis in Deiparæ officina confuendæ, acus & filum, peti potest ex S. Paulino epist. 10. Acum ille interpretatur dominicam Crucem; filum salutare Verbum. Idcirco enim confecta est hæc vestis, vt locus esset Cruci; pèrque arcum illud foramen, ad Verbi Dei diffusionem perueniretur, ac genus nostrum interuentu Mediatoris, assueretur Deo, vt ibi Paulinus loquitur. Differit de hac acu, elegantissimè Palchafius lib. 8. in Matth.

271. Quamvis igitur vestes omnes nostrates, ex quacumque tandem conficiantur materia, non immeritò à Chrysostomo hom. 30. in ep. ad Rom. in moral. [vili fœni onus] dicantur: tamen vestis qua Verbum diuinum à Deipara conuestitum est, pretiosissima & nitentissima haberi debet, iuxta illud Platis de Dei Filio, *decorem indutus est*. Quod sic glossat D. Chrysostomus homil. de vno legislatore. [Nos quidem veste indaimur, vt quidquid naturæ minis esset decorum, occultaretur. Quare igitur Deus naturam, quæ & corpore vacat, & plenissima lucis est, imò quæ luce coruscat, contegit? Atqui appellat ille corpus Christi vestem suâ. Dominus regnauit, decorem indutus est: Decorem vocat, carnē Christi. Erat enim illa sanè decora, nec vlla peccati turpitudine fœda. Neque enim peccatum fecit vnquā, nec inuentus est dolus in ore eius. Indutus est decorē, & præcinxit se. Namq; zona Regem quidem exornat; sed & indicium & Symbolum Regis zona est, & Iudicis.] Inde vero præsertim angelicit huius pretiositas, quod ob affusam vnguentorum & odoratorum abundantiam, afflet eam fragrantiam quæ nobilissimas quæque & verè regias animas ad Dei obsequium & Christi admirationem pronocent. Hæc enim sunt illa vestimenta de quibus ait David Psal. 44. *alloquentes sponsum Christum, Myrra & gutta & castia, à vestimentis tuis*. Et propterea filia regum, regales inquam animæ obsequio tuo additæ, *latificauerunt te in honore tuo, à domibus eburneis*; aut (vt ex Hebræo vertit Hieronymus epist. 140.) *à templo dentium*. Sic enim vocis laudem, quod ore cudarit interuentu præsertim dentium, nominauit Platis. Coadoratur hæc vestis cum Verbo iuxta illud Damasceni l. 3. de imag. [Cum hoc Rege & eodem Deo, purpuream adoto trabeam assumpti corporis, non quasi vestimentum, neque vt quartam personam; absit: sed perinde ac simul nuncupatam Deum inuestibiliter perunxit gratiæ plenitudo.] Huius vestis pretiosissimæ delineatio aliqua, fuit vestis Pontificia vt S. Cyrillus l. 1. de ador. fufissimè prosequitur. Quod enim in eam vestem omne artificij & opum genus congestum esset, verèque splendidissima esset & micantissima, aptissimè indumentum iustum vestem Pontificiam exuere, quoties pro ignorantis & peccatis suis sacrificabat, quod patior non esset, vestem quæ Christum & Verbi indumentum sanctissimum præsignabat: eum amicire qui pro peccatis suis hostias offerebat Deo: proindeque tunc, communi cæterorum Sacerdotum veste vti inebatur.

Quare vestimentum quo Verbum Dei indutum est à Deipara, pretiosissimum & nitentissimum fuisse, dubitare non licet, potèstque sanè ab huius vestis pretio ac specie, Adeodatus noster Bethleemites polymytiarius commendari, non minùs quàm à pulchra veste qua se suorum virtutibus conuestit, prout locum ex 2. Reg. 21. ad Christum transfert Petrus Damiani opusc. 37. parte 1. dub. 4. Fuisse purpureū atque adè regium vestimentum, ait his verbis Damascenus orat. 2. de natui. Deip. [Vestem enim verè diuinitus contextâ, hoc est carnem nostram, induit quâ ex immaculatis ac virginis sanguinibus tinctam in Spiritu regio modo tanquam in conchilium efformauit; ac velut regiam purpuram subiens, massam

multum nostram induit. Trabeam vocat S. Chrysostomus hom. 3. in epad Ephel. in morali: & ipse Damascenus orat. 3. de imag.

Verbu & forida esset, eo plus deberemus Deo.

172. Licet autem daretur hoc Verbi vestimentu vile fuisse ac sordidum, eo esset commendabilior Verbi Dei caritas in nos; quod nostri causa, vili se ac sordido induit, ut obtegere non sit designat. Optime plane S. Hilarius 1. de Trin. quato plus Deo obstringamur ob hac caritate nostri causa deiectione sic aperuit. [Hac si quis indigna Deo recolet, ratio le maioris beneficii obnoxium colit, tur, quando minus hac Dei conuenient Maiestatem. Non ille eguit homo efficit, per que homo factus efficit non eguit, ut Deus caro feret, & habitaret in nobis, id est, assumptione carnis vnus interna vnuerse carnis incolet. Humilitas eius, nostra nobilitas est; cōtinentia eius, honor noster est: Quod ille est Deus in carnis cōsistent, hoc nos vicissim in Deū ex carne renouat. Monet etiā Cassianus 2. de incar. c. 3. nō esse quod in nobis honorem Maiestatis infringat humilitas corporis: Cum utique augere in nobis affectum eius & cultum debeat, vel dignatio tam humilis natiuitatis, vel pietas tam benigna parentis: quia maximum utique, & inamissimum scelus est, ut idē apud nos minus honoris habeamus, quia plus amoris impendit.]

Sed & illud considerandum est, quod S. Bern. serm. 4. de nativ. Domini, egregie considerat: hanc scilicet quae videtur deitatis Christi vestis & forida, fore suo tēpore multo splendore perfundendam. [Agnoisco certe, inquit, agnoisco Iesum magnum Sacerdotem, sordidis operum vestibus, dum altercatur cum diabolo. Scien-] Scripturas loquor, & quibus nō ignota est propheta vultu Zacharia. Vbi verō exaltatū est caput nostrū super inimicos nostros, ex hoc planē mutauit vestē, deo-] cōtinet, amictus lumine sicut vestimento. Exemplū dicit nobis, ut & nos eadē faciamus. Vtilior siquidem illi cōtinet lorica ferrea, quam stola lineae, licet oneri sit illi, hac honori. Erit cū & membra sequentur caput, ut corpus in vniversū vno palliat spiritu & dicat: Cōsististi iuxta mē, & circumdedit me laetitia.] Nunc sic induit operum Dei Verbu, ut possit nobis fieri indumentū ad reges Aquilonis depellēdos, ut philosophatur S. Eulogius apud Photiu Codice 230. ad secundā quāstionem Christophori. Itaq; si minus ex materia qua constat, at saltem ex fine ob quem sic contextū est, pretiosum nobis videri debet; prae-] ter pretiū eius supra omnem estimationem ex atexta mastruce nostrae diuina purpura.

In su doctrine.

173. Induamus ex crebro Apostoli monito pretiosam hanc vestem, dignam ait S. Basilus in Pal. 44. cō-] honestate ac redimere hominem, qui ad sui conditoris imaginem creatus est, iuxta Verbum Apostoli: Exuit veterē hominem, & induit nouum, qui renouatur ad agnitionem secundum imaginem sui Conditoris. Et qui induit se viscera misericordiae, bonitatem, humilitatem, longanimitatem, mansuetudinem; talis interiore amiculo redimetur est, & secundum interiorem hominem probe adornatus, & excoltus. Paulus item monet: Induite Damasceni Iesum. Nō secundum exteriorem hominem, sed mens nostra Dei memoria circumamiciatur.]

Id quomodo praestituri simus, docemur ex Chrysostomo hom. 25. in epad Rom. in mor. [Christū induamus, cuiusque illo perpetuo simus, quandoquidem istud deum est indumentū esse, non quā ab ipso deserit, ipsūque vndeque in nobis per nostram sanctū moniam, mansuetudinemque conspicuum esse. Ad eum modum, & de amicis dicimus. Is illos procius induit est, multam dilectionē, & remissumque conuictum significantes Induitur siquidem, id esse videtur quod indutus est. Apparet itaque in nobis vndeque Christus, & quomodo apparebit: si quē illius vult feceris. Quid verō ille

Theoph. Raynaud. Christum.

fecit: Filius, inquit, hominis non habet ubi caput suum reclinet. Istud tu quoque amulare. Si quando cibus sumendus fuit, hordeaceis panibus vltus est. Si peregrinandum illi fuit, nusquam equi, nusquam iumenta, sed tantum itineris pedestris confecit, ut fatigaretur etiam. Dormiendū si quando fuit, super puluinarī in prora nauis iacuit. Accumbendū fuit, in feno prosterni iussit. Vestimenta verō erant tenuia. Sape numero & solus conuersatus est, neminem secum ducens. Deinde & quantū ad Crucem, quantūque ad conuicia pertinet, & omnia illius in summa perdisce, amulare. Ita scilicet Christum indutus es, si carnis curam ad concupiscentias non feceris.] Plenē & egregiē hoc Christiani per Christum indumentum, persequitur Ioannes Heselius in probatione veritatis Eucharistiae c. 42.

Felices qui hoc indumentū seruauerint in perpetuū. Infelices qui eo abiecto, circūdare sibi pannos veteres quos sapiēter exuerat, induxerint in animū. Sapientissima est Gregorij Nylleni cōmentatio hom. 1. in Cant. quā appono & cōcludo. [Vetere ergo exuto homine, & ablato cordis inuoluto, Verbo aperuit aditū, quod ingressū indumentū sibi facit anima, conuenienter expositioni Apostoli, qui iubet exuto pannofo hominis indumentū. nō, induere nouā tunicam, sed contenta sit vna tunica, cōgruenter Legi datae discipulis, quam per regenerationē renouata induit anima; confirmat conuenienter ei quod dixit Verbu non oportere eos qui semel diuino sanguine sint ornatī, peccati tunicam induere, sed vnam solā innocentiae, ne duas cōtarias inter se iniunctas cōiunctas habeant tunicas. Quae est enim societas obsecrae & tenebrosae tunicae, cum luminosa, experteque materia? Non solum autem Lex hoc iubet, non oportere habere duas tunicas, sed nec nouum pannum veteri vestimento asserere; ne eius qui hoc induit, maior sit deformitas ac turpitudine: cum neque maneat id quod est assutū, & veteris sit figura deterioratē ut ex eo aperta sit deformitas. Propterea dicit, Exui tunicā, quomodo induam eam? Quis cum vel ipso Sole clariorem Domini aspexerit tunicā contextam per puritatem, & incorruptionē, qualem ostendit in Transfiguratione in monte, mendicorum vestem pannosam lubenter induerit, cuiusmodi est fornicatoris sicut dicit Proverbium?]

CAPVT IV.

Verbum Calceatum.

174. Scorsim à vestib⁹ ceteris, spectandus est calcens. Nā plerique nudipedes censentur nihilominus vestiti. Cuius rei argumentum suppediat ipse Christus. Eius enim vestimenta, saepe in Euāgelij produntur, & tamen sine calceis ac nudipes de multorum sententia suo loco inferiūs discutiēda inessit. Christianos quoque olim ex calceatos fuisse, produnt illa Luciani in Philopatore Christianū describentis. [Pallium putre, sine calceis, & regmine capitis, incedēs derōsa coma.] Sicut tamē pedes quēis aptatur calcei, subnectuntur alijs mēbris quibus circumdantur vestimenta; ita non immerito Verbi calceatio, eiusdem conuentioni subnectetur. (Orinet enim hac quoque allegoria insigne & illustre emblemamysterij, in quo exornando versamur.

Humanitas Christi, calceamentum Verbi.

In primis verō nō desuit, qui diceret, hunc esse calceatū siue (ut ipse exposuit) pedem calceatum cui serpens insidiator dicitur Gen. 3. Verū tamen calcanus de Christi carne aut etiā de Christo ab aliquibus & Patri-] bys, & tractatoribus sit intellectus; ea tamē calcanē acceptio pro pede calceato, Metonymiā continet admodū inusitatā, nec Patribus quod sciam probatam. Imo Rupertus Cant. 7. ad mortuum Enē calcanem à serpente notat, quia nudus erat: Non igitur nomine calcanē,

pes calcatus signatur. Atque ita ei loco Genesae, nihil ad rem praesentem faciens, inaedificari potest.

275. Non desunt tamen coepta loca, quibus Christi humanitas cum calceamento Verbi coponitur. Sic enim S. Basilius in Psal. 59. exponens illud, *In idumaeam extendam calceamentum meum*, ita habet. [Divinitatis calceamentum est, caro Deum ferens per quam descendit ad homines.] Plenè ibidem S. Bruno, tribuens Christo verba Psalmi relictæ, & exponens ea hac paraphrasi. [Per hoc acquiritur mihi Gentilem populum, quia in Idumaeam extendam calceamentum meum, id est, in notitiam Idumaeæ, (Gentilis populi, scilicet,) extendam notitiam calceamenti mei, id est, humanitatis meae: ut me qui Deus eram, hominem esse factum pro totius mundi salute cognoscens, mihi spontanea subiiciatur. Calceamentum autem ex pelibus mortuorum animalium conficitur; ideoque pro humanitate Christi ponitur, quæ per multas tribulationes, ad ultimum passionis Crucis mortificata est. Vnde Ioannes Baptista. *Post me temporaliter venit vir*, Christus scilicet, *qui ante me factus est*, secundum humanitatem, non temporaliter sed dignitate. Quod est dicere: Qui factus est dignior me, cum sit posterior tempore, secundum quod homo. Corrigitur autem calceamenti eius non solum dignus solvere, id est, minima particulam mysteriorum eius humanitatis non solum dignus explicare. Quod est dicere. Nec etiã dignus sum, & sufficiens, ad explicandum aliquod minimum secretum eius humanitatis, necdum aperire sufficientiam mysteria ineffabilia eius divinitatis. Corrigitur verò quia minima pars est calceamenti, pro minima parte mysteriorum humanitatis Christi, iure ponitur. Vel sic, non sum dignus solvere corrigiam calceamenti eius, id est, questionem humanitatis eius: hoc scilicet quod à quibusdam queritur, qualiter ille qui Deus erat, homo sit effectus. Quæstio quoque convenienter corrigia dicitur: quia sicut corrigia necesse est calceamentum, sic & quæstio ligat illud vnde fit. Vides quàm variè hic Autor Verbum agnoscere humanitatem fuisse calcatum. Adiungo paucos alios idem opinatos.

S. Ambrosius serm. 17. in Psal. 118. v. 5. [Per femur insignis generationis agnoscimus, iuxta illud, *Accingere gladium tuum, circumsumitur, potensissimè*, quo significatur quod Filius Dei cum semetipsum exinanisset, Verbi sit accinctus divinitate, & generatione calcatus humana prodierit ex Virgine, omnibus daturus salutem.]

Blessus ser. 1. [Missus à Patre ad oves Israël quæ perierant, legatus; Data sunt ei quinq; regiones, ut in singulis proprio fungeretur legationis officio. Regiones verò illas sic determinare possumus: veteri Virginis, mediū orbis, patibulum Crucis, domū fortis, extrema maris. In prima regione calcavit se; circumligavit sibi ligaturam calceamentorum suorum, (cuius explanationis se non esse dignum Baptista confessus est,) visibiliter ad nos egredi volens tanquam sponsus de thalamo suo.]

Alanus Cant. 7. quem Delius ibi in interpretatione mixta descripsit ad ea verba, *Quam pulchri sunt gressus tui in calceamento filia Principis*, de æterna sapientia cum locum interpretans, eius calceamenta in quibus pulchritudinem gressuum celebrat Scriptura, ait esse carnem Domini. [Per calceamenta (inquit) figuratur incarnatio divina. Calceamentum enim solet fieri de pelle mortui animalis, nec tota pellis cedit in calceamentum hominis, sed potius pars pellis. Humana autem natura mortificata erat per penas & culpam. Hanc pellem humanæ penæ, assumpsit Christus, quantum ad humanæ naturæ circumstantiam: sed non totam, quia ita assumpsit penam, quod non culpam. Sic ergo quasi calceamentum applicuit, quando humanam naturam assumpsit.] Ad eundem locum non pauci idem dixerunt.

Petrus Damiani serm. 60. qui est in vigilia natiuitatis Domini; post descripsit septem rivos fluminis Aegypti, sic exclamat. [O flumen malum, rivi pessimi, rivi exterminantes! Hac nocte Dominus eos calcatus

transiit, cum in virginali substantia putam carnem, & omnium prætaxatione pestium immunitem accepit, illo calceamento calcatus, quod in Idumaeam extendit, cuius corrigiam solvere non potuit magnus ille Baptista. *Assit de summo Filium suum, & accipit me in vtero Virginis, & sic tandem assumpsit me de aquis multis.*

276. Sed nihil frequentius, quàm ut Christi humanitas verbi calceamentum appelletur, ab ijs qui illud Baptiste de Christo responsu tractant. Non sum dignus ut solam eius corrigiam calceamenti. Quod etiam aliquos ex prædictis Patribus aliò licet intentis, obiter respexisse vidimus. Ita planè illud Baptiste responsum accepit S. Greg. h. 6. 7. in Eua. [Quis nesciat (inquit) quod calceamenta ex mortuis animalibus fiunt? Incarnatus verò Dominus, veniens, quasi calcatus apparuit: quia in divinitate sua, morticina nostræ corruptionis assumpsit. Vnde etiã per Prophetam dicitur: *In Idumaeam extendam calceamentum meum*. Per Idumaeam quippe Gentilitas, per calceamentum verò assumpta mortalitas designatur. In Idumaeam ergo Dominus calceamentum suum se extendere asserit: quia dum per carnem Gentilibus innotuit, quasi calcata ad nos Divinitas venit.] Tum plerumque addit, quibus propositum responsum Baptiste sensum, confirmet ac illustret. Adduxi in eam rem scilicet, superiori, c. 2. Bernard. Ambrosium & Nazianzenum. Et addendus est Origenes tom. 8. in Ioan. ubi sic ait. [Ioannes ostendere volens quanto inferior esset Christi magnitudine, ne quis de se cogitaret aliquid supra id, quod videt, aut audit à semetipso, dicit etiam illud: *Non sum ego dignus, ut solvam eius corrigiam calceamenti*; illud innuens, se minime idoneum esse, qui de ipsius Christi incorporatione, rationem, quæ veluti ligata est, & occulta non intelligentibus solvat, explicetque dignum aliquid dicendo de tanto aduentu in tantam brevitatem contracto.]

Quare supposita ex his, accommodatione calceamenti ad humanitatem respectu Verbi, inquirenda est accommodationis illius ratio, addendumque aliquid de huius calceamenti ad pedem apprehensione per corrigiam.

Calcei materia, structura, & finis.

277. Causæ cur humanitas calceus Verbi appelletur, repetendæ sunt ex analogia humanitatis ad calcem, quæ ex multis capitibus duci potest. Nonnulla proponit Ludou. Fidelis lib. 2. de militia spiritali c. 17. Ego ea ex Patribus promā & illustrabo. In primis calceus pedem includit, & obvoluit. Quanquā Iudeorum calcei, supernè patebant magna ex parte: sic enim eorum caliga est accipienda: ad obvolutionem & conclusionem, pes obligatur & vincitur, ac aliquatenus irretitur, ita ut non sit expeditus ac liber: ut propterea apud Stobæum, Musonius Philosophus, calcationem tanquā pedis impeditionem, vitandam esse conetur persuadere, eo præter cætera argumento, quod athletæ & cursores, ad expeditionem pedum, excalceati procederent. Quæ etiam causa est cur Clemens Alex. 2. pedag. c. 11. Autor sit omnibus, ut calceos abijciant, & nudipedes incedere assuescant. Præterea illa pedis per calceum inclusionem & obvolutionem efficitur, ut quæ incommoda à luto, à spinis ac tribulis, à muricibus pedè malè habitura fuissent, calceis excepta, ad pedem minime pertingerent. In calceis incurrunt calor & frigus, aliæque externa à cæli iniurijs damna; ut propterea, mysticè calceus pro tutela plerumque sumatur. Notabitur Naz. orat. 42. hac ex causa cum sancta terrâ calcanti Moysi dicatur *Solve calceamentum*, è contrario exeuntibus de Aegypto, quia per tribulos incedendum erat, mandetur calcatio. Suffragatur Hieronymus ep. 146. exponens calceamentum datum filio prodigo reduci, iussu patris. A pede motum accipit calceus, eique sic coaptatur & conformatur, ut possit quasi coriaceus pes haberi, siquæ cum eo unū quid, ut propterea plurima quæ de calceo & pede dicuntur, non seionctim de pede, aut seionctim de calceo, sed coniunctim de

de utroque dicitur: ut cū quis pedes iubetur attollere, aut removere, vel eo aut alio loco figere, quæ æquæ in pedem obvoluit, quā in calceum obvoluentem calceant. Tandem calceus est instrumentū viatorū. Cæteris quippe incommodis pedum, haud ægrè alia ratione præcipitur, v.g. non foret difficile fomentum aliud præcipitur, v.g. non foret difficile ac per se primò, accendo frigori corat. Quare directè ac per se primò, calceorum vñs est ad viam captandam.

Quadrant humanitati per ordinem ad Verbum.

173. Hæc omnia in Christi humanitatem ad Verbum comparatam cadunt bellissimè. Ac primū, hic calceus Verbum abscondit & occultit, ut meritis apud Deū c. 45. Deus in carne dicitur *Deus absconditus*. Secūg. habent; *veritas est Deus, & nesciebamus*. Quod scilicet obvoluent & occultente carne, abscondit Verbum, quāquam non vñsque adeo hoc calceamentum diuinitatem obicit, ut nulla ratione proderetur. Erat enim hic calceus ut Iudaica caliga, apertus supernè, saltem ex parte ut videre est in Icone calcei Honorij pñi exhibita ab Angelo Rocca opuscul. de imaginibus S. Gregorij, cuiusque parentum. Idipsum exprime- re celsi mentis potest, Pontificum solemniter ce- lebantium, calceamentum supernè patens: Est enim hoc calceamentum, ut Innoc. 3. l. 1. de mysterijs Missæ c. 14. pñe differt, calceat propter nos diuinitatis Sym- bolum: atque ita Deitatem obdoctam signat, ut ta- men quod c. 35. addit Innocentius, per hoc calceamen- tum innoscat. Nam opera quæ in carne Christus est operatus, diuinitas eius attestabantur. Quod nota- tum dicebam ea calcei Pontificij apertione sursum reuolui, adinstar Iudaicæ caligæ quæ erat calcei ge- nus, ut fusc verlat Iulius Nigrionius dissertatione quam suis horis sublecinis intexit Lælius Bisciola t. 2. in fine. Confirmat eandem caligæ notionem An- gelus Rocca supra, exponens imaginem Gordiani Patris S. Gregorij, nec non interpretes Actorum ad ea Angeli verba: *calceat caligas tuas*. Quāquam Iuo- Carnotensis serm. de mysterijs indumentorum Pon- tificum, & Fulbertus item Carnotensis Præsul epist. 63. aliter exponunt eam Pontificij calcei sursum reuolui apertionem; accommodantque ad designan- dum eius erga cælestia erectam & intentam mentem, à terrenis planè auulsam. Eoque ferè modo S. Aug. l. 1. de consensu Evang. c. 30. interpretatur Euangeli- cum calceamentum, quo neque pes tectus sit, neque nudus ad terram.

Iam quod sordes pedi affricandas, & offensacula pedem inter incedendum violatura, in calceos incur- rere dicebam illelo pede, eò pertinet ut agnoscamus, Verbum in seipso vñsquequaque nitens ac mundum perficere, nec inquinari vel sordere ijs sordibus quæ naturam nostram loteam afficiuntur, quod frequen- tissimè aduersus Marcionem, purissimæ diuinæ actua- litati à carnis sordibus male timentem, vrgent Pa- tres. Quāquam non fuerint hæ veræ sordes, quas ob humanitatem quoque abesse pat fuit: ut propterea S. Ambrosius l. 17. in Psal. 118. v. 5. neget Christo di- ctum *solve calceamenta*, [vtatur ergo, (inquit,) cor- pore tanquam calceamento ad inferioris opera virtu- tis; ad ministerium, non ad præcipitum; ad obse- quium non ad delectationem; ad obedientiam non ad dissolutionem; & in via sapientiæ vestigium collo- cemus, ne gressibus nostris vis torrentis aliqua con- elidat. Ideo ad Mosē dictum est, *solve calceamen- tum*. Dictum est & ad Iesum Nane. De Christo au- tem dictum non est, sed magis scriptum est, dicente Baptista: *Post me venit vir, cuius non sum dignus cal- ceamenta portare*. Quia illi bene admonentur ut solutæ

Teoph. Raymundi Christi.

calceamentum suum, qui sine peccato esse non pote- rant. Hic autem non solum calceamentum non soluit, sed etiam calceamenta aliorum absoluit; quia non solum corpus suum à peccatis immune seruauit, sed etiam omnium dedit indulgentiam peccatorum. Cum igitur illimis & à sordibus nostris puta fuerit Christi humanitas, multò magis Verbum diuinum. Similitèrque non compungitur vel configitur diui- tas aculeis dolorum, quos caro excipit non secus ac calceus indemnem à spinis ac tribulis pedem præstat, ipse transfixus. Quo nonnulli Patres superius addocti accommodant ignem rubo applicitum, nec coniu- mentem: quia diuinitas carnem à passione non ex- cludit citra læsionem, villam suam, benèque spinis & igni conuenit. Ea quidem fuit, (ut dicebam,) carnis & Verbi coniunctio ut (quod de pede & calceo præ- misi,) velut vñm computarentur: & quæ de carne dicuntur, ob suppositi identitatem, de Deitate quo- que in concreto enunciarentur; vnde Deum passum, mortuum ac sepultum, dicimus: sed ipsa in se di- uinitas, illæsa & ab his omnibus libera mansit. Tan- tum passus est, & mortuus, ac sepultus, in carne sua Deus.

Tandem quod vñm calcei primarium ac dire- ctum, esse dicebam ad viam faciendam, optimè omnino in hanc rem cadit. Neque enim Verbo ad aliud quippiam necessaria vel opportuna fuit caro, quā ut esset viator, & pro nobis via huius iter asperum ac laboriosum decurreret. Quare priusquā itineri se accingeret Deus, cum esset in sinu Patris, calceati non indiguit: Cum autem quasi colonus furinus esset in terra, & quasi viator declinans ad manendum, calce- ati eum par fuit.

Item significata calcei: ac primū libertas.

179. Videor utique aperuisse, causas humanæ Christi naturæ cum calceamento Verbi collatæ, ex ma- teria, structura, & fine calceamenti. Inuit tamen ut res tanta plenius ac dilucidius innoscat, aliunde id confirmare: nempe ex moralibus effectibus huma- nitatis Christi, qui tales sunt, ut eorum Symbolum apertissimè sit calceamentum. Quæ erit amena quam initio recepi, huius veritatis manifestatio, multiplicis doctrinæ sacræ obseruatione, tanquam decerptis hinc inde floribus, exornanda. Est igitur calceamentum, libertatis ac dominij Symbolum, itémque compo- sitionis ac eidem adiunctarum accessionum puta compo- sitionem consequentis mortalitatis, cū physicæ tum moralis: hoc est peccati ac moralium defectuum. Hæc omnia comprobare, & carni Christi Verbum cal- ceanti accommodare, non erit operosum.

Calceos aiebam, libertatis esse Symbolum. Hoc à contratio ex c. 20. Isaïæ, possumus colligere. Ibi enim in signum captiuitatis consecutura, Isaïas iubetur cal- ceamenta de pedibus tollere, & incedere excalceatus. Simile argumentum huius rei, habetur ex eo quod Michael de Palacio enarrat. in cap. 19. Ioannis, expo- nens piarum mulierum sctum pro Christo ad cruci- fixationem abeunte, affirmat Iudæos vñs ob Chri- sti necem iugo asperimæ captiuitatis premi. [Vnde (inquit,) in Africa calceorum vñm illis non permit- tunt Sarraceni, nisi sint Regis aut militum quæstores. Et quando illis transeundum est per domum Regiam, excalceari illis incumbit calceos, si qui eos habent, & pedibus nudis viam calcare, vbi sita est Regia do- mus.] Apud Romanos idem vñguit vñs. Vnde quia mancipia quæ exponebantur venalia, nudis pedibus, illæque gypso sine creta conspersis prostabant; perinde erat, mancipium aut captiuum, ac hominem pedibus albis, vel gypsis aut cretatis dicere. Hinc est illud apud Iuuenalem Saty. 1.

P 3

Nuper

Nuper in hanc urbem, pedibus qui venerat albis.

280. Hoc est mancipium. [Creta enim vilissima (inquit Plinius l. 35. c. 17.) pedes venalium trans mare aduectorem denotare, instituerunt maiores.] Vbi ex Tibullo & Ouidio, gyptos pedes memorat Dalechampsius. Et pulchre Persius, ambitionem eorum qui serviliter decredebant, & ad omnia indigna ut ad honores ereperent, ignaue ac mancipiorum in morem demittebantur, vocat *cretatam*, cum ait Saty. 5.

*Ius habet ille sui, Palpo quem ducit hianem
Cretata ambitio?*

Erat ergo servitutis & deperditæ libertatis argumentum excalceatio. Atque adeo è contratio, calcens Symbolum est libertatis: ut propterea Exodi 12. filij Israël de ferrea Aegypti fornace euadentes, comedentesque agnum, transientes in libertatem, iuberentur calceamenta habere in pedibus.

Meritissimè itaque sanctissima Christi Domini humanitas, calceamentum dicta est, tanquā & in se libertas, nullique vnquam peccato, quo sola vera servitus infertur obnoxia, & libertatis nostræ vindex. Affert enim per eam sumus in libertatem à triplici tetrissima captivitate, ac durissima servitute: nempe Legis, quam Apostolus *ingum servitutis* nominavit peccati, & Sathanæ; nōque aptavit ad plenam libertatem gloriæ filiorum Dei, in altera tantum vita consummandam quibus omnibus titolis, liberti Christi dicimur ab Apostolo 1. Cor. 7. quem prudentissimè locutum, observat S. Ambros. l. 1. de Iacob. cap. 3. eò quod non liberos simpliciter, sed liberos nos appellans, fontem libertatis nostræ, vnde manavit libertas illa nostra insinuaverit.

Nec non potestas, atque dominium.

281. Quia verò libertas & est dominium suæ voluntatis, & fundat dominium expeditum in alia, ut D. Thomas rectè differt, meritò calceamentum quod libertatis Symbolum esse diximus, dominij quoque & potestatis est nota. Vulgaris locus est Psal. 59. quo David suam de Idumæis victoriam, & dominium quo eos pressurus erat, verbis illis expressit, *in Idumæam extendam calceamentum meum*. Ipse Danid ut se regno cedere & abdicare dominium in populum Dei (quantum in ipso erat,) significaret, fugiens à facie Absalon, nudis pedibus & excalceatus incescit; ut interpretatur Feuard. in c. 4. Ruth. Ex quo item loco egregium in hanc rem testimonium à prisco Iudeorum usu petere licet. Sic enim ibi describitur cessio juris, in bona & uxorem Mahalon. *Hic erat mos antiquior in Israël inter propinquos, ut si quando alter alteri suo iure cedebat, ut esset firma concessio, solvebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo*. Hoc erat testimonium cessionis in Israël. Et specialiter de cessione iuris in uxorem fratris absque liberis defuncti, per excalceationem faciendam, præceptum fertur Deuter. 25. vbi additur, nomen domus illius, postea fuisse, *domum discalceari*. Sicut igitur excalceatio cessionem dominij aut potestatis, ita calceatio dominij comparisonem denotat, aut est retentæ potestatis argumentum. Quo spectat, quod de Arabe insigni narrat Iustus Lipsius l. 2. exemplo polit. cap. 16. Rahu (nomen est proprium Arabis aut Turcæ,) cum in Marochiensi agro ab itruentibus ex improviso Lusitanis vxore & bonis spoliatus esset, vxori ante arcem qua se maritus abduerat abductæ, ignamiam ac perfidiam exprobranti, calcem illic suam abiecit; quasi recuperandæ coningalis potestatis tesseram: mixque fidem datam li-

beratorus, copiosis suis raptim collectis, insiluit in Lusitanos tam generosè ac fortiter, ut victores vinceret, & prædam optimam, vxoremque imprimit, (ut fidem jacto calceo dederat,) reduceret domum. Liqueat ergo calceamentum dominij parti, aut restitutæ potestatis, esse Symbolum.

Nihil aptius ad signandum effectum carnis Verbo adiunctæ. Idcirco enim calceata eo modo est Divinitas, ut tyrannus qui in hominem sibi nullo iure arrogat potestatem, deijceretur; & divina in hominem, perque eum in orbem dominatio, velut oblecta ab huius mundi principe, eo potenter deiecto, reparetur; omnibus in suam pristinam dispositionem restitutis. Quare per hoc mysterium, iniqua profus alienatio qua homo sese Deo subducendum tetricius hosti mancipat, rescissa est; & dissoluta are alieni quopessimè ac impronidissimè gravati & servituti alicui jacebamus, excussimus jugum potestatis alienæ, & ad lenem ac leuem veti Domini ac Dei nostri jugum reuimus; felices si nunquam illud excutiamus. Per I Deum certe non stabit. Nam adeo potenter ac validè contriuit sceptrum dominatum, & impiorum vii gam, malleumque vniuersæ terre, ut nunquam repatriationem sperare possint. Gratulabatur hoc Isaias c. 2. 6. alloquens suauissimè Dominum, vbi his illis, *Domine Deus noster, possederunt nos Domini abique re: Tantum in te recordemur nominis tui, Morientes nō vniuersi Gigantes non resurgant*, hoc propter voluntatis nostræ vertiginem, qua possunt restitui in int grum propterea visum, si contriuisi eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.

Tandem compositio atque mortalitas.

282. Addebam tertio loco, calcem esse compositionis ac mortis & mutabilitatis Symbolum. Sè mē S. Dionysius c. 13. cæl. Hier. causam exponens cum Angeli per sacros scriptores & pictores, excalceati & nudipedes exhibentur, sic philosophatur. [Quo d nudi & discalceati describuntur sancti Angeli, hoc signat, quod liberi & absoluti, ac expediti, a que exterioris omnis adfectionis labe sint puri, & ad diuinæ simplicitatis similitudinem pro viribus redeant.] En i iudicatem pedum in argumentum simplicitatis: Ac p roinde calceatio, argumentum est compositionis. Hanc verò sequitur mutabilitas, ut est perspicuum ex Nazianzeno & Damasceno, alibi adductis: confirmatque Romanorum usus, quos lunulas in calceis gestasse, ut humanæ mutabilitatis admonerentur, observat Platarchus. Et ex eo Paschalius de coronis lib. 9. c. 20. A, t quia mutabilitas damno summo nostro in profundiendis mortuis operibus proditur, idcirco calceatio, eam quoque mortuorum operū profusionem præfert, conferente ad id non parum calceamenti materia; Quod Origenes hom. vica in librum Regum, ac D. Augustinus ferm. 42. de Sanctis observant, exponentes interdicitum Christi de calceamentis non ferendis, [Calceamenta (inquit Augustinus) quibus utimur, coria mortuorum sunt, nobis tegmina pedum. Per hoc ergo inbe-mur renunciare mortuis operibus.] Hoc in figura Moses admonēbatur, quando ei Dominus loquens, ait: *Solve calceamenta de pedibus tuis; locus enim in quo stas, terra sancta est*. Ad eandem mentem m Nyssen. orat. 11. in Cant. hæc habet. [Non rursus admittit, pedes qui gradiantur in passibus terrenæ cogitationis. Lau enim, (inquit) pedes meos quomodo inquit habo eos? Neq; enim Moses cum iussu diuino liberaisset pedes, à mortuo pelium indumento, quando terram ascendit sanctam, & illuminatam, narratus est rursus pedes induisse calceis. Neque quando vestem sacerdotalem, congruenter figuræ quæ ostensa fuit in morte, affabrè est fabricatus, auri & purpureæ, & byssi, & hyacinthi, & cocci in textura contemperatis splendoribus, ut resurgeret pulchritudo

inficias non jerim, illud insuper ex consequenti inde profectum, ut vana pleræque inter calceandum observationes Christiano indignæ, auerterentur: qualis eorum quos arguit S. Chrysost. hom. 25. ad pop. qui ex Alexandri imagine calceis appressa, bene sibi omnabantur; aut eorum quos memorat Clem. Alex. 2. pædag. cap. 11. amatorias salutationes impressisse calceis; item eorum qui sinistro pedi calceum dextrum immittere, vel è contrario, ducebant religioni: quo in genere Augustum supra modum fuisse superstitiosum, prodit Sueton. cap. 92. & Plin. lib. 1. cap. 17. Nec non aliorum qui præsentissimum ad omnia venena remedium, censebant spere in calceum dextrum, priusquam eo calcearentur, teste Plinio l. 28. cap. 4. Fuerunt etiam qui redirent ad lectum, si inter se calceandum sternutassent, ut S. Augustinus est Auctor, lib. 2. de doctr. Christ. cap. 20. Alij disrptionem corrigiæ cum calcearentur, pessimi omnis arbitrati, desistebant à cæptis, ut est apud Tullium 2. de divin. Et apud Glossam Isaia 5. ad illa verba, *non rumpetur corrigia calcamenti eius*. His omnibus ineptijs, aut etiam peruersitatibus, salutatis signi impressio mederi potuit. Sed vsurpatio vsus prædicti, etiam ubi aniles illæ nugæ locum non habebant, ritus illius finem quem proposui, haud mediocriter firmant.

Verbum calceantis humanitatis corrigia.

284. Superest attingenda calcamenti nostri corrigia. Hanc grauissimi Patres, discretè prodant esse humanitatis Christi copulationem cum Verbo. Ita Gregorius Magnus hom. 7. in Euang. & Bernardus 5. de confid. c. 9. in fine: qui hanc corrigiam, fortem aded ad stringendum Verbum esse statuit, ut nec morte incidente villatenus intercidi potuerit, etsi carne & anima ab inuicem separatis. Hoc tamen respexisse Baptistam, cum se indignum professus est corrigiam calcamenti Christi soluere, quod Bernardus coniecit, non possum admittere. Quæ enim ea esset demissio, profiteri se indignum qui vnionem hypostaticam abrumperet? Commodius S. Gregorius, allusum putat à Ioanne, ad vsum Hebræorum, soluendi calcamentum eius qui nollet propinqui viduam sibi ex lege debitam ducere uxorem; ut perinde faceret dicere Ioannem, *non sum dignus corrigia calcamenti eius soluere*; ac si dixisset, *non sum dignus, sponsam quæ ei debetur, mihi loco eius arrogare, meq; Messia dicere*: Quam expositionem adhibet quoque S. Ambrosius l. 3. de fide cap. 5. & l. de bened. Patriarch. cap. 4. Quamquam ex cap. 4. Ruth, haberi videtur, eum qui solvebat calcamentum, fuisse illum qui tenebat suppositum cognati uxorem ducere, non autem qui ducturus erat, ut Ambrosius & Gregorius videntur supponere; ex eo fortassis ad ita sentiendum adducti, quod mulier sic abiecta, cognati eam ducere recusantis calcamentum solvebat, ex Dent. c. 25. Commodissimè denique in rem nostram idem Gregorius eodem loco, spectari putat à Baptista ligaturam mysterij, id est implexitatem vnionis hypostaticæ; quam enodare & expedire, supra vires suas esse agnoscebat Ioannes. Quid verò mirum terrestrem illum & corporatum Angelum, ad huius vnionis arcanum penitissimè perspicendum nequaquam peruasisse, cum etiam Angeli in cælo, (per suas quidem naturales vires, tamen perspicacissimas,) planè circa hoc cæcutiant?

Vsum doctrinæ de Verbo calceato suggerit Petrus Damiani serm. 60. monstrans sicut Verbum calceatum transiit septem riuos flumij Aegypti iuxta Isaia vaticinium c. 21. Ita nobis assumenda esse calcamenta densa & subtiliter cõsuta aquas excludentia, cuiusmodi præsertim est calcens quem sibi Verbum aptauit.

Nos quoque aptemus eum nobis, ut calceati pedes in præparationem Euangelij pacis, securi procedamus.

CAPVT V.

Verbum Innumbratum ac Tenebratum.

285. Videbor egisse incommode, qui in Lege noua, & plenitudinis per Christum inuenerè tēpore, vmbra cogitem atque personam. *Vmbra habuit lex futurorū bonorū*, teste Apostolo Hebr. 10. & exemplaria vmbra; celestium, ut c. 8. præmiserat Nimirum ut est apud S. Macarium hom. 3. 2. [Quomodo corporis vmbra ortum habet ab ipso corpore, carnis tamen officium implere nequit; nam alligat vulnera, escam præbere, vel loqui, non potest vmbra, etsi manat à corpore, præcedentique declarat corporis præsentiam: eodem modo Lex vetus, est vmbra noni Testamenti. Prænuñciat autem vmbra veritatem, non tamen suppediat spiritum. Non poterat enim Moses carnem indutus penetrare cor, & auferre sordida vestimenta tenebrarum: sed spiritus dūtaxat à spiritu, & ignis ab igne, tollit vim perueritæ calgnis. Itaque circumcisio quæ vigeat in vmbra legis, innuit appropinquantem veram cordis circumcisionem; & baptisma legis, est vmbra verum verarum.] Huc respexisse Apostolum, cum dixit, in Christo corporaliter inhabitasse Deitatis plenitudinē, affirmat S. Augustinus 1. 2. de Gen. ad lit. c. 7. his verbis. [Satis est scire, corporaliter aliquid vel propriè dici cū de corporibus agitur, vel etiam transito vocabulo, sicut dictū est, quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Neq; enim diuinitas corpus est, sed quia Sacramenta veteris Testamenti appellat vmbas futuri, propter vmbarum comparisonem, corporaliter dixit habitare in Christo plenitudinem diuinitatis, quod in illo impleantur omnia, quæ in illis vmbis figurata sunt; ac sic quodam modo vmbarum illarum ipse sit corpus, hoc est, figuratum, & significationum illarum ipse sit veritas.] Sed & Hieron. q. 10. ad Algal. Christum dici corpus, ad distinctionem ab vmbis ludæis, affirmat. Videbor igitur, perperam vmbas in legem gratiæ, & ipsum Christum inducere.

Etiam in Lege noua, vmbra complures.

286. Nihilominus esse etiam in lege gratiæ vmbas, argumento est, quod tantum in cælo alpitare dies dicitur, & inelinati vmbra; id est amoueri iuxta Gillebertum serm. 27. in Cant. Vnde h. c. tamen vmbra; minores sunt quàm olim per hyemem veteris legis, tamen non prius nullæ sunt: de quo latè & optimè S. Ambrosius 4. Hexaem. c. 5. itemq; serm. 3. in Pl. 1. 8. ad illud *retribue seruo tuo*, sic enim ait. [Hic in vmbra viuimus. Ergo ista vita in corpore, vmbra est vitæ atque imago, non veritas. Denique in imagine ambulat homo, & in regione vmbra; mortis consistimus. Sed si quis non ad terrena oculos mentis intendat, sed ad spiritalia erigat, ut possit dicere, *spiritus, ante faciem nostrā* (bristus Domini; dignus erit qui dicat: *in vmbra eius viuimus*. Christus enim vita est; & ided qui in vmbra Christi vivit, in vmbra vitæ est. Meritoque alibi dicit Sanctus Dominus, *in vmbra alarum tuarū protege me*. Omnes ergo, etiam sancti, in vmbra sunt, quamdian sunt in corpore: non perfectè vident, sed ex parte cognoscunt. Ipse Paulus ait; *ex parte enim cognoscimus*. Ipse vas electionis, cui Christus oculos reddidit, & sua illuminauit gratia, non facie ad faciem, sed per speculum videbat. Et David reuelari oculos suos petit, ut remoneretur vmbra, quæ integrum oculorum impendebat obtutum. Regionem autem hanc, mortuorum esse quis dubitet, cum Sanctus ipse dicat: *Placebo Domino in regione viuorum*. Quia perfectè hic placere non potest, ubi etiam si fieri possit ut sua peccata non habeat, in ipsa tamen mortuorum regione

regione vitando, purificatione indiget, quæ à con-
taminatione eum regione huius absoluat. In umbra igitur
hic vivimus, & idcirco in umbra custodimus verba Dei.
Et ut exemplo vivamus, utique ante eramus sub umbra
legis, quando custodiebamur homines sabbara, quæ
sunt umbra futurorum: sicut hodieque Iudæi, qui ve-
rum sabbarum non vident, qui exemplari & umbræ
ferunt. Nos quoque secundum Evangelium nunc vi-
vunt, umbram sequimur verborum Dei. Nathanaël
sub arbore ficu videtur; David in umbra alarum Do-
mini Iesu, sperare se dicit; Zachæus in arborem Sy-
comori ascendit, ut Christum videret. Nobis quoque
expandit manus suas Iesus, ut totum mundum obum-
braret. Quomodo non sumus in umbra, qui crucis eius
peragimur velantes? quomodo non sumus in um-
bra, quos crucifixus à malignitate seculi, & corporis
adore defendit?

Pulchre ite n. Bernardus serm. 48, in Cant. his præ-
ter cetera. *Sub umbra eius quem desideraveram sedi. Et*
Propheta: Spiritus, inquit, ante faciem nostram Christus
Dominus, in umbra eius vivemus inter gentes. In umbra,
in gentibus; in luce cum Angelis. In umbra sumus, quan-
do per fidem ambulamus & non per speciem. Et idcirco
in umbra, quia ex fide vivit. At qui vivit ex in-
tellectu, beatus est: quia non in umbra iam, sed in lu-
mine. Iustus erat David, & ex fide vivebat, cum dice-
bat Deo: *Da mihi intellectum ut discam mandata tua. &*
vivam: sciens successurum fidei intellectum, intelle-
ctui revelandum lumen vite, & luminis vitam. Prius
est venire ad umbram, & ita ad id cuius umbra est per-
venit; quoniam nisi credideritis (ait), non intelligetis.
Vides fidem, & vitam esse, & vitæ umbram? Et serm.
in nativ. Deip. de Aqueductu. [Signanter de Christo
Propheta loquitur, dicens: Spiritus ante faciem nostram
Christus Dominus, in umbra eius vivemus inter gentes. Nā
inter cælestes quidem beatitudines, non in umbra vi-
vunt, sed potius in splendore. In splendoribus sanctorum
(inquit) ex viro ante luciferu genui te. Verum id qui-
dem Pater: At Mater sanè eundem ipsum in splendore
non genuit, sed in umbra, nō nisi ea tamen qua obum-
brant Altissimi. Merito proinde canit Ecclesia, non
illa quidem Ecclesia sanctorum, quæ in excelsis & in
splendore est; sed quæ interim peregrinatur in terris.
Sub umbra eius (ait), quem desideraveram, sedi, & fructus
eius dulcis gutturi meo. Lucem quippe meridianam ubi
pater sponsus, sibi petierat indicari, sed repressa est, &
pro plenitudine luminis, umbram; pro satietate inter-
tus, gustum recepit. Denique non ait, *sub umbra eius*
quem desideraveram, sed sub umbra eius quem desidera-
veram, sedi. Neque enim ipsius expetierat umbram,
sed ipsam profecto meridiem, lumen plenum de lu-
mine pleno. Non absimilia Philippus Abbas lib. 3. in
Cantica cap. 21.

Audi denique Origenem hom. 8. in Iosue sub me-
dium. [Adventus Christi unus quidem in humilitate
completus est, alius verò speratur in gloria. Et hic pri-
mus adventus in carne, mystico quodam sermone in
Scripturis sanctis umbra eius appellatur, sicut & Hiero-
nimas Propheta denunciat dicens. Spiritus vultus nostri
Christus Dominus, cui nos diximus, in umbra eius vive-
mus in gentibus. Sed & Gabriel cum evangelizaret Ma-
riam, de natiuitate eius, dicit, Virtus altissimi obum-
brabit tibi. Propter quod intelligimus, quā plurima
primo hoc adventu eius adumbrari, quorum comple-
tio atque perfectio, in secundo consummetur adventu.
Et Apostolus Paulus dicit, quia resuscitavit nos cum eo,
similique sedere fecit in celestibus. Et utique nondum
videmus credentes, aut resuscitados esse iam, aut in cæ-
lestibus confedisse: sed adumbrata sunt quidem hæc
nunc per fidem, quia mente & spe à terrenis, & mor-
tuis operibus elevamur, & quotidie cor nostrum eri-

gimus ad cælestia & æterna: implebitur autem hoc in
secundo eius adventu: ut ea quæ nunc fide & spe
præsumimus, tunc etiam rerum effectū corporaliter
teneamus.]

Si licet dicere, umbra nostra simplex est, Iudæorum
gemina fuit. Nam nunc umbræ nostræ, rerum dum-
taxat cælestium quas adula felicitatis die conspicabi-
mur, adumbrationes sunt, quales in Ecclesiastica Hie-
rarchia describit S. Dionysius c. 5. Iudæi verò & remo-
tè eandem cælestium rerum, & proximè ac imme-
diatè nostrarum, umbras habebant. Idem alijs verbis
sic dixit Method. lib. de castitate apud Photium Cod.
237. [Lex, figura & umbra est imaginis, hoc est Evan-
gelij; Evangelium verò imago futura in secundo Dei
adventu veritatis.] Origenes insigniter idem versat
hom. 2. in Psal. 8. ad illud in imagine petra sit homo,
qui ex Apostolo Hebr. 10. egregie id eruit.

Nominatim Eucharistia, & passio.

287. Harum legis gratiæ umbrarum prima & præ-
cipua, ad hoc mysterium spectat. Non me latet Ber-
nardum loco proximè notato, & sermone in Nativ.
Virg. de Aqueductu, Eucharistiam proposuisse tan-
quam umbram Verbi Dei sub qua vivimus in genti-
bus, quod ipsum Origenes hom. 3. in Cant. affirmat.
Et quidem longè diuersissimo sensu, ab eo quem Bru-
no Andegauensis episcopus, & Berengarius eius Ar-
chidiaconus, (referente Durando Episcopo Leodiensi,
Epistola ad Henricum Regem Francorum cuius men-
tio est in annalibus Ecclesiasticis anno 1035. ac referen-
te etiam Guimundo l. 3. de Eucharistia sub finem,) per-
uerissimè cōmentisunt, asserentes non esse in Eu-
charistia verum & reale Christi corpus, sed eius um-
bram duntaxat. Patres igitur prædictos, & post eos
S. Bonaventuram sermone quodam de cœna Domini
in illa verba Thre. 4. Spiritus oris nostri Christus Domi-
nus, &c. Fateor umbram quādam primariam legis gra-
tiæ in Eucharistia mysterio agnouisse, probè coheren-
tem cum verā & reali corporis Christi præsentia. Nihil
tamen inde decedit primariū quem inter omnes nonæ
legis umbras, dedimus umbræ quæ in mysterio Incar-
nationis interuenit. Nam Eucharistia est tantum ex-
tensio quādam mysterij Incarnationis, ut alibi ex
Chrysostomo dicendum est: vnde quiddam de Eu-
charistia dicitur, in mysterium Incarnationis suo mo-
do æquè cadit.

Admitto præterea passionem & mortem Crucis
inumbrationem Verbi fuisse, nec tenuem: passim enim
illa diuini splendoris quasi detritio, & in Scripturis &
in Patribus umbra nomine, quæ Verbi lucem nobis
temperauerit, expressa habetur. In hunc sensum acci-
pi video à S. Ambrosio celebrem illum locum ex c. 4.
Threnorum Spiritus ante faciem nostram Christus Domi-
nus, cui diximus, in umbra eius vivemus in gentibus. Ita
enim habet serm. 13. in Psal. 118. in literæ Samech ex-
positione. [Passionem Domini Saluatoris, prophetati
liquet & deseri ab Hieremia, non excidium Iudæo-
rum: quod cum ex alijs, tum ex illo intelligi potest,
quia in posterioribus habet, Spiritus ante faciem nostrā
Christus Dominus, comprehensus est in interitu nostro,
sub cuius umbra, diximus, vivemus inter gentes. Quid
hoc manifestius, quando & nomen expressum est, &
comprehensio inter manus persequentium perfidorum
est declarata, & umbra vivificans, & gratia gentibus
conferenda, descripta est?]

Præterea Iustinus Apolog. ad Anton. post medium,
qui monstrans ubique insignia Crucis in rerum natu-
ra proflare, etiam in hominis facie designationem
quandam Crucis ad modum literæ T. expressæ, atque
ad id etiam passionis exhiberi, confirmat ex prædi-
cto

et loco Threnorum; in quo secutus Symmachi & Aquilæ interpretationem, non legit, *Spiritus oris nostri*; sed *statu nostrum*. Verba eius sunt; [Hominis figura non aliter à brutis differt, quàm quod erecta est, & manus expandit, & in facie à fronte protensum nasum præfert, per quem fit respiratio; ut planè forma crucis videatur, quod & Propheta sic indicat: *Spiritus ante faciem nostram, Christus Dominus.*]

Et detestandum quidem est Mahumetis delirium, quo finxit non Christum, sed eius umbram pependisse de ligno, ut Codinus refert in Sarraenicis pag. 60. Tamen salua facti veritate quam nequam ille ad umbram & inanem imaginem reuocauit, verum est, umbram Verbi Diuini in cruce suffixam fuisse, ibique expirasse. Nihilominus hæc Verbi inumbratio tametsi perimagna, nec satis vnquam suspicienda, eam de qua agimus, quàmque primariam vocauimus, in Incarnatione factam, non æquauit. Longe quippè maior facta est diuinæ lucis quasi decessio & inumbratio per Incarnationem, quàm per passionem: quia multò plus distat Deus & Incarnatio, quàm hominis iam facti passio. Egregiè hoc ponderauit S. Chrysostomus adducendus cap. 11.

Sed præsertim Incarnatio.

288. Primaria ergo, nec tantum ordine temporis prima, Verbi inumbratio, est Incarnatio. In quem sensum accipi à non paucis video, illud Angeli, Lucæ 1. *Virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Signo nonnullis. Hilaris Diaconus qui creditur Autor qq. Veteris & Noui Testamenti, in 1. [Altissimi Virtus, sine dubio Christus est: hoc enim ad ipsius personam pertinet. Superueniens ergo Spiritus sanctus in Virginem, sanctificauit eam, opere suo, efficiens corpus sanctum ex ea in quo Virtus, quæ dicitur Dei Filius, nasceretur: cuius obumbratio in Virginem, hoc est ut de immensitate diuinitatis aliquid esset in vtero Virginis, quantum posset capere natura humana, quod quasi ex splendore obumbratio diceretur, Virtus Dei esset, qui Dei Virtus, necnon & Deus.]

Origenes hom. 8. in Iosue *sub medium*. [Aduentus Christi, vnus quidem in humilitate complexus est, alius verò speratur in gloria: & hic primus aduentus in carne, mystico quodam sermone in Scriptoris sanctis umbra eius appellatur: sicut & Hieremias Propheta denunciatur, dicens: *Spiritus vultus nostri Christus Dominus, cui nos diximus in umbra eius viuemus in gentibus.* Sed & Gabriel cū euangelizaret Mariam de natiuitate eius, dicit, *Virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Propter quod intelligimus, quàm plurima primo hoc aduentu eius adumbrari, quorum adimpletio atque perfectio in secundo consummabitur aduentu. Et Apostolus Paulus dicit, *Quia resuscitauit nos cū eo, similisq; sedere fecit in cælestibus.* Et utique nondum videmus credentes, aut resuscitados esse iam, aut in cælestibus confedisse: sed adumbrata sunt quidem hæc nunc per fidem, quia mente & spe à terrenis & mortuis operibus eleuamur, & quotidie cor nostrum erigimus ad cælestia & æterna: implebitur autem hoc in secundo eius aduentu, ut ea quæ nunc fide de spe præsumimus, tunc etiam rerum effectu corporaliter teneamus.]

Nysseus orat. de Christi natu. [Virtus Altissimi obumbrabit tibi. Quid significat arcane hic sermo? Christus Dei virtus est, & sapientia. Vt ait Apostolus. Virtus igitur Altissimi, quæ Christus est, per aduentum Spiritus sancti formatur in Virgine. Quemadmodum enim umbra ad præcedentium corporum figuram effingitur; sic forma & indicium diuinitatis Dei in virtute ipsius, qui paritur, ostenditur, & imago, & signum & adumbratio, & splendor exemplaris per

admirabilem rerum affectionem demonstrabitur.]

S. Ambrosius serm. 3. in Psal. 118. v. 2. [An nescimus quoniam Verbum Dei veniens in hunc mundum, non sicut Verbum aduenit, quale in principio erat, quale erat apud Deum, sed semetipsum examinauit, formam serui accipiens? Venit in nube leni: & cum esset Virtus Altissimi, obumbravit Mariam, ut transfiguraret corpus humilitatis nostræ, conforme fieri corpori gloriæ suæ.] Et ibidem serm. 5. v. 5. [Hæc vita, in umbra est. Ideo ut homo Christus Iesus ex Virgine nasceretur, obumbravit Virtus Altissimi matrem futuram, quia in umbra descendit, ab umbra incipiens operari salutem hominis, & consummaturus claritate Solis æterni.]

289. Fateor obumbrationem de qua Gabriel Lucæ 1. loquitur, non esse obumbrationem Verbi de qua agimus; sed obumbrationem Deiparæ; cui Spiritus sanctus eo verbo significetur sumus maritus; ut bene ad eum locum tractat Franc. Lucas, & nos infra alia addemus, agentes de Christi effusione physica. Ideoque negari non potest, Patres prædictos qui eam obumbrationem ad Deum Verbum aptant, & in Incarnatione factam dicunt, minus consentaneæ ad sensum verborum Angeli, esse locutos. Tamen eatenus in rem præsentem adducti potuerunt, quatenus quidquid sit de germano sensu loci Lucæ, cum ipsi traxerunt ad sensum quem nunc intendimus; hoc est ad Verbi inumbrationem per Incarnationem, diuino iubare per carnis opacitatem attemperato ac velut diluto; quod commodissime de obumbratione ad Virginem, sed alio sensu quam diximus accommodata, tradit Amedæus Laulan. hom. 3. de Deip. in fine. [Obumbrabit (inquit,) tibi Christus Dei Virtus & sapientia. Ille humanam ex te naturam suscipiet, & plenitudinem diuinitatis, quam ferre non posses, habebit in carnis susceptione. Obumbrabit ergo tibi, quia luci se inaccessibili assumpta à Verbo humanitas obijciat, cuius obiectu lux illa temperata, castissima viscera tua perfundet.] Pulchre item Richard. à S. Laurentio lib. 3. de Deip. titulo 1. [Obumbrabit tibi, (inquit,) id est umbram in te accipiet, hoc est carnem leuem, & à peccato immunem. Peccatum enim pondus est, umbra autem habet figuram corporis, sed non ponderositatem. Caro enim Saluatoris fuit illa nubes leuis super quam Dominus ascendit in sua Incarnatione, Isaiæ 19. quæ Solem lucis æternæ tegebat instar nubis, & lippientibus oculis mortalium temperabat.] Hoc fuscè & eleganter versat Laur. Iustin. l. de casto Connubio Verbi & animæ cap. 2.

Alij Patres egregiè hanc Verbi inumbrationem aut attigerunt, aut tradiderunt, non iam nixi loco illi Lucæ, & verbis Gabrielis, sed alijs locis, & considerationi umbræ. Origenes hom. 7. in Numeros, tractans populi Dei mansionem in Selmon, sic scribit. [Selmon interpretatur umbra portionis. Illam puro umbram dici, de qua & Propheta dicebat, *Spiritus vultus nostri Christus Dominus, cui diximus: in umbra eius viuemus in gentibus.* Sed & illa similis huic umbra est, de qua dicitur; *Spiritus Domini obumbrabit tibi.* Umbra ergo portionis nostræ, quæ nobis opacitatem præstat ab omni æstu tentationum, Christus est.] Eodem ferè modo de Selmon eiusque notione philosophatur S. Augustinus in Psal. 67. ad illud, *Nine dealbabitur in Selmon*: & addit rationem pulcherrimam, cum Verbum per Incarnationem dicatur inumbrari. [Constat (inquit,) umbra, luce & corpore. Proinde illud quod in principio erat Verbum, lumen illud verum, ut vmbraculum meridianum fieret nobis, Verbum caro factum est & habitauit in nobis. Deo scilicet homo, tanquam lumini corpus accessit: & in eum credentes, umbra protectionis operuit

operit. Non enim de quali vmbra dicitur, *transierunt illa omnia tanquam vmbrae*; nec de quali vmbra dicit Apostolus, *nemo vos inducit in cibo, aut in parte diei festi, aut nemine, aut sabbatorum, quod est vmbra futurum*; Sed de quali vmbra scriptum est, *sub vmbra alarum tuarum protege me*.] Eadem breuiter id eum locum Hieronymus.

Analogia inter Incarnationem ac inumbrationem, capita quaedam.

290. Sed optimè quoque S. Gregorius l. 3. mor. c. 3. qui varias vmbres in Scriptura acceptiones recensens, & monstrans incarnationem in Scripturis quandoque vmbra nomine fuisse designatam, rationem reddit. [Quia enim vmbra non aliter exprimitur nisi per lumen & corpus, virtus Altissimi, Virgini obumbravit, quia in eius vero lux incorporea corpus fuit. Elegerunt idem tractant: Eucherius & Beatus l. 2. contra Elipandum sub finem pag. 380.

Idemque voluisse videtur Marius Victorinus sub finem libri primi contra Arium, sic de Christi formatione scribens: Necessè fuit liberationis gratia, omne diuinum, hoc est seminatum spiritum omnium vniuersaliter existentium, & id quo est esse primum hoc est vniuersalem *λογον*, ab infestore hyle & corruptione animi incarnari, in mortificationem omnis corruptionis & peccati. Tenebræ enim & ignorantia animæ, dirigitur ab hylis potestatis, egerunt lumine æterno in auxilium, ut *λογος* animæ, & *λογος* carnis, mysterioris virtutis detrola corruptione, in reuoluentiam & carnes per sanctum spiritum administrationem ad diuinas & viuificantes intell. gentias erigunt cognoscere, fide, amore. Respondit igitur angelus Mariæ, & dixit illi: Spiritus sanctus adueniet in te, & Virtus Altissimi obumbrabit tibi. Hæc duo in motu, quæ sunt *λογος* & sanctus spiritus, ad id ut gratia esset Mariæ, edificaretur caro à carne, Dei templum & domicilium aduenerunt: Sanctus quidem spiritus, potentia in motu; generationis enim principium motus: Virtus autem Altissimi, ipse *λογος* est. Virtus enim & sapientia Dei, *λογος* Iesus. Sed de *λογος*, hoc est de filio, obumbrabit tibi, dixit. Perfectum enim, diuinum, & splendide ut est clarum, non capit humanam naturam. Et hoc significat, & *λογος* caro factus est. Magis autem obumbrationem significat, quod dictum est. *Exinanivit semetipsum*.]

Sed quod idem Marius l. contra Manichæos, scitè dicens creatum, ex sua ratione est propriissimè vmbra, quia est ens luce entitatis, & tenebricitate aliis permixtum, continet à Deo pendens, ut vmbra à soli corpore: Et ut addit S. Chrysostomus, ser. 2. in psalm. 43. quia eo maior videtur creatura, quo à Deo magis elongatur: ei verò approximata, aut nulla est, aut modica; sicut in vmbra. Sole non distito continet. Aptè ergo vmbra rationem habere dicitur, quidquid inter nos est, ac proinde etiam Verbum ex quo per humanitatis assumptionem ad nos venit. Nimirum vmbra ut vidimus, neque est lux mera, neque meræ tenebræ, sed aliquid ex vtriusque adunatione conflatum, ac proinde pendoneum ad rei creatæ sublanaris significationem. Quod enim S. Bernardus serm. 72. in Cant. ad illud, *dones aspires dies, & inclinentur vmbrae*, optimè tetigit, & pulchrè etiam profecutus est Guericus serm. 3. de natali Apostolorum, quo de vmbra lux differt, hæc regio est regio vmbatarum. In cælo est mera & pura lux: in inferno, meræ tenebræ. Vnde Iob. 42. 5. vocat eum, *terram miserie & tenebrarum*. In quæ verba S. Greg. 9. moral. c. 46. obseruat, ipsum quoque inferni ignem, fore tenebrosum, quod probat ex tenebris exterioribus in quas exlex & improvidus homines proiectus est: id est, in obscurum ignem: item-

que ex Psalme, qui de damnatis ait, eos non vidisse Solem, quia *supercecidit ignis*. S. Basil. conc. 1. in Psal. 28. eodem aptat verba illa, *vox Domini dividens flammam ignis*. Inter hæc duo extrema, meram scilicet lucem, & meras tenebras, est status noster, qui est status vmbatarum, hoc est lucis & tenebrarum permixtum: ve propterea Iob ibidem, vocet hunc statum, lucis & tenebrarum: *Terminum* (inquit) *circumdedit aquis donec finiantur lux & tenebræ*: id est usque ad finem præsentis status, qui ex luce & tenebris permixtus est. Alibi vocat lucem *sparsam*. Quæ enim dispersa sunt, non continuantur, sed interpolantur; eoque pacto accepit S. Gregor. 29. moral. c. 13. illud eiusdem Iob *per quam viam spargitur lux*? Quare non incommode, Verbum ad nos veniens, inumbrari dicitur.

Sigillatim, pars utraque humanitatis Christi, vmbra Verbi.

291. Hactenus generatim de hac Verbi per humanitatem inumbratione. Possimus verò eandem sigillatim astruere, considerando scorsim utramque humanitatis Christi partem; corpus inquam & animam: utraque enim harum partium, in Scripturis & Patribus, rationem vmbrae per comparisonem ad Verbum diuinum habere censetur. De corpore ita disertè S. Ambros. ser. 19. in Psal. 118. *Initio*. [Quasi ostendens Christum Prophetam, dicit, *spiritus ante faciem nostram Christus Dominus comprehensus est in interitu nostro*. In vmbra eius vivimus inter gentes. Et infra: *Bibes* (inquit,) *& inebriaberis, adhuc viscabit iniquitates tuas, reuelabit super peccata*. Quam breuiter aduentum & passionem eius expressit, remissionemque omnium peccatorum; quam apertè congregationem futurarum gentium declaravit. Hinc illud Apostolicum quia *cacitas ex parte in Israel contigit, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret*. Veni Domine Iesus, sed iā non in vmbra, sed in Sole iustitiæ. Si vmbra profuit, si passionis tuæ vmbra protexit, si corporis vmbra saluavit, quantum conferre poterit claritas aperta virtutis? per vmbra, lepra curata est. Per vmbra quoque, illius feminae quæ simbriam vestis Dominicæ attigit, sanguis stetit. Per vmbra te vidimus, quando non habebas speciem neque decorem. Vmbra tua, caro fuit, quæ nostrarum æstus refrigeravit cupiditatum; quæ compescuit insolentiam vitiorum, quæ restrinxit ignes libidinum, quæ avaritiæ diuersarumque passionum incēdia temperavit. Et quid dicam de vmbra Domini, quando & Apostolorum vmbra sanabat? Veniente enim Petro, unusquisque offerebat ægros suos, quos transeuntis Apostoli vmbra, reddidit sanitati. Audi quia caro Domini vmbra erat. *Ecce Dominus sedet super nubem leuem, & venit in Aegyptum*. David dicit: *Sub vmbra alarum tuarum protege me*. Factus est igitur, exinanitus vmbra mortis, quos Sol iniquitatis exusserat. Nobis quidem, vmbra facta est Christi caro, quoad vmbra effectum: id est ad atcen dum cupiditatum æstum, ac ne velut Sole sub nube torrente propago fortium marcesceret funditus. Prius tamen illa eadem caro vmbra fuit in seipsa, respectu diuini Verbi, quod ea exinanitione & abiectione, decoloratum est, ac inumbratum.

292. Animam verò Christi à carne eius inumbrari, ex eo liquet, quod docet Origenes hom. 3. in Cant. affirmans idcirco dictum esse à Iobo, quod *sicut vmbra dies nostri sunt super terram*, [Quia anima in hac vita, velamento huius crassi corporis obumbratur.] Verum quia non agimus, an anima Christi inumbrata sit, sed an ipsa ad Verbum cui copulata est, habuerit rationem vmbrae. audiendus est Autor libri secundi de Incarnatione apud Augustinum tom. 4. vbi de Christo & eius animæ sanctitate disputat, his præter cætera. [Arbitror

sanct

sanè Hieronimam Prophetam intelligentem quæ sit in eo natura Dei sapientia, quæ etiam hæc quam pro salute mundi suscepit, dixisse, *spiritus vultus nostri Christus Dominus, cui diximus, quod in umbra eius vivemus in gentibus*. Pro eo enim quod sicut umbra corporis nostri inseparabilis est à corpore, & indeclinabiliter motus ac gestus corporis suscipit & gerit; puto eum, animæ Christi opus, ac motum qui inseparabiliter inhærebat, & pro nutu eius ac voluntate cuncta perpetrabat, ostendere volentem, umbram Christi Domini hanc vocasse, in qua umbra nos vivemus in gentibus. In huius namque assumptionis Sacramento, gentes vivunt, quæ imitantes eam per fidem veniunt ad salutem. Sed & David dicit, *Memor esto opprobrii mei Domine quod exprobauerunt me in commutationem Christi tui*. Similia mihi videtur ostendere. Et Paulus quid aliud sensit, cum dicit; *Vita nostra abscondita est cum Christo in Deo*. Et quid etiam in alio loco dicit, *an experimentum queritis eius qui in me loquitur Christus?* Et nunc Christum in Deo dicit absconditum: Cuius rei intellectus est difficilis, nisi talis aliquis indicetur, qualem per umbram Christi à Propheta significatum esse supra diximus.] Hæc Autor ille, exscribens Origenem 1. petiar. c. 6.

Umbra horologii Ahas, typus inumbrationis Verbi.

293. Ex his ergo perspicue habetur, Verbi Divini per adiunctam ei humanitatem obumbratio aliqua; imò propè infinita, ut optime intelligi potest ex egiptio discursu Petri Damiani sem. 20. quo in Incarnatione umbram decem lineis progressam, tandemque Solem Iustitiæ renatum, depulsam abiectionem, & umbram delectam, sic demonstrat post expositos varios Verbi Dei quasi saltus pro nobis è cælo ad Virginis uterum, crucem, mortem, ipsūque etiam infernum. Sic igitur ait. [Planè ut nos post se currere faceret, istos pro nobis gradus manifestata per carnem veritas ad nos descendendo disposuit, & quodammodo cuiusdam mystici horologii Sol Iustitiæ Christus, hæc ad nos se inclinando momenta distinxit. Qui nimirum exultavit ut gigas ad evertendam viam, ut nos ei ex corde diceremus: *Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum*. Et fortasse isti sunt gradus illius horologii, in quo Rex Ezechias umbram reueri decem lineis petijt. Quod videlicet Elaias Propheta in signum recuperandæ salutis illius, Dominum invocans, protinus impetravit. Descenderat itaque Sol, emensis iam decem gradibus horologii, sed per eodem gradus iterum redijt. Quod videlicet signum esset, per quod se Rex Ezechias saluti pristinæ restituendum esse consideret: Enimvero nec genus humanum ad incolumitatem, quam amiserat, de sui langoris agrotatione convaluit, quandiu lux vera Christus, decem eos quos enumeravimus mystici horologii gradus, ad occasum se humiliando percurrit.]

Hæc est una ratio, quam init hic Autor exponendi umbræ descensum in horologio hoc mystico. Subdit verò aliam rationem; hinc item optime spectantem, quam placet non premere. [Quamquam (inquit,) per umbram decem graduum, & aliter supernæ dispensationis possumus intelligere Sacramentum. Diversitates quippe temporum quasi quædā distinctiones sunt in horologio linearum. Soli namque Iustitiæ Christo, primus ad nos descensionis gradus fuit, de Deo in Angelum. Vnde est, quod & per Elaiam magni consilij Angelus dicitur: Et qui cum Iacob loquebatur Deus, Angelus nuncupatur. Hinc est, quod per eundem Iacob dicitur: *Dixit Angelus Domini ad me in somnis: Ego sum Deus Bethel, ubi exististi lapidem, & voci vocasti mihi*. Nimirum ut idem ipse, qui loquitur, & Deus simul

& Angelus ostendatur. Secundus descensionis gradus fuit in Patriarchis, per quos scilicet ipse Dominus, vnius Dei cultum, ac veræ fidei fundamenta constituit. Tertius in promulgatione Legis, quam & ipse prius, audiente populo, protulit; & postmodum in lapideis tabulis, proprio digito exarante, descripsit. Quartus in Iesu Naue, in quo, sicut nomine, sic & opere degens, in terram repromissionis, populum introduxit. Quintus fuit gradus in Iudicibus, per quos nimirum Israelitici plebem & ipse regebat. Sextus in Regibus Iudeorum, quia in eis principaliter ipse regnabat. Septimus in Prophetis, quia per eos ipse & annuntiatus est, & loquutus. Octavus in Pontificibus, in quibus ipse, qui summus est Pontifex, veri, & æterni sui Sacerdotij mysterium figuravit. Nonus autem gradus designatus est in homine. Decimus in Passione. Per hos itaque decem gradus, quasi per umbram Veteris Testamenti, Sol Iustitiæ Christus in nostræ mortalitatis descendit occasum: & per eos iterum, post resurrectionem suam in cælum Victor ascendit, omnemque illam vestigiam Legis umbram, veritatis suæ, ac novæ gratiæ radijs illustravit; obsecra reuelans, clausa referans, & omnia sub velamine literæ tecta denudans. Et sicut tunc Sol, lineatim quidem, ac morosè processerat; repetit autem ad ortus sui est reuerfus originem; sic nimirum, sic Redemptor noster, ea quæ de Incarnationis suæ mysterio per longa tempora inter nulla signauerat, in sola resurrectionis, atque ascensionis suæ gloria subito patefecit.]

Quæ Galsidus ad c. 8. Ila. æ. in Tilmanni allegorij Veteris Testamenti, de huius umbræ cremento et commentatus, incundum fuisse ait. [Reuerfus est, (inquit) Sol decem lineis per gradus per quos descenderat, sicut legitur in Elaias. Et quidem quod ad litteram pertinet, magnum id fuit & singulare: quod ad Spiritum longe amplius, ubi de Sole ipso, ut arbitror, nemo iam dubitat. Neque enim est qui se abscondat à calore eius. Quærenda igitur linea ista decem, per quas descenderit & ascenderit. Nam qui descendit, ipse est & qui ascendit. Et fortassis ordines decem creaturæ rationalis, liceat suspicari linearum nomine designari: nonem scilicet Angelorum, hominum vnum. Quemadmodum autem per easdem lineas descenderit vel redierit, diligentioris eget inquisitionis. Nam quod descenderit & ascenderit, omnibus iam fidelibus est manifestum. Vtique adeo siquidem semetipsum exinanivit, ut non modo minoratus ab Angelis, sed opprobrium hominum & plebis abiectio videretur. An non infra visus est homines descendisse, cum ad inferos vique pervenit? Vnde etiam (ut quidam ait,) mirum non erat apud superos tenebras esse, cum Sol descendisset ad inferos. Ceterum redijt, & ascendit vnde descenderat. Neque inter homines, vel in vno quolibet Angelorum ordine stetit. Sic decem lineis crevit umbra, dum inclinatus est sol.] Quæ subiicit de solis reditu, & umbræ decremento, quia non spectant ad præsens negotium, missa facio. Sed non est omitendum quod postea addit, quarens cur sol per decem tantum lineas descenderit. [Sed quærendum (inquit,) videtur, cum constet duodecim horis diurnum solis cursum constare; cur decem tantum lineas in eodem signo descendisse vel ascendisse dicatur. Fortè enim præter has decem, duæ quædam sunt lineæ, quarum in altera semper stetit, ad alteram non pervenit. Prima siquidem, congruè Divinitas intelligitur, initium diei, fons luminis, & totius deinceps claritatis origo. Hanc igitur nunquam transijt, nunquam ab ea descendit Christus Deus noster. Hæc quidem prima linea rationalis substantiæ, non creaturæ, sed creatricis. Ex qua deinceps prodire, quas diximus lineas decem, per quas sol descendens, transijt & ascendit. Nam earum novissima Spiritibus fortè malignis congruè

hominis deputatur, in quibus velut crepusculi quoddam diei imitator & noctis perspicax sensus; sed malignos affectus nec omnimodo luce carens intelligentia, sed voluntas nimirum tenebrosa. Cæterum nunquam ad eiusmodi lineam sol peruenit. Nunquam enim ad eiusmodi, vrego arbitror, vel corporeus sol in crepusculo noctis apparuit, nec modò malignis spiritibus spiritualis sol illuxit; sed nec hominibus in eorum foribus damnat. Vno verbo sensus est, dimissas illas duas lineas, quia duplici ordini intellectualis substantiæ, non profuit Verbi exinanitio atque descensus solis. Non enim Deo, cui nihil deest, ac proinde nemo illi potest propitius fore; Sed neque damnat spiritibus, & eorum partiaris improborum animabus. Mox enim duas illas lineas pratermissas, interpretatur creaturas insensibiles, & sensibiles rationis expertes, quia illis nihil propitius contulit Christi aduentus: Atque nec neque illi qui in plantis, vitæ soli vegetatiæ ad dictas transibunt; aut insensibili obtinatione laborantur; vel peccabuntur vel bestiar, quicquam proderit diuini Verbi inumbratio, vt Galfredus rectè contempletur. Alter cum Christi descensum & regressum per lineas decem prædictas prosequitur Gillebertus (hæc autor) in altercatione Synagogæ & Ecclesiæ cap. 17.

Quam bona Verbi incarnati umbra, & gratia pro ea.

294. Abiit verò à mentibus & vocibus nostris, inprimis in sensibus hominis, cui peço pro corde fuit, (Macione dico), quem S. Chrysostomus hom. 7. in ep. ad Philipp. Verbum dixisse refert in similitudinē hominum factum, *umbram indutum*. Umbra qua indutum Verbum volumus, est ipsa humanitas, & ex huius fidei doctrina exacta vita, umbra nobis est in gentibus. S. Bernardus serm. 3. in Cant. ad finem, id pulchrè prosequitur verbis illis, *[Spiritus ante faciem nostram Christi]* *Demus, in umbra eius vivemus inter gentes*: quod scilicet videamus nunc per speculū & in enigmate, & postea facie ad faciem. At hanc sanè donec vivamus inter gentes, Nam inter Angelos aliter: quando iam indifferenter omnino felicitate cum ipsis, videbimus eum & nos fieri est, hoc est in forma Dei, & non in umbra. Quomodo namque apud veteres quidē umbram figuram que dicimus extitisse: nobis autem per gratiam Christi in carne præsentis, ipsam per se illucitee veritatem: ita nos quoque respectu futuri seculi in quodam interim veritatis umbra vivere non negabit, nisi qui non acquiescit Apostolo dicenti: *Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus*. Et illud, *Non arbitror me comprehensisse*. Quomodo enim non est distinctio eius qui per fidem ambulat, & illius qui per speciem? Ergo iustus ex fide vivit, beatus excolat in specie. Et ideo sanctus homo vivit in gloria gloriæ gloriatur. Et bona fidei umbra, qua lucem temperat oculo caliganti, & oculum præparat luci. Scriptum est enim: *Fide mundans cor*. Fides itaque fidem non exstinguit, sed clarificat. Quicquid sanè est istud quod videt Angelus, hoc mihi umbra fidei servat, fidei sine repositum, in tempore revelandum, ad non expedit tenere vel involutum, quod nudum non capis: Denique & mater Domini vivebat in umbra fidei, cui dictum est & beata *que credidisti*. Hæc de Christi corpore umbram, que audiuit: *Et Virtus Altissimi obducent tibi*. Nec enim visus umbra, que de Virtute Altissimi formatur. Et verè Virtus in carne Christi, quæ Virgini obumbravit, & quod impossibile erat mortali femina, obiecta tamen iustoluci virtutis corporis ferret præsentiam Maiestatis, & lucem sublineret inaccessibilem. Virtus planè in qua omnis contraria fortitudo debellat est. Et virtus.

Theoph. Raynaud. Christi.

tus & umbra fugans demones, tutans homines; aut cerò virtus vegetans, umbra refrigerans. Vivimus proinde in umbra Christi, qui per fidem ambulamus, & carne ipsius pascimur vt vivamus. Non dissimilia habet serm. de aquæ ducta intro.

Agamus Deo nostro pro hac inumbratione gratias, verbis Nysseni hom. 4. in Cant. ad illud, *Lectus noster umbratus*, quod sic glossat. [Hoc est te cognovit aut cognosceret humana natura, umbra facta dispensatione. Venisti enim (inquit) tu pulcher & decorus patreulis meus, ad lectum nostrum factus umbratus. Nisi enim ipse seipsum obumbrasset serui forma, operto mero radio Divinitatis, quis tuam sustinuisse apparitionem? Nullus enim vnquam videbit faciem Domini & vivet: venisti ergo speciosus, sed talis effectus, vt te possemus succipere. Venisti adumbratis radijs Divinitatis, integumento corporis. Quemadmodum enim potuisset mortalis natura & in quam cadit interius, coniungit cum ea quæ interitui minimè est obnoxia, & ad quam non pater aditus, nisi nobis viventibus in tenebris, umbra corporis fuisset interiecta inter lucem? Lectum autem nominat vt sponsa, tropica significatione interpretans humanæ naturæ cum diuina contemperationem. Quomodo etiam magnus Apostolus despondit nos virginem Christo, animamque ornat tanquam sponsam, & deducit duorum coniunctionem ad vniū corporis unionem: & magnum dicit esse mysterium ac Sacramentum unionem Christi cum Ecclesia. Cum enim dixisset, *Erunt duo in vnam carnem*, subiunxit: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia*. Propter hoc ergo Sacramentum, lectum anima Virgo, nominavit cum Deo coniunctionem ac societatem.]

Præsuppositio ad exponendam Verbi in Incarnatione tenebrationem. Deus lux vera.

295. Exhibuimus hæc Verbum inumbratum. Nunc subiungenda est eius tenebratio, quæ inumbrationis consummatio est, cum umbra portiunculam lucis admittat, quam profus excludunt tenebræ. Vt autem Dei Verbi obtenebratio per coniunctionem cum humanitate fiat perspicua, recolendum est, Verbum Dei cum sit Deus verus, non posse commodius à nobis in hac vita concipi, quam specie lucis. Quod enim Autor Theolog. Egypt. lib. 1. cap. 4. rectè perspicit; nullum est è sensibilibus, quod commodius delineare nobis vtrumque possit superiora quam lux, ob summam illius qualitatē puritatem, quæ è corporibus cælestibus non excluditur, sicut ceteræ inferiores qualitates. Cum ergo hic quamdiu anima corpori colligatur, non possumus in spiritualia ferri absque interiectu corporei alicuius simulachri; (id enim est quod Iliodo, Pelas. ait lib. 2. epist. 3. & 5. sapientiam propinare hic nobis vinum mixtum, & quod ait S. Dionys. diuinum radium hic non affulgere nobis nisi velatum:) propterea intelligentes Deum, speculamur phantasma lucis, sequentes Scripturæ ductum, in qua Deus vt loquitur S. Chrysost. balbutiendo nobiscū, diuina & superiora omnia, *Lucis* vocabulo exponit: *Deus lux est*, ait de Deo Ioannes; & de Verbo *erat lux vera*. Angelos *luminia* appellat Scriptura. Vnde Deus *Pater luminum* dicitur; & boni, *Filij lucis* appellantur: Hoc imitati sacri Doctores, Deum specie lucis immensæ solent exhibere. Agit de huiusmodi imagine Dei Simon Magus 2. recognit, approbante ibidem S. Petro. Agi: ibidem de ea S. Dionys. cap. 2. & 4. Diu. Nom. tria adiuncta, lumen scilicet, splendorem, & calorem discernens, quæ tribus sacræ Triadis personis respondere docet. Hoc est lumen trifidum iuxta Nazianz. orat. 43. cuius consēj Græci, referente Ioanne Cyparissiotæ, decade 6. cap. 9. Vesp

peri cum instante nocte lumen accendebatur, pro salutatione & fausta serotini temporis appreciatione inter nos recepta, acclamabant: *Gloria Patri, & Filio & Spiritui sancto*. Hic est splendor supra omnes fulgores, gloria supra omne præconium, ait Cassiod. l. de anima cap. 10. probans Deum esse lucem. Et alia quidem nonnulla præter lucem dicere licet esse lucida, esse autem lucem, de nullo siue homine siue Angelo, quantumvis perfecto, fas est dicere. Imò de quouis infra Deum, fatendum est cum Euangelista *non erat ille lux* (inquit S. Thom. 1. Tim. 6.) Sed de diuinæ lucis infinitate videndus Autor libri de cognitione veræ vitæ cap. 8. quem deslorauimus in Natur. Theol. distinct. 7. num. 145. præmissis num. 144. præmultis, de analogia Dei ac Solis: quam nominatim quoad diuinum Verbum, fusè exhibet Iustinus l. de Trini. Et vtrumque adumbrasse visus est Plato, vocans Solem *Filium boni*.

Fabula Manichæorum, de luce tenebrata.

296. Sic splendens apud Deum, Deus Verbum, vt nobis esset salus, tenebrari quodammodo per nostræ fuliginis assumptionem dignatum est. [Figmenti sui miseris Deus (ait Gregorius 2. Epistola 1. ad Leonem Haurum.) de cœlis descendens in ventrem Virginis Mariæ ingressus est, cum in eius vtero verum lumen eluxisset, & seminis loco lumen factum est caro, & in Iordane flumio baptizatus est & nos quoque baptizauit.] An alludit ad lucem igneam ex aquis emergentem in Christi baptismo, vt Iustinus in Tryphone testatur? Vt vi sit, lumen in vtero factum est caro atque adeo tenebratum est. Rem expono allegatione fabulæ quam ex Manichæis refert S. Aug. Hæc. 46. & distinctus Damascenus dial. contra Manich. locum ex parte dabo cum de Christo victore. Scio Manichæismum, *Marcorem Ecclesiæ* dictum à S. Basilio hom. 2. Hexaem. Nec me latet S. Leonem serm. 5. de Ieiun. & S. Cyrillum Catech. 6. & 16. Manichæos tanquam errorum & fabulamentorum omnium sententiam traducere: iuxta Isidorum verò Pelusiotam lib. 1. epist. 4. 13. ipsum Diabolum impietate longè superatunt Manichæi. Sed quid verat ex rubis flores speciosissimos, & ex tribulis sicut legere, quando scriptura quoque, vt notauit Nyss. hom. 9. in Cant. à fabulis Ethnicis, cum ita nostra interest, non abhorret? Et profert cornu Amalthæe de quod apud Iobum. & emissiones cinnamomi Cant. 4. iuxta fabulam de vi cinnamomi ad athenum feruens reslinguendum. Id ipsum alter item Gregorius confirmat 9. mor. c. 9. proferens Arcturum, & Orionas, & Hyadas, & interiora Austris, de quibus apud Iobum. Quia ergo exactis per Christum fabulis Ethnicis, successerunt hæreticorum fabulæ, vt philosophatur Philotheus initio encomij trium Patrum, ipseque Apostolus disertè ait hæreticos ad fabulas conuerti; non refugiam narrationem Manichæorum plusquam fabulosam ad mysterij in quo versamur adumbrationem. sic enim quod factum volebat S. Hieronymus, *Mentientina absolute de decore, mendacia proficiunt veritati*. Manichæi ergo fabulati sunt, Deum & materiam per infinita sæcula hæsisse in sedibus suis. Deum vocabant plenam & puram lucem, vitam & motum. Materiam verò tenebras, mortem, & stuporem ipsum. Post infinita sæcula, contigit emoueri loco materiam, & inter eius partes concitari tumultum intestinum, ac seditionem longè maximam, quibusdam partibus alias insequentibus, ad regionem vsque lucis, quam Deo inhabitanti concedebant Manichæi. Inhibitus itaque Deus progressionem seditionis innoxie inter partes materiae, emisit à se formam cui nomen fecerunt *Matri vitæ*; vnde elementa & homo, quibus cum forma prædicta

tenebras aggredi & conflictu decernere aggressa est; sed ferè in casum; Imò non absque dispendio ingenti. Nam homo, iprimarius matris vitæ commilito, inter confugiendum, tenebris implicitus est & inre belli captiuatus. Quare hominis captiui perpetua interpellatione fatigatus Deus, alterum contra tenebras belli ducem submisit, cui nomen *Spiritus viuens*. Hic à Deo cum descendisset ad hominem, eumque ex potestate tenebrarum eripuisset, dispendium tamen ali-quod Deo intulit: Nam Dei partem tenebris permisceri ad conflictum peragendum necesse fuit. Eam verò (sui partem Deus, in tenebris ad tempus relictam, voluit obtenebratam & caliginosam, donec tenebrarum plena clades & integrum exitum consequeretur. Hactenus fabula Manichæorum, quam tamen si potentis mendacis scateri nemo non videt, tamen quod Athenagoras initio libri de resurrectione, & Lactant. lib. 1. instit. cap. 1. rectè obseruauerunt, lolet fabulis aliqua semper veritas subterni, cuius interpolatione & adulteratione, concinnatur fabula.

Accommodatur ad incarnationem.

297. Quod ergo de Deo lucem inaccessibilem inhabitante, & in summa quiete apud seipsum degente habet hæc fabula, admitto Metaphoricè vt verissimum, & ab Apostolo traditum; itemque à Philone l. de Cherub. vbi à summa Dei quiete, dictum (abbatum Domini philosophatur. Partes materiae quæ post sæculorum infinitatem conflixerunt, intelligo Angelum tenebrarum, & hominem, Nam tamen Angelus spiritus est, tamen præ Deo, corpus & materia dicitur. Compactus quippe est potentialitate quæ materiae & corporis rationem habet. Idque voluisse videtur Faustus, cum negauit creaturas vllas esse incorporeas, Captiuauit rector tenebrarum miserum hominem: sed miserum tandem hominis Deus, post legem, (quæ licet optima, cessit homini in mortem & exitum, tantum abest vt cum captiuitate exemerit,) submisit Filium suum qui Domini virtus & brachium dicitur in Scripturis, cuius aduentu homo captiuitate erutus est; sed cum diuini Verbi obtenebratione aliqua: quod significatum à Psalce verbis illis, *Caligo sub pedibus eius*, affirmat S. Chrysostomus Pal. 17. [Caligo (inquit) sub pedibus eius. Operuit enim eos regimento carnis.]

Idem enigmaticè expressum à Propheta fuisse, censuit Richardus Victorinus l. de incarnatione Verbirogatus à S. Bernardo interpretationem oneris Duma. Iuxta Richardum quippe, interpellatus Deus cultos hominū, *Custos quid de nocte? custos quid de nocte?* Quid tandem hac tam densa & terra nocte, hocque tenebrarum regno fiet? Respondet, in proximo esse, vt hominem liberet, aduentu illius qui cum lux esset, admixtione tenebrarum offundendus erat. *Venit* (inquit) *mane & nox*, coniungendas diuino lumini per incarnationem tenebras significans. Qui videtur item esse commentarius, perillustis prophetiæ quæ habetur Michæ 4. vbi Propheta prospiciens Christi aduentum in tanta nebulositate ac tenebrositate, alloquitur turrim Ader in qua primum Deus tenebris latibulum suum positurus, erat conspiciendus, defixusque hæret admiratione quod tantus splendor maiestatis atque ad illas tenebras & vilitatem ac obscuritatem ob salutem nostram demittendus esset sponte sua. *Et tu* (inquit) *turris gregis nebulosa filia Sion, usque ad te veniet; & veniet potestas prima, regnū filia Hierusalem*. Turrim Ader quæ erat in Bethleem, vbi Dauid præcius inuenit locum Domino, iuxta S. Cyrillum r. 6. conc. Eph. cap. 4. ait filia Sion fuisse nebulosam, id est interpreti Hieronymo, carnalibus Iudæis despectam, tanquam locum nihili, & nigrum in millibus,

bus, siue familijs Iuda. Vsq̃ ad illam obsecutatem venturum incarnatum Dei Verbum quod est potestas prima & regnum promissum filiae Ierusalem demitatur Propheta: & cum primò pronuntiasset venturum Dei Verbum ad eam vsq̃ obsecutatem, quasi veritatem lectorem diffidentiam, confirmat iterata pronuntiatione, omnino illuc vsq̃ venturum potestatem priorem propter nos. Censuerim quoque, hanc esse diem illam quæ nota est Domino, Zach. 14. quæ neque est dies neque nox. Nam quamvis eum locum S. Cyrillus Carth. 13. & Theodor. ibi. ac Clemens Romanus 5. Constit. cap. 13. ad tenebras passionis Christi referant: tamen totus contextus aptius cadit in diem ipsius Verbi quod est dies die, vt S. Fulgentius homilia de duplici Christi natiuitate, interpretatur. Ergo lux commixta est tenebris nostris, vt absorbeat quod mortale est à vita: ea inquam vita, quæ etiam lux hominum & à qua alienatos pronuntiat Apostolos, eos qui tenebris obsecutatem habent intellectum.

Valeis verò an non subitorem nostræ huius tenebræ lucis per incarnationem, significare voluerit Clemens Alex. lib. 5. Strom. cum illud Plalmi tertij, *Ego dormiui & somnum cepi*, ad incarnationem accomodat, quod vt somnus nocte capitur, ita per incarnationem ad nostras tenebras deuenit Verbum. Clementis oratio eo loco huiusmodi est. [Rursus autem Plato quoque in septimo de Republica eum qui est hic diem, nocturnam appellauit, propter mundi Principis, vt sentio, harum tenebrarum. Somnum autem & motem, animæ descensum in corpus, eo modo quo Hæcilius. Numquid autem de Senatore hoc prædicat Spiritus, dicens per David. *Ego dormiui & separatus sum; excitatus sum quoniam Dominus me suscipiet.* Non solam enim Christi resurrectionem, ex somno exortationem, sed etiam Domini in carnem descensum, somnum vocat allegoricè.] Quod Plato dies nostras, nocturnas appellabat, ei nostræ quam dicebam nocti videretur, peraccommodatum est, spectatque ad hanc rem antiquus vsus Gallorum & Germanorum, quos ex Celare & Tacito obferuat Sirmundus ad l. 2. epistolatum Goffidi Vindoc. in 27. spatia temporis non numero dierum (vti nunc assollet) sed numero noctium desinere solitos.

Quomodo incarnationis tenebra tandem discussæ. Vnde doctrinæ.

298. Perstitit in tenebris & caligine Dei Verbum, ut exiret vsq̃ suum ex hac vita per ascensionem. Gregorius quidem Nyssenus Epistola ad tres mulieres hoc demonstrat, Dei lumen ita iunctum esse nostræ caligini vt tamen semper manserit splendidissimum, potiusque tenebras carnis suæ illuminaret. Nihilominus quoad nos, lux Dei aliquatenus pressa mansit vsq̃ ad ascensionem. Tunc enim quamvis carnem quam semel assumpsit nunquam dimisit, tamen tabernaculum hoc suum in Sole posuit. Vnde S. Gregorius 27. mor. cap. 11. ad Christi ascensionem refert illud Iobi 36. *Annunciat de ca (luce) amico suo quod possessio eius sit, & ad compitum ascendere.* Hoc autem in suo nobis exiret annunciat Sol iustitiæ, annuntiatione longè illustriori quàm sit ea quæ soli materiali attribuitur in eorum suo. Eccle. 41. *Annunciat inquam de se in exiret suo Sol Christus, quod lux sit eius possessio: non modo quia omni tenebrarum nostrarum siue ignobilitatum secretum admixtione quantum superfluit vera humanitate fieri potest liberatus est; sed etiam quia lucem possidet longè verius quàm Oromasdes ille Persicus, cuius anima veritas, corpus autem lux esse fingebatur. Et dicuntur sanè edi in lucem libri, cum vulguntur; dicuntur item educi ad lucem qui è carcere vel spelæo tenebricolo emergunt; dicitur puer è*

Theoph. Raynaud. Christus.

materno vtero prodians emitti in lucem. Magistratus denique dicitur versari in luce Reipublicæ, quæ est lux illa quam ab impijs auferendam cõtestatur Iob. Christi. stus igitur cæcos subiens, possessionem lucis accepit, quia & liber grandis est, tunc omnibus ad legendum expositus: & è mundo exiit, quem carceris specie exhibet. Ad martyres Tertullianus: nec aliter se habet ad nos præ cælo, quàm maternus vterus ad puram auram, vt Seneca quoque vidit epistola 102. & melius S. Chrysostomus hom. 20. in Acta, & Nyssenus orat. de mortuis. Vnde nomen *natalis sanctorum*, cum hinc exeunt, vt notat S. Bernardus ferm. de S. Ioanne Bapt. & Nicol. ad Conf. Bulgat. cap. 5. Potestas autem publica Christi, verbis illis eius sub discessum expressa est. *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Speiæ post tenebras lucem Verbi Dei imitatione, quisquis tenebras quas Deus in incarnatione latibulum suum posuit, adamauerit. Nam quod Esther 11. post diem tenebrarum, exortam lucem prodit, ad omnes æquè iustos, pertinet. Planè exortetur in tenebris lumen omnibus rectis corde, dummodo non ante lucem & tempus discutiendum tenebrarum, surgere ac attolli velint. Et hic esto lectissimus & optatissimus huius doctrinæ fructus, de quo frequenter S. Gregorius.

CAPUT VI.

Verbum effusum.

299. SVb typo duplicis effusionis, expressam in Scripturis, iuxta Patres, Verbi cum humanitate coniunctionem inuenio. Altera est vnguenti seu olei, altera aquæ.

Prior Verbi effusio, specie olei.

De prima est locus celeberrimus Cant. 1. ybi sponsa compellans sponsum, ait illi. *Oleum effusum nomen tuum.* Et quamquam interpretes, vt videre præsertim est ibi apud Delrium, in literali interpretatione, altercentur de quo nomine id dicitur; communiusque sit, vt id de Christi seu Messie nomine accipiat, potius quàm de nomine Iesu de quo id exponit S. Bernardus; tamen res eodem recidit, quia notio vnguenti, seu olei effusi, quàm nomen *Christi*, siue *mundi*, præfert in actu quasi signato, continetur in actu excicito in nomine Iesu, quo significatur salus humana, non comparabilis nisi per hominem, qui simul Deus sit vnguenti Deitatis delibutus; quod verè habuit Christus Dominus: in quem proinde oleum sanctum rectè pronuntiat effusum, & nomen eius, effusum oleum rectè dicitur. Audi Petrum Cellensem l. de panibus c. 24. cum agit de pane inuncto. [Quis cognoscit vnguentum bonitatis Domini, in consilio disponentis se incarnati? aut quis in conficiendo ipsam assumptionem nostram, consiliarius ei fuit? aut quis in redemptione humani generis, pigmentarias species saluationis nostræ dedit illi? Ex odore quidem huius vnguenti repleta est, & Ecclesia quæ in terris peregrinatur, & sequitur sponsum in odore huius vnguenti; & ipsa aula cæli: quia in initio viarum Dei, cum diceretur *Fiat lux; & facta est lux*, genere sublimiori, bonitate excellentiori, vsu & munere proposiori, ditata est creatura cælestis, id est Angelica diuinæ cognitionis dono, & in ipsa nostra reparatione, restaurata pleno numero. Aliiter porò vngitur vel vritur delicijs Paradisi Dei, ipse Filius olei: sed, qualiter; non est nosse alius, præter te Domine, cuius nomen oleum effusum, & de cuius cornu (id est humanitate glorificata,) superfluunt impetu redundant ad homines, emissiones gratiarum. Totum siquidem cornu olei (id est, gratiæ plenitudo effunditur in capite filij hominis, quia

benedictio Domini effusa est super caput Iusti iustificantis omnes iustificatos; totaliter & originaliter, non particulariter. Totum (inquam) effunditur vnguentum cui non ad mensuram dat Deus spiritum. Hæc planè est olei diuini effusio in humanitatem; id quod præter ceteros Philo Carpathius Cant. 1. optinè vidit & expressit.

300. Attamen S. Epiphanius in Ancorato, videtur aliter legisse locum illum Canticorum. Sic enim scribit. [Verum quoniam euacuauit seipsum, forma serui assumpta, non plenitudo imminuta est, sed vt ostenderet à cælo transuacuatam in humanam naturam, hoc est in officinam Mariæ. *Vnguentum enim euacuatum, nomen tibi est,* (inquit,) non dixit *effusum*, sed *euacuatum* de cælo in terram quo à terra in Mariam, & à Maria caro fiens conciperetur. In Bethleem enim gignitur, à Bethleem transit ad Nazareth, à Nazareth in Capernāum, à Capernāum in Hierusalem, & mores, dum vadit super aquas, & ad partes Tyri & Nain, & in Iudæam & Ierico, & ad Bethphage, & Bethaniam Ierusalemque ad templum & montem Olivarum, & Gethsemani, & ad domum Caiphæ, & ad prætorium, & ad Herodem, ad locum Golgotha, ad monumentum & vsque ad infernum, ad terram rursus post resurrectionem, & ad cælos. Vnguentum enim euacuatum à vase in vas, omnia vasa vnguentum redolere facit. Et Christi aduentus è cælo, totam terram sanctificauit, eos qui ipsam suscipiunt in veritate.]

Vtrumque loci illius lectionem, (non enim duorum locorum vt videntur arbitrati,) prosequuntur peregrinantur Etherius & Beatus l. 2. contra Elipandum verbis illis. [Odor vnguenti istius, sacrosancti Christum gratiam manifestauit, quæ super omnia Synagoga, flagrat & redolet. Illa enim habebat vñtionem de vnguentis factam odoriferis. Christi vnguentum ex septiformi sancti Spiritus suauitate descendit. Vnde & subiungit: *Vnguentum exinanitum, nomen tuum*, Quare, itaque exinanitum, breuiter indicabo. Priscæ legis Reges, & Sacerdotes, qui ex cornu Christum vñgebantur, Christi dicebantur in lege, id quod similitudine vñtionis Christum notam ipsam perfectionem acciperent: & proinde vmbra potius quam veritate, Christi nomine vñgebantur. Sed vbi plenitudo diuinitatis, secundum Apostolum in Christo completa est, tunc exinanitum est nomen eorum Regum, qui Christi dicebantur: ne vltius hoc censeretur vocabulo. Et verum permanet nomen Christi, quod ex vero vnguento, id est, sancti Spiritus plenitudine est effusum. Verum quod alibi ait: *Vnguentum effusum nomen tuum*: id quod suauissima veri Christi nominis gratia super omnes credentes diffusa est, & omnem odorem notitiæ suæ fidelibus cunctis effuderit: Vnguentum effusum appellatum. Vnde & orationes Sanctorum, in Apocalypsi, thymiamati sunt comparata.]

Effusionis Verbi sub aqua specie, typum prior,
ex 1. Reg. 7.

301. Cæterum quamvis hæc siue transfusio siue effusio, illustre Symbolum continet vñtionis Verbi cum humanitate; vnde *Christus* siue *Messias* denominatur, qui sic inungitur; tamen quia de Christi seu Messia titulo alibi est dicendum, nunc potius harebo in alterius effusionis consideratione. Incarnationem ergo Verbi, sub nomine effusionis aquæ, duplici tipo exhibet S. Cyrillus hom. 18. Pasch. Prior est aquæ effusæ in terram per Samuelem 1. Reg. 7. Posterior aquæ fluminis, effusæ per Moysen in terram ibique versæ in sanguinem, Exodi 4. quam propositionem duorum typorum accommodabo non ordini temporis quo acciderunt, sed quo à S. Cyrillo describuntur.

Oppresso igitur per Philistæos populo Dei, indixit comitia Samuel in Maspha ad orandum Dominum in commune, cui hæc vis per coitionem in cæcum grata est *Et conuenerunt in Maspha, hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt: peccauimus Domino.* In hac serie piorum operum, Tertullianus l. de ieiunio aduersus phisicos c. 7. nihil magis probasse videtur quam ieiunium, eique maximè conciliationem populi cum Deo, & consecratam de Philistæis victoriam tribuit. Sic enim scribit. [Deliquerat Israel; in aquatione apud Maspha congregatus à Samuele, ita statim delictum ieiunio diluit, vt periculum prælij simul fugerit. Quam maximè Samuel offerebat holocaustum, in nullo magis procuratam audimus Dei clementiam, quam abstinentia populi. Et Allophyli prælio admovebant, ibidem Dominus intonat voce magna super Allophylos & confusi sunt, & corruerunt in conspectu Israelis; & processerunt viri Israel ex Maspha, & peremerunt Allophylos, & vsque Bethear cæciderunt pastos impasti, armatos inertes. Hæ erunt vires ieiunantium Deo, cælum pro eiusmodi militat.] Cæteri quoque eum locum versant, multo magis reliquis operibus tribuunt; præsertimque illi aquæ effusioni in terram. Effusionem dico, non potum: perspicue enim hallucinari sunt, qui referent Tostato 1. Reg. 7. q. 8. censuerunt Samuelem hausisse aquam qua potauerit filios Israel, vt eos qui per idololatiam, à vero cultu auerti faciant, non secus interinosceret ac plecteret, quam vir zelotypus uxorem de cuius fide coniugali ambigeret, explorabat, imò neci certæ debebat, propinata zelotypiæ aqua. Hæc est manifesta sacri Cõtextus enerfio. Perspicue enim in eo habetur, effusam esse à Samuele aquam, non populo propinatam.

Effusionem ergo illam aquæ, Caietanus ibi, refert ad perfectam populi ad Deum suum conuersionem, per orationem ac penitentiam: Ac si contestatus esset aquam illam effundens populus, quod de se postea David Psal. 141. *Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio.* Optimè porro per aquæ effusionem significari perfectam animæ penitentis conuersionem, annotauit egregiè S. Hieronymus, obseruata conditione aquæ effusæ. Non enim aqua effunditur eodem modo quo liquores cæteri, vale contenti. Vinum liquidum si effundas, residuus erit in vase odor: si oleum aut mel, multæ supererunt particule, adhærescentes vasi. At aqua cum effunditur, ita prodit è vase, vt nec odorem, nec vllum proflus sui vestigium in vasa derelinquat. Quæ est germanissima veræ penitentia expressio, omnem veterem vitam abijcientis, & noua commutantis. Non improbabilis interpretatio.

Quomodo adumbrata per aquam à Samuele fusam, Verbi effusio & Incarnatio.

302. At S. Cyrillus hom. 18. Pasch. cum præmisset effusionem illam aquæ in terram, fuisse certum quoddam, tametsi insolitum sacrificium, (reclamante Tostato, qui sacrificium ad animalia malè restringit,) adumbratam eo fuisse Incarnationem existimari: atque adeo censet Samuelem, vt erat spiritualis homo atque Propheta, altiora cogitasse quam oculis obijceret? & eaque effusione contestatum esse Deum, vt per mysterium incarnationis suæ quandoque exhibenda, miseretur populo tanta calamitate oppresso. Verba Cyrilli ex parte sunt. [Dicimus itaque ipsum cum Propheta esset, mentemque sancto Spiritu plenam gereret, Vnigeniti Filij Dei magnum & venerabile incarnationis mysterium procul dubio non ignorasse. Cogitabat porro ipsam quoque veritatis vmbra, ijs qui in periculo versarentur salutem afferre possit.]

posse; vim saltem per Christum obtinenda sibi veluti
medicando depingens. Quanam vero ratione velut in
vultus veritas perficeretur, age pro viribus explicem.
Cum natura vita sit Vnigenitus Dei Verbum, ad
extraneitatem se voluntariam demisit, factusque est
noster similis, nempe homo; non quo mutationem ali-
quid ex propria natura, in terrenam carnem subierit,
(sicut nimirum, statque inconcussa divina natura, suis
iuncta bonis;) sed quia nostrum corpus è terra con-
stitutum, rationalique anima præditum induit. Hoc an-
te quibus Propheta Samuel velut in aqua describens,
equum effudit in terram. Est aqua nempe, Symbolum
vite, carnis vero terra. Ergo Verbum caro factum est,
ut Ioannes Theologus asserit, coalueruntque in vita-
tem, inexpressibili pariter atque imperceptibili modo,
divina simul, visificans, & humana, ex terra coag-
mentata natura. Arque hoc pacto, vnum deinceps ex
vultuque intelligimus Emanuëlem.] Subdit, in incarna-
tione subiungendum fuisse mortem, nec eam præterissi-
se Samuelem. Arque hoc ipsum (inquit) antiquis di-
vinitus Samuel indicans, cum pro Israele funderet præ-
ces, non tantum ipse velut in vmbra & ænigmatibus, per-
fectam incarnationis figuram exhibuit, aquam telluri
superfundens; verum illico, quod præterea reliquum
erat, ad opus scilicet, pro totius orbis salute macerata
hostiam. Accepit enim (inquit) Samuel agnum lactan-
tem vitæ, & etulit ipsum in holocaustum: cum omni
parale, Dominus. Et clamavit Samuel ad Dominum pro
Israhel, & exaudivit ipsum Dominus. Audis immolasse
agnum, in ignem scilicet & figuram veri? Quem etiam
beatus Ioannes, propemodum intento digito common-
stravit dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollis peccata
mundi. Est namque Christus, immaculatum Sacrifi-
cium, cuius eximio sanguinis pretio, saluati & sancti-
ficati sumus.] Ut insignem hanc mysterij incarnationis
explicationem penitus peradamus, consideranda
sunt, terra cui aqua superfusa est à Samuele, & aqua
superfusa, ipsaque superfusio.

Nota. 1. Perfusa Verbo terra in Deipara; Et
quomodo, si Cælum dicitur.

303. Terram hic ipsam Deiparam intelligere possumus,
cuius substantia portunculam, assumptum Ver-
bum regit. Sic enim Psalmo 84. terra nostra quæ
fructum suum dedit, passim accipitur Deipara, cui
terra nomen ob humilitatem datum, cò quod terra sit
infimum elementum, censet Hugo Card. ibi. Et po-
test quoque cum Richardo à S. Laurentio lib. 8. de
Deipara, censeri spectata stabilitas Deiparæ, ad pec-
catum non inclinandæ in seculum seculi. Est ergo
Deipara, terra. Nec est quod quis succenseat ob
vilitatem & abiectionem illius appellationis, conte-
mentumque solet potius Patres, nomine Cæli insignire
Deiparam. Sic enim Damascenus orat. 2. de Assumpt.
vocat Deiparam, Cælum animatum. Nam quamvis qui
rursus dicuntur cæli, facti sint sine intellectu, nec
eius censum liceat affirmare cælos istos visibiles
polare anima; tamen Deipara materialibus qui-
buslibet & corporeis cælis superior, animatum cæ-
lum est. Sic Gieg. Nicaenar. hom. 3. de Annunciat.
inducit Deum mandantem Gabrieli in hæc verba.
[Abi ad alterum cælum, quod est in terra.] Idem
habet S. Germanus Constantinop. orat. de nativitat.
Deip. qui ad id profert illud Psalms, De cælo pro-
fecit Dominus. Et illud Cælum cæli Domino. Consentit
in cæli denominatione tribuenda Deiparæ, Petrus
Damiani serm. 63. Deiparam enim Ioanni Apostolo
commisissam, regno cælorum quod Petro traditum
est, componens, sic scribit. [Dicit Dominus Petro,
Tibi dabo claves regni cælorum Numquid & B. Vir-

Theoph. Raynaud. Christum.

go, fratres mei, cælum fuit, in cuius vtero virginali;
nouem mensibus tota diuinitatis plenitudo per-
manuit? Ex ipsius quippe castis, mundi que visceri-
bus, Dei Verbum per quod facta sunt omnia, imma-
culata se carne vestivit. In angusto scilicet latebat alio
conclusus, sed totius orbis iura regebat immensus. In
breuissimo, inquam, virginalis vteri domicilio con-
stitutus, & cæli gubernabat imperium, terrenor-
um omnium non amiserat principatum. Non ergo
presumptiuè cælum dicitur venerabilis Virgo Maria:
atque idè beatum Ioannem Dominus quodammodo
cæli clauiculatum esse constituit, cum beatæ Ge-
nitricis suæ eum decreuit esse custodem.] Apud Phi-
lippum Abbatem lib. 1. in Cant. cap. 18. multa in hanc
rem habentur. Profero quædam. [Quis dignius, quis
potest conuenientius cælum appellari quàm Virgo
quæ meruit tot virtutum syderibus adornari, quorum
fulgor variis molestas micigat tenebras huius vitæ,
dum ad scientiam reuocat errores multitudinis impe-
ritæ? Ipsa lunam protulit quæ nocte caligantibus
eluceret, cum Ecclesiam exaltauit, ut se cunctis lu-
cidam exhiberet; cum forma & doctrina sanctos
Apostolos erudiuit, quorum conuersatio lumen
necessarium terrarum habitatoribus impertiuuit. Ip-
sa denique Virgo, siue cælum illud, maius protu-
lit luminare, quod mundo languescenti remedium
plenius contulit salutare: quod quia solos Deus
est, nec ei potest alius coæquari, dignè Sol appella-
tus est quodam privilegio singulari Sola itaque
& non alia tantam genuit Virgo prolem, cælum
istud mirabile, miro modo protulit solum So-
lem.]

Deiparæ quoque cæli appellationem tribuunt S. Epi-
phanus hom. de laude Deip. Bernardus serm. 3. super
Salut. Regina; & pulchrè Ioannes Geometra hymno 2.
in Deiparam, sic eam compellans:

Salut. cælum homines lustrans, Solemque reducens.

Moxque ibidem.

Salut. mille oculis pole prædites sydera circum

Solem clara regens.

Rursus ibidem, non ita multò post.

Salut. ornate globis pole, septemque decore.

Zonis, insignis spiritibus sopha.

Denique in hunc quoque modum, salut. Virginem,

Salut. versicolor cælum, Iris instar, amenas

Virtutum formas, floriferasque ferens.

Proclus homil. de Transfigu. idem etiam ex illis Chri-
sti verbis, Ioann. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi quis
descendit de cælo. Nam cælum de quo descendit
Christus Dominus, non esse cælum visibile quod
mundanæ molis vniuersæ incumbit, contra Valentini
delirium carnem Christi inde decisam fingentis,
supponit Proclus: certissimumque est, Christum
multò ante in terra fuisse, quàm in cælo mate-
riali, ut propter Anasium Sinaita 1. Hexaem.
idè dicat terram fuisse exornatam ante cæ-
lum, (terra quippe die tertio, cæli quarto die
sunt exornati,) quia terra Christum ante cælos
erat exceptura. Cælum ergo de quo descendit
Dominus, iuxta Proclum, est cælum Virginis.
De quo itidem Synodus Francosford. epistola ad
Episcopos Hispaniæ, accepisse videtur locum ex 1.
Cor. 15. Sic enim habet. [Sed & hoc volumus à
vobis audire, an Adam primus humani generis
Pater, qui de terra virgine creatus est, liber esset
conditus, siue seruus. Si seruus, quomodo tunc
imago Dei? Si liber, quare & Christus quoque non
ingenuus de Virgine? meliore quidem terra, etiam
animata & immaculata, Spiritu sancto operante, fa-
ctus est homo, dicente Apostolo; Factus est primus
homo, de terra terrenus, secundus homo de cælo celestis. Si

Q 3

terre

terrenum, liberum conditum confitemur, quare non multò magis cœlestem liberum confitemur?] Manifestè supponit, B. Virginem esse illud cœlum de quo secundus homo prodijt, quodque terræ in Adamo maledictæ contraponit. Latissimè cœli nomen Deiparæ vendicat Richardus à S. Laurentio l. 7. de land. B.V. Mariæ initio. Quod si S. Paulus indice S. Chrysostomo hom. 18. in ep. ad Rom. in morali, cœlum fuit, & quidem longè illustrius cœlo visibili, nullis vnuquam obscuratum nubibus, virtutum astris coruscum, admirationem pulchritudine sua excitans; quanto magis idem de Deipara dici potest? Fuit ergo Deipara cœlum quoddam. [Quia Sol ex istis (ait Hesychius homil. 2. de Deip. alloquens Christum,) necessariò Virgo vocabitur cœlum.] Plenissimè in hanc Deiparæ appellationem, differt Richardus à S. Laurentio l. 7. de Deip. ipso initio.

Cohæsiō mysticarum cœli & terræ notionum in Deipara.

304. Hæc tamen non obstant, quominus Deiparam rectè appellemus terram. Nam & cœlum, Stoici referente Clemente Alexandrino 5. Strom. in fine, [Terram ex aduerso sitam] & *ἡ γῆ* nominabant: & vt idem addit l. 4. aiebant in ea terra esse veras vrbes, cum hic non sint nisi vrbium imagines. Tetram cœlestem ab hac vt vocat vallestri distinctam, agnoscit quoque S. Ambrosius in Psal. 36. & S. Aug. lib. 3. de doctrina Christi. c. 35. Plato item apud Origenem l. 7. contra Celsum, cœlum nominat Tetram puram in puro sitam aethere.] Vnde garrit Celsus, Christianos deprompsisse illam cœli apud ipsos frequentem nomenclationem, *terra viuensium*. Alibi non semel, *terra* nomine in Scripturis expressum cœlum, norunt qui vel leuiter eas degustarūt. Tertullianus sanè l. de resurr. car. c. 26. de cœlo & cœli bonis accipit illud Isaia, *Si volueritis & audieritis me, bona terra comedetis*. Indignū enim putat, bulbos & rubra in bonis terræ deputari: quasi de his, non autem de cœlestibus bonis, locutus sit Dominus. Hanc fuisse terram, non sublanem sed cœlestem, quam diu videre negatum est Moysi, affirmat Origenes hom. 21. in Num. Sed egregiè idem de hac cœlesti terra differt hom. 5. in Psalmos ad hæc verba Psalmi 36. *Expecta Domini & exaltabit te, ut hereditate capias terram*. Adscribo locum lectū dignissimum. [Frequenter diximus de terra sancta, & terra quæ in hereditatem promissionum cœlestium nominatur; cuius naturæ etiam situs, paulò euidentius in hoc versiculo designatur. Nam ista terra in qua nunc viuimus, deorsum esse dicitur. Secundum illud quod scriptum est. *Deus in cœlo sursum, tu autem in terra deorsum*. Illa autem terra quæ in hereditatem Iustis promittitur, non deorsum sed sursum esse promittitur. Propterea ad eum qui expectat Dominum, & custodit viam eius, ait repromissionis sermo, *Exaltabit te ut hereditas terram*. Nisi enim quis exaltet, & ascendat in altum, & efficiatur cœlestis, non potest hereditatem terræ illius consequi. Vnde ego arbitror, quia sicut cœli istius, id est firmamenti, inferius solum, arida hæc in qua nos habitamus, terra eius dicitur; ita & illius superioris quod principaliter cœlum dicitur, inferius solum, in quo habitatores illi cœlestes conuersantur, & vt ita dicam deorsum ipsam firmamenti huius, meritò (vt dixi) terra illius cœli esse dicitur: sed terra bona, terra sancta, terra multa, terra viuorum, terra fluens lacte & melle: & ideo dicit nunc sermo diuinus, *Exaltabit te, ut hereditas terram*.] Videndus in super ibidem hom. 26. vbi de terræ & aridæ distinctione, pereleganter & fusè.

De Deipara terra mystica, Scripturæ complures.

305. Quamuis igitur Deipara sit cœlum quoddam, tamen rectè quoque *terra* dicitur, sed terra pura, & benedicta, & virgo, cuiusmodi erat terra ex qua primus Adam formatus est, vt bene aduertit hanc primi & secundi Adami antithesin expendens, S. Irenæus lib. 3. c. 31. nec non S. Ambrosius serm. 37. & his verbis Tertullianus l. de carne Christi c. 17. [Tota natiuitas ista, sicut & in omnibus, de veteri figurata est, rationali per virginem dispositione, homine Domino nascente: Virgo erat adhuc terra, nondum opere compressa, nondum sementi subacta; ex ea hominem factum accipimus à Deo in animâ viuam. Igitur si primus Adam, de terra traditur, meritò sequens, vel nouissimus Adam vt Apostolus dixit, perinde de terra, id est carne nondum generationi resignata, in spiritu viuificantem, à Deo est prolatus. [Perpulchrè eandem Deiparæ & terræ (vt ita dicam) adhuc Virginis analogiā, profertur Theodotus Ancyranus homil. altera de Natiu. Dom. Extrat in append. 5. tom. 6. Conc. Ephes. edit. Peltani.]

Habemus alia, Deiparæ in Scripturis *terre* nomine disertè expressa, testimonia Patrum complura. Amedeus Laulan. hom. 3. de Deip. ex instituto id confirmat. [Terra (inquit) Virginem demonstrat, terræ nomine appellatam, propter quandam similitudinem. Sicut enim verus Adam, de terra incorrupta, nullumque passa contagium formatus est, sic terris terra virgo nouum Adam procreauit. Si non credis mihi prædicanti ortum noui hominis de terra; crede Plalmistæ dicendi, *Veritas de terra orta est*. Quæ maior nouitas, quam vt oriatur de terra, ille qui est veritas? Crede etiam tubæ ductili Isaia, producentis gracilem, & suauem admodum sonum, ac dicentis; *Rorate cœli de super, & nubes pluant iustum, aperiat terra, & germinet Saluatorem*. Qui iterum dicit: *Erit germē Domini in magnificentiā, & gloria, & fructus terræ sublimis*. Sermo Domini, in magnificentiā & gloria exiit, quando conceptum de Spiritu sancto, & ortum de radice Iessè in summitate Virgæ totum effloruit, imo flos fuit. *Ei requiescit super eum Spiritus Domini, spiritus sapiētiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus sciētiæ & pietatis, & repleuit eum spiritus timoris Domini*. Fructus verò terræ sublimis fuit, quia benedictus fructus Mariæ, diuinitatis celsitudine meruit sublimari. Hæc ideo dicitur, vt terræ nomine Mariam intelligi debere, monstraremus.]

August. serm. 100. de temp. agens de botro aduecto è terra promissionis. [Sicut vna illa Christum Dentem figurauit, ita & terra repromissionis in qua natus est, sanctæ Mariæ videtur imaginem prætulisse. In ipsa enim impletum est, *Veritas de terra orta est*. Quomodo autem Beata Maria non fuit terra repromissionis, quæ per Prophetam multo ante promissa est? Nam per beatum Esaiam Dominus, eam ante multa annorum spatia repromisit. Si enim ait, *Eccē Virgo in utero concipiet, & pariet filium*. Exhibita est enim vna de terra repromissionis. Ipse est enim de qua legimus, *Suxerunt mel de petra, & oleum de firma petra*.]

Petrus Damiani sermone de S. Viçote, duo hæc loca aptat, alterum ex Psal. 78. alterum ex Gen. 2. sic scribens de filio. [Est & in medio Virginis, ipius vetero substantialiter illapsum, qui medietatem stateræ comprehendit humanæ. *Deus enim noster Rex ante sæcula, operatus est saluē in medio terra*. Terræ vtrique illius, de qua scriptum est; *Nemo erat, qui operaretur terram*.] Idè serm. 46. [Potest per terram repromissionis, non incongrue Beatissimæ Dei genitricis corpus intelligi, ex quo Redemptor noster, velut singularis Botrus, voluit humanitus germinari, iuxta illud quod scriptum est; *Veritas de terra orta est*. Et bene caro Beatissimæ Virginis,

Virginis, terra repromissionis est dicta, quæ longè antequam paritura Saluatorem mundi, à Prophetis multifariam est promissa; Quæ verò lac, & mel manauit, dum Deum, & hominem intemerata Virginitate profudit.

Christus, puerulus de hac terra, & veluti Boreamets mysticus

307. Sed illud imprimis testimonium splendet quod 6. Synodus Constantinop. actione 8. sub finem, de Deipara expresse exposuit petum ex c. 5. Isaac. *Ascendit sicut ex gultu coram eo, & sicut radix de terra sitienti.* Ex primo loci illius sententiam, verbis Eusebij lib. 3. de demonstr. cap. 2. ubi præfatus, Isaac miraculum ortus Saluatoris, nunc clarè nunc obscurè expressisse, subdit. *Obscurè quidem ubi ait, Domine quis credidit autem tu, & brachium Domini cui reuelatum est? Annuntiasti coram eo, quasi puerulus, quasi radix in terra sitienti.* Pro quo Aquila quidem sic interpretatus est, & prædicabitur iniqua quod obere nutritur, in faciem eius, & tanquam radix de terra inuia. Theodotus verò; *Et ascende sicut quod lacte alitur coram eo, & sicut radix in terra sitienti.* His enim verbis quum mentionem fecerit Prophetæ de brachio Domini quod erat Dei Verbum, Coram eo, inquit, annuntiasti quasi puerulum lactentem, & qui obere nutritur, & quasi radix de terra inuia; Vbi puerulus quidem ille, qui vberè atque lacte nutritur, plane ortum Christi declarat. Terra verò inuia & sitiens, Virginem quæ illam enixa est, quam scilicet nullus vir adiit: de qua quamuis inuia, laudata illa radix prodijt, & qui vberè lacteque nutritur puerulus.

Itaque Christus Dominus iuxta hanc dicti prophetæ interpretationem, est puerulus ex terra inarata & sitientia natus, quasi humanis boramentis. Describitur plantis hoc plantam animal agni figura nascens è terra, Sigismundus liber Bato, in commentarijs Moscovitis, Cardanus l. 6. de variet. c. 2. 1. & in istum Scaliger ceteris, 181. num. 19. & pulchre his versibus Chuue-ri l. 1. Zodiaci.

*Sanguis iuxta, memorant florescere plantam,
Cuius languem fructus tibi pendulus agnum.
Efferret penitus, referatque per omnia, molli.
Obdusa corio, capiti velamina vulgo.
Vnde parant: carnem decolli albisimam cancri.
Pulpa refert, dulcisque è vulnere sanguinis instat.
Pariter manas succus: è subrigit ipsa.
Pote tenus radix, tellure exerta virenti:
Gramineus sepius, (dictu mirabile) fructus.
Latus ut agnus, agri per pingua pascua viui:
Gramineus vero enulsus, habescit, & ager.
Occidit.*

Nascentem è terra virginea Christum agnum Dei, puerulum de terra exilientem tanquam radicem, huic agno videtur à Propheta assimilatum, non incongruè quis dixerit. Neque enim vel referre huc placet, modum illius nauitatis hominum è terra sub æquatore, quem commentus est superiore sæculo delirus Philosophus: aut quæ de Theage olim Ethralco, & de duobus parulis suo tempore è terra prociilla extantibus, commentatur Nembigenis: quæ vel falsa, vel spectata & lodibria sensum, sunt habenda. Exemplum agni illius Scythici, quia veritatem continet, & Christus est verus agnus, opportunius est. Sed agnus ille Scythicus ex semine in terrâ iacto exiit: hæc terra, è qua agnus Dei exiit, nullum semen excepit deforis. Vnde & *scitens* dicitur, quia nullo virili opere rigata. Et omnes quidem nos, iuxta Clementem Romanum 8. recog. ut plantæ, ac vt loquitur Basil. Seleuc. orat. de Cain ut ipse rationales formamur in inferioribus terræ; non tamen terræ sitientis & aridæ, sed rigatæ. Radix nostra, & puerulus, de sitiente terra prodijt, id est de Deipara,

Terra matris Deorum, cum vera Dei matre, contentio

307. Quid si verò Satan diuinorum semper operum æmulus ac simius, vt est apud Tertullianum cap. 14. de corona milit. eo consilio (quod D. Cyrillus Catech. 15. vniversè notauit,) matrem falsorum Deorum terram dixit, vt veram hanc terram veri Dei matrem figmento illo dehonestaret, & vitumque æquè ad fabulas pertinere persuaderet; Legimus sanè apud Augustinum 2. Ciuit. cap. 4. & apud Iulianum Imperatorem orat. 5. matrem illam Deorum, & matrem simul habitam, & Virginem: quod affectati figmenti ad hanc veritatem decolorandam, augeat planè suspicionem. Nec defuisse qui ea terræ Deorum parentis, & matris Deiparæ nominum communitate, motus sit ad distinctionem Cybeles & Mariæ percontandam, intelligimus ex Isidoro Pelusiota l. 1. epistola 54. Verum tot sordes quot matri Deum tribuunt à Gentilibus, vt attigit S. Isidorus ibi, & plenè tradunt Arnobius l. 5. Aug. 7. Ciuit. Clem. Alexan. in protrept. Theoph. 1. ad Autol. & alij, quos alibi profero, satis superque monstrant, infinitis omnino parangis, terram nostram, à spurca illa & maledicta Tellure, discriminari. Hæc est terra plusquam sancta ait Damasc. orat. 2. de imagin. sine expendens illud Dei ad Molem, *Locus in quo stas, terra sancta est.* Ex quo infert Damascenus, sicut rubus erat tantum imago Verbi incarnati, ita terram illam fuisse tantum imaginem veræ huius terræ. Si ergo terra illa veræ terræ imago, aded sancta visa est, vt exalceari in ea oportuerit Moysen; quanto magis ipsa vera terra, non modò sancta, sed ausim dicere, sancta sanctorum est? Ita rectè infert Damascenus.

308. Verum nomen *terra*, diuino profus consilio spurcissimè illi Numinum Ethnicorum parenti tributum est, vt Augustinus optimè obseruat 6. Ciuit. c. 8. vt vel ipsum nomen doceret mortales delulos, cuiusmodi & vnde essent numina quibus colendis demeritabantur; nempe ex terra, & homines quondam terigenæ. Nostræ autem, nomen *terra* inditum mysticè in Scripturis videtur, ob eximia pleraque terræ dotes quæ in ea splendent luculenter. Tria proponit eximia terræ decora Trismegistus cap. 11. Pimandri; nempe quod sit mediū mundi, atque aded immobilis sit, & in æternū steret secundo, quod sit pulchrū orbis subfellium: tertio quod sit nutritrix omnium. Splendent hæc omnia in Deipara: nam & meditum est vt optimè tradunt Bernardus serm. 2. de Pentec. & Anast. l. 2. Hexæm. expendens illud, *Operatus est saluū in medio terra*, Hoc ad summam & centalem Deiparæ humilitatem pertinet. Vnde consecuta est eiusdem summa speciositas, & inconcussio, ac immobilitas ad quæcunque peccati flabra. Neque enim fuit uti nos, qui arundines videmur vento quocunque agitata, nunquam & nunquam consistentes. Est item Deiparæ terra pulcherrima & intus & extrinsecus neque corpore, neque animo quicquam in eo indecorum vel immundum notari vnquam potuit. Terra quidem sublunaris, præsertim verè, ait Theodoretus orat. 2. de pronil. vndeque renidet, & speciositate conestitur amœnissima; sed fœnea & quæ mox marceat. At hæc, immarcescibilibus amarantibus æternam præfert amœnitatem ac speciem. Prosequitur plenè sub alio schemate hanc huius terræ in bono firmitatem Rich. Viell. l. 2. de Eman. c. 29. belle vsque ad finem terræ ablata prosequens, & arcus contritos, armaque contracta, adaptans terræ Deiparæ. Tandem terra *diutius mater* à nobis appellatur, longè alio iure quàm cetera elementa vt expendit Plinius lib. 2. c. 63. Est enim in nos semper benefica, tametsi calceat, & malè semper habeatur per nos. Ideo Pandorati dici notat Philo l. quod mundus sit incorrupt. Verè

24 nutritrix

nutrix ut idem ait in Cosmop. & fluens nobis lac & mel quid enim aliud tanta fructuum feracitas, quid tot fontes in terræ superficie erumpentes, quam mamma: quibus necessarii omnibus humores fugitur? Ex his fontibus, plerique medicari & depellendis morbis viles, ut & plantæ pleræque & terræ seplasia omnibus paratæ. In visceribus autem eadem terra, varias venas metalliferas & thesauros abdit, quos in bonum mortalium depromit, nunquam fatiganda. Hæc in Deiparam appositissime cadere, nemo non videt. Est enim verè terra fluens lac & mel, quia Christus Dominus qui est sublimis fructus huius terræ, nihil aliud est quam lac & mel. Lac quippe fructus est carnis, mel labitur de supernis, ut philosophatur in hanc rem Petrus Damiani opusc. 50. cap. 3. proficiens appetit ex S. Gregorio 15. mor. cap. 9. qui illud Iobi c. 20. *Nō videat riuulos fluminis, & torrentes mellis & butyri*, de Christo interpretatur: [quia mel de super cadit, butyrum verò ex animalium lacte colligitur. Mel itaque ex aëre, butyrum verò ex carne est. Summi autem Principis Vnigenitus, cum sit Deus super omnia, homo est factus inter omnia. Qui cum nos dulcedine diuinitatis suæ & mysterio incarnationis repleuit, melle nos pariter & butyro satiauit.] Hæcque ipsa ex causa, iuxta Damianum, sponte Christi pia anima, quæ eius corpore & sanguine in Eucharistia mensa appositis cibatur & potatur, dicitur per sponsum Cant. 4. *Fauus distillant labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua*. Est ergo Christus lac & mel; atque adeo Deipara, est terra fluens lac & mel. In huius terræ visceribus, venæ sunt pretiosissimorum metallorum. Optime namque Ricardus Victorinus in Plal. 71. ad illud *Descendet sicut pluuia in vellus*, accommodat Deipara illud Iobi *auro locus est in quo conflatur*. Hæc verè est terra de qua Altissimus creauit medicinam, inquit Cæsar. 1.7. cap. 15. miracul. narrans innumeras curationes quæ in Monte Pessulano ad templum Deiparæ perficiebantur, non sine peruersa Medicorum amulatione, quam ibi describit. Ex hac terra creatam ab Altissimo medicinam, ait quoque Ricardus à S. Laurentio l. 1. de Deip. c. 4. *sub finem*, addens Christum esse eam medicinam omnium in festinatione nebulae, qui idecirco Ecclef. 24. de se ait, *Exiit quasi fluius dioryx*, quod interpretantur, *medicamentum generationis*, quod exiit de paradiso virginici vteri.

Tandem hæc est terra benedicta, & terra Dei, ut pulcherrime tradit Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus sancti cap. 1. confetens terram ex qua primus Adam formatus est, cum hac terra ex qua secundus Adam Christus, est formatus. [Hominem illum terrenum, inquit,] cum isto caelesti homine conferentes, hoc primum in factus illius abesse perspicimus, quod terram ipsam quum de limo formaret eum, non benedixit Deus. Ecce autem in ista caelestis hominis factura noua, dicit Archangelus, imò qui in Archangelo loquitur Spiritus sanctus. *Benedixit a tu in mulieribus*. Et Psalmista per prophetiam huc adductus gratiam succinit, & dicit, *Benedixisti Domine terram tuam*. Amplius autem & in hoc terra ista præpoller, quia terra Domini est. Non enim illic dixit Scriptura. *Formauit igitur Deus hominem de limo terræ suæ*, sed tantum, *de limo terræ*. Hic autem non tantum. *Benedixisti Domine terram*, sed *benedixisti, ait, Domine terram tuam* & c. Qualis enim illa, & qualis terra ista? Terra illo nullo modo feminis Dei perceptibilis, vapore irrationabilis, insensibilis, inanimata, immobilis. Terra autem ista, animata, sensibilis, rationalis, & quod optimum est, fidelis: & propter fidem, Spiritus sancti, & feminis Dei perceptibilis.]

Notio altera terre perfusa, in Christi Domini humanitate.

309. Hactenus de illa prima acceptione mystica terræ, cui aqua superflua est à Samuele. Quæ tamen terræ acceptio, non videtur usurpata à S. Cyrillo, cuius vestigijs insitebamus in hac incarnationis expressione: sed terram usurpauit pro ipsa Christi humanitate. Nec præter usum Scripturarum. Nam in capite libri, interprete Anastasio Sinaita lib. 1. Hexaem. cum dicitur in principio Deum creasse cælum & terram, Christus nomine *Cali & Terra* designatus est: nomine quidem *Cali*, propter diuinitatem, *Terra* verò, propter humanitatem: quorum adeo distictorum extremorum structura, in principio facta est, quia Christus in mente Dei, & æterna prædestinatione conditus est, antequam diuina manus quicquam faceret à principio. Hæc est verè promissa terra iuxta Tertullianum l. de resurr. carnis c. 26. verbis illis. [Iudæi terrena solummodo sperando, cælestia amittunt, ignorantes & panem de cælesti repromissum, & oleum diuinæ victionis, & aquam Spiritus & vinum, animæ vigorantis ex vite Christi. Sicut & ipsam terram sanctam, Iudæicum proprie solum reputant, carnem potius Domini interpretandam, quæ exinde & in omnibus Christum indutus sancta sit terra; verè sancta per incolarum Spiritus sancti, verè lacte & melle manans per suauitatem spei ipsius; verè Iudæa, per Dei familiaritatem.] Sed & S. Gregorius 9. mor. c. 21. *Terram datam in manus impij, humanitatem Christi interpretatur*, permissam impiorum malignitati. S. quoque Gaudentius tractatu in die suæ ordinationis in medio. [Non iam videbitur perfunctoria ista audicio, quæ bonorum terræ præmijs honoratur, & non cuiuslibet terræ, sed illius olim promissæ, illius fluentis lac & mel. Promissionis enim terra, Christi caro est, ex massa humani generis de terra formata suscepta, ac dulcibus diuinæ gratiæ succis exuberans, cuius purissimo doctrinæ lacte alimur & nutrimur, cuius cælestium charismatum suauitate reficimur, cuius vberitate credentium corda, pinguescunt, cuius bonis obedientium corda mentes animæque fidelium, & in hoc & in futuro sæculo faginantur.] Subscribit Autor imperfecti homin. 41. nam terram promissam, fluentem lac & mel, negat fuisse terram Iudæam. sed ait, fuisse [terram rationabilem quam Christus suscepit. De illius enim incarnatione, lac & mel processerunt. Lac enim opus est miraculorum quoniam & sine labore dentium & cum suauitate comeditur, per quod rudes in fide quasi pueri sustentantur. Mel autem eloquia doctrinæ dicuntur, sicut ait Propheta, quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel & fauam ori meo? Ergo incarnatio Christi promittebatur, qui lacte miraculorum & lacte doctrinæ nutriturus erat gentes rudes in fide.]

Vigilius Christum esse terram siue agrum thesauro abscondito diuitem, pulchrè prosequitur, in fine tertij libri contra Eutychem. [Thesaurus inquit] in agro absconditus, Deus est, latens in carne sua. Audi Apostolum dicentem de Christo, *In ipso*, inquit, *sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi*. Et ideo omnis est profusus inutilis & impia confessio, quæ Dominum Iesum Christum, aut Deum tantummodo non & hominē, aut hominem solum, non & Deum facit. Agrum autem carnem Christi figuratè nominari, & præsens indicat locus, & superius illata testimonia docent. De hoc enim agro maxime, Isaac in suis benedictionibus prophetauit. *Ecces, dicens, odor filij mei, sicut odor agri, cui benedixit Deus*. Corpus enim Dominicū, magnis diuersarū virtutū fragrat odoribus, & sui bene olētia superante diuersa pigmenta, infirmos quoque viuificat. Vnde Apostolus Christi

Christi, (inquit) Bonus enim odor sumus, de vita in vitam, qui salus sumus, cuius tam præcipui & saluifici odoris suauitate, illecta in Canticis Canticorum ad eum dicit Ecclesia: *Post te in odorem unguentorum tuorum curramus*. De huius agri pulchritudine, & ipse loquitur in Psalmo quadagesimo nono, *Et species agri mei est*. Per huius agri gloriam, Ecclesia, in prædicto Salomonis libro, odales adiuvat dicens: *Adiuo vos in gloria & virtutibus agri*. Agrum illum, fortis & sapiens in Proverbio Salomonis mulier, id est Ecclesia introducit, compatiens enim de ea dicitur: *Agrum vidit, & eruit illum*. Preciosa est huius agri possessio, quæ Christi intra se absconditam retinet Deitatem. Duplex enim natura est Christi, & idcirco dixi, nec thesaurus sine agro, nec ager sine thesauro potest ab aliquo possideri. Sed pulchre Petrus Damiani l. 2. epistola 5. tractans quam terram Naaman onere duorum burdonum à Propheta petierit, ostendit esse Christum, prædicatione Principum Apostolorum credendum, & quæ terra altare conficitur, ubi Deus propitiatur.

Jaque Christus terra dictus est. Et est sanè terram inter & humanam substantiam, analogia non modica, quam Tertullianus l. de carne Christi cap. 9. exprimit, his præter cetera. [Quid est sanguis, quàm rubens humor: quid caro, quàm terra conuersa in figuras fæci? Considera singulas qualitates, musculos vt glebas, ossa vt saxa, etiam circum papillas calculos quosdam. Alpicie nervorum tenaces connexus, vt traduces radicem, & venarum ramosos discursus, vt ambages circuitum, & langines vt muscos, & comam vt ceipitum, & ipsos medullarum in abdito thesauros, vt mentis carnis.] Ex aliis alia in hanc rem protuli, in scalis à nobili creatura ad Deum, Gradu 11. *ferè initio*. Quare merito illud S. Cyrillus, sanctissimam Christi humanitatem, terram illam esse censuit, cui Samuel aquam superfundit.

Amia, mystica terra notiones, coincidunt.

310. Non est tamen hæc terræ acceptio, contraria illi quam proxime proposui de Deipara. Nam vt superius quoque iam monui, terra illa cui Verbum copulatum est, porciuncula fuit substantiæ Deiparæ, ita vt cum immediatè ante momentum incarnationis ea substantia in solidum spectaret ad Virginem, subito facta sit Christi, operante Spiritu sancto. Quæ causa est, ut esse Deum in B. Virgine per identitatem, asseruerit, Pet. Damiani serm. 44. qui est primus de natiuit. Deiparæ. Exponens enim illud; Reg. 10. *Vestitum eum* (Salomon thronum suum eburneum) *auro fuluo niris, aurum autem esse diuinitatem; eburneum autem thronum, sanctissimam Deiparam*. Tum subdit. [Quid est autem quod dicit *fuluo niris*. Hic aliquid requirendum reliquit nobis Spiritus ille multiplex; & vtinam possim explicare quod sentio. Quatuor modis inest Deus omnibus creaturis. Primo modo essentialiter, tam bonis, quàm malis nihilque intercludit Diuitas essentiam, per quam esse omnia acceperunt. Inde est quod nupquam, & in omni loco esse legitur, cum omnibus præsentiter assistat, & à nullo comprehendatur. Habent etiam & mali Dei præsentiam, sed non gaudent, cum inanimata quælibet hoc possint privilegio gloriari. Secundo modo inest bonis operatione; agit enim in eis virtus operatiua, vt operentur opera Dei; nec otiose creati sunt inter creaturas, sicut & mali qui elegerunt æstere vt sempiternis ignibus alimenta ministrent, hostes & plectis quæ bonis illuminatione, quos de futurorum cognitione nobilitat, & participes suorum efficiat secretorum. Quarto modo inest vni creaturæ, videlicet Mariæ Virgini, identitate, quia idem est quod illa. Nimirum quia illa ipsa substantia quæ immediatè ante erat Deipara, in momento efformata est in Chri-

sti substantiam, Deo hypostaticè adhaerentem. Quare siue terram pro Deipara quoad partem aliquam substantiæ eius, siue pro sanctissima Christi Domini humanitate vsurpemus, eodem recidit.

Verbum, aqua terre prædictæ superfusa.

311. Pergo ad superfusam terræ aquam, quæ an fontana, an fluuiatilis, puteana, an è cisterna, & collectiua ex imbris fuerit, (mare aberat,) Scriptura non exprimit. Potuit verò omnibus illis modis parari; quare indiscriminatim eos adhibebimus. Verbum igitur vt aiebat S. Cyrillus, nomine *aqua superfusa* significatum meritisimo est. Est enim emanatio è profunda aquarum abyssu; hoc est ex Patre, quem idcirco Philosophi apud Alex. Clementem 5. Strom. c. 5. *profundum* nominant, Pater iuxta multorum interpretationem à D. Ambrosio relatum, l. 1. de Spiritu sancto c. 19. Fons vitæ est; idque ferunt illa Davidis, *Apud te est fons vitæ*. Ex eo fonte, duo procreantur fluuij amplissimi; nempe Filius & Spiritus sanctus. Nam Spiritus sanctus, est *Fluuius crystallinus manans de sede Dei & agni*, vt habetur Apocal. 2. 1. iuxta expositionem S. Ambrosij l. 3. de Spiritu sancto c. 2. 1. cui ibidem l. 1. c. 20. plurima in hanc Spiritus sancti appellationem disputat. Verbum verò Fons sapientiæ aptè dicitur, & in illud potius cadere verba illa Davidis Psal. 35. *Apud te est fons vitæ*, opinatur S. Ambrosius l. 1. de Spiritu sancto c. 19. annūtiatque S. Athanasius l. de humana natura suscepta contra Apollinarium cum ait, Dauidem dixisse, *Apud te est fons vitæ*, [quia nouerat apud Patrem, Filium esse, fontem S. Spiritus.] Hæc est sapientia quæ quasi fluuij diorix, & sicut trames aquæ immensè de fluuij defcribitur c. 24. Ecclesiastici. Eidem Petrus Damiani serm. 67. aptat locum ex c. 4. Cant. & ex Psalmo 45. [Verbum Dei (inquit) tanquam riuus aquarum viuientium cum impetu venit, & sicut torrens cunctis doctrinarum ardentium inquinamenta subuertit. Vnde & in Canticis Canticorum dicitur: *Fons hororum, puteus aquarum viuientium quæ fluuij impetu de Libano*. Hinc & Psalmista: *Fluminis impetus lauificat ciuitatem Dei*.]

Egrege quoque serm. 11. huc aptat illud Isaie 59. *Dominus Deus noster fluuius gloriosus exiliens in terram sitientem*. Itemque illud ex c. 2. Genes. *Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandam vniuersam superficiem terræ*. Hunc fluuium eiusque egressum sic exponit Damiani. [Locum voluptatis, Patrem esse censemus; cum Deus illocalis sit; sed efficientias rerum, nisi per vulgatos sermones explicare non possumus. In ipso autem omnem voluptatem esse intelligit, qui legit Apostolum dicentem, *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia*; & alium ex illo duodeno apice similiter eructantem; *Omne datum optimum & omne donum perfectum, desursum est, descendens à Patre luminum*. Ipse etiam Filius dicit: *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te, solum verum Deum*. Cognitio igitur Patris, vita æterna est; & ubi vita æterna, ibi sempiterna voluptas; quia gignitur de vtero Patris, Deum de Deo, lumen de lumine, de Domino Dominus. Egreditur autem identitate, quia idem est quod Pater: Idem dico secundum substantiam, non secundum personam. Egreditur & æqualitate, quia pari omnipotentia respicit generantem; cum omnia quæ potest Pater, possit & Filius sicut ipse testatur: *Omnia quæ facis Pater, facit & Filius: nec potest Filius facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*. Egreditur & æternitate, quia licet generetur, non est posterior generantè: sed ambo vnius antiquitatis sunt, si tamen vocabuli nouitatem non exhortes. Quod licet quoquo modo significet quæ dicuntur, longè tamen est à sententiæ Maiestate. Egreditur similitudine, quia similis est Patri, Partis imago, splendor gloriæ, & figura substantiæ eius. Egreditur æternitate, quia ali² est ab illo; alius dico

non

non aliud. *Ego*, (inquit,) & *Pater*, unum sumus. Unum dixit, non *unus*: quia *unum* significat substantiæ unitatem, *sumus* verò, personarum proprietatem. Sic igitur, & longè excellentiori modo de Patre Filius egrediens, inundat Angelicas stationes: quia iuxta Salomonem, *Fons sapientie, Verbum Dei in excelsis*. Citharedus puer, de hoc fonte pleno ventre potauerat, cum diceret, *Apud te est fons vitæ*; quia non solum tu vita, sed & Filius tuus, fons vitæ est; Et ut patenter, quid sentiebat, ostenderet, subiunxit: *In lumine tuo videbimus lumen.*

312. Eum paradisi fontem quem Verbo Dei in excelsis aptavit, Petrus Damiani, Nicol. I. epistola ad Michaëlem Imperat. ait fuisse pluuiam aut vaporem, quorum utrumlibet optimè cadit in Verbum. Quem enim latet illud Davidis de Verbo, *Descendat sicut pluvia in vellus*? Eius loci egregiam paraphrasim profert ex Epiphanijs Anchorato. [Pluvia cum arboribus & plantis in eandem naturam transiens, corpus efficit, & singulos fructus iuxta similitudinem. Et in olea quidem oleum pingue fit, assumpta ex ipsa essentia. In vite verò vinum dulce incorporatur. In fico ficus dulcescit. Et in singulis seminibus ad speciem ipsorum augetur ac nascitur. Sic arbitror Dei Verbum in Maria caro factum est, & in semine Abraham homo inuentus est iuxta passionem. Inuenimus enim Messiam de quo scripsit Moyses. Et dixit sanè Moyses, *Descendat sicut pluvia eloquium meum*. Et David. *Descendat, sicut pluvia in vellus, & sicut gutta stillans in terram*. Lana itaque suscipiens rotem, velleris fecunditatem auget. Terra verò suscipiens pluuiam, auget fructum ex præcepto Domini contibuens naturam promptiorem, & ut accipiat, ab ipso amplius studium habet. Sic sanè etiam Virgo Maria, *Unde cognoscam hoc*, (inquit) *quod erit mihi studium*, (& audiuit,) *Spiritus Domini superueniet in te, & Virtus Altissimi obumbrabit tibi*. Quapropter & quod nascetur ex te, sanctum erit, & Filius Altissimi vocabitur. Christus in Angelo loquitur, efformat autem seipsum Dominus in sua ipsius formatione, forma serui assumpta. Et Maria quidem haurit sermonem ad conceptionem, velut pluuiam terra. Verum Verbum Dei, seipsum sanctum fructum ostendit, assumens mortalis naturam. Sic igitur ex ipsa hauriente, velut terra & velle, veræ spei fructus, & Sanctorum expectatio: velut Elizabeth dixit, *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui*; vnum assumpsit ex humana natura, quod passioni obnoxius fuit, quum passionis exors sit Dei Verbum. Eundem locum Pfaltis pulcherrimè de Verbo carni adiuncto exponit Vigilius *sub finem* tertij contra Eutychem, eodem referens illud Isaie 55. *Quomodo descendit imber aut nix de caelo, & inebriat terram*. Concinnè de morte Chrysologus serm. 142. [Singulis gratia se est largita per partes: Mariæ verò simul se totam dedit gratiæ plenitudo. Omnes, (inquit) Evangelista, de plenitudine eius accepimus. Unde & David dicit, *Descendit sicut pluvia in vellus*. Vellus cum sit de corpore, nescit corporis passionem: sic virginitas cum sit in carne, virtus carnis ignorat. Cælestis ergo imber, virginem in vellus placido se fudit illapsus, & tota Diuinitatis vnda, bibulo senestræ carnis celauit in vellere, donec per patibulum crucis expressum, teris omnibus in pluuiam salutis effunderet, *Sicut stillicidia stillantia super terram*. Ut vitalibus partita stillicidiis tempora, fidelitarent germinem, non necarent. Eundem locum S. Ambrosius serm. 13; ad humilem descensum, & materni pudoris inuoluta signacula retulit, ex quo Rufinus ad Psalimum 71. aperte proficit.

Præterea verò idem Dei Verbum Sap. 7. dicitur *Factor virtutis Dei, & emanatio quædam claritatis omnipotentis Dei sincera*. In quem locum Verbo diuino exactè accommodandum, diligenter incumbit. Antor libri primi de incarnatione apud Augustinum à c. 13. per multa capita; præsertim verò obleruat, dictam esse sapien-

tiam, vaporem [non gloriæ omnipotentis neque æternæ lucis, neque inoperationis Patris nec bonitatis eius: Neque enim conueniens erat alicui horum ascendi vaporem; sed cum omni proprietate ait (Sapiens) virtutis Dei vaporem esse sapientiam. Intelligenda est ergo virtus Dei, qua viget, qua omnia visibilia & invisibilia vel instituit, vel continet, vel gubernat, quæ ad omnia sufficiens est quoniam prouidentiam gerit, quia velut vna omnibus adest. Huius ergo totius virtutis tantæ & tam immensæ vapor, & ut ita dixerim, vigor ipse in propria subsistentia effectus, quoniam ex ipsa virtute velut voluntas ex mente procedat, tamen & ipsa voluntas Dei, nihilominus Dei virtus efficitur. Efficitur ergo virtus altera in sua proprietate subsistens, ut ait sermo Scripturæ. Vapor quidem primæ & ingenitæ virtutis Dei; hoc quidem quod est inde trahens, non est autem quando non fuerit.] Vides quædæ in hanc aquam, notionem vulgatam nominis aqua à quâ omnia. Verè enim Deus, omnia in sapientia sua fecit, & omnia per Deum Verbum facta sunt.

Superfluo Verbi tanquam aqua per Incarnationem.

313. Hæc aqua cum in sinu paterno, & in loco altissima voluptatis per æterna spacia deliquisset, tandem effusa est per incarnationis mysterium *super terram*. Et hæc est effusio, ob quam Samuel obtestabatur Deum, ut populi calamitate propè obtriti miseretur. De hac ipsa effusione accipere primum possumus quod quatuor Doctores de Christi sanguine disputantes coram Pio II. (descripsit eorum disputationem Syluester in Rosa aurea tractatu 3. q. 30. fol. 294. col. 4.) acceperunt de vicina effusione sue de morte. Ita enim interpretati sunt illud à Davide Psal. 21. prolatum in persona Christi, *Sicut aqua effusus sum, ut sensus sit, humanitatem Christi fuisse dissipatam, & esse desisse, eo modo quo fluida cum effunduntur. Nec sanè verba illa, ut ibidem rectè notatur, soli sanguini Christi aptari possunt: quia sanguis cum non sit nisi pars integrans, non fundat communicationem idiomatum. Non incommode tamen effusio illa ipsi Verbo tribuitur, quatenus humanitati nostræ superfluum est in Christi humana substantia. Eam verò effusionem consecuta est mors, & ossium omnium dispersio, consequenter memorata in Psalmo proposito.*

Expresserat hanc effusionem Verbi in humanam substantiam, typus aliter; nempe effusio roris antelucani, seu pluuiæ in vellus Gedeonis. Audi Bernardum hom. 1. super missus est. [Quid illud Gedeonis vellus significat quod utique de carne tonsum, sed sine vulnere carnis, in area ponitur, & nunc quidem lana, nunc verò area rore perfunditur, nisi carnem assumptam de carne Virginis, & absque detrimento virginitatis? Cui utique distillantibus cælis, tota se infudit plenitudo Diuinitatis: adeo ut ex plenitudine omnes accepimus, qui verè sine illa non aliud quàm terra arida sumus. Huic quoque Gedeonico facto, propheticum dictum pulchrè satis conuenire videtur, ubi legitur, *Descendat sicut pluvia in vellus*; nam per hoc quod sequitur, *Et sicut stillicidia stillantia super terram*: idem datur intelligi, quod per inuentam rorem madidam aream. Pluvia quippe voluntaria quam segregauit Deus hereditati suæ, placidè prius & absque strepitu operationis humanæ suo se quicquid illapsa virginem demisit in vterum: postmodum verò ubique terrarum diffusa est per ora prædicatorum, non iam sicut pluvia in vellus, sed sicut stillicidia stillantia super terram, cum quodam utique strepitu verborum, ac sonitu miraculorum. Siquidem recordata sunt nubes illæ quæ portabant pluuiam, præceptum sibi fuisse cum mitterentur, *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine*.

inquit: quod in aure auditis, predicare super recta. Quod
desceperant. Etenim in omnem terram exiit sonus eorum,
in fines orbis terra, verba eorum.

& in *præfati* textu, *verba* *comitum*
 Præfatus Richardus Victorinus ad Deiparæ lanam
 & petram, cælestis vnde effusione, Verbi inquam diuini
 in vntione perfusam, refert Gedeonis historiam, & illa
 Pælis vtra Deifydæ *scilicet pluuia in vellus & sicut fil-*
licilla villana super terram: nec posteriorem prætem,
 vt Benardus factum effi, refert Richardus ad patrem
 innotatum Apollinicum, sed vtraque expressam censet in-
 carnationem. Pro longissimo eius discursu, represento
 passu vtræ Amedei Laulanæ ex hom. 3. [Pluuia (in-
 quid) descendit in vellus abique strepitu, sine motu, si-
 que vlla scissione, aut diuisione, leniter infunditur tran-
 quille] *scilicet super terram* bibeat. Sic fillicilla sensim
 & puluim infundunt terram tam mirabili decursu,
 cunctaque subtilitate, vt in introitu vsu pacant, & in
 exitu geminae producunt. Ita imber veniens de vltra
 super cælestes aquas, descendit in gremium Virginis,
 nec humano opere, abique motu concipiente; salu-
 tem integerrate, & claustris Virginis obferatis, leniter
 infusus effi, tranquille *scilicet*, incarnatus in scilicet
 Sillam quoque super terram eius, in introitu
 non comparent, & in exitu prodians manifeste.] Egre-
 gie omnino bane ipsam loci illius Davidici interpreta-
 tionem profectus effi S. Chrysostomus homil. 2. in
 Psalmum 130. *transiens illud, incerta & occulta sapientia*
tua manifestasti mihi.

Quàm mira & lata nobis hæc effusio.

314. Quicunque verò esse dicantur huius effusio-
nis typi, nemo satis explicet quàm fit hæc effusio
admirabilis, & ingens pro nobis consolationis argu-
mentum. [Non me capio præ læticia.] Ait Auctor sermonis
de beatiss. Dom. inter Damiani sermones 61. defecit
cor meum hæc effusio[n]. [Non me capio præ læticia, quod
maiestas naturæ suam exinaniens, in naturam meam
cussit, & sanguinis superfluentia, & me miserum in di-
citis glorie lux non ad horam, sed in sempiternum
inclinet. Fit frater meus, Dominus meus, & timorem
Domini, fratris vincit affectus.] Et mox. [Vide effu-
sionem. Ille qui erat admirabilis agminibus Angelo-
rum, inclinat cælos, & fit consiliarius hominum.
Majestatum nomen in pietatibus effunditur, & qui
invisibilis esset in cœlis, consolare venit in terris, abscen-
dit purpuram belis, miseria vestimentis, & ad lutum, ubi
piorum inclinat, non mergitur. Is adeo dicere, in-
fatus in limbo profundo, operi manuum suarum porrigere
desteram.] Sic ille de prima fluminis diuini effu-
sione. Sub quo æquorum cortice optime exprimitur
Verbi defectio. Quæ enim effusio, & eius abiectio est,
v. propterea Ethnicis olim inter sacrificandum nefas
esse effundere aquam, quippe eo vlti sacram redditam.
Iste Iohannis excoGITANT genus vasis (futile vocabant)
quod perpetuo gesticandum in manibus esset vt vitare-
tur aqua effusio, quod ex Donato notauit Marfilius
Columa (scd. i. hydrag. c. 6. n. 6.

Exclamat hic quoque merito S. Ambrosius l. 1. o. in
 Legem 2. 3. vultis, ad illud Occurret nobis homo amphi-
 traque partem, Considerans primum totius Christiani-
 tatis legem mysticam, ipsius inquam Christi efformationem
 et incarnationem Verbi, in aqua expressam
 esse: O aqua que humano aptetur sanguine, ut praesentium
 lauacrum figura praecederet, orbem terrarum
 lauas! ille qui aqua que Sacramentum Christi efficit
 meruit; que lanis omnia, nec laeas! Tu incipis
 prima, tu complex perfracta mysteria. A te principium,
 tu finis: vel potius tu facis et finem nescimus. Per te
 fructus faciebis carnis aboleret, et percutia fiti vice-
 ta aptetur sale in multam seruantur aetatem. Per te
 virtutibus astra corporibus, dulcis ad gratiam, salutaris

ad vitam, fuanis ad voluptatem potus infunditur. Tu nomen Prophete & Apostoli, tu nomen Salvatore dediti, Illi nubes cœli, illi Sol mundi illi fons vite est. Quæ montibus pressa, non clauderis, quæ scopulis iussa, non frangeris, quæ terris infusa non deficiis, sed inimicis scaturiens venis, ad spiritum incluſa vitalem inhalas, ad succum diffusa fertilem preſtas, aut rigatum superflua accommodum ſubministras; ne ſiccatis exanimata vitalibus, ſolemnes neget terra proveniunt. Omnium elementorum ſubſtantia, cœlum, ær, mare, & terra, te reddunt. Te propheticæ percuſſa tactu, vt ſilentium rigares corda populorum, vomuit petra; te, cum de latere Saluatoris erumperes percuffores vident, & crediderunt: & idæ regenerationis noſtræ de tribus vna eſt teſtibus. Tres enim teſtes ſunt, aqua, ſanguis, & Spiritus: Aqua ad lauacrum, ſanguis ad precium, ſpiritus ad reſurrectionem.]

*Aquarum Evangelicarum ubertas, ex hac
effusione.*

315. Hæc postrema spectant ad effusionem Verbi posterioriorem. Verbum enim carne vestitum, s. mo-
tore de loco voluptatis, id est de vtero Virginis exijt,
vt mellitissimè philosophatur Petrus Damiani. *serm. ii.*
exijt inquam per quatuor orbis partes ad irrigandum
vniuersæ terræ ariditatem. Vnde Christus *Caput flumi-*
ni s. S. Augustino in Psal. 92. appellatus est. Et hic est
fluvius irrigans torrentem spinarum, vt S. Hieronymus
x. Ioël c. 3. affirmat in Apolog. ad Pammachium pro
libris contra Iovinian. Perpulchrè S. Ambrosius in Psal.
45. [Est & fluvius qui de Edem exit, & circuit vniuer-
sam terram, Verbum Dei quo Paradisus intelligibilis
irrigatur, & omnis anima vocatur ad gratiam Christi,
dicente ipso Dei Verbo; Si quis sitit; veniat ad me, & bi-
bat. Cui ego dederò aquam, flumina de ventre eius fluent
aque viue. Ex illo enim vnicò Dei Verbo, quatuor flu-
uiorum prudentiæ & fortitudinis, temperantiæ quo-
que & iustitiæ fluenta manantur. *Alij enim per spiritum*
datur sermo [apostolica] alij fides in eodem spiritu; alij gratia
curationum in vno spiritu; alij operatio virtutū. Hæc enim
operatur omnia vnus qui idem spiritus, diuides se, singulis
prom. vult. Hi [sunt] impetus fluminis, cum le in gratiam
ministeriorum operationis atque virtutis, [spontanea
*diuisione transfundit.] Hæc item est nubecula paru-
la quasi vestigium hominis de mari. Audi Augustinū*
serm. 20. de temp. [Nubecula carnem Christi figura-
bat, qui in mari mundi iustus nascitura erat. Quam-
obrem ne fortè aliquis dubitet, nunc illam vestigium
hominis habuisse, dixit: illius vtique hominis qui dixit,
Quem dicunt homines esse filium hominis. Sicut ergo oran-
te Helia post tres annos, & sex menses, pluuia de cæ-
lo descendit, ita & in aduentu Saluatoris, tribus an-
nis & sex mensibus, quibus predicare dignatus est,
pluuia verbi Dei totum mundum feliciter irrigauit.]
qua de re plenius cum de Iride Symbolo Christi.

*Typus alter effusionis Verbi sub aqua specie,
ex Exodi 4.*

316. Altera aqua effusio quam initio memorabam
tandem alterum incarnationis typum, ea est qua Mo-
ses ad populum durissimè seruitutis iugo pressum al-
legatus, & iussu miracula patrare, signum tertium cui
creditori essent qui primo ac secundo non credidissent,
accepit effusionem atque super aridam, mox vertendæ
in linguinem, ad relutis contactam, vt habetur Exo-
di. 4. De hoc ergo signo; sic philosophatur in re-
no no-
stram S. Cyrillus hom. 18. Pasch. postquam Patrem,
fontem & fluuium esse, ex quo exiit Filius, præmisit
& ex Scripturis firmavit. Ex fonte seu fluuiio Dei &
Patris, velut aqua viuifica existit Filius, qui viuificat
omnia

omnia, & in ipso vivimus, movemur, & sumus. Et hoc idem nobis intus quasi per figuras indicans, & veluti per humilia quædam exempla declarans Deus, ita Moysen sapientissimum affatus est: *Et accipies aquam ex flumine, & effundes ipsam super terram.* Fluvio namque, ut dixi, perquam appositè, Patris natura comparatur. Aquæ verò, qui ex ipso secundum naturam genitus est Filius. Hæc igitur aqua ex flumine proficiens, terræ admixta est. *Verbum enim caro factum est*, per unionem, providentiæ consilio destinatum. Futurum porò ut postquam semel homo factus esset, non dubie mortem quoque pro nobis in assumpta carne oppeteret, indicavit, dicens: *Et erit aqua quam acceperis a flumine, sanguis super aridam.* Significat autem nobis, nihil aliud hoc loco sanguis præter mortem. Donec enim caro nondum erat Verbum, non fuit sanguis. Libera namque à conditione mortis est ipsa vivens, vitæque parens natura. Postquam verò factus est nostri similis, tunc sanè suæ carnis mortem sibi veluti propriam vindicat, ipseque pro nobis mortem subisse dicitur, suoque sanguine hanc quæ cælo subest naturam acquisivisse. Eadem habet l. de incarnatione Vniig. c. 26.

Sed quod non exponat his locis S. Cyrillus, quomodo hæc aqua super aridam effusio, eiusque in sanguinem conversio, fuerit signum tertium cui crediduri essent veri Iudæi, id suppleo ex l. 2. de ador. ubi aptato ad incarnationem miraculo virgæ, per Moysen apprehensionem in colubrum versæ; & miraculo curationis manus, quæ educta è sinu apparuerat leprosa, tertium signum in effusione aquæ in sanguinem versæ patrarum, sic explicat. [Ultimum mundo signum Christi moris fuit, & illa per aquam, & sanguinem ablutio, adiunctio nimirum etiam sancto corpore, quod per aridam significatur.] Subdit mortem Christi merito appellari signum, nam id est signum datum generationi prave atque peruersæ, signum ionæ Prophetæ. Est autem hoc signum tertium per comparationem ad duo signa antiora quibus increduli cum fuissent Iudæi, interveniente hoc tertio signo, permoti sunt ad credendum. Primum ergo signum Iudæis datum iuxta S. Cyrillum fuit Moysiæ legis promulgatio: Secundum, prædictio Prophetarum atque Baptiste: Tertium, denique adventus Verbi per incarnationem ad subeundam pro nobis mortem; quæ fuit effusio cruenta, ob aquæ commutationem in sanguinem.

Habuit effusio hæc aquæ cælestis in terram, effectus longè alios quàm illa aquæ effusio in minori Britannia, ut memorat Iacobus de Vitriaco in historia Orient. c. 92. & ex testibus oculatis Cantip. l. 2. apud c. 57. n. 8. Eam enim effusionem tantæ tempestates ac procellæ consequebatur, ut vniuersa terra ad aliquot miliaria aquis obrueretur. Cælestis aquæ effusionem, non procellæ exceperunt, sed summa serenitas est consecuta.

Collatio incarnationis, & effusionis sub aqua specie, concluditur.

317. Claudio effusionem hanc Verbi divini, ex Petro Damiani serm. de S. Victore. [Sic inquit, agens de Verbi incarnatione] distillaverunt cæli misericordiam, sic Verbum Dei transfusum est, & effusum vbique totum, sine quo nihil totum. Felix effusio, quæ currentes adolescentulas ad odorem suavitatis invitat. Iure distillationem appellat. Et hoc nomen in frequenti est Scripturæ vi, cum de incarnatione est sermo. Audi Originem hom. 2. in Cant. interprete Hieronymo *ferè initio.* [Si videris Salvatorem meum ad terrena, aut humilia descendente; videbis, quomodo virtute magna & maiestate Divina, ad nos modica quædam stilla defluerit. De hac stilla & Propheta cecinit, dicens: *Et erit, distilla populi huius congregandus congregabi-*

tur Iacob. Et sicut secundum alium sensum, lapis erat præcisus è monte sine manibus, nostri in carne Salvatoris aduentus: (neque enim totus mons fuit, qui descendit ad terras: nec poterat humana fragilitas totius montis magnitudinem capere: sed lapis ex monte, lapis offensionis, & petra scandalii descendit in mundum:) sic secundum alium intellectum stilla nuncupatur. Opponebat quippè, ut, quia omnes gentes in stillam stillæ reputatæ sunt, is, qui pro omnium salute factus est omnia, etiam stilla fieret ad eas liberandas. Quid enim pro nostra salute non factus est? Nos inanes; & ille exinanivit semetipsum, formam servi accipiens. Nos populus stultus, & non sapiens; & ille factus est stultitia prædicationis; ut factum Dei, sapientius fieret hominibus. Nos infirmi; infirmum Dei, fortius hominibus factum est. Quia igitur vniuersæ gentes, ut stilla stillæ, & ut momentum statera reputatæ sunt; Idcirco factus est stilla, ut per eum à vestimentis nostris odor stillæ procederet, iuxta illud: *Myrrha, & stilla, & casta à vestimentis tuis, à domibus elephantis, ex quibus sanctificaverunt te filia Regum in honore tuo, quæ in quadragésimo quarto Psalmo dicitur ad sponsam.* Hoc esse ait Origenes quod in Canticis iuxta lectionem quam vniuersa, scriptum habemus, *Fasciculus stillæ, patruelis meus mihi.* Quomodo enim Christus dicitur Patruelis, id est Synagogæ, sororis Ecclesiæ filius, Pulcherrimè ibidem continenter exponit. Sed de hac effusione, plus satis.

Transitum ad effusionem Verbi, specie niui.

318. Effusio Verbi specie imbris, affinis admodum est Verbi effusio specie niuis. Nam quid aliud est nix, quàm aqua sicca, ut Poëta de puero Cæsare agens dixit. Cum enim mortuo puero Domitiani, niuis effusio esset consecuta, sic cecinit.

Qui sicca lascivit aquis, & ab æthere ludis:

Suspicio has pueri Cæsaris esse niues.

Pulchre S. Paulinus natali 6. sancti Felicis ferè initio.

Cernite letitiam mundi in splendore diei

Elucere sacris insignibus, omnia lætus

Candor habet, secus teneris à nubibus imber

Fonitur & niuee tellus velatur amicu

Quæ niue tella, solum niue, silua, & culmina, colles:

Cuncta sensu, sancti canos restantur honores;

Angelicaq; docent & luce & pace potiri

Felitem placida clarum in regione piorum,

Lactea quæ tactio labuntur velleræ calo.

Græcus interpres in Catena Iobi, nō dissimiliter aquas vocatas niues à Iobo significat, verbis illis alioqui subobscuris: *Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserim velut mundissima manus mea; tamen sordibus intinges me.* Aquas niuis Græcus interpres, vertit niuis. [Si niue inquit lotus fuero.] Estque ea interpretatio admodum commoda. Nam qui legunt *aquis niuis*, fidem omnium codicum & editionum laesunt. Qui verò *aquas niuis*, aquas è niue resoluta accipiunt, quas & ad abstergendam validiores, & in ora quam Iob incolabat, multo puriores aquis fontanis & fluminibus fuisse volunt; diuinant profecto, & quod ad expositionem corticis vocum Latine editionis opportunum esse vident, obtrudunt tanquam ex historię fide prolaturum. Sunt qui manus lotas aquis niuis, accipiunt pro manibus exquisitè albis, ut columbæ. lacte lotæ dicuntur, quæ exquisitè candent. Quæ interpretatio, si aquas niuis pro aquis in niues concretis accipias, bellè consentit: non item si aquas niuis, accipias de aquis niuis soluta. Nam lac cum sit album, ea quibus adhærescit, colore suo implet: at aqua ex niue soluta, non candet: unde ea quæ contingit, purgat quidem, sed albore non donat. Quare aquas niuis apud Iobum, dictas censeo aquas quæ sunt nix, siue aquas addensatas in niuem: Unde effusio

effusio nix, est aquæ effusio. Ac proinde merito post
propositam aquarum liquorem effusarum compa-
rationem cum Verbi Dei illapsu in terram nostram,
suscepimus tractandam effusionem Verbi sub aquæ
sic effusæ typo.

Scriptura nonnulla, eò aptata.

319. Visus est hanc effusionem attingere David
Psalm. 11. verbis illis superius propositis: *Descender sicut
pluvia in vellus, & sicut stilla stillantia super terram.*
Nun Apollinaris in illorum verborum Metaphrasi,
Sollicita stillantia, interpretatur de nix, sic exprimens
verum prædictum. [Ex alto sensum, sicut pluvia in
vellus venit: sicut terram niuibos quando cœ-
lum tacite ferit.] Similiter ac S. Ambrosius lib. 7.
in Lucam ad illud, *Vestimenta eius facta sunt alba si-
cut nix*, quod Vulgata Deuter. 3. habet, *Sicut stille
super gramina*, ipse legit, *vi nix super fenum*. Itaque
scilicet posteriora illa verba, de S. Ambrosij & A-
pollinaris sententia, non ad illas pluvias liquen-
tes, sed ad nixis floccos pertineant. Et cum multi
exhibent, posteriorem partem illius verticuli apud
Plautum, esse explicationem prioris, vt alibi fre-
quentissimè, non obsecrè videri poterunt annuere,
vt descensus quoque pluvie in vellus, de nixis effu-
sione accipitur. Si sola verba Latine editionis spe-
ctemus, nihil esset proclivius quam pluviam in vel-
lus descendentem, accipere de nix. quæ verè est plu-
via in vellus conformata; & idcirco sæpe nix, lana
aut vellus dominata legitur, vt apud Martialem lib. 4.
Epigr. 3.

*Adice quam densum tacitarum vellus aquarum
Densum.*

Item apud S. Paulinum natali 6. S. Felicis, *ferè initio,
cum conigisset die sancto Felici sacra ningere*, recu-
le hoc S. Paulinus ad lætitiæ colore candido ex-
pressum, quasi luce & pace potiri docerent sanctum
ritum.

Lætæ quæ tacito labuntur vellera celo.

Apud Prodentium carmine de S. Eulalia *sub fi-
nem*, nix in eius sacrum cadaver demissæ, dicun-
tur fuisse. [Palloli vice linteoli.] Græcum tamen
idioma ac Hebræum, eam notionem descensus
pluvie in vellus non fert. Quare analogia Incar-
nationis Verbi cum defluxu nixis, non potest ei
Plauti loco inascribatur, iuxta talem vocum notio-
nem: sed ad summum iuxta communem verbo-
rum vim; quo retento, plerique primam partem
verticuli illius Davidici, aiunt id ipsum significare
quod secundam. At istam aliqui Partes, ad nixis ef-
fusionem significandam censuerunt adhibitam, vt vi-
deamus.

Fuit qui ad eam Incarnationis expressionem per
nixis effusionem, referret illud Isaia 55. *Quomodo
descendit imber & nix de celo? &c. Sic erit verbum meum.*
Il enim de Verbo personali accipit Richardus à
S. Laurentio lib. 12. de S. Maria pag. 897. Sed hoc
enigmatum est. Nec aliter pronuntiandum de loco
illo Proverb. 35. *Sicut frigus nix in die messis, sic
legum fœdus ei qui misit illum, animam eius requie-
scere facit.* Quem locum Beda ibi, de quolibet do-
ctore Apostolico accipit. Multo autem magis va-
let de Christo, qui & Dei legatus ac Apostolus fuit
super omnes fideles Deo; & inter astuosissimos my-
stice canonicæ ardores descendit sicut nix super ter-
ram: sicque animam Dei de salute nostra solliciti,
requiescere fecit. Hæc fuit nix facta à Deo in tem-
pore serotino, iuxta Zachariam cap. 10. vbi Cy-
mias, & Hieronymus Iobi 28. tempus serotinum
Theoph. Raynandi Christi.

interpretantur tempus æstivum, quando messis &
fructus maturefcunt. Sanè niuem in Ecclesia dici
homines cælestes, & qui vitam viuunt dignam cœli-
tibus; interpretatus est S. Gregorius 3. 2. mor. cap. 23.
accipiens in hunc sensum illud Threnorum, *Naza-
ras candidiores nix*; id est, ijs qui in Ecclesia velut
Angeli & cælestes homines habentur, nitentiores &
puriores. Multo potiore igitur iure, Christus Dominus
qui homo cælestis est, iuxta Paulum, *nius* appellatione
donari poterit.

Fundamenta analogie Christi cum nix.

320. Causas aliquot huius denominationis Chri-
sto tribuendæ, consipat his verbis Richardus à S.
Laurentio lib. 12. de S. Maria (pag. 897.) sub verbo
nix. [Isaia 54. *Quomodo descendit imber & nix &c. Sic
erit verbum meum*, id est Filius, dicit Pater, Eccles. 4. 3.
Imperio suo acceleravit niuem, id est, in electis re-
frigerium, contra feruorem vitiorum tentantium.
Quia nativum & purissimum habet candorem. Ec-
cles. 4. 3. dicitur de nix ad litteram; *Pulchritudinem
candoris eius, admirabimur oculus.* Sap. 7. *Ipse est candor
lucis æternæ*, &c. Cant. 5. *Amicus meus candidus & ru-
bicundus.* Natus est enim de purissima Virgine, totus
candidus & purus, Isaia 55. *Gloria libani data est ei*,
qui interpretatur candor, quia de sursum venit. Ioan. 3.
Qui de sursum venit, super omnes est. Quia minuta de-
scendit. Philipp. 2. *Semetipsum exinamuit formam, erui
accipiens*, &c. Item, *Minus est enim paulo minus ab An-
gelis.* Psalm. 8. qui non sunt carni nec possunt mori.
Quia terræ immunditias operuit in cruce, id est, pec-
cata terrenorum, nec coram Patre apparent ad vindi-
ctam. Vnde *operuisti omnia peccata eorum*, Psalm. 84.
pallio scilicet misericordiæ, vel carnis crucifixæ. Vn-
de & dicit Eccles. 24. *Sicut nebula texi omnem carnem.*
Quia vitium disgregat. Quia frigida est, & tangen-
tes se infigit. Beatissima enim caro Christi, car-
nis humanæ non sensit incensum. Vnde vestimen-
ta eius, id est, membra, de quibus dicit matri suæ,
Iob. 10. *Pelle & carnibus vestiisti me*; apparuerunt sicut
nix in Transfiguratione. Matth. 17. Marci. 9. Luc. 9.
Christus etiam, tangentes se per veram dilectio-
nem, & puram orationem refrigerat ab æstu vi-
tiorum, vnde de Christo dicitur, Eccles. 43. *Imperio
suo acceleravit niuem*, id est refrigerium contra æstum
vitiorum. Quia feruore Solis & tepore auræ, dul-
cis citò in aquam resoluitur. Caritas enim quæ per
Solem signatur, & pietas quæ per teporem, fecerunt
Christum pati, qui in sua passione effusus
est sicut aqua, vt dicit Psalm. 21. *Quia resoluta in
aquam, nunquam iterum fit nix*, &c. Sic Chri-
stus in passione effusus sicut aqua, resurgens ex mor-
tuis iam non moritur, mors illi ultra non domina-
bitur.]

Distinctiões de eadem analogia, considerando in se & niuem, & Christum.

321. Mihi vt hæc Verbi Incarnati cū nixis effusio-
ne collatio liquidior sit, duo consideranda videntur:
nempe, & quid sit nix in se, & quid sit terra cui super-
funditur. Et nix quidem in se sumpta, perspicuè exhi-
bet Symbolum diuini Verbi humanitatem assumptis.
Nam formatur per subuectionem materiæ terrestri-
ad locum superum, vbi tamen non hæret; sed can-
descentia & firmior, descendit ob bonum terræ quam
descensu suo fermentat & aptat ad feracitatem, iuxta
illud Iobi 37. *Qui præcipit nixi vt descendat in terram.*
R. Ad

Ad quæ verba S. Gregorius 27. moral. cap. 18. egregie ex eo capite virum quemlibet sanctum cum nive componit, quod subiectus ab ima terra per calorem desuper immisum, donatus firmitate & soliditate aliqua, descendat ad subitus iacentes, proportionalem eis exhibentis caritatem cum ea quam ipse à calore celesti & diuini spiritus beneficio afflatu accepit, cum subiectus sursum est. Quæ omnia multò magis valere de Christo, ex humanitate cum Verbo nexa compacto, est apertissimum. Nam & humanitas eius ex ima terra per amorem quo Deus dilexit mundum subiecta est ad consortium vsque personæ Verbi; eaque subiectione materia ex se sordens & fluxa, facta est nitentissima, & firmitatem accepit qua in bono solidè consisteret. Sicque instructus & exoratus homo ille, non elegit sedem habere in cælis, vel inter Angelos, sed inter homines ad eorum procurandam salutem versatus est, eundem illum celestem amorem erga homines exoptatum, ex quo ipse in humanitate prædestinatus est Filius Dei. Hinc sufficienter intelligitur nivis in se spectatæ proportio, cum Christo Domino.

Item niuem ad terram; & Christum ad nos, referendo.

322. Proportio autem nivis comparatæ ad terram super quam effunditur, ac Christi spectatæ per ordinem ad nos, exponi melius non potest; quàm ostendendo, quæ bona nix terræ affert, eadem nobis Christum contulisse. Et nix quidem descendens in terram inebriat eam, ac infundit, & germinare facit, sicque dat semen serenti, & panem comedenti, vt Isaias cap. 55. affirmavit. Causam reddunt Theophrastus lib. 1. de causis plant. initio: & Plin. lib. 17. cap. 2. qui Theophrastum aperte expressit. Præfatus ergo qui dixit, hyemes serenas optandas, non pro arboribus fecisse vota, subdit paulò post. [Vota arborum communia sunt, niues diutius sedere. Causa, non solum quia animam terræ evanescentem exhalatione, includunt & comprimunt, retròque agunt in vires frugum atque radices: verum quod & liquorem sensim præbent, purum præterea levissimumque, quando nix aquarum celestium spuma est. Ergo humor ex his non vniuersus ingurgitans diluensque; sed quodammodo sicut distillans, velut ex vberibus, alit omnia quæ non inundat. Tellus quoque illo modo fermentescit, & succi plena ac lactescentibus satis non effusa, cum tempus aperit, tepidis aridet horis; ita maxime frumenta pinguescunt.] Quod niuem, aquarum celestium spumam nominat, vt cum vera physiologia consentiat, accipiendum est de parte tenuiore, & dilutiore vaporis sursum subiecti per calorem: Nam quod est in vapore illo crassius, in alias meteorologicis impressionibus conformatur. Vel certe referendum est ad alborem nivis aduenientem, eo modo quo spuma albescit: nam ea ex causa nivis alborem exponit Aristoteles l. 2. de gener. anim. cap. 2. Quamquam S. Basilius hom. 3. Hexaem. & in c. 1. Esaiæ ad illud, *Si fuerint peccata vestra, &c. niuem censuit verè spumam esse liquidi humoris, per agitationem vehementem ventorum attriti, ac spumescantis. Sed hoc cum physica de nivis ortu doctrina, minimè cohæret. Quare quod nix sit spuma aquarum celestium, id est aquarum in mediam aëris regionem subiectarum, accipiendum est eo modo quo dixi, vel certe repudiandum. Cætera à Plinio posita de nivis commodis, sunt verissima, & elegantissime à S. Ambrosio mox referendo traduntur lib. 7. in Lucam ad illud, *Vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix*; Et ex parte à Theodoro orat. 2. de Provid.*

sub finem, vbi frigidas impressiones, inter quas nix numeratur, ait esse terræ opportunissimas. [Quia dum frigora ciet naturæ conditor, plantas simul & semina in altum germinare prohibet, & vegetativam vim in radices distribuit, eamque in altum elatantem frigore, seu flagello quodam ad inferiora compellit. Idem reptilium quoque, quæ & plantis & similibus nocent, corpora perdit: simulque tibi alumnus suo animum genera exhibet.]

Sancti niues mortalibus, sed Christus maxime.

323. Ob hæc commoda nivis in terram cui superfunditur, S. Gregorius 27. moral. cap. 17. & 18. viros sanctos qui ex proximi charitate se impendunt eius saluti, componit cum nive, tractans illud Iobi 37. *Qui præcipit nivem, ut descendat in terram*. [Quid (inquit) hoc loco niuem, nisi per lucem iustitiæ candida accipimus corda Sanctorum? Aquæ autem ductæ in superioribus, consistunt, vt niues fiant: sed cum hæ ipsæ niues ad terram veniunt, in aquarum iterum liquorem vertuntur. Aquæ igitur sunt prædicatorum mentes, quæ dum ad contemplanda æterna se erigunt, altiori intellectu solidantur. Cùmque in summa consideratione rapiuntur, virtutem confirmationis accipiunt. Sed quia adhuc in terris fraterna dilectione retinentur, semetipsas ab alto intellectu modificant, & infirmis humiliter prædicantes, more nivium, corda arentium, liquatæ rigant. Niues ergo ad terram de celestibus veniunt, cum sublimia corda Sanctorum quæ iam solida contemplatione pascuntur, pro fraterna caritate ad humilia prædicationis verba descendunt. Sicut enim nix terram cum iacet operit, cum verò liquatur, rigat; ita Sanctorum virtus per firmitatem suam, apud Deum vitam peccatorum protegit, & per condescensionem suam, quasi liquefacta, arentem terram vt fructus proferat, infundit. Et quia aqua prius ab infirmis trahitur, vt post à superioribus ipsa reddatur; Sancti quippe etiam cum in virtutis arce consistunt, vnde elevati sunt, considerant; ne alienæ infirmitatis abiecta contemnant. Quasi ergo aquæ, ad terras de quibus subleuatae sunt, redeunt; dum condescendentes iusti peccatoribus, reminisci non desinunt, quod fuerunt. Certè aqua in terris adhuc Paulus fuerat, cum legem carnaliter sapiebat: sed doctus ad celestia, in niuem versus est: quia quod prius infirmum sapuit, ad soliditatem veræ intelligentiæ commutavit, & tamen condescendens fratribus, quasi nix ima repetijt: quia & post virtutum culmina, quàm fuerat indignus agnoscebat.]

Hæc multo potiore iure in Christum cadere, nemo non videt si resercentur quæ sunt Pauli propria, & tantum spectetur modus quo terræ commodat nix; cum qua & ille, & insuper reliqui in agrum mandandum benefici, sunt collati à S. Gregorio: idque esse Christi maxime proprium, disertissime tradit S. Ambros. lib. 7. in Lucam ad illud capitis noni. *Vestimenta eius, facta sunt alba sicut nix*. Sic enim scribit. [Audui duorum prudentium facundiam, nivem & apibus comparatam. Inveni quoque dixisse David: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua; super mel & favum ori meo*. Et infra. *Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lux seminis meo*. Verbum Dei lux est, Verbum Dei nix est. Super mel quoque & favum, Dei est Verbum, quod ore diuino melle dulciore fluxit oratio, & perspicue nivis ritu mollioribus, cadunt verba sententijs. Verè hic solus sermo nivibus comparandus, qui de cælo missus in terras, ieiuna nostrorum arua peccatorum fecundavit. Quod non usurpatore præsum-

ptem, sed ex lectionis serie derivatum, Deus ipse testatur dicens: *Exspectetur sicut pluvia eloquium meum, & dependent velut ros verba mea, sicut imber super gramen, & sicut nix super fenem.* Vtinam Domine Iesu, mens mea pluvie tue humore viridescat; vtinam terram meam nivis istius candore respergas, ne praeperero calorem vernantis corporis arua luxurient, sed potius calore vernantis Verbi celestis pressa fecundent. Nix cum cadit, aëres celi ubi inhabitant non habent, & laevis solito tritici proventus exuberat. Videtur S. Ambrosius in ea fuisse sententia, quam postea Magister Albertus & Lovanienses tradiderunt; non esse nivis albarem verum; sed lucem, vt in alijs nonnullis confectionibus aëreis, specie coloris apparentem. Certe prae S. Ambrosio Prosper in Psal. 147. pro eodem accipit, esse amictum luminum sicut vestimentum, & vestimenta fulgere ac albere sicut nivem. Abulensis autem in cap. 17. Math. 9. 45. dilgregationem visus quam experiuntur qui nivola loca peragunt non praeterito oculis virore, refert ad nativam radiositate mnis, coniunctam aborti exquisto. Vt vt sit, vidit qua ratione S. Ambrosius nivis effusus effectus circa terram, Christo Domino ad nos comparato adscribit.

*Effusus quatuor, supernaturalis per Christum
Providentiae, cum nivem
compositi.*

324. Verum vt haec distinctius perspicantur, oportet est monstrare, effectus omnes Divinae supernaturalis Providentiae erga Sanctos per Christum exhibere, optimè significari per nivem, & nivis effusionem super terram. Nihil enim praeterea desiderari potest, vt intelligatur Christus nix esse intellectus, & eius adventus, effusio nivola super terram. Revolvendae vero sunt quatuor illae supernaturales Providentiae partes, quas S. Paulus Rom. 8. appellavit Praedestinationem, Vocationem, Iustificationem & Glorificationem: ubi duo beneficia aeterna, coadiuvant duo temporalia, vt S. Bernardus mellissimè obsecrant epistola 107. quae est ad Thomam Praepositum Beatae vel Beatae, sic differens ex loco Psal. 120. *Misericordia Domini ab aeterno, & usque in aeternum superimponit eum.* Ab aeterno propter praedestinationem, in aeternum propter beatificationem. Alia carens principio, altera nesciens finem. Siquidem quos ab aeterno praedestinat, in aeternum beatificat, intercedente sane media vocatione vna cum Iustificatione, duntaxat in adultis. Sic ad ortum Solis Iustitiae, Sacramentum absconditum à saeculis de praedestinationis & beatificandis, emergere quodammodo incipit ex abyso aeternitatis; dum quisque vocatus per timorem, iustificatus per amorem, praesumat se quoque esse de numero Beatorum, sciens nimirum, quia quos iustificavit, illos & magnificavit. Vtique in cetero, *Vbi solummodo magnificus est Dominus Deus noster, vt Iaias cap. 33. scire dicit.* Si igitur quatuor illa quibus continetur universa supernaturalis per Christum Providentia; Praedestinationem inquam, Vocationem, Iustificationem, & Glorificationem, cum nivis effusione ritè componi demonstraverimus, apparebit quorsum Christus, nix, eiusque adventus, nivis effusio denominetur.

Praedestinatio.

325. Praedestinatio quomodo nobis per Christum obtingat, tractandum est cum de Christo capite, ubi
Theoph. Raynaud. Christum.

ostendo eam aliqua tandem ratione optimè Christo tribui, in quo, forte, quantum ad nos attinet, electi sumus. S. Augustinus in Psal. 147. ad illud. *Qui dat nivem sicut lanam*, multa praefatus de frigore & torpore nostro, subdit. [An verò ille quamvis ex torpore in infima depressos defernit? Nonne ipse praedestinauit nos, antequam in toto mortali & pigro corpore nasceremur? Qui ergo praedestinauit nos, dedit terrae nivem, ipsos nos. Iam enim veniamus ad illos Psal. versus subsecutos; incipiant illa involucria evolui, quoniam vos Verbum Dei, quanto magis per nos dicitur, tanto audiores inuenit. Ecce nos pigri in hac terra, quasi congelavimus hic; Et quomodo contingit niubus: sursum enim gelant & in ima dicunt: sic frigiditate caritate, decedit humana natura in has terras, & pigro corpore involuta, velut nix facta est. Sed in ista nix, sunt praedestinati filij Dei. Dat enim ille, nivem sicut lanam. Quid est velut lanam? Id est de nivem quam dedit, de istis pigris adhuc spiritu, & frigidis, quos praedestinauit adhuc facturus est. Lana enim, materies vestis est. Lana cum videtur, veluti praeparatio aliqua est ad vestem. Ergo quia praedestinauit hos qui ad tempus frigidit repunt in terra, & nondum ferrent spiritu caritatis, (de praedestinatione enim adhuc loquitur;) veluti lanam dedit hos Deus, & facturus est inde vestem. Merito in monte, vestis Christi fulsit sicut nix. Fulgebat vestis Christi sicut nix; tanquam de illa lana, iam facta erat tunica: De qua lana: id est, de nivem quam dedit sicut lanam. Adhuc praedestinati, pigri erant: sed expecta; vide quid sequatur: Quia sicut lanam dedit eos, sic inde tunica. Quomodo enim dicitur Ecclesia corpus Christi, dicitur & vestimentum Christi ipsa Ecclesia. Inde est illud quod ait Apostolus, *Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam.* Ergo exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut rugam. Faciat sibi vestem de illa lana quam praedestinauit in nivem. Adhuc in hominibus incredulis, & frigidis, & pigris, faciat vestem de lana: vt abluatur à maculis, mundeatur fide: vt rugam non habeat, tendatur in cruce.]

Ago de hac Christi veste ex praedestinati contextu, suo loco, tractans de Christo pacis Principe. Quia enim per electos, Christus vt homo per vestem agnoscitur, merito dicuntur vestis eius, vt habet S. Ambrosius in c. 19. Apocal. Ipsèque S. Augustinus, qui hanc de Christo sanctis vestito cogitationem iniecit, epistola 49. 9. 5. locum ex capite 30. Prouerb. quem Vulgata sic legit, *Quis colligavit aquas quasi in vestimento?* legit paulò aliter; nimirum hoc modo: *Quis conuertit aquam in vestimento?* Refertque ad baptizatos qui Christo induuntur, & vicissim fiunt eius indumentum, iuxta illud: *His omnibus velat ornamento vestieris.* Igitur dat Deus per Christum, nivem sicut lanam, quatenus ex frigidis & torpentibus mortalibus, eligit aliquos de quibus conficiat sibi vestem palmatam ac regiam; qui quamdiu non aprantur in vestem, sed sunt eius materia remota, qualis est lana respectu vestis, praedestinationi tantum subsunt, diciturque de eis, *Dat nivem sicut lanam.*

Alio sensu, eadem Psal. verba ad praedestinationem aptari possunt, ex doctrina Richardi Victorini in cap. 1. Apocal. circa illa verba *Capilli eius, candidi tanquam lana alba, & tanquam nix.* Nivem ille exponit Angelos, quia nix de supernis est. Lanam ad homines refert, quia lana de terrenis animalibus oritur. Quod autem praedestinati ad Christum se habeant sicut capilli ad caput, haurientes videlicet à Christo esse & crementum, eique inhaerentes tanquam principio, alibi disputo. Nam quamvis Nyssenus hom. 13. in Cant. circinnos capitis Christi, pulcherrimumque

que illud sertum Christi capillorum, de quo scriptum putat, *Posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso*, specialiter ad Apostolos accommodet: tamen de omnibus electis idem planè dici potest. Quia ergo in negotio gratiæ & prædestinationis, vno tenore proceditur cum hominibus & cum Angelis, (nam mensura hominis quæ & Angelis, ut dicitur Apocal. 21. quod glossa Christo aptat, tanquam mensura donorum gratuitorum in quacunque rationali creatura:) idcirco dictum est, *Qui dat niuem sicut lanam*, quantum attinet ad diuinæ prædestinationis & electionis negotium.

Vocatio ad penitentiam.

326. Aeternæ prædestinationi, primum quod in tempore subiungitur supernaturalis ordinis beneficium, est vocatio, de qua sic Augustinus loco citato Psalmi 147. [Iam si prædestinati sunt, vocandi sunt. *Quos enim prædestinauit, illos & vocauit*. Iam quomodo vocantur ex languore corporis illius ut sani fiant? quomodo vocantur? Audi Euangelium. *Non veni vocare iustos, sed peccatores in penitentiam*. Incipit iam prædestinatione nix illius cognoscere torporem suum, ac culare peccatum suum: incipit vocatione venire ad penitentiam. Merito ergo qui dat niuem velut lanam, propter confectum tunicæ saturæ, etiam propter vocationem in penitentiam, nebulam velut cinerem spargit; *Nebulam*, (inquit,) *velut cinerem spargit*. Quis? *Qui dat niuem sicut lanam*. Quos enim prædestinauit, vocat in penitentiam, quia quos prædestinauit, illos & vocauit. Cinis autem, ad penitentiam pertinet.] Sic quidem Augustinus, ut primum temporale supernaturalis providentiæ beneficium, vocationem inquam, eo Psalmis loco deprehendat.

Possumus verò non desectendo à niuib, vocationem ad penitentiam, in ipsam agnoscere. Nam niues hyeme cadunt, vnde apud Tertullianum l. de spectac. color albus. Deæ hyemi iuxta Ethnicos addecebatur propter niues. At hyems, ut sæpe dissertit D. Augustinus tractans illud, *Mortui estis, & vita vestra abscondita est*, Symbolum est status penitentium. Item potest nix notare penitentiam, quia est veluti penitentia mortuum, iuxta illud Plinij lib. 19. cap. 4. [Panas montium, in voluptatem gulæ vertunt.] Et iuxta Theodoretum in fine sermonis secundi de Providentia, niuiario est quasi flagellatio terræ, & gramina & plantæ, intra eam coëscantur.

Non inficior, niues argumentum potius luxuriæ fuisse, quandoquidem niues escabant ad voluptatem, ex Seneca lib. 4. natur. qq. cap. 13. Passim verò intra niues refrigerabant aquam prius decoctam, ut melius refrigerationi pateret: vnde illud Iuven. Saty. 5. *Frigidior Geticus peritur decocta pruinis*. Colu niuiarium in eam rem adhibuit, memorat Pomponius Iuricon. & Martialis lib. 14. Epigr. 103. ubi Roderus, & Sauro ad lib. 2. Sidonij, epistola 2. & Langius lib. 1. epistola 31. qui eolum niuiarium, panem quo aqua nivalis percolaretur, interpretatur, minus commodè. Ut ut sit, inde habetur, niues luxuriæ instrumentum & argumentum fuisse, in eo voluptati per similes, quod sicut nix & nivalis aqua æstuant est suavissima, & simul nocentissima, ut Aristoteles apud Gellium tradit lib. 19. cap. 5. non secus voluptas, hominem simul delinit & perdit; tandemque ab aquis niuium & delicijs ex vfu talium aquarum, transfertur ad calorem nimium, ut habetur Iob. 24.

Quamvis autem id ita sit, verèque niues ob causam propositam possint luxuriæ Symbolum videri; tamen ut plurimum, ob frigus & alborem, aliæque adiuncta, penitentiam commodè significant. Atque

ita S. Gregor. 9. moral. cap. 28. aquas niuis quibus quis lotus, mundissimas habet manus, interpretatur penitentiam humilem. [Aque enim niuis, (inquit,) sunt lamenta humilitatis. Quæ profectò humilitas, quia ante districti iudicis oculos cæteris virtutibus præminet, quasi per magni meriti colorem candent. Sunt namque nonnulli, qui lamenta habent, sed humilitatem non habent; quia afflicti plangunt; sed tamen in ipsis fletibus, vel contra proximorum vitam superbiunt, vel contra ordinationem conditoris eriguntur. Hi nimirum aquas habent, sed niuis aquas non habent: & mundi esse nequeunt, quia humilitatis fletibus minimè lauantur. Aquis autem niuis à culpa se lauerat, qui confidenter dicebat: *Cor contritum & humiliatum Deum non spernit*. Qui cum lamentis affliguntur, sed murmurando rebelles sunt, mentem quidem conterunt, sed humiliari contemunt.] Huc facit, quod penitentia humilis iuxta D. Augustinum in Psal. 50. est Hyssopus tumorem tollens; Vnde se qui ait, dealbationem super niuem. Adhibet verò ibidem S. Gregorius aliam præterea interpretationem, cur penitentia legitima cum niue & nivalibus aquis sit collata. Sic enim subdit. [Aqua fontis & fluminis ex terra oritur, aqua verò niuis ex aëre proruit. Et sunt plerique qui per orationum lamenta se cruciant: sed tamen totis lamentorum laboribus ad sola terrena desideria exudant: compunguntur in precibus, sed felicitatis transitoria gaudia requirunt. Hos itaque niuis aqua non abluit, quia eorum fletus ab imis venit. Quasi enim ex terra aqua perfusi sunt, qui pro terrenis bonis in precibus compunguntur. Qui verò idcirco plorant, quoniam præmia æterna desiderant, aqua niuis hos diluit, quia celestis compunctio infundit. Nam cum perennem patriam per lamenta appetant, eiusque accensis desiderijs plangunt, à Summis accipiunt vnde mündentur.]

Possumus denique eodem aptare, physiologicam doctrinam de ortu niuis. Nam nix tunc efficitur, cum vapor celesti calore sursum subuectus, per frigus temperatum mediæ regionis aëreæ (nam frigus nimium, corripens vaporem, grandinem potius efficeret,) crassescit & cogitur in niuem. Similiter enim penitens, diuina vocatione tanquam celesti calore subuectus ad recogitationem status sui, & Deum agnoscendum; corripitur timore sancto, non actus in desperationem, sed iusto & moderato tactus dolore: vnde nix penitentia, quam consequitur lipothymia illa arque defectio: *Belus* vocat Plutarchus 8. Sympos. q. 8. malè à Gellio lib. 16. cap. 3. exprimi vocem illam per famem caninam, monstrant Gestauius ad f. 8. problem. 7. & Langius lib. 2. epistola 28. qui scrutantur causas illius defectionis niuem consequentis, qualis in Bruto Apolloniam tendente apparuit; eique panem mederi confirmant. Prius ad eum modum, penitens in se deficiens, celesti pane Eucharistico roboratur, & panis cor hominis confirmat.

Inustificatio, cum prima.

327. Vocatione ad penitentiam, excipit Iustificatio, quam Scripturæ passim cum niue componunt. Optime Psal. 67. discretis super Ecclesiam Regibus, dispersis inquam quaquauerum Apostolis, populi *niue*, id est quasi nix, (est enim ille ablatius nota similitudo; sicut inferius, qui probati sunt argento, id est sicut argentum: quasi nix inquam, candificantur & dealbantur in Selmon: qua voce vmbra sonante, expressam optime esse gratiam Christi, qui vmbra est; siue lumen admixtis tenebris dilutum, insigniter ibi dissertit S. Augustinus

linus: qui huc quoque refert illud Isaia 1. *Si fuerint peccata vestra sicut coccinum*, per afflūm videlicet ex Sacramentis crucis Christi, ut Tertullianus attingit contra Marcionem disputans, quasi nix dealbabitur, accedente Iustificatione. Isidor. Pelus. l. 3. epistola 198. nixem significare summam sanctitatem ad quam à mediocribus malis per Christum denegatur, exultimatur. Sicut lanam censuit significare sanctitatem etiam mediocrem, ad quam à coccino, id est, summis malis quis pertingat. Hec est nix intelligibilis, ait S. Ambrosius in epistola 12. *sub finem*, eoque refert illud de vestimentis Christi niveis, eò quòd nitentissima & semper peccati expers fuerit caro eius. Mirari Angelos tantum candorem animae cui Iustificatio obvenit, confirmat idem S. Ambrosius l. 4. de Sacram. cap. 2. Neque enim anima Iustificationis beneficium adipiscens, eluatur demerita à colpīs, sed etiam candore & sanctitate donatur, ut fides docet, & egregie expressit S. Chrysostomus hom. 1. in epistola ad Ephes. ad illud, *In qua gratificamini mihi*, [Non dixit inquit] *ut ex peccatis id est, quam gratia donatur*, sed *in peccatis*, id est, *gratia fecit*. Hoc est, non solum liberavit à peccatis, sed etiam fecit amabilem. Quomodo enim si quis acceptum quempiam scabellum, & peste à morbo, senioque & paupertate ac fame confectum & perditum, statim formosum fecerit inveniem, omnes homines pulchritudine vincentes, & genis quidem splendorem valde emittentem, & micantem oculorum ei aculationibus fulgores occultantem: Deinde cum constituerit in ipso flore etatis, & postea eum purpura induerit, & diadema impoluerit, & omni ornatu ornaret; Ita nostram infirmam & ornatu animam, pulchramque fecit, desiderabilem & amabilem. (Cupiant enim Angeli talem aspicere animam, Archangeli, omnēque Sancti.) Ita nos etiam fecit gratiosissimos & sibi desiderabiles. *Conceptus enim*, inquit, *Rex tuam pulchritudinem*. Hoc perbellè responderet affusioni nivis. Nam nix non tantum purgat ut aqua, sed etiam dealbat ea quibus opponitur. Sic Iustificatio non est sita in sola remissione peccati, sed etiam in spiritali albore, & candefactione animae per gratiam sanctificantem.

Tam secunda, sive per aduersorum perpeffiones.

118. Quia verò nix, quamvis sit candida, citò aliqua foide nigrescit atque corumpitur (verba sunt S. Ambrosii cap. 110. l. 2. libri quarti de Sacram.) primae Iustificationi adiungatur necesse est secunda, qua homo & Iustificationem prius paratam augeat, & peccatorum labeculas excutiat. Efficitur id maxime duabus viis, quas utraque optime refert nix; cuiusque formatio & effusio. Prior est tribulationum & insectationum. S. Basilii in cap. 1. Isaia, tractans similitudinem à Propheta adhibitam de peccatis dealbandis in speciem nivis & lanae, præclarè omnino id expoluit, his praeter cetera. [Qua tandem ratione inter alba, nix inique ad hanc exprimendam similitudinem assumptae sunt: Quod lana suapte natura alba quom sit, foetum tamen diligentia tractata, redditur quam per se erat, albius. Sanè etiam humanæ vitæ ratio per assiduum exercitationem perficiens naturæ subsidia, ad maiorem ac multò cumulatiorem virtutem progredi potest, & pertingere. Atqui nix cum suo subiecto sit aqua, aëre accedente inalbescit, quando violenta aspiratione ventorum, liquidus humor qui in nubibus diffingitur, per vehementem motum in spumam instamescit, refugiente autem aëre addensatur & condescit, acceptaque ea concretaeone simul & gravitate, inapte naturali instinctu deorsum fertur. Ad eundem modum anima se habet.]

Quomodo lana multipliciter contundi & vexari debet ut albescat magis, neminem latet. Ea ipsa por-

Theoph. Raynaldi Christum.

rò similitudine, purgationem pleniorē & incrementum iustitiae in anima fieri, expresserunt præter S. Basilium, Synesius perpulchrè epistola 44. Nilus l. de oratione cap. 134. & S. Chrysostomus l. ad scandalum passos c. 21. Nec omittendum illud Augustini in Psal. 147. supra iam adductum. [Faciāt vestem de hac lana, ut abluatur à maculis, mundetur fide, ut rugam non habeat, tendatur in cruce.]

Ad alteram verò similitudinem facere potest, quod de S. Ambrosio prodit Paulinus, eum sub mortem in lecto iacentem, cum dictaret Commentarium quem ab eo habemus in Psalmum 43. ventumque esset ad eum locum quo de tribulatione dixerat, globo igneo primum fuisse circumtectum ut scuto: tum eodem igne os subingressio, faciem eius albuisset in nivis formam: quo viso exterritus notarius Paulinus, abrupte scripserunt: unde ea lucubratiō, quæ postrema fuit verèque cygnæ vox tanti Antistiti, mansit imperfecta. Significare videtur voluisse Spiritus sanctus, hominem in tribulatione versantem, albescentem ut nivem. Addi insuper ad incrementum iustitiae, per tribulationes nivem exprimendum potest, quod nix calcata, minus friget ut notat Seneca lib. 4. nar. qq. *sub finem*. Idem plane accidit mysticè. Qui enim vexatur, minus friget, & calore maiore charitatis ac gratiae potitur, unde minor rigor.

Sive per opera charitatis in proximos.

119. Sed nullomodo potius ac melius crescit gratia semel acquisita, quam illa altera via augenda Iustificationis, de qua superius: nimirum, exercitatione operum charitatis in proximum, per doctrinæ sacræ disseminationem & animarum pascum. Hac S. Gregorius 27. moral. c. 17. refert descensum nivis, quæ prius infernè iacuit aqua: postmodum subuecta in superiorem locum, & in nivem conformata, iteratò descendit ad bonum telluris, ex Dei præcepto, iuxta illud Iobi 37. *Qui præcipit nivem, ut descendat in terram*, quod sic ibi glossare S. Gregorium, ut apertissime exhibeat quid ex charitate à sanctis Dei ministris, erga alios fiat, iam supra retuli. Et addendum est quod idem S. Gregorius l. 29. moral. c. 11. & 12. habet, exponens, qui sint apud Iobum thesauri nivis & grandinis, quos Deus paratos sibi esse in tempus hostis & in diem pugnae ac belli, gloriatur. Clausulam longioris disputationis, hæc pauca continent. [In nivem ergo vel grandine habentur thesauri, quia plerique iniquitatis torpore frigidi, à superna gratia assumpti, in sancta Ecclesia, iustitiæ luce fulgescunt, & pravam aduersariorum scientiam, doctrinæ suæ ictibus rudent. Unde & apud subditum est: *Quæ preparavi in tempus hostis, in diem pugnae & belli*. Nix quippe vel grando fuerat Saulus per frigidam insensibilitatem, sed nix & grando contra aduersariorum pectora factus est, vel candore iustitiæ, vel distincti eloquij correptione.]

Ningebat profectò, & subito candore vestiebatur terra, ad prædicationem & Pauli, & cæterorum Apostolorum ex charitate oberrantium, & circumientium univrsū orbem. S. Chrysostomus in Psal. 147. in secunda expositione, accipit in hunc sensum illud Davidis. *Qui emittit eloquium suum terra, velociter currit sermo eius*. Sic enim id aptat ad nivis effusionem mysticè intellectam. [Quisnam sermo currit? Qui prolatus per Apostolos quavis penna leuius omnia pervolabat. Quocirca David quoque alicubi hoc significans dicit, *Dominus dabit verbum euangelizantibus, virtute multa*. Si quis autem insipiens dubitet ex ijs quæ sunt in elementis, sumat probationem, & discat quomodo nix simul, & acuatim, & repente advenit, & momento temporis totam terram operit, non longo temporis circulo eius faciem innas-

R 3 dens,

dens, sed repente totam eam complectens. Quoniam ergo erat Propheta, & consentaneum erat futura prædicentem, & per anagogem significantem hæc dicere, par fuit ut immutaretur in eo quod dicebatur de elementis. Quod autem dicit, est eiusmodi; futurum est ut vniuersa terra, Dei verbore sonet, idque cum maxima celeritate, & breuissimo tempore. Deinde ne quis dubitaret, si Iudæi, gens vna, in quam tanto tempore, tantum studij & diligentie collatum est, non fuit proba: quo pacto ij, qui vniuersum orbem terræ habitant, poterunt breui tempore componi, bonique & moderati effici? Ad confirmandum id quod dicit, sumit exempla ex elementis, niuem, nebulam, glaciem, quæ breuiter fiunt vno momento temporis.]

330. Possimus sanè nec immerito, de quolibet in proximorum cura intento, usurpare illud Pisdæ de Sergio Patriarcha Constantinop. quem in Cosmopœia v. 1846. describit studiosissimum salutis animarum.

*Largo imbre terram irrorat, atque oculis pluit,
Ningit frequenter, lacrymarum cum imperu.*

Sic chrystallus mittitur sicut buccellæ, ut habetur Psal. 147. velut legit S. August. ibi: *Sicut frustra panis, quod sic explicat. [Quid est ergo, Miris chrystallū suū velut frustra panis? Quomodo nix illa ipsius? Quia prædestinatorum est. Quomodo nebula illa ipsius? Quia ipsi vocantur ad penitentiam, qui prædestinati sunt ad salutem: sic est quodam modo chrystallus ipsius. Quid est chrystallus? Multum obduruit, multum congelauit, non iam sicut nix facile solui potest. Nix multorum annorum tempore durata & serie seculorum, chrystallum dicitur: & hoc mittit velut frustra panis. Quid hoc sibi vult? Fuerunt nimis duri, non iam niui sed chrystallo comparandi. Et ipsi prædestinati sunt, & vocati, & quidam eorum ita ut pascere alios, & essent viles & alijs. Et quid opus est ut numeremus multos forte quos nouimus, illum, aut illum? Occurrit vnicuique cogitanti ex ijs quos nouit, quam forte duri & perrinaces & obnitentes aduersus veritatem fuerunt, & modò prædicant veritatem, facti frustra sunt panis. Quis ille vnus panis? Multi (inquit Apostolus.) vnus corpus sumus in Christo. Vnus panis, vnū corpus: multi sumus, ipse dicit. Ergo si vnus panis totum corpus Christi, membra Christi frustra panis sunt: de quibusdam duris, facit membra sua, & vtilia ad alios pascendos. Quid inus per multos? Notissimum illum Paulum Apostolum intueamur, nihil nobis isto viro notius, nihil suauius, nihil in Scripturis familiarius est. Et si fuerint qui ex tanta duritia conuertantur, in quanta ipse fuit, panis fient.]*

331. Non exigo ad rigorem physiologicum quod ait D. August. de chrystallo procreata ex niue antiqua, quod falsitatis insinuat Anselmus Boods lib. 2. de gemmis, c. 73. & Georgius Agricola l. 6. de fossilibus cap. 7. Et præter argumentum quod afferunt de resolutione chrystalli, non in aquam, sed in puluerem; constat niuem longa annositate rubescere, ex Aristotele 5. histor. animal. c. 19. & Plinio l. 1. cap. 35. rubore ibi vortato, pro flauedine, ut ebur antiquum, dicitur rubere Threno. 4. id est interprete Pineda l. 6. de Salom. c. 4. num. 5. ad flauum colorem accedere: Quæ rubedo niui annosæ aduent ob dissipationem spiritus calidi, quo nix recens turgebat & albebat. Deberet igitur chrystallus rubere si è niue annosa existeret. Constat tamen chrystallum non rubere, atque adeo perperam dicitur effici ex niue annosa. Quo argumento virgeri item videntur, qui duplicem illum modum procreationis chrystalli, agnoscunt. Quamuis autem non posset duplex ille modus generationis chrystalli, iuxta veritatem physicam approbari, tamen quia receptus loquendi modus, & vulgi sensus, cui plerumque Scriptura in huiusmodi rebus se accommodat, neglecta seneritate castigatissimæ veritatis; ut vide-

mus in narratione de pellicano & de aspidē suda, alissque; fert chrystallum existere ex niue perantiqua: non immerito D. Augustinus, ex ea vulgari de chrystalli ortu sententia, exposuit quod apud Plaltem habetur de chrystallo Dei, missa ad modum buccellarum & frustorum panis. Quantopere autem hac passionē diuinæ familiæ perficiatur hæc chrystallus, siue cibis datus in tempore; quantum in eo fiat gratiæ & sanctitatis clementia, non potest melius intelligi quàm si attendatur ad exercitationem præstantissimæ omnium virtutis, quæ est charitas impena animabus, quas Deus amat, ac proinde præstitum illis subsidium, cumulat vberimis prouentibus.

Ac denique Glorificatio.

332. Iustificacionem eiusque accrementa, excipit postremo loco Glorificatio, quam niue optime exprimi, tradunt passim Patres ad illud Matth. 17. *Vestimenta eius facta sunt alba, sicut nix:* Et Richardus ad illud Apocal. 1. *Caput autem eius, & capilli, candidi tanquam lana alba, & tanquam nix.* Est sanè nix, Symbolum splendoris & gloriæ, ut patet ex versibus illis S. Paulini de S. Felice natali 6. *ferè in initio.*

*Nam cui fas hominum cui Christus amorque timorque
Non gaudere hodie, & vacuum procedere voti.*

*Caliculus Christo quando adgaudere ministros
Ipsa etiam festo produnt elementa colore?*

Cernite letitiam mundi in splendore diei.

*Elucere sacris insignibus, omnia laus
Candor habet, siccus teneris a nubibus imber*

Ponitur, & niueo tellus velatur amictu

Que niue tella, solum niue, sylua & culmina, colles

Cuncta senis sancti canos resstantur honores

Angelicaque docent & luce & pace potiri.

Felicem placida clarum in regione piorum

Lactea qua tacito labuntur veller a celo.

Sed & profani, cælestes specie niuearum Virginum exhibebant, ut monstrat quod de Bremij exercitu per niueas Virgines oppresso superingesta mole niuium, habet Tull. 2. de diuin.

Probatum igitur perspicue est, effectus supernaturales quos Christus circa nos operatur, rite confecti cum niuis effusione, ac proinde ex hoc item capite commodè Verbi Incarnationem cum hac effusione componi.

Vsu doctrinæ.

Vnus doctrinæ esse debet, vbertas magna fructuum iustitiæ, & omnium lætas huiusmodi segetes impediunt, remotio. Nam quoniam eo fine Deus Verbum, specie niuis terræ nostræ illapsum est, ut quod nix terris præstat, hoc & ipse nobis conferret, nix autem & fecunditatem conciliat agris & bestias frugiperdas necat, idque eo plenius præstat quo descendit copiosior, ut in præmio libri de aquæ refrigeratione per niuem ex Gellio & Hispato adagio monstrat Monardes, par omnino est, ut tanta niue intelligibili in terram nostram effusa, fructificemus iustitiæ, non quomodo cunque, sed vberimè.

CA P V T VII.

Verbum insitum.

333. Nullum quidem Incarnationis exemplum extare in rebus creatis omni ex parte perfectum, agnoscit Dur. in 3. d. 1. q. 1. 1. Si tamen aliquod non vsquequaque inidoneum perferri possit, illud esse censet idem Durandus, quod à S. Iacobo c. 1. expressum esse notat, vocibus illis *Verbum insitum.*

Opimum

Optimus Incarnationis typus, iuxta Durandum, insitio, & quæ.

Id in hunc modum exponit Durandus. Cum enim incarnatio, nihil aliud sit quam vnio naturæ humanæ cum diuina substantia, nullam putat Durandus ex-
tate in his inferioribus, vnionem viciniorē vnioni
incarnationem constituentem, quam insitionem. Sanè
quædam videntur constitutivæ vniam naturam, aut
exceptione vnibilium, vt aqua modica coniuncto
multo vino & potenti; aut salus omnibus vnibilibus,
vt materia & forma incompletæ, constant composi-
tum completum. Qui omnes modi vnionis exultant
ad incarnationem, etiam tertius, ob completissimam
Verbi rationem. Quædam verò videntur, non consti-
tuendo vniam naturam: siue coniugantur per vnio-
nem accidentariam aut inherentiā, vt subiectum &
accidens: quam vnionem constat ab incarnatione ab-
esse, cum sit tendentia ad ens substantiale, & inheren-
tiam ad Deum, qui purissimus actus est, inferre ne-
queat: siue coniugantur per coniunctionem sub-
stantialem absque nouæ naturæ constitutione, quo pa-
cto inseritur ramus stipiti. Non enim constituitur no-
ua natura, nisi continuatione præexistentium. Sicut è
contrario, cum continuum diuiditur in plura eiusdem
rationis, interuenit sola præexistentis diuisio, absque
generatione noua. Hic vniam dissimilitudinem in-
ter vnionem incarnationis & hanc insitionis, agnoscit
Durandus supra n. 13, nempe quod in insitione sit vnio
similis cum simili, ratione cuius est ibi continuatio &
plusquam contactus: quæ similitudo non reperitur
inter diuinam substantiam & naturam ex vna parte,
& humanitatem ex altera. Ea disparitatis seculā, quæ
negligi facile potest, supplete diuina perfectione illi-
mitata similitudinem vnibilium hic deficientem, in re-
liquis hanc vnionem quadrate cum vnione incarnatio-
nis, affirmat Durandus, quia sicut ex insitione non
exurgit vna natura, sed tantum mediante contactu ra-
mus inseritur arbori, & efficiuntur vnus secundum
suppositum; ita natura creata appositā diuino suppo-
sito, mediante ordine, qui ex Augustino hoc facit in
spiritualibus, quod sitis & contactus in corporalibus,
contingit quodammodo Deum, & ei inseritur, ac in
ipso substantificatur. Quod Durandus iis Scripturis
expressum putat, quibus Christus dicitur *Radix David*,
Apocal. 5, & 22. quasi docente Spiritu sancto, sicut ex
radice & ramo fit vnus per insitionem, sicut ex natura
diuina tanquam ex trunco & radice, & ex humanitate
vt ramo insito, per incarnationem vt per insitionem,
fiti vnus Christus; qui ideo Iacobi 1. vt ibi Glos-
sa expendit, *Verbum insitum* appellatur.

Insitio alia magis propria, quomodo Incarnationem exhibeat.

334. Accipit alio modo insitionem hic Durandus,
quam passim fiat, etiam ab iis quibus hoc exemplo ad-
umbrare incarnationem placuit. Hi enim per insitionem,
intelligunt adiunctionem dissimilis surculi in
truncum dissimilem; & quidem boni surculi, in agre-
stem truncum, per quandam vt Onidius & Columel-
la appellant, *adoptionem*, factam vno è quatuor modis
quos memorant Plinius l. 17. c. 14, & Clem. Alexand.
6. Strom. c. 6. tractans illud Rom. 11. *Ex oleastro excisus,*
insemitur in bonam oliuam; Quod enim insitum est, pro
terra habere arborem in quam inseritur, & sic enade-
re nouo modo fructiferum, obseruat Clemens: siue
ex insitio fiat inter lignum & corticem; siue ligno
fillo & generosa planta in ipsum immixta, siue vtro-
que surculo falce acuta detaso donec medulla nuda-
tur sed non viceretur, tum vtroque surculo deuincto;

siue denique per inoculationem [qua à generoso trun-
co circumciditur oculus ei quoque cortice vna in or-
bem circumscripto vnus palmi magnitudine. Deinde
eraditur truncus oculo, æquali circumscriptione, & sic
immititur circumligatus & luto circumlitus, integro
seruato & illaio oculo & minime inquinato.] Ele-
gantissimè id describit doctus Poëta 2. Georgic. à Pli-
nio c. illo 14. laudatus; à quo etiam c. 16. additur, vi-
sam abs se iuxta Tiburtes tiliam omnibus illis modis
insitam, omni pomorum genere onustam, alio ramo
nucibus, alio baccis, aliunde vite, ficis, punicis, ma-
lorumque generibus.

335. Hæc quidem est magis propriè insitio, deestque
in ea defectus quem Durandus cauabatur: nam dissi-
militudo accedit ad dissimile. Itaque poterit sanè vnio Ver-
bi cum humana natura, hoc exemplo exponi. Suntque
multa perbellè respondentia incarnationi, in hac insi-
tione. Nam vtique natura perstat salua & integra, &
ambæ in vno veluti supposito coniunguntur; quare-
nus truncus & ramus insitus, adhærescunt continui-
tate perfecta quoad quantitates, & substratas eis ma-
terias, quidquid secus senserit Soto 5. phyl. q. 3. art. 2.
ad 8. malè mandans corrigi sensum per intellectum,
quod non videtur hic posse fieri, cum partes firmiter
cohereant, vt rectè obseruant Valesius controuerf. 31.
in fine. Tol. 5. phyl. q. 3. ad 3. & Palac. in 3. d. 1. disp. 1.
sub fine. Traditque apertè S. Thomas 5. Metaph. lect.
7. & 3. p. q. 77. art. 8. ad 2. Ea autem perfectæ & vera
continuitas, superans adhæsiōem absque vnione
qualis tantum efficitur adhibito giurino sapit vnitatem
suppositi & nonnihil eam refert; nam ideoque duæ
illæ naturæ trunci & rami inserti, dicuntur vna arbor;
estque inter duo illa vnibilia vnitas substantialis, &
eiusdem succi vitalis transmissio & immeatio mu-
tua: dicereque licet, pyri surculo tiliæ inserto, tiliam
pyra producere. Benè video quid hic præcipuè defi-
ciat. Nec ignoro hanc vnitatem duarum naturarum
dissimilium non esse verè suppositalem, sed tantum
esse continuitatem quantitarum & materiarum. Ta-
men quia omnia exempla temper claudicant, & cer-
nuntur hic aliquid non incongruè referens vnitatem
suppositi in duabus naturis, & aliquoties ad eam ac-
cedens, non malè adhibetur hoc exemplum ad incar-
nationis expressionem. Id quoque factum ferunt à Con-
cilio Viennensi, etiam si ego quidem nihil in eo inue-
nio ad ista spectans.

Vsurpant verò exemplum illud ad hanc rem, Hu-
go Card. & Thomas Anglicus Iacobi 1. Quamuis
enim manifestum videatur, aliud ibi velle Aposto-
lum, nec de insertionem Verbi in naturam nostram
egisse, sed de insertionem Verbi Dei in animam per præ-
dicationem: tamen accommodare quoque cum lo-
cum Christo voluerunt, eò quod sicut prædicatione
Euangelica fidem inserit, generosam vtique plantu-
lam, naturæ agrestis; ita Verbum diuinum, trunco
syluestri humanæ naturæ, in horto Virginei vteri,
operante cælesti plantatore, insertum est; vt ex vtri-
que fieret vna persona præciso ab humanitate proprio
termino, & substituto diuinæ substantiæ surculo.
Et congruit tempus insitionis plantarum, quam con-
stat verè fieri, & commodissimè (vt aiunt) Austro
stante similiter enim plantula generosa diuinæ
substantiæ, nostro agresti trunco inserta est tem-
pore veris, & Spiritu sancto, qui in Scripturis
appellatione Austri significatur, superueniente in
Deiparam.

*Quomodo Christum radix David, si Verbum
inseritur.*

336. Nec obest, quod humana illa natura cui Ver-
bum insertum est, id est natura Abraham & Davidis,

R 4

aliquan

aliquando in Scripturis, non truncus cui sit initio, sed radix appelletur, ut Apocal. 5. & 22. & Isaia 11. Hæc enim non eripiunt Christo denominationem furculi; sed idcirco dicuntur, ut intelligatur, Christum qui secundum humanitatem prodit à Davide & Abrahamo, & quatenus Deus substantiæ ex ijs derivatæ confertus est, eundem propterea Deum esse radicem eorum quoad esse naturale, & propterea hominem Deum, esse radicem fidei, & sanctificationis universæ qua potiuntur. Quod Rupertus utroque Apocalypsis loco allegato pulchrè expressit, & concinnè S. Bernardus ferm. 1. de Pasch. ubi expendens locum Apocalypsis citatum, hæc habet. [*Radix* (inquit) *David*: Non David radix eius, sed ipse radix David, quia portat & non portatur. Merito David sancte, Filium tuum vocas Dominum tuum, quia non tu radicem portas, sed radix te. Radix fortitudinis tuæ & desiderij, radix desiderabilis, radix fortis. *Veni leo de tribu Iuda radix, David, dignus aperire librum, & solvere septem signacula eius.* Apocalypsis verba sunt hæc. Discant qui non legunt, recolant qui novierunt.] Possimus etiam cum Ribera ad eundem locum & Gabriele Aluarez in c. 11. Isaia ad v. 10. dicere nomen *radix* eo loco, pro germine & succrescente à terra stipite, usurpari: quod in alijs quoque Scripturis cerni, prolatis exemplis monstrant iidem interpretes. Itaque ita Christus radix est ac genus Davidis & Abraham, ut simul quatenus Deus, confertur & implantetur substantiæ humanæ ex eorum substantia desumptæ, & ad modum furculi ad eam se habeat.

Verbum est furculus, humanitas truncus, non contrà.

337. Consultò Verbum comparo cum furculo, quia Verbum est quod inseritur, non autem humanitas. Ita semel ac iterum, tametsi tandem subdubitare visus est, qui pereleganter hanc Incarnationis adumbrationem tradidit S. Ephrem ferm. de margar. pretio, verbis illis. [Deus diversorum egregiorum operum fons est, & quantum quis vim habet intelligendi, tantum se extendit; & simul invenit quoties quis intelligere potest. Insevit naturæ Divinitatem, ac tanquam in rimam quandam ac fissuram, suum includit Filium: ut qualitatem participans, naturam redderet communem in assumptione hominis. Fuit igitur Maria patri arbor, Filio mater, hominibus fons (spiritus æterni, & pudicitia atque incorruptionis præceptum. Habet porro pro vinculis hæc initio, Prophetarum testimonia; & oculus siue rimula, pro spatio habet naturæ distinctionem. Agricola falcem habet, quæ mundat & expolit, virginis animo prius & corpore preparato, ac virtutem in se continet Spiritus sancti: arborque ad melioris naturæ susceptionem facta, sanctæ mulieris fidem habet.] Et mox. [Cæterum antedictis fidem habere, nam & ipse ait Salvator: *Ego sum vitis, & vos palmites.* Pater autem meus, agricola. Possunt porro tibi etiam ex eorum arte, qui plantandi studio sunt dediti, confirmare antedicta. In amygdalis quippe, optimatum arborum germina inserunt: alij etiam ramos cum frondibus inserunt, & in vitibus similiter faciunt. Cur ergo præter fidem sit, si etiam Deus in ijs quæ sub aspectum non cadunt, simili arte utatur? Sive in Verbo, cum assumptionem insevit, sive in assumptione Deum?] *Assumptionem*, Metonymicè vocat humanitatem assumptam; significatque, aut Verbum humanitati insertum esse, aut humanitatem Verbo.

338. Sed analogiæ accurata observatio, potius postulat ut Verbum carni insertum dicatur, cum generosus furculus deteriori trunco inseratur, ut fructus suaves existant ex consertione illa, non contrà. Apostolus, quidem, cap. 1. ad Rom. oleastrum in bonam oli-

nam insertum dixit: sed ut ibi Origenes lib. 8. notavit, [Apostolica auctoritate ordine computato, res magis causis, quam causas rebus aptavit.] Intendens videlicet ad mysterium de quo agebat, non autem sollicitus de servanda rei rusticæ veritate, cuiusque usu prodeundo, qui ut Glossa ibidem admonet, contrarium fert, quàm quod habet Apostolus. Quis enim miti arbori agricolæ inserat, pro suavis fructibus lecturus insuaves? Idque miror non vidisse Palacium, qui in 3. d. 1. disp. 1. sub finem, latè Incarnationis & initiationis analogiam contra Caietanum 3. p. quæst. 2. art. 6. defendens; ita instituit comparationem, ut Christus sit instar arboris insitæ, cuius truncus sit Divinitas, ramus verò insertus, sit humanitas; unde existant divini fructus operum humanorum redolentium Divinitatem. Hoc ab eo factum est, minus aptè. Nam inseritur (ut dixi,) planta mitis, agricolæ; & fructus quærentur, qui furculo inserto, non agricolæ trunco respondeant. Idè Rupertus l. 4. de oper. Spir. sancti c. 3. Christum specie ligni insiti describens, sic loquitur. [Ecce novæ creaturæ plantabatur paradisus de vniis & solius ligni vitæ virgultis siue radicibus; id est, vniis Mediatrix Dei & hominum, hominis Iesu Christi virtutibus, & fide, quem & Palamita commendans loquitur. *Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.* Secus decursus aquarum plantatum est hoc lignum, quia secundò plenitudinem omnium gratiarum semper vivens, ad omnia valens, carnis naturæ insitum est Deus Verbum, & huiusmodi homo novæ plantationis est initium, germen sanctum, vitæ lignum. Primæ huius emissiones Apostoli erant, plantatio eius, paradisi radicem eius.] Breuiter sed pulchrè S. Augustinus ferm. 9. de tempo. [Divina (inquit) operante potentia, credentis viscera fecundantur, & in ligno mortali, vitæ arbor inseritur, & portans in se omnia virtus ab infirmitate potatur; & qui terra, mari cœloque non capitur, intra vniis corpulenti membra suscipitur.]

339. Iuvat quoque adscribere, perpulchrè in hanc rem, differentem Richardum à S. Laurentio l. 12. de Deip. in expositione versus tertij qui hic fuerat, *Constitutus, excultus, plantatus, & agricola.* [Constitutus (inquit) tempore Dominicæ Incarnationis, quando nobilis ille furculus, scilicet Verbum caro factum, insertus est trunco nostræ humanitatis in horto vteri virginis. De initiatione dicitur Iacobi 1. *Cum mansuetudine suscipite insitum Verbum, quod potest saluare animas vestras.* Illud scilicet Verbum quod erat in principio apud Patrem & per quod omnia facta sunt. Sicut enim in furculo consistit tota spes & floris & fructus, & non in trunco; sic in Verbo assumente, nō in homine assumpto nisi rationis assumente. Unde dicit Ecclesiastici 24. *In me omnis gratia via & veritatis, in me omnis spes vita & virtutis.* Et hoc est quod dicit Iacobi 1. de verbo insito quod potest saluare animas vestras. Et nota quod insitio dicitur, cum trunco furculus fecundæ arboris, sterili inseritur. Bene autem dicit, *insitum Verbum*, quia ramus insitus & suam servat naturam, & ad se trahit saporem trunci: quod patet si pins oleæ inseratur. Non enim mutat naturam fructus, sed oleæ saporem ad se trahit. Sic & Christus dininam naturam servavit assumens hominem; sed ab infirmitate naturæ mortalis, saporem traxit, scilicet famem, sitim, fatigationem, & huiusmodi.] Tandem Abelardus ferm. de die Annuntiationis illud. *Quod nascitur ex te sanctum, vocatur Filius Dei*, concinnissimè in hanc rem scribit monstrans totam personam ex Verbo & humanitate compactam dici Filium Dei. [Nam & furculus (inquit) trunco alterius naturæ insertus, toti arbori propriæ naturæ confert vocabulum. Ut si esculus coctano inseritur, esculus non coctanus tota arbor dicitur, à digniori scilicet parte quæ fructum affert ita nominanda, sicut

sicut & ex fructu suo cognoscenda. Quædam autem insertio Diuinitatis in humanitate facta est hodie, & tanquam vna arbor facta est ex duabus naturis in vnam sibi personam conuenientibus. Scriptum quippe est de Sapientia quæ Verbum Dei intelligitur, quia lignum vitæ est, *huius qui apprehendunt eam*. Quid autem humanitas nisi arbor maledicta, & tanquam lignum mortis insertum intelligitur, cum in Virgine velut in bona terra hæc insertio sit facta. Cuius quidem insertio, ipse Spiritus in eam superueniens, operator fuit, tanquam illam prævidens diem quæ ad inferendum commodior videretur, sicut communis hominum opus tenet qui inferendi peritiam habent, & longa hæc experientia didicerunt. Vnde & confidenter alleluia, vix aut nunquam, aliquam insertionem quæ hæc sit, inuicem esse.]

Insitio in propria, initio ex Durando proposita, accommodata ad incarnationem, quæ Christus ex germine ascendit.

340. Quamvis autem hæc insitio quam proposuimus, magis quædam cum mysterio incarnationis, quam illa altera quæ ramus insertus, id est naturaliter continuatur tronco, aut radici à qua succrescit; tamen quia cum Durandus adhibuit mysterij adumbrationem, agere cum quoque persequamur; si prius illud obseruauerimus, non rectè Durandum ad perfectam similitudinem huius vniouis cum vnioue incarnationis, solam dissimilitudinem naturarum deponere. Nam reuera hæc vnioue, ut Caietanus 3. p. q. 2. art. 6. rectè monet, non est nisi continuatio partium eiusdem rationis: quam continuatatem censere similem vnioui hypostaticæ, ridiculam merito pronunciat Caietanus.

Nunc prædictam incarnationis expressionem, insitam, vel etiam traditam in Scripturis esse, doceamus, ut tacemus Rabbinos quorum multos profert Calix. l. 3. cap. 16. Pulcherimè in tradidit Origenes l. 7. in Genes. tractans illud, *Ex germine filii mei, ascendet*. Mouet enim circa hoc dubitationem, quia *Germen* in Græco βλαστὸν dicitur, quod magis *Virgula*, vel *ramus* rectius interpretatur, qui de radice repullulat, vel de ipso robore arboris solet. Ex quo ergo virgulto, vel ex quo ramo Iudas ascendisse dicitur? Tum nonnihil agitata difficultate, & insinuat à expositione quæ de Iuda cum locum accipit; subdit multo conuenientius esse eum de Christo accipere qui est verus catulus leonis. [Iste catulus ergo, ascendit ex germine ex virgine enim natus est. Non ex semine, sed ex virgine absque concubitu viri, & absque semine naturali nascitur Christus, velut virgultum sine ramus. In quo manifestissimè & veritas carnis assumpta ex virgine declaratur. In sacro-sancto germine, contagio humani & carnalis seminis excusatur.]

En Virginem tanquam Davidis radicem, & truncum propè emortuum, ex quo non interuentu feminis, sed absque eo, vixit in geminatione, erupit germen & gemma, in tantum eximium mox prouehenda: vnde scholi. qui abscisset vigor & viror, ac decus pristinum florem & fructum reueniet. Videtur autem S. Ambrosio l. de bened. Patriarch. cap. 4. & Diuinitatem Christo eo loco Genesios expressam esse, & humanitatem: Diuinitatem quidem, id quod etiam S. Hilarius tradidit luculenter in Psal. 131. ad illud *Si dederò formam*, quia ibi Christus dicitur leonis catulus, & Rex: quia Rex ex Rege processit, & fortis ex forte, [Audiant, (subdit S. Ambrosius,)] quia & leonem & catulum appellauit: leonem quasi perfectæ plenæque virtutis; catulum quasi Filium, ne quis cum audiret, æqualem Patri, non putaret Filium. Non sic laudatur Iudas, ut separatur à Patre. Ille probat æqualem, qui

Filium confitetur. Mirificè autem & incarnationem eius expressit dicens: *Ex germine mihi ascendisti*, id quod tanquam frutex terræ in alio Virginis genuinauit; & ut flos boni odoris ad redemptionem mundi totus maternis viscibus in splendore nouæ lucis emissus ascenderet, sicut Isaias dicit: *Egredietur virga de radice Iesse, & flos ex radice eius ascendet*. Radix familia Iudæorum; Virga, Maria, flos Mariæ Christus est, qui fontem mundanæ colluisionis aboleuit, odorem vitæ æternæ infudit. Habes ergo incarnationem.] Idem notauit S. Augustinus lib. 12. contra Faustum cap. 4. vbi relata tota illa Iudæ benedictione, & ad Christum aptata, monstrat verbis illis: *Catulus leonis Iuda; de geminatione, Filius meus, ascendet*; (sic enim legitur) fortitudini leonis adiunctam esse geminationis teneritudinem, ut pateret illum qui catulus leonis est ut Deus, geminatione incarnationis factum esse paruulum & infirmum.

Dictūque etiam, Germen iustum, & Oriens.

341. Alter egregius in hanc rem locus habetur Ierem. 23. verbis illis *Eccce dies veniunt dicit Dominus, & suscitabo David germen iustum, & regnabit Rex, & sapiens erit*: Quem locum non posse de vlllo alio accipi quàm de Christo, conuincit Euseb. lib. 7. de demonstr. Euang. demonstr. 9. Davidi ergo suscitandum promittitur germen iustum, quia ex eius tronco iam arido & propè emortuo, pullulaturum erat in Deipara, tanquam in virga ex radice Iesse ac Davidis, germen pulcherrimum, Christus. Et rectè sanè Christus, appellatur *Germen*: quod nomen, de ramis sponte adnascensibus ac succrescentibus tronco propè emortuo, propriè dicitur. Deus itaque, idem Davidi & regno eius euenturum denunciat, quod in alia visione monstratum est de regno Nabuchodonosoris. Nempe excindendum quidem regnum illius, sed tamen germen radicem eius in terra sinendum; ex quo germine repullulatura postea esset interuentu penitentiae, pristina gloria. Idem Davidi & regno eius euenturum propheta Ieremias c. illo 23. Et cum in prioribus capitibus descripsisset regni & populi attritionem, ac inter cætera in fine capitis 22. de Iechonia dixisset, *Scribe virum istum sterilem*, ne videretur euauisse diuinarum promissionum veritas, & euacuata esse fides Dei; subdit: *Suscitabo David, germen iustum*. Non simpliciter germen, (inquit supra Eusebius,) sed germen iustum, tanquam eum qui de iustitiæ Sole sit constituendus, & in cuius diebus oritura sit iustitia. Et sunt quidem inter nos quotidiana germina, sed iniusta & in iniquitatibus concepta, multæ quæ inde succretis iniquitatibus & iniustus operationibus foedata. De hoc solo dictum est ad eius radicem, & Beatam Matrem, *Quod nascetur ex te sanctum*. Quamquam non sunt propriè, aliæ humanæ plantæ, germina, cum seminentur; quod est à ratione germinis præse sumpti alienum, ut vidimus: hoc autem de quo agimus, est verè & propriè germen.

342. Vocem Hebræam *semach*, Septuag. hic, & semper alibi, vertunt *orientis* quam vocem Interpres Latinus, aliquando *Germen*, ut hic, & apud Esaiam c. 4. aliàs autem *orientem* siue *ortum* & *succrescentiam* vertit: ut apud Zachariam c. 3. *Eccce ego adducam seruum meum Orientem*. Et c. 6. *Eccce vir, Oriens nomen eius*; Vbi Hieron. tres causas profert cur Christus denominatus sit germen, quarum prima spectat diuinam à Patre generationem: tertia efflorescentem ex eo sanctitatem & iustitiam in Orbe vniuerso prius corruptissimam. Secunda huc propriissimè spectans, pertinet ad Verbi incarnationem, & Christi ex Matre Virgine absque viri opera exortum, Verbo per seipsum vniro, & enato inde Christo. Alludit ad hæc loca, alter Zacharias Baptiste pater, cum dixit, *Visitauit nos Oriens ex alto*. Vbi nomen

nomen *Oriens* non est participium, quo significetur Christum exortum esse ad illucendum mundo, ut plerique quos sequitur Fernand. visione 31. sect. 4. n. 2. censuerunt, decepti consequentibus verbis quibus Christi munus describitur: *illuminare eis qui in tenebris & umbra mortis sedent*. Sed est nomen substantivum, ut Ribera optimè prosequitur Zachar. 3. Nam in Græco est *ἀνατολή* quod ortum seu germen significat. Neque ea Græca vox, cadit propriè in Solis ortum, quicquid eo loco Toletus contendat: & magis inclinat Franc. Lucas ibi v. 78. Sed vt ex Surda tradit Aluarez Isaiæ 4. duntaxat significat ortum eorum quæ e radice pullulant & succrescunt, quod passim dicimus *progeminare*. Et verò Fernandus tractans illud capitis 6. *Ecce vir, Oriens nomen eius*, cogitur visione 35. sect. 3. mutare notionem vocis *Oriens* apud Zachariam, & fieri sumi pro germine, quod expressè ferunt verba sequentia: *Et subter cum orietur*, id est, de illo germinabit & succrescet messis: vnde enervantur omnia quæ pro altera explicatione Orientis in illo alio Zachariæ loco proferri possunt. Quamquam quod Christo germi, illuminandi munus tribuatur, non debet novum videri: cum nulla appellatio aptè respondeat vniuersis Christi perfectionibus. Ideoque quod circa Deum notauit S. Dionysius, coniunctis & consociatis vt possumus nominibus, non ita coherentibus in creatis, habentibus vires & perfectiones definitas, nitamur exponere quod nulla vnica voce possumus.

Germen hoc Domini quomodo in magnificentia, & fructus terra sublimis.

343. Hic itaque est Oriens, siue Germen, quod Deus se adducturum pollicebatur. Hoc est *Germen Domini in magnificentia & gloria, & fructus terra sublimis, & exultatio his qui saluati fuerunt de Israël*. Vt Isaias cap. 4. prænnunciat. Germenis quidem rationem, habuit Christus in Incarnatione: cætera in Ascensione, & æterna vita complentur, vt perelegantè in hunc modum tradit S. Bernardus serm. 2. de Pentec. [*Germen Domini Iesus Christus, solus de mundissimo conceptus semine: quia etsi in similitudine carnis peccati, non tamen in carne peccati. Etsi Filius carnis Adæ, non tamen Filius præuicationis Adæ: quia non fuit naturâ Filius itæ, sicut reliqui omnes qui in iniquitatibus sunt concepti. Istud ergo germen quod de virga Iesse virore virgineo pullulauit, in magnificentia fuit, cum resurrexisset à mortuis, quia tunc Domine Deus meus magnificatus es vehementer, confessionem & decorem induens, amictus lumine sicut vestimento. Quanta autem ascendens gloria, cum mediis Angelorum & animarum sanctarum ad Patrem deduceris, triumphatrice palma cœlis inuectus, susceptum hominem in ipsa diuinitatis claudis identitate? Quis cogitet, ne dum loquatur, quàm sit fructus terræ sublimis in confessa ad dexteram Patris, quod utique cœlestium oculos reuerberat naturarum, quod Angelicus intus contremis, non attingit? Veniat ergo exultatio Domine Iesu his qui saluati sunt de Israël, Apostolis tuis quos elegisti ante mundi constitutionem.] Præclare in eandem sententiam & prædictum Isaiæ locum & alia attingens, philosophatus est Guericus Abbas serm. 2. de Annunc.*

Sed quod Isaias, Germen illud Domini continuò nominet fructum terræ sublimem, non deerit qui de alia germinatione interpretetur; quæ scilicet non ex radice & trunco sicco, sed ex terra immediatè fiat: Quæ ratione exortitur Messiam idem Isaias c. 45. profiteatur, cum optat vt aperiatur terra & germinet Saluatorem: Idque propriè esse germinare, obseruauit Christophorus à Castro in cap. 23. Ieremiæ de hoc Christi nomine latè disputans. Non cogimur quidem, ger-

men illud, & sublimem fructum terræ, de quo Isaias c. 4. loquitur, illa germinatione productum affirmare, de qua agitur in secundo loco proposito: nam germen ex trunco propè sicco progeminans, & enatus inde ramus, est saltem mediatè fructus terræ sublimis. Si cui tamen placeat illud germen de quo in eo quarto capite, per germinationem immediatè ex terra absque semine exortum dicere; addat id factum eo modo, qui exprimitur in posteriori loco, quo terra aperta esse & germinasse dicitur, rore in eam delapso cœlestis, & nubibus pluentibus Iustum. Quibus verbis, cum cœlestem siue diuinam Christi naturam, cum humanam atque terrenam describi, notauit perpulchrè Vigilus 1. contra Eutychem *sub medium*, his præter cætera, post egregiè tractatam populi benedictionem *In rore cœli & terra pinguedine*, id est, vt ipse exponit, in Christo, ex cœlesti & terrena substantia compacto: quam etiam esse ait, *Benedictionem cœli desuper & benedictionem vberum & vultus*, à Iacobo expectatam Iosepho. [Quæ est terra quæ fructum benedictionis dedit, nisi Maria, cui dicitur *Benedicta tu & benedictus fructus ventris tui*. Et in Genesi, *Benedictiones*, inquit, *vberum & vultus*. Et in Psalmis: *Filij merces, fructus ventris*. Et de fructu ventris tui ponam super sedem meam. De quo fructu, hic idem sacri carminis Author in alio Psalmo concinit: *Verus de terra orta est, & Iustitia de cœlo prope xit; Et enim Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum*. In quo euidenter vtriusque naturæ confessionem prædicans, perfidorum ora obrundit, dum Veritatem de terra ortam, & Iustitiam de cœlo alserit prospexisse, quia Christus ex vtraque substantia habens, de cœlo scilicet, quia de Patre genitus de terra autem, quia de matre natus est, vtriusque habet parentis genitricis naturam: *A summo enim cœlo egressio eius*; Summum cœli Pater est, & processio eius tanquam sponsi de thalamo veri virginis, quod mysterium vtriusque naturæ etiam Isaias iisdem significationibus pandens cœlis & terræ, sic loquutus est, dicens: *Rorate cœli desuper, & nubes pluant Iustum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem*. Vide quàm consonis veritas munatur, prophetica auctoritate, sententiis; Quod enim David ait, *Iustitia de cœlo prope xit*; Hoc Isaias dixit, *Nubes pluant Iustum*. Et quod ille subiunxit, *Et terra nostra dabit fructum suum*: Hoc ille addidit, *Aperiatur terra & germinet Saluatorem*; perspicuo satis & aperto, imò proprio Filiij Dei nomine vltus, vt fructum & germen terræ scpius in Prophetia nominatum, natiuitatem Christi ex Maria esse, nullus audeat dubitare, de quo germine vel fructu, idem adhuc Isaias loquitur, dicens: *In die illa eris germen Domini in magnificentia, & in gloria fructus terra sublimis*; Relictusne est vilis ambigendi locus, quin clarè & germinis & fructus nomine Christum apertissime significari conslet, qui in tanta gloria & magnificentia sublimatus est, vt in nomine eius omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum & omnis lingua confiteatur, quia *Deus Iesus Christus in gloria est Dei Patris*? Vnde quod ait Apostolus, *propter quod & Deus exaltauit illum*; Et nunc Prophetæ: *Et erit fructus terra sublimis*, manifestissimè id, quod de terra, id est ex Maria sumptum, exaltatum & sublimatum intelligi voluit. Ceterum id quod de Patre est, semper sublimè fuit. Sed nec de rore cœli quod in verbis Dei figura sit posset, vlla dubietatis pater occasio, cum ipse Isaias dixerit: *Et nubes pluant Iustum*. Et alibi satis apertius, imbræ cœlesti Verbum suum patrem comparasse, descriperit. Videtur ad hunc è terra Christi exortum pertinere locus ex Ieremiæ 31. iuxta interpretationem Septuag. adductâ à S. Athanasio in expositione fidei *sub finem*. Nam quod Aquila vertit, *Creauit Deus nouum in forma*; Vulgatus verò, *Non facit Dominus super terrâ, semina circumdabit virum*, Septuag. sic expresserunt, *Dominus nobis creauit ad plantationem, salutem nouam*. Quilocus

gnum sanè Domini verbum, duobus verbis tantam scientiæ vim concludens. Rursusque margarita sit nobis Evangelium, quia simplici ac minuta litera tantam mysteriorum vim continet; & in vili atque abiecta chartula, cœlestis continetur scientia. Afferuntque Hæretici, Filium Dei indignum censuisse assumere naturam humanam. Cœlum Deus charitæ commisit: & Filium, humanam fumere naturam non permisit? Chartulam & chartam appellat Evangelij locum, quo margaritæ nomen tot sæculum mysteriis, tot grandium Sacramentis, reperitur adscriptum. Itaque de toto Verbo revelato aprius quàm de solo Symbolo sumitur ea abbreviatio, ut præter citatos fecit S. Athanasius in Plal. 44. cuius hic locus refertur à Nicæta Heracleensi in Catena Plalmonum: [Velo est calamus Patris; Lex namque nobis per ductus literarum perobscure significavit ea, quæ ad utilitatem hominum faciunt. Saluator verò communis, in compendio declaravit nobis voluntatem Patris. Est enim magni consilij Angelus. Et Verbum (inquit) abbreviatum faciet Dominus in universo orbe.]

Abbreviatio Verbi de Christo, alia ab Incarnatione.

347. Tot igitur sunt, Verbi illius abbreviati cuius Isaias & Apostolus locis allegatis meminerunt, expositiones; quæ non aequè omnes præsentis instituto inserviunt. Ac ne illorum quidem interpretationes, qui Verbum abbreviatum ad Christum ipsum referunt, omnes ad rem nostram faciunt. Nam S. Chrysostomus hom. 1. in ep. ad Ephes. in fine, eodem pertinere censet hanc Verbi abbreviationem, quo illud Apostoli cap. 1. Ephes. *Redemptionem quam proposuit in ipso, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo.* Ita ut idè sit abbreviatio verbi in Christo, quod omni in eo instauratio. Locus Chrysostomi sic habet, ἀνακαταστάσεως; ait. Quid est ἀνακαταστάσεως coniungere. Ceterum studeamus quàm proximè accedere ad ipsam veritatem. Nam à nobis quidem, ut etiam in more est positum, dicitur ἀνακαταστάσεως, quæ prolixè dicta sunt, compendiosè dicere. Nam hoc quoque ita habet. Quæ cui longo tempore dispensabantur in ipso ἀνακαταστάσεως. Hoc est, in summam redegit & compendium. Verbum enim consummans, & in iustitia abbrevians, & illa comprehendit, & alia addidit. Hoc est ἀνακαταστάσεως, & reductio in summam.]

Recidit propè hæc abbreviatio, in proximè propositum Evangelij compendium; nisi quod non de lege nova à Chrysostomo traditur, sed de ipso Christo, in quo Deus breviter & summatim complexus sit quæ omnibus retroactis sæculis in cœlo & in terra perfecterit. Quod fert illa loquendi formula: *In dispensatione plenitudinis temporum.* Hoc est, cum ea quæ dispensarat & constituerat effici, completa edat, voluit omnia recapitulare in Christo; in quo omnia antèrùs gesta, velut longiores numeri in brevem summam redacti, cernuntur. Et verè quicquid in priscis sacris historiis illustre fuit, quicquid in lege venerandū, in tēplo sacrum, in sacrificiis pium, in Patriarchis, Prophetis & Iustis præclarum, in ipsis etiam cœlestibus spiritibus præcellens, multò illustrius & venerabilius in Christo est proditum brevi compendio. Eam ob ipsam causam dictum esse Christum Rom. 9. *Finem legis, & consummationem, perfectionem*: Item *Consummationem sermonum in omnibus*, Ecclesiastici. 5. censent nonnulli, adducendi lib. 5. f. 3. cap. 1. Consummationem namque ac finem sermonum, exponunt compendium. Ut videti sanè possit Deus, iuxta edōs, illas ipsas utilitates compendiorum quas celebrant qui breviores audierunt, consecrari hoc compendio conficiendo voluisse. Apud Solinum in præfatione in Polyhistorum ad Au-

ctium, sic exprimitur compendij utilitas [Liber est ad compendium preparatus, quantumque ratio passa est, ita moderatè repressus, ut nec prodiga sit in eo copia, nec damnosa concinnitas: cui si animum propius intenderis, velut fermentum cognitionis magis ei inesse, quàm bractæ eloquentiæ deprehendes] Perpolare item Photius Cod. 216. ex Oribasij epistola ad Iulianum Apostatam, cuius iussu Galenum contraxerat in compendium, utilitatem compendiorum ex eo aperit, quod per ea & temporis luctum fiat, & facilis non exigua pateat ad ediscendum, vel recolendum quæ quis antèrùs didicerit. Ea facilitas addiscendi omnem veritatem, & omnia per legem longis circuitibus & magno sæculorum ductu prodita, cogendi in arctum, & vno obrutu perspicendi, ac omnia brevissimè recolendi, habetur per Christum eximia. Idque spectasse Deum, cum hoc nobis compendium confecit, dubitare non licet.

Germanissima Verbi abbreviati notio in Incarnatione.

348. Placet, ita non spernere propositas interpretationes Verbi abbreviati, ut tamen multò magis probem aliam quæ Patrum plurimorum est, & Verbum abbreviatum accipi de Verbo Dei ad humanitatem assumptam velut contracto. Vnde fortissimè ratio deducitur ad Prophetæ & Apostoli intentum, quod erat probare, reliquias populi Israëliti etiam obduratissimi, salvas fore. Nihil enim poruit ad eam rem confirmandam proponi aptius, incarnatione Verbi, ac redactione in angustum ad operis illius executionem. Est profectò Deus, infinitè protensus quomodocunque: siue spatia loci, aut temporis, siue dignitatem spectemus; & tamen arctavit se in infinitum. [Disce (inquit Chrysostomus homilia in Eutrop.) quæ sunt Divinitatis, & sapienter intellige quæ humanæ sunt dispensationis. Nimirum, ut scias quis erat, & quis factus fuerit tui causa, & ne res ipsas confuderis; neque assumptionem tantæ erga nos benignitatis, veritas in occasionem blasphemæ. Eius natura sublimis erat, & eadem facta est humilis: sublimis non loco sed natura, nulla poterat labefactari violentia mortis. Essentia nulli erat obnoxia interiectioni, aut corruptelæ patens natura, incogitabilis, inuisibilis, incomprehensibilis, semper existens eodem modo; transcendens Angelos, supernis illis virtutibus superior. Cogitationem vincit, intelligentiam transgreditur, videri non potest, fide tantum potest apprehendi. Cernebant Angeli, & intremiscebant. Cherubim agmina omnia cum timore alas suas submittiebant; Super terram ipsam aspicebat; & eam tremore concutiebant; Minas intentabat mari, & exiccabat, fluvijs ex deserta terra educebat, montes statuit in pondere, & colles in statera. Quoniam modo singula eloquar: Qua loquendi formula, omnia representabo? Maiestas eius, finem non habet, sapientia eius nullo concluditur numero, iudicia eius imperuestigabilia, vitæ eius inscrutabiles. Atque hic tantæ, imò immensæ maiestatis, (siquidem hoc citra periculum dici potest,) tantus talisque est. Sed quid tandem faciam? Homo sum, & hominum more eloquor. Tantillam possideo linguam. Ignosci mihi efflagito à Domini benignitate. Hisce dicendi formulis neutiquam usus sum per arrogantiam, sed eo sum adductus perplexitate infirmitatis & ingentis hebetudinis linguæ nostræ. Propitius mihi esto Domine. Non enim intolerantia animi usus, has pronuncio sententias. Atqui alias non habeo. Verumtamen non acquiesco isti qualicumque elocutioni, sed præpete ala intelligentiæ ad superiora conscendo.] Tantus tamque expasus vndeunque & quomodocunque Dei Filius, quàm in arctum se redegit ac brevavit.

Non

Non potuit sanè maior vlla breuiatio tam ampli-
tateque expassi verbi Dei concipi, quam vt idem qui
expallus erat & diffusus per omnia loca, arcaretur
ad vnus corpusculi angustias: velut qui omnibus
seculis erat anterior, fieret infans vnus diei super
terram: Is denique cuius erat honor & gloria, ad
stibulum & præsepe indecorus & inglorius deice-
retur. Et quamuis ipsum in se Verbum, sit semper
& immensum, & æternum, & gloriosissimum; ta-
men illa ipsa persona in quam omnes prædictæ am-
pliores cadunt, verè dicitur contracta & abbrevi-
ata, quoad alteram naturam in qua præter Dei-
tatem subsistit. Vides insignem breuiationem, &
cui nulla excogitari, nedum dari queat similis. Est
enim hæc, vt alia occasione dixit S. Hilarius in Psal. 14.
Breuitas locuples & infinita.

Celeberrimè sanè, vel huius vel anterioris ævi,
breuiationes quedam: sed quæ nihil, proflus in-
quam nihil ad istam. Franciscus Aluminus, vt scri-
bit Genebrardus in Carolo V. Et Adrianus Ianius
lib. 1. cap. 7. in denariolo, sine notis scripsit Sym-
bolum Apostolorum, & principium Euangelij S. Io-
annis. Addique Ianius, vidisse se cerati nucleum,
in modum quasi exculpum, quo continerentur
quindæm paria reseratarum affabè distincta suis
poculis. Horologium rotatum, annuli pala inclu-
sum, in Carolo V. sigillo suspexit seculum superius.
Is nuce inclusam Iliada Homeri in membrana scri-
ptam, tradidit ex Tullio Plinius lib. 7. cap. 21. vbi
etiam de Myrmecide, à quo quadriga est fabricata
ex chore, quam mulca inregebat alis: & nauis cum
vniuerso apparatu, quam apicula pinnois absconde-
bat. Quendam suo tempore, in annulo perexig-
uo Phærontem quatuor inuictum equis sculptis-
se, scribit Galenus lib. 17. de vfu partium in fine,
siquæ fuisse spectaculum sanè incredibile. Verùm quid
hæc contractiones & abbreviationes omnes, ad
digni Verbi abbreviationem, illæta & nullatenus
scilicet summa eius amplitudine & infinita expan-
sione.

*Suffragia Patrum de hoc sensu Verbi
Abbreniatu.*

349. Fuit (vt dixi,) ea Verbi abbreviati interpre-
tatio plurimorum Patrum, è quibus paucos anno-
tato. Idacius Clarus aduersus Variamadum dispu-
tans, sic habet. Verbum breuiatum quod Domi-
nus faciet super terram, non immutationem Dei-
tatis in Filio Dei significat, sed dispensationem su-
per carnis aduinciat. In qua dispensatione, non
solum Patris hominis Filium, sed etiam Angelis legi-
mus minoratum. Paulo Apostolo protestante: *Eum
autem qui mundè, & maius quam Angeli minoratus est,
videmus lesam propter passionem mortis gloria & honore
coronatum.* Et infra: *propter quam causam non confundi-
tur fratres eos vocare, dicens: nunciabo nomen tuum fra-
tribus meis, in medio Ecclesie laudabo te.* Et in Psalmo
ecclesie: *Memorasti eum paulo minus ab Angelis gloria &
honore coronasti eum.* Et vt Verbum Dei Patris, bre-
uiatum non esse in Filio decemus, ex Eliaze Pro-
phetæ volumine sententiam approbamus. *Nunquid
abbreviatus factus est sermo meus, aut parvus, vt non pos-
sum redimere. Aut non est in me virtus ad liberandum, di-
ci Dominus omnipotens?* Et iterum: *Hæc dicit Dominus
Deus omnipotens: nunquid abbreviata est manus mea, vt
saluare non possit. Aut non potest viuificare cor humilium,
& spiritum contritorum?* Et vt brachium Patris quæ
manus est, Filium esse doceret, intulit dicens: *Para-
uit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium*
Theoph. Raynaud. Christus.

gentium, & videbunt omnes fines terræ, salutare eius.
Non potuit explicius docere breuiationem diuini
Verbi secundum Dicitatem, esse explodendam. Eius-
dem tamen breuiationem ratione humanitatis as-
sumptæ, agnosci ac celebrari in Scripturis: addit
Idacius, ad Verbum breuiatum pertinere quoque
paruum & exiguum tempus, quo Christus tam mul-
ta aduersus satanam & peccatum pro salute nostræ
perfecit: nec non breuiationem in oratione, docens
orare præciso multiloquio: Exploditque sensum Ar-
rianorum, qui Verbi breuiationem aiebant designare
Verbum Dei esse minus & inferius Patre, non tan-
tùm quoad humanitatem assumptam, sed etiam in Di-
uinitate.

Eadem Arrianorum quoad rem hanc impugnatio,
& Verbi abbreviati expositio, totidem prope verbis
quibus in prædicto opere ab Idacio est tradita, legitur
apud Anacletum epistola 2. in fine. S. item Cyprianus
lib. 2. testimoniorum aduersus Iudæos num. 3. Ab-
breuiationem de qua agimus, in ipsummet Christum
cadere, in loco Ilaie prolato, atque aded etiam in
loco Apostoli Ilaam adducens, apertè agnoscit.
Nam Christum esse Dei Verbum, in ipsummet Christum
cadere, in loco Ilaie prolato, atque aded etiam in
loco Apostoli Ilaam adducens, apertè agnoscit.
Nam Christum esse Dei Verbum, in ipsummet Christum
probat cum ex alijs locis, tum nominatim ex hoc lo-
co Ilaie quo Deus dicitur facturus Sermonem abbre-
uiatum. Ex S. Bernardo, eundem Verbi abbreviati
sensum, pulchrè omnino prosequente, pauca dum-
taxat adducam. Ita habet serm. 1. de nativ. Dom.
[Grandis quidem est, dilectissimi, hodierna Domi-
nicæ natiuitatis solemnitas. sed di-
gnis brevis cogit breui-
tate sermonem. Nec mirum, si facimus nos breue
verbum, quando & Deus Pater, Verbum fecit ab-
breuiatum. Vultis nosse quàm longum, quàm bre-
ue fecit? Cælum (inquit hoc Verbum,) & terram
ego impleo. Nunc caro factum, in angusto locatum
præsepio est. A seculo (ait Propheta) & usque in sæ-
culum tu es Deus: Et ecce factus es infans diei vnus.] Si-
militer Verbum abbreviatum accepit serm. 3. de An-
nunc. Idemque habent Etherius & Beatus lib. 1. con-
tra Elipandum pag. 347.

*Contractio ad foramen prædictæ
Abbreniationis adum-
bratio.*

350. Hoc planè fuit, manum omnia comprehen-
dentem per foramen angustissimum mittere. Quod
Gregorius Nyss. hom. 11. in Cant. ad hoc mysterium
accommodat, tractans illud: *Dilectus meus misit manum
suam per foramen, & venter meus contremuit ad tactum
eius.* [Arbitror (inquit) per sponsæ domum, intelligi
totam vitam humanam. Et conditricem illam rerum
omnium manum, quasi peregrinatione suscepta, in
hominum vitam exilem, & nullius momenti, seip-
sam velut arctius contraxisse, idque in eo quod per
omnia naturæ nostræ particeps fieret, excepto pec-
cato. Itaque posteaquàm ad nos accesserit, conster-
nationem quandam, & admirationem, rei nouæ in
animis excitasse. Quis fiat vt Deus in carne mani-
festè conspiciatur? Quis Verbum illud fiat caro? Quis
partus in virginitatem, virginitas in matrem cadere
possit? Quis cum tenebris lux misceatur, cum mor-
te vita temperetur? Quis pusillum vitæ foramen,
possit continentem vniuersum hoc, manum capere.
Quæ cælum omne metitur, teriam omnem, & om-
nem aquam complecti? Quare consentaneum est,
Euangelij gratiam, per manus ænigma, nobis à sponsa
quasi vaticinante significari. Quo enim tempore con-
spectus in terra Dominus, & inter homines versa-
tus est, puritatem & pulchritudinem sponsi expertem
S. rerum

terum crassarum, itemque Verbi Diuinitatem & veri luminis splendorem, per manum illam effectio-
num agnouimus. Manum enim intelligimus, vim
miraculorum perfectricem, qua mortuis vita dona-
batur, oculi cæcorum restituebantur in integrum,
lepræ morbus fugabatur, omne genus incurabilis ac
grauis ægitudinis solius imperij vi corporibus exce-
debat.] En quanta manus illius immensè parentis
contractio, quanta ad angustissimum humanitatis fo-
ramen breuiatio.

Eodem modo foramen illud angustum ad quod se
Dei Verbum per incarnationem redegit, exponunt
plerique apud Deltium ibi. Et concinit quod S. Grego-
rius ad illud Cant. 2. *In foraminibus petra*, ea foramina
esse incarnationem annotauit. Origenes verò hom. 4.
in Psal. 36. hoc esse ait, quod Deus Mosi promisit cum
dixit: *Ponam te in foramine petra*. Hoc enim foramen
breuissimum, petra quæ Christus est, ait fuisse incar-
nationem, per quam conspiciendus erat Deus, qui in
se manens, mansisset inuisibilis. Idem repetit hom. 12.
in Ierem.

*Sed maxime contractio Elie ad oran-
dum, & Elisei super
puerum.*

351. Quantum arbitror, præsignauit hanc Verbi
Dei breuiationem, ea contractio qua se Elias 3. Reg.
18. composuit ad precandum cum *pronus in terram*,
posuit faciem suam inter genua sua. Eam enim orationem
& visionem nubeculæ, quæ tandem post sextum Mi-
nistri prospectum in mare apparuit; spectasse ad in-
carnationem fulsissimè prosequitur Ioannes Hierosol.
(quisquis denum sit,) l. de institut. Monach. cap. 32.
& seqq. Ea verò compositio, cum sit similis ei qua
infans intra materna viscera componitur, spectat ad
expressam a Propheta Verbi breuiati speciem, vt ea
Dei humanati imagine, Deum facilius exoraret. Sicut
etiam Samuel, effusione aquæ in terram, Verbi incar-
nationem præsignante, exorate adnitus est popu-
li lenamen. Et verò quorsum alioqui Elias, in eam
formam se composuisset ad orandum? Nam atten-
tio & collectio quam captasse dici posset vir sanctus,
non erat admodum operosa in vertice Carmeli, quo
vir sanctus cum puero solus ascenderat; & connitus
ac labor in situ illo retinendo, collectioni animi
potius incommodasset, quam eam inuisset, vt no-
tum est.

352. Est item præter cæteras celeberrima illa bre-
uiatio, qua se in typum breuiandi quandoque ad nos
uiuificandos Verbi diuini, Eliseus Propheta, vt ha-
betur 4. Reg. cap. 4. ad puerum mortuum contraxit:
non modò proiciens se vt mortuum erigeret, ei-
que condormiens vt frigido vitæ vapore restitue-
ret; quæ magna & mysteriorum plena Symbola, in
eo Elisei factò aperit S. Ambrosius in instit. Virg.
cap. 11. & epist. 17. aliàs tract. in cap. 4. Ecclesiastis:
sed etiam quod alij plerique Patres graues profe-
quuntur, coarctans & abbrevians se ad pueri vita
functi mensuram: vnde conlectum est, vt quod
Prophetæ puer cum baculo præmissus perficere ne-
quiverat; (Moses inquam cum legis terrificæ pro-
positione,) excitatus sit mortuus, aspirata nouæ gra-
tiæ lenitate. Signo in hanc rem nonnullos Patres.
S. Hieron. in Psal. 97. [Mirabilia fecit. Vultis sci-
re, quoniam mirabilia fecit: Filius viduæ iacebat in
carnaculo. Venit Eliseus, & contraxit se, & os ad os
posuit, & manus ad manus, & pedes ad pedes. Si
enim expandisset se, non reuersus esset filius viduæ.

Idè se contraxit, vt viuificaret. Cum esset in forma
Dei, idè accepit formam hominis: idè se contraxit,
vt nos faceret latiores.]

S. Gregor. 9. mor. cap. 32. [A peccati morte, timor
nos suscitare non valuit, sed ad statum vitæ aspirata
mansuetudinis gratia crexit. Quod benè in Eliseo Sa-
namitis filium suscitante signatur; qui cum baculo
puerum mittens, extincto filio vitam minime red-
didit; per semetipsum verò veniens, seique super
mortuum sternens, atque ad eius membra se colli-
gens, huc illucque deambulans, & in ore mortui se-
pties aspirans, hunc ad rediuinam lucem protinus
per ministerium compassionis animauit. Autor quip-
pe humani generis Deus, quasi mortuum puerum
doluisset, cum extinctos nos iniquitatis aculeo, misce-
ratus aspexit. Et quia per Mosén terrorem legis pro-
tulit, quasi per puerum virgam misit. Sed puer cum
baculo, mortuum suscitare non valuit, quia Paulo
attestante *Nihil ad perfectum adduxit lex*. Ipse autem
per semetipsum veniens, & super cadauer se humiliter
sternens, ad exequenda sibi mortui membra se
colligit; quia cum in forma Dei esset, non rapinam arbi-
tratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit
formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus,
& habitu inuentus vt homo. Huc illicque ambulat,
quia & Iudæam iuxta, & longè politas gentes vo-
cat. Super mortuum septies oclat, quia per aper-
tionem Diuini munetis, gratiæ septiformis spiritum
in peccati morte iacentibus aspirat. Moxque viuens
erigitur, quia is quem terroris vitæ suscitare non
potuit, per amoris spiritum puer ad vitam rediit.] De-
scripsit verbatim S. Gregorius Rupertus lib. 4. de
officiis, cap. 22.

Prosper de promiss. 2. p. cap. 31. [Agit verò Eliseus
quæ sunt Dominicæ actionis Sacramenta. Mitit per
seruum suum baculum, qui supra exanime corpus
positum, mortuum vitæ restituit. Misit & Dominus
per Mosén seruum suum, legem, quæ mortuum
mundum, sicut ille baculus viuificare non potuit,
quia *si data esset lex, quæ posset viuificare*, vt Apostolus
dicit, *omnino ex lege esset infirmitas*, quia litera occidit, spi-
ritus autem viuificat. Postea ipse Eliseus descendit
magnus ad paruum, Saluator ad saluandum, viuus ad
mortuum. Descendit & noster Dominus: *Qui descen-
dit, ipse est, & qui ascendit super omnes calos, vt adimple-
ret omnia*, quæ mysticè gessit Eliseus. Vt enim mor-
tuum paruum suscitaret, iuuenilia membra contexit.
Et Dominus Iesus seipsum exinanivit formam serui
accipiens, paruum se illi paruo coaptauit, vt efficeret
istud corpus humilitatis nostræ, conforme corpori glo-
riæ suæ. Iacens subter se frigidum, suo calore succen-
dit. Similiter & noster Saluator Dominus mundum, à
cuius calore non est iam qui se abscondat. Insufflauit
ille tertio iacenti, vt trina confessio infunderetur cre-
denti. Sic suscitatus est mortuus, dum à morte perpetua
iustificatus est impius.]

353. August. sect. 11. de verb. Apost. [Attende Eli-
sæum in magno altoque mysterio, tanquam Pro-
phetam, agendo prænunciantem, non solum loquen-
do. Mortuus erat filius hospitiæ ipsius. Quid signifi-
cauit mortuus puer, nisi Adam? Nunciatum est san-
cto Propheta, gerenti in Prophetia typum Domi-
ni nostri Iesu Christi; misit per seruum, baculum
suum, & ait illi: *Vade, pone supra puerum mortuum*.
Perrexit ille tanquam seruus obediens. Sciebat Pro-
pheta quid fecerat. Posuit baculum supra mortuum;
nō surrexit. *Si enim data esset lex, quæ posset viuificare om-
nino ex lege esset infirmitas*. Non ergo potuit lex viuificare.
Venit ipse grandis ad paruum, Saluator ad saluandum,
uiuus ad mortuum, venit ipse, Et quid fecit? Iuuenilia
membra

membra contraxit, tanquam seipsum exinaniens, ut
fuerant ferri susciperet. Iuuenilia ergo membra con-
traxit; paruum se paruo coaptavit, ut efficeret corpus
humilitatis nostrae, conforme corpori gloriæ suæ. Ita-
que in isto typo Christo prophetice expresso, cum
suscitatus est mortuus, tanquam iustificatus est im-
pius. Sicubi Augustinus Nec dissimiliter Conc. 1. in
Psal. 70.

S. Chrysost. in Psal. 22. tractans illud: *Virga tua, &
baculus tuus*; Baculum interpretatur legem Moisaicam,
subdit: [Giezi ille puer sancti Helisei, cum mittere-
tur ad filium cuiusdam mulieris defunctum, baculum
illi dedit sanctus Heliseus, ut resuscitaret puerum. Sed
non potuit illum resuscitare baculo, nisi ipse veniret,
& beuaret corpus suum, ut oculos suos ad infantis
pocaret oculos, os ad os, manus ad manus, pedes ad
pedes, projectens se super puerum mortuum, & sic
resuscitavit eum. Quid ostendebat de baculo, qui sus-
citare non potuit, nisi legis ostensionem? Et in Heli-
seo significabat Christi naturam, qui se habuit
minore, assumens quod non erat, non amit-
tens quod erat, ut suscitaret mortuum, id est genus
humanum, quod acceptat sententiam primi homi-
nis, *Mors mortis*, Nam baculus, sustentatio est se-
culi. Et quia populus qui legem acceperat, se-
culum litteram intelligebat, & tremula membra
in ipso baculo incumbant: quia littera occidit, spiri-
tus autem vivificat: in senectute mundi venit veritas,
ut figura auferetur, & adimpleret legem, non item
solueret.]

344. S. Bernardus multus est in hac re, cum ferm. 15.
in Conc. in fine, tam sermone 16. *sub initium*: ubi quod
pertinet illi verbi contractio, & quomodo ad vi-
tam mortuo redonandam contulerit, egregie sic ex-
ponit. [Non parum fiducia robur prestat mihi,
quod magnus ille vir, propheta potens in opere & ser-
mone, de excelso monte celorum descendens, visita-
re dignatus est me, cum sim cinis & pulvis; misereri
mortuo, inclinare se iacenti, contrahi & coequari
parvo, cæco parti lumen oculorum suorum, & os
mortui oris proprii osculo solvere, debileque manus
fractum robore contactu. Suaviter rumino ista, &
implentur viscera mea, & interiora mea faginantur,
& omnia ossa mea germinant laudem,] Et mox. [Ocu-
lus tuus reiecit meos; interioris hominis frontem cla-
ris luminibus ornans, fide & intellectu, Ori meo
donavit lumen, & mortuo signum pacis impressit: quo-
niam cum adhuc peccatores essemus, reconciliavit
nos Deo, iustitiae mortuos. Os ori applicuit, iterato
inspirans in faciem meam spiraculum vitæ: sed san-
ctioris quam primò. Nam primò quidem in animam
viventem creavit me, secundò in spiritum vivifican-
tem reformavit me. Manus suas meis superposuit, ex-
emplum præbens bonorum operum, formam obe-
dientiae. Aut certe manus suas misit ad fortia, ut do-
ceret manus meas ad praelium, & digitos meos ad
bellum. Et ostendit, (inquit,) puer septies. Sufficiebat
ad gloriam manifestandi miraculi, ostendisse semel:
sed multipliciter, & insignis numerus, mysterij ad-
moneret. Si illud ingens universum, humani generis
primum quidem exanime corpus attendas, vides ubi-
que Ecclesiam (ex quo vitam Propheta incumbente
cepit,) quasi septies oscitare: quia septies in die lau-
dem dicere consuevit. Denique ut plerisque dimit-
tam, Apud Hildebertum in prosa de natali Domini,
synonymice in hanc veri Elisei abbreviationem, habent
ut quamplurima & optimè quoque apud eundem
epitolo. 48.

Theoph. Raynaud. Christus.

Effectus Verbi Dei Abbreniati.

355. De ipsa Verbi Dei abbreviatione, plus satis.
De effectu autem hanc abbreviationem Verbi Dei
consecuto in mortuo, planè concinnè de more Basi-
lius Seleucia orat. 10. his verbis. [Elisæum produca-
mus in medium, & quæramus, cur Sunamidis filium
non ad vitam crexerit oratione, ut Dorcadem Petrus:
sed pueri cadaueri, se ipsum instratum applicauerit:
Nam pueri ori, suum os imposuit, nasum naso apta-
vit, faciem facie fulcivit, cum pedibus pedes conten-
dit, pectus imposuit pectori, oculis oculos admo-
nit, parvis denique membris sigillatim applicata Propheta
membra vitam conferebant. Cur non orationis præ-
sidio mortuum vitæ restituit, sed seipsum reliquis in-
iecit? Hac in figura contingebat illis: scripta sunt
autem ad correptionem nostram, in quos fines seculo-
rum devenerunt. Quæramus cuius figura fuerit Eli-
sæus, cuius Sunamitis, & Sunamidis filius mortuus.
Elisæus, Christi figuram gerit. Populus autem gen-
tium, erat ille mortuus vi peccatorum. Venit spirita-
lis Elisæus, & universa eius membra mortua depre-
hendit, os, oculos, manus, pedes, & universè mor-
tuus erat. Os quod ad laudandum Deum non pote-
rat aperiri, sed ligno dicebat: *Pater meus es; & lapidi,
in me genuisti*: mortui oculi, qui in Deum universi non
figebantur: verum prætermisso Creatore colebant
creaturam: mortuæ manus, quæ demonibus fru-
ctus offerebant: mortui pedes, qui ut adoraretur
diabolus, flectebantur. Putridum erat corpus uni-
versum, egebat Medico præpotente; Medico qui
vel mortuos excitare posset. Venit exquisitus Medi-
cus spiritualis Elisæus, Christus Dominus; invenit
corpus mortuum. Quid agat? seipsum totum im-
posuit toti corpori. Quid est quod dicimus? Tota plen-
tudo Deitatis, totum nostrum gestavit hominem,
In quo habitavit, vel loquitur Apostolus *corporaliter om-
nis plenitudo Divinitatis*. Oculos habuit morte homi-
num, similiter manus, pedes similiter. Imaginarium
visum non erat, sed tota res quæ videbatur. Non enim
*rapinam arbitratus est esse se æqualem Dei, sed semetip-
sum exinanivit formam servi accipiens*: Et vita, mor-
tuum gestavit indumentum, ut immortalitate sua
mortem commutaret. Cum autem Deitas dene-
visset in corpus, omnes artus postea sanctificati
sunt, & ad usum meliorem traducti. Os quidem
doctrinæ dicere: *Domine labia mea aperies, & os
meum annuntiabit laudem tuam*. Oculi Dei laudem
didicerunt: *Oculi omnium in te sperant, & tu dis
esuram illorum in tempore opportuno*. Manus ad Domi-
num suum expallæ, benedicunt ei noctu: *In nocti-
bus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Do-
mino*; Et, *Elevatio manuum mearum sacrificium vesper-
tinum*. Pedes in Ecclesia stantes, gratiarum veni-
unt actione, dum dicunt: *Stantes erant pedes nostri in
sancta*. Et iterum: *Stantes erant pedes nostri in atrijs
tuis Hierusalem*. Retulisti laudem à patribus exter-
nis profectam: quid ergo internæ? an immunes
manserunt? nequaquam. Rursus anima cum in-
timis partibus ad Dominum clamabat: *Benedic ani-
ma mea Domino, & omnia quæ intra me sunt, nomini
sancto eius*.]

Cautio circa locutiones hinc adhibitas. vsus doctrina.

356. Causis autem, hanc abbreviationem aliquod
insinitati Verbi detrimentum inuicere arbitreris.
Optimè id amolitur Petrus Cellensis l. de panib. c. 21.
his præter cetera. [Fiunt sponsus & sponsa, vna caro,
vna anima, & unus spiritus. Sponsus refundit in spon-
sam

sam quicquid in se habet dulcedinis, quicquid honoris & potestatis. Denuo mutua vicissitudine in se ipso resumit, quicquid ab ea paupertatis, quicquid amaritudinis, quicquid contumelie est & passionis. Hac commutatione, ipsa proculdubio dicitur, sed ipse non minoratur; ipsa melioratur, nec ipse sua Maiestate priuatur. Nam amarum nostrum, vertit in dulce suum; opprobrium in gloriam commutat; de spinis nostris colligit ficus; de rubro vindemiatur uinum; de morte vitam; de passione mercatur gloriam. Sponsus iterum, quia gigas est, magnitudine, sol pulchritudine, leo fortitudine, abyssus scientia profunditate, Deus aeternitate. Sponsa verò puella etate, paruula quantitate; Ethiopissa coloris nigredine, femina debilitate, facta in omni prudentia & arte: Idcirco in thalamo contraxit se, paulo minus minoratus ab Angelis: Exiit se vestimentis gloriæ, accinctus cilicio. Deposuit fortitudinem, circumdatus infirmitate. Abscondit sapientiam, ut (inuentum factus,) in derisum esset tota die omni populo; aeternitatem dissimulauit, factus sub sole, ut quasi cum tempore temporaliter curreret, nec deficeret. Os illud Alissimi, collatum & coarctatum est modicitati oris (ponit: manus tornatiles, quæ cælos tetenderunt, affixæ sunt, manibus vulneratis convulneratæ; pedes pedibus compedibus adhaerent; venter ventri conglutinatæ est. Res equidem pia, cum infinite immensus abbreviatur ad deiectionem, sed nihilominus mira, cum reparatur ad vnitatem personæ Filij Dei, natura filiorum Adæ.)

Descripsit hanc Verbi Dei abbreviationem S. Bernardus serm. 1. de nativ. Dom. Tum addit fructum quem par sit Christianos omnes ex abbreviati Dei contractione in angustum, colligere. [Ad quid hoc fratres, aut quæ necessitas fuit, ut sic exinaniret se, sic humiliaret se, sic abbreviaret se Dominus Maiestatis, nisi ut vos similiter faciatis? Iam clamat exemplo quod postmodum prædicaturus est verbo: *Disce a me, quia mitis sum, & humilis corde*: Ut verax inveniatur, quid dicit: *Capitulum Iesum facere & docere*. Obsecro proinde, & plurimum rogo, fratres, non patiamini, sine causa iam preciosum exemplar vobis exhibitum esse, sed conformamini illi, & renouamini spiritu mentis vestræ. Studere humilitati, quæ fundamentum est ceterosque virtutum. Sectamini illam, quæ sola potest saluare animas vestras. Quid enim magis indignum, quid detestandum amplius, quid grauius puniendum, quam ut videns Deum cæli paruulum factum, ultra apponatur homo magnificare se super terram? Incolerabilis impudentiæ est ut vbi se exinanivit Maiestas, vermiculus in fletu, & intumescat. Hoc igitur est propter quod exinanivit se, formam serui accipiens, qui in formâ Dei patri æqualis erat.]

CAPVT IX.

Verbum Inequitans.

357. ¶ Insidens humanitati assumptæ tanquam equo diuinum Verbum si exhibere aggrediar, verendum est, ne quos nimbo ante paucos annos, ob huiusmodi comparationem vsurpata, Lutheræ aduersus P. Franciscum Garassum iphoruisse constat, eos in me deuocem. Pereruditus hic scriptor, mole insignium operum quæ partim iam prodierunt, partim cudenta supersunt, apud æquos lectores clarus, sed morte postea in caritatis ministerio obita longè clarissimus, opus scripsit vernacula lingua, cui titulus est *Summa Theologica*. Quod & verbo in Concionibus, & scriptione multiplici, Athæis occultis è Theophili Viandi ganea aere bellum indixisset, tantæ in illud opus clamantium effervere iræ, tot videlicet brutorum censurarum fulmina vibrata sunt, ut non atro-

cius configi pestilentissimus liber ex Caluini aut Lutheri incude potuisset. Inter ea verò quæ immedicabiliter ægra in eo opere sunt notata, præcipuum, aut de præcipuis vnum, illud fuit, quod obiter Autor lib. 3. tract. 2. sect. 6. Insidens humanitati Verbum, tanquam inuento inequitans exhibuisset. Hunc esse apertum Nestorianismum, quo Diuina personalitas secum in Christo admittit creatam humanitatis personalitatem asseratur, æquè ac equus & equus cui insidet, duo sunt supposita, tanquam exploratum quodque extra omnem controuersiam esse deberet, non ab hostibus modò, sed & ab ijs qui cæteroqui insens non erant, esseque saltem non debebant, passim iactatum, ipsimet vidimus. Et diserte quidem Autor ibidem sect. 2. & alibi insinuat, non esse in Christo substantiam creatam tradit, tamen aded reuera visa est comparatio illa, hinc equitis & equi, inde Verbi & humanitatis assumptæ, ut nullam vel interpretationem vel benignam excusationem visa sit admittere.

Verbum humanitati velut inequitare, Catholicissime dicitur.

358. Hæc reputanti mihi, subije animum egregia illa Bernardi, (vel potius Guilielmi à S. Theodorico) monitio ad fratres de monte Dei. [Intentioni seruit lectio. Si verè in lectione Deum querit qui legit, omnia quæ legit, cooperantur ei in bonum, & captiuat sensus legentis, & in seruitutem redigit omnem lectionis intellectum in obsequium Christi. Si in aliud declinat sensus legentis, omnia trahit post semetipsum. nihilque tam sanctum, tam pium inuenit in Scripturis, quod seu per vanam gloriam, seu per distortum sensum, seu per prauum intellectum, non applicet vel malitiæ vel vanitati. In omnibus enim Scripturis, legentis initium debet esse timor Domini, ut in eo primò solidetur intentio legentis, & ex eo ordinetur & exurgat totius lectionis intellectus, & sensus.] Non agit de Scripturis tantum canonicis, sed vniuersè de quavis inscriptione: & rectè ait, pro affectu legentis fragrare aut putere quod legitur; id quod mihi in hac re est manifestissimum. Et ut præteream insulsiatatem illam de Autoribus, ex vno verbulo neglectis adiunctis pronuntiandi; meritò castigatam ab Eulogio apud Photium Cod. 215. sed illi ipsi comparationi quæ tantopè in inuidiam vertatur insistant, quæ ista non dico equinitas, sed alinitas fuit, similitudinem in Scripturis & Patribus aded protitram, damnare tanquam errore immedicabili & Nestorianismo sordentem? Age igitur & Catholicam, & valde accommodatam esse, hinc equi & equitis, inde humanitatis & Verbi comparationem demonstramus.

Quia Verbum se habet ad humanitatem, ut anima ad corpus, cui velut iumento insidet.

359. Erit cui petenda inde videatur probatio, quod non secus se habeat Verbum ad humanitatem, quam anima ad corpus suum, iuxta illud, *Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo, vnus est Christus*: Quæ comparatio, non modò quoad exurgentem ex anima & corpore substantialem vnitatem valet; (idem etiam est inter Verbum & humanitatem cum sit vtriusque vna substantialis vnio, & ex ambobus illis existat vnum suppositum substantiale;) sed etiam valet quoad alia, ut quoad directionem quam anima corpori debet, & humanitati quoque à Verbo debetur. Item quoad innumera bona quæ ab anima in corpus deriuantur, ut docet mors; in qua apparere quid

quid animi corpori conferret cum ei conferretur, iuxta egegam S. Bernardi doctrinam serm. 2. de nativitate Domini. Similiter autem Verbum, innumeris bonis humanitatem sibi unitam dicitur. Est ergo illa comparatio non inidonea, & pluribus confirmata in superiori textu. At non secus se habere animam ad corpus, quam equitem ad equum cui insidet, vulgaris est equum ut longa confirmatione egeat. Plenè eam collationem prolequuntur Origenes, Basiliius, Augustinus, adducendi in capitis calce.

Approbat planè eam comparationem, eique singularem quodam modo veritatem in qua veritatem ineditur. Gregorius 1. mor. cap. 17. Animam enim ad corpus suum ut equitem ad equum se habere docet, ipsi vero animæ quæ equitis munere per comparationem ad corpus fingitur, fessorem alium in Christo tribuit: perinde ac si eques super equitem ascendat, ad equum non secus se habeat, ac eques substatu ad equum. Quia ratio est contraria, apud Origeneum. Autem libri commentationum in Iob ad illud: *Equus ferunt tres normas, demones equitibus; malos, equis coarctat. Similiter ergo in Christo, iuxta S. Gregorium, per nos anima fuit velut eques; humanitas ut equus.* Tractat S. Gregorius verba illa cap. 9. Sancti Iob. *Deinde equum & ascensorem eius, quæ ad Antichristum ita accommodat. [Quia non solum humanitatem Dominum, sed ipsam etiam Divinitatem despiciat, non tantum equitem, sed ascensorem etiam equitis irridet. Nam custodia unitate personæ, valet intelligi; quia Verbum Dei tunc equitem ascendit, quando animatam carnem sibi intra uterum Virginis condidit. Tunc equitem ascendit, quando humanam animam propriæ carni præsentem, divino cultui semetipsum erigendo subiugavit. Carnem quippe Divinitas anima mediante suscepit, & per hoc totum simul equitem tenuit, quia in semetipso non solum illam quæ regeretur, sed hanc etiam quæ regeretur, astinxit. Iudæa signat per adventum superbiens Antichristi, laqueo seditionis capta, quia Redemptorem nostrum humilem fuisse inter homines despiciat, decidit equitem: quia etiam in omnibus Divinitati contradicit: decidit militem & ascensorem. Sed Redemptor noster totus idemque, & eques & equitis est ascensor.]*

De humanitate ut equo, Verbo ut fessore, Scriptura complures, ac Parres.

1. Non est hæc propositæ comparationis stabilitas, vel infirma vel vana. Sed quod suppetant Scripturæ expressiores, quibus directè traditur quod querimus, placet hic pedem non figere. Ac primum innumeris Parres, exponentes vel attingentes Parabolam Samaritanam, propositam Lucæ 16. Iumentum illud in quod impositus est à pio Samaritano qui jacebat semitæ, à Sacerdote & Levita præteritus, interpretantur sanctissimam Christi humanitatem, cui insidebat divinum Verbum. Auspicabor à Græcis. Origenes hom. 4. in Lucam, [Eum (inquit) qui fuerat vulneratus, impositum iumento, id est proprio corpori, iuxta id quod est hominem dignatus assumere.] Elegantiissime idem tradit, qui vniuersam illam Parabolam luculentè & fuisse exponit Asterius in catena Corderij in Lucæ c. 16. compendio expressus apud Phorium Cod. 1. in beuiculo homilæ Asterij de Samaritano. Reddō cetera, & illud vnum quod in hanc rem facit re-presentat. [Quid autem (inquit) est iumentum quo semitæ ac animam agentem, ad hospitium Saluatoris deduxit, nisi caro in qua ad nos venire dignatus est, quæ fuit quasi vehiculum quoddam aut divini Verbi iumentum; in qua & per quam omnia sustinuit, ac tolerans, pro plena morbi depulsione, ad hospitium Ecclesiam, ubi perfectæ vulnerum cura-

tio consummatur, deducit.] Titus Bostrenus pla è similiter ad cap. 10. Lucæ. [Vbi ille, qui per malice nostræ primitias, vniuersam naturam humanam induerat (in ea enim cuiusque gentis, hoc est, Iudæi, Samaritani, Græci, & ut paucis dicam, omnium hominum pars quædam inerat;) corpore, quod iumentum vice ipsi erat, loco hominis sauciati afflato, afflictoque se se applicuit, omnis mox vulnerum dolor, & sanies è medio facessivit. Verè hic enim erat, qui ibat, sed non præteribat: quin imò studio ob id iter illuc faciebat, quod eos inuiderat, propter quos è cælo in terram descenderat, & apud quos rursum veluti hospites diuerteret.]

Inter Latinos idem perspicue habet S. Augustinus lib. 2. qq. Evang. cap. 19. vb. eandem Parabolam interpretatus ait. [Iumentum Samaritanum, est caro in qua ad nos venire dignatus est. Imponi iumento, est in ipsam incarnationem Christi credere.] Et serm. 24. de diversis, in ipsa fine. [Ille carnem suam non solum tenuit ut nasceretur, viveret, ageret, sed etiam mortuam suscitavit. Ut vehiculum quoddam in quo processit ad nos, ad Patrem leuauit. Vestem dicas carnem Christi, vehiculum dicas, & quomodo fortè ipse significare dignatus est, iumentum ipsius dicas: quia in ipso iumento leuauit eum qui fuerat à latronibus sauciatus.] Conuenit S. Ambrosius lib. 7. in Lucam ad cap. 10. ubi tractans quomodo pius Samaritanus iumentum impositum in iumentum suum, sic scribit. [Audi quomodo te imponat. Hic peccata nostra portat, & pro nobis dolet. Et, Pastor impositum ouem lassam super humeros suos. Homo enim iumentis similis factus est: & idè supra iumentum suum nos imposit, ne nos essemus sicut equus & mulus, ut per nostri corporis assumptionem, infirmitates nostræ carnis aboleret. Denique duxit nos in stabulum, qui eramus iumenta.] Sed amantissimè & piissimè de more S. Paulinus epistola 4. [Spoliatus nos Zabuli latrocínio, & vulneratos in via, præterierat frater in Levita, frater in Sacerdote, quos lex nec sacrificij redemerat, nec Prophetis. Sed non præterit ille Samaritanus, qui propter nos huius etiam nominis suscepit iniuriam; Non præterit, quia non erat mercenarius, sed verus & bonus pastor, qui animam suam pro omnibus positurus aduenierat. Hic hominem saucium, prætermisum à prænijs, nec curatum, miseratus accessit, & iumento suo, hoc est Verbi incarnatione suscepit: & oleo gratiæ, & vino passionis suæ, commendatum stabulario, profectū illi magistro gentium, in duobus testamentis denarij mercede sanauit, redditurus illi, & beatæ virginis de innumeris huius boni fructibus vberes gratias, & innumerabiles coronas, quia hoc consilium præcepto adiciens, de suo supererogauit.]

Necit propositum Lucæ locum cum alio nō minus luculento Rupertus l. 4. in Apocal. ad illud: *Et vidi, & ecce equus albus, & qui sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiit vincens ut vinceret*, quod sic exponit. [Et vidi, id est intellexi. Et reuera omnis qui venit, id est, qui fideliter credit, ipse intelligit incarnationis Christi mysterium, sic esse velut equum, & sedentem super illum. Intelligit non hominem tantum, aut Deum tantum, sed hominem simul, & habitantem in homine Deum, hominem Deo, vel Deum homini in unitate personæ coniunctum. Nam quomodo equum, & super eum sedentem hominem vnum equitem dicimus; sic hominem hunc, & inhabitantem Deum vnum confitemur Christum. Attamen Deus huic homini multo coniunctior est, quam equo homo, qui illi insidet; quia homo ex equo descendit, ab homine isto Deus qui illum assumpsit, nunquam discedit. Semel tantum caro mortua in sepulchro iacuit, sed ab anima Divinitas nunquam discessit. Resurrexit caro anima resumpta cum virtute Divinitatis; & deinceps tam caro quam

S 3 anima

IN AUDI

omnis I.
Christo
et
omnis II.
Attributis
Christi
XVII

anima cum Verbo permanet vnus Christus inuisibilis. Itaque album equum, & eum qui sedebat super eum, vnum intelligimus Christum; & hunc equum, illud esse iumentum, de quo in illa Parabola de homine qui inciderat in latrones, sic dictum est: *Et appropians, videlicet Samaritanus, alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum, imponensque illum in iumentum suum, duxit in stabulum.* Samaritanum illum sedentem super iumentum suum, vnum intelligimus Deum, & hominem Christum. Qui profecto vulneratum hominem super iumentum suum imposuit, quia peccata generis humani ipse in corpore suo pertulit. Et rectè hic equus albus dicitur, quia quod certum tenet fides Catholica, hic homo de Spiritu sancto conceptus, sine peccato de Virgine est natus. Ratam habet eandem doctrinam, & humanitatem denotat confert cum equo albo, Verbum cum sessore, lib. 1. eiusdem operis, ad illud cap. 18. *Et vidi calum apertum, & ecce equus albus.* Quem locum aliam expositionem non pati, sed necessario ibi humanitatem Christi, equo; Verbum diuinum equite insidente expressum, accipiendum esse, affirmat ibidem Blasius Viegas sect. 1. num. 2. quia paulò post de sessore subiungitur: *Vocabatur nomen eius, Verbum Dei.*

361. Et quamquam alij, non inuicem aliter aliud accommodant prædictum locum, quia Verbum diuinum mysticè agitat quosuis equos mysticos, tamen mens Rupertii aperta est; nec non aliorum plurimorum, qui similiter de humanitate tanquam equo, & de Verbo tanquam sessore, interpretati sunt locum illum. Annumerandus ijs est S. Ambrosius in Psal. 40. ad illud: *Magnificauit super me supplantationem.* Accommodat enim ad Antichristum illud Gen. 49. *Fiat Dan columba in via, mordens ungulas equi;* Tū subdit: *[Et quia similiter Iudas amplificasse super Christum legitur supplantationem, videtur hoc loco ipse signari, quod mordere haberet calcaneum equi, quo Christus Dominus vehabatur. Vnde dictum est: Equitatus tuus saluus, quoddam caro eius, mundi totius erat susceptura peccatum, ut salus pro exitio, & vita æterna pro morte succederet. Vulneratus est ergo equus, non mendax solus ad salutem. Vulneratus est equus, qui mundi totius peccata suscepit, & onera nostra portauit, & non fuit fatigatus. Vulneratus est equus, qui ad furorem concubitus adhinnire nesciuit. Et ideo fortassis Ioanni Evangelista cælum apertum, & albus equus est demonstratus, super quem sedebat habens in capite diadema, & in femore suo nomen scriptum, Rex Regum, & Dominus dominantium.* Albus erat, qui erat immaculatus, quia nulla peccati inquinamenta cognouerat. Nam si libido tenebrosa est, rectè sanctimonia relucet & spendet. Hic ergo equus est vulneratus, sed non retardatus. Denique cū ipso vulnere de tumulo resurrexit, & euenit ad cælum, supra omnes Angelos & Archangelos, velocior omni equitatu militiæ cælestis inuentus: supra equos etiam illos igneos quibus Elias rapus est. Et merito velocior, qui super omnes cælos, & supra cælum cælorum ad sedem Dei omnipotentis ascendit, & sedet, ut Scriptura nos docuit, dicens: *Videbitis abhinc Filium hominis sedentem ad dexteram virtutis.* Hic itaque equus, in figura & ante est demonstratus tempore Machabeorum: quem cadebat dux ille militiæ cælestis aureis armis resurgens, qui Heliudorum depulcatorem illum depositi vidualis, cæterorumque, quæ facia fuerant commendata custodiæ, & strauit, & percussit, & prostratum Oniæ Sacerdotis precibus, vitali vsui reformauit. Vnde verè in eo arma aurea respluerunt, quia solus equum hunc credidit, & vicit, in quo nullus culpe immunis euasit.]

Origenes quoque, hom. 2. in Cant. eodem modo accipi posse tradit locum illum. *[Et fortè quidem diceret, quam assumpsit Primogenitus omnis creaturæ, & de qua dicebat: Potestatem habeo ponendi eam, potesta-*

tem habeo iterum sumendi eam. Alius verò vtramque simul corpus atque animam, quasi ibi peccatum non fuerit, equum dici album putabit. Addit alium insuper interpretationem, quia equus ille albus intelligitur Ecclesia. Non retractat tamen, aut vllatenus improbat quæ præmiserat, sed planè rata habet.

Attipulatur S. Hieronymus in cap. 66. Esaiæ ad illud: *In equis & in quadrigis,* tantumque discrepat, quoad equi colorem, proposito enim eo Apocalypsis 16. addit: *[Equo russo sedebat Dominus atque Saluator, humanum corpus assumens, cui dicitur: Quare rubra sunt vestimenta tua? Et, Quis est iste qui ascendit de Edem fulua vestimenta eius de Buzra? Et sequebantur eum varietum colorum equi, vel in martyrio rubri: vel struini in volatu, vel varij in virtutibus, vel candidi in virginitate. Equo autem sedebat albo, quando post resurrectionem, immortale & incorruptum corpus assumpsit. Et quicumque eum sequebantur candidis vtebantur equis, incorruptis videlicet immortalibusque corporibus.]* Equum album, quem cæteri ob vitæ innocentiam in Christo etiamnum viatore, agnoscunt esse sanctissimam eius humanitatem; S. Hieronymus ob passionem manulæ dici equum rufum, seruata equi albi denominatione humanitati rediunxit, & gloriosæ post passionem & mortem discussam: contra quam Rupertus lib. 1. in Apocal. de cap. 19. humanitatem Christi, primò ob nitorem equo albo, postea ob mortem cruentam, equo russo vult expressam; quod discimur ad rem præsentem nullum esse, ut per se liquet.

361. In eundem sensum S. Hieronymus in cap. 1. Zachariæ, accipit illud, quod ibi habetur de viro ascendente super equum rufum, & stante inter myrteta. Equum enim rufum, ait esse humanitatem assumptam, quæ insidente Verbo, ruffa est exhibitæ eo loco, quia visio Zachariæ captiuum populum per Christi passionem liberandum speçtabat. At in Apocalypsi, eandem humanitatem candido equo expressam esse censet, ob resurrectionis gloriam. Stabat autem eques ille inter myrteta quæ erant in profundo, quia Angelicæ potestates per myrteta expressæ, Dominus etiam in carne posito, ministrarunt. Equi vero ruffi, & varij, & albi consequentes equitem, partim Martyres sunt per rufos equos adumbrati; partim virgines quibus respondet equus albus; partim operibus & doctrina & varietate signorum conspicui, insidere dicuntur equis varijs. Exscripsit Hieronymus. Glossa ibi. Egrege autem in hunc Zachariæ locum, ad rem nostram scripsit Petrus Cellensis l. de panibus cap. 23. sic scribens. *[Zacharias Propheta vidit, inter myrteta virum ascendentem super equum rufum, & post eum sequebantur equi ruffi, varij, & albi. Mysticè igitur vir qui ascendit super equum, Christus est, qui corpus assumpsit humanum, super sedit enim in corpore suo, tanquam in equo, Dominus: quia vallem nostram visibiliter non visitaret, vel perambulare, nisi corpore assumpto, Deus. Aptauit autem Pater, Verbo, corpus non cuiuslibet coloris, vel habitudinis, sed quale Deum decuit, sed quale ad parandum cursum, necessarium fuit, sed quale nostra redemptio postulauit. Inde namque est illud in psalmo: Corpus aptasti mihi, vel aures perfecisti mihi: Aptauit inquam, equum equiti, ut nobilissimo corpori nobilior associaretur anima, & super utriusque sederet Diuinitas. Fortè equus iste, idcirco ruffus est, quia dignitatem sessoris non sine verecundia contnetur: & ita propter suam reuerentiam rubore perfunditur. Imò equus iste ruffus est, quia factus in agonia, prolixius orabat, & facta sunt gutta eius, quasi gutta sanguinis decurrentia in terram. Sed hoc parum forte est. Vide & ubi prorsus non sparsum, sed toto corpore, à planta pedis vsque ad verticem sit ruffus. Chlamydem coecineam in passione sua circumdederunt ei milites; & hic ruffus est, Clauis tandem affixus est, & latus lancea apertum,*

tum, vnde exiit sanguis & aqua. Ecce quomodo vermiculatus est; ecce quomodo rufus est equus noster. Sicut est David, iuuenis erat rufus & aspectu decorus. Ioannes vero Evangelista aliàs, hunc eundem equum videntem, quod sedebat super equum, & ut diceretur ei in agnus sine macula peccati erat, & ut diceretur ei in Canticis, qui sedebat super equum, totum quidem al-
 buntur autem cum equi, rufi, varij & albi. Rufi sunt Martyres, semper mortificationem in corpore suo pro nomine Iesu usque ad finem sustinentes: Albi, Con-
 fessores, semper in pace Ecclesiae virtutibus & doctrina florentes: Varj, qui aliquando cruciabantur, ali-
 quando relaxabantur, nec continē persecutionem pa-
 rebantur, nec assidua pace vivebantur.]

In quo claudices sefforis & equi, cum verbo & humanitate comparatio.

361. Videor satis superque omnem labem expurgasse comparationis propositae Verbi cum equite seffore, de humanitatis assumptae cum equo. Nam quis multa-
 re audet, comparationem esse periculosa, vel erro-
 re sedentem, quam in Scripturis tam multis, Spiritus
 sanctus de tot Patrum niente expressam voluit? Quia
 tamen comparationes omnes sunt comparationes,
 non identitates; & ideo semper claudicant, non est
 haec comparatio accommodanda ad institutum quo-
 ad omnia: alioqui duas in Christo personas agnosce-
 remus, sicut sunt equis & equi duo supposita. Verum
 idem periculum alijs omnibus huius mysterij compa-
 rationibus immineret: neque tamen ideo eas abij-
 cimus tanquam erroneas, v.g. humanitatem cum in-
 dumento contulit Apostolus, Verbum cum vestiente
 se, eo amictu. Similiter templum cum humanitate, ip-
 semet Christus contulit, Verbum cum inhabitante
 templo Dei. In ipso vestibulo Evangelij Ioannis, hu-
 manitas Christi confertur cum tabernaculo, in quo
 Verbum caro factum inhabitet: nam illud *Habitavit*
in nobis, Graece est *ἐσκήνωσεν*, quod habitationem in
 tabernaculo designat. Cōstat autem indumentum, tem-
 plum, tabernaculum, differre supposito a vestito, & ha-
 bitatore: vnde illis comparationibus in Scriptura cre-
 dit, Nestorius eiusque affecta abutebantur ad erroris
 meretricij parociniam: neque tamen Catholici, virtu-
 tis vilam earum comparationum apte accom-
 modatam agnouerunt, sed quod in eis erat oppor-
 tunum ad mysterij huius expressionem, vtrparunt di-
 missis reliquis: ut in omnibus exemplis & compara-
 tionibus vsu venit, ut notauit S. Chrysostomus hom.
 16. in epistolam ad Rom. ad illud: *Nun dicet figmentū.*
 Quamquam Rupertus in c. 1. Ioannis ad illud: *Et ego*
et vitam perhibui quia hic est Filius Dei, In
 praecleara quoniam institui Nestorianismi cōfutatione, sta-
 tit ut ratum, equum & equitem non haberi ut duas
 personas, sed ut vnam: Ita ut persona sedentis in
 equo, equi personam absumat; ut cum ipso equus, cui
 tamen vnus non est, personarum numerum facere
 non possit. Sumitque personam non prout est suppo-
 situm intellectuale, sed ad solutē pro supposito. Et eo-
 dem modo philosophatur omnino luculenter lib. 11.
 de officijs cap. 13. iuxta quam suppositionem, nihil est
 in hac vnica comparatione periculi.

Praeclauderet autem geminae supposititalitatis su-
 spicio, si quis equum & equitem cum quo conferret
 humanitatem ac Verbum, vnde resultat Christus; di-
 ceret se habuisse, non ut vulgares infelices ad equos
 quibus insident, sed ut ceteros illos, & quos in equis,
 re temporibus illis planē insolita, ad Peneum amnem

aquantēs, speciem biformis monstri procul spe-
 ctantibus praebuisse, produnt Mythologi. Similiter enim
 Christus, ex duplici substantia, diuina scilicet huma-
 naque verē in vnum suppositum adunatis compingit-
 ur: sicut etiam quod initio operis vidimus, Gigas ge-
 minae substantiae ab inneris Patribus est appellatus,
 eo quod exurgat ex duabus naturis in vnam personam
 coniunctis: sicut Gigantes de praecorum fabulorum
 sententia, ex humana supernē, at infernē ex anguina
 substantia, in vnum totum, vnumque suppositum adu-
 natis, resultabant.

Christus, an cum Centauro componi queat.

364. Apage, inquis. Christum cum monstis com-
 ponis, quodque detestabilius est, cum ijs monstis quae
 delusa vario errore Gentilitas, commenta est in fabu-
 lis; nec ad rei honestae expressionem, sed ad hominum
 scelestissimorum qui propē in bruta degenerassent,
 adumbrationem. Quod enim notauit maximus Tyrius
 disert. 34. num. 200. Centauri figmenta sunt ideo
 coacta, ut intelligeremus quotquot belluinis succum-
 bunt cupiditatibus, euadere in belluas, & semihomi-
 nes semiferos viuere; vel simul specie externa & phy-
 sica constitutione homines esse, morali belluas pro vi-
 tiorum varietate diueras: id quod confirmant nota-
 tiones nominum quibus centaui sunt designati, quae
 omnes flagitium sonant. Recenset eas Delius in notis
 breuioribus ad Senecam Herculem Octauum v. 305.
 Quid ergo est, Christum centauro componere, nisi
 peccati insimulare ipsam innocentiam, ipsamque sani-
 tatem, & brutei centem affectum Christo impone-
 re: Et idem opponi potest de comparatione humani-
 tatis Christi cum equo. Esse enim equum in Scriptu-
 ris, intemperantiae Symbolum, constat ex ea moniti-
 one, ne fiamus sicut equus & mulus.

Hac retundere non est operosum. Imo vix est quod
 difficultatem solidam iniiciat. Non est sanē qui Chri-
 stum peccatoris specie exhibet, damnabilior quam
 Apostolus, qui eum pro nobis, peccatum & maledi-
 ctum esse factum, pronunciauit. Qui item Christum
 aliquatenus cum centauro fabuloso praecise prout ex
 duplici substantia compacto conferat, non plus crimi-
 nationi iure pareat, quam tot Patres, qui Gigantis na-
 turae geminae compoliti, anguinae & humanae ac Chri-
 sti contentionem fecerunt. Eo namque demisit se Deus
 nostri causa, ut quod nos ipsi descenderamus volentes,
 ipse opulator aduenerit. Itaque quia homines infeli-
 ci confociatione extraneam sibi naturam mystice afci-
 uerant; adiunxit sibi re ipsa Deus naturam extraneam,
 ut in ea, & per eam, nos liberaret, quod alioqui con-
 grue non poterat. Christum ergo ita conferti patior
 cum composito fabuloso de duplici natura, ut veritas
 quae centauro poetico competere nullo modo potuit,
 vnde & monstrum & figmentum est, & appellatur, re
 ipsa absque monstrositate, plenissimo stuporis diuino
 opificio cernatur in Christo: Deo duas naturas in
 vnus suppositi societatem vinculante ordinatissime
 ac per se; substantialiter atque adeo non monstrose si-
 gnificatio autem mystica centauri poetici, protus à
 Christo absuit, aequē ac probrosa equi significatio ab
 eius humanitate. Quod enim D. Augustinus egregie
 obierpauit, & tanquam rem vilissimam, & quae mul-
 tum ad intelligentiam Scripturarum conferat, com-
 mendat serm. 20. de diuersis cap. 6. & 7. non semper
 eadem significantur certis quibusdam rebus: sed quod
 nunc ad aliquid prauum significandum assumitur, ut
 verē de centauro ex Tyrii sententia est dictum, & de
 equo intemperantiae Symbolo ex multis Scripturis
 probari potest, alibi aliud planē designat.

Doctrinam perillustrem & admodum late perti-
 nentem iuvat luculento testimonio firmare. [Non
 S 4 semper

semper (inquit) D. Augustinus) *Mons* Dominum significat, non semper *Lapsus* Dominum significat, non semper *Leo* Dominum significat, non semper bonum, non semper malum; sed pro locis Scripturarum quod pertinent cetera circumstantiæ ipsius lectionis. Quemadmodum literæ in tot millibus verborum atque sermonum, ipsæ repetuntur, non augentur; verba infinita sunt, finitæ tamen sunt literæ. Verba numerare nemo potest; literas quis potest: vade multitudo verborum est. Cum una litera varijs in locis ponitur, & pro loco valet, non unam rem valet. Quæ tam diuersæ res, quam Deus & diabolus: Tamen in capite. D. litera est, cum dicimus *Deus* & cum dicimus *Diabolus*. Sicut ergo litera pro loco valet; erat autem & nimis absurdus est; & intra puerile cor; qui cum, legerit v.g. D. literam in nomine *Dei*, timeret illam ponere in nomine *Diaboli*, ne quasi Deo faciat iniuriam: sic etiam qui imperitè audit diuinas Scripturas, vt de isto modo exemplo non recedamus, cum audit v.g. in Allegoria positum *Fluuium*, eo loco vbi dictum est: *Fluuius impetum laetificat ciuitatem Dei*. Dictum est autem de inundatione Spiritus sancti, de qua alio loco ait Propheta: *Inebriabuntur ab obertate domus tua & torrente voluptatis tua potabis eos*. Cum ergo sic acceperit fluuium in bono, & laudauerit & delectatus fuerit: quando pro loco dicitur ei, quod fluuius significet homines fluentes, & temporalibus deditos, cum transierint amore transientes, expauescit: quia in alio loco acceperat fluuium in bono significare aliquid, & perturbatur: Ita fit in Scripturis mutus, quomodo in literis mutus efficitur, si noluerit transferre ipsas literas ad alia verba, sed in his solis eas tenuerit, in quibus eas primò didicerit.]

Quare tamen si quoad cōpactionem ex duplici substantia, cerni possit rudimentum aliquod similitudinis inter Christum & substantias illas geminas; iremque inter equum & humanitatem Christi, multa sint affinitas; tamen significatio mystica qua substantiæ illæ geminæ apud Poetas & Mythologos brutescens hominis impietatem; equi verò intemperantiam designant, nullatenus in hoc geminæ substantiæ composito, vel in Christi humanitate reperitur: sed tantum realis ac verus, Dei, superlittere Deitate, transitus in hominem, siue in *homo*, & inhumanatio ac coniunctio cum humanitate sanctissima. Ad eam namque realem & substantialem cum natura extranea coniunctionem, ordinatissimus Dei amor adduxit Deum: sicut inordinatus & peruersus hominum amor, per merum affectum, nec nisi mysticè, eos adducit ad transitum in bruta, superlittere physicè humanitate. Nec plura de iure usurpandi citra notam & labem, equum & equitem sessorem in Symbola Verbi & humanitatis assumptæ.

Equum & eques, apta Symbola humanitatis ac Verbi.

365. Addendum verò est, congruentissimè Spiritum sanctum Verbi diuini ad nos saluandos aduentum, eo Symbolo delineatum voluisse. Quod enim pluribus persecuti sunt alij, equus & eques, notæ sunt salutis aduentantis: Id quod ex plerisque Scripturis habetur, quibus salus ab equis, tametsi sæpè ad salutem fallacibus, sperata dicitur. Nec non ex Romana historia, qua Castor & Pollux adiutores & liberatores, in equis apparuisse referantur. Fabulis abstinemus. In lib. 2. Machab. cap. 3. Angelus sospitator in equo visus est. Et ibid. cap. 10. quinque viri subsidiarij, in equis apparuerunt. Histories item Hispaniæ, sublimem in equo S. Iacobum, Catholici exercitus præsidem apparuisse, in salutis & certæ victoriæ indicium, produnt. Picturam S. Georgij equo insidentis, & draconem hasta transfigentis, sicque virginem supplicem liberantis,

Symbolum esse provinciae aut ciuitatis cuiusdam B. Georgij precibus ac meritis salutem consecutæ, & à diaboli ineluctatione ereptæ, Card. Baro. ad Rom. Martyrol. Aprilis 23. pronunciauit. Nec nisi proportionalis fuisse sensus potest alteri Allegoriæ quam ei picturæ inædificat Villauic. l. 3. de ratione studij Theol. cap. 7. Nam vt tota pictura sit symbolica impleque etiam S. Georgius sit quid symbolicum, & confictum ad commodam morum doctrinam, quod Villanencio tribuit Molanus l. b. 3. de imag. cap. 14. & à multis Nouatoribus cum ibidem, tum apud Serarium lib. 2. litanentico prolatis, est traditum, nemo Catholicus ausit vigilans effugire. Sed quod in vñ veterum Christianorum fuisse, vt symbolicas huiusmodi notas veræ alicui personæ adiungerent in picturis, liquet ex Eusebio lib. 3. vitæ Constantini c. item 3. hoc in ea quoque S. Georgij equestri pictura vsurpatum est, vt salus eius meritis vñ alicui aut provinciae collata, eiusdem in equo sublimis expressione adumbraretur. Tale ergo Symbolum aduentantis ob salutem nostram diuini Verbi, equum cum equite sessore, exhiberi voluisse Spiritum sanctum, non inuicissimilis est coniectura.

Vñs doctrina.

366. Non alio autem ex fine Verbum Dei specie se equis humanitati nostræ imposuit, quam vt dicamus nos quoque, freno circumducere nos ipsos, & iumentum carnis nostræ benè regere. Hortantur ad id frequenter Patres. Pulchrè Origenes hom. 6. in Iudices, tractans illud: *Potentes populi benedicite Dominum qui ascendistis super iumenta*, quæ sint ea iumenta, percunctatus, responderet: [Corpus hoc meum, iumentum est: ad adiumentum enim animæ, & ad ministerium datum est, ego autem sum (id est interior homo,) qui ascendi super iumentum hoc, cui dicitur, vt benedicam Dominum. Si ergo verè ascendisti supra corpus, & superior effectus es corporalibus desiderijs, & motus corporis tui freno mentis, & interioris hominis moderamine gubernantur, de te dicitur quia ascendisti super iumentum hoc, cui dicitur vt benedicat Dominum. Quid autem est quod sequitur? *Super vehicula*, (inquit) *sedentes, & super asinas resurgentes*. Quid tibi videntur esse *asina resurgentes*? Dicit enim Scriptura quia oporteat benedicere Dominum, eos qui sedent super vehicula, & super asinas resurgentes. Mihi velut in locis ita difficilibus tale aliquid videtur: cum iumentum hoc, id est corpus meum sub iugo venerit Verbi Dei, tunc vehiculum corporis mei resplendere, incipiet; & asina hæc, id est, caro mea, tunc resurgere dicitur, cum castitatis ac pudicitiae fuerit splendore decorata. Et ita rectè dicitur, anima sedens super asinam resplendentem, Dominum benedicere, & in medio latantium laudare eum.]

Idem habet S. Basilus in constit. Monast. cap. 1. *Ad finem*, [Vt luculenta (inquit) quædam res & per se bonæ equus est, & quo is natura ferocior est ac vehementior, eo præstantior haberi solet: sessore tamen perito eger, moderatoreque, nempe, qui ipse rationis sit expertus. Enim verò in eum vbi moderator ascendere, ille quidem conabitur vti ingenio suo: Hic si naturales rector iumenti motus rectè ac ratione insidens gubernet, præterquam quod ipso utiliter vsus est, etiam ad finem quem sibi proposuit, peruenit; nempe, qui & ipse incolumis seruatus sit, & iumentum ad vñm, sibi commodissimum esse intellexerit. Contra verò, vbi pullum qui in frenando præter, vitiosè instituerit, & pullus sæpè numero ab recta via aberrat, & per confragosa ruens, se & sessorem ipsum plerumque in eandem ruinam dat, & vtriusque casus non aliunde quam ex rectoris ignavia proficiscitur. Similem etiam in animo quoque & corpore esse exilimare rationem debes. Neque enim temere tributi corpori appetitus sunt,

sunt, sed ut ad res aliquas prorsus viles essent, & commodi. Ipsum autem rationis est expertus; nimirum, ob eam causam, ut rationis præstantia maiorem animus dignitatem obtineret. Si enim naturales ipse corporis recte temperaret motus, præter id quod incolume illud constaret, hoc etiam accedit, quod ipse perpetuo à periculis permanet liber. Si verò neglecta ratione se totum deliderit, & moderandi habenas ignaviae relictum deliderit, & ipsum corpus veluti quod ratione moderaretur, & ipse ab recta egreditur via, & animam trice delictum sit, ab eadem perniciem trahit; non quidem secum vna in eadem perniciem natura ipsum sit vicio- ob eam causam, quod suapte natura ipsum sit vicio- sam, sed quod illa negligens sit.]

Denique S. Augustinus lib. de Cantico nouo cap. 3. (Hæbet viam, inquit) ambula sollicitus. Tantum domum iumentum tuum, carnem tuam, ipsi enim insidet anima tua. Quomodo si in hac via mortali iumento insideres, quod te gessendo vellet præcipitare, nonne ut securus iter ageres, cibaria ferocienter subtraheres, & fame domares, quod frango non posses? Caro nostra, iumentum nostrum est, iter agimus in terulalem. Plerumque nos rapit caro, & de via conatur excludere. Tale ergo iumentum cohibeamus ieiunijs. Vide illam gubernatorem eundemque viatorem Apo- stolam Paulum; vide illum, iumentum suum doman- tem: In fame, inquit, & siti, in ieiunijs sæpe castigo cor- pus meum, & in feruitum redigo. Ita ergo & tu qui am- bulas desideras, doma carnem tuam, & ambula.] Ita planè faciendum nobis, ut scopo quem Verbum Dei habuit propositum, cum carni suæ ut iumento infedit, respondemus, ipsumque Verbum humanitati inequit- tans, imitatione exprimamus.

CAPVT X.

Verbum Negotians.

Multiplicem Verbi Diuini negotiationem, in 367. Scripturis, & Patribus distinctam video. Al- teram Verbi cum humanitate, quod est illud admira- bile commercium, quo Creator generis humani ani- marum corpus sumens, de Virgine nasci dignatus est, & procedens homo sine semine (humanitatem acci- piens de nostro,) vice versâ largitus est nobis suam Deitatem. Ab hac negotiatione ad aliam deuentum est, qua Verbum iam humanatum siue incarnatum, cum Patre salutem nostram negotiatum est, exhibito illo pretio redemptionis nostræ: ac postinde coësti- pro à Patre, pretio magno, humano genere. Postest addi tertia negotiatio, qua Verbum Dei in sua huma- nitate, seu Christus, nobiscum negotiatur, emens à nobis quæ ipse nobis dedit, & preciosa fecerit. Nunc quia mysterij incarnationis substantiam symbolice in Scripturis expressam, vestigamus, de prima præsertim negotiatione Verbi, erit agendum. Quia ea non prima ordinatur ad posteriores, eas quoque attingemus.

Verbi aduentus, Negotiatio nobiscum.

Miscram negotiationem protoplastorum qua om- nes per nunquam satis deploratam amentiam, com- mutauimus felicitatem iugibus calamitatibus, exhibet S. Dionysius, & Eccl. Hier. p. 3, commutationem verò contrariam à Christo mercatore optimo factam his verbis subiungit. [At verò Diuina bonitatis immensa humanitas, Prouidentiam, curamque nostri, quæ per se curat omnia, pro tua in nos benignitate non abiecit, sed nostrorum omnium verè facta particeps sine pec- cato, ac cum humilitate nostra, vna facta & coniu- cta, cum suorum nec confuso nec imminuto vlla ex parte statum, & secum conjunctionem, ac societatem nobis, ut eiusdem generis deinceps concessit, & parti- cipes, sociosque declarauit bonorum suorum, cum & multitudinis quæ defecit, (ut Scriptura tradit) impe-

rium quod in nos haberet, dissoluisset; non pro pote- state, quod longe multumque superaret, sed ut mysti- ce tradit Scriptura, in iudicio atque iustitia, & nostra in contrarium benignè mutauisset.] Suspexit hanc per- mutationem perleganter Iustinus ep. lto. ad Diagne- tum *sub finem*, & iustum pro iniustis, immortalem pro mortalibus datum, demiratus, subdit: [O dulcem per- mutationem lō imperuestigabile artificium lō bene- ficia expectationem omnem superantia. Ut iniquitas quidem multorum, in iusto vno abscondatur, iustitia autem vnius faciat ut multi iniusti pro iustis habeantur.] Proculus item, concinnè (serm. de Nat. Dom. num. 8. [Admiranda quædam (inquit) commutatio hic interuenit. Dato namque Spiritu accepit carnem, idem cum Virgine, & ex Virgine.]

368. Gaudet mercimonij & negotiationis compa- ratione, Verbi ad nos aduentum adumbrare S. Au- gustinus; ideoque in ea comparisonem frequens est. Polch. è serm. 34. ex 40. nouis. [Mortuus est Deus, ut compensatio fieret cœlestis cuiusdam mercimonij, ne mortem videret homo. Deus enim Christus. Sed non ibi mortuus ubi Deus. Idem enim Deus, idem homo. Vnus enim Christus, Deus & homo. Homo assumptus est, ut in melius mutaremur, non Deum ad deteriora detorsit. Assumpsit enim quod non erat, non amisit quod erat. Cum ergo Deus esset & homo, volens nos viuere de suo, mortuus est de nostro. Vnde enim ipse moreretur non habebat? sed nec nos vnde viueremus. Quid enim ille erat, qui non habebat vnde moreretur? In principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Quare de Deo vnde moritur, non inuenies. Nos autem morimur, qui sumus caro. Pec- cati carnem portans homo. Peccatum quare vnde vi- nat: non habet. Nec ille ergo potuit habere mortem de suo, nec nos vitam de nostro; sed nos vitam de ip- sius, mortem de nostro. Qualia commercia: quid de- dit, & quid accepit? Mercantes homines veniunt ad commercia, ad res mirandas. Nam antiqua commer- cia, rerum mutatio fuit. Dabat homo quod habebat, & accipiebat quod non habebat, v.g. habebat triti- cum, sed hordeum non habebat; alter hordeum ha- bebat, & triticum non habebat. Dabit ille triticum quod habebat, accipiebat hordeum quod non habe- bat. Quanti erat, ut maior copia vilem speciem com- pensaret? Ecce ergo alius dat hordeum ut accipiat triticum. Postremum alius dat plumbum, ut accipiat argentum; alius dat lanam ut accipiat vestem. Et quis enumerat omnia? Tamen nemo dat vitam, ut accipiat mortem. Non ergo vox medici pendens in ligno, inanis fuit. Ut enim moreretur pro nobis, quia Ver- bum mori non poterat, Verbum caro factum est, & habi- tavit in nobis.]

369. Non potuit elegantius & expressius commer- cium à Verbo nobiscum per incarnationem initum, proponere. Sed quod de suscepta morte & ærumnis nostris præmittit, ut cohercat cum extrema clausula relata, recidatque in commutationem qua Verbum caro factum est, dans Deitatem, & accipiens humani- tatem, non est accipiendum de perpassionibus & actio- nibus Christi iam producti: sed de debito ad eas, con- sequenter ad assumptionem humanitatis. Quia enim Verbum humanam carnem passibilem & mortalem assumpsit, consequens fuit, ut pateretur & moreretur. Ideoque quod ait S. Augustinus, celestem negotiato- rem accepisse mortem, & dedisse vitam; de morte ra- dicaliter & causaliter accepta ratione humanitatis mortalis intelligendum est, non autem de formal ad- missionem mortis, quæ ad secundam negotiationem pro- positam pertinet, non ad hanc primam, qua præcisè mysterij huius substantia, & Verbi nobiscum comuni- catio exprimitur. Eodemque sensu accipiendus est D. Augustinus, quoties de Verbi nobiscum mercimonij &

& negotiatione differit: ut Conc. de miraculo quinque panum, cuius fragmentum reliquum est apud Bedam ad Hebr. 2. (est numero septimum inter fragmenta tomi 10.) [Desideremus, inquit] vitam Christi, quia tenemus pignus mortem Christi. Quomodo nobis non dabit bona sua, qui passus est mala nostra? In terris istis, in hoc saeculo maligno, quid abundat nisi nasci, laborare, & mori? Hæc sunt mercimonia regionis nostræ; ad tales merces mercator ille descendit. Et quoniam omnis mercator dat & accipit; dat quod habet, & accipit quod non habet; etiam Christus in ista mercatura dedit & accepit. Sed quid accepit? Quod hic abundat; nasci, & laborare, & mori. Et quid dedit? Renasci, resurgere, & in æternum regnare.]

Pulcherrime verò Conc. 1. in Psal. 30. *sub initium*, ex ea commutatione quasi reali, docet consecratam esse verbalem. Id est ex eo quod Verbum assumpsit humanitatem nostram cum appendicibus & iuribus suis, consecratum esse ait, ut locutiones nostras suas faceret; concessio vicissim nobis, ut verba ipsius possemus nostra facere. Psalmi titulus quem Augustinus ibi exponit, sic habet: *In finem Psalmus ipsi David extasis*. Eam extasim, in posteriore è duobus quos adhibet sensibus, interpretatus pauorem, hancque in Christo agnoscens sub limine passionis, causam reddens cur Christus parere & verbis pauorem suum contestari voluerit mortuus, difficultate aliquandiu agitata, addit; [Verumtamen quia dignatus est assumere formam servi, & in ea nos vestire se, qui non est dignatus assumere nos in se, non est dignatus transfigurare nos in se, & loqui verbis nostris, ut & nos loqueremur verbis ipsius. Hæc enim mira commutatio facta est, & diuina sunt peracta commercia, mutatio rerum celebrata in hoc mundo à negotiatore cælesti. Vnit accipere contumelias, dare honores; venit haurire dolorem, dare salutem: venit subire mortem, dare vitam. Mortuus ergo ex eo quod nostrum habebat, non in se sed in nobis panebat, quia ex hoc dixit tristem esse animam suam usque ad mortem, & utique nos ipsi omnes cum illo. Nam sine illo nos nihil, in illo autem, ipse Christus & nos. Quare? quia totus Christus caput & corpus. Caput ille Saluator corporis, qui iam ascendit in cælum; corpus autem Ecclesia, quæ laborat in terra.]

Expressit eum S. Augustini locum, Leo Papa serm. 3. de Pass. c. 4. sic scribens. [Sciens Iesus adesse iam tempus gloriose passionis implendæ: *Tristis est*, inquit, anima mea usque ad mortem. Et iterum: *Pater si fieri potest, transeat à me calix iste*. Quibus verbis quandam formidinem proferentibus, nostræ infirmitatis affectus participando curabat, & pœnalis experientiæ metum subeundo pellebat. In nobis ergo Dominus nostro pauore trepidabat, ut susceptionem nostræ infirmitatis indueret, & nostram constantiam suæ virtutis soliditate vestiret. Venerat enim in hunc mundum diues atque misericors negotiator cæli, & commutatione mirabili inierat commercium salutare, nostra accipiens, & sua tribuens; pro contumelijs honorem, pro doloribus salutem, pro morte dans vitam, & cui ad exterminationem persequentium poterant plusquam duodecim milia Angelicarum seruite legionum, malebat nostram recipere formidinem, quam suam exercere potestatem.]

Eadem ac commercium Verbi in regionem longinquam profecti.

370. Negotiatoris ergo formam, nobis sua tradentis, nostraque accipientis, expressit Verbum: Eaque ex causa profectum est in regionem longinquam, ut meditatur Petrus Damiani serm. de S. Nicolao postea referendus. Adaptat enim ad Verbum Dei, negotiatoris munus capessentis, Parabolam Euangelicam de homine nobili profecto in regionem longinquam: suis itidem mandante, ut dum reuenit, negotientur. Abit au-

tem in regionem longinquam pro more negotiatorum, qui quæ domi non suppetunt, alibi accipiunt & transuehant. Ea namque ex causa, quod sapienter pro more notauit Theodoretus serm. 2. de Prouid. *sub finem*, & S. Ambrosius 3. Hexam. c. 5. conspicua aquæ & terræ intermixtio prouisa diuinitus est, ut locus esset negotiationi, & transuectioni eorum quæ alicubi abundant, aliò vbi deficiunt. Nam vnus naui oneribus, vix multa iumentorum millia fatis essent. Vnde sequuntur ingentia illa ad humanam vitam commoda, quæ ex varijs D.D. representauimus in scalis à visibili creatura ad Deum gradu 5. Quia ergo deerat in cælo mortalitas & passibilitas, earumque appendices quæ in terris abundabant; & vice versa deerat in terris gratia & gloria quibus cælum affluebat; venit Verbum ad nos in regionem planè longinquam. Venit inquam, non gressibus & descensu locali, sed benigna condescensione; vniqueque naturæ nostræ, cælestia bona illi communicauit, accipiens vicissim ab ea eiectionem & paupertatem: quod meritis genus in terris copiosum erat, sed nesciebat homo pretium eius, donec cælestis mercator æstimatione sua testatur fecit, quanti reuera esset faciendæ, & quanti valeret. Cogitatio est S. Bernardi sanè pia serm. 1. de vigilia Natiui. [Erat enim inquit de Christo humilissime nascente], qui fortè ei sublimia querenda arbitraretur esse palatia, vbi cum gloria Rex gloriæ susceperetur. Sed non propter hoc à regalibus illis sedibus venit. In sinistra eius diuitiæ & gloria, in dextera longiternitas vite. Horum omnium æterna in cælis affluentia suppetebat, sed paupertas non inueniebatur in eis. Porò in terris, abundabat & superabundabat hæc species, & nesciebat homo pretium eius. Hanc itaque Dei Filius concupiscens, descendit, ut eam eligeret sibi, & nobis quoque sua æstimatione faciat preciosam. Hoc de illa maxime paupertate valet, secundum quam Christus pauperrimam substantiam assumpsit, ab Apostolo dicitur egenus factus, ut plenè prosequar l. 5. Sic Verbum diuinum negotiari voluit. Nec defuit in huiusmodi negotiatione interuentus proxenatarum; sanctorum inquam Angelorum & hominum, qui in huius operis expeditionem intenti erant ab orbis initio. Ut propterea scitè Chrysostomus serm. 3. de Annunc. incarnationem vocet, *Negotium omnium seculorum*. Quod Deiparæ ob Christum tribuit Bern. serm. 2. de Pentecoste. Tamen mercator & negotiator, alius non fuit quam Verbum,

Alia Christi pro nobis Negotiatio cum Patre.

371. Hæc nobiscum negotiatione transacta, id est facta Verbi diuini ad nostram humanitatem vnione, aliam in sua humanitate Verbum diuinum cum æterno Patre iniit negotiationem, emens videlicet nos pretio magno. Bonum mercatorem Christum, nos ementem exhibito patri in pretium sanguine suo, proponit S. Aug. fragmento sermonis de miraculo panum, adducendus cum de titulo Redemptoris. Nunc idem illustro ex Petro Damiani serm. de S. Nicolao, vbi tractans illud: *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, & ait seruis suis, negotiamini dum venio*. Sic dissert. [Securè negotiorum præcipiente Domino meo, nec timebo Psalmistam dicentem: *Quia non cognoui negotiationem, introibo in potestas Domini*. Non enim parum mihi fiducia robur præstat, quod ille summus imperator, factus est negotiator meus, & negocium meum sine otio egit, quandiu fuit in terris, & preciosarum mercium fasciculas portans ad Patrem, ipsi vultui Dei, & quid emit, & quid redemit, & vnde redemerit, ostendit.] Legitur etiam hic sermo apud S. Bernardum, apud quem item alius habetur sermo de quinque negotiationibus inscriptus, quo ijs recensitur quæ ad S. Nicolai pertinent, hæc Verbi pro nobis negotiatio cum Patre, egregiè describitur. Ex parte quidem alijs verbis, quam

in

in sermone prædicto de S. Nicolao: plerumque tamen
ipsum, & sensibus planè similibus. Particulam huc
maximè facientem, iunat adscribere. [Verbum Paris,
vniuersitatis Dei, Sol iustitiae, summus ille negotiator,
de victimis celorum finibus, nostrae redemptionis pre-
tium apportauit. Fidelis ita negotiatio, & omni acce-
ptione dignissima, in qua Rex filius Regis, efficitur ne-
gotiator. Aurum pro plumbo tribuitur, pro peccatore
donatus est iustus. O quam indebita miseratio, quam
gratiosa & sic probata dilectio; quam inopinata digna-
tio, quam stupenda dulcedo, quam inuicta mansuetu-
do, quam vilis negotiatio, ubi filius Dei pro seruo tra-
ditur, pro creatura Creator occiditur, pro incipio Do-
minus, pro creatura Creator occiditur, pro incipio Do-
minus condemnatur. Tua sunt hæc Christo opera, qui
de lumine celi ad tenebras inferni; à dextera Maiestat
tis ad misericordiam humanitatis; à gloria Patris ad mortem
Creantis descendit; infernum illustrando, hominem
resuscitando, superando mortem, & mortis auctorem.
Tuus es, & secundum non habes quem ad nos redimē-
tum propria benignitas inuitauit, misericordia traxit,
veritas qua re venturum promiseras, compulsi, puritas
uestri Virginitas suscepit, falsa virginitatis integritate
potestati eloxit, obedientia in omnibus deduxit, patien-
tia amauit, caritas verbis & miraculis manifestauit.
Absterge procul negotiatores terræ Theman, recedant
ab his ager, qui exquirunt prudentiam: elongentur à
ne Gigantes à seculo nominati, qui ab initio fuerunt,
hauri magos, scientes bellum. Non hos elegit Domi-
nus, neque viam disciplinæ inuenerunt, propterea pe-
nitentiam, sed dedit eam Iacob puero suo, & Israël dilecto
suo. Abscondisti enim hæc Domine à sapientibus &
prudentibus, gigantibus, & nominatis, qui magni facti
sunt, videlicet in oculis suis, & reuelasti ea paruulis &
humilibus tuis. Libenter amplector negotiationem
tuam, quia negotium meum est. Hæc mercimonia, cum
lumina sanitate ruminat anima mea.]

372 Polychremè item in hanc rem S. Ephrem serm.
de margarita priuola, quam homo negotiator diuen-
dit suis omnibus comparauit. [Intelligo (inquit) re-
pentinum opificem, agricolam esse: & intelligo non
ab eo agros hos terræ, sed naturæ campos coli, quos se-
nat & demerit. non tamè vindemiatur, & ex magno tor-
quenti vngulæ exigit, prius dat naturæ humanæ mutuū
dixit: & seruus exigit vniuersam animæ libertatem. Et
propter debitum, terrestria pascua sibi vindicari; & bre-
ui commercio Dominus omnium efficitur, non solum
ut Creator, verum etiam ut Redemptor. Et non modò
ut Deus, sed etiam ut qui sudoribus emit, tradit mar-
garitam; ne & ipsum naturæ obolum deperdat. Elocat
dixit, ut & seruum submittat. O immensam, & peri-
culosam contemnentem liberalitatem. Conchæ enim
committit margaritam: & pro obolo, lapidem precio-
sam voluit sibi. Cernis mercator? consideras eum,
qui omnia vendit, ut margaritam emat? Cognoscis di-
uites: quomodo cuncta vendat, ut agrum & in eo in-
uentum thesaurum comparat; Hic enim cælestis est
Pater, qui per Filium suum omnia emit humanæ cōdi-
tionis frugifera: cunctas autem possessiones suas ter-
renas vendidit, ut iugum quod ipse condiderat, &
adeo tradiderat, compararet: at hic eam, vanarum re-
rum cupiditate, vendidit. Emit verò agrum non pro-
prie vsum; sed ob thesaurum in ea reconditum.
Quis igitur est iste ager? corpus humanum. Et quis the-
saurus? anima quæ in eo est. Siquidem propter animā,
quam ad imaginem & similitudinem suam ipse fecit,
vendidit omnia, & ad comparandam possessionem,
misit Filium. Nō igitur Diuinitati vendidisset tyrannus;
nisi illa tolisset, & obiecisset humanitatem. Nouerat
enim potentiam, ac timebat venditionem: sed homini
vendebat sciens eius infirmitatem, cognoscensque se
quando vellet, rursus per vim auctoris posse eius posses-
sionem acque thesaurum. Mittit ergo suum Filium ad

tyrannum, dicitque ab ipsum: Trade illi possessiones
reliquas, de quibus nō est controuersia quia meæ sunt.
Solutus autem homo volūtate libera dominium meum
facit ambiguum: per confessionem tamen & negatio-
nem thesaurum habet absque labore, verum quia ad
gloriam meam pertinet, ut non perdam quod mihi ipsi
ad obsequium meum ac ministerium procreauit; ad
ipsi iumenta, & cuncta rationis expertia: solum autem
hominem redde liberum. Præbet igitur ei potcos in
regione Gerasenorum: emitque agrum cum thesauro,
ac hominem ex dæmonis potestate redemit. Porci, asi-
ni, tauri, atque leones nullam præbent gloriam possi-
denti: homo autem magnam tribuit: quia eius vena-
tio non est ex cibis corruptibilibus, verum ex cælesti-
bus thesauris, virtutibus inquam. Hic thesaurus est, &
hic ager, cuius quidem mercator est Pater, at interpres,
& Mediator Christus. Accessit ut hospes, & c. emit
tanquam mercator: auctoritatemque exercuit velut
Dominus: quoniam ipse & Pater, vnum sunt in Deita-
te. Auctoritatem & potestatem exhibuit in natura, &
ratione assumptionis: porro Mediatoris functus est
munere in actione, atque in ijs quæ egit ac perculit, &
emit; potentia autem superans, accepit agrum: & cum
eum Tyrannus non cognosceret, etiam thesaurum di-
uendit.]

*Nostra cum Deo, in huius vite nundinis, proxena-
ta Christo, negotiatio. vsu doctrina.*

373. Inijcitur planè hinc nobis, magna similiter cum
Deo negotandi necessitas. Vdimus enim quàm nego-
tiosum in humanitæ tua factum sit pro nobis Ver-
bum. [Tu ergo, (inquit siue Bernardus siue Damiani,
sermone illo de S. Nicolao,) illo negotioso otiosus esse
disponis: illo laborante quiescere? Ipse venit negotia-
ri in regione longinquam, & tu ad regiones proximas
ambulare contemnis? Aggredere & ingredi regione
nem dissimilitudinis, videlicet mundum istum, & vide
quàm frequenter ibi nundnat.]

Monstrat varios mundi status, secularem & religio-
sum, loca esse nundinarum: itemque Purgatorium. In-
fernum, & Paradisum, regiones esse longinquas in
quas nobis cogitatione migrandum sit, ut merces In-
de nobis commodas, amorem inquam virtutis, & pec-
cati odium, expotemus. Quæ omnia diffusius in illo
alio sermone de quinque negotiationibus habentur
expressa, suntque potentissima incentiua ad nauiter
operandum dum tempus habemus. Id quod etiam in-
tellexerunt Ethnici apud Stobæum, qui ista nundinarū
vitæ huius & negotiationis per eam nostræ, compara-
tione, stimulant mortales ut sint boni mercatores. Idē
potentiū præstant Patres, non modò agentes de ordine
mercatorū ritualiū quē describit S. Paulus epist. 5.
qui beato (ut ait,) mercimoni genere præterentem
mundi figurā despiciūt, & omnia pro Christo effundūt;
aut aliorū quos exhibet S. Bernard. in senserij morali-
bus; eorum videlicet qui sua pauperibus ex parte ero-
gant. & de iniquo mammona faciūt amicos: sed etiam
agentes cum omni planè hominum gradu ac ordine.

Vid. sis differentem egregè in hanc rem S. Macariū
hom. 24. inno. & Chromatium Cōcione habita in nun-
dinis (habetur ante Chromatij commentarios in c. 5.
Matthæi ubi sic in fine. Hic tamen mercatus; hæc nun-
dina spiritalis. Demus (benedicti) quæ habemus; of-
feramus spiritus paupertatem, ut accipiamus secundum
promissionem, regni cælestis vbertatem: Offeramus
mansuetudinem, ut terram possideamus, & Paradisum:
desicemus peccata & nostra & aliena, ut consolationem
de Domini bonitate mereamur. Esuriamus & sitiamus
iustitiam, ut copiosius saginemur: demus misericor-
diam, ut veram misericordiam consequamur: viuamus
pacifici, ut filij Dei vocemur: mundum cor, & castum
corpus offeramus, ut lucido sensu Deum videre possi-
mus:

mus: Persecutiones propter iustitiam minimè timeamus; ut cœlestis regi efficiamur hæredes: Opprobria, cruciatus, mortem denique si eueniat propter Dei veritatem, gaudentes amplectamur & læti, ut merces nobis cum Prophetis & Apostolis copiosa præstetur in cœlo. Ut autem Verbi finis, cum præfatione concordet: si, est gaudium mercatoribus propter lucra præsentia, & caduca, magis gaudeamus omnes pariter & lætemur, quia tales Domini hodie inuenimus margaritas, quibus nulla possint bona sæculi comparari.]

374. Ad eadem mentem pulchrè S. Chrysostomus hom. 5. de pœnit. [Nundinæ nobis profectò mirabiles sunt, (inqui) harum nulla est alia professio, & negotiatori nulla alia intentio, quàm paruo quidem emere, magno vendere: nam ea cuiusque negotiantis industria. Num negotiationis alia ratio est, quàm quod minori empta, maiori pretio vendat, atque duplicatam sibi summam inueniat? Tales igitur nobis Deus nundinas proposuit: modico iustitias eme, quo multo vendas in cœlo futuro. Hic modico iustitia emitur, pro panis fragmento, vili pro vestimento, pro calice aquæ frigidæ. Amen dico vobis (inqui) spiritualis mercaturæ Doctor non perdet mercedem suam. Calix frigidæ aquæ, dignus est mercede: data vestimenta, datæ pecuniæ per beneficium, putas non sortientur mercedem magis, & multò maiorem; Quare ergo calicem aquæ frigidæ in medio duxit? sine impensa elemosynam dixit: nam si frigida aqua, neque ligna consumis: vbi verò sine impensa datum tanto beneficio rependitur, vbi vestimentorum sumptuositas, pecuniarum affluentia, aliorumque bonorum collatio, à iusto iudice quantà mercede remunerabitur? Quandiu itaque virtutes assumptæ, quæ paruo veniuntur, ab eo qui magna donata accipimus, rapimus, *Sitientes enim (inqui,) venite ad aquas, Et qui non habetis argentum, venite & emite.* Quandiu nundinæ ipsæ perdurant, demus elemosynam, salutem emamus.] Addit egregiè, elemosynam facere, esse fœnerari Domino. Idem optimè ibidem hom. 9. sub medium. Quadragesimam, ut mercatus spiritualis & nundinarum nostrarum tempus, exhibet egregiè Theodor. Studia serm. 4. catech.

Sed illa huius loci maximè propria est negotiatio, quam S. Ephrem tract. de margarita pretiosa *sub finem*, imiri à nobis cum Deo per Christum docet, exhibens Deum societas contractu nobiscum inito, commercia nobiscum exercentem. Sic habet præter cetera. [Etiam tibi fœneratorem ostendam Deum, ô Heretice: & quomodo in Virgine excoluerit margaritam, & commonstrabo tibi præterea, quo pacto agricola Deitatem præbuerit naturæ. Voloque ostendere mercatorem; quomodo locum mercaturæ Deum nactus, diues vno extiterit obolo: ita ut & debitum persolveret, & ex residuis agrum cœmeret, ipsumque cœlum ac Dei regnum in hereditatem stabilem sibi tribui promeruerit. Accepit natura mendica Diuinitatem, & decertavit aduersus tyrannum. Communicauit cum Patre, & tabificum peccatum emptione sua erasit atque expunxit, anathematizans illud per gratiam. Illud enim affectibus ac passionibus hominem titillabat: hæc autem Dei munere, & ope, illud exterminabat. Illud voluptatis illecebris pelliebat: hæc autem castitate ac pudicitia similiter extrudebat.] De stupiditate mortalium qui lucello adeo inhiantes, tam lucrosam cum Deo commercium non usurpant, insigniter Guerrens serm. 2. de resurr. Dom. Mihi iam nimis videor in hoc negotio.

CAPVT XI.

Verbum hamatum.

375. **M**irabile omnino Diuinæ sapientiæ in Christi compositione artificium, hic titulus conti-

net. Ex eo enim ritè exposito, deprehendetur quanta solertia, quamque diuina machinatione, draco magnus, ut est apud S. Leonem serm. 8. de Pass. Dom. [Dum irruit, ruit; dum capit, captus est; dum persequitur mortalem, incidit in Saluatorem.] Quia ergo diuinum Verbum ad formam piscationis, cetum, & draconem siue Leviathan, à quo homines veluti pusilli pisces vorabantur absque vilo termino, obducto eia mortalitatis lux hamo, transfixit, & morte multauit; de ea primum esca, tum de hamo, linea, aliisque ad piscationem hanc necessarijs, differemus.

In piscatione per incarnationem, esca, vermis humanitatis,

Escam captandis piscibus multiplicem apponi, neminem latet; sed expeditissima & parato facilissima est, vermis. At Christi humanitatem fuisse vermem, ipsum, quæ Christum ob humanam naturam vermem denominauit, lacerata Patrum & Scripturarum testimonia confirmant. Ad tria capita Scripturas illas & testimonia reuocat Balduinus, adductus in Allegorijs Vet. Testam. ad cap. 16. Exodi. Vel enim Christus, vermis dicitur propter veritatem humanitatis? ut cum typicè Dauid dicitur: *Tenerimus ligni vermiculus.* Et cum apud Isaiam dicitur: *Noli timere vermis Iacob.* Vel secundò vermis dicitur, propter vilitatem & abiectionem; iuxta illud Psal. 21. *Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominibus & abiectio plebis.* Vel denique tertio dicitur Christus vermis, ob mordacem fœneritatem. Quæ etiam ex causa dicitur *timea*, ut apud Oseam: *Ego quasi timea Ephraim, & quasi putredo domus Iacob.* Sic Balduinus, cuius observatio confirmanda est, monstrando omnia quæ protulit, in Christi ratione assumptæ humanitatis cadere, & quoad eam Christum cum verme confecti viu familiari Scripturis, quæ ut notauit Greg. Naz. orat. 39. Iachanam cum magnis semper & grandibus, ceto monte, Behemoth componentes; Christum cum pusillis & minutis cœferunt, stilicidio, grano sinapis, agro, sed nominatim verme. Erit verò quod hinc suspicamus abyssum humilationis & deprecationis à Verbo susceptæ nostri causa. Quid enim est verme abiectus?

Christus homo, Vermis 1. ob originem absque seminibus.

376. Vermem ergo dici Christum quoad humanitatem assumptam, propter humanitatis veritatem, ut Balduinus affirmabat, origo vermis ostendit, quæ par omnino est origini Christi ex matre. Cum enim vulgò homines ex commixtione sexuum procreentur, vermis è contrario absque semine producit, & corporibus ex ipsismet corporibus innascitur. Notauit hanc Christi & vermis affinitatem Orig. hom. 14. in Lucam, vbi differens de singulari modo quo Christus conceptus ac editus est, (tamen si in eo durius loquitur quod iuxta phrasim quorundam Patrum infra molliendam; Vulvam Deiparæ, non ante partum, sed in solo partu reteratam affirmat.) Addit tamen optimè in rem nostram [Audeo quid loqui, quod & in eo quod scriptum est, *Spiritus Dei venit super te, & Virtus Altissimi obumbrabit tibi*, principium seminis, & cœceptus fuerit, & sine vuluæ refectione nouus in vtero fœtus adoleuerit. Saluator loquitur: *Ego sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis.* Videbat in matris vtero immundiciam corporis, visceribus eius hinc inde vallatus, terrenæ fœcis patiebatur angustias: vnde & assimilatur se vermi; & dicit: *Ego sum vermis & non homo.* Ex matre quippe & femina homo nasci solet: Ego verò nō ex masculo & femina secundum ritum humanū, atque naturā, sed in exemplū vermis natus sum, cuius non est aliunde semen, sed in ipsis & ex ipsis in quibus coalescit corporibus origo est.]

Ratum

nempe genitalis putredinis, Christus à verme dissideat, tamen quoad alia quæ sola attendenda sunt, vermi recte conferunt: videlicet quoad originem non ex commixtione, præter cætera duo capita de quibus postea. Vidisti autem Patres plerique in hunc sensum accepisse illud Psal. 21. *Ego autem sum vermis & non homo*, ita ut ea verba non retulerint ad passionem, sed ad incarnationem, & veritatem humanitatis susceptæ, quod est primum caput ex Balduino propositum in quo versamur. Eodemque sensu illa Psal. verba acceperunt præter citatos, Anastas. lib. 4. Hexaem. initio, Petrus Damiani serm. 46. Euthym. in Psal. 21. & alij anteriores quos eadem ratione refellit Theodoretus ad eum locum, quod vermiculus sit vilitatis Symbolum & abiectionis, quæ iuxta Theodoretum splendet in passione, abest autem vel non nisi tenuiter micat in incarnatione. At nos, vilitatem fulgere multò illustrius in humanitatis assumptione, mox ostendemus. Adhibebat præterea in hanc rem Balduinus, ut retulimus, illud Elia: *Noli iurare vermis iacob*. Nec non illud ex 1. Reg. 23. *Tenerimus ligni vermiculus, sedens in cathedra sapientissimus inter viros qui obliuiscuntur imperia vni*: quod spectato literæ cortice, alij congruentius ad narrationem quæ habetur 1. Paral. 11. primo ex fortibus David, Iezababæ filio Hacamoni tribuunt. Balduinus tamen, (ut dixi) ad Davidem retulit, annuentibus Hieronymo in tradit. Hebr. & Petro Dam. serm. 67. qui exclamat: *Quid est quod David tam nouæ, tam manditæ præconio laudis attollitur? Quis est iste tam humilis, tamque sublimis? Quis inquam est iste David, ita debilis atque de peccatis, ut vermiculi speciem gerat? ita fortis ac validus, ut vno impetu octingentos homines interficiat? In palea nempe literæ, videtur esse ridiculum, si non in medulla spiritus lateat Sacramentum. Quis ergo vermiculus iste, nisi ille, qui per eundem David canit in Psalmo: *Ego autem sum vermis & non habeo?* Sicut enim vermis ex sola ligni maceria gignitur, ita Christum absque virili semine de solo virginali vtero genitum, fides Catholica confitetur. Eodem pulcherrimè accommodat, quod sedens in cathedra, dicitur sapientissimus inter tres, nempe augustissimæ Triadis personarum secunda; cui sapientia appropriatur: & tot interfecisse impetu vno, de quo infra in tertio capite analogiæ Christi hominis cum verme. Consentit Rupertus 2. Reg. cap. 38.*

Christus, Vermis 2. ob vilitatem naturæ susceptæ.

379. Alterum caput similitudinis Christi cum verme ex Balduino prolatum, erat abiectionis & vilitatis, cuius vermis habetur aptissimum Symbolum. Eamque ob causam, plerique cum Theodoro iam adducto, ad Christum in Cruce accommodant verba illa ex Psal. 21. *Ego autem sum vermis & non homo*. Apertè sanè ed refert illum locum Tertull. 4. contra Marc. c. 21. verbis illis tam potenter quàm scabre aduersus Christum phantasticum Marcionis, prolatis. [Non poterat dixisse, qui me confusus fuerit. Noster hoc debuit pronunciasse, minoratus à Patre modico citra Angelos, vermis & non homo, ignominia hominis, & nullificamen populi, quatenus ita voluit, ut liuore eius sanaremur; ut dedecore eius, salus nostra constaret. Et metito se pro suo homine deposuit, pro imagine & similitudine sua, non aliena; ut quoniam homo non erubuerat lapidem & lignum adorans, eadem constantia non confusus de Christo, pro impudentia idololatriæ, satis Deo faceret per impudentiam fidei.] Estque extra controuersiam, fuisse in Cruce omnino ingentem Christi abiectionem; nec abs re ob illud vilitatis ostentamentum, potuisse Christum dominari in Cruce, vermem. Egregiè sane id prosequitur Autor tract. de Pass. Domini sub figura vitis apud Bernardum cap. 17. sub finem.

Quod tamen Theodoretus aiebat, & ex vulgari imaginatione multorum ratum videtur, minorem fuisse incarnationis abiectionem ac vilitatem, idè quæ non adeò appositè Christum attenta vilitate, denominari in incarnatione vermetis; sed tantum in passione; hoc verò est, quod inficior. Nam ut sapienter obseruat S. Chrysostomus orat. de S. Philogonio, multò magis videtur hic prodita abiectionis & vilitatis, quantò longius à Deo distat humanum lutum, quàm à carne mors & passio. [Quod Christus (inquit S. Chrysost.) homo factus mortuus est, quum nullum omnino peccatum perpetrasset, quid huic amplius poterat adiungi miraculo? sed mortale corpus assumpsit. Erat quidem & hoc admirandum. Cæte uero quod Deus quum esset, voluerit homo fieri, multumque sese dimittere sustinuerit, quantum ne cogitatione quidem completi queas, hoc est, omnium maximè reuerendum, stuporisque plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, *sine controuersia magnum pietatis mysterium*. Quod magnum? Deus declaratus in carne.] Annuit Eusebius 10. de demonstr. c. ultimo, qui Psal. 21. idcirco factam à Christo mentem nationis & conceptionis suæ censet, cum de Passione sermo esset, [quia nihilo viliorem primam corpore naturæ assumptionem, ortumque illum de femina, ipsa mortis calamitate esse intelligebat.] Verba sunt Eusebij. Verè ergo Christus in hoc mysterio vermis fuit, præ vilitate. Verè *approbrium hominum*, id est, Iudeorum, & *abiectionis plebis*, id est, Gentilium, ait Anastasius 5. Hexaem. initio. Exprobrauerunt enim & Iudei, & Gentiles, ac vtriusque Germani hæretici, commutationem Christi Domini: & Filium Dei naturalem, in vermiculum videri commutatam, expostulant. Ed denique se dimisit Deus per incarnationem, ut quod nomen nemo sibi imponi sine stomacho audiat, de se ipse protulerit: *Ego sum vermis*. Refert Origenes lib. 4. contra Cællum, hunc Epicureum, cum audisset de Christianis, quod dicerent venisse Dei Filium, ut eos à peccato mundalet, & vitæ æternæ compotes faceret, exclamasse præ stomacho & ira: [Siccine vermes, aut lombrico in natali cæno contendere?] Quam abiectionem & Christiani nominis opprobrium acerbissimè ferens Origenes, negat vlli ratione prædito, quantumlibet impio, tantum opprobrium inferri debere, ut vermis audiat, cum sit rationis particeps. Hoc probem quod Origenes in hominem quantumvis ratione abutentem, rationabilem tamen, cadere iure posse negat, Verbum Dei, nostra ex causa vilitè assumptis, nominans seipsum in humanitate assumpta vermem & non hominem.

Vermis 3. Christus ob validam tamen lentam, & tacitam arrosonem.

380. Postremum caput analogiæ vermem inter æ humanitatem Christi à Balduino propositum, ducebatur ex vermis mordacitate, & vi arrodente, tacita licet & lenta. Varij Patres expressum hoc decus humanitatis Christi annotant, in verme hederam sine cucurbitam perdente, de quo Ionæ c. 4. Rupertus quidem ibi, & alij, quos refert nec improbat S. Hieronymus, censuerunt vermem illum esse Romanum Imperium, præparatum à Deo in ascensu diluculi, & sub ortum Legis nouæ. Quæ interpretatio non debet adeò extranea videri, cum apud Isælem quoque, quatuor imperia (heu apices & vertices terrenos!) per quatuor vermes etuicam, locustam, bruchum, rubiginem, sint designata. Receptior tamen est interpretatio aliorum, & nominatim S. Hieronymi in c. illud 4. Ionæ, iuxta quos cucurbita illa, vel hederæ flaccida, nec nisi ad inuibrandum facta, ritus Iudaicos quos futurorum umbras appellat Paulus, præsignabat. [Ionas (inquit S. Augustinus epistola 49. q. 6.) præfigurabat carnalem populum Israël. Nana

Nam hinc erat & tristitia de salute Ninivitarum, hoc est de redemptione, & liberatione gentium, vnde venit Christus vocare, non iustos, sed peccatores in penitentiam. Vmbra ergo cucurbitæ super caput eius, promissiones erant Veteris testamenti, vel ipsa iam mutatio, quibus erat vtique sicut dicit Apostolus, *umbra futuræ*, tanquam ab actu temporalium, malorum in terra promissionis defensionem præbens. Vermis autem matris quo rodente cucurbita exaruit, idem ipse Christus occidit, ex cuius ore Euangelium diffundit, cuncta illa quæ temporaliter apud Israëlitas velut vmbra culi prius significatione viguerunt, euacuata mater sunt. Et cunctus ille populus amissio Hierosolymitano regno, & Sacerdotio, & sacrificio, (quod totum vmbra erat futuræ), in captiua dispersione magno actu tribulationis adducit; sicut Ionas quod scriptum est, & solis ardore & doli grauitate, & tamen dolori eius atque vmbra quam diligebat, salus gentium penitentiumque præponitur.]

381. Possimus huc non incongruè fabulam Mahumeticam accommodare, quam his verbis describit Cantacuzenus orat. 1. in Mahumetem num. 14. [In capite Rubelæ, dicit Mahumet, vermiculum quemdam demonibus Salomonis mortem denunciavisse: cuius rei narratio talis est. Cum Salomon scipioni suo iniunctus, tanto repente dolore correptus est, vt confestim exspiraret; diuino tamen quodam miraculo non corruit. Hinc verò minitantes demones, cum illum sic illuc cernerent, videre adhuc arbitriati sunt. Prorepse autem & terra vermis, scipionem illius atrodens, quo simul corrola, Salomon concidit. Demones verò accurrentes, vt eum obissile cognouerunt, ex eo tempore cunctis suis viribus humano generi nocere cœperunt.] Analo illa scipionis Iudaici, quæ vitæ vmbra in cadavere prolapsionem intulit, commodè ad cadaver legis antiquæ (ex se namque cadaver erat vitæ pristini & exaruit), corrola per vermem & terra pura editum, vmbra ceremoniarum legalium fortitudine cui innotuerat, potest pertinere. Hoc se præstaturum prænuntiavit Christus per Oleam c. 5. verbis illis: *Ego quasi tinea Epistolam, & quasi pulvis domui Iudæ. Et vidit Epistolam languorem suum, & Iudæ vinculum suum.*

Annotat tamen S. August. q. illa 6. vt per hederam & matutino verme atrolam, Ethnicius intellegatur, cœduntibus licet (vt ait) Paganis, & vermem Christum, hancque interpretationem prophetici sacramenti, superbiore garrulitate decidentibus. Probat autem hanc sententiam, nonnullis verbis Esaie, quibus Christus Gentilium consumens, cum tinea exedente confertur. Eoque etiam refert vermem matutinum, de quo Psal. 21. Quod enim ibi Christus dicitur *Vermis, & non homo*, iungens cum Psalmo titulo, qui est, *pro susceptione mannae*, Christum appellat, *vermem matutinum*. Tum addit de Paganis tunc superstitibus, [ab isto verme, tanquam a tinea comeduntur, qui sub eius dente enavigant, per singulos dies, paucitate sua deficiendo minuantur.] Hic verè vermis Iacob (de quo Esaie 41.) *Plurimum quasi planctum trituran novum, habens rostra præstantia, montes trituran & comminans, collēsque quasi pulverem ponens.* Quæ verba splendidissime continere atrolam & desolationem idololatriæ, per vermem Christianæ doctrinæ, egregie ibi monstrat S. Hieronymus; agens quidem de Apostolis, sed res multo magis pro Christo ipso valet, à quo omnis Apostolorum vis & efficacia in Ethnicorum conversionem, & erroris convulsionem manavit. Prodit sane est vermis fortitudo, cum non modò stacciditate Iudaicæ heretice, sed etiam Imperatorum robur attrinit, & gentium humanum quæ in erroribus, quæ in depravatis terrenorum afflictiobus obduratum, vertit in pulverem. [Quamvis vermis sit tener & debilis, (verba sunt Petri Damiani serm. 67.) ligni verò duritia, fortis, ac so-

Theoph. Raynaldi Christum.

lida; vermis tamen lignum vertit in cariem, & cætera nosum reddit, & canum: Ita Redemptor noster, verus vtique manu fortis atque desiderabilis, qui semetipsum exinanivit, qui non habens speciem, neque decorem, inualibus atque despectibus apparuit; humanum genus vnde ortus est, paulatim à suo rigore molliuit, magnūque sibi in electis suis habitationis spacium procuravit.]

Egregie subdit quomodo incarnatio, (quam ait esse vermis huius susceptionem per sapientissimum inter res,) sit impetus ille vnus quo occingit (omnes inquam peccatores,) sunt interfecti gladio Spiritus Christi. [An non (inquit,) eius adventus iure vocatur impetus? De quo Salomon ait: *Eccce iste saliens in montibus, transiens colles.* Et David: *Exultant, (inquit) vt gigas ad currendam viam.* Qui enim currit, procubatio impetum facit. Nam & Verbum Dei tanquam riuus aquarum viventium, cum impetu venit, & sicut torrens cuncta doctrinarum ardentium inquinamenta subvertit. Vnde & in Canticis Canticorum dicitur: *Fons horiarum, puteus aquarum viventium, quæ sunt impetu de Libano.* Hinc & Psalmista: *Fluminis impetus significat civitatem Dei.*] Et tamen hic riuus impetus, strepitu caruit. Absque tumultu enim, tot & tanti effectus sunt editi, consentaneè ad vermis atrolionem. Vermis quippe dicitur iuxta Cassiodorum in Psal. 21. quia vitæ eius silentiosæ. In quàm rem plura D. Greg. 5. mor. cap. 28. & lib. 11. cap. 15.

Quis in hac piscatione, hamus, quæ linea.

381. Lique de verme & esca cuius ad piscationem institutam vsus est primarius. Nam nisi esca, hamo obducatur, declinaretur piscis hamum, nec caperetur. In hamo & linea nulla est ambigendi ratio. Olympiodorus quidem in cap. 40. Iob. adductus ibi in Græca Cætena, hamum huius piscationis, ait fuisse clauos Crucis, S. Athanasius in vita S. Antonij num. 40. ait fuisse ipsam Crucem. Perspicue tamen, hamum qui & ferrens, ac fortis, & acutus ac penetrans est, Verbum Dei esse, cognoscunt Patres benè multi mox profereudi i Nominatimque Epiph. orat. de Deip. sic eam compellans. [Aue gratia plena, hami esca spiritalis. In te siquidem hamus Diuinitas.]

Perpendit hic hamus ex linea generationis descripta Matth. 1. per virgam de radice Iesse, de quo mox ex S. Gregorio. Breuiter autem idem dixit Petrus Damiani serm. 11. [Vestitus cilicio nostræ mortalitatis, visibilis humanis oculis apparuit, & de virgine virgam, de libro autem generationis lineam faciens, Diuinitatis hamum innexuit, quem carne operuit virginali, vt draco magnus illectus ad carnem, ferum diuini nominis subfentiret.] Et pulchre serm. 46. [Persona Redemptoris nostri, sic in fine huius propaginis ponitur, ac si hamus in extremitate lineæ subnectatur: sic ordinatè additur genealogiæ, sicut hamus productæ inseritur lineæ. Cum enim dicitur: *Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, & ceteri genitores bis numerantur, quasi licium licio inseritur, vt vna ex pluribus in longum lineam producat. Cum verò subiungitur: Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesu qui vocatur Christus: Non in directum, sed quasi ex obliquo hamus apponitur, qui antiqui illius Leviathan faucibus infigitur.]*

Plenè & optimè hæc de hamo, linea, & virga huius piscationis ad diabolum capiendum, profectus est Innoc. III. serm. vnico de nativ. Deip. sed quod totus sermo in id impendatur micro aliquid exscribere.

383. Non possum autem dimittere Rupertum, qui lib. 1. in Matth. egregie in hanc rem philosophatur: & præter hanc, lineam, & virgam, circulum quoque ad eundem vsu capturæ draconis & ceti qui in mari

esca carnis simul atraheretur hamus Diuinitatis: & sic vita ad mortem introducta, & luce apparente in tenebris, luce & vita deleteretur id, quod eis contrarium in-
telligitur. Neque enim ea est natura tenebrarum, vt luce presente permanent: neque mortis, vt sit, vita operante.]

Expresse Nyssenus Damascenus 3. de fide c. 27. ini-
tiis. At enim de morte id est fatana, prout sarpē in tene-
bris appellatur. Intercessit igitur mors, mortem fa-
toris nostre capla suscipiens, ac se ipsum Patri pro no-
bis hostiam offerens. In eum enim deliqueramus: ac
proinde ei redemptionis nostre pretium pendendum
erat, vt sic a condemnatione liberemur. Absit enim
vt Domini sanguis tyranno oblatus sit. Accedit itaque
mors, corporisque illecebram deglutiens, Diuinitatis
hamo transigitur: atque in fonte ac viuifico corpore
deglutito, interit ipsa, omnisque quos olim absorpse-
rat, exornit. Quemadmodum enim tenebræ induc-
tæ de medio submoventur, ita etiam corruptio vitæ
appellu depellitur, sitque omnibus vita, corruptori au-
tem interitus.]

386. Petrus Damiani serm. 46. [Ad beatum Job Do-
minus loquitur, dicens: *Nūquid capies Leuiathan hamo?*
Per *Leuiathan* quippe, qui *aditamentum eorum* dicitur,
carnis ille deuorator humani generis designatur, qui
dum se Diuinitatem homini addere spondit, im-
mortalitatem sustulit, qui pertransgressionis quoque
culpam, quam primo homini propinquit, dum se se-
quentibus pessima peruersione multiplicat, pœnas eis
sine cessatione coaceruat. In hamo autem esca offen-
ditur, aculeus occultatur. Hunc ergo Pater omnipo-
tens hamo cepit, quia ad mortem eius, vnigenitum
Filium lacinatum misit, in quo & caro passibilis vi-
deri posset, & Diuinitas impassibilis videri non posset.
Cumque in eo serpens iste, per manus persequendum,
etiam corporis momordit, Diuinitatis illum aculeus
perforauit. Prius verò eum in miraculis Deum cognou-
erat, sed de cognitione ad dubitationem cecidit,
quando hunc passibilem vidit. Quasi hamus ergo fau-
ces deglutiens tenuit, dum in illo esca carnis appa-
ret, quam deuorator appetere; & Diuinitas passionis
tempore lenit, quæ necaret. In hamo eius Incarnatio-
nis capus est, quia dum in illo appetij escam corpo-
ris, transfixus est aculeo Diuinitatis. Ibi quippe inerat
humanitas, quæ ad se deuoratore mduceret: ibi Diui-
nitas quæ perforaret; ibi aperta infirmitas, quæ pro-
uocaret: ibi occulta virtus, quæ raptoris fauces trans-
figeret. In hamo igitur captus est, quia inde interijt,
vnde momordit: & quos iure tenebat mortales, per-
didit, quia eum, in quo ins non habuit mortis, appe-
tente in morte præsumpsit.] Profecit Petrus Damiani ex
S. Gregorio hom. 25. in Euangelia.

387. Idem S. Greg. 33. mor. cap. 10. tractans illud, *In
manu eius quasi homo capiet eum*, cum præmisisset his
prænuunciari aduentum Christi, & Incarnationis my-
sterij, subdit. [Quis nesciat quod in hamo esca offen-
ditur, aculeus occultatur? Esca enim prouocat, vt aculeus
ponatur. Dominus itaque noster ad humani generis
redemptionem veniens, velut quandam de se in
necem diaboli hamum fecit. Assumpsit enim corpus,
vt in eo Behemoth iste quasi escam, suam mortem car-
nis appetere. Quam mortem dum in illo iniuste ap-
petit, nos quos quasi iuste tenebat, amisit. In hamo
ergo eius Incarnationis capus est: quia dum in illo
appetit escam corporis, transfixus est aculeo Diuinita-
tis. Ibi quippe inerat humanitas quæ ad se deuorato-
rem doceret, ibi Diuinitas quæ perforaret, ibi aperta
infirmitas quæ prouocaret, ibi occulta virtus, quæ ra-
ptoris fauces transfigeret. In hamo igitur captus est:
quia inde interijt, vnde deuorauit.] Et cap. 12. [In hac
aquarum abyssu, id est, in hac immensitate generis hu-
mani, ad omnium mortem inhians, vitam penè om-
nem interitus.]

Theoph. Raynaud. Christum.

nium vorans, huc illucque aperto ore cætus iste fere-
batur, sed ad mortem ceti istius, hamus in hac aqua-
rum profunditate caliginosa, mira est dispositione
suspensus. Huius hami linea, illa est per Euangelium
antiquorum Patrum propago memorata. Nam cum
dicitur: *Abraham genuit Isaac: Isaac genuit Iacob*: Cum-
que ceteri successores interposito Ioseph nomine vs-
que ad Mariam Virginem desponsatam describuntur,
quasi quadam linea torquetur, in cuius extremo In-
carnatus Dominus, id est, hamus iste ligaretur: quem
in his aquis humani generis dependentem, aperto ore
iste cetus expeteret; sed eo per satellitum suorum sa-
uitiam morio, mordendi vires ulterius non haberet.
Ne ergo iste humanis mortibus cetus insidians, quos
vellet vitæ deuoraret: hamus hic raptoris fauces te-
nuit, & se se mordentem momordit. Incarnationem
igitur vnigeniti Filij, fideli famulo indicans Deus, ait:
An extrahere poteris Leuiathan hamo? Subaudi vt ego;
qui ad raptoris mortem Incarnatum vnigenitum Fi-
lium mitto, in quo dum mortalis caro conspicitur, &
immortalitatis potentia non videtur, quasi hamus qui-
dam inde deuorantem perimit, vnde acumen potentie
quo transfigat, occultat.]

388. Concinnissime Athanasius, aut (quisquis tan-
dem est,) Autor qq. ad Antiochum q. 20. & vltima ex
nuper additis, vestigans causam cur Verbum ad homi-
nem saluandum non se applicerit nudum, sed carne
circumactum: [Cum prænosset (inquit) sapiens
Deus, quod non posset sola humana natura vincere
sine Deitate, abscondita est in ipsa carne Deitas, vt
diabolus videns carnem, & non cognoscens Deitatem
in eadem carne absconditam, accederet, & cum Chri-
sto congresseretur, atque ita vinceretur ab abscondita
Deitate. Quod & factum est. Quemadmodum enim
piscator volens capere pisces, non nudum hamum ia-
cit in mare, sed affigit extrinsecus vermem per dolum,
& sic projicit hamum in mare, indutum verme: pisces
autem videns vermem solum, & non cognoscens ver-
mis in ventre latere hamum, sed existimans sine hamo
vermem esse solum, deceptus capit ab hamo; ita
etiam Christus fecit. Cum vellet enim venenatum pis-
cem in aquis infinitis abyssi latentem capere, seu ma-
gnum illum draconem diabolum, non sola Deitate
cum diabolo congressus est, sed dolo vermem, sanctis-
simam suam carnem, quam ex semper Virgine Maria
sanctissima terra sine pollutione induit, quemadmo-
dum inquit diuus David, *ego sum vermis & non homo*,
textit sacerrimum hamum mundo saluatorem Crucem
suam, illi affixus, & in illa latere voluit Deitatem suam,
à qua deceptus est, & captus, venenatus ille, & serpen-
tinis moribus infestus piscis, magnus draco diabolus,
qui Paradiso expulerat, & occiderat hominem, & vi-
ctus periit. Ita quidem, Deitatis typus est hamus: hu-
manitatis verò typus est, vermis. Videns igitur extrin-
secus hominem, & non animaduertens intrinsecus ab-
sconditam Deitatem, deceptus est, & accedens ad hu-
manitatem, captus est ab hamo Deitatis nullam com-
parationem aut communicationem admittentis. Et sic
victus est magnus draco, diabolus. Quapropter non
venit Filius & Verbum Dei, vt nuda Deitate caperet
diabolum, sed induit carnem, & sic ingressus est. Et
hæc est causa, quod Incarnatus sit.]

vsus doctrina.

Vniuersa hæc piscatio, & draconis magni captura,
eò denique pertinet, vt nos pisciculi (nam & in aqua
gignimur, vt est apud Tertullianum lib. de Baptismo. 1.)
salubriter à Verbo hamato inuincemur. Docuit hoc
pius Poëta apud Richardum à S. Laurentio lib. 12. de
Deip. cum de virga tria portante (1038.) [Christus ha-
mus (inquit Richardus) de quo Iobi 40. *In oculis tuis*
quasi

quasi hamo capiet eum. Huius hami ferrum, virtus Diuinitatis; Vermis, fragilitas carnis, ferrum latens in verme, Diuinitas latens in humanitate; Hamus in mare proiectus, Christus in mundum missus. Satanas qui in mari mundi per idololatriam dominabatur, qui supra appellatus est Leviathan, hunc vermen morfu appetiit, sed virtus Diuinitatis eum aduncavit. Vnde quidam,

Piscator Pater est, mare mundus, Filius hamus,

Esca caro, Deitas linea, piscis homo.

En piscis homo. Ipse est igitur ad cuius capturam, vniuersa hac piscatio dirigitur. Induamus nos si sapiamus, in hunc hamum, vt vitaliter inuincemur.

CAPUT XII.

Verbum Fermentans.

389. **R**egnum cœlorum specie fermenti expressum, Matth. 13. legimus. Pro varia enim regni cœlorum notione qua nunc Christum Dominum, nunc Ecclesiam in Scripturis representat, duplicem quoque fermenti illius sensum licet colligere; alterum huc directè pertinentem; alterum quo signatur aliquid per modum effectus à priore derivatum: vtrumque attingamus.

Verbum, humanitatis Fermentum.

Fermentationem priorem qua Verbum diuinum massæ nostræ adiunctum eam sanctificauit, agnouit Naz. orat. 51. sic disputans cōtra Apollinaristas, aientes sanctā Christi carnem Verbo Dei fuisse vnitā, non itē animam. [Si quod deterius est, assumptum est, vt per incarnationem sanctificetur, an non quod præstantius est, assumetur, vt per humanitatis susceptionem, sanctitate afficiatur? Si lutum fermentatum est, (ō sapientes viri,) ac noua conspersio extitit, imago ipsa non fermentabitur, & cum Deo temperabitur, per Diuinitatem deificata?] Non dissimiliter Isido. Pelui. lib. 1. epist. 101.

Difficultas ex malis Fermenti significationibus.

390. Verū in ipso huius Allegoriæ aditu, vereor ne minus reuerenter de Verbo Dei philophari videar, si illud cum fermento humanitatis Christi componam. Certum quippe est & vulgatissimum, in Scripturis fermentum male sonare. [Quid est enim aliud nisi corruptio naturæ fermentum, quod & ipsum prius à naturali dulcedine recedens, adulterino acre corruptum est?] Verba sunt Pelagij 1. Cor. 5. Et annuit Gilbertus c. 9. altercat. Synag. & Eccles. qui propterea ait toto septiduo veritum fermentum, quia tota vita præfens, fermento peccati, in primo homine corrupta est. [In fermento (ait Chrysologus ferm. 172.) non est moles magnitudinis, sed tumoris; & conspersio tali specie, inflata est non ditata. Quantum enim effervuerit fermenti, tantum fortius massa turgescit, & totam formam leuitatis implet & tumoris. Hac ex causa Iudæi, per facerimos dies, hoc est Paschali tempore, Exodi 7. verabantur interposita mortis intentione, panem fermentatum comedere; vel ad amouendos peccati illices ex præsentia, fermentum apud se habere, aut præterquam ad vsum sacrificij in gratiarum actionem, Altaribus illud admonere. Vnde Deus ipse Amos 4. horrenda supplicia comminatur præter cetera, eam nominatim ob causam, quod sacrificantes de fermento laudem, essent tamen vacæ pingues, & pessimè agerent. Cur autem in eo sacrificio fas esset adhibere fermentum, causa esse potuit, quia etiam de ereptione à malis agendæ sunt gratiæ. Quod videtur renouari Petrus Cellensis lib. de panibus c. 3. in fine. Super fermento quoque, vt dissert Orig. hom. 5. in Leuit.

præceptum erat offerre, quamuis non fermentum: quia super dona naturalia, vel etiam defectus nostros, Dei laudatio est edificanda; Philo lib. de Sacrificio Abelis & Caini, eò renouari videtur, cum ait. [A fermento nostro præceptum est particulam desumere. Et erit quando comedetis de fructibus terræ, auferetis particulam separatam Domino. De primitiis fermenti panum vestrorum particulam auferetis ei, si cuius partem de area sic separatam id. Fermentum istud proprie, si verum fatendum est, nos ipsi sumus, congestis & commixtis plurimis essentis, vt ex his absolueremur: frigidum enim cum calido, & aridum cum humido, potestates contrarias commixtas, & contemperatas, animalium opifex in vnum redigens, vnumquemque nostrum fecit ex ea congerie, quæ intelligitur fermenti nomine: cuius primariæ duæ partes anima & corpus, primitiæ Deo sunt conferendæ. Sunt autem primitiæ, sancti & ad virtutem pertinentes motus partis cuiusque, idē conferuntur cum area. Ergo sicut in area, triticum, hordeumque, & id genus alia seorsum separantur; aristæ verò & paleæ, & huiusmodi quisquiliæ dissipantur aliō: ita etiam apud nos, alia sunt optima, vtilia, veros cibos præbentia, per quæ recta vita perficitur, quæ quidem offerenda Deo sunt: alia verò parum diuina, relinquenda, velut reiectamenta mortali generi; ab his autem auferendæ particulæ.]

391. Ratum ergo est, azima esse familiariora creatori, vt dicitur apud Tertullianum lib. 4. in Marcion. c. 30. fermentum autem Symbolum esse malitiæ & nequitiae, vt loquitur Apostolus 1. Cor. 5. mandans expurgari, *vetus fermentum*, id est, incesto sordentem hominem, vt ceteri essent nona conspersio, sicut per Christi gratiam erant azymi. Quamquam Richardus Victorinus, tract. de dubijs à S. Bernardo propositis dub. 2. illos ipsos qui azymi erant quoad fidem, censet illos expurgare vetus fermentum quoad opera, quod ad rem presentem perinde est. Semper enim habemus, fermentum esse Symbolum malitiæ. Veram peccati originis imaginem esse fermentum, pronunciat Rupertus l. 2. in Exod. c. 15. qui etiam pro peruersa fermenti notione latè dissert l. 1. de offic. c. 12. esse typum hypocrisis, docemur ex illis Christi verbis: *Attendite à fermento Phariseorum quod est hypocrisis*. Apud Oseam c. 7. proponitur vt Symbolum idololatriæ. Sic enim accipit S. Hieronymus verba illa: *Qui erant paululum ciuitas à commissione fermenti, donec fermentaretur totum*. Climacus lib. ad Pastorem c. 14. in fine, fermentum tumoris & inflationis; notam atque adeo superbæ symbolum esse docet; azymum verò humilitatis, eò quod non turgescat, sed sessile sit, semperque sublidat, idque esse ceter, quod in Paschate azymis vescendum, mandabatur. Similiter S. August. 3. contra Parmen. c. 2. ad corruptionem superbæ refert, quia inflat, [et velut ex vetustate primi hominis qui superbia lapsus est, quasi fermentata & corrupta mente, facit elatos in vnam consensionem, qui subimet in eam simili iactantia vnitatem consentiunt.] Plenè verò de fermenti probis, & peruersa in Scripturis significatione, dissert Humbertus Episcopus syluæ candidæ l. contra Michaëlis Constantino-politani & Græcorum calumnias, initio ducto à fermenti viciata origine. [Fermenti (inquit,) origo fit cum aut spuma musti, seu fex cuiusdam rusticæ potionis, quæ apud Gallos *cereuisia* dicitur, vel certe ins elixati hordei, aut ciceris, siue lac ficulneæ, vel pecorum, corruptum, inijcitur conspersæ farinæ. Cum ergo spuma, fex, elixatum leguminum, & lac fice vel pecorum corruptum, apud homines compurentur inter sordida; constat fermentum sordibus non carere per omnia. Massa autem cuiusque fermentum inijcitur, necesse est corrumpatur, sicut ait sapientissimus Paulus: *Modicum fermentum, totam massam corrumpit*. Vbiunque autem corruptio tam in diuinis, quam in humanis literis

mulierem est immisum, interpretatur Verbi Divini copulationem cum humanitate, interposito assensu Deiparæ. Videtur hoc voluisse Cosmas Hierosol. carn. in Theogon. cum dixit novus ex Adam puerulus, fermenti natus est Filius. Sed expresse Petrus Chrysologus ferm. 67. & 71. factum fermentum magno pietatis Sacramento Verbum Dei, & farinæ humanitatis assumptæ coniunctum, scilicet proponit. Et ferm. 99. *sub finem*, admiratur divinum consilium, quod cum mulier male humanum genus fermentasset fermento nequitie, providit è contrario divina ars, ut per mulierem Deus Verbum, sanctificandis naturæ nostræ pretiosissimis cibis atque primitiis adhiberetur, tanquam fermentum: [Ut mulier quæ corrumperat fermento mortis in Adam totam massam generis humani, fermento resurrectionis totam carnis nostræ massam reintegraret in Christo: ut mulier quæ confecerat panem gemitis & sudoris, panem vitæ coqueret, & salutis, & esset omnium viventium mater vera per Christum, quæ erat in Adam mater omnium mortuorum. Ob hoc namque Christus nasci voluit, ut sicut per Euvæ venit ad omnes mors, ita per Mariam rediret omnibus vita. Quæ Maria huius fermenti implet typum, similitudinem præfert, consignat figuram, dum de supernis suscipit fermentum Verbi; & humanam carnem in alveo Virginis, in alveo Virginis, cœlestem totam conspergit in massam.]

Consentit S. Bern. ferm. 2. de nativ. Dom. & l. 5. de consid. c. 10. quoddam enim fermentum ait esse fidem Deiparæ, eò dumtaxat pertinet, quod hæc ut vocat *commixtio* & fermentum personæ Verbi cum humanitate, nõ nisi interposito assensu Virginis perfecta sit in eius utero. Quia etiam ex causa Andreas Hierosol. orat. in Angelic. salut. vocat Deiparam. [Fermentum sanctum ex quo totius humani generis massa fermentatur:] nempe, quia eius interuentu, Verbum humanitati nostræ in vno individuo est copulatum: unde in totam speciem refusa est sanctificatio.

Eit de hac fermentatione insignis locus ex S. Gregorio, adductus à S. Thoma opusc. 1. *sub finem*, ex Registro, & à Gennadio lpro Synodo Florent. c. 2. sect. 5. nec non apud Anonymum à Steuatio t. 4. bibl. editis, tractatu contra Græcos, in solutione quarti contra azimum ex Græca (ut ait) vita S. Gregorij, narrante quæ enim Græcis egisset legatus Constantinopol. [Solet plane (ait S. Gregorius) moneri questio, quod in Ecclesia alij fermentatum offerunt, alij panes azymos. Esse namque Ecclesiam distinctam quatuor ordinibus, nominis, scilicet, Romanorum, Alexandrinorum, Hierosolymitanorum & Antiochenorum: quæ Ecclesiæ generaliter nuncupantur, cum vnam teneant Catholicam fidem, diuersis tamen vtuntur officiorum mysterijs. Vnde fit, ut Romana Ecclesia, offerat panes azymos; propterea quod Deus sine vlla commixtione carnem suscepit, sicut scriptum est: *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*. Sic ergo pane azymo efficitur corpus Christi: nam ceteræ supradictæ Ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quoddam Verbum Patris indutum est carne, & est verus homo; sicut fermentum commiscetur farinæ, & efficitur corpus Domini nostri Iesu Christi verum. Sed tam Romana Ecclesia, quàm prædictæ, pro ineffabili mysterio; tam fermentatum, quam azymum, dum sumimus, vnam corpus nostri Saluatoris efficitur.]

Trepidè allego in hanc quoque sententiam Gnosticos apud Irenæum l. 1. c. 1. fit tamen hæc non iam dictorum confirmatio quàm condimentum. Sic igitur habent. [Quoniam autem eorum quos saluaturus erat Saluator, niteri acceperat Paulum dixisse, *Et si delibatio sancta, & massa*. Delibationem quidem quod est spirituale dictum docentes, conspersionem autem nos, id est physicam Ecclesiam, cuius substantiam ad-

sumpsisse dicunt eum, & cum semetipso erexisse, quoniam erat ipse fermentum.

Ritus antiquus missationis fermenti, eodem apertus.

395. Planè verò spectat ad hanc rem priscus ritus Ecclesiæ Catholice, cuius est mentio apud Auctorem libri de Romanis Pontificibus in Melchiae; ubi constitutum ab eo ait, [ut oblationes consecratae, per Ecclesias ex consecrato Episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum.] Rursusque in Siricio. [Hic constituit, ut nullus Presbyter Missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi cōsecrato Episcopi loci, susciperet declaratum (fortè directum,) quod declaratur fermentum.] Sed & Innoc. I. epist. ad Decent. cap. 5. querenti Decentio an vsus Romanæ Ecclesiæ mittendi à Pontifice fermentum per titulos intra ciuitatem constitutos, vsurpandus esset in parochijs; Negat id esse faciendum. Se namque ait, tantum mittere fermentum ad Presbyteros intra urbem positos die Dominico, ut quia Presbyteri illi plebem sibi creditam curantes, conuenire non poterant ad Pontificem, fermentum ab ipso consecratum acciperent per acholytos, ut [se (inquit) à nostra communione, maxime illa die, non indicent separatos.]

Differuit de hoc ritu Cusanus epist. 7. ad Bohemos & Anonymus Auctor operis de Diuini officij quem quoad hoc punctum descripsit Pamelius tom. 1. Liturg. Lat. pag. 489. Fusè item Baronius anno 313. à num. 48. cui adhæsit Seuerinus Binius in notis ad vitam Melchiadis Papæ, putatque Baronius aliud non fuisse, quàm fermentum ab Episcopo benedictum ex quo coagmentaretur massa, & panis fermentaretur, qui diceretur *oblatus*; & à prima materia, *delectetur*, id est, *nominaretur* fermentum: quamvis non esset fermentum nudum, sed panis fermentatus benedictus, quo Episcopus in Symbolum communionis, Presbyteros suæ communionis impetiret. Nolo iudicium Scriptoris æterna memoria dignissimi interpellare. *Fermentum* tamen ab ipso Pontifice siue Episcopo benedictum, pro pane ex eo fermento cōfecto accipiendum esse, non video quid euincat, cum missum potius panem fermentatum ab Antistite ipso, benedictum, proclius sit existimare. *Declaratum* item fermentum, idem esse quod *denominatum*, agere persuaderetur; cum sit in promptu natia vocabuli notio, opportune cadens in hunc locum, ferensque, mysteria in fermento latentia cum dirigeretur, declarata fuisse, siue ex breui quapiam formula tunc recitata; siue ex doctrina declarata in Ecclesia, innotuisse dantibus & accipientibus fermentum illud: nempe, non modò ad signum communionis Catholice, sed etiam & quidem primò ad designandam radicem nostræ inter nos & cum Christo communionis, quæ ex vnione humanitatis ad Verbum Dei illam fermentans, est derivata. In hanc siquidem coniunctionem, primò ac præcipuè collimasse mysterium illud & Sacramentum fermenti, (sic enim Innocentius suprà nominat, quod Iustellus ad canones Ecclesiæ vniuersæ, & alij nonnulli perperam acceperunt de Eucharistice Sacramento;) argumentum est, quod hæc sit primaria fermentatio cuius est in Scripturis mentio: unde nostra quoque cum Deo fermentatio, & in vnam fidē coniunctio, ortum habuerit.

Massa totius humana, à Verbo, per singularem Christi humanitatem fermentatio.

396. Fermentationem alteram, à Diuino Verbo primitijs conspersionis nostræ coniuncto, causatam in tota humanæ naturæ massa, facillè erit intelligere; si supponamus cum S. Macario hom. 24. statum nostrum

ex quo per Adamum sumus fermentati. [Quemadmodum Adam transgressus mandatum, (inquit S. Macarius) fermentum malitiositatis; idem & participatio quadam, qui ex eo nati sunt, ac vniuersum genus adz. fermenti illius participes effectum est. Vnde tantum promouerunt, & creuerunt in hominibus affectus peccati, vt ad adulteria vsque, ad petulantias, idolorum culturas, credes, & alia absurda deuenerint, quod quidem humanitas vino esset fermentata: Quod quidem aqua homines ita inualuit, vt ne Deum quidem esse putarent, sed adorarent lapides anima carentes, esse possent intellectum Deum capere, tam profunde fermentum illud nequize affectionum, consperserat progeniem veteris Adz.] Tantum S. Pater, de peccati fermento, quo primus Adam se primum, tum omnem posteritatem commaculauit & deperauit. Sequitur quod eundem, quod est contrario Deus, per Verbum suum consequenter ad eam fermentationem qua vniuersam quaque speciem scilicet fermentauit. [Eodem modo (inquit) placuit Domino, in aduentu suo pati pro omnibus, & eos proprio sanguine redimere, ac fermentum celestis bonitatis fidelibus animis infundere, quod sub peccatum redacta fuerant: & ita promissione ac clementia, omnem mandatorum iustitiam, ac virtutes vniuersas, in eis complere, donec in bono fermententur in vnum, & cum Domino euaderent in vnum spiritum.]

Fuit Caput Incarnationis, iuxta Patres.

377. Hunc fuisse Incarnationis Verbi & secundae fermentationis hactenus exposita finem, pulchre attingit S. Hilarius l. 1. de Trinit. cum ait: [Virgo, partus, & corpus, postque crux, mors in feni, salus nostra est. Humanum enim generis causa, Dei Filius natus ex Virgine, & Spiritu sancto, ipso sibi in hac operatione famulatus, & ita (videlicet Dei) inumbante virtute, corpori sibi inita conseruit: & exordia carnis instituit, vt homo factus ex Virgine natura in se carnis acciperet, perque huius admixtionis societatem, sanctificatum in eo vniuersi generis humani corpus existeret; vt quemadmodum omnes in se per id quod corporeum se esse voluit conderentur; ita rursus in omnes ipse, per id quod eius est inuisibile, referretur.]

Optime item Naz. orat. 36. num. 89. post exposita diuina Christi nomina, [Nunc (inquit) ad ea veniamus, quae proprie nostra sunt, humanitati quae assumptae. Homo itaque dicitur, non solum vt per corpus à corporibus capiatur, qui alioqui ob imperceptibilem naturam suam capi non poterat: sed etiam, vt per se hominem sanctitate afficiat, fermentique instar vniuersae massae sit, sibi quae vniuersis, quod condemnatum fuerat, totum illud à condemnatio one liberet, omnia pro nobis, quae nos sumus, excepto peccato, factus, corpus, anima, mens, (per quae videlicet mors praeualeret) & quod ex his commune est, homo.]

Ad eundem mentem Isidorus Pelus. lib. 1. epist. 201. [Cum enim regnum fermento comparatum est, hoc est Domini & Saluatoris nostri Incarnationi, peccati omnis experti, quae vniuersum terrarum orbem conspersit, & vniuersi corporis ex nostra substantia atque à Genitrice Dei Maria sumpti, coagmentationi, quae homines omnes qui ab orbe condito extiterunt, ad nouum vitam renouauit.]

Copiose ac splendide S. Maximus sermone apud Ambrosium 5. [Dominus (inquit) est fermentum; quia fermentum non nisi de tritico fieri solet. Recte ergo fermento Dominus comparatur, qui cum esset specie homo, humilitate paruus, imbecillitate deictus, tanta interfectis sapientia virtute pollebat, vt doctrinam ipsius, mundus ipse vix caperet: qui cum se capere per totum orbem Diuinitatis vigore diffundere, statim om-

ne hominum genus in substantiam suam sui potestate protulit, vt & iugum Spiritus sui sancti infunderet omnibus; hoc est, Christianos cunctos, faceret esse quod Christus est. Nam quod homo Dominus Iesus vnus & solus, esset in mundo tanquam fermentum in massa reconditum, vniuersos homines praestitit esse quod ipse est.] Et mox. [Sicut igitur fermentum cum in cumulum conspergendum est farinarum, consingitur, comminuitur, dissipatur, & ipsum omne dissoluitur, vt disperfam illam farinae multitudinem in vnum vigorem constringat, atque in solidum corpus redigat, quod in pulueris modum ipsa diminutione languebat, faciatque coniunctione sui vtilem massam, quod propria dissolutione videbatur inutile: sic & Dominus Iesus Christus, cum esset totius mundi fermentum, diuersis passionibus contractus, laceratus & dissolutus est, & succus eius pro salute nostra, qui est pretiosus sanguis, effusus est, vt admixtione sui omne genus humanum solidaret, quod per diuersa antra reolutum iacebat. Sic enim velut fermentum quoddam nos, qui farina ex gentibus videbamur esse, adhaesimus. Nos inquam, qui per totum orbem dispersi & diminuti, penitus iacebamus, vigore passionis Christi, in ipsius corpus redacti sumus, sicut beatus Apostolus ait: Quoniam sumus corpus Christi & membra. Nos igitur qui ex nationibus in pulueris modum à terra facie iacebamus, asperione sanguinis Domini, in massam soliditatis eius aggregamur.]

Similiter Deiparam alloquens S. Germanus Constantinopol. orat. de varia. Deip. [Benedicta tu inter mulieres, spiritualis Bethleem natura atque cognitione, vini panis domus spiritualis, & facta & appellata. In te enim habitauit nobiscum contemperatus non commixtus fermento, totum sibi Adamum fermentans, vt panis fieret vnus ac celestis.]

Vsu doctrinae.

398. Effectum hunc diuini fermenti in massam nostram, emulati nitantur quotquot praestitum à Christo beneficium, rite estimant. [Quisquis illi fermento Christi adhaerit, efficitur & ipse fermentum, tam sibi velis, quam idoneus vniuersis, & de sua certus salute, & de aliorum acquisitione securus.] Verba sunt Maximi sermone illo 5. Fuisseque hoc vitium suum, vt essent in vrbibus aliqui, qui quasi fermentum facti alijs, multos ad sui imitationem traherent, dixit S. Chrysostomus hom. 43. in Genes. taleque fuisse Moysen & Aaron qui fermenti in more multos patriae virtutis emulatores reddiderant, ait orat. de S. Eustachio in fine; ubi quod de Moysen & Aarone retulimus, confirmat ex eo quod praeter Filios Israel, ascendit de Aegypto cum eis, vulgus promiscuum innumerabile: quod S. Chrysostomus censet eorum fuisse, qui probro Moysi & Aaron exemplo fermentati, ad Hebraeos ritus accesserant. Tale fermentum si in vrbibus abundaret, diffunderetur honesti amor, & vitij dilatio inhiberetur. Recte enim pronunciatum est à S. Matthia, vt refert Clem. Alex. 7. Strom. cap. 8. pag. 828. [Si peccauit vicinus electi, peccauit electus. Nam si se ita gessisset vt iubet verbum, seu ratio, eius vitam ita esset teneritus vicinus, vt non peccasset.] Fermentasset videlicet illum; & quam à Christi fermento accepit beneficentiam, in alium prodidisset, factus & ipse instrumentum diuinae bonitatis, vt ibidem praemisisset Clemens; quo nescio an quicquam homini gloriosius queat accidere.

Verbis in speciem oppositum ferentibus, sed re ipsa sensu eodem, S. Ambrosius lib. 2. de Praenit. cap. 15. ait. [Ecclesiam, atque adeo probos quosque, expurgate alienum fermentum: siue quod tota Ecclesia suscipiat onus peccatoris, cui compatiendum & fieri, & oratione, & dolore est; & quasi fermento eius se totam

conspersat, ut per universos, ea quæ superflua sunt in aliquo præsentiam agente, vitium misericordie, aut compassionis velut collatiua quadam admixtione purgentur: siue ut illa mulier evangelica docet, quæ typum præterit Ecclesiæ, eò quodd fermentum abscondit in farina sua, donec fermentaretur totum, ut mundum omne sumatur. Docuit me Dominus in Evangelio, quid sit fermentum, dicens: *Non intelligitis, quia non de pane dixi. Attendite a fermento Phariseorum & Sadduceorum. Tunc* (inquit) intellexerunt, quia non dixit à panibus, sed à doctrina Phariseorum & Sadduceorum attendere sibi. Hoc ergo fermentum, hoc est doctrinam Phariseorum, & disputationem Sadduceorum abscondit Ecclesia in farina sua, cum literam legis dariorem, spiritali interpretatione mollit, & velut mola quadam suæ disputationis infregit, proferens velut de folliculis literarum mysteriorum interna secreta, & resurrectionis fidem astruens, qua Dei misericordia prædicatur, qua reparari vita creditur mortuorum.]

399. Miseri è contratio, & omni probro coopetti, qui ut modicum fermentum totam massam corrumpunt, facti instrumenta satanæ ad fermentandos mortales, & fructum illius fermenti quod Christus est, disperdendum contratio effectum. Hoc in omnes planè improbos cadere, quorum vel exemplo, vel quod deterius est instigatione, aut impulsu, alij ad malum inducuntur: S. Chrysost. hom. 1 j. in ep. 1. ad Cor. rectè monuit, di-

cens, non solum fornicarium ab Apostolo reprehensum, fuisse fermentum alios corrumpere aptum; sed idem esse de quouis improbo statuendum. Heu quam multiplex in orbe fermentum huiusmodi. Verissimè tanè Egypto mundus collatus est, at ut observat Petrus Celleris l. de panibus c. 4. in fine. [In Egypto, nec nominatur azyma: totum fermentatur, totum corrumpitur. Melior dicitur, qui corruptior. Conquinatus, & infidelibus, nihil mundum (ut ait Apostolus,) sed polluta sunt eorum mens & conscientia. Etiam quiescens Egyptus ab operatione exteriori, iuxta quod dicit Salomon: *manu in manu, non erit innocens malus: dum non animadvertit, fermentatur. Sicut pasta, non solum cum ei admiscetur fermentum, fermentatur; sed multo magis cum à commixtione cessat, qui commiscuit, & ipsa pasta bene cooperta, quasi quiescens obdormit. Sic animo concepta malitia, etsi videatur aliquanto tempore (forte, quia deest occasio) à malo opere cessare, eo tamen quasi acrius sentit in corde, quo non transit in opere. Vnde Oseas. *Paululum civitas quiescit à commixtione fermenti, donec fermentaretur totum: quasi diceret; ut studiosius cogitatum perpetret malum; callidius pro tempore trahit manum.*] Si qui malo in speciem temperant, non sunt à mali fermento immunes, quantum erit orbis fermentum, quamque verè fas erit dicere, *corrupti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.**

